BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
8
31 G
11
ROMA

Digitized by Google

C. 71. c.

Digitized by Google

Digitized by Google

11

IOSEPHI ACOSTÆ

Societate IESV,

CONCIONES

De Aduentu.

Id eſt, de omnibus Dominicis & Feſtis diebus à Dominica Vigeſimaquarta poſt Pentecoſten vſq; ad Quadrageſimam.

Quarum numerum & locum Index initio præfixus oſtendit.

Res verò, & inſigniores Scripturæ locos tractatos duo alij Indices continent.

Nunc primùm in Germania in lucem editæ.

Ad Reuerend. admodum & Nobilem D. Valent. Leuchtium à Falckenberg, *S. R. E. Prothon. Apoſtol. Comit. Palatin. Cæſar. Canon. & Concion. S. Barthol. Francof. ad Mœnam.*

S. Mariæ de Scala

BIBLIOTECA NAZ. ... ROMA

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud Antonium Hierat, ſub Monocerote,
Anno. M. DC I.
Cum gratia & priuilegio S. Cæſar. Maieſtat.

Digitized by Google

REVERENDO AD-
MODVM, NOBILI, ET
CLARISSIMO DOMINO, VA-
lentino Leuchtio, S. Sedis Apoſt. Prothon. Comiti Palatino, S. Bartholomei Frãcofurti ad Mœnũ, Canonico, & Concionatori excellentiſſimo; S. Cæſareæ Majeſtatis Commiſſario; D. ſuo perpetuâ obſeruantiâ colendiſſimo.

*Q*VVM *multa ſunt, Reuerende, Nobilis, & Clariſſime Domine, quibus rerum publicarum ſalus continetur: tum nihil ad conſeruandas, boniſq́ cumulandas omnibus ciuitates, atq́ adeò ſingulorum hominum felicitatem procurandam maiorem vim maiuſue momentum habet, quàm ea quæ de rebus diuinis, & ad animarum ſalutem pertinentibus, eſt doctrina. Ea enim diuinæ ſapientiæ theſauros hominibus recludit, iter ad cœlum oſtendit, immò Deum ipſum, quantum*

animi noſtri fert imbecillitas, veluti in ſpeculo nobis contemplãdum proponit & commonſtrat; quo quidem quid ab homine, vel ad vtilitatem vberius, vel ad delectationem amœnius, vel ad felicitatem firmius votis omnibus optari queat? Si enim Deus, vt certè eſt, ſummum eſt bonum, fatendum ſanè eſt, eam beatiſſimam eſſe Rempublicam, non quæ latiſſimis finibus ad imperij amplitudinem terminetur, non quæ opibus ad delicias abundet, non quæ ceteris rebus ad vitæ præſidia circumfluat, ſed quæ verâ Dei cognitione donatos & optimis ac Chriſtiano homine dignis virtutibus imbutos multos habet ciues. Quocirca mihi ſemper optimè de Republica mereri illi viſi ſunt, qui vel voce vel ſcriptis rerum diuinarum intelligẽtiam ciuibus ſuis ſincerè tradunt, eoſdem ad virtutes incitant, & à vitijs abducunt: id eſt,

2. Timot. 2. *qui, vt cum diuino Paulo loquar, ſollicitè curant ſeipſos probabiles exhibere Deo, operarios inconfuſibiles, rectè tractãtes verbum veritatis. Sed cum earum quæ voce fiunt prædicationum vtilitas ad auditores tantùm nec eos omneis, ſed attentos tantũ, & diuini numinis amore inflammatos, pertineat; eæ verò quæ literis conſignatæ ſunt, longè lateq; diſperſæ, plurimorum ſi non aures, animos certè circumſonent: ego qui ad Rempubli-*

cam

çam & cumprimis Chriſtianam religionem jurandam & propagandam natum me intelligerem, nihil vtilius me facere poſſe exiſtimaui, quàm ſi doctiſſimas R.P. Ioſephi Acoſtæ Conciones Aduentuales, ſuperiori tempore in Hiſpania editas, Germaniæ noſtræ cõmunicarem. Eas cur tuo nomini inſcripſerim, etſi paucos, qui quidem te nôrint, fore arbitror qui non ſtatim intelligant: facere tamen non poſſum quin paucis exponam. Primùm quid mirum præſtantiſſimi Concionatoris ſermones, de diuinis rebus habitos, præſtantiſſimo Concionatori offerre? Neq; enim hic locũ illud in me habet, quod dici ſolet: Noctuas Athenas: Sed cum tu harum rerum, ſi quiſquam, in Germania noſtra, intelligentiſſimus ſis: nullius mihi magis judicium exquirendũ, vel patrocinium libello huic comparandum exiſtimaui. Deinde impulit me ſingularis mea erga te obſeruantia & amor. Illud enim verè dicere poſſum, me ab eo tempore, quo noſcere te cœpi, ſic tuarum virtutum amore incenſum atq; inflammatum fuiſſe, vt huius voluntatis erga te declarandæ, & teſtificandi judicij de te mei, ſemper aliquam quæſierim occaſionem: quâ nunc oblatâ lubenter vti volui. Ecquis vero non te amet, non veneretur, non ſuſpiciat (vt inuidiam omnem, ita & adu-

lationem à verbis meis abeſſe volo) in quo ſingularis pietas cum inſigni eruditione coniuncta ita elucet, vt jam pridem ſcintillas ſui in exteras & longè diſſitas regiones diffuderit, immò clariſſima eas luce complêrit? Quis enim ingenij tui eruditam ſuauitatem, & eximiam rerum diuinarum intelligentiam ex tot libris divulgatis non percepit ac deguſtauit? Quis tam lippus eſt, qui Lampadem hanc ſiue LVCERNAM *(agnoſcis nomen tuum) quam tu omnibus per tenebras errantibus velut in propatulo ſuſpendiſti, non viderit, & ad eam greſſus ſuos direxerit? Sed cum omnis tua vita ita ad pietatem conformata ſit, vt eam vel inuidi & maligni hoſtes in te laudare cogantur: tum ſingularem animi tui deuotionem & zelum ſuperiori anno Iubileo oſtendiſti, quando nullo imbre, nullo frigore, nullis deniq; viarum difficultatibus abduci potuiſti, quò minus SS. Apoſt. Petri & Pauli limina adires, quæ pietatis ſunt opera ex præſcripto S. Matris Eccleſiæ procurares, omniáque faceres quæ & ad tuam ipſius ſalutem & aliorum vtilitatem promouendam pertinerent. Nec vero in tam ampla & diffuſa ciuitate, in tanta, imò infinita hominum, religionis ergò ad ea loca profectorum, multitudine latere potuiſti;*

tuiſti;

tuiſti: ſed qui iam antea ingenij tui, doctrinæ & pietatis impreſſa literis ſigna vniuerſo mundo oſtendiſſes, eius os faciemq́; intueri, ſermonibus frui ij viri geſtiebant, quorum humeris vniuerſa religionis Chriſtianæ moles incumbit. Inter eos eſt Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus Cardinalis Cæſar Baronius, cujus Annales Eccleſiaſticos nũquam ſatis laudatum opus, ego nuper communibus impenſis edi curaui. Is, qua eſt in tui ſimiles viros comitate & beneuolentia, non tantùm facilem tibi ad ſe aditum præbuit, verùm etiam menſæ, in tanto ſalutatorum numero, quantum credibile eſt ad tam præclari & illuſtriſſimi viri ædes ex omnibus mundi partibus quotidie confluxiſſe, bis adhibuit, nec vllum humanitatis officium erga te prætermiſit. Quare vt ego tibi Româ redeunti aliquo modo gratularer, ſimulque affectum erga te meum publicè teſtatum facerem: Conciones has Aduentuales tibi, qui Aduentum & Iubileum Romæ ſolenniter celebraſti, ex ſolenni more inſcribo ac nuncupo, vtque me in patrocinium & fauorem tuum ſuſcipias, & à maleuolorum morſibus & obtrectationibus tuearis etiam atque etiam rogo: Deum venerans ac comprecans, vt te Germaniæ noſtræ & vniuerſæ Reipublicæ

 Chri-

Chriſtianæ diu ſeruet incolumem: quò & voce & ſcriptis (id quod hactenus magna cum laude & plurimorum vtilitate feciſti) cœleſtem illam vineam, quæ eccleſia eſt, colere pergas, vrſos & apros eam vaſtantes eijcias, ſæuientes compeſcas, errantes reducas, labaſcentes confirmes. Coloniæ 4. die menſis Aprilis. Anno Dom. 1601.

Tuæ Reuer. admodum, Nobilis & Clariſs. Dominat. humillimus cliens

Antonius Hierat, Ciuis & Typographus Colonienſis.

QVOD

QVOD IN HIS CONCIONIBVS, PAtrum potius quàm recentium concionatorum, vſus ſit requirendus.

PROLOGVS AD Lectorem.

CVM conciones in Quadrageſimam ederem ſuperiori anno, præfatus ſum, me id operæ ſuſcepiſſe potiſſimum experiendi gratia: ſi res ſuccederet, fore pie Lector & erudite, vt de Aduentu & de reliquo tempore in lucem, tum de Sanctis, atque aliæ complures extraordinariæ conciones prodirent. Res hactenus, Chriſti benignitate, bene proceſſit: atque illud opuſculum, quanuis in eo genere multa iam pridem edita, multa à multis edãtur quotidie, tamen neque ingratũ neq; ſuperuacaneum viſum eſt, viris præſertim primarijs, & doctrinæ, ac prudentiæ laude præſtantibus: quorum ego autoritate adductus ſum, vt ceptum ſemel curriculum, quoad vires & vita ſuppeterent, perſequi non deſiſterem. Itaque quod erat ordine temporis primũ futurum, ſecundum volumen excudimus de Aduentu, in quo à Dominica vigeſima quarta poſt Pentecoſten, vſq; ad Quadrageſimã, Dominici,

)(5 & feſti

& feſti dies interiecti continentur, concionibus duabus & ſexaginta comprehenſi. Speramus hanc quoque partem noſtri laboris, diuino annuente numine, non minus vtilem, fortaſſis etiam gratiorē futuram: quod in ea id accuratiùs obſeruatum ſit, quod in noſtris Cōcionibus vel præcipuè placere plurimis intelleximus, vt cum diuinæ ſcripturæ, tum Patrum teſtimonia non modo aptè fideliterq; ponātur, ſed etiam accurratè, quoad res patitur, elucidentur. Nam mihi fateor, ea laus Eccleſiaſtici concionatoris viſa ſemper eſt prima, ſi ſcripturæ ſacræ, & ſanctorū Patrum, cum verborum grauitati, tum ſententiarum ſoliditati maximè inhæreat, hisq; potiſſimum ornamentis decoretur: vt nō tam ſua, quā Spiritus ſancti verba, afferre videatur. Id Salomō ſcilicet ſibi voluit, cum in fine Eccleſiaſtæ, id eſt
Eccleſ. 12. concionatoris, ſic ſcriptum reliquit: Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à paſtore vno. Hic amplius fili mi ne requiras. Nā quid præterea quæri poſſit non video, niſi quod inane, atque inutile futurum ſit, ac ſolum mulcendis auribus comparatum.

Sed quoniā noſtri operis reprehenſiones quædam etiam extiterunt, de his quoque nonnihil dicam. Duas igitur res in eo, vel deſiderari vel vituperari, ad me eſt allatum. Nā Conciones noſtras nonnulli nō bene ſe intelligere queſti ſunt, latini ſermonis obſcuritate impeditos. Quidam bonas quidem neque vulgares cùm faterentur, tamen pleniores ac locupletiores deſiderabant. Ac prioribus illis hoc tantum reſponſum ſit, me Latinè ſcribere, Latinè ſciētibus, quibus ſat ſcio neq; oratio obſcura, neque impedita videbitur,

neque

neq; rebus fortaſſe, quas tractat, indigna. Quod ſi qui concionari volunt, neque Latinas conciones intelligũt, habent vulgarium plus ſatis, quæ diſſimulato titulo paſſim eduntur in lucem. Habent præterea ſermonarios ſuos ita Latinos, vt à vulgaribus Latini putentur, à Latinis vulgares verius cenſeantur: quorum ſtylus à rerum diuinarum, quas tractant, grauitate plurimum abeſt. Hos ergo miſſos faciamus: ad illos alios peritiores nos cõferamus: quorum votis mea quoque vota conſentire profiteor. Aiunt pleniores ſe, atque vberiores conciones deſiderare. Et ipſe equidem deſiderem. Dent ipſi: ego libenter accipiam, vnde quod minus plenum eſt impleatur. At ſiquæ à nobis afferuntur, non mala eſſe fatẽtur, non inepta, nõ vulgaria, non vſurpata demũ de alieno æquius profecto eſt, vt id probent, gratumq; habeant, quod affertur, quàm vt vituperent quòd non amplius affertur. Ego enim confirmare poſſum (abſit inuidia verbo) me in toto hoc opere ne paginã quidem vnam vſurpaſſe, ac deriuaſſe ad conciones noſtras de alienis: quod ſic ſe habere plane intelliges, ſiue manu ſcriptas ſiue typis iã traditas lector euoluas. Labores hoſce noſtros qualeſcunq; & cogitata hæc, ex Scriptura, & patribus & ipſo vſu diuini verbi tractãdi collegimus, Dei potiſſimum benignitate. Ex quibus ſi non tota concio alicui contexi poſſe videbitur, ſumat partem quàm probauerit, adijciat ipſe de ſuo, quod deeſſe animaduerterit. Neq; enim vel imperitis omnino ſcribimus, vel ijs, qui ſint memoriter tantum, quæ legerint: reddituri. Adde huc quòd cum in pleriſque Euangelijs, præſertim celebrioribus, non vna tantum concio ſcripta ſit, ſed duæ vel tres, ſæpe qua-

quatuor, plures interdum; quid vetat, ex pluribus colligere noſtris, quod vni ſiņ quiſq; ſufficere exiſtimet? quippe de induſtria longiores conciones non ſcripſimus, ne moleſtiam tædiumq; afferrent prolixitate.

Atque hæc diximus tanquam inopiā, ac paupertatem quandā in noſtris concionibus excuſemus. At verò apertius, liberiusq; dicendum eſt, pleroſq; eorum, qui copioſiores cōciones expetunt, neſcire plane quid expetant: idq; vituperare præ inſcitia, quod deberēt valde probare. Etenim rectè prorſus grauiſſimus ac ſapiētiſſimus, ſi quis alius noſtra ætate concionator, Magiſter Ioannes Auila cenſebat, id vitio vertendum cōcionatori in ſerendo Dei verbo, quod agricolæ in grano terræ mandando. Neq; enim ſpiſsè & dēsè, aiebat Diuinus ille vir, ſeminandum, ſed ita ordinatè ac moderatè, vt ſemētis ſemenū impedimento ne ſit. Atq, eſt ea laus maxima oratoris, aptè & diſtinctè dicere. Pleriq; verò hoc tempore in ſumma id laude ponunt, ſi tot & tanta tamq; celeriter dicant, vt auditores, rerum multitudine oppreſſi obſtupeſcant, & nihil aliud, quam admirationem vel ſcientię vel eloquentię concionatoris, ex eccleſia Domum referant. Horum quam ſit exiguus vſus, quamq; à dignitate verbi Dei alienus, quis non videt? Eſt enim id ſummoperè curandum verbi miniſtro, vt ea dicat, quæ proſint, & eo modo dicat, vt proſint.

1. Cor. 14. Quo circa Paulus Apoſtolus quinque verba dicere malebat in Eccleſia ſenſu ſuo, vt alios inſtrueret, quam decē millia in lingua. Id eſt, pluris habebat vtilitatem paucorum, perceptorūq; ſermonum, quam admirationem & ſtuporē de multitudine mirabilium inuſitatorumque collectum.

lectum.Iam ſi quis eam lucem afferat rebus,ſententijſq; concionum, quas legerit, quam auditorum frequentia varietaſq; requirit,in quo maxime concinatoris verſatur officium, non is facile tenues & exangues cõciones fortaſſis accuſabit,quas diuturno nos vſu, commode explicatas & dilatatas, minimè inopes haberi perſpeximus. Cæterum ſi concionum gloria ea ſtatuitur, vt multa, vt noua, vt exquiſita, breuiter celeri oratione attingantur, quod vulgus laudat, quod admiratur & ſuſpicit,ego me ab eo genere cõcionandi nõ modo fateor alienum, ſed id etiam exiſtimo pernicioſum Eccleſiæ Dei, neque doctrina,neque grauitate Euangelica dignum.

An vero in hoc errem,alij cenſeant,ſi erro,cũ Hieronymo certè, cum Auguſtino,cum Gregorio vtroq; me errare nõ dubito. Nam Hieronymus quidem ita ad Nepotianum ſcribit:Docente te in Eccleſia non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur: lachrymæ auditorũ, laudes tuæ ſint. Sermo presbyteri ſcripturarum lectione conditus ſit, nolo te declamatorem eſſe & rabulã,garrulumq; ſine ratione, ſed myſteriorum peritũ & ſacramentorum Dei tui eruditiſſimum. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem ſui facere, indoctorũ hominum eſt. Nihil tam facile,quam vilem plebeculã, & indoctã concionem linguæ volubilitate decipere: quæ quidquid non intelligit, plus miratur. Hieronymo Auguſtinus plane conſentit, cũ Eccleſiaſticum doctorem inſtituit. Qui verò affluit, inquit, inſipienti eloquentia, tanto magis cauendus eſt, quanto magis ab eo in ijs quæ audire inutile eſt, delectatur auditor, & eũ quid diſerte dicere audit, etiam verè dicere exiſtimat.

Hierony. in epiſt. ad Nepotianum.

Auguſt. li. 4. de Doct. Chriſt. cap. 5.

Hæc

Hæc ſententia nec illos fugit, qui artem Rhetoricam docendam putarunt. Faſſi ſunt enim ſapientiam ſine eloquentia parum prodeſſe ciuibus, eloquentiam vero ſine ſapientia, nimium obeſſe plerumque, prodeſſe nunquā. Quid Gregorius? mirifice ſane inuehitur in eos prædicatores, qui laudes auditorum captant: Maxime, inquit, ſi auditores noſtri & ſemper laudāt quod audiunt & nunquam quod laudant ſequuntur. Hanc inanem loquendi gloriam prædicator egregius fugerat, cum dicebat: Non enim ſumus vt plurimi adulterantes verbum Dei. Adulterari namque verbum Dei eſt, aut aliter de illo ſentire quam eſt, aut ex eo non ſpiritales fructus, ſed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Nec à Magno Gregorio Gregorius Theologus diſſentit, qui omnium optime verbi Dei Miniſtri partes tradere mihi videtur, cuius verba ſunt hæc: Verbi Diuini diſtributionem, quam omnes hac ætate profitentur, ſi quis eſt qui audacter ſuſcipiat, aut cuiuſuis ingenij eſſe cenſeat, huius ſolertiam animiq; aciem miror, ne dicam ſtultitiam. Mihi quidem nequaquam res ea leuis momenti, nec parui ſpiritus eſſe videtur, vnicuique verbi perinde ac tritici menſuram dare, ac dogmatum noſtrorum veritatem cum iudicio diſpenſare. Et idem poſt pauca. Et ad hæc quis idoneus? non enim pleriſque ſimiles ſumus qui veritatis doctrinam cauponum ritu adulterant, homines vaniloqui, voluptatibus ſuis obſequentes, eaſq; verbis aucupantes, vt ſic maxime populi exiſtimatione floreant, grauiſſimum ſibi ipſis detrimentum imo exitium afferentes. Et poſtea: Illud exploratum habentes, præſtare candidam aurem ſummittere, quam ſtolidam

Greg. li. 22. Moral. cap. 17.

2. Corin. 2.

Gregor. Nazianz. in Apologetico de ſua fuga.

lin-

linguam mouere, laudabilius duximus, ea quæ diceda & facienda ſunt, addiſcere, quā quæ neſcimus docere. Præclarè enim cum eo agitur, cui vel altiſſima ſenectus doctrinam canam attulerit, eamq; vim habentem, vt conuerſioni animarum, vtilitati, atq; adiumento eſſe queat. Quæ tanti Patris oratio quem noſtrum non pudefaciat? aut quis doctrinam quam vocat canam, & vtilem animarum conuerſioni non expetat, atque omni alia inutili farragine reiecta, ſequatur? Quare Sanctorum Patrum & dicta & exempla in Eccleſiaſticarum concionum forma ſi ſequimur, quamuis non adeo aſſequamur, vituperare nemo debebit, laudare certe atque imitari pij atque eruditi volent. Ac ſi quid opis ex noſtro labore conſecuti fuerint, vt Deo omnium autori meritas gratias agant: noſq; vt participes ſimus Euangelij, benignè precentur, etiam, atq; etiam petimus.

INDEX

INDEX CONCIONVM, QVÆ IN HOC opere continentur.

IN Dominica vigeſimaquarta poſt Pentecoſten Cõciones quatuor. *pag. 1.*
Dominica prima Aduentus Concion. quatuor. *46.*
Dominica ſecunda Aduentus Conciones tres. *89.*
Dominica tertia Aduentus Conc. tres. *118.*
Dominica quarta Aduentus Conc. tres. *184.*
In Natiuitate Domini Conc. quinque. *181.*
In feſto S. Stephani Conc. vna. *236.*
In feſto S. Ioannis Euangel Conc. duæ. *245.*
In feſto SS. Innocentium. Conc. duæ. *269.*
Dominica infra octauas Natiuit. Conc. vna. *292.*
In Circunciſione Domini Conc. quatuor. *303.*
In Epiphania Domini Con. quinq. *352.*
Dominica infra octauas Epiphan. Conc. duæ. *409.*
In octaua Epiphaniæ. Conc. vna. *437.*
In Dominica ſecunda poſt Epiph. Conc. duæ. *446.*
Dominica tertia poſt Epiphan. Conc. tres. *475.*
Dominica quarta poſt Epiphan. Con. duæ. *504.*
Dominica quinta poſt Epiphaniã Conc. duæ. *524.*
Dominica ſexta poſt Epiphan. Conc. duæ. *545.*
Dominica in Septuageſima Conc. quatuor. *565.*
Dominica in Sexageſima Conc. quatuor. *620.*
Dominica in Quinquageſima Conc. tres. *670.*

DOMI-

DOMINICA VIGESIMA QVARTA POST PENTECOSTEN.

CONCIO PRIMA.

Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat, &c. Matth. 24.

NON ſine magna ratione, conſilioque perutili Eccleſia prouida mater, & ſapiens, Dominicam hanc conſtituit totius anni vltimam, eamque hęrere voluit primæ Dominicæ aduentus, quæ caput eſt, atque initium Eccleſiaſtici temporis, neq; diſiungi has duas inter ſe paſſa eſt, quamuis ſuperſint aliæ de numero earum, quas vagantes vocare ſolemus: ſed ita eas interponi iuſſit, vt hæc ſemper eſſet extrema, totuſq; annus hoc tanquam optimo limite clauderetur.

Pars prima, conſultò Eccleſiam initio, & exitu anni, Iudicij diem proponere.

Cuius rei ſi cauſam ex me quæritis, cùm nihil agat Eccleſia Chriſti, niſi conſideratè, & prudenter, illam facilè afferre poſſum, quod hæc vltima Dominica ſummopere cū illa prima cōſentiat, ſitq́ue vtriuſque argumentum idem, finis ſæculi, dieſq́; iudicij: idem proinde vtriuſq; inſtitutū, & communis vtilitas, timor Dei, & bonæ vitæ integritas. Perfecto enim circulo, vt Philoſophi tradunt, idem eſt punctum, & initium, & finis. Itaque annum conſtat tunc eſſe perfectum, vt Macrobius etiam ſcribit, *cum Sol ad id ſignum ſe denuò vertit, ex quo digreſſus eſt*, ac propterea annum dictum cenſet idem, quod veteres, *an pro circum ponere ſolerent*. Eſt autem annus magnus, circuitus ſolis, quod Poeta innuit, *Interea magnum ſol circumuoluitur annum.* Perfectiſſimū autem motum eſſe circularem, non ſolum Ariſtoteles in Phyſicis ſenſit, ſed etiam Dionyſius in Myſticis, ac Theologicis docuit, qui prætereà Eccleſiaſtici moris, quo ſacerdos ex altari incēſum per templi circuitum circunferens ad altare rediret, eam rationem affert, finem eſſe diuiniorem, ad prima & præſtantiſſima reditum.

Macrob. ſaturnal. lib. 1. cap. 4.
Virgil. 3. Æneid.
Ariſto. 1. de cælo.
Dionyſ. de diuin. nō. c. 4. p. 1. de Eccleſ. hier. c. 3. p. 3.

Quæ eò pertinent, vt perfectio in circulo quodam ſita eſſe intelligatur. Quapropter Deus lege veteri non modo caput, ſed etiam caudam animalis offerri iuſſit in ſacrificio, docens nimirum nos, vt Gregor. animaduertit, eam ſibi probari victimam, id eſt, Chriſtianæ vitæ rationem, in qua primis extrema reſpondeant. Nihil vero eſt hominibus magis ſaluare, quam fine omnium rerum conſiderato, Deum timere. Id Eccleſiaſtes Spiritu ſancto plenus magnifice præcipit his verbis. *Finem loquendi omnes pariter audiamus: Deum time, & mādata eius obſerua: hoc eſt enim*

Exod. 20.
Greg. homil. 25. in Euangel.
Leuit. 3.
Eccleſ. 12.

omnis

omnis homo & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue vt intelligentius alij legunt, abſcondito, ſiue bonum ſiue malum ſit. En omnium Eccleſiaſticarum cõcionum finem præclarum, Deum timere, & mandatis eius parere: en ad id conſequendum, & præſtandum, ſingulare, eximiumq; remedium *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium.* Nempe qui huc oculos ſemper coniicit, qui hinc annum exorditur, atque huc rediens tanquam certiſſimo termino claudit, is vel peccaturus eſt nũquam, vel ſi quid aliquando peccauerit, celeriter emendet neceſſe eſt: iuxta Sapientis præceptum. *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternũ non peccabis.* Quæ ratio vitæ inſtituendæ, vt eſt à diuino Eccleſiaſte propoſita, ſic etiam ab optimo authore Seuerino Boetio comprobata: cuius de philoſophiæ conſolatione præclari operis extrema clauſula eſt illa memorabilis: *Auerſamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas ſpes, animum ſubleuate, humiles preces in excelſa porrigite. Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis: neceſſitas in dicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.* Ergo ad omnem bene inſtituendæ vitæ rationem valet iudicij diuini cogitatio: quam nunquam deponi à nobis debere, ſapientiſſimè Eccleſia docet, dum iudicium vltimum, & finem decernit eſſe anni præſentis, & ſequentis exordium.

Eccle 7.

Boët. lib. 5. de cõſolat. Philoſ.

2 De Antichriſto nunc dicendum.

Quanquam autem vtriuſque Dominicæ, vt dixi, argumentum eſt idem, iudicium vltimum modo à Matthæo narratum, mox à Luca commemorandum: tamen intereſt aliquid: eſt propria quædam tractatio vtriuſque Dominicæ: atque ad hanc præcipuè pertinent ea, quæ antece-

dere debent iudicij diẽ, illa præſertim immanis perſecutio Antichriſti, de qua rectiſſimè intelligitur, Chriſtus apud Matthæum dicere. *Cum videritis abominationẽ deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta ſtantem in loco ſancto*: ad ſequentem vero potius pertinet ipſa executio iudici terribilis. Quapropter quæ de Antichriſto opus eſt ſcire, quæq; Eccleſia vehementer prædicari vult, in ijs exponendis, & explicandis non inutilem operã, difficilem certè poſituri ſumus. Atque illud principio dicendum eſt, quænã ſit ratio, quæ neceſſitas, populi Chriſtiani de Antichriſti tẽporibus cõmonendi. Etenim mille iam & quingenti anni abierunt, ex quo Antichriſti aduentus prædicatur: & diligenter, accurateq; prædicatur: & quotãnis ex inſtituto prædicatur: neq; tamen Antichriſtus ille, aut venit hactenus, aut etiam nunc venturus apparet. Cur in re tam remota tanta ſedulitas? tanta ꝑperatio in mora tã longa? Nonne fruſtra id ſtudij inſumi putes? Nonne decipi, falliq; fideles, dũ quotidie eo timore exagitantur, cuius nullũ eſt certũ indiciũ in præſentia, nullũm per tot annos periculũ extitit? Non dubium eſt, quin multi eiuſmodi cogitatione pulſentur, ea q̃ de Antichriſto, & fine mundi ꝑdicantur, magis ad terrendos homines, & in officio continendos, quam ad vllum certum euentum eſſe compoſita. Neque verò Spiritum ſanctum effugit, fore, qui ita exiſtimarẽt, quos teſtimonio Petri ſic refellit. *Venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: Vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ.* Quorum calumniam, & men-

1. Petr. 3.

dacium

dacium ſtatim confutat adiungens: *Non tradat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant; ſed patienter agit propter vos, nolẽs aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Itaque quod Deus differt, & prorogat mundi finem, atq; illam ſæuiſſimam tempeſtatem, qua orbis Antichriſto furente iactãdus eſt vniuerſus, ſaluti hominum Deus conſultum vult, vt longo interuallo reſipiſcere improbi, ſanarique poſſint. At enim ſi tandiu ſe rem extenſurum, ac protracturum Deus nouerat, quid opus fuit, tanto ante homines terrītare? Quid ea minitari omnibus quæ ad pauciſſimos tandem pertinerent? Habet ea quæſtio non parum vtilitatis, ſi penitus explicetur: non vt curioſæ interrogationi, ſed vt modeſtæ, & circunſpectæ diſciplinæ ſatisfiat. Aderit diuinum numen, vt ſpero, dicenti, & rem vobis ſcitu admodum neceſſariam exponenti.

Tres videntur mihi eſſe cauſæ, propter quas longè antequam veniat Antichriſtus, aſſiduè, & continuato ſermone illius futuræ aduentus ab Eccleſia fidelibus promulgetur. Prima eſt illa, quod res eſt tam magna, diſcrimenque tantum, vt quanuis ad ſolos vltimos homines propriè pertineat; tamen quo perueniat ad eos, quorum intereſt, opus fuerit longa ſerie omnes interpoſitos admoneri, vt alij alios viciſſim moneant. Sic enim in naui fieri videmus, cũ ingruit fœda tempeſtas, præcipiente Nauclero quid facto opus ſit, & nautis alios alijs voce excitantibus, donec is accipiat imperium, qui operam nauaturus eſt. Neq; nauiculatorum ſolum ea eſt ars, ſed militiæ etiã inuiolabilis, cũ Imperator aliquid iubet, quod ad extremum agmẽ pertineat,

3 Ideo tanto ante prædici aduentũ Antichriſti, vt paratiores ſint ij, in quos incidet.

medios omnes manipulos vociferari, & acceptũ imperiũ ſequentib. reddere, vſq; ad eos, quorũ eſt iuſſa perſequi. Nihil eſt n. eo ordine, & diſciplina ſalutarius: cuius proinde vel exigua negligentia capite plectitur. Ita prorſus quoniã fideles omnes vnum corpus efficiunt, vnum eũdemq; exercitum ſummi Imperatoris, neceſſe fuit ad ſalutem vniuerſæ Reipublicæ, per primos & medios præcepta Chriſti ad extremos vſque manare.
Etenim fratres, quam ſit ea acerba, & atrox futura tempeſtas, ipſum Deum noſtrum docentem audire licet. *Erit enim tunc*, inquit, *tribulatio*
Matth. 24. *magna, qualis non fuit ab initio, neq; fiet.* Quod eodem modo affirmat Gabriel Angelus apud Danielem. *Veniet tempus, quale non fuit ab eo,*
Dan. 12. *ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud.* Quantum verò remedium ſit, quantum robur ad confirmandos animos fidelium, & muniendos aduerſus omnem cũ impetum Satanæ, nouiſſe periculum prædictum à Domino, vt verbo Dei iam ante inſtructi milites Chriſtiani dimicare fortiter poſſint, vix verbis exprimi poteſt. Nullum erit certius, validiuſque præſidium: quod intelligens Chriſtus expreſſe monebat. *Ecce prædixi vobis.* Quam ob cauſam tantopere prædicit? *Dabunt*, inquit, *Pſeudochriſti ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Huic ergo tam horribili procellæ opponitur rupes fortiſſima verbi Dei.
Quocirca videte diligenter, quanta ſint diuinæ Scripturæ præſidia, quæ omnem miraculorum vim ſuperent. Nihil eſt enim diuini verbi authoritate robuſtius. *Licet Angelus de cælo euangeli-*
Galat. 1. *zet vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.*
2. Pet. 1. Paulus quidem ita cenſuit. Quid Petrus? *Habemus,*

mus, inquit, *firmiorem propheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Firmius teſtimonium, vt etiam Beda cenſet, Petrus aſſerit ex prophetico ſermone peti, quam ex ipſa transfigurati Chriſti oculata fide: erat enim de ea re oratio ſuſcepta. Non igitur fides Chriſtiana ex Scripturis minus, quam ex miraculis ſtabilitur. *Et ſigna quidem infidelibus data ſunt, ſcriptura fidelibus.* Idcirco primæua Eccleſia miraculis abundauit cum eſſent infideles vocandi ad fidem: at vltima Eccleſia cum fideles vocati iam ſint, plus ſcriptura, quàm miraculis nititur. Ergo tanto ante hæc prædicta ſunt, & tam longa ſerie temporum ad extremos vſque manabunt, vt autoritate diuinæ Scripturæ, qua nulla poteſt vis eſſe validior, omnes diaboli, & primogeniti eius Antichriſti machinæ diſijciantur, atque euertantur. Quare Angelus cum Danielem ſtupentem rerum admirabilium prædictione, atque attonitum aſpexiſſet, adiunxit: *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.*

Beda & Gagnetus in 2. Pet. 1.

1. Cor. 14.

Dan. 12.

Dixi vnam eius rei cauſam, quam propoſui, accipite alteram. Tametſi enim aduentus Antichriſti in extremos illos incidat, qui tunc ſuperſtites futuri ſunt: tamen eius rei cognitio, & cõſideratio nobis omnibus vtiliſſima eſt, neque cuiquam mortalium ſuperuacanea tantarum rerum prędictio videri debet, propterea quod timorem Dei ſummopere ſalutarem hominibus, etiam atque etiam iuuat, & promouet. Diuum Chryſoſtomum audi, quid cogitatio earum re-

4 Timorem ſalutarem vnicuique incuti cogitatione illorum temporũ horribiliũ.

rum terribilium, quæ iudicij diem præcedent, in animo illius ageret, quantopere eum permoueret, quibus lachrymis, quo gemitu impleret: *Væ mihi*, inq̃t, *de die illo terribili: qui cũ oporteret nos expoſitione iſtarum rerum gaudere, dolemus, & mœrore conficimur. Nam me quidem cum hæc in mentem veniunt, horror inuadit terribilis, & amariſſime perſiens ex profundo corde ingemiſco. Et quanuis nihil horum ad me ſpectaret, illa tamen quæ ſequuntur, vehementius me perturbant. Propterea lachrymis confundor, quod à tanta gloria caſuros nos video.* Tu igitur Chryſoſtomũ imitare, & lachrymis proſequere hiſtoriam hanc lamentabilem, cum præſertim ignores, vtrùm aliqua eius pars ad te peruentura ſit. Nam cum myſterium ſit adeo occultum, vt ipſos quoque Angelos lateat, cumque nemo ſit mortalium, qui ſciat, an ad ſe res illa tam horribilis & ſæua pertineat, neceſſe eſt omnes, niſi deſipiant, timere, ac formidare, ſeque ad id tempus, ſi fortè incidat, parare, & munire. Vt enim aduentus Chriſti, tametſi in Apoſtolos, & eius ætatis homines incidit, tamen antecedẽtibus etiam Prophetis, & iuſtis profuit eius expectatio, deſideriumq; : ſic metus cõtra, & formido ignorantibus definita tempora Antichriſti, nõ poteſt non eſſe perutilis: eſt enim timor rerum arduarum, quæ cõtingere poſſunt. Habet autẽ hoc timor verbo Dei incuſſus, vt mirificè auellat animos hominũ à cupiditatibus & illecebris ſecularibus. Id nos abunde experti ſumus narratione tragœdiæ illius lamentabilis, ac funeſtæ, quam acturus eſt Antichriſtus, lachrymas, & ſuſpiria, & gemitus, cordis deniq; cõpunctionem maximam auditoribus excitari, neq; timor ille otioſus, & inanis eſſe

Chryſoſt. homil. 77. in Matth.

eſſe poteſt, qui mentem ſtatim, cogitationemq; ad meliora conuertit, vitamq; inſtruit, mores Chriſtianos inſtituit, talē deniq; ſe quēq; pręſtare perſuadet, qualem tempora illa tam dura, & acerba deſiderant. Obitus diē & horam, idcirco Deus voluit eſſe nobis incertā, vt omni die atq; hora nos ad obitum componeremus. *Eſtote*, ait, *parati, quia neſcitis horam, neq; diem.* Tantundē de aduentu Antichriſti cunctos cōmonitos eſſe voluit, itaq; ait. *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Neq; verò ea eſt exigua vtilitas, quæ ad omnes manat, cū eius tempeſtatis immanitatē conſiderantes, & virium ſuarū infirmitatem metiētes ad preces ſe homines vertunt, Deū obnixè deprecantes, ne ſe in tam aſpera tempora, ac tam periculoſa reſeruet. Quod quidem genus precum Saluator noſter valde commendat, & probat per Lucā ita nos adhortās. *Vigilate omni tēpore, orātes, vt digni habeamini fugere iſta ōnia, quæ futura ſunt.* Neq; enim dubitari vllo pacto poteſt, quin multi Dei clemētia ſalui futuri ſint, qui ſi in illas tētationes, & diſcrimina ſęuiſſima inciderent, omnino perituri fuiſſent. Etenim ſi electi illorum temporum; quos merito Auguſtinus & Proſper, & Hippolytus Martyr aſſerunt fore clariſſimos, atque ipſis propemodum Apoſtolis pares, prioribus certe martyribus ſuperiores, tamen magnitudine tempeſtatis illius ita ſunt perturbandi, & obruendi, vt oporteat diuinam prouidentiam breuitate temporis periculi magnitudinem compēſare, quid exiſtimādū eſt de cæteris imbecillis, & infirmis? *Niſi breuiati fuiſſent, dies illi*, ait Dom. *non fieret ſalua omnis caro.* Ergo in timore Dei, in præparatione animi, in orationis & precum ardore

Matth. 25.

Marc. 13.

Luc. 22.

Aug. 20. de ciuit. c. 8.

Hyppol. de conſum. ſeculi.

Proſper. de diuin. prædict. lib. 3.

maximus fructus ad omnes fideles redundat, ex eius triſtitiæ truculenta commemoratione.

5 Antichriſti aduentum etiam ad vnum quẽque noſtrũ pro ſuo modo pertinere.

Poſtremo illa quoque ratio vera eſt, aduentum Antichriſti idcirco omnibus denuntiari, quod nemo ab eo alienus ſit. Nam etſi perſona illius nequiſſimi, quem magnum Antichriſtum Auguſtinus appellat, nondum exiſtat, neq; poſſit per ſe, niſi in ſuæ ætatis homines graſſari, tamen per anteſignanos ſuos, & præcurſores, in omnes Chriſti milites dimicat, atque confligit. Egregie Gregorius admonet: *nemo ſibi blandiatur, & idcirco ſe à tali occaſu extraneum credat, quia ad illius tempeſtatis procellam peruenire ſe non exiſtimat. O quanti illius tentationis tempora non videront, & tamẽ in eius tentationis procella verſantur.* Eſt quidem vnum illud totius nequitiæ, & impietatis caput, cuius ſunt membra, quicunque eius moribus, & ſpiritu teterrimo imbuti ſunt. Quare opportunè nos admonet Ioannes Apoſtolus: *Filioli nouiſſima hora eſt: & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit: nunc Antichriſti multi facti ſunt: vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt.* Nouerat probè Ioannes dies & annos reſtare plurimos vſque ad Antichriſti aduentum, qui mille annorum Eccleſiæ regnũ ſæpiſſime cecinit: tamen nouiſſimam horam adeſſe pronuntiat, & Antichriſtum iam veniſſe, imo Antichriſtos multos, propterea quod vnuſquiſq; quod ad ſe pertinet, putare debet, mundi finẽ veniſſe, ſiquidem tunc cuiq; mundus finitur, quãdo ipſe mũdo finit. Præclarè eſt ab Auguſtino dictũ. *In quo quemq; inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in hoc eũ cõprehendet mundi nouiſſimus dies, quia qualiſquiſque in die iſto moritur, talis in die illo iudicabitur.* Quanuis autem Antichriſtus ipſe

Greg. li. 29. moral. c. 5.

1. Ioan. 2.

Aug. epiſt. 80. ad Heſichium.

ipſe nondum apparuerit, diſcipuli tamen eius, & ſatellites negotium perditionis vrgere non ceſſant. Sunt vero filij, quod mireris merito, eius parentis, qui nondum eſt natus, ſunt diſcipuli præceptoris nihil adhuc docentis, membra caput ſuum antecedentia nouo modo: quicunque artes, & dolos illius ſceleratiſſimi meditantur: quales maximè ſunt hæretici, & hæreſiarchæ, quemadmodum Hieronymus, Auguſtinusque tradunt, nempe Hebion, Cherintus, Marcion, Manes, Arius, Eunomius, Dioſcorus, Macedonis Wicleffus, Lutherus, Caluinus, cæteræque humani generis peſtes, quales etiam tyranni Chriſti Eccleſiam vaſtantes, Nerones, Domitiani, Decij, Maximini, Diocletiani, & cæteri, quos noſtis fidei perſecutores: in quo numero Athanaſius Cōſtantium ponit, quem tum Antichriſtū tū Antichriſti præcurſorem cēſet: quales deniq; oēs ij ſunt, quos deſcribit Apoſtol⁹ verbis dilucidis. *In nouiſſimis dieb. inſtabunt tēpora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei: habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Has eſſe ſcitote notas diſcipulorum Antichriſti, quas Paulus copioſe proſecutus eſt, vt ex ijs tanquam vngue leonem, quos vitare oporteat, diligentiſſimè hoſtes Chriſti cognoſcere poſſitis. De quibus pariter Petrus, & Thadæus Apoſtoli in ſuis Epiſtolis vaticinantur. Rectè Hieronymus. *Aduerſarius Chriſti eſt & Antichriſtus, cui præcepta diſplicent Chriſti.* Neque vero vllum eſt tempus, neque

Hierony. in 24. Matth. & in 2. cap. Abacuch.
Aug. lib. 2. contra aduerſarium legis, & prophet. c. 12.
2. Tim. 3.
Athanaſ. in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes.
Hieron in epiſc. ad Marcellā de agrotatione Bleſillæ.

neque ætas vlla; in qua Antichriſtus per hoſce ſuos adminiſtros bellum Chriſto facere ceſſet: quod verbis quidem breuibus, & obſcuris, ſed diſertiſſimis Paulus ſignificauit, ſcribens ad Theſſalonicenſes in hunc modum, *Et nunc quid detineat, ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantum, vt qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat. Et tūc reuelabitur ille iniquus.* Myſteriū iam operatur iniquitatis. *Ac ſi diceret*, ait Gregorius. *Tunc Antichriſtus manifeſtus videbitur: nam in cordibus iniquorum ſecreta ſua iam nunc occultus operatur.* Myſterium igitur iniquitatis vocat Antichriſti aduentum, illudq́; iam operari affirmat pro eo, quod partes & artes Antichriſti eius ſatellites proſequuntur: quod de Nerone, & Imperio Romano procul dubio ſenſit, vſque dum de medio fieret, & regno Chriſti perpetuo cederet, iuxta Danielis prædictionem. Ergo quod ad rem facit, debet ſe quiſque parare, & munire Chriſti præceptis, & conſilijs aduerſus artes, & vim, & copias omnes Antichriſti, id eſt impiorum hominum, qui ſeruos Chriſti ſemper oppugnant. Scriptum ab autore graui & antiquo eſt in hunc modum. *Antichriſtus multos habet ſua malignitatis miniſtros, ex quibus multi in mundo præceſſerunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domitianus. Nos quoque noſtro tempore Antichriſtos multos nouimus eſſe. Quicunque enim ſiue laicus, ſiue Canonicus, ſiue monachus contra iuſtitiam viuit, & ordinis ſui gloriam impugnat, & quod bonum eſt, blaſphemat, Antichriſtus eſt, miniſter Satanæ.* Quod eſt ſane verè ac ſapienter dictum. Iam vero grauiſſimam tentationem, atque acerbiſſimam tribulationem in

2. Theſſ. 2.

Gregor. 29. moral. c. 3.

Dan. 2. & 7.

In 9. tom. Aug. in tract. de Antichriſto.

vltimo vitæ exitu impendere ſibi,nemo dubitet, & tunc ei futuram tribulationem, cui parem nunquã expertus ſit. Tunc enim maxime Princeps mundi huius furit, & fremit, atque omnibus machinis fidem,& pietatem ſanctorum tentat, atque impetit, neque eſt quiſquam, cui parcat ille nefarius, qui Chriſto ipſi morituro non abfuit. *Venit*, ait ipſe Chriſtus *Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Quæ cum ita ſint, non erunt res Antichriſti negligenter cognoſcendæ, quæ ad omnes nos ijs, quas diximus, rationibus valde pertineant. Eas alia concione exponemus, nunc ad preces qua poterimus maxima deuotione nos conuertamus. *Ioan. 15.*

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele, &c. Matth. 24.

DE Antichriſto in Eccleſia Dei celebertima, & antiquiſſima mentio eſt, tãquam de re tum magna per ſe, tum fidelibus ſummopere neceſſaria. In qua quidem re multa à multis iactantur vana, & fabuloſa: multa etiam certa, & ſcitu digniſſima pleroſque latent. Itaque miſſis ijs, quæ fidem non habent idoneam, ea afferemus, quæ à probatis autoribus acceperimus, quæq; ſacrorum librorum præcipuè authoritate nitantur. Quanuis enim pleraque Apoſtoli de Antichriſto ſermone potius, quã ſcripto tradiderint,

1 De Antichriſto eſſe dicendum, idq; ex probatis autoribus.

derint, vt Paulus nõ ſemel inſinuat: tamen ſunt in diuinis literis plurima memoriæ cõmendata. Attingã verò ſummatim præcipuos locos, vt ij, quib. per otiũ licet, copioſius eadẽ peruestigare valeant. In veteri quidem inſtrumento Daniel maximè ſcribit de Antichriſto cap. 7. 8. 11. 12. In nouo Chriſtus apud Matthæum hoc ipſo 24. cap. Paulus ad Theſſal. epiſt. poſter. cap. 2. Omnium copioſiſſimè Ioannes in ſua Apocalypſi, cum ſæpe alias, tum maxime cap. 11. & duobus ſequentibus. Sanctos patres in horum locorum tractatione conſulite, præcipuè Hieronymum in Danielem, Gregorium magnum in caput 40. Iob, Anſelmum & Thomam Aquinatem in epiſtolam Pauli iam dictam. Ricardum de S. Victore autorem valde bonum & grauem in Ioannis Apocalypſim. Scripſêre præterea cõplures propria ea de re opuſcula, aut alias de ijs ex profeſſo diſſeruerunt: Irenæus quidem Epiſcopus, & martyr fusè in 5. lib. contra hæreſes, Hippolytus & ipſe martyr proprium ea de re tractatũ edidit. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 15. Aurelius Auguſtinus toto libro de ciuit. Dei 19. ac 20. Ioannes Damaſcenus lib. 4. de fide orthod. cap. 27. Proſper Aquitanicus in libro, quẽ inſcripſit dimidium temporis, per capita pluſquàm duodecim diligentiſſimè ſcripta. Sunt alij etiam authores idonei, ſed hos maxime nominaui, quod ex ijs tãquam ex fontibus ea hauſerim, quæ vobis hodie propinabo. Neque otioſam, vel etiam ambitioſam hanc meam ſcriptorum nominationem, exiſtimetis, velim, cum ea dicturus ſim, quæ multis ficta, & commenticia videri queant, niſi idoneis authoribus confirmentur.

Prin-

Principio de tempore Antichriſti cenſeo dicendum. Vtrùmne poſſit aliqua ratione definiri, quando ille venturus ſit. Nam fuêre, qui certum ſeculum, imo etiam annum deſignare ſint auſi, quo ſit appariturus, diem quoque non defuêre qui dicerent ipſum Pentecoſtes, quo Spiritus ſanctus eſt miſſus, initium eius tyrannidi præbiturum. Tanta eſt hominum temeritas, vel potius amentia eo velle progredi, & irrumpere, quo ne familiariſſimi quidem Dei amici fuerint admiſſi. Etenim eam rem celatam voluit, atq; occultam mortalibus omnibus altiſſima numinis prouidentia. Quid dixi mortalibus? Ipſos quoque angelos, ſanctos, & beatos latet. Apoſtolis interrogantibus. *Dic nobis, quando hæc erunt?* Chriſtus reſpondit, *De die autem illo nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus Pater.* Diem porro iudicij proximè ſequi aduētum Antichriſti, ſcripturæ declarant. Ergo neque ratiocinatione teneri poteſt, cùm ex ſola Dei voluntate, & cōſilio pendeat; neque reuelatione cuiquā hominum prodi credibile eſt, quod ipſos Apoſtolos neſciſſe ſcimus. *Non eſt*, inquit, *Veſtrum noſſe tempora, vel momenta.* Quibus verbis, vt Auguſtinus habet egregie, omnium de hac re calculātium digitos reſoluit, & quieſcere iuſſit. Itaque cohibenda, ac frǣnanda quorundam audacia eſt, qui certiſſimum aſſerunt iam iam eſſe pro foribus Antichriſtum. Paulus contrà præcipit, *Vt non cito moueamini, quaſi inſtet dies Domini.* Daniel ſe non ſatis intellexiſſe rem eam profeſſus eſt: & audet quiſquam eius ſibi rei cognitionem vendicare quam ſe ignorare Apoſtoli, & Prophetæ confitentur? Neque vero ſanctorum Patrum teſtimonijs turbari quiſquam debet,

1 Tempus Antichriſti aduētus, & perſecutionis illius.

Lege lib. de nouiſſ. tempor. primum. c.3. Vbi Autores eius inſaniæ commemorantur.

Matth. 24.

Actor. 1.

Auguſ. lib. 18. de ciuitate ca. 35.

2. Theſſ. 2.

Dan. 12.

Digitized by Google

debet, inſtare mundi finem, & crebro, & apertè confirmantium, quorũ eſt partim pia ad mores corrigendos cohortatio, partim ex vſu, & more ſcripturæ oratio profecta. Nam cùm ſæpe ſacræ literæ doceant diem Domini appropinquare, & cito eum eſſe venturum; qua id ratione intelligi debeat, ſatis nos Apoſtolus Petrus erudiuit, mille annos apud Deum eſſe tanquam diem vnum. Quamobrem præclara lumina Eccleſiæ Auguſtinus, & Thomas, vſque eo cenſent iuxta ſcripturas non poſſe breuitatem futuri temporis demonſtrari, vt totidem annos extendi mundi ætatem poſt Chriſtum natum, quot ab orbe cõdito ad Chriſti aduentum priorem numerãtur, nihil repugnet. Non eſt ergo properandum ſententijs de fine mundi, & aduentu Antichriſti præcipitatis. At neque contra ſecuri eſſe debemus, quaſi noſtro ſeculo, & ætate nihil ſit formidandum. Nam quod eſt omnium mundi interitus ſignum certiſſimum, vt Auguſtinus egregiè diſputat, illud eſt, quod perſpicuè Chriſtus prædixit. *Prædicabitur Euangelium in vniuerſo mundo, & tunc veniet conſummatio.* Eſſe autem noſtro ſæculo Euangelium promulgatum pluribus, & maioribus orbis regionibus, quam fuerit totis ante ſexcentis, & duplo annis, ex hiſtoria Indica notiſſimum eſt. Quantum verò reſtet orbis patefaciendum, & quibus gentibus non ſit annuntiatus Chriſtus, quãto item ſpatio temporis, id quod reſtat, peragendum ſit, nouit profecto mortalium nemo. Quare ſuſpenſas, & in vtramque partem paratas eſſe voluit hominum mentes, qui rem tantam ſic expectari voluit, vt ſiue diutius differatur, ſiue celeriter fiat, nihil ſummæ veritati repugnet. Quanuis autem

1. Pet. 3.

Auguſt. lib. 83, q. 58. Tho. in addit. q. 88. art 3. ad. 3.

Aug. in epiſtol. 78. & 80. ad Heſychiũ. cuius ſententiam probat S. Tho. in 4. diſt. 43. q. 1. art. 1. idem docet Damaſc. lib 4. de fide ortho. c. 27.

autem quo tempore veniat Antichriſtus, Scriptura non prodat: tamen quanto tempore duret eius imperium, vel potius tyrannis, ne dubitatione deſperaremus, certiores omnino nos fecit, non amplius, quàm annos tres cum dimidio eam tempeſtatem graſſaturam. Sic Daniel, *cum eleuaſſet dexteram, & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis*: hoc de regno Antichriſti prædictum alius locus eiuſdem Prophetæ indicat. Vbi de Antichriſto agēs ſic ait. *Et tradentur ſancti in manu eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Intelligi verò tempus annū more Scripturæ Hieronymus vna, Auguſtinusq́; tradidere, qui tempora ne plura duobus annis acciperētur, in Græco, tum etiam Hebraico, non plurali, ſed duali numero haberi adnotarunt. Id etiam pro certo confirmat Cyrillus. Atque vt eſſet, teſtatior ea res, annorum rationibus numero menſium, atque item dierū ſpatia eadem regni Antichriſti, vt Proſper quoque animaduertit, circunſcripta legimus. Et Ioannes quidem in Apocalypſi ciuitatem ſanctam calcandam tradit per menſes quadraginta duos, quod de vltima Eccleſiæ perſecutione prædici omnes conſentiunt, & ratio ipſa inſtitutæ prophetiæ docet. Daniel verò dies apertiſſimè numerat ita ſcribens. *Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta*, cui Ioannes congruit ſcribens, mulierem, hoc eſt, Eccleſiam fugiſſe in ſolitudinem. *Vbi habebat*, inquit, *locum paratum à Deo, vt eam paſcat diebus mille ducentis ſexaginta.* Forſaſſe ante fugam per mēſem, id eſt, dies triginta,

Dan. 12.
Dan. 7.
Hier. in 12. Danielis.
Aug. l. 20. de ciu. c. 23.
Cyrill. Hieroſol. catech. 15.
Proſp. lib. 3. prædict. diuin. c.
Apoc. 11.
Dan. 12.
Apoc. 12.

qui ad ſummā Danielis deſunt, patietur Eccleſia perſecutionē Antichriſti. Menſes igitur quadraginta duo, ac dies mille ducēti nonaginta, quos refert Daniel, efficiūt liquidò años tres, & dimidium, diebus additis decē, vt omni ex parte conſtet eam procellam non amplius deſequiturā, ne deſperatione fracti fideliū animi vehementiſsimi turbinis magnitudinem ferre non poſsint: magnā plane diuinæ bonitatis prouidentiam.

5 De natura, origine & educatione, & nomine Antichriſti.

De tempore hæc, de ipſa perſona Antichriſti iam dicā. Quidā eñ in quo errauit Hippolytus, non hominem, ſed dæmonem futurum opinati, ſpecie humana, aut etiam ſibi carne copulata, q̄ videtur ſentire Rupertus, Antichriſtum perinde ex dæmone & homine vnam perſonam aſſeruerunt, vt Chriſtum ex diuina & humana natura, confitemur. Verum id de Antichriſto commentum fides catholica reſpuit. Erit (vt Hieronymus & patres conſentiunt iuxta Scripturas) natura homo vt cæteri: procreatus ab hominibus, vt cæteri: ex fornicatione autem non ex legitimis nuptijs oriturū, *Hippolytus Martyr, & Ioannes Damaſcenus affirmant.* Primogenitum fore Satanæ, hominem peccati, filium iniquitatis, multaque talia ſacræ literæ tradunt, vt incredibilem, ac ſingularē eius malitiam intelligamus, in quem ſe diabolus totum transfundet ex ipſo vtero matris, quemadmodum probati authores memoriæ commendarunt. Paulus aduentum illius fore ſecundum operationem Satanæ ſcribit in omni virtute: ſummam hominis cum diabolo coniunctionem ſignificans, Non in perſona aut ſubſtantia quod fieri eſt impoſſibile, ſed in poteſtate, & operatione, qualis eſt inſtrumenti aptiſſimi, cum artificis peritiſſimi manu

Hierony. in 11. Dan. Hippolyt. de conſum. mundi. Damaſc. 4. lib. de fide, cap. 27. 2. Theſſ. 2. Ruper. li. 8. in Apoc. Damaſc. li. 4. de ſide. cap. 27.

manu coniunctio. Quod ad genus attinet, ſcribunt Irinæus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Proſper de tribu Dan futurum, idq; probant ex vaticinio Iacob, & Hieremiæ. Patriam ei Babylonem aſſignunt Gregorius, & Hieronymus, & alij pleriq; patres vetuſta traditione, vt plurima alia. Initio non clarũ, & nobilẽ, ſed obſcurũ potius, & infimo loco natũ, Hieronymus tradit, ex illa prædictione Danielis, *& ſtabit in loco eius deſpectus,* Itẽ ex illa eiuſdẽ. *Conſiderabã cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum.* Cornu paruulũ intelligi Antichriſtũ ſequentia manifeſtè oſtendunt, paruulũ verò quẽadmodũ Theodoretus, Hieronymusq; demõſtrant, propterea dicit, ꝙ initia habiturus ſit obſcura, & ignobilia: ex quibus tamen eo potentiæ, diaboli arte peruadet, vt omnes, qui vnquam fuere Principes, & Imperatores, imperij magnitudine ſuperet. Occultè hunc nutriendũ vſq; dũ negotij gerendi opportunitas detur, Damaſcenus ſcribit. Neq; nomẽ etiã illius perfugæ ſcriptura diuina tacuit, ſed tamẽ ita prodidit, vt antequã ille appareat, quale ſit, ſcire non liceat; cùm emerſerit, tunc liquido conſtare queat. *Qui habet intellectum,* ait Ioannes in ſua Apocalypſi, *computet numerum beſtiæ. Numerus enim eſt hominis; & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.* Quod ænigmatis modo dictum illud ſignificat, Græcos characteres, (in qua lingua Ioan. ſcripſit, quęq; literas habet ꝓ numerorũ notis) cõficientes nomen Antichriſti, reddere ſummam, quam dixit: quæ ſumma cũ infinitis prope mixtionibus characterum effici poſſit, nullo modo in præſentia definire poſſumus certum Antichriſti nomen. Cùm verò & Antichriſtus ſe ſe pro-

Irinæus li. 5. ca. 30. ex illo Hier. à Dan. auditus eſt fremitus, &c.
Hieron. 11. quæſt. ſup. Geneſ.
Ambr. lib. de benedi. patriar. c. 7.
Aug. quæſt. in Ioſue. 22
Proſper. li. 3. cap. 9.
Naſciturũ Babylone ſcribit.
Hieron. in Dan. 11. & autor operis de Antichriſto in 9 10.
Aug. Item Gregor. li. 31. moral. cap 10.
Theodoret. in 7 Dani.
Hier. ibid.

Apoc. 13. diderit, & ad alia indicia etiam nominis compoſitio acceſſerit, notis conſtans numerum ſexcentorum ſexaginta ſex efficientibus, tunc planum omnino fiet, illum, illum ipſum eſſe Antichriſtum, quem diuinæ authoritates tam longe ante prædixerint. Ob id enim traditum eum numerum vere ac ſapienter beatus Irenæus admonuit. De natura, origine, natalibus, educatione, nomine Antichriſti, hæc ferè ſunt, quæ fidem merentur. Multa alia, quæ feruntur futilia, & commentitia, vt ait quoque Chryſoſtomus, repudiare potius, & tutius eſt, ne incertas notas quærentes, decipiamur.

Irenaus li. 5. cap. 30.

4 Quam ſuperbus, quam improbus Antichriſtus ſit futurus.

Iam mores, & genus vitæ iſtius Chriſti hoſtis cognoſcite. Se quidem ſanctum imo omnium ſanctiſſimum ſimulabit, ijſque artibus vtetur, atq; ea ſpecie probitatis ſe mortalibus inſinuabit, vt innocentiam, ac ſanctitatem eius ſummam plerique hominum & admirentur, & prædicent. Erit enim caput eorum, de quibus ſcribit Paulus in hypocriſi loqui mendacium. *Habentes quidem ſpeciem pietatis, ſed virtutem eius abnegantes.* Quãta autem futura ſit opinio ſanctitatis, ſcribit Gregorius Papa non ſemel. Damaſcenus quoque in exordio Regni ſui illum bonitatem ſimulaturum. *Cum verò fuerit factus dominator*, inquit, *Eccleſiam perſequetur.* Hippolyti martyris oratio ſic habet. *In primordijs ſuis Antichriſtus clemens erit, quietus, religioſus, odio habens iniuſtitiam, deteſtans munera, obſeruans ſacerdotes, honorans ſenes, ſcortationes, & adulteria repudians, hoſpitalis ſtudioſus pauperum, pupillos, & viduas defendens, diſſidentes concilians, nullum diuitiarum ſtudium præ ſe ferens. Atque hæc omnia faciet conſilio fraudulento,* quo

2. Tim. 3.

Gregor. lib. 32. moral. c. 12.

Damaſ. li. 4. c. 27.

Hyppolit. in orat. de conſum. mundi.

2. Theſſ. 2.

quo circumueniat omnes, vt ſe regem creent. Nam vbi populi tantas virtutes eius perſpexerint, vno conſenſu conuenient ad creandum illum Regem. Hæc ille. Huius igitur fraudulentiſſimi hypocritæ erunt ſcelera plurima, atque immaniſſima vt cum ipſo Principe tenebrarum de malitiæ magnitudine contendat, qui proprio nomine ab Apoſtolo vocatur homo peccati, nam ſuperbia, quod eſt omnium vitiorum caput, incredibili pugnabit in Deum ipſum. Cuius ſuperbiæ magnitudinem Paulus his verbis declarat. *Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus.* Pro Deo ſe colendum & adorandum exponit, ac templa ſibi ſacrari faciat, in quibus vt numen diuinum ab omnibus adoretur. Id etiam Chriſtus in hodierno Euangelio docet. *Cum videritis abominationē deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta ſtantem in loco ſancto.* Sic enim Hieronymus, atque optimi authores accipiunt. Eandem ſuperbiæ immanitatem Daniel notat alijs verbis. *Et dirigetur dolus in manu eius, & cor ſuum magnificabit, & in abundantia rerum omnium occidet plurimos, & contra Principem principum conſurget.* Dan. 8. Idem quoque copioſius: *Et faciet iuxta voluntatem ſuam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduerſus omnē Deū, & aduerſus Deū Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe eſt definitio.* Dan. 11. Sed videte monſtrum terribile, hic tam ſuperbus, & elatus tyrannus, qui Deo ipſi omnipotenti bellum mouebit, & ſe victorem haberi volet: tamen fœdiſſimis, & obſcæniſſimis flagitijs contaminabitur, cũ fornicationũ, & ſtupro-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum: tum verò idololatriæ impuriſſimæ. Fidem mihi res incredibiles affirmāti minime habetote, niſi eas diuina authoritate certas, munitasq́; cognoueritis. Sic enim idē Propheta Daniel de eodem Rege, atq; hoſte Dei ſuperbiſſimo ſcribit, *Et Deum patrum ſuorum non repudiabit: & erit in concupiſcentijs fœminarum: nec quemquam Deorum curabit: quia aduerſum vniuerſa conſurget. Deum autē Maozim in loco ſuo venerabitur, & Deum, quē ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioſo, rebusq́; pretioſis, & faciet, vt muniat Maozim cū Deo alieno.*

Dan. 11.

En qui ſe Deum ſalutari, adorariq; coget, ac Deum altiſſimū oppugnabit, tamen Deū Maozim commētitium, & ipſe adorabit, & alijs proferet adorandū. Ioannes nomina blaſphemiæ capite beſtiæ huius aſcripta vidiſſe ſe narrat, tū os eius apertū in blaſphemias in gentes aduerſus Deū. Dici omnino non poteſt, quanta ſit ſuperbiæ magnitudo, quæ blaſphemiæ, & impietatis in Deū imprudentia, quæ in homines ſæuitia, atq; crudelitas, quæ deniq; libidinis impuriſſimæ, & proiectiſſimæ idololatriæ abſurditas, vt parentum omnium ætatum ſeculis inauditum infeliciſſimus orbis procreaturus, viſurusq́ue ſit. Nam quod ad libidines, & ſtupra Antichriſti attinet, quidam eum ab ijs carnalibus vitijs alienum faciunt, ſed nō rectè. Licet enim caſtitatem initio ſimulaturus ſit, vt Hieronymus etiā dixit, tamen re vera erit libidinoſiſſimus, atq; impuriſſimus leno, vt etiam beatus Proſper affirmat, qui eum Neronis ſcribit luxuriam, & ſpurcitiam, & ſæuitiam habiturum: idq; oſtendit ex Scriptura. *Erit in concupiſcentijs fœminarum.* Quod ſi alij interpretes aliter trāſtulerunt, tamē noſtram vulgatā

Apoc. 13.

Proſper li. 3. vr adict. diuin. cap. 8. & 9.

eſſe

eſſe noſtis authenticam. Ob id etiam Antiochus figura fuit Antichriſti, quem fuiſſe impudiciſsimum Hieronymus ſcribit. Ob id Nero à multis etiam creditus Antichriſtus. Deniq; vitiorũ omnium ſentina in vnum confluet. Atque ex his veluti notis diſcipulos Antichriſti hæreticos, prauosq; vitæ ac doctrinæ corruptores agnoſcatis licet. Quæ verò futura ſit hominis procaciſsimi mens in Eccleſia Chriſti affligenda, qui conatus, qui euentus, qui tandem exitus, alia Deo fauente concione exponemus.

IN EADEM DOMINICA CONCIO TERTIA.

Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele, &c. Matth. 24.

1 Antichriſtum ad ſummum totius orbis terrarũ imperium armis peruenturum.

NATVRA cõparatũ eſt, vt futura mortales, quo occultiora ſunt, eo amplius noſſe deſiderent. Quæ planè ſciendi cupiditas cum in res ſuperuacaneas, minimeq; conceſſas fertur, iure reprehenditur, & curioſitati tribuitur: eadem ſi ad opportuna, & ſalutaria capienda conſilia, atque impendentem perniciem deuitandam ſolerter adhibetur, fructum affert non minus vtilem, quàm iucundum. At futurorum indagatio ſanè nuſquàm vel tutius vel fructuoſius laborat, quã in Antichriſti rebus cognoſcendis, quas Scriptura quidem copioſè tradit, ſed eo obſcurius, quo acriori ſtudio cognoſcantur. Quare attẽtè vos audituros res maximas, ac

ſumoperè ſcitu neceſſarias minimè dubito. Igit de hominis ſceleratiſsimi ingenio,& malitia dixiſſe me ſcitis. Hodie res eius geſtas, & facinora inſolentiſsima,quantum cognoſcere licet ex diuinis literis, & maiorum probata authoritate. perſtringam. Idque vt præſtem, erit primum dicendum de regno, bellisque tyranni, omnium, qui vnquam fuère, potentiſſimi. Deinde de Eccleſiæ Chriſtianæ deuaſtatione, & perſecutione ſæuiſſima.

Antichriſtum obſcuro, & ignobili genere,atque infimo loco futurum tradunt

Hier. in 11. Dan. Theodor. 7. Dan. Damaſ. 4. de fide. c. 27. Pererius lib. 14. in Dan.

Dan. 11.

Quidam vt Bened. Pererius de Antiocho, Epiphane Da-

Atque humilia, obſcuraque exordia Antichriſti futura, natales ignobiles, nullum hæreditarium Principatum, nulla maiorum claritate, nullo iure regnandi, omnia vulgaria, & abiecta vſque dum ex ijs veluti latebris erumpat peſtilentiſſimus anguis, ac breui in magnam potentiam veniat, manifeſtè Scriptura ſancta declarat. Sic enim Daniel habet. *Et ſtabit in loco eius reſpectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* Hunc locum intelligi de Antichriſto non ſolum Hieronymus certo confirmat ex authoritate omnium eccleſiaſticorum veterum, verum ſeries quoque ipſa prophetiæ vſque ad ſupremũ, planiſsimum facit. Quod in locum Seleuci Antichriſtum propheta ſucceſſurum dicit, prophetica phraſi vtitur, vt declaret impiorum regno dominaturum. Fortaſsis etiam in ea regione Aſiæ initium regni Antichriſti futurum ſit: idque eſt veriſimile. Cætera aperta ſunt fore hominem deſpectum, & vilem, minimè regio genere, aut educatione: ad regnum verò malis artibus irrepturum. Idem ſignificant alio loco illa eiuſdem Prophetæ. *Poſt regnum eorum cum creuerint iniquitates, conſurget rex impudens facie, & intelli-*

gens

gent propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed non in viribus ſuis, & ſupra quam credi poteſt vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet. Vires illi proprias defuturas dicit ad arripiendũ principatum, pro eo quod neque iure, neq; potentia ad regnum nitatur, ſed fraude, & dolo malo. Succeſſu verò elatus maiora aggredietur, vſq; dum orbe terrarum deuicto, ad ſummã potentiam, atq; incredibilem magnitudinem perueniat. Id apertius dixit Daniel, cum deſcripſit cornu paruulum quidem initio, ſed quod in eam potentiam creſceret, vt tria cornua prorſus contereret, ſeptem reliqua ſuperaret. Erit ergo Rex, Antichriſtus dolo & fraude, ex tenui verò, & infirmo principatu paulatim creſcet, & bella multa, ac varia adminiſtrabit: in quibus vincet, interdum etiam vincetur. Sed proſperitate ingenti, tandem reges ſibi obſiſtentes vel ſubiget, facietque tributarios, vel omnino vaſtabit, euertetque. Ita enim habet Daniel. *Et aſcendet, & ſuperabit in modico populo: & abundantes, & vberes vrbes ingredietur, & faciet, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius rapinas, & prædam, & diuitias eorum diſſipabit, & contra firmiſſimas cogitationes inibit: & hoc vſque ad tempus.* Hunc immanem tyrannum domita & vaſtata Aſiæ in Europam traiecturum mari, nõ audeo pro certo affirmare. Verum mihi in ſacras literas intuenti, fit planè valde veriſimile. Nam in Apocalypſi Ioannes dicit hanc beſtiam de Abyſſo, & de mari, quod idem eſt, aſcenſuram, quod non poteſt ſpiritualiter bene exponi: cum alteram beſtiam, præcipuum ſcilicet ducem, & prædicatorem narret eodem capite de terra aſcenſurum. Deinde aduerſus Romanam vrbem,

niele m loqui ad literam voluñt ſed ita vt eadem de Antichriſto plenius intelligantur, & verius: cuius figura Antiochus extitit.

Dan. 8.

De Antiocho quidẽ ea ſunt dicta, ſed perſonam Antichriſti gerente, vt Theodor. docet.

Dan. 7.
Dan. 11.
Apoc. 11.
Apoc. 12.
Dan. 11.
Apoc. 17. & 18.
Dan. 7.

Legendi ſunt de hac re in-

& gentem dimicaturum apertè aſſerit Daniel. Ioannes vero apertiſſimè vrbē Romam ab Antichriſto & illius ſectatorib⁹ Regib. delendā, atq; vltimo incendio tradendam. Præterea alio loco Daniel cum quatuor beſtias, & quatuor cornua commemoraſſet, quæ expoſuit eſſe quatuor regna, ſiue monarchias quatuor, in ijs Romanam vltimam fecit omnium potentiſsimam, quam tamen ab Antichriſto concidendam, labefactādamque docet illis verbis: *Beſtia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis: & deuorabit vniuerſam terrā, & cōculcabit, & cōminuet eam. Porro cornua decem ipſius regni decem reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potētior erit prioribus, & tres reges humiliabit.* Irinæus, Hippolitus, Cyrillus, Theodoretus, imo vt Hieronymus cenſet, omnes antiq Patres cōſentiunt, decem numero Reges in imperio Romano futuros: ex his alios potentiores, alios infirmiores, quo tempore Antichriſtus regnare cæperit, quorum tres bello perdat, cæteri metu pereant, omnes Antichriſto ſeruiant, ac demum in ipſam vrbem Romam deſæuiant, vt habet Apocalyſis. Auguſtinus tamen, & Gregorius numerum eum magis ſpirituali modo accipi volunt: ne ſi minus is numerus extet, fideles incautos opprimat Antichriſtus. At tanta concordia veterum non poteſt certè niſi traditione conſtare. Illud eſt certum atque perſpicuum eo peruenturam Antichriſti potentiam, vt nullius Regis ei vel Reipublicæ copiæ reſiſtere queant, quin totius orbis potiatur imperio: & eo magnitudinis veniat, quo neque Alexander Magnus, neque Iulius Cæſar euaſit. Quanto autem temporis ſpatio ſummum orbis impe-

Interpretes Apocalypſeos, præſertim noſter Ribera, qui de ea Romæ per Antichriſtum futura vaſtatione doctiſſimè ſcribit, cui aſtipulatur *B. Proſpe. lib. 3. c. 7.*
Irinæus li. 5. c. 26.
Hippol. lib. de Antichriſto.
Theod. in 7. ca. Dan.
Cyril. Hie. catech. 15.
Apoc. 17.
Aug. li. 20. de ciu. c. 23.
Gregor. lib. 32. moral. cap. 12.

imperium bellica vi armorumque apparatu cõſecuturus ſit, nõ tradunt diuinæ literæ: quanuis computẽt regni Antichriſti annos tres cũ dimidio. Id n. tempus expreſsè à die, quo iuge ſacrificium abſtulerit, numerandum docent. Quod erit ſanè cũ deuicto ac domito armis orbe terrarum tanquam dominus orbis Chriſto Deo, atq; eius Eccleſiæ bellum funeſtum, atq; exitiale mouebit, interdictoq; omni panis cæleſtis vſu, Euchariſtiam neq; ſeruari in eccleſijs, neq; offerri vlla ratione permittet. Ego complures annos duratura bella Antichriſti non dubito, donec ad ſummum imperium, nemine mortalium arma illi infeſta mouere iam audente, perueniat. Quod ſane tempus licet diuturnum pro rerum, tamen geſtarum magnitudine breuiſsimum erit. Ea inaudita & incredibili felicitate elatus infelix ille, terrenis debellatis principibus, contra cæleſtem Principem arma vertet. *Dan. 12.*

Itaque ex eo ſumet initium Eccleſiæ Chriſtianæ perſecutio truculentiſſima, quam perſpicuè, & copioſè diuina Scriptura commemorat. Erit enim illius tartareæ furiæ ſumma cura conatusque omnis in debellando Chriſto, & Chriſti nomine ex toto penitus orbe exterminando. Ideo Antichriſtus merito appellatur. Itaque fidem catholicam oppugnabit, religionem omnem euertet, ſacros ritus, piasque Eccleſiæ ceremonias abolebit, præſules Eccleſiaſticos opprimet, clerum, ordinemque Hierarchicum perdet; inſtituta regularia peſſumdabit, templa, atq; altaria deturpabit, præcipuè verò, ac maximè in viuificum Euchariſtiæ ſacramentũ, in quo verè ipſe Chriſtus cõtinetur inſanie

2 Antichriſtum adepto orbis imperio grauiſſimam Eccleſiæ Chriſti perſecutionem moturum.

nie;

niet. Neque vel miſſas celebrari, vel ſynaxim agi vſquam ſinet. Quamobrem cogentur fideles vrbes deſerere, loca deſerta & ſemota quærere, in latibulis, atque abditis antris clàm ſacra facere, nuſquā conſiſtere tutum erit. Satellites ille ſuos, atque carnifices quoquo verſus mittet: vt vbique Chriſto abiurato ipſe tanquam verus Meſsias, verus mundi Saluator, & Dominus agnoſcatur, & quod horrent aures, pro Deo adoretur. De hac immani, qua totus iactabitur orbis, tempeſtate, Chriſtus ſic loquitur. *Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio. Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta ſtātem in loco ſancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes* & poſt pauca: *Orate autem, ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbatho. Erit enim tunc tribulatio maxima, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc ſi quis vobis dixerit. Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.* Tempus verò huius procellæ, quod Chriſtus breue futurum prædicit, erunt anni tres cum dimidio, cuius initium ſumendum eſt, ex quo tempore Antichriſtus ſacroſanctum altaris ſacrificium tollet. Qua de re Daniel ita vaticinatur *ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſſimi conteret, & putabit, quod poſſit mutare tempora, & leges, & tradentur in manus eius vſque ad tempus & tempora, & dimidium temporis* Auguſtinus, & Hieronymus (vt alias iam dixi) notant tempora poni in duali, vt duo tempora duos annos deſignent. Idem

Matth. 24.

Dan. 7.

Hierony. in Dan. ca. 12.

Idem Propheta eadem de re hæc: *Et brachia ex*
eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, *Aug. lib. de*
& auferent iuge ſacrificium, & dabunt abomi- *ciuit. c. 23.*
nationem in deſolationem. Et impij in teſtamen- *Dan. 11.*
tum ſimulabunt fraudulenter: populus autem ſci- *Cyrill. Hie*
ens Deum ſuum obtinebit, & faciet, & docti in po- *roſol. ca-*
pulo docebunt plurimos, & ruent in gladio, & in *tech. 15.*
flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum, *Dan. 11.*
& poſt pauca: *& faciet iuxta voluntatem ſuam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec impleatur iracundia perpetrata quippe eſt definitio, & Deum patrum ſuorum non reputabit.* Quæ quidem omnia de Antichriſto eſſe dicta Hieronymus ex antiqua, & recepta Patrum ſententia cõfirmat. Quod ſi de Antiocho aliqua ex parte intelligi poſſint, tamen in Antiochum vt expreſſum Antichriſti typum dicta eſſe nemo eruditus dubitabit: vt illa etiam quæ à Saluatore commemorantur, & videntur Hieroſolymorum excidium cõtinere, potius ob mundi interitum dicta eſſe, cuius effigies quædam Hieroſolymitana exciſio
fuit, recte authores graues, præſertim Theodo- *Theodor.*
retus animaduertunt. Nã illa quibus ea Danie- *in Dan. o-*
lis prophetia clauditur, nullo modo niſi de An- *rat. 10.*
tichriſto, eiuſque ſæua procella accipi poſſunt. *Dan. 12.*
Illa inquam. *In tempore illo conſurget Michael Princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui, & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud,* denique illa, *cum eleuaſſet dexteram & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cũ cõpleta fuerit diſperſio manus populi ſancti, complebun-*

plebuntur vniuerſa hæc, & mox *eligentur, & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent. Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta.* Mirabilis conſonantia Scripturarum. Quod in Daniele Propheta legimus, atq; in ſermone Domini apud Matthæum accepimus, idē & apertius, & vberius Ioan. in Apocalypſi tradit. Sic enim habet: *Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam*(Antichriſtū manifeſto intelligit) *& adorauerunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cū beſtia? & datū eſt ei os loquēs magna, & blaſphemias, & data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos. Et aperuit os ſuū in blaſphemias ad Deū, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos, qui in cælo habitāt. Et eſt illi datū bellū facere cū ſanctis, & vincere eos, & eſt illi data poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorauerunt eam omnes, qui inhabitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in libro agni.* Miranda certè, & obſtupenda poteſtas, & magnitudo Antichriſti.

Apoc. 13.

3 Potētia, opibus, magniloquentia, tormentis miraculis, Antichriſtum pugnaturum.

Quanta verò futura ſit Eccleſiæ pernicies, & vaſtitas Antichriſto imperante, Scripturæ declarant, cum dicunt vniuerſam terram beſtiæ illius imperio paruiſſe: itēq; de ipſis ſtellis in cęlo fulgentibus tertiam eſſe partem draconis cauda deturbatam in ea vltima tempeſtate cū acre prælium in Eccleſia ab Antichriſto committetur, Michaele diuini exercitus duce à nobis fortiſſimè di-

mè dimicante, vt Ioannes, Danielq; pariter docent. Ita ſignificatum ex ipſis ſanctiſſimis & lectiſsimis vitis; quorũ ſit inſtar aſtrorũ micantiũ virtus & claritudo, tamẽ acerbitate temporũ victã nõ mediocrem manum collapſuram. Quid facient homines rerum ſecularium amatores, & exigua diuinarum rerum ſcientia præditi? Neq; fieri aliter poteſt tãtis euertẽdæ religionis Chriſtianæ collatis viribus, copijs, præſidijsq; validiſſimis. Primum enim quod vulgo homines maximè capit, potentia erit tanta Antichriſtus, quantam mortales viderunt nunquam, opibus immenſis largitionibusque corrumpet, delicijs ac voluptatibus emolliet, ita omnes facile ſibi adiunget. Huc pertinet, quod Daniel dicit. *Et dabit eis poteſtatem in multis, & multiplicabit gloriam, & terrã diuidet gratuito.* Ad hæc Ioannes: *Et faciet, ne quis poſſit emere, & vendere, niſi qui habet Characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius.* Deinde Antichriſtus ſcientia & eloquentia ſuperabit omnes, oratione copioſa & apta, quæcunque volet, facilè perſuadebit, arcanorum naturæ doctiſsimus cunctos in ſui admirationem, cùm de rebus occultis differet, rapiet, & tenebit attonitos. Id Scriptura palam docet, cùm dicit, *Et datum eſt illi os loquens ingentia:* Et aliàs: *aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur.* Et rurſus: *Rex impudens facie, & intelligens propoſitiones.* Iam ad diuitias, & loquẽdi peritiam adiunget minas in repugnantes, & terribili tyrannide opprimet cunctos, ſupplicia exquiſita, & horribilia Dei ſanctis adhibẽs. Inſtar Antiochi illius ſceleratiſsimi, qui huius propriè typus fuit, & exigua quædã delineatio

Apoc. 13. *Apoc. 12.* *Apoc 12.* *Dan. 12.* *Dan. 11.* *Apoc. 13.* *Apoc. 13.* *Dan. 7.* *Dan. 8.*

Apoc. 13. tio crudeliſſimæ feræ, quam Apocalypſis ſimul vrſum, ſimul Pardum, leonemque aptiſſimè nominat, vt omni fera ferociorem, truculentioremque demonſtret. Verum cùm hæc ad nocendum tanta præſidia habeãtur, his omnibus maius longe illud eſt, quod ſpecie quidem ſanctitatis tectus tanquã veritatis aſſertor fidelisſimus, ſigna & miracula patrabit tanta, tum ipſe, tum ſectatores eius, vnusque pręſertim pręclariſſimæ poteſtatis homo (quem Ioãnes dicit habere quidem cornua ſimilia agni, ſed loqui vt dracone) Apoc. 13. vt neque plura, neque maiora homines ſe vnquam ſpectaſſe teſtentur. Eaque, & qualia futura ſigna ſint, veteres Patres perſcribunt Hippolytus maxime, atque Lactantius. Nobis vox Salvatoris ea ſit ſatis, qua denuntiat ſigna, & prodigia daturos magna adeo, vt in errorem electi, niſi diuinitus teneantur, facilè ſint deducendi. Ea de re Paulus quoque ſic ſcribit: *Cuius eſt aduentus ſecũdum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis.* Mendacia quidem ſigna dicit Apoſtolus, quod ad mendacium aſſerendum comparentur, tum verò pleraque eorum occulta magis diaboli vi & potentia patientur, quàm vera miraculorum virtute, qualia erant, quæ Chriſtus propriè fecit. Neque enim verè mortuos Antichriſtus ſuſcitabit, ſed ſuſcitaſſe ſe demonſtrabit, vt Athanaſius docet: *Liquet*, inquit, *quod mortuum à ſe etiam ſuſcitatũ oſtentabit, id autem non verè, ſed tãtum in phantaſia.* De eadem re quoque Ioannes ita: *Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem de cælo faceret deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeducit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt*

Hippoly. de conſum. mundi. *Lactan. li. 7. c. 17.* *Matth. 24.* *2. Theſſ. 2.* *Athanaſ. q. 30.* *Apoc. 13.*

ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ. Quod ſanè nõ de ipſo Antichriſto, ſed de vno quodã eius præcipuo ſatellite, ac comite narrat. Ex quo intelligi poteſt, quàm ſit rerum omnium miſera cõditio futura, cùm miracula perpetrandi poteſtas, impietatis aſſertoribus tanta fieret. Quam rem altè contemplans B. Papa Gregorius, ita ſcriptũ reliquit. *Sed quid eſt, quod illa perſecutio maxima omniũ futura eſt, niſi quia tũ diabolus non ſolũ per miniſtros ſuos tormenta adhibebit, ſed etiã miracula faciet? Nunc n. fideles mira faciunt, etiam cùm peruerſa patiuntur: tunc autem diaboli ſatellites, etiam cũ peruerſa inferent, mira facturi ſunt. Penſemus ergo, quæ erit humanæ mentis illa tẽtatio, quãdo pius martyr & corpus tormẽtis ſubijcit, & tamẽ ante eius oculos tortor miracula facit. Cuius tũc virtus nõ ab ipſo cogitationũ fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, ſignis coruſcat?* Merito certè hæc Gregorius exclamat. *Greg. li. 32. moral. c. 18.*

Ea igitur tempeſtas ne funditus orbem diſturbet, euertatque, ac nemo ſupereſſe poſſit, qui ſaluus fiat, diuinitus prouiſum eſt, vt breui finiatur, id eſt, non totum quadriennium duret. Interim autem ad cõfirmandos, & corroborandos animos fidelium, firmiſſimi ac ſapientiſſimi duo duces deſtinabuntur, qui ſunt iam olim in id parati, Elias & Enoch: quorum aduentum tum Patres docent, tum diuinæ literæ perſpicuè tradunt, vt ea de re dubitare nefas ſit. Vtrum autem eodem cum Antichriſto triennio, & dimidio horum prædicatio futura ſit, an verò vel anterior, vel poſterior, diuerſo modo Patres opinantur. Nam fore tantundem prædicationis horum, & tyrannidis Antichriſti, apertè ſacræ literę definiunt. Qua ex re tum alijs non medio-

4 Bellum Antichriſti cum Enoch, & Elia in fine venturus.

Lib. 3. de nouiſſimis temporib. c. 6. 7. 8. copioſè.

Apoc. 11.

cribus conie&ctilde;turis, mihi longe probabilius eſt vno, atq; eodem tempore vtrumq; futurũ, vt Eccleſiam Antichriſtus oppugnet acerrimè, & Eccleſiæ Deus per hos fortiſſimos defenſores ſubueniāt. Quorum prædicatione fideles cõfirmabũtur. Iudæi quidē omnes, qui præordinati ſunt ad vitā, Eliç teſtimonio reducentur, iuxta Malachiæ vaticinium, ad parentum primorũ fidem; gentibus verò quæ reſtabunt, Enoch pœnitentiam annũtiabit, vt in diuinis oracu lis extat. Ita enim habet Eccleſiaſticus: *Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in cælum, vt det gentibus pænitentiam.* Aduerſus hoc par egregium virorum, furor Antichriſti exardeſcet, & bellum acerrimũ geret, vſque dum per ſe ipſe eos palam aggrediatur, quos orbe ſpectante poſt diuturnum mirabilemque conflictum, tandem occidet, & triumphum tanquam de victis aget. At ea lætitia non diuturna erit in fœlici tyranno: quando vitæ redditi ſancti Prophetæ, & cælitus vocati ad Chriſtũ glorioſi aſcendent. Hæc ſanè omnia Apocalypſis apertiſſimè tradit, vno conſenſu ſanctorum interpretum accepta, & explanata. Sic enim ſcribit Ioannes Apoſtolus: *Ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus* (quod eſt trienniũ cũ dimidio Antichriſti tyrannidi datũ.) *Et dabo duobus teſtib. meis: & prophetabunt diebus mille ducētis ſexaginta amicti ſaccis.* Mox de eorum ſanctitate, & miraculorũ magnitudine, vbi dixit, adiungit: *Et cũ finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & Dominus eorũ crucifixus eſt.* Quibus

Malach. 4.

Eccli. 44.

B. Proſper. lib. de prædict. par. 3. cap. 13. & 15. & 16.

Apoc. 11.

bus verbis ſatis planũ facit, Hieroſolymis futurũ eſſe hoc Antichriſti cum ſancto Elia, & Enoch certamen. Poſt pauca: *Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vita à Deo intrauit in eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos: & timor magnus cecidit ſuper eos. Et audierunt vocẽ magnã de cælo, dicentẽ eis, Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cælũ in nube, & viderunt illos inimici eorũ.* Hic erit exitus fortiſſimorũ militũ Chriſti: ea gloria manet agonẽ illorũ acerrimũ, quo cum Antichriſto ſæuiſſimo hoſte cõfligent. Hos autẽ fore quos dixi Eliam, & Enoch, quanuis à Ioanne nõ nominentur, tũ ex Patrum Apocalypſim explicãtium ſententia planum eſt, tũ ex veteribus ſcripturis Malachiæ Prophetæ de Elia, Eccleſiaſtici vero de Elia pariter & Enoch, quod confirmat vetus traditio fidelium, quam Irinæus ab Apoſtolis de hac re acceptam perhibet. Sed cum ab Antichriſto hos eſſe vincẽdos Scriptura dicat, id nimirũ inſinuat, tũ vi potẽtiaq; armorũ vincẽdos & colligandos, ac demum necandos, tum vero & diſputandi peruicacia & operum patrandorũ magnitudine his ſuperiorem fore non re, ſed opinione hominum, Antichriſtum: hanc Deo omniũ maximã tentationem iuſto ſuo iudicio permittente. Quamobrem merito Ioannes Apoſtolus exclamat, *Hic patientia & fides Sanctorum eſt.* Nuſquam enim vel euertendæ fidei, vel ſuperandæ patientiæ maiora machinamenta diabolus mouerit. Quare erit glorioſiſsima ea tempeſtate fides & patientia Sanctorum, quos ſancti patres tanquam extremam Eccleſiæ aciem claudentes omniũ poſt Apoſtolos p̃claríſsimos Chriſti milites fore merito ſentiunt. Auguſtinus quidẽ ita ſcribit: *In eorum ſane qui tunc futuri ſunt Sancto-*

Malach. 4. *Eccleſ. 44.* *Irinæus li. 5. ca. 5.* *Eccleſ. 48.* *Apoc. 13.* *Auguſt. 20. de ciui. c. 8.*

rum, atque fidelium comparatione quid ſumus? quandoquidem ad illos probandos tantus ſoluetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus. Hippolytus vero Martyr ita de Sanctis illius vltimi temporis loquitur. *O beatos qui tunc tyrannum illum deuicerint: quippe prioribus martyribus illuſtriores & ſublimiores declarādi ſunt: propterea quod ſuperiores martyres diaboli ſatellites ſuperarint: hi vero ipſum filium perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur coronis & encomijs non ornabuntur a rege noſtro Ieſu Chriſto?* Hæc Hippolytus. Nos autem tam magna certamina conſiderantes Deum inuocemus, vt Eccleſiam ſuam cuſtodiat, nos ipſos dignos Sanctorum conſortio efficiat, & vel periculoſiſſimæ tempeſtati opportune, ſi ita cēſebit oportere, ſubducat, vel vires certamini pares tribuat.

Hippolytus de conſummatione mundi.

IN EADEM DOMINICA CONCIO QVARTA.

Cum videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele, &c. Matth. 24.

CVM Daniel edoctus ab Angelo extremi temporis horribilē procellam accepiſſet, conflictumque vehementiſſimum populi Dei cum atrociſſimo hoſte conſideraſſet, ſtupore defixus diu, tandem in eam vocem prorupit. *Vſque quo finis horum mirabilium?* Nimirum noſſe percupiens, quo tandem res Antichriſti euaderent,

1 Breui poſt necē Eliæ & Enoch periturum Antichriſtū, idque in monte Oliueti.

rent, quem exitũ eſſent res humanæ habituræ. Id quantum per diuinas literas nobis cognoſci datur, hac concione explicare conabimur, inuocato ante omnia diuino numine, vt non noſtras ſuſpiciones, ſed ſuos ſenſus dicere tribuat. Igitur Eliam & Enoch ab Antichriſto interficiendos, ex Apocalypſi Ioannis apertè iam diximus. Cum autem tam prædicationis illorum, quam perſecutionis iſtius par fere interuallum deſcribatur, ſiquidem de prædicatione illorum legimus. *Et prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis*: de perſecutione vero Antichriſti in Ioanne quidem legimus: *Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos*. in Daniele vero: *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, dies mille ducenti nonaginta*: liquet ſanè Antichriſti interitum poſt cędem Sanctorũ Elię & Enoch non diu differendum. Vt non immerito Tertullianus dixerit, *ſanguine Elia atq; Enoch extinguendum eſſe Antichriſtum*. Fortaſſis autem triginta illi dies qui à Daniele numerantur amplius in perſecutione Antichriſti, quã ſunt à Ioanne numerati in prædicatione duorũ prophetarum, erunt reſidui ab illorum cæde vſque ad interitum huius. Quam rem minime ſanè definimus, cum coniectura tantum teneatur. Sed non futuram omnino longam moram tyranni illius perimendi, palàm diuinæ Scripturæ pronuntiant. Itaque ſeries rerum habere id maximè videtur, vt poſtquam reſurrectione ſanctorum Eliæ & Enoch, & admiranda aſcenſione in cælum iuxta Apocalypſim, ſectatores ſuos vehementer perculſos ille ſceleratus animaduertit, vires omnes ſuas denuo colligat, atq; extremum furoris ſui conatum edere paret. Quoniam ergo ſe ve-

Apoc. 11.
Apoc. 13.
Dan. 12.
Tertul. in li. de anima.
Apoc. 11.

Gregor. lib. 11. epiſt. 3. Beda & Haymo. in 13. c. Apoc. Dan. 11. Cyrill. Hieroſolym. catech. 15.

ſe verũ Meſsiã mẽtietur & reſurrectionẽ & aſcẽſionem in cęlũ, vt ſancti quoq; Patres ſcripſere, profitebitur. Atq; eam ad rem admirabilẽ, idq; ſpectaculũ adeò ſtupendũ, potentiã omnẽ ſuam adhibebit, copias coget, opes oſtentabit, diem mundo vniuerſo gloriæ ſuæ ſpectandæ indicet. Locũ verò deſignabit eũdem ex quo Chriſtiana traditio tenet conſcendiſſe in cælũ Redemptorẽ noſtrũ: nẽpe ipſum montẽ Oliueti, quẽ Scriptura nominat ſanctum & inclytum. Nam fore extremos actus funeſtiſsimæ iſtius tragœdiæ in ſãcta terra quã Deus homo frequentauit, exhibẽdos, ſatis declarãt diuinæ literæ, cũ eadẽ in vrbe occidendos ab Antichriſto docẽt Eliam & Enochũ, in qua vrbe Dominus eorũ crucifixus fuit. Id tradunt etiã Patres pręſertim Cyrillus Hieroſolymitanus atq; Chryſoſtomus. Deniq; de extremo illo conatu Antichriſti ſic ſcriptũ reliquit Daniel: *Et veniet in multitudine magna, vt conterat & interficiat plurimos & figet tabernaculũ ſuũ Apadno ſuper maria in mõtẽ inclytũ & ſanctum. Et veniet vſq; ad ſummitatẽ eius: & nemo auxiliabitur ei.* Quem locũ Hieronymus explicans, aſſerit ex eccleſiaſticorum Patrum ſententia montẽ ſanctũ & inclytũ eſſe Oliueti montẽ. Traditũq; teneri, ibi eſſe Antichriſtũ periturum, vnde Dominus aſcendit ad cælos. Idẽ in Eſaiã ſcribẽs cõfirmat. Id quoq; Anſelmus, & D. Thõ. Aquinas, & alij pleriq; graues autores affirmãt.

Hieron. in 11. Dan. & libro 8. in Eſai c. 25. Anſelm. in 2. Theſſ. 2. S. Tho. ibi. lect. 2.

2 Antichriſtum diuinitus à Chriſto interimẽdum.

In media vero põpa & apparatu amplißimo exultantẽ impium illũ, & iam iam cæleſtes triumphos meditantẽ, vel vt quidã ſcriptores perhibent, iam dæmonũ arte & opera in aëra ſubuectũ, opprimet repente diuina vindicta: & cælitus accepta plaga, cadet omnium mortalium infe-

infeliciſsimus. Id quemadmodũ habeat, audite ſacrarum literarum teſtimonia. Paulus quidẽ ſic ſcribit ad Theſſalonicenſes. *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum.* Quæ verba Ioañes Damaſcen⁹ & Anſelmus ſic acceperunt, vt ipſam Chriſti Ieſu perſonã per ſe teterrimi hoſtis interitum perpetraturã velint, quippe cũ ſit facinus maximũ, neq; eo inferius, quo Saulum olim perſecutorẽ proſtrauit in bonum. Alijs autem cum Thoma magis probatur Chriſti imperio Michaelem Archangelũ cędem Antichriſti facturum. Illud conſtat nulla vi hominum, nullo vulnere manus mortalis impium illum caſurum. De quo ſic Daniel prædixit. *Et cõtra principem principum conſurget, & ſine manu conteretur.* Idem aliàs dixit. *Figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria, ſuper montem inclytum & ſanctum, & veniet vſq; ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. In tempore autẽ illo conſurget Michael princeps magnus qui ſtat pro filijs populi ſui.* Quod noſtra editio habet. *Et nemo auxiliabitur ei*, apertius ſeptuaginta verterunt. *Et veniet hora conſummationis eius.* Nam de Archangelo Michaele mentio appoſita videtur ſententiæ Thomæ fauere, quem etiam extremo illo cõflictu cũ dracone immaniſſimo præliantem Ioannes in Apocalypſi inducit. Interitum quoque Antichriſti ita vaticinatus eſt Eſaias. *Et præcipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes: præcipitabit mortem in ſempiternum,* & cætera. Quem locum tractans Hieronymus ita ait, *Dominatorem omnium populorum & telam quæ*

Petrus Comeſtor. in hiſtoria Dan. c. 12.
Pereirus lib 14. in Dan.
2. Theſſ. 2.
Damaſc. 4. de fid. c. 27.
Anſelm. 2. Theſſ. 2.
Actorũ 9.
S. Thom. 2. Theſſal. 2. lect. 2.
Dan. 8.
Dan. 11. & 12.
Apoc. 12.
Eſai. 25.
Hierony. in Eſai. l. 8.

erdita ſit ſuper omnes gentes, quidam Antichriſtũ intelligi volunt, quod in monte Oliueti conſumendus ſit. Quam ſententiam ipſe probat in commentarijs Danielis. *Merito Eſaias telam ſuper omnes nationes, & vinculum ſuper omnes populos Antichriſti potentiam atque imperium nominauit*: quam telam eſſe à Domino incidendam in ipſo monte ſancto prænuntiat, illata tyranno importuniſſimo clade extrema. Quocirca Simachi translatio, quam Hieronymus refert, apertius habet. *Præcipitabit Dominus in monte ſancto faciem dominatoris tenebrarum ſuper omnes gentes, & eum qui dominatur cunctis populis.* Antichriſti interitum dilucidè in monte ſancto futurum memorans. Vtrùm autem fulmine aliquo & telo ictus cæleſti, vt ſcholaſticæ hiſtoriæ ſcriptor tradit, periturus ſit, an genere exitij alio, plane ignoramus, niſi quod Antiochum huius Architypum conſumptum doloribus expiraſſe cognouimus. An vero in tartarum viuus tradendus ſit, vt olim Datan ille & Abyron, conſiderare nos admonet teſtimonium Ioannis in Apocalypſi, quod ſic habet: *Et apprehenſa eſt beſtia, & cum eo pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius: viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. Et cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.* Beſtiam intelligi Antichriſtum conſtat, pſeudoprophetam quoque illum eundem eſſe, quem capite vndecimo commemorat, præcipuum ſcilicet Antichriſti ducem, non eſt dubium. Hos vero duos tanquam præter cæteros omnes noxios ſupplicio

Comeſtor in hiſtor.
Dan. 12.
1. Mach. 6.
2. Mach. 9.
Apoc. 19.

cio diſtinguit, viuos in ſtagnum miſſos docens, cum reliquos gladio conſumptos narret. An vero tropica locutio ſit, & magnum aliquod diſcrimen pœnarum ſignificare voluerit, non audeo, ſi quis ita ſentiat improbare. Illud plurimis certiſſimiſq; teſtimonijs certum confirmatumque manet, Antichriſtum à Saluatore noſtro miſerrimo exitu palàm mundo ſpectante conficiendum. Ob quam rem cæleſtes ordines victori Deo acclamaſſe, & laudem Chriſto plurimã concinuiſſe his verbis Ioannes declarat. *Audiui quaſi vocem turbarum multarum in cælo dicentium. Alleluia, laus & gloria & virtus Deo noſtro eſt: quia vera & iuſta iudicia ſunt eius.* Et iterũ. *Regnauit Dominus Deus noſter omnipotens: gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei.* Quos ſane hymnos concinit multitudo cæleſtis, quod extincto Antichriſto & exercitu impiorum deleto, eccleſia ſancta pura & immaculata in regnum Chriſti ſit conceſſura; quod argumentum eſt illius viſionis vniuerſæ.

S. Tho. ſuper Apoc. *Vlt.* vult tropicè in telligi (vi- ui miſſi ſunt hi duo) id eſt acerbiore pœna dãnati præ cæteris.

Apoc. 19.

Apoc. 19.

Iam quid extincto Antichriſto futurum ſit, & an mundi finis continuo ſequatur, nemo eſt qui non cupiat diſcere. De qua re quanquam ſint varia doctorum hominum ſanctorumque placita, dicam tamen quod multa ac diligenti ſcripturarum meditatione veriſſimum cenſeo. Magnam illam atque extremam omnium prophetiam Danielis concluſam legimus his ipſis verbis. *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta, Beatus qui expectat & peruenit vſque ad dies mille trecentos triginta quinque. Tu autem vade ad præfinitum & requieſces, & ſtabis in ſorte tua in finẽ dierum.*

3 Quantũ temporis reſtet poſt Antichriſti interitum, vſq; ad diem iudicij.

Dan. 12.

Hierony in 12. Dan. Ea Danielis verba ediſſerens Hieronymus ita ſcribit. *A tempore igitur* ενδελεχις μου *quod nos interpretati ſumus iuge ſacrificium, quando Antichriſtus orbem obtinens Dei cultum interdixerit, vſq; ad internecionem eius tres & ſemis anni, id eſt, mille ducẽti & nonaginta dies cõplebuntur. Beatus qui expectat & peruenit vſq; ad dies mille trecentos triginta quinque. Beatus,* inquit, *qui interfecto Antichriſto dies ſupra numerum praefinitum quadraginta quinque praſtolatur, quibus eſt Dominus atq; Saluator in ſua maieſtate venturus. Quare autẽ poſt interfectionem Antichriſti quadragintaquinq; dierum ſilentium ſit, diuina ſcientia eſt, niſi forte dicamus, dilatio regni Sanctorum probatio patientia eſt.* Hanc Hieronymi ſententiam vel potius Danielis ipſius Rupertus Tuitienſis, & Anſelmus & Thomas, alijque viri docti & graues probant, ea etiam addita cauſa, quod id temporis diuina clemẽtia indulgeat ſectatoribus Antichriſti, vt poſsint ſi velint agere pœnitentiam: quos tamen cæcos furore ſuo & vitio, oppreſſos pleroſq; inſtar Pharaonis corda obduraturos in malo, vſque dum illos extremi iudicij dies corripiat, & cæteris ſupplicijs cruciandos tradat. Itaque de ſententia Hieronymi vel potius Danielis ab interitu Antichriſti vſque ad extremum iudicij diem reſtabit menſis cum dimidio, idque temporis ad probationem & patientiam iuſtorum, ad pœnitentiam iniquorum, ſi qui reſipiſcant, ad hominum perditorum cruciatum, ad mundi diſſolutionem expectandam concedetur. Neq; mouere nos debet, quod nonnullos etiam eruditos vehementer mouet, ex hac ſententia diem iudicij ab hominibus certo poſſe ſciri, quem ſanè Chri-

Rupert. li. 13. de victoria verbi Dei. c. 15. Anſelm. 2. Theſſ. 2. Thomas in Apoc. c. 11. Lyra & Carthuſ. in Daniel 12. Pererius in Dan. 12. Cornel. Ianſen. in concord. Euang. ca. 122.

Chriſtus ipſos quoque Angelos latere affirmat, neq; eſſe hominum quenquam qui ſcire queat. Nam queadmodum de die mortis id æquè pronuntiat Dominus dicens: *Vigilate, quia neſcitis diem neq; horã*, neq; impedit id, quominus inſtante iam morte ex ipſis mortis prænuntijs quæ Medici prognoſtica vocant, ſcire valeat peritus diem aut etiã horam extremã vitæ: ita de mundi fine, quoniam multi ac certi prænuntij venient, non erit contra diuinam ſententiam, cum iam iam aderit cognoſcere ac definire, quo tempore futurus ſit. Imo vero idcirco ex diuinis oraculis ſigna eius rei accipimus copiosè deſcripta, vt eorum inſpectione inſtantem iam exitum cognoſcamus. Illam ergo ſcientiam extremi diei, quæ vel ratione humana: vel reuelatione diuina præſumitur, omnino nemini conceſſam ſacræ literæ docent: eam porrò quæ ex indicijs certis & probatis pereuntis iam mundi percipitur adeo non eſt negata vt magis ad eam parandam & habendam diuinarum nos literarũ oracula excitent. Nam quorſum alio pertinet illud: *His autem fieri incipientibus reſpicite & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra?* Quorſum illud. *Cum videritis hæc fieri, ſcitote quia prope eſt in ianuis?* Quorſum illud? *Niſi venerit diſceſſio primum & reuelatus fuerit homo peccati?* At non definit diem hæc ratio, ſed cito inſtare docet. Imo vero definit maxime. Siquidem regni Antichriſti dies & menſes & anni definiuntur. Mox vero adduntur dies quadragintaquinque. Etenim quo alio ſenſu intelligi poſſit eum eſſe beatũ qui præſtolatur vſq; ad dies mille trecentos triginta quinque, neque quiſquam explicat, neque explicare

Matth. 25.

Proſper li. de prædict. diuin. par. 3. c. 15. ſic explicat 4. *lib. de nouiſſ. temporibus. c. 3.* 4. *& 5. agitur fusè de hac re.*

Luc. 21.

Matth. 24.

2. Theſſ. 2.

care poteſt, niſi quemadmodum Hieronymus ex veteri Eccleſiaſtica traditione declarat. Bene autem Daniel ſcripſit, *Et non intelligent impij: porro docti intelligent.* Nam neq; tot documentis admoniti impij à ſuo ſcelere ceſſabunt, neq; vltimum iudicium malis ſuis attenti digna emẽdatione expectabunt. Electi ſane cum rebus ipſis excitati, tum diuini verbi meditatione inſtructi, ſe ſe magis ac magis ad diem illum tremendum parabunt & munient, quos merito beatos vel ea maxime ratione ſcriptura Danielis veriſſima prædicat.

Dan. 12.

4 Signa diem iudicij denuntiantia ſtatim poſt interitum Antichriſti futura.

Iam quid rerum inſtet, quanta magnitudo ſignorum & prodigiorum in illo ſupremo mundi ſpiritu cernenda ſit, ex interitu Antichriſti vſque ad vltimum diem per ineffabile illud ſeſquimenſis interuallum, ſæpe & copioſè ſacra Scriptura cõmemorat. Tunc enim ſolis & lunæ triſtiſſimi vultus, tunc ſiderum lapſus, & totius cæli mœſtiſſimi conſpectus, tunc maris efferueſcentis fluctus immenſi, tunc fragor terræ & montium, & tremores horrendi, tunc cæleſtis iræ indices flammæ, fulminum ac tempeſtatum terribiles iactus, tunc elementorum omnium funeſtiſsima commutatio, tunc animalium interitum ſuum præſentientium mugitus & gemitus duri, tunc ſæuientium in impios omnium creaturarum facies excandeſcens, tunc fluminũ & fontium in cruorem verſio, tunc denique totius machinæ mundi iam ruentis quidam velut horribilis crepitus, quo miſeri mortales tenebuntur attoniti, malorum impendentium expectatione defixi. Fore autem vt poſt Antichriſti exitium illa ſigna ſequantur, quæ Scriptura commemorat, quanuis alij aliter ſapiant, equidem

dem ex Euangelica lectione certum mihi perſuadeo. Christi Redemptoris noſtri quæſo expēdite verba apud Matthæū, quæ ita habent, *Erit tūc tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mūdi* *Matth. 24.* *vſq; modo neq; fiet. Et niſi breuiati fuiſsēt dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi.* Hæc de perſecutione ſæuiſſima Antichriſti dici & patres fere omnes, paucis exceptis, conſentiunt, & quæ ſequuntur manifeſtè indicant. *Tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus aut illic nolite credere, & cætera.* Dies autē illos quos breuiatos aſſerit propter electos, erunt anni illi tres cum dimidio, quibus tempeſtas Eccleſiæ atrociſsima detonabit. Sequitur autem Euangelico cōtextu (adeſte animis quæſo) *ſtatim autem*, inquit, *poſt tribulationē dierum illorum, Sol obſcurabitur & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtella cadent de cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ & videbunt filium hominis venientem in nubibus* & cætera. Hic de ipſo iudicij die, & de ſignis eum proximè antecedentibus eſſe ſermonem, nemo poteſt negare. Dicit porrò Chriſtus hæc ſigna edēda eſſe poſt tribulationem dierum illorum ſtatim: illorum inquam dierum, quos dixerat breuiatos propter electos. Apertiſſimè ergo denūtiat poſt mortem Antichriſti ſigna illa horribilia futura, quæ ſigna finis ipſe mundi certiſſimè conſequetur. Hoc enim erat væ tertium quod aquila illa Apocalypſis inſonuit, ſicut Scripturæ ſeriem conſideranti facile patet. Væ, væ, væ, habitantibus in terra & mox *Væ ſecundum abijt, & væ tertium veniet cito.* Hæ ſunt ſeptem phialæ plenæ iracundiæ Dei à ſeptem Angelis effundēdæ. Hæ plagæ Ægypti ante egreſſum filiorum Dei

Hieron. Auguſt. Ambr. Greg. Beda. Thom. Bonauent. li. 4. de nouiſſ. tempori b. c. 7.

Apoc. 8. Apoc. 11. Apoc. 15.

Exod. 8. 9. 10. 11.

Dei ſignificatæ. De quibus quoniam nobis dicendũ eſt fuſius alia cõcione, nunc finis dicendi fiat, illo carmine pronuntiato, ꝙ à pijs & ſanctis poſt illũ ſupremũ agonẽ Deo canendũ Ioannes refert in hæc verba: *Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: iuſta & vera ſunt via tua Rex ſeculorum. Quis non timebit te Domine & magnificabit nomẽ tuũ? quia ſolus pius es: quoniã omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo, quoniã iudicia tua manifeſta ſunt.* Hoc ſãcto Dei timore muniti, enitamur fratres ſic vitam puram atq; integram ducere, vt inter victrices beatorũ acies, palmã adeptæ de impio tyranno victoriæ, ſempiternam reportemus.

Apoc. 15.

IN DOMINICA PRIMA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Erũt ſigna in Sole & Luna & ſtellis. Luc. 21.

1 Merito ab Eccleſia vtrunq; Domini aduentum vno tempore commemorari.

CVM aduentum Domini priorem in mundum, qui fuit ex felici ac ſalutari partu virginis, Eccleſia ſancta hoc tempore colat & celebret, ob idque dies hoſce omnes de aduentu appellari præcipiat, mirari non immerito quiſquam poſſit, quid ſit quod primam hanc Dominicam, quæ caput eſt ac cæterarum princeps, de iudicio potius extremo, deq; poſteriori Domini aduẽtu nos commonere voluerit. Quid enim alienius ab illa ſuauitate & clemẽtia Saluatoris, hac ſeueritate incredibili iudicis? Quid habet

bet commune cũ leone agnus? quid præſæpe & incunabula dulciſſimi infantuli cum horribili quęſitoris tribunali? Quid ad Bethleem tuguriũ & paſtores præ gaudio feſtinantes, & montes ſtillantes lactis & mellis dulcedinem, quid facit ad choros angelorum læta nuntia canentes, cõmemoratio vallis Ioſaphat, terror totius orbis, hominum trepidatio, cæli funeſtiſſima facies, omnium denique rerum extrema perturbatio? Sed magno nimirum conſilio Eccleſia hæc tam diuerſa coniungit, atq; vno eodemq; tempore vtrunque aduentum & Saluatoris & iudicis ob oculos nobis ponit, cum ſane Prophetã imitata, qui aiebat, *Miſericordiã & iudiciũ cantabo tibi Domine.* Quo loco Auguſtinus admodũ opportune: *Nemo ſibi ad impunitatẽ blandiatur de miſericordia Dei, quia eſt iudiciũ: & nemo in melius cõmutatus exhorreat iudicium Dei, quia præcedit miſericordia Dei. Si temporibus diſtinguamus hæc duo, inuenimus modo tẽpus eſſe miſericordiæ, futurũ autẽ tẽpus iudicij.* Vtrunq; ergo cogitandũ, vtrunq; Deo concinendum. Exiſtit perfecta quędam harmonia atq; cõcentus ex ſonis plane diſcrepãtibus: atq; illud ſublime diuinę miſericordię, quæ excellit omnia opera Dei cum hoc profundo diuini iudicij (ſunt enim iudicia Dei abyſſus multa) non ſolum iucundum ſed ſalutarem etiam cõcentum efficit. Nimis dulcia faſtidium mouere ſolent, nimis acria exacerbãt: mediocriter tẽperata, & guſtũ habent, & ſalutaria ſunt. Itaq; ne vel nimia fiducia neglıgentiã pariat, vel timor immoderatus in deſperationem vertatur, vterq; aduentus Chriſti opportune cæleſti quadam arte cõiungitur, vt diſcat Chriſtianus populus & timere ſperando, & ſperare timẽdo,

Pſal. 100.
Auguſt. in Pſal. 100.
Pſal. 144.
Pſal. 35.

Pſal. 2. do, illudque obſeruet quod ſcriptum eſt, ***Exultate ei cũ tremore.*** Quod Eccleſia facit, vt vtrunque Chriſti aduentum ſimul proponat, id vnicuique faciendum, vt de vtroque ſimul cogitet, *Bernardus ſerm. 4. de Aduentu.* Bernardus perſuadet: ***Nec vero ſolum cogitetis aduentum, quo venit quærere & ſaluum facere quod perierat, ſed illum nihilominus, quo veniet & aſſumet nos ad ſeipſum. Vtinam circa hos duos aduẽtus iugi meditatione verſemini. Vtinam dormiatis inter medios cleros. Hæc enim ſunt duo brachia ſponſi inter quæ ſponſa dormiens aiebat, Leua eius ſub capite meo & dextera eius amplexabitur me.*** Itaque brachia duo duos Domini aduentus Bernardus cenſet, quibus complexus ſalutaris piarum mentium fit. Atque in vtroque ſane Dominico aduentu inuenimus iudicium, in vtroque miſericordiam. Nam ſi in priore nullus eſſet iudicio locus non diceret profecto Chriſtus. *Ioan. 12.* ***Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras.*** Sed iudicium illud expectandum atque optandum homini fuit. Quamobrem Scriptura dicit, cum de eo *Pſal. 97.* aduentu loquitur: ***Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt à conſpectu Domini, quoniam venit iudicare terram.*** Ideo plauſus & acclamationes venienti Domino mundus præbet, quòd miſericordia plenus conſulere ſaluti hominum amet. *Ioan. 3.* ***Neque enim venit filius hominis, ait ipſe, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per eum.*** Itaque in hoc tenet aduentu miſericordia præcipuas partes. Neq; vero vacat prorſus miſericordia ille alter aduentus. Non enim *Luc. 21.* diceret ſuis Chriſtus, ***Hu ita fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra, quia appropinquat redemptio veſtra.*** Habet ergo, habet ſine dubio

dubio aliquid lætum & iucundum ſecundus aduentus dieſque iudicij. Verum eminebit tot tantiſque partibus ſeueritas ac terror extremus, vt vix illud lętitię quod ad pauciſſimos pertinebit, appareat. Itaque iuſtitia tunc diuina maxime excellet, & vt ait Scriptura: *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens.* Neque enim tunc montes ſtillabunt dulcedinem, & colles fluent lacte & melle: ſed audient potius miſerabiles gemitus appellantium, *Montes cadite ſuper nos & colles operite nos.* Neque ad illum aduentum flumina plaudent manu, ſed *concurrent potius duriter flumina.* Quemadmodum ſacræ literæ habent. Ergo cognitio tantæ calamitatis & cladis, iure optimo in ipſo ſtatim initio ab Eccleſia fidelibus proponitur, vt qui merito iudicem timent, Saluatorem libenter accipiant, & iudicij futuri expectatione commoti miſericordia præſenti ſe dignos præbeant, & *qui Redemptorem læti ſuſcipiunt, vt precatur Eccleſia, venientem quoque iudicem videant ſecuri.* Namque vt Gregorius hodierna homilia dixit, *Aduentum æterni iudicis tanto ſecurius quandoq; videbimus, quanto nunc deſtructionem eius timendo præuenimus.* Hoc demum pacto læta triſtibus temperando, fit rite quod ex lege præcipitur, vt ad eſum dulcem agni paſchalis, lactucæ ſylueſtres acerbæq; adhibeantur.

Pſal. 9. *Oſeæ 10.* *Sapien. 5.* *Greg hom. 1. in Euāg.* *Exod. 12.*

Fore autem, vt quodam die ſimul homines iudicentur vniuerſi, ſimul cauſæ omnium definiantur, quod fides Chriſtiana obnixè tenet, nō ſolum ſacræ literæ propheticę atque Apoſtolicæ per omnes penè paginas habēt, ſed externi quoque ſcriptores teſtatum ſuis literis reliquerunt. Ac primum de Sybillis eſſe dubium non poteſt,

2 Etiam externis innotuiſſe iudicij diē fore.

Euſeb. in ſermone Dominico. *Auguſt.18. de ciuitate. cap. 23.* *Lactan. li. 7. c. 19.* *Proſper. de diuin. præ-dict. p. 3. c. 20.* *Plato in Phedone ſi ne de ani-ma.*

quarum verſus Euangelicis oraculis ſimillimos Euſebius Græcè, Auguſtinus Latinè recitant. *Iudicij ſignū tellus ſudore madeſcet, E cælo rex adueniet per ſecla futurus, Scilicet, in carnē præſens vt iudicet orbem. Vnde Deū cernent incredulus atq; fidelis, Celſum cum ſanctis, æui iam termino in ipſo.* Et cætera quæ de iudicio vaticinatur Sybilla Erythrea vſq; ad viginti ſeptē verſus. Lactantius etiam alios quoſdam verſus recitat Sybillæ de tempore extremo iudicij. Beatus etiam Proſper alios refert de Sybilla ſatis vulgata. Deinde Platonis cuius eſt inter Philoſophos clariſſimū nomen, ſententia extat ea de re admirabilis in dialogo quodā de anima, vbi verba Socratis inducit hæc, *Hoc autē ò viri iuſtū eſt cogitare, ſi anima ſit immortalis, eam non ſolū tēporis huius in quo viuere dicimur, verū etiā vniuerſi gratia, curatione plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandum eſt, ſi quis neglexerit animam. Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirū improbi lucrarentur, cum & à corpore & ab eorum prauitate, cū anima liberarentur. Nunc autē cū anima immortalis appareat, Nulla ſupereſt malorū delineatio, nulla ſalus, niſi vt optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima ſecum transfert, præter educationem & eruditionem. Quæ quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius, ei qui mortuus eſt, plurimum vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantē ab eo dæmone, quē viuus ſortitus fuerat, in locum quendam duci, vbi oporteat omnes vna collectos iudicari.* Huc vſque Socratis vel Platonis potius oratio, quæ tum de immortalitate animæ, tum de iudicio futuro, vbi omnes vna collecti iudicentur, veritati conſenta-

ſentanea eſt. Neque dubitamus à primis parentibus humani generis veluti per manus eiuſmodi ſermones de futuro die iudicij traditos à Philoſophis poetisq; conſeruatos. Vnde illud quoq; cuiuſdam Poetæ illuſtris, *Eſſe quoq; in fatis reminiſcitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, quo ſummus & ardeat æther.* Nam à prima origine mundi eius rei cognitionē tanquā maximè neceſſariæ inditam mortalibus, deductamq; in poſteros, fidem facere poteſt Iudas Apoſtolus ita ita ſcribens: *Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adā Enoch dicens, Ecce venit Dominus in ſanctis millib. ſuis facere iudiciū cōtra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impij.* Sed cum res in confeſſo ſit, neq; teſtibus egeat: illud non abſurde quæritur, quamobrē iudiciū illud vniuerſale diuinitus decernatur, cū ſint omnes homines ante illū diē iam iudicati. Nam Apoſtoli Pauli ſententia eſt. *Statutum eſt hominibus ſemel mori: poſt hoc autem iudicium.* Atq; in ipſo ſtatim exitu vitæ tam probos quā improbos iudicari, pœnasq; vel prēmia pro meritis ſuſcipere, apertè demōſtrat diuitis epulonis & Lazari mēdici Euangelica narratio. Quod ſi vniuſcuiuſq; cauſa à ſupremo iudice, cum primum finit hanc vitam, expeditur, quid opus fuit alio iudicio? An emendari debet in illo, ſi quid in hoc erratū eſt? Ea enim ſolet eſſe ratio humanorum iudiciorū repetendorū. Atqui iudex & idem eſt, & ſcientia actuum omnium æqualis atq; vna. Sed magnas ſine dubio rationes habet extremi generaliſque iudicij cōſtitutio: eas cognoſcere atq; attentius cogitare mirificè pios iuuat.

Ouidius in Metamor.

Iud. 1.

Heb. 9.

Luc. 16.

3 Iudiciũ externum & viſibile decere naturam hominis ex animo & corpore conſtitutum.

Damaſc.li. 4. de fide c. 28.

Eadem ratione docet neceſſitatem iudicij generalis.

S. Tho. 3. p. q. 59. art. 5.

2. Cor. 5.

Ioan. 5.

Ac quanuis hæc res, vt omnes diuinæ, plurimas nobis haud veſtigabiles rationes habeat: tamen elucent nonnullæ, quarum tres potiſſimum afferemus. Primum omnis homo animo conſtat & corpore: atque eorum, quæ egit per corpus & animum, non animo ſolum, ſed corpore etiam vel præmia vel pœnas meritas ſuſcipere debet, quemadmodum Ioannes Damaſcenus ſcite argumentatur. Quare iudicium fiat neceſſe eſt non occultum & ſpirituale tantummodo, quod animi proprium eſt, ſed externum etiam atque viſibile, quod vtrique ſubſtantiæ congruat. Eam ſane cauſam inſinuare mihi videtur Apoſtolus cum ſcribit, *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum.* Quæ verba illud indicant, quoniã bona & mala in corpore geſta ſunt, oportere corporaliter ad tribunal Chriſti homines ſiſti. Nam ſiquidem ad ſalutem hominum Deus cõparandam homo exiſtere voluit, ita ad eorundẽ hominum iudicium ſtatuẽdum homo profecto apparere debet: neque id tacuit ipſe cum dixit, *Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.* Ideo enim *Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio,* quia filius, non pater, eſt factus hominis filius. Itaque adiungit, *Nolite mirari hoc, quia venit hora quando omnes qui in monumentis ſunt audient vocem eius: & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Ergo oculis hiſce atque hoc corpore, quod ſumus induti, ſpectare habemus iudicem noſtrum Chriſtum, quod improbis ſummo terrori, bonis omnibus ſingulari lætitiæ ſit.

Quorum

Quorum de numero beatus ille dicebat, *Scio quod Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terrā ſurrecturus ſum: & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meū: quem viſurus ſum ego ipſe & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Multum ea firmiſſima ſpes ſubleuat animū in laboribus, multum ad vitæ puritatem tenendam iuuat, ſicut ſcriptum eſt, *Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe ſicut & ille ſanctus eſt.* Quantum vero fiduciæ, quantum lætitiæ perfectis afferat futuri iudicij dies animo repetita, indicat ſatis beatus Cyprianus exclamans: *O dies ille qualis & quantus adueniet fratres dilectiſſimi cum cœperit populum ſuum Dominus recenſere, & diuinæ cognitionis examine ſingulorum merita recognoſcere: mittere in gehennam nocentes, & perſecutores noſtros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare; nobis vero mercedem fidei & deuotionis exſoluere. Quæ erit illa gloria, & quanta lætitia admitti vt Deum videas: honerati, vt cum Chriſto Domino Deo tuo ſalutis ac lucis æternæ gaudium capias.* Huc vſq; Cyprianus.

Iob. 19.

1. Ioan. 3.

Cyprian. l. 4. epiſt. 6.

4 Ad hæc in iudicio quidem ſingulorum Deus ſanè apparet vt eſt, iuſtus: at in vniuerſo omniū iudicio declaratur iuſtiſſimus. Vt enim in aliquo pulchro corpore, partes ſingulæ per ſe ſpectatæ pulchræ ſunt, eædem ſimul conſpectæ, longe puchriores exiſtunt, ſic plane iuſtitia Dei toto ſimul orbe iudicato, longe amplius eminet, atq; elucet. Vna quidem vox hominis cum ſuauis eſt, ſonat iucunde: eadem cum alijs artificioſe modulatur ſonat multo ſuauius, cōcentumque mirificum facit. Atque iudicium plane cuiuſque

Iudicio vniuerſali Dei iuſtitiam maximè cognoſci.

per ſe mirabile eſt, omnium autem hominum iudicia ſimul propoſita, vim omni admiratiōne maiorem habent ad demonſtrādam Dei vel iuſtitiam vel ſapientiam vel maieſtatem. Cū conderet orbē Deus per partes ſuas de re vnaquaq; narrat ſcriptum. *Vidit Deus quod eſſet bonum.* Iam tota mūdi fabricatione abſoluta ſic narrat: *Vidit ergo Deus cuncta quæ fecerat, & erāt valde bona.* Itaq; erant ſingula bona, cuncta autem bona valde. Quo pacto de iudicijs ſingulorum, quod iuſta fuerint, de omniū iudicijs ſimul conſpectis, quod iuſtiſſima dicere recte poſſimus. Etenim tunc maxime perſpicietur quæ ſit illa potentia, quæ maieſtas, quæ ſapientiæ magnitudo, quæ illa Dei in bonos magnificētia, quæ in prauos tam extimeſcenda ſeueritas. *Cognoſcetur* (*inquit Dauid*) *Deus iudicia faciens.* Mirabilē tunc cauſæ inter ſe collatæ diuerſæ ſplendorem Dei maieſtatis efficient. Tunc Niniuitæ Hieroſolymitanos cōdemnabunt, quod illi pœnitentiam egerint prædicatione Ionæ, hi pœnitentiam Chriſti prædicatione non egerint. Tunc Tyrus Sydon Iudaicas ciuitates Bethſaida, Corozaim, & Capharnaum iudicio amplius grauabūt ſuo. Tunc Lazarus pauper & vlceroſus diuitē purpuratum & ſuperbum deſpiciet atq; contemnet. Tūc duodecim illi egeni Chriſti diſcipuli duodecim tribus Iſrael iudicabunt. Tunc deniq; ius dicent in ipſos ſuos iudices, martyres, cæteriq; ſerui Chriſti, hic modo contempti, conculcati, peſſundati. Quale illud ſpectaculū erit, cernere tyrannos ſuperbiſſimos ante ſanctorū ſubſellia tremētes, nudos, pauitātes, demiſſo vultu, totis lateribus palpitātes? *Veniēt* (*ait Scriptura*) *in cogitatione peccatorū ſuorū timidi: & traducēt illos* ex

Geneſ. 1. *Geneſ. 1.* *Pſal. 9.* *Matth. 12.* *Matth. 11.* *Luc. 16.* *Matth. 19.* *Sapien. 4.* *Sapien. 5.*

ex aduerſo iniquitates ipſorũ. Tunc ſtabũt iuſti in magna cõſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerũt. Atq; alio in loco, *Exaltationes Dei in gutture eorũ, & gladij ancipites in manibus eorũ. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos reges eorum in cõpedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis: vt faciant in eis iudiciũ conſcriptũ.* Vocat conſcriptum iudicium, quod ex diuino decreto & lege faciendũ eſt, quo ſancti diuinitus data poteſtate impios ſententijs omnibus ſunt condẽnaturi. Atq; ea rerũ viciſſitudo, ea variarum cauſarum collatio, ea permutatio locorum cũ de reis iudices, de iudicibus rei fient, vt ſine vniuerſali iudicio conſtare non poteſt, ita præſtat diuinæ iuſtitiæ ſplendorẽ omnibus modis mirabilem. *Pſal. 149.*

Iam tertia huic conſentanea ratio accedit, quod in iudicio ſingulari, vnicuiq; ſua tantum ſententia nota fiat, at in illo vniuerſali, cæteris omnibus innoteſcit. Nã quid peculiari iudicio cuiuſq; peractum fuerit, ni cauſæ communicentur, alij ſcire non poſſunt. Multi ſunt, quos mũdus damnat immerito, multi improbi fraude & mendacio tecti, bona putantur. Quare quid veritas habeat Dei iudicio manifeſto demõſtrabit: *O quot virgines* (Hieronymus exclamat) *& quãtorũ infamata pudicitia à Deo iudice coronabitur. Quanti illic elingues & muti feliciores loquacibus erunt?* Fama vel infamia hominum non amplius falſos titulos præferent: quid quiſq; fuerit, tunc liquido perſpicietur. Ob eam vel maxime rem neceſſe fuit abſolutis omniũ ſingularibus iudicijs, iudiciũ cunctorum vniuerſale conſtitui, vt vnuſquiſq; omnium cauſas, omnes vniuſcuiuſq; cognoſcere poſſint. Cuius rei nõnullam ſpeciem

5 Iudiciũ publicum fieri oportere, vt omnes omnium cauſas & ſententias norint.

Hieron. in reg. monachorum.

prębet inquiſitorum fidei actio illa celebris, quæ fit Hiſpanico perlaudabili more, cum publico theatro conſtituto omnes rei ſimul producuntur, & quæ ſecreto ante iudicio de quouis fuerant latæ ſententiæ, palam recitatis cauſis, cunctis audientibus, pronuntiantur. Quæ res quantum terroris habeat, quam ſuſpenſis omnium animis, quam auribus erectis accipiatur, facilius eſt meminiſſe, quam dicere. Itaque ad eum modum tua quiſquis es, ô homo, ſcelera omnia, flagitia, atque ipſa occultiſſima cogitata vniuerſo orbi patebunt, de te gentes omnes, deque tuis actibus omnibus cognitione accepta pleniſſima ſententiam laturæ ſunt, & iuſtiſſimi iudicis iudicium comprobaturæ. Audi ſi vis te admonentem Deum: *Finis venit, venit finis, ſuper quatuor plagas terræ, & ponam contra te omnes abominationes tuas, & non parcet oculus meus ſuper te: & abominationes tuæ in medio tui erunt.* O cogitatu etiam grauem ignominiam, ò non ferendum tot vultuum cæleſtium, humanorum atque ipſius præſertim Dei conſpectum. Audi alium item Prophetam. *Reuelabo* (inquit) *pudenda tua.* Si in ipſa ſecreta & ſalutari diuinitus inſtituta confeſſione, apud ſacerdotem vix pudori imperas tuo, ſi tot ſeptus arcani præſidijs, tot ſalutis commodis incitatus, tamen ad patefaciendum occulta tua flagitia trepidas, vixque multa allata tibi prę verecundia aliquid effatis, quid erit cum in omnium hominum conſpectu tua omnia crimina prodentur? quid frõtis? quid mentis habiturus es? Magnus quidem Baſilius omni ſupplicio grauiorem cenſet ignominiam illam. Verba tanti patris altius repetam quod & rei de qua agimus perquã accommoda ſunt; & ha-

Ezech. 4.

Nahum. 3.

& habent ipſa admonitionem valde ſalutarem. *Si quando te ſenſeris*, (inquit) *ad vnum aliquod eteri & proſilire peccatum, mihi ad mentem reuoca formidabile illud nec vlli mortalium tolerabile Chriſti iudicium, quo quidem præſidet iudex in alto & ſublimi in throno: Aſtabit autem creatura omnis pratrepida & intremiſcens ad ipſius glorioſum & illuſtrem aduentum. Eo ſinguli quique ſiſtentur, de his examinandi quæ quiſque geſſit in viuis. Deinde eos qui multa perperam in vita admiſerunt, horrendi quidam ac triſtes circunſtabunt dæmones, ignem paratum contuentes, ignem ſpirantes propter propoſiti amarulentiam, vultum præferentes nocti aſſimilem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conſpicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignemq́ obſcuram cauſticas quidem vires habentem, luce vero deſtitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenoſum ac carniuorum, eſitans quidem ſemper, nec tamen ſe exatians, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremo omnium duriſſimam pœnam, probrum illud & verecundiam ſempiternam.* Quæ ſanctiſſimi viri oratio, quanuis tardos & duros animos permouere ac percellere debet. Ergo opportunè cum licet turpitudines noſtras deponamus, maculas eluamus, ne ſempiterna ignominia afficiamur: Dei conſilium amicū, in amicam infidelem capiamus: *Auferat ait fornicationes ſuas à facie ſua, & adulteria ſua de medio vberum ſuorum: ne forte expoliem eam nudam, & ſtatuam ſecundum natiuitatis ſuæ.* Ea profectò ignominia & non ferenda turpitudinis meretriciæ nuditas, illius diei propria eſt, cum iudicia Dei antea occulta, manifeſta & aperta ita fient, vt cælum ipſum ac

Baſilius in Pſal 33.

Oſea. 2.

terra omnis iuſtitiæ diuinæ ſuffragijs cunctis teſtimonium dictura ſint. Quare vocem cæleſtiū cantorum & carmen illud Ioannes audiſſe ſe refert. *Laus & gloria & virtus Deo noſtro eſt: quia*

Apoc.19. *vera & iuſta ſunt iudicia eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terrā.* Neq; diſſimile illud alterū carmen horum, quod idem recitat,

Apoc. 15. *Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: iuſta & vera ſunt viæ tuæ rex ſeculorum. Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.* Hoc carmen oro vos nunquam de mente, nunquam de cogitatione deponite: quo diuini timoris pleni diem illum ſanctè & incorruptè expectetis, quo Dei admirabilia iudicia manifeſta quidem omnibus, ſed non æquè omnibus iucunda futura ſunt.

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Erunt ſigna in Sole & Luna & ſtellis, & in terris preſſura gentium. Luc.21.

1 Iudicij diē inſtar prælij magni in diuinis literis narrari.

DIEM iudicij Scripturæ diuinæ magnum prædicant, & diem Domino proprio nomine vocant, in quo nimirum Chriſtus regnaturus glorioſe ac de hoſtibus ſuis omnibus victis ac profligatis triumphaturus ſit in perpetuum. Cuius

Cuius diei magnitudinem, quoniam humanæ mẽtes ſunt ad cognoſcendã rem tantã imbecilles & infirmæ: multis varijsq; modis eædẽ literæ ſacræ declarant, atq; ſimilibus vtuntur ex rebus longe diuerſis petitis, quò melius & plenius qđ illud negotij ſit, cogitetur. Nam modo vindemiam quandam inducunt, & botros à vinea abſtractos, & calcatos in lacu iræ Dei, quorũ tãtus liquor vel cruor poti⁹ effluxerit, vt frẹnos equorum calcantiũ reſperſerit: modo meſſem copioſiſſimã narrãt, quę acutiſſima falce demeſſa fuerit, ex eademq;, purgato probè frumento, tum paleæ, tũ lolium omne in ignẽ ſemper arſurum conijciatur. Iam expiſcationem & ſagenã audimus, & piſcatores in litore piſces bonos mittentes in vaſa, malos & ineptos proijciẽtes: iam nuptias & conuiuiũ magnificũ, atq; admitti quidẽ virgines prudentes & ꝓuidas, fatuas & importunas quãuis valde pulſent, excludi & repelli. Sed ad diẽ iudicij illũ aptius exprimendũ frequẽtiſſimum eſt & ſacris authoribus familiariſſimũ, prælij cuiuſdam & conflictus acerrimi imagine irã Dei in peccatores atq; vindictã tunc penitus effuſam demonſtrare. Sic apud Ioelem legimus: *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli, Sol, & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Et Dominus dedit vocẽ ſuam ante faciem exercitus ſui: quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia & facientia verbũ eius. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum?* Hæc licet de Chaldęorum in Hieroſolymã irruptione Hieronymus, & Theodoretus intelligant à Ioele prædicta: tamen præcipuè ad diem iudicij pertinere, cuius ea vaſtatio Chaldæorum, imago fuit, neque ipſi

Apoc. 14.
Ioel. 3.
Matth. 13.
Matth. 25.
Eſai. 25.
Ioel. 3.

ipſi tacent, & tenor prophetici ſermonis apertè indicat. Itaque aduentum Domini ad iudicium tanquam ducis ad prælium committendum feſtinantis deſcribunt, quemadmodum Origines pulchrè commemorat. Hoc igitur ſimile, quo nullum puto aptius afferri poſſe, perſequamur, atque ad omnes fere partes illius iudicij explicundas, quæ de eo prælio Scriptura commemorat proferamus. Quod quidem prælium, in quo de ſumma imperij æterni dimicabitur, in primis dignus Deo apparatus antecedet: Quem breui cōplexus eſt Sapiens, cum dixit, *Armabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Quod vero vſitatum eſt, vt qui ad bellum proficiſcuntur, veſtem mutent, & pro toga ſagum more Romano ſumant, neque togati ſe [illegible] paludati exeant, vt ipſo tandem nouo milit[illegible]iq; habitu bellum inſtare declarent, id mihi pl[illegible]ne videntur milites Dei facere, hoc eſt creaturæ illæ cæleſtes atque hæ terrenæ, quæ appetente iam iudicij die, tanquam pacificam veſtem exuent, militarem induent, vt quicunque vel Solem vel Lunam vel aſtra cætera aſpexerit, ex ipſa commutatione habitus, ornamentis omnibus detractis, ſpecie indignationis aſſumpta facile intelligat, bellum ea omnia vel potius funeſtiſſimam aliquam cladem parare. Huiuſce rei ſigna tunc in omni creatura perſpicua & certa cernere erit. Atque hoc eſt planè quod Euangelium hodiernum cōmemorat. *Erunt ſigna in Sole & Luna & ſtellis, & in terra preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum.* Quid eſt id aliud, quā quod Scriptura dixit, armari orbem terrarum aduerſus impios? Qui hunc armorum tantum apparatum

Orig. hom. 30. in Mat.

Sapien. 5.

ratum ſine magna formidine cogitet? Quis ſine ſummo pauore in ſe conuerſum expectet? quis ad illum funeſtum & triſtem aſpectum nō mœreat? quis tanto ſignificato terrore non vehemētiſſime trepidet? Siquidem ſcriptum eſt: *Tribulabitur ibi fortis.* *Sophon. 1.*

Iam vero quod ſolent Imperatores in ſupremo conflictu facere, cum de ſumma rerum certatur, vt omnibus copijs dimicent, ipſi primi lectiſſimas acies obeant armati, milites ſuos cohortentur, animos certæ victoriæ pollicitatione accēdent, commemoratione iniuriæ hoſtilis extimulent, id plane totum ſummus ille imperator Deus hoc loco egregie præſtans in literis diuinis inducitur. Nam ſe ſe arma induentem ita demonſtrant. *Accipiet armaturam zelus illius, induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem diram iram in lanceam.* An poteſt egregius dux armis melioribus ac clarioribus indui? At qui armatum probè regem noſtrum videmus, eundem cohortantem ſuos ad prælium, atq; rei bene gerendæ ardentiſſimè inſtātem ſpectemus. Sic enim alius Propheta narrat: *Dominus exercituum præcepit militia belli, venientibus de terra procul à ſummitate cæli. Dominus & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.* Hunc paulò ante ſic ſuos milites alloquentem demonſtrat: *Leuate ſignum, exaltate vocem, leuate manum & ingrediantur portas duces. Ego mandaui ſanctificatis meis, & vocaui fortes in ira mea, exultantes in gloria mea.* Quę quanuis de Medorum in Babylonios furore prædicta ſint, tamen ad iudicij diem pręcipuè referri perſpicuum eſt. Neque deſunt in eo ſupremo

2. Quis imperator quæ tuba, quod ſignum in illo prælio.

Sapien. 5.

Eſai. 13.

premo mundi conflictu, quæ ſolent in cæteris adhiberi, bellica vaſa, inſtrumenta tubarum Virgilius. atque ſignorum. *Ac tuba terribilem ſonitum procul ære canoro* nulla vnquam ita dedit, vt illa quam Ioannes refert his verbis. *Angelus quem* Apoc. 10. *vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram leuauit manum ſuam ad cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, quia tempus non erit amplius, ſed in diebus vocis ſeptimi Angeli cum cœperit tuba canere, conſumabitur myſterium Dei.* Hanc vocem ſeptimi Angeli mox enunciat. *Et ſepti-* Apoc. 11. *mus Angelus tuba cecinit: & facta ſunt voces magnæ in cælo dicentes, Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius: & regnabit in ſecula ſeculorum Amen.* Eandem ſeptimi Angeli, quem nonnulli Michaelem putant, tubam Paulus commemorat, cum ſcribit, *In no-* 1. Cor. 15. *uiſſima tuba, canet enim tuba:* atque alio in lo- 1. Theſſ. 4. co, *Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo.* Quibus concinit Euangeliũ, vbi Chriſtus ita denun- Matth. 24. tiat: *Mittet Angelos ſuos cũ tuba & voce magna.* Sophon. 1. Idcirco Sophonias diem eum tubæ & clangoris appellat, cuius certè ſonitu excitari iam nos atq; euigilare par erat. Neq; minorem oculis terrorem afferet ſignum Chriſti in die illo, quam tuba excitarit auribus. Nam de ſigno illo ſcriptum Matth. 24. legimus, *Et tunc parebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ.* Hic Chryſoſt. homil. 77. in Matth. Chryſoſtomus. *Crux, inquit, Sole fulgentior videbitur: vt Iudæorum impudentia opprimatur crucem ſecum habẽs in iudicium veniet.* Sed quo- Ioel. 2. niam Imperatoris, ſigniq; illius, ac tubæ nouiſſimæ partes explicui, qualis ac quantus exercitus ſit, & quibus modis inſtructus, dicere oportet.

Ac

Ac Ioel Propheta caſtra Dei in illud prælium & multa eſſe prędicauit & fortia valde. In copijs vero militaribus tum equitatum tum peditum phalangem conſideramus, vnde totius exercitus vires conſtant. Atque in illo terribili Dei exercitu cum omnis creatura militet, cæleſtis quidem, equitatus locum, peditum terrena tenere videatur. Et quoniam in magnis prælijs equitatus fere præcedit, deinde peditum phalanges conſerta manu rem gerunt, mox cæſis fugatisq; hoſtibus victricia ſigna in mœnibus atque arcibus eriguntur, tandem captas vrbes ignis conſumit, deinceps conſideremus quemadmodum in illo magno Domini die ex ordine illa omnia gerantur. Equitatum ſanè, vt dixi, cogitare poſſumus nobiliſſimam creaturam Angelicam & cæleſtẽ. Angelos non defuturos officio, qui ſunt *potẽtes virtute ad faciendũ verbũ illius*: ex quibus vnus nocte vna centum octoginta quinque hominum millia cadere valuit, Chriſtus expoſuit cum dixit: *Virtutes cælorum commouebuntur*, inuſitatum & properatũ quẽdam curſum ſignificans, vt non iam hominibus adminiſtrent ſalutem, ſed certum potius interitum afferant. Ipſi *cæli magno impetu tranſiẽt* teſte Petro: Deo quippe irato neceſſe erit omnium procerum ſtatum cõmoueri. Quid cæli præclariſſima portio, Sol, Luna, ſidera omnia? *Sol inquit obſcurabitur. Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo.* Quis ad illum Solis triſtiſſimum conſpectum non mœrebit? Quis Lunæ ſanguineũ fuſcumq; colorem aſpiciens, aſtrorumq; fulgores extinctos non expaueſcet? *Erunt ſigna in Sole & Luna & ſtellis.* Quam funeſta quã viſu horribilia ſigna? Neq; ſolum Euangelia id loquuntur, neq; Prophe-

3 Quid ſu roris præ ſe ferat in illo prælio militia cęleſtis.

Pſal. 102.

4. *Reg. 19.*

Matth. 24.

2. Pet. 3.

Matth. 24.

Eſai. 13. Prophetæ ſolum Eſaias, & Ioel & Ezechiel: ve-
Ioel. 2. rumetiam & Sybillæ, quarum verſus Auguſti-
Ezech. 32. nus recitat, *Eripitur Solis iubar & chorus interit*
Auguſt. li. *aſtris: Soluetur cælum, lunaris ſplendor obibit.* I-
18. de ciuit. taque quanuis nonnulli Patres aliter interpre-
c. 23. tentur: tamen certiſſimum eſſe debet, ea omnia ad terrorem comparata, ita ſpectanda eſſe, vt prædicuntur. Deficiet reuera lux Solis, & facies illius pulcherrimi ac lætiſſimi aſtrorum principis, pulla tunc ac triſtiſſima mortalibus apparebit: Luna cruento quodam atrore luctum ſimul atq; iram demonſtrabit: ſtellæ omnes ſiue luci-diores illæ, quos Planetas vocant, ſiue affixæ firmamento, quoniam ab oculis intuentium nullis nubibus obductæ paulatim ſubducentur, cadere videbuntur. Nam quod Matthæus dixit
Matth. 24. *ſtellæ cadent de cælo*, hoc Eſaias explicat. *Quoni-*
Eſai. 13. *am ſtellæ cæli & ſplendor earum non expandent*
Ezech. 32. *lumen ſuum*: hoc etiam Ezechiel alijs verbis, *Operiam cum extinctus fueris, cælum, & nigreſcere faciam ſtellas eius: Solem nube tegam, & Luna*
Ioel. 2. 3. *non dabit lumen ſuum*, hoc denique Ioel apertius: *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli: Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.* Quid hic in tanta tamque terribili cæleſtium poteſtatum indignatione & fremitu agat infelix homo? Quis Dei iræ reſiſtere poſſe confidat? An poteſt quicquam formidoloſius & terribilius cogitari, quã quod idem Propheta Ioel protinus adiungit, & nos repetere ſæpe oportet, *Et Dominus* (inquit) *dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui, quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia & facta verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum.*

Cæleſtis

Cæleſtis quidam militia ita pugnabit aduerſus impios, ac cæli facies, cuius eſt lumen iucundiſſimum aſpectu, mœſtiſſime velata, triſtitiam vehementem angoremq; afferet, motus autem & conuerſio illa ordinatiſſima veluti diſſoluta compage inæquali ac diſſimili curſu pauorem maximū incutiet: chorus ipſe ſiderum pulcherrimus, noua ſignificatione furoris nihil nō violentum præ ſe feret. Superna vero orbis parte ita pugnante, non erit inferioris creaturæ velut pedeſtris exercitus remiſsior opera. Terram fragoribus maximis agitandam ab Eſaia eſt prædictū his verbis: *Cælum turbabo & mouebitur terra de loco ſuo propter indignationem Domini exercituū, & propter diem iræ furoris eius.* Cui Dauid & Aggæus & Apocalypſis Ioannis abundè atteſtātur, terræmotum futurum tunc omnium maximū, qui vnquam extiterint. Terram vero atque illius partes, montes, & valles, & tumulos, æmulabitur in pœna impijs irroganda mare: cuius tantam procellam atque eam fluctuum magnitudinem, cum æſtum & ſonitum Saluator denuntiat, vt exareſcant homines præ timore. *Erit*, inquit, *in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore.* De toto enim elemento hoc aquæ, quod eſt in genus humanum alioqui placidum & maxime commodum, tunc vero atrociter furens, in ſapientia ad hunc modum legimus: *Excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter, contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo venti, diuidet illos, & ad eremum perducet omnem terram iniquitatis illorum.* Terra & mari ita ſæuientibus, ipſe aer, cuius flatu vitam hanc ducimus, non mitiorem ſe dabit, qui

4. Pugna elemētorum præcedens iudicij diem contra peccatores.

Eſai. 13.
Pſal. 75.
Agg. 2.
Apoc. 16.
Sapien. 5.

præter infectionem peſtiferam, etiam oſtentis inuſitatis & funeſt ſſimis ſummo omnes terrore percellet? neq; terrebit ſolũ monſtris, verumetiã ignitis iaculis conficiet: de qua re in eodem li-
Sapien. 5. bro Sapientiæ ſcribitur: *Ibunt directè emiſſiones fulgurum, & tanquam à bene curato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſiliẽt, & à petroſa ira plena mittentur grandines.*
Apoc. 16. Apocalypſis vero ſic ait: *Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuã in aerem, & exiuit vox magna de templo à throno dicens, factum eſt. Et facta ſunt fulgura & voces & tonitrua, & terramotus factus eſt magnus, qualis nunquã fuit ex quo homines eſſe cœperunt ſuper teram, talis terramotus ſic magnus.* Ac mox: *Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines, & blaſphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer.* Omnium deniq; elementorum acerrimus ignis extremas partes in hac cõcertatione obibit, ac velut firmiſſimo robore, creaturarũ pro Deo pugnantium agmẽ claudet, ſceleſtóſq; impreſſione facta funditus euertet ac ꝓfligabit. De quo ſcri-
2. Pet. 3. ptum Petrus reliquit: *Adueniet autẽ dies Domini vt fur, in quo cæli mago impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur: terra autem, & quæ in*
Pſal. 96. *ea ſunt opera, exurentur.* Et in Pſalmo: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu ini-*
Dan. 7. *micos eius.* Daniel quoq; eodem modo, *Fluuius igneus rapiduſque à facie eius egrediebatur.* Sy-
Aug. 18. de billa denique Erythrea, vt Auguſtinus recitat.
ciuit. c. 23. *Decidet è cælis ignisque & ſulphuris amnis.* Quæ ſi vera ſunt intelligere facile poteſtis, fratres, quám ſit illud formidandum certamen, quod pro iuſtitia contra iniuſtos, orbis terrarum at-

que

que vniuerſa ſimul creatura ſuſcipiet: vt qui in cunctis deliquimus, vt Gregorius ait, in cunctis feriamur, & qui omnium regem omnia nobis benigne largientem ingrati offendimus, omnium rerũ aduerſum nos conuerſa tela ſentiamus. *Greg. hom. 35. in Euãgel.* Placet Beati Hippolyti verba referre de eius tẽporis anguſtijs & terroribus. *Tunc ſonabit tuba & excitabit dormientes è profundiſſimis terræ: & omnes aſtabunt expectantes iuſti atque terribilis iudicij aduentum in timore & tremore inenarrabili. Fluuius enim igneus egrediens cum furore inſtar maris ſæui exuret montes & colles, & mare delebit, & athera inflammatione diſſoluet. Stellæ cadent de cælo, Sol cõuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, cælum more libri volutabitur. Exuretur vniuerſa terra propter opera, quæ in ea corruperunt homines.* *Hippoly. de conſummatione mundi.* Quis adhęc Hippolyti verba non perhorreſcat? Quæ cum ita ſint merito B. Iob ita ſe comparabat, vt ab ea cogitatione auelli nunquam poſſet, quis ipſe eſſet, quis ille quem iratum ferre non poſſet. *Iob. 31.* *Semper* (inquit) *quaſi tumentes fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* Etenim quis & quantus es homo peccator, vt ex altera parte obſiſtere his tantis Dei exercitibus poſſis? aut qua ratione, qua mente pugnare cum ijs copijs & congredi queas? Quæ vires, quæ opes, quæ copiæ miſero ſuppetunt, vbi ipſam tuam conſcientiam infeſtã tibi reperturus ſis omni præſidio deſtitutus, omni defenſione nudatus? Si ſapimus, fratres, opportunè conſulamus nobis, rem noſtrã perditã, dum licet, pœnitentiæ conſilijs recuperemus: iram furoremq; diuinum pijs ſtudijs eleemoſynis copioſis, precibuſq; omnibus placemus. Idcirco nunc ictum minatur, ne feriat, gladiũ intentat

Ezech. 18. vt vulnus euitemus. Quippe *Non vult mortem peccatoris, ſed potius vt conuertatur & viuat.*

IN EADEM DOMINICA CONCIO TERTIA.

Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Lucæ. 21.

Apoc. 14. IOANNES in Apocalypſi ſcribit vidiſſe ſe Angelum volantem per medium cælum, Euangelium æternum tenentem, & voce maxima prædicantem: *Timete Deum & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius.* Chriſtus vero Dominus bene nos admonet, eum timere, qui poteſt & corpus & animam perdere: vtilis plane timor is eſt, qui peccata cohibet, & commiſſa diluit. His enim tanquam clauis confixa mens iuſti, vitijs ac cupiditatibus prauis nō permouetur. Nam *cum caro*, vt ait Sanctus Leo Papa, *concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem, præſidio crucis Chriſti mens rationalis inſtruitur: nec cupiditatibus noxijs ille ita conſenſit, quoniam continentiæ clauis & Dei timore transfigitur.* Quemadmodum dicebat Dauid. *Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.* Nihil eſt enim quod ad continendum animum & lege Dei obfirmandum, æquè valeat atque cogitatio aſſidua intentaque diuini

1 Quam ſit vtilis & neceſſarius Dei timor hominibus,

Math. 10.

Leo ſerm. 9. de Quadrag.

Pſal. 118.

diuini iudicij: cuius tanta erit acerbitas, vt præ timore & formidine, cum cœperit inſtare, homines exareſcant. *Areſcentibus*, inquit, *hominibus præ timore.* Verum vt idem Leo Papa diſtinxit, *Eſt timor, quo fides vera iuſtificat, eſt etiam timor, quo conſcientia iniqua torquetur.* Nos ſi vtilem & ſalutarem timorem, qui ad iuſtificationem valet plurimum, de quo illud Gregorij Theologi eſt veriſſimũ, *Dei metus firmus magiſter omnis omnino boni*; Si hunc inquam timorem capeſſere volumus non omittamus dum licet & opportunum eſt, Dei iudicium cogitare, imo vero ipſi nos iudicemus, ipſi tribunal iudicij illud excelſum aduerſus vitam noſtram perditã & mores conſceleratos ſubeamus, animaduerſuri ſeuerè in nos ipſos, Apoſtolicæ ſententiæ memores, *Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.* Id beatus Iob diligenter aiebat, qui de ſe refert, *ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* Ad hoc valent diuinæ minæ, ad hoc tela illa funeſta intentantur, vt declinemus ictum, cum poſſumus, atque ipſo terrore ſanemur. *Dediſti, ait, timentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui. In arcu* ait Hilarius, *præparata ad pœnam impijs ira terror oſtenditur.* cuius arcus ſagittas is poteſt effugere, qui opportunè præuidet. Quod ſi tempeſtatis ſubito obortæ dirus turbo ſolet adeò ſenſum hominum mentemq; concutere, ſi fulminis ictus quo minus conſpectus, ita ex animas atque exangues reddit, quanuis robuſtos & audaces milites, q̃d erit illa horrenda tempeſtas? Quid ille turbo violẽtus? quid ignis immenſo terrore vndique ſæuiens? Nam ludicra hæc & nugatoria ſunt omnia, quæ cernimus,

Leo ſerm. 8. de Paſſ. Domini.

Gre. Naz. in Iambicis.

1. Cor. 11.

Iob. 42.

Pſal. 59.

Hilar. ſup. Pſal. 59.

nimus, terricula, præ illius diei ſummo terrore, quando Deus ex compoſito ſe ſe tremendum exhibere mortalibus ſtatuet? Audite Hieronymum de ea re diſertè & copioſè loquentem: *Si vmbrato repente cælo, Solis claritas noſtris aſpectibus denegetur, & producta pluuia terris immineant: ſi commotis vt aſſolent, elementis, vt in rotam ſui currus tonitrua concitentur, & de hinc fulgurum iacula palpebris terribiliter obiecta coruſcent: quanquam & conſuetudine iſta contingant, pauemus, contremiſcimus, & proni ad terram depoſita ſuperbia ceruices ſubmittimus. Quid faciemus in illa die miſeri, quando reuoluto cælo cum Angelicis virtutibus igneus Dominus totus aduenieт? Quando cadentibus deſuper ſtellis, Sol in tenebras, & in ſanguinem Luna mutabitur? Quando omnes ſicut cera liqueſcent? Quando terra ardebit, & areſcent flumina, & maria ſiccabuntur contra rerum naturam, & inſumpto diuinitus humore auiditatem in aquis ignis operabitur? Quando peccatores dicent montibus, cadite ſuper nos, & collibus, tegite nos? Quando vocabunt homines mortem, & vocata non veniet? Quando diſcrimina vertentur in vota, & quod ſemper oderunt homines, concupiſcent?* Taliũ rerum conſideratio, fratres, timorem modo parit fructuoſum & ſalutarem: quo imore cõpunctio cordis agitur, lachrymæ piæ fluunt, pœnitentia opportuna, nõ illa inutilis & ſera, ſuſcipitur. Rectè igitur Angelus clamitabat ille, *Timete Dominum quia venit hora iudicij eius.* Rectè Iob S. monebat: *Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatis gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.*

Hieron in regula monachorum. c. de timore vltimi iudicij.

Apoc. 14.
Iob. 19.

2. Quantus ſit fu- Enimuero quem timor hic ſanctus & opportunus non commouet nunc, ſupereſt, vt timor ille

ille alter percellat & cruciet, quo conſcientia iniqua torquetur: qui plane timor nullas pietatis lachrymas excitat, nullam ad ſalutem viam oſtendit, ſed excruciat & conficit hominem, & penitus contabeſcere cogit, neq; ad pœnitentiã ſalutarem vocat, ſed in deſperationis barathrum immane præcipitat. An nõ id indicant Euangelica verba? *Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi.* Quod niſi Chriſtus diceret, affictum per exaggerantiam forſitan putaremus. Sed confirmat ita fore veritas ſumma, quæ aut falli, aut fallere nullo pacto poteſt. Eundem miſerrimum & calamitoſum ſtatum hominum perditorum adueniente iudicij die deſcribit Eſaias his verbis: *Vlulate, inquit, quia prope eſt dies Domini, & ſicut vaſtitas à Domino veniet. Propter hoc omnes manus diſſoluẽtur, & omne cor hominis cõtabeſcet & conteretur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiẽs dolebunt: vnuſquiſq; ad proximũ ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum.* Quæ prophetica verba iterum atque iterum repetenda & inculcanda ſunt nobis, vt animo cõſpiciamus, quantus ſit ille terror, quæ perturbatio, quis imis ſenſibus dolor, quæ rerum omniũ extrema deſperatio, hominũ infideliũ & perditorũ. Neq; miriora & iucundiora Ioel vaticinatur. *Quia venit dies Domini, quia prope eſt dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quaſi mane expãſum ſuper mõtes, populus multus & fortis: ſimilis ei non fuit à principio, & poſt eum non erit vſq; in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eum exurens flãma: quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti, neque eſt*

turus terror impiorum impendente die iudicij.

Eſai. 13.

Ioel. 2.

qui effugiat eum. A facie eius cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam. En quò perueniat pauoris magnitudo, vt mortales inſtar fictilium vaſorum igni excoctorum, humorem omnem vitalem, viresque & ſenſum ipſum oppreſſi ærumnis & magnitudine malorum amittant: Nam quod Euangelium dixit: *Areſcentibus hominibus præ timore*, hoc Eſaias dixit: *Facies cōbuſtæ vultus eorum*, hoc Ioel dixit: *Omnes vultus redigentur in ollam.* Hic ſi non penitus deſipimus, euigilabimus. Si quid ſenſus & mentis nobis relictum eſt, excutiemus de manibus nugas, quas verſamus & quibus tenemur: arripiemus ſalutaria conſilia, vt impendentem vndiq; cladem, cogitatione omni maiorem, tempeſtiuè euademus. Neque enim erit tunc effugiendi locus, cum omnia infeſta, omnia hoſtilia reperturi ſumus. Amos Propheta ſic admonet: *Væ deſiderantibus diem Domini: ad quid eā vobis? dies domini iſta, tenebræ & non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus: & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber. Nūquid non tenebræ dies domini, & non lux: & caligo & non ſplendor in eā?* Hoc propter eos Propheta dicit, qui in diem vltimum differunt bene agere, & deſiderijs bonis fœti, nihil interim ſalutare pariunt. Quibus id accidet, quod homini fugienti leonem, incurrenti autem in ferum vrſum, vtrunque vero declinare ſatagenti & per murum aſcendere conanti, ſed vipereo ibi morſu interitu quem fugiebat reperto. Omnes creaturæ armabuntur aduerſus impios: & erit aſpectus occurſusque terribilis, ſiue in cęlum oculos leuent, ſiue ad terram deijciant, ſiue in montes prope-

Eſai. 13.
Ioel. 2.
Amos 5.

properent, ſiue ſe mari velint committere, omnia ſæua, omnia inimica & infeſta reperiēt. Quo magis erit ipſa morte mortis timor atrox & horribilis. Id alius etiam Propheta denuntiat: *Vox Dei Domini amara: tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabūt vt cæci, quia Domino peccauerunt.* Quas cæleſtis oraculi voces, qui benigne oblatas repudiat & reſpuit, merito is in eas extremas ærumnas incidet, quas væcordibus & improuidis ſtultisque huius ſeculi amatoribus diuinus ſermo comminatur. Placet viri eloquentiſſimi Lactantij Firmiani orationem recitare de tēporis illius miſerijs & anguſtijs, vt depicta admoneant ne exhibita crucient & conficiant. *Tunc vero, inquit, deteſtabile atque abominandum tempus exiſtet, quo nulli hominum ſit vita iucunda. Euertentur funditus ciuitates atque interibunt non modo ferro atque igne: verum etiam terremotibus aſſiduis, & eluuie aquarum, & morbis frequētibus & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus ac peſtilens fiet, nec terra homini dabit fructum. Fontes quoq; cum fluminibus areſcent, vt ne potus quidem ſuppetat, & aqua in ſanguinem, aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari piſces. Prodigia quoque in cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarū, & Solis tenebræ, & color Lunæ, & candentium ſiderum lapſus. Nec tamen hæc vſitato modo fient, ſed exiſtent ſubito & ignota & inuiſa oculis aſtra:*

Sophon. 1.

Lactant. Firmian. li. 7. de diu. præm. c. 16.

Sol in perpetuum fuſcabitur, vt vix inter diem noctemque diſcernatur. Luna iam non tribus deficiet horis, ſed perpetuo ſanguine effuſa meatus extraordinarios peraget: ſtellæ vero creberrimæ cadent, vt cælum omne cæcum ſine vllis luminibus appareat. Montes quoque altiſſimi decident, & planis æquabuntur, mare innauigale conſtituetur. Ac ne quid mali hominum terræque deſit, audietur è cælo tuba, itaque trepidabunt omnes, & ad luctuoſum illum ſonitum cõtremiſcent. Huc vſq; Lactantius.

3 Vnicuique hominum inſtare diem iudicij.

Quæ quidem omnia diuinitus denuntiata & oſtenſa cum attentis animis ſuſceperimus cõſideranda, & crebro nobiſcum agitanda, ille erit plurimus & maximus fructus, vt vitam modo talem inſtituamus, qualem cupimus in illo die vltimo inueniri. Neq; enim tunc emendandæ & in melius mutandæ tempus erit. Rapiemur ſubito ad tribunal iudicis, moras patietur nullus apparitor durus, qui nos ad iudiciũ ſiſtet, ſpatia conſtitutus dies maiora nemini permittet. Neque vero illa nos inſipiens cogitatio fallat, diem iudicij procul abeſſe, tempus eſſe interiectũ prolixum: territamenta iſta longe ſuperioribus iam ætatibus cani ſolita: neq; tamen rerum quicquã eſſe commutatum. Eam impiam vel potius ſtultã cogitationẽ Petrus excutit acriter ita ſcribẽs.

2. Pet. 2. *Venient,* inquit, *in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes. Vbi eſt promiſſio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ.* Quam rationem ita refellit vt doceat exemplis veteribus de rebus

Matth. 24. futuris iudicandum. Sic olim tempore Noe in-

Luc. 17. credulos inopinato & ſubitò diluuio periiſſe, cui rei

rei ſimilē mūdi interitū Saluator fore prędixit, hoc excepto quod tunc aqua, mox igne mundus diſsipabitur & delebitur. Sed verbis Apoſtolicis melius hoc cogneſceris, ita etiam ſequitur. *Latet enim eos hoc volētes, quod cæli erāt prius & terra, de aqua & per aquā conſiſtens Dei verbo: per quā ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli aūt qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in die iudicij, & perditionis impiorū hominum.* 2. Pet. 3. Si per aquā, inquit, mundus interijt tunc, qui ex aqua & per aquā conſtabat, quanto magis diſſolui per ignē poterit eodē illo Dei omnipotentis verbo iubēte: Sed q̃ ſit ratio moræ quam cernimus, exponit iam: *Vnū vero hoc non lateat vos chariſſimi, quia vnus dies apud Dominū ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus. Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidā exiſtimant, ſed patienter agit propter vos. nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur.* Ita Petrus ſapienter atque diuinè moras Domini patientiæ & correctionis ac pœnitentiæ noſtræ expectationi deputat: finem tamen inſtare docet incertū, nequis deſidia torpeat. Itaq; merito celeriter vēturum Dominū, imo omni temporis momento iam venientem exiſtimare debemus. *Ecce iudex, ait Iacobus, ante ianuam aſſiſtit.* Iacobi 5. Neq; ſecus per Malachiam ipſe Deus: *Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui calūniantur mercedē mercenarij viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum: nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.* Malach. 3. Quem Iacobus dixit iudicem foribus iam aſtantē, eundem Malachias teſtem vocat velocem, cuius teteſtimonio firmiſſimo & iudicio incorrupto

nequa-

nequaquam poteſt reus miſerrimus repugnare. Quod ſi interituri mundi ſigna non conſpicamur, ſi Solem, Lunã, ſidera omnia nihil adhuc triſte & funeſtum denuntiare cernimus, ſi terrã conſiſtere quietam, mare nullis extraordinarijs procellis fremere videmus, haud ideo nos liberos & ſolutos putemus timore iudicij. Mortem vnuſquiſque ſuam cogitet, quæ & incerta eſt, & ſine dubio feſtinat. Tunc ſibi mundum interire intelligat, cum ipſe interit mundo. Nam vt Hieronymus dixit, *Dies Domini intelligendus eſt nõ ſolum iudicij dies, ſed etiam exitus vniuſcuiuſque de corpore: quod enim iudicium futurum eſt omnibus, hoc in die mortis impletur.* Quare bene Auguſtinus admonet; atque ita diſſerit: *Cur omnibus dicit, quod ad eos ſolos pertineat, qui tũc erunt? niſi quia ad omnes pertinet eo modo quo dixi. Tunc enim vnicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, vt talis hinc exeat, qualis iudicandus eſt illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Chriſtianus, ne imparatum eum inueniat Domini aduentus. Imparatum autem inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit ſua vita huius vltimus dies.* Qua ſanctiſſimi ac ſapientiſſimi Patris cõmentatione nihil eſſe vtilius poteſt, nihil verius.

Hier. ſuper Ioel. cap. 2.

Aug. epiſt. 80. ad Heſychium.

Quamobrem ſi prudenter cogitamus, ita nos comparare debemus, vt nobis iam iam imminere atque adeo incumbere iudicij vltimum diem arbitremur. Nam quod ad nos attinet, tunc nobis mundus iſte finitur, cum vita finitur. Signa quoque illa mundi occumbentis in ipſa noſtra morte non deſunt. Quid enim aliud Salomon agit, cum accuratiſſimo ſermone ſic adhortatur? *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, &* appro-

Eccleſ. 12.

appropinquẽt anni de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebreſcat Sol & Luna, & lumen & ſtella, reuertantur nubes poſt pluuiam, quando commouebuntur cuſtodes domus & nutabunt viri fortiſſimi. Quæ quidem cum ſequentibus de interitu cuiuſque dici manifeſtum eſt, & tamen ad mundi interitum, vt etiam Hieronymus animaduertit, pertinere videntur. Omnino res eſt conſideratione digniſſima, quemadmodum Iob ipſum iam vitæ exitum decumbenti homini Sol ille rationis obſcuretur, ſtellæ ſenſuum decidant, Luna cogitationis obueletur & lugeat: cerebri imber viuificus vacuis veluti nubibus non ſtillet, ipſa oſſa quæ domum hanc mortalem cuſtodiunt, tanquã firma præſidia, iam tunc vacillent commota ac titubent. *Quando nutabunt*, inquit, *viri fortiſſimi.* Res nimirum agitur ſumma, de vita immortali & beata, vel de interitu & ærumnis ſempiternis: atque expectatio illa eorum malorum quæ ſuperuenient animæ infelici, non poteſt non tenere ſuſpenſos atque attonitos animos mortalium: cũ præſertim iudicium illud repeti non poſſit, neq; vlla ratione reuocari, quæ fuerit ſemel pronunciata ſententia.

IN EADEM DOMINICA CONCIO QVARTA.

His autem fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra quia appropinquat redemptio veſtra. Luc. 21.

DIFFI-

1 Scripturas docere & timendum eſſe & exoptādum diem iudicij.

DIFFICILE eſt intelligere quēadmodum ſine mundi lætandum ſit, quod Chriſtus Deus noſter præcipit ſuis, cum dies ille omnibus mortalibus horribilis ſit & pertimeſcendus. Amos quidem Propheta contra clamitat, *Væ deſiderantibus diem Domini. Ad quid eā vobis? Dies Domini, iſta, tenebræ & non lux.* Quod ſi impijs id dictum eſſe reſpondeas, quid de iuſtiſſimis Iob & Daniele, & Dauide ſentias: An Iob non ſunt verba illa, *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcōdas me donec pertranſeat furor tuus?* An Dauid in Pſalmo non canit: *Non intres in iudicio cū ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* Num Daniel de ſe nō ſcribit, cum futuri extremi iudicij imaginem conſpexiſſet, *Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbauerunt me.* Cuius vero fuerit ſanctitatis Daniel quē inter tres iuſtos Scriptura cōmemorat, nemo neſcit. At quod hic Euangelium monet, vt inſtāte die iudicij, & mundi machina fatiſcēte, Apoſtoli erigāt vultus, & læto animo iudic s aduentū expectent, qui eos ſit è ſeruitute diuturna, ac graui erepturus, docent diuinæ Scripturæ iuſtis omnibus eſſe faciendū. Itaq; non tam pertimeſcendum, quam appetendum atque exoptandum eum diem vltimum aduētumq; Domini proponunt. Paulus ita loquitur: *Bonum certamen certaui, curſum conſumaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Ac ne videretur vnius Pauli id eſſe gaudium atque ea fiducia, adiungit. *Non ſolum autem mihi, ſed & ijs*

Amos 5. Iob. 14. Pſal. 142. Dan. 7. Ezech. 14. 2. Tim. 4

& ijs qui diligunt aduentũ eius. Paulo Ioannes conſenſit in Apocalypſi: *Et ſpiritus*, inquit, *& ſponſa dicunt. Veni: & qui audit, dicat, Veni.* Apoc. 22.
Eſt poſt pauca, *Etiam Veni cito: Amen. Veni Domine Ieſu.* Quibus verbis exprimitur iuſtorum deſiderium Dominici aduentus. Petrus vero Apoſtolus non ſolum optare & expectare iubet Chriſti diem, ſed etiam properare, tanquam ad coronam & regnum. Sic enim loquitur: *Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales vos eſſe oportet in ſanctis conuerſationibus & pietatibus expectantes & properantes in aduentum diei Domini?* 2. Pet. 3. Cum ergo aliæ Scripturæ formidandum ac pertimeſcẽdum etiam iuſtis diem iudicij doceant, aliæ exoptandum, & magna cum lætitia excipiendum, quonam ſe modo res hæc habeat, attẽtius conſiderandũ eſt. Nam ſecum pugnare Dei verba, nemo vel inſanus exiſtimet.

2 Male quoſdam iniquos optate diem iudicij cum formidare potius debeant.

Ac primũ oportet tria hominum genera Dei iudicium expectantium cognoſcere. Sunt enim qui cum improbi ſint, & magnorum malorum rei: tamen præ cordis cæcitate & ſuperbia, iuſti ſibi eſſe videntur, ac iuſtos ſe alijs probare volunt, qualis ille in Euangelio Phariſæus erat, qui ita orabat, *Deus gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri hominũ: ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ poſſideo* & cætera. Luc. 18. *Sunt enim impij: ait Salomon, qui ita ſecuri ſunt, ac ſi iuſtorum opera habeant.* Eccleſ. 8. Hi iudicia Dei non pertimeſcunt, quin ſe potius optare ſignificant, quaſi cõſcientia ſua tuti ſint. Aduerſus hos vaticinatur Amos. *Væ deſiderantibus diem Domini vt quid eam vobis? Dies Domini iſta, tenebræ & non lux.* Amos 5.
Quo loco præſtat audire Hieronymũ præclarè diſſerentẽ: *Decuditur, inquit, cõfidẽtia ſuperborũ,* Hier. ſuper Amos 5.

qui

qui vt apud homines iuſti appareant, ſolent diem expectare iudicij & dicere: Vtinam veniat Dominus, vtinam nobis liceat diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ex hoc enim ipſo quod diem Domini deſiderãt & non pertimeſcunt, digni ſupplicio iudicantur, quia nullus hominum abſque peccato eſt. Et aſtra immunda ſunt coram eo: & concluſit omnia ſub peccato, vt omnium miſereretur. Cum igitur nemo poſſit de Dei iudicare iudicio: & de otioſo quoque verbo reddituri ſimus rationem, quæ temeritas eſt audire cum Corinthijs, ſine nobis regnatis? Et poſt pauca: *Solemus in anguſtijs & tribulationibus dicere, vtinam mihi liceat exire de corpore, & ſeculi huius miſerijs liberari: neſciẽtes quod quandiu in hac carne verſamur, habemus locum pœnitentiæ: ſi autem receſſerimus, audiemus illud Prophetæ, In inferno autem quis confitebitur tibi?* Ita quidem Hieronymus, opportunè admodũ mea ſanè ſententia tùm ſibi placentium & ſuperborum falſam de ſua iuſtitia opinionem refellens, tum eorum redarguens ſtultas voces & ſenſus perquam ineptos, qui cum cauſam peſſimam habeant: tamen iudicium Dei incorruptum facile ſibi accerſunt. De hoc genere hominum, qui cum habeant multum quod timeant: nihil tamen aut parum admodum timent iudicium Dei, illud mihi videtur eſſe certiſsimum, quod Beatus Gregorius ſcripſit, quo timeant, eſſe terrendos. Terreri aio non verbis, quæ facilè contemnunt, ſed duris verberibus calamitatum, ærumnarum, grauium diſcriminũ, quæ aut ipſos pungant, aut aliorum exemplo commoueant. Itaq; id diuinitus agitur, cum ſanandi ſunt eiuſmodi homines duri, ſibique fidentes, & vt agatur precibus omnibus à Deo petendum,

Pſal. 6.

dum, ſi cui eorum ſalus chara ſit, *Sunt*, inquit ille. *nonnulli qui timere Deum neſciunt, niſi cum vel in ſe experta vel in alijs cognita aduerſitate terrentur: quos proſpera per audaciam eleuant, contraria per infirmitatem turbant.*

Greg. li. 7. moral. c. 21.

Eſt alterum genus hominum longe ab alijs diuerſum, qui antequam veniat iudicium, Dei timore concutiuntur, & timore ipſo ſi quid labis reſidet ex veteribus aut quotidianis culpis & leuibus, ad purum eluunt: quorum timor paulatim in fiduciam vertitur, atque mœrore ſenſim pauoreque ſublato ſpes firma & lætitia ſuccedit. Tales ſunt ſpiritus iuſtorũ perfectorum, vt Paulus vocat. Neque enim id cuiuis iuſtitiæ, & pietatis gradui datum: ſed perfectis, vt dixi, qua poteſt hęc vita perfectione pollere: quæ ſemper habet nihilominus aliquid imperfectum, donec abſorbeatur mortale à vita. De eo genere Haymo autor probatus intelligenda cenſet verba Euangelica, ſic enim loquitur: *In quibus verbis oſtenditur, quia electi diem iudicij non tam debent timere quam optare: Vnde quotidie poſcũt in oratione dicentes, Adueniat regnum tuum, quod illorum eſt facere qui gratia Dei ſe præueniente, bona ſe operatos eſſe recolunt. Sicut per Ioannem dicitur, Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciã habemus in die iudicij* Quam Haymonis ſententiam Scriptura ſacra cõfirmatam merito probamus. Eſſe tamen in his viris quanuis integritate & ſanctitate præſtantibus, timoris nonnihil, cum diuinum iudicium futurum cogitatur, multoque magis cum appropinquare atque inſtare iam cernitur, indicant illa diuinarum literarum teſtimonia, *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in*

3 Quo pacto iuſti ſic timeãt diem iudicij vt tamẽ deſiderẽt.

Heb. 12.

Haymo in expoſit. Euang. Luc. 21.

Pſal. 142.

Hiere. 10. *conſpectu tuo omnis viuens.* Et Hieremiæ illud: *Corripe me Domine, verumtamen non in furore, ne ad nihilum redigas me.* Item illud Petri: *Tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei: quod ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* Exempla non minus id probant ſanctorũ patrum, quippe cum legamus Hilarionem virũ ſanctiſſimũ in exitu vitæ trepidaſſe, vt ſeipſum cohortari opus fuerit, *Anima mea ſeptuaginta prope annis ſeruiſti Chriſto, quid times egredi?* Et Monicæ matri ſanctiſſimæ Auguſtinus timuit, dicebatq; proinde, *Væ vita etiam laudabili, ſi remota miſericordia diſcutias eam.* Plenæ hiſtoriæ ſunt hac formidine Sanctorum. Manat vero is timor atq; formido cum ex propriæ infirmitatis cognitione, tũ ex illius ſummæ maieſtatis ſeueritatiſq; maximæ cõſideratione. Etenim quanuis vel nulla ſua crimina agnoſcãt, vel ſi qua vnq̃ admiſſa ſunt, diu multũq; purgata ſciant: tamen & latere ſe aliqua occulta pertimeſcũt, quæ Dei ſubtiliſſimo aſpectu prodantur, & vetera quotidianaq; peccata ne ſatis nõ ſint purgata, verentur. *Nihil mihi cõſcius ſum*, aiebat Paul⁹, *& tamẽ non in hoc iuſtificatus ſum. Qui enim iudicat me Dominus eſt.* Iob quoque: *Oſtende mihi quantas habeo iniquitates: In multis offendimus omnes: Et ſi dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Ea igitur vna eſt cauſa illius formidinis, quod humanus animus ſe ſe penitus & ad imum explorare non poſſit. Altera non minor in celſitudine & maieſtate iudicis ſita eſt, in cuius aſpectu neque ipſe Sol lucet, ſidera obſcura ſunt. *Ecce cæli non ſunt mundi in conſpectu eius: & in Angelis ſuis reperit prauitatem.* Quamobrem *columnæ cæli contremiſcunt & pauent ad nutum*

Margin notes: 1. Pet. 4. — Hieron. in vita Hilar. — Auguſt. 9. lib. confeſſ. cap. 13. — 1. Cor. 4. — Iob. 13. — Iac. 3. — 1. Ioan. 1. — Iob 15. — Iob 4.

nutum eius. Et cæli inuoluti ſunt & plicati coram eo ſicut liber. Adeo puriſſimos eius oculos etiam cæleſtis natura reueretur. Scribit ad hunc modum Auguſtinus: *Tam terribile erit iudicium illud, ut etiam ab Angelis timeatur. Quamobrem et gotunc Angeli contremiſcent, & inde tremor apprehendet eos. Non enim illi habent iudicari. Sed quemadmodum Principe iudicante non ſolum rei ſed & officia, quæ nihil ſibi conſcia ſunt, timore & tremore cōprehenduntur propter iudicis terrorem, ita & tunc cum genus humanum iudicabitur, etiā cæleſtes miniſtri pauebūt, & terribili apparatu de iudicis intuentis horrenda formidine contremiſcent.* Quod ſi de Angelis id verū exiſtimat Auguſtinus, quid de hominibus cenſendū erit? Merito ſanctus Daniel extremi iudicij imagine ſibi propoſita, contremuiſſe ac phorruiſſe ſe narrat. Meritò beatus Iob inferni carcerē potius eligit, quam iudicis videre iratum vultum. Deniq; & ſeueritate diuini iudicij, & ſuæ infirmitaris cogitatione etiā viri ſancti formidāt. Verū ea formido, fiducia bonæ conſcientiæ & diuinæ benignitatis dulcedine ſuperatur, & paulatim euaneſcit: atque in medijs illis terroris tenebris effulget lux ſuauiſſima diuinæ conſolationis, animū mirificè recreans & reficiens, & iuſtis tunc maxime repetens: *His fieri incipientib. reſpicite & leuate capita veſtra, quoniā appropinquat redēptio veſtra.* Eſſe verò hanc timoris fiduciæq; Sanctorū de Dei iudicio extremo, vel hominū vnicuiq; vel mundo toti impendenti, rationē veram, qua diuinæ literæ conciliantur, ſi quis cognoſcere liquido cupit, audiat beatiſſimū Gregoriū fusè quidem, ſed diuinè ea de re diſſerentem. *Cum de his omnibus ſemper iudicia diſtricta pertimeſcant*

Iob 26.

Aug. ſerm. 130. de tempore.

Dan. 7.

Iob. 14.

Hiere. 10. *conſpectu tuo omnis viuens.* Et Hieremiæ illud: *Corripe me Domine, verumtamen non in furore,*
1. Pet. 4. *ne ad nihilum redigas me.* Item illud Petri: *Tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei: quod ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* Exempla non minus id probant ſanctorũ
Hieron. in patrum, quippe cum legamus Hilarionem virũ
vita Hilar. ſanctiſſimũ in exitu vitæ trepidaſſe, vt ſeipſum
Auguſt. 9. cohortari opus fuerit, *Anima mea ſeptuaginta*
lib. confeſſ. *prope annis ſeruiſti Chriſto, quid times egredi?* Et
cap. 13. Monicæ matri ſanctiſſimæ Auguſtinus timuit, dicebatq; proinde, *Væ vita etiam laudabili, ſi remota miſericordia diſcutias eam.* Plenæ hiſtoriæ ſunt hac formidine Sanctorum. Manat vero is timor atq; formido cum ex propriæ infirmitatis cognitione, tũ ex illius ſummæ maieſtatis ſeueritatisq; maximæ cõſideratione. Etenim quanuis vel nulla ſua crimina agnoſcãt, vel ſi qua vnq̃ admiſſa ſunt, diu multũq; purgata ſciant: tamen & latere ſe aliqua occulta pertimeſcũt, quæ Dei ſubtiliſſimo aſpectu prodantur, & vetera quotidianaq; peccata ne ſatis nõ ſint purgata, verentur.
1. Cor. 4. *Nihil mihi cõſcius ſum*, aiebat Paul⁹, *& tamẽ non in hoc iuſtificatus ſum. Qui enim iudicat me Dominus eſt.* Iob quoque: *Oſtende mihi quantas*
Iob. 13. *habeo iniquitates: In multis offendimus omnes:*
Iac. 3. *Et ſi dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi*
1. Ioan. 1. *nos ſeducimus.* Ea igitur vna eſt cauſa illius formidinis, quod humanus animus ſe ſe penitus & ad imum explorare non poſſit. Altera non minor in celſitudine & maieſtate iudicis ſita eſt, in cuius aſpectu neque ipſe Sol lucet, ſidera obſcura
Iob 15. ſunt. *Ecce cæli non ſunt mundi in conſpectu e-*
Iob 4. *ius: & in Angelis ſuis reperit prauitatem.* Quamobrem *columnæ cæli contremiſcunt & pauent ad nutum*

nutum eius. Et cæli inuoluti ſunt & plicati co- Iob 26.
ram eo ſicut liber. Adeo puriſſimos eius oculos
etiam cæleſtis natura reueretur. Scribit ad hunc
modum Auguſtinus: *Tam terribile erit iudicium* Aug. ſerm.
illud, vt etiam ab Angelis timeatur. Quamob- 130. de tem
rem ergo tunc Angeli contremiſcent, & inde tre- pore.
mor apprehendet eos. Non enim illi habent iudi-
cari. Sed quemadmodum Principe iudicante non
ſolum rei ſed & officia, quæ nihil ſibi conſcia ſunt,
timore & tremore cōprehenduntur propter iudicis
terrorem, ita & tunc cum genus humanum iudi-
cabitur, etiā cæleſtes miniſtri pauebūt, & terribili
apparatu de iudicis intuentis horrenda formidine
contremiſcent. Quod ſi de Angelis id verū exiſti-
mat Auguſtinus, quid de hominibus cenſendū
erit? Merito ſanctus Daniel extremi iudicij ima- Dan. 7.
gine ſibi propoſita, contremuiſſe ac ꝑhorruiſſe
ſe narrat. Meritò beatus Iob inferni carcerē po- Iob. 14.
tius eligit, quam iudicis videre iratum vultum.
Deniq; & ſeueritate diuini iudicij, & ſuæ infirmi-
tatis cogitatione etiā viri ſancti formidāt. Verū
ea formido, fiducia bonæ conſcientiæ & diuinæ
benignitatis dulcedine ſuperatur, & paulatim
euaneſcit: atque in medijs illis terroris tenebris
effulget lux ſuauiſſima diuinæ conſolationis, a-
nimū mirificè recreans & reficiens, & iuſtis tunc
maxime repetens: *His fieri incipientib. reſpicite &*
leuate capita veſtra, quoniā appꝓinquat redēptio
veſtra. Eſſe verò hanc timoris fiduciæq; Sancto-
rū de Dei iudicio extremo, vel hominū vnicuiq;
vel mundo toti impendenti, rationē veram, qua
diuinæ literæ conciliantur, ſi quis cognoſcere
liquido cupit, audiat beatiſſimū Gregoriū fusè
quidem, ſed diuinè ea de re diſſerentem. *Cum de*
his omnibus ſemper iudicia diſtricta pertimeſcant

Gregor. lib. 24. moral. c. 17 & 18.

(loquebatur Gregorius de cogitationum leuibus culpis, quas electi in ſe agnoſcunt,) *tunc tamen hæc vehementer metuunt, cum ad ſoluendū humanæ conditionis debitum venientes, diſtricto iudici appropinquare ſe cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna vicinior. Creſcit pauor vicina retributione iuſtitiæ, & vrgente ſolutione carnis, quanto magis diſtinctum iudiciū iam iamque quaſi tangitur, vehementius formidatur. Et ſi ea quæ ſciunt, nunquam ſe prætermiſiſſe meminerunt: formidant tamen illa quæ neſciunt: quia videlicet ſemetipſos diiudicare & cōprehendere omnino non poſſunt, atque vrgente exitu, ſubtiliori terrentur metu. Neque enim tunc cuiuſlibet anima immerito terretur, quando poſt puſillum hoc inuenit, quod in æternum mutare non non poſſit.* Hæc poſtquam Gregorius diuinarum literarum teſtimonijs confirmat, adiungit, *Sed quia iuſtorum animæ à leuibus quibuſque contagijs, ipſo ſæpe mortis pauore purgantur, & æternæ retributionis gaudia iam ab ipſa carnis ſolutione percipiunt: plerunque verò contemplatione quadā retributionis internæ, etiam priuſquam carne expolientur, hilareſcunt, & dum vetuſtatis debitū ſoluunt, noui iam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur, videbit faciem eius in iubilo.* & multa alia quæ proſequitur egregie. Deniq; epilogum facit hunc. *De afflicto hoc liberatoq; homine, quia prius mœroris amaritudinem, & poſtmodum gaudia conſolationis expreſſit, apte ſubiunxit, Hæc operatur Deus tribus vicibus per ſingulos, videlicet conuerſionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris prius ſtimulis mœroris afficitur, & magnis poſtmodum ſecuritatis refouetur.* Ecce quemadmodum de ſententia beatiſſimi Patris iudi-

iudicium Dei inſtans iuſtis formidinem prius, mox fiduciam lætitiamque affert. Quæ alternari ita ſæpe ſolent, mutuoque ſuccedere, vt tamen ſpes & gaudium, victo timore permaneat. Ferè autem quanto eſt vita Chriſto conformior, præſertim in cruce portanda & obedientia ſeruanda, tantò eſt occurſus ad iudicium facilior & lætior. Sed diuina dona pro illius ſumma ſapientia diſpenſantur. Alij enim mœroris & formidinis patiuntur plurimum, vt nihil in futura vita purgandum ſuperſit: alijs facilior & ſecurior exitus contingit, fiducia vincente ac pellente timorem. Neque ob id eos ſanctiores facile affirmarim. Ferè autem & formidine omnes probantur, & fiducia eriguntur. Quibus autem ipſa vita mors fuit in Chriſto, ij vitam in morte maxime inueniunt: qui verè cum Paulo dicere poſſunt. *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Quibus Chriſtus viciſſim tunc dicit, *Leuate capita veſtra, quia appropinquat redemptio veſtra.* *Philip. 2.*

4 Præuenendum eſſe diem iudicij aſſidua conſideratione, timore laudabili, actione religioſa.

Sed reſtat tertium genus inter hæc veluti extrema interiectum, eorum qui neque ita praui ſunt, vt illi priores, neque ita perfecti vt poſteriores hi. Sed cum mores Chriſtianos teneant, tamen ſeculi carniſque tentationibus nonnunquam cedunt. Quibus in vniuerſum præcipiendum eſt, vt ſi iudicij diem ſecuri videre velint, iudicium omni die cogitent atque meditentur. Nihil enim perinde valet ad vitanda peccata, & præſentis vitæ tentationes ſuperandas. Qui enim modo manſuetus mitiſque contemnitur, idem iudex mox ſeueriſſimus apparebit. Propterea vtrumq; Eccleſia Chriſti aduentum modo ponit ob oculos: vt iram leonis ſæuè rugientis euitemus, confugientes ad manſuetudinem

agni tenerè balantis: vt præſepe Saluatoris det fiduciam, ad tribunal iudicis. Qui modo ſuſceperit benignum Dominum, & cogitauerit aliquando venturum iudicem, ex ipſo timore ſuo ſecuritatem inueniet. Qui vero ſecurus nunc eſt, neque ſibi dum tempus eſt, conſulit, experietur longe grauiorem, ſed omnino inutilem aliquando timorem formidinemque iudicij.

Auguſt. in Pſal 66. in fine. Bene certe Auguſtinus monet, qui ſic loquitur quodam in Pſalmo: *Timeamus iudicij diem: Venturus eſt Dominus. Qui venit humilis, veniet excelſus, qui venit iudicandus, veniet iudicaturus. Agnoſcamus humilē: vt nō expaueſcamus excelsū, amplectamur humilem, vt deſideremus excelſum: deſiderantibus enim ſe propitius veniet: illi deſiderant, qui tenuerunt fidem eius, & fecerunt mandata eius.* Et in eodem Pſalmo antea dixerat: *Nemo ſe fallat: gaudeat iudicādus, qui timuit iudicaturum. Aduocatū miſit tibi, propter illum & per illum confitere. Age cauſam tuam, & defenſor eſt pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & iudex innocentis. Verè timere poteris cauſam tuam, vbi aduocatus tuus erit iudex tuus.* Debet ergo Chriſtianus ſeuerū Dei iudiciū quotidie cogitare, & *Iob. 9.* meminiſſe ſemper illud: *Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquēti.* Ne forte quod minime expedit, eueniat negligenti, vt læſa ſæpe patientia, quod quidam Philoſophus dixit, in furorē vertatur. An non id Paulus valde *Rom. 2.* commendat cū ſcribit ad hunc modum. *Scimus enim quoniam iudicium Dei eſt ſecundum veritatem, in eos qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciū Dei? An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis,*

igno-

ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitēs cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; ſecundū opera eius. In quib. verbis animaduertere facile poſſumus diuitias miſericordiæ Dei præſentes, ſi negligantur, verti in theſauros iræ & vindictæ futuros. Vtrunq; enim Apoſtolus cum emphaſi dicit, illud vt alliciat, hoc vt terreat. Quāto nanq; diutius & largius Dei benignitate & clemētia vtimur, ſi ingrati inſipiētesq; ſumus, tanto eundē acerbiorem aliquādo offendemus. Dauidem natura leniſſimum narrat Scriptura, nuntios comiter & perhumanè ad Nabalū Carmeli incolā prædiuitem miſiſſe, aliquid cōmeatus ſibi ſuisq; efflagitatum: à quo cum eſſet honeſtiſſima petitio contempta, ſuperbeq; legatio beneuolentiæ dignitatisque plena repulſa, lenitate in iuſtum furorem verſa, protinus de perdēdo & funditus euertendo ſtulto & contumaci homine cogitaſſe. *Tunc ait Dauid pueris ſuis: Accingatur vnuſquiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt ſinguli gladijs ſuis: accinctusque eſt & Dauid enſe ſuo.* 1. Reg. 25. Ac mox, Et ait Dauid, verè fruſtra ſeruaui omnia, quæ huius erant in deſerto, & non petijt quicquam de cunctis quæ ad ipſum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono. Ita quidem. Iam mihi in Dauide filium Dauidis Chriſtū cogitate, Chriſti lenitatē & manſuetudinem reuocate in animū: quot quantaq; beneficia ex illius præſentia & comitatu ſuſceperitis, Quemadmodum cum diues eſſet & rex à Deo vnctus, tamen inops & exul pro nobis effectus ſit. Nabal contra ſtultum iuxta nomen ſuū, hūc mundum, diuitijs præpotentem: à quo Chriſtus

ſibi ſuisque petat ſubſidium. *Quod vni horum feciſtis mihi feciſtis.* Sed duritiam cogitate, & quã ſit illud verum quod quæritur de vobis, reddita eſſe à vobis Chriſto mala pro bonis. Verum qui in benefaciendo munificus fuit, & in poſtulando moderatus & comis, idem indignè acceptus atque contemptus, ſeuerus & aſper eſt ad vindicandum. Pueros ſuos armari iubet, creaturas omnes, ſcilicet, in vltionem inimicorum. Quam terribilia, quam atrocia arma cæleſtium virtutum, ac totius terreſtris exercitus? Ipſius vero Dauidis enſem quo accingitur quis non vehementiſſime pertimeſcat? *Qui habet*, inquit, *Rhomphaam vtraque parte acutam.* Itemque aliàs, *Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus, vt in ipſo percutiat gentes.* Ecquis erit mortalium, qui eius gladij ictum ferre poſſit? Quis ad illam plagam non occumbat? *Ite maledicti in ignem æternum.* Ergo fratres Dauidis noſtri iuſtiſſimam iram timeamus, atque opportune occurramus venienti, & quæ potuerimus munera ad placandum eum portemus, quod prudẽtiſſimè fecit Abigail. Munera noſtra eleemoſyna pauperum ſunt, quibus preces pias humileſque adiungamus, vt iram in clementiam conuertamus. Sic Leo beatus in quodam ſermone nos admonet: *Quis ſortem æternorum cruciatuum non paueſcat? Quis mala nunquam finienda non timeat? Sed cum ideo denuntiata ſit ſeueritas, vt miſericordia quæreretur, in diebus præſentibus cum miſericordia eſt largitate viuendum. Miſereantur pauperum, qui ſibi volunt parcere Chriſtũ.* Ne ſimus igitur vt ille Nabal ſtulti, duri, & ſuperbi, otio & delitijs indulgentes, pauperum cõtemptores: illius infauſtum & miſerum exitum cogi-

Math. 25. *Apoc. 2.* *Apoc. 19.* *Matth. 25.* *Leo ſerm. 4. de collectis.*

cogitemus. Cum enim deferbuiſſet vinum, de iracundia Dauidis minisque commonitus, tanto eſt obſtupefactus terrore, vt ſtatim ſenſu vitaque propemodum caruerit. *Diluculo*, inquit, *cũ digeſiſſet vinum Nabal, indicauit ei vxor ſua verba hac, & emortuum eſt cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis.* Ita planè euenit immiſericordibus & duris, qui modo Dei iudicium minimè cogitant: cum ebrietate ſedata voluptatum, iudicis iram ſentiũt, ferre non poſſunt, ipſo metu exanimantur & pereunt. *Cor enim durum habebit male in nouiſſimo.* Sera eſt tunc iudicij cogitatio, cum ita opprimit vt cauere non ſinat. Quare Auguſtini conſilio commodiſſimo vtamur. *Hic Deus*, inquit, *eſt miſericors: ibi iuſtus. Nam quod non ſtatim in peccatores vindicat, patientia eſt, non negligentia. Vnde valde timendum eſt, ne quanto diutius expectat vt corrigamur, tanto grauius vindicet, ſi emendare noluerimus. Et ideo rogo fratres, vt cogitemus quales erimus in die iudicij, æterno iudici rationem de libris conſcientiæ reddituri.* Si modo iudicium illud meditati fuerimus, nosque ipſi diſtrictè iudicauerimus, abſoluemur ſine dubio ſententia ſupremi iudicis, & quẽ habemus nunc Redemptorem tunc intuebimur libenter iudicem.

1. Reg. 25.

Eccli. 3.

Aug. ſerm. 20. de verbis Apoſtoli.

IN DOMINICA SECVNDA ADVENTVS.

CONCIO PRIMA.

Cũ audiſſet in vinculis Ioannes opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis. Matth. 11.

1 Fides & amor Ioannis in Chriſtum.

Eccleſ.6.

VEre ac ſapiēter illud à quodam ſapiente dictū, ***Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.*** Id ita ſe habere Ioannes Baptiſta perſpicuo documento eſſe poteſt, cuius fides egregia in Chriſtū, cuius ſe amicū non ſolū profitebatur apertè, ſed etiā magnificè gloriabatur, narratione hodierna Euāgelica manifeſtè probatur. Primum ꝙ libenter ob prędicandā veritatē, carcerē ac vincula tolerabat: deinde in ipſis vinculis nō erat de ſua cauſa ſolicitus, ſed libertatis ſalutiſq; ſuæ immemor, illud ſolum curabat, ꝙ ad Chriſti gloriam pertinere animaduertat: poſtremo ſuos ipſe diſcipulos à ſe abſtrahere, & ad Chriſtū traducere ſum̄is viribus laborabat.

Autor imperfecti in Mathæum hom.27.

Præclare hoc loco autor quiſquis ſit, eximius certè, qui imperfecti dicitur, ſcribit: *Ioannes ſpecie homo, gratia Angelus, q̄a nihil carnis erat in eo, niſi ſolus aſpectus, corpore tenebatur in carcere, anima in cælo. Et quod illi faciebat Herodes pro pœna, ille ſuſcipiebat pro beneficio.* Quæ quidem officia fideliſſimi ſerui amicique chariſſimi Ioannis, Chriſtus intelligens, eum ſummis pro concione laudibus ornat, & gratiā refert cumulatiſſimè.

Pſal.138. Prouer.8. 1. Reg. 2. Luc. 1.

Ex quo intelligi poteſt quā ſit verè à Propheta pronuntiatum. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Et illud: *Ego diligentes me diligo*, &, *Quicunque honorificauerit me glorificabo eum* & de hoc ipſo Ioanne propriè: *Erit enim magnus coram Domino.* Ergo mutua hæc Ioannis in Chriſtum, Chriſti in Ioannem beneuolentia, atque officiorum viciſſitudo declarat mirificè quale illud ſit fœdus & ius amicitiæ, quod

quod toties diuinæ literæ commendant inter
Deum & Dei famulos, tales pręſertim, qualis hic
erat, qui nihil quærebat aliud, nihil cogitabat
niſi gloriam Chriſti.

Erat igitur in vinculis Ioãnes Baptiſta. Neq; 2 Propter
maleficij cauſa tenebatur, neq; quod fugitiuus iuſtitiam
eſſet: ſed quod is eſſet, qui vera diceret, neq; fle- pati bea-
cti ad mendacium poſſet, neq; adulari principi- tum.
bus noſſet. Primum quemadmodum Ioannis
virtus ſit hic patefacta & illuſtrata, cognoſcite.
Neque enim inter Dei famulos magnus eſt is,
qui ſolum bene agere amat, niſi etiam bene a-
gendo mala perpeti cupiat. De infirmo & con-
temnẽdo genere hominum illud Chriſtus pro-
nuntiat, *Ad tempus credunt, & in tempore tenta-* Luc. 8.
tionis recedunt. Sapientis quoque conſilium eſt:
Poſſides amicum, in tentatione poſſide illum. Eccli. 6.
Nam qui de bene agẽdo ad bene patiendũ pro-
cedit, magnos is in Dei Schola progreſſus facit,
eſtq; Dei filio ſimillimus, de quo ipſe pronuntiat:
Qui mihi miniſtrat me ſequatur, & vbi ego ſum, Ioan. 12.
illic & miniſter meus erit. Eum gradum ſer-
uorum Chriſti, eius cauſa indigna patientium,
Petrus extollit laudibus: *Sed & ſi quid pati-* 1. Pet. 3.
mini propter iuſtitiam, beati: Beatos vocat ob
veritatis teſtimoniũ male mulctatos. Neq; vero
refert quicquam, quænam ſint inſtrumenta pa-
tiendi, decora ne an abiecta, & vilia. Deũ opor-
tet reſpicere, qui iſtis inſtrumentis quanuis ab-
iectis & ſordidis vas ſibi pulcherrimũ fabricatur.
Vinctus erat Ioannes, tantus vir, propter libi-
dinem fœminæ turpiſſimæ: Idem Ioãnes poſtea
ob ſaltatiunculam puellæ leuiſſimæ ac proca-
ciſſimæ, capite trũcatur. Quid ipſe Chriſtus De-
us noſter? Nonne diſcipuli furacis auaritia pro-
ditus,

1 Fides & amor Ioannis in Chriſtum.

Eccleſ.6.

VERE ac ſapiēter illud à quodum ſapiente dictū, *Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.* Id ita ſe habere Ioannes Baptiſta perſpicuo documenro eſſe poteſt, cuius fides egregia in Chriſtū, cuius ſe amicū non ſolū profitebatur apertè, ſed etiā magnifice gloriabatur, narratione hodierna Euāgelica manifeſtè probatur. Primum ꝙ libenter ob prędicandā veritatē, carcerē ac vincula tolerabat: deinde in ipſis vinculis nō erat de ſua cauſa ſolicitus, ſed libertatis ſalutiſq; ſuæ immemor, illud ſolum curabat, ꝙ ad Chriſti gloriam pertinere animaduertat: poſtremo ſuos ipſe diſcipulos à ſe abſtrahere, & ad Chriſtū traducere ſumis viribus laborabat. Præclare hoc loco autor quiſquis ſit, eximius certè, qui imperfecti dicitur, ſcribit: *Ioannes ſpecie homo, gratia Angelus, qa nihil carnis erat in eo, niſi ſolus aſpectus, corpore tenebatur in carcere, anima in cælo. Et quod illi faciebat Herodes pro pœna, ille ſuſpiciebat pro beneficio.* Quæ quidem officia fideliſſimi ſerui amicique chariſſimi Ioannis, Chriſtus intelligens, eum ſummis pro concione laudibus ornat, & gratiā refert cumulatiſſimè. Ex quo intelligi poteſt quā ſit verè à Propheta pronuntiatum. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Et illud: *Ego diligentes me diligo*, &, *Quicunque honorificauerit me glorificabo eum* & de hoc ipſo Ioanne propriè: *Erit enim magnus coram Domino.* Ergo mutua hæc Ioannis in Chriſtum, Chriſti in Ioannem beneuolentia, atque officiorum viciſſitudo declarat mirificè quale illud ſit fœdus & ius amicitiæ, quod

Autor imperfecti in Mathæum hom.27.

Pſal.138. Prouer.8. *1. Reg.2.* *Luc.1.*

quod toties diuinæ literæ commendant inter Deum & Dei famulos, tales pręſertim, qualis hic erat, qui nihil quærebat aliud, nihil cogitabat niſi gloriam Chriſti.

Erat igitur in vinculis Ioãnes Baptiſta. Neq; maleficij cauſa tenebatur, neq; quod fugitiuus eſſet: ſed quod is eſſet, qui vera diceret, neq; flecti ad mendacium poſſet, neq; adulari principibus noſſet. Primum quemadmodum Ioannis virtus ſit hic patefacta & illuſtrata, cognoſcite. Neque enim inter Dei famulos magnus eſt is, qui ſolum bene agere amat, niſi etiam bene agendo mala perpeti cupiat. De infirmo & contemnẽdo genere hominum illud Chriſtus pronuntiat, *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Sapientis quoque conſilium eſt: *Poſſides amicum, in tentatione poſſide illum.* Nam qui de bene agẽdo ad bene patiendũ procedit, magnos is in Dei Schola progreſſus facit, eſtq; Dei filio ſimillimus, de quo ipſe pronuntiat: *Qui mihi miniſtrat me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Eum gradum ſeruorum Chriſti, eius cauſa indigna patientium, Petrus extollit laudibus: *Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati:* Beatos vocat ob veritatis teſtimoniũ male mulctatos. Neq; vero refert quicquam, quænam ſint inſtrumenta patiendi, decora ne an abiecta, & vilia. Deũ oportet reſpicere, qui iſtis inſtrumentis quamuis abiectis & ſordidis vas ſibi pulcherrimũ fabricatur. Vinctus erat Ioannes, tantus vir, propter libidinem fœminæ turpiſſimæ: Idem Ioãnes poſtea ob ſaltatiunculam puellæ leuiſſimæ ac procaciſſimæ, capite trũcatur. Quid ipſe Chriſtus Deus noſter? Nonne diſcipuli furacis auaritia pro-

ditus,

Marginal notes: 2 Propter iuſtitiam pati beatum. — *Luc.* 8. — *Eccli.* 6. — *Ioan.* 12. — 1. *Pet.* 3.

ditus, iudicis meticuloſi iniquitate condemnatus eſt? Nemo igitur cum patitur, à quo indigna patiatur, aut quam aliena occaſione conſideret, ſed Dei manum ijs inſtrumentis vtentem potius contempletur, ne illud vſurpet, quod canes ſtultiſſimè ſolent, qui lapidati, ad lapidem, quo ſunt petiti, mordendum fruſtra ſe conferunt.

3 Vera prædicantes male accipi, *Haymo in expoſitione Euang.*

Atque id quidem in Ioanne cogitandum, qui libenter, imo iucunde propter iuſtitiam, carcerem atque vincula perpetrabatur. At in ijs, qui talem virum in vincula cõiecerunt, quid? Rectè autor nobilis Haymo ſcribit: ***Beatus Ioannes Baptiſta propter veritatem quam prædicabat, miſſus eſt ab Herode Tetrarcha in carcerem veluti latro & ſacrilegus. Ob nullam enim aliam cauſam miſſus eſt in carcerem, niſi quia veritatem prædicabat.*** Quocirca occurrit animo ſtatim, quam ſit vſitatum & certum vera prædicantes male accipi. Atque ijs ne liberè loquantur, qui ſceleratos mores arguunt, libertatem eripi, carcere eos

Gen. 39. coerceri, vinculis conſtringi. Num Ioſeph olim

Dan. 6. nõ eſt in carcerem datus, quod petulanti ac laſciuæ fœminæ non eſt aſſenſus? Num Daniel ob aliud quicquam, leonum truculen[illegible]dilacerãdus obiectus eſt, quam quod Deum altiſſimum adorare pergeret? Micheas Propheta Dei, iuſſus

3. Reg. 22. regibus adulari, Dei potius ſententiam veram denuntiare Acabo maluit, minime ei iucundã. Itaque arctiſſime tum vinciri imperatum. Quare mirandum non eſt, ſi Ioanni adulteria Hero-

Ezech. 3. dis coarguenti vincula iniecta ſint. Ezechielem Prophetam alloquitur Deus ad hunc modum: ***Et tu fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vincula: & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum.*** Quid cauſæ ſit aduerſus Prophetam, audite

Quia

Quia domus, inquit, *exaſperans eſt*. Nulla alia culpa, non aliqua ratione læſi homines, qui gratificari potius debuerant, male mulctant Prophetam: videlicet veritatem ferre non poſſunt. Eam gratiam mundus refert vera dicentibus. Sic Chriſtum regem noſtrum tractauit. *Vultis me,* inquit, *interficere quia ſermo meus non cadit in vobis*. Nihil ita improbis odio eſt atque ipſa probitas: ab ea ſe vinci, prodique non ferunt. Præclarè Cyprianus illud: *Malos, qui non imitantur, offendunt*. Quare ab improbis grauiter & iniquè peti id ſummæ gloriæ ducunt boni. Itaque Paulus vinctum ſe gloriabatur, ac vincula ſua iucundè prædicabat: glorioſè ſe ita vocabat, *vinctus Chriſti Ieſu* & aliàs: *Obſecro vos ego vinctus in Domino*. Idem etiam: *Propter ſpem Iſrael catena hac circundatus ſum*. Quamobrem laudes magis humanæ applauſusque timendi ſunt ſeruo Chriſti, ne forte prophetas falſos imitetur, qui pro libidine eorum quibus placere cupiunt, prophetant. Rarò enim & vera dicere, & placere auditoribus datur.

Ioan. 8. *Cyprianus* *Philem. 1.* *Philip. 3.* *Acto. 28.*

Sed perſecutio iuſtorum, quam impij veritate offenſi moliuntur, Deo conſilia hominum, quo vult, vertente, veritati magis inſeruit, ipſos impios nihil iuuat. In vinculis erat Ioannes, at Chriſti opera diuina in vinculis tractabat, diſcipulos, quos ſolutus & liber non iunxerat Chriſto, ligatus & vinctus, vt voluit, adiunxit. Quam victoriam pręclaram vinculorum ſuorum etiam Paulus Apoſtolus commemorat: *Scire autē vos volo* (ait ſcribens Philippenſibus) *quoniam, quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euāgelij: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio & in cæteris omnibus*. Quare tunc

4 Perſecutione iuſtorum cauſam proficere.

Philip. 1.

tunc maximè ſeruo Chriſti, ſpiritus creſcere debent, tunc amplior ſpes capienda bene gerendæ rei Euangelicæ, quando laboribus ſe premi, atq; perſecutionib. grauari ſenſerit. Daniel obiectus leonibus & cauea incluſus horribili, de ſuis inimicis triũphauit, quos in palatio Regio purpura & poteſtate elatus ſuperare non potuit. Ioſeph Patriarcha de carcere eſt perductus ad regnum. Meritò Ioãnes narratur in vinculis opera Chriſti cognoſcere, quippe cum inter afflictiones & ærumnas Sãctorum, glorioſior Chriſtus exiſtat. Nam de Ioſepho illo ſic ſcribit Propheta, *Humiliauerunt in compedibus animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Domini inflammauit eum: miſit rex & ſoluit eum.*

Dan. 6. *Gen. 41.* *Pſal. 104.*

5 Patienti pro Chriſto confidentius agendum.

Itaq; Ioãnes oppreſſus carcere & vinculis minime defecit, minime deſpondit animum: quin potius maiore ſpe erectus, & ſtudio Chriſti gloriæ inflammatus, nouos Chriſto diſcipulos adiungere parat. O virum admirabilem. O fidei ſingulare documentũ. Pulchrè ab autore imperfecti eſt dictum hoc loco, Ioannem ſupra naturã humanam extitiſſe. *Miſſus enim*, inquit, *in carcerem, non de ſuo periculo ſolicitus erat, ſed de aliorum ſalute cogitabat, id eſt, diſcipulorum ſuorum. Cauſa ſane capitis agebatur, iudicem habebat inimicum atque infeſtum. Nihil tamen cura eſt de aduocato quærendo, nihil de teſtibus producendis, nihil de probationibus, de purgando ſe nihil. Totus eſt in Chriſti factis audiendis atq; narrandis, totus in ſuis Chriſto obligandis. Qui hac fide Chriſtum eſt ad extrema vſque proſequutus, nonne eum iure Chriſtus & chariſſimum habeat, & ſummis laudibus exornet?* Eſt enim præclariſſimum eximiæ charitatis teſtimonium quod ſui

Autor imperfecti in Matth. homil. 27.

ſui oblitus Dei ſeruus, in ſuis ipſis laboribus & afflictionibus, Christi potius gloriam & laudes cogitet. Pauli & Silæ mementote, quos diuina Scriptura cõmemorat, multis ac grauibus plagis mulctatos, atq; in horridũ carcerẽ cõiectos, tamen de nocte media ad Dei laudes canendas excitatos, mirabilem ſui ſplendorem reddidiſſe. Quid hoc aliud quam quod idem Paulus profitetur. *Non ſolum autem ſed & gloriamur in tribulationibus: ſcientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationẽ, probatio autem ſpem, ſpes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Qui hæc & ſentiunt & dicunt, ijs plane ſimiles mihi videntur, qui in medio fornacis accenſi igne, & deambulaſſe & cantaſſe diuinos hymnos traduntur, habentes nimirũ ſocium & comitẽ filiũ hominis, id eſt, Christum. *Nonne tres viros* (aiebat obſtupefactus inopinato ſpectaculo Rex) *miſimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei.* Bene Nabuchodonoſor filium Dei adiunctum notauit tribus, qui Dei cauſa affligebantur: cum dicat Deus: *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Bene quoque ſolutos animaduertit, quos ipſe ligatos miſerat, ſiquidem vera eſt vox illa dicentis. *Et in his omnibus ſuperamus, propter eum, qui dilexit nos.* Neque ſolutos ſolum ſed etiam lætos & iucundè canentes refert, quod perpeſſio dolorum & cruciatuum pro Christo, in gloriam lætitiamque vertatur. An eſt aliud, quod Apoſtolus prædicat de cruce Christi. *Is autem qui ſalui fiunt, Dei virtus eſt, & Dei ſapi-*

Act. 16. *Rom. 5.* *Dan. 2.* *Pſal. 90.* *1. Cor. 1.*

Galat. 6. *ſapientia.* Et, *nos autem gloriari oportet in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Nihil dulcius, nihil iucundius animæ pro Chriſto patienti, quam & audire & cogitare, & vero pronunciare glorioſa & admirabilia opera Chriſti.

6 In eos qui labores ſuos & ærumnas vanis oblectamentis leuant.

Iam illud etiã hîc animaduertere licet, quantum à Chriſtiana diſciplina aberrent, qui ad leuandos labores ærumnasque ſuas, inanes quaſdam occupationes & alleuamenta adhibenda putant, ſi vel morbus diuturnior vexet, vel carcer teneat, vel infortunij cuiuſpiam caſus premat, alea diſtinetur, aut turpe & obſcœnum aliquid ad lyram canunt, aut ſe vanis ſpectaculis oblectant, aut denique ineptis & friuolis ſermonibus & colloquijs paſcunt. Hi cum poſſent de ærumnis & laboribus magnum fructum referre, malunt ſtultiſſimè, corporis damno, etiã animi perniciem addere. Neque verò quod cupiunt, ſatis conſequuntur. Etenim vana iſta & ludicra alleuamenta, plus ſæpè triſtitiæ linquunt, quam afferunt ſuauitatis. *Extrema gaudij luctus occupat*, Et, *Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis?* Atque eiuſdem Salomonis illud hic locum habet, *Adoleſcentia & voluptas vana ſunt.* Vera autem & ſolida Chriſtiani hominis ſolatia ſunt illa, quæ Diuus Auguſtinus commemorat his verbis: *Anima noſtra cum hic in iſta carne tentationes & pericula ſeculi huius adhuc eſt infirma: habet etiam ipſa ſolatia verbi, ſolatia orationis, ſolatia diſputationis. Et quando nos aliquibus neceſſitatibus erudit Deus, vult vt illum plus diligamus: ne fortè per ſaginam corrumpamur, & obliuiſcamur eum, ſubtrahit nobis aliquando, quæ neceſſaria ſunt, & atterit nos, vt ſciamus, quia Pater & Dominus eſt, non ſolum blan-*

Prouer. 14. *Eccleſ. 2.* *Eccleſ. 11.* *Aug. ſuper Pſalm. 62.*

blandiens, ſed & flagellans. Ergo in laboribus poſiti, fratres, diſcite bene patientes eſſe, & laborem ipſum non vanis, ſed honeſtis, & Chriſtiano dignis voluptatib. leuate. Hieremias adhuc clauſus & conſtrictus vaticinabatur & ſcribebat. Paulus catena circundatus de regno Dei diſſerebat, & ad Euangelicam diſputationem cateruas hominum conuocabat. Denique Ioannes noſter, vt hodierna lectio narrauit, in vinculis cum eſſet, de Chriſto libenter colloquebatur. Beatus ille nimirum eſt, cui in medijs ęrumnis laboribusque ſuis nihil eſt iucundum, nihil ſuaue præter Chriſtum.

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Es tu qui venturus es, an alium expectamus? Matth. 11.

NON mediocri ratione ſancti Patres adducuntur, vt hanc Ioannis Baptiſtæ interrogationem admirentur, quod aliena valde ab eius viri dignitate videatur: neque aliqua ex parte legatio hæc tota, cum ipſius Ioannis officio conuenire. Quo enim pacto fieri poteſt, vt is dubitet hunc eſſe Chriſtum, qui ob id miſſus diuinitus ad homines ſit, vt annunciet Chriſtũ? Num alius eſt ille ab illo, de quo vaticinatus eſt pater ſenex: *Et tu puer Propheta altiſſimi vocabe-* *Luc. 1.*

1 Num Ioannes de Chriſto dubitauerit.

ris: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius. Ad dandã ſcientiã ſalutis plebi eius. An eius rei ignarus eſt, cuius rei teſtis & index a Deo productus eſt: qui profeſſus apertè fuerat de ſe, *Vt manifeſtetur in Iſrael, ꝓpterea veni in aqua baptizans* Igitur quoniã abſurdiſſimũ eſt Ioannem ea in re hæſitaſſe credere, aliò interrogationem nõnulli Patres Ioannis deriuant, vt cum Chriſti dignitatem maieſtatemq́; cognouerit, tamen aliquid de ipſo ſcire voluerit, quod non ſatis per ſe aſſecutus fuiſſet. Atque Ambroſius quoſdam perhibet ad Chriſti paſſionem Ioannis interrogata referentes, quod difficile & obſcurũ fuerit ei, Dei filium indigniſſimam atq; acerbiſſimam perpeti mortem. Itaque, *Tanquam vatem pium,* inquit, *quem venturum eſſe crediderat, non credidiſſe moriturum. Non igitur fide ſed pietate dubitauit.* Verum a Chryſoſtomo hæc ſententia iure refellitur: quippe cum Ioannes Chriſtum oſtenderit agnum Dei, qui ea potiſſimum ratione appellatur agnus, quod agni inſtar mitiſſimi, immolandus pro nobis eſſet, vt diuinæ literæ tradunt. Ac neſcio cui non alieniſſimum à ratione videatur, cum ignoraſſe ſalutare myſterium Chriſti, quod Patribus prioribus fuit manifeſtum, per ſanguinem, ſcilicet, Chriſti mundum eſſe ſaluandum, ſine qua fide vel aperta, vel obuelata nemo vnquam iuſtificatus eſt, quemadmodum liquidò Paulus confirmat his verbis: *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum, non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem, per fidem in ſanguine ipſius,*

Ioan. 1.

Ambro. li. 5. in Lucã, cap. 7.

Eodem modo Beda in expoſitione Euangelij.

Chryſoſt. homil. 37 in Matth.

Hiere. 11.

Eſai. 53.

Roman. 3.

ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ. Ergo cum redemptionem hominum per Chriſti mortem & ſanguinem futuram Ioannes certiſſime ſciret, illud rogaſſe Gregorius & Hieronymus cenſent, Num poſt obitam mortem ipſe idem deſcenſurus eſſet ad inferos, quo ſe propediem iturum intelligebat, an potius alium eſſet eo miſſurus, nempe vel Angelum vel Apoſtolum, qui incluſos tenebricoſo carcere Patres liberaturus eſſet. Nam ſe properantem cupere aliquid certi ea de re chariſſimis Patribus nuntiare, quo tandiu dilata eorum ſpes nuntio exoptato erigeretur. Neque enim quod nonnulli opinantur, Hieronymi aut Gregorij ſententia fuit, Ioannem voluiſſe inferno imo damnatis, Chriſti aduentum prædicare, vt ſalui fierent, quos in perpetuum cõdemnatos, nulla ratio patitur ſalutem vllam conſequi poſſe. At, vt demus eam curam Ioanni ex pietate proficiſci, inijcique potuiſſe, tamen probabilius longe eſt, ne id quidem ignoraſſe Ioannem, quem Prophetis Saluator omnibus anteponit, neque neſcire putandum eſt quod eſt à quodam Propheta de deſcenſu ad inferos pronuntiatum, *Tu autem in ſanguine teſtamenti, emiſiſti vinctos tuos, de lacu in quo non eſt aqua.* Denique vt Hilarius ait: *Ioannes non ſuæ ſed diſcipulorum ignorantiæ conſulit: ipſe enim venturum in remiſſionem peccatorum prædicauit.* Quare eam totam legationem non ſui docendi cauſa à Ioanne eſſe adornatam, ſed ad diſcipulorum ignorantiam curandam inſtructam, non modo Patres grauiſſimi ſentiũt, Hilarius, vt dixi, Chryſoſtomus, Auguſtinus, & ipſe Hieronymus, ſed etiam ipſa narratio Euangelica Matthæi, ſi attentius conſideretur, perſpicuum facit.

Greg. hom. 6. in Euãg. Hieron. li. 7. in Matthaum: quos ſequuntur Beda & Druthmarus.

Chryſoſt. eam ſententiam refellit: ſed non eſſe Hieronymi vel Greg. gloſſa docet, *vt S. Thõ. in catena habet.*

Zachar. 9.

2 Ioannẽ diſcipulos miſiſſe ad Chriſtum, vt Chriſti opera videntes crederent in eum.

Ambroſius lib. de ſancto Ioſeph, ca. 1.

Quæ res vt plenius intelligatur, quoniam habet cùm voluptatis, tum fructus plurimum, altiùs erit nobis exordienda oratio. Ac primum illud tenete memoria, diſcipulos Ioannis Baptiſtæ inuidentia quadam laboraſſe, cum præceptoris ſui ſtudio ducerentur, Chriſti autem gloriam ferre non poſſent. Humanum id eſt ac peruulgare vitium, res tuas, vt ægrè feras, alterius rebus obſcurari & minui. Quin potius *inuidia*, vt ait Ambroſius, *etiam ſanctos aduſſit*. Quominus mirandum, diſcipulis Baptiſtæ præſertim rudibus adhuc, inuidiam obrepſiſſe. Cœperat ergo Ioannes Baptiſta prędicare, auditorum confluebat innumerabilis multitudo: baptiſmũ inſtituerat, ad quem omnes vndique ſuſcipiendum feſtinabant. Erat incredibilis omnium opinio de Iohanne, vſque eo vt Meſſiæ nomine à plerisq; haberetur. Hunc populus, hunc principes, hunc ſummi ſacerdotes, venerabantur, auſcultabant, colebant. In hac tanta Ioannis gloria, ſubitò de fabrilis operæ tenebris, in quibus diu latuerat, Chriſtus emicuit: ſplendore miraculorum, omnium ad ſe oculos conuertit: docendi ſuauitate & vehementia, animos cum alliciebat, tum obligabat ſibi. Conſuetudinis eius facilitate, communis victus & inceſſus humanitate, tum etiam beneficentia erga ægrotos & miſeros ſingulari, homines capiebantur mirificè. Baptiſmum etiam ipſe præbebat, atque diſcipulorum ſuorum opera adminiſtrabat. Hic iam obſcurari quodammodo & decreſcere indies gloria Ioannis: Chriſti fama vbique florere: diſcipuli Ioannis, quod erat neceſſe, præceptorem ſuum vinci ac ſuperari, noui Prophetæ laude, ferre non poſſe: illud maxime indignari, q

baptiſ-

baptiſmum à ſuo præceptore primùm inſtitutũ, ille alter ſibi vſurparet: (ita enim putabant qui diſcrimen vtriuſque baptiſmi minime nouerãt) neque vſurparet ſolum, verum Baptiſtæ infrequentem faceret, ſibi populum omnium adiungeret. Hac cogitatione & mente, quod inuidia torquerentur, adijſſe Ioannem aliquando diſcipulos, vt Euthymius hoc loco admonet, Euangelia narrant. Nam altercantes iſtos ea de re, & cum Iudæis contendentes Ioannes Euangeliſta refert his verbis. *Poſt hac venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis & baptizabat. Erat autem Ioannes Baptizãs in Enon iuxta Salem, quia aqua multa erãt illic, & veniebant, & Baptizabantur. Nondum enim miſſus fuerat Ioannes in carcerem,* Hæc quorſum repetita ſunt, animaduertite: ſequitur enim Euangeliſta & dicit, *Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis, de purificatione. Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei, Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Id nempe, vt Chryſoſtomus pulchrè notat, male eos habebat, id acriter mordebat, ꝙ Chriſtus Ioanni præponeretur. Hac cum eſſent mente diſcipuli, tamen Ioannes, qui eſſet fidiſſimus Chriſto, atq; illius gloriæ ſtudioſiſſimus, omnem operam dedit, vt non ſolum inuidiam diſcipulorum, iramq; leniret; verum etiam mentes animoſque totos ad Chriſtum conuerteret, vt ſe ſe, neglecto ipſo ac contempto, ad illum vnum transferrent. Itaq; ei ſanando morbo quomodo manũ admoueat medicus optimus, nunc videte: *Reſpondit eis Ioannes & dixit, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cælo.*

Euthym. in caput 11. Matth.

Ioan. 3.

Chryſoſt. homil. 37. in Matthæum.

cælo. Ipſi Vos mihi teſtimonium perhibetis, quod dixerim, Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit cum gaudio gaudet propter Vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt, illum oportet creſcere, me autem minui. Qui de ſurſum Venit, ſuper omnes eſt: Et plura alia quæ Ioannes in eandem ſententiam perſequitur. Quibus omnibus verbis illud diligẽtiſſimè agit, vt ex diſcipulorum animis nimium in ſe ſtudium euellat, & ad Chriſtũ traducat: illum eſſe principem, illum Meſſiam, & Dei filium, qui homines ſaluare & beare poſſit, ſe nihil aliud, quam ipſius miniſtrum, & legatum: neq; eſſe ſibi quicquam charius atque iucundius, quam vt ſe contempto atque deſerto omnes Chriſtum ſuſpiciant, Chriſto vni adhæreant. Ea omni adhortatione, cum ſe apud diſcipulos minùs quam cuperet, & neceſſe eſſet profeciſſe, Ioannes animaduerteret, nouo conſilio vtitur, & ſpectatores ipſos operũ Chriſti mirabilium facere parat, vt qui dictis præceptoris parum obſequentes erant, ſuis certè oculis crederent, ac quanto Chriſtus interuallo ipsũ antecederet, rebus ipſis cognoſcerent. Itaque vt Hilarius dixit: *Ad opera eius intuenda diſcipulos miſit, Vt autoritatẽ dictis ſuis illius opera cõferrẽt.* Quamobrem hanc hodiernã legationem adornat, & q̃d de ipſo ſentire homines debeant, quaſi neſciret, rogat: vt reſponſis Chriſti, tum eius & conſpectu ſuauiſſimo, & rerum admirabilium, quas patraturũ non ignorabat, cõtemplatione, diſcipuli tandem ſeruo Dominum anteponerẽt, hominem pro Deo relinquere non grauarentur. Fuit non minus prudens Ioannis quam fidele conſi-

Hilarius in Matth. can. 11.

conſilium, cum Chriſtus dicat, *Ego teſtimonium habeo maius Ioanne: opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, hæc teſtimonium perhibent de me.* Etenim qui teſtimonio Ioannis non ceſſerant, operibus Chriſti confeſtim manus dederunt. *Ioan. 5.*

Valde id factum declarat Ioannis in Chriſtũ ſidem perſpicuè oſtẽdit, & quam fuerit à cupiditate falſæ gloriæ alienus, & quanto ſtudio Chriſti gloriam atq; hominũ ſalutem ſit proſecutus. Quæ ſit charitas in Deũ, quæ fidelitas in Chriſtum, cum caſus ſeruis Dei tales incidunt, tunc maxime profectò cognoſcitur. Hac mẽte & cogitatione Paulus neq; ſe vinctum ægrè ferebat, neq; alijs quod liberè Chriſtum annunciarent, inuidebat, tametſi non rectà eius Chriſtum intentione annuntiare ſciret, ſibiq; ipſi eo modo gloriæ & laudis non parum detrahi ſentiret. Sic igitur ſcribit. *Quidam quidem & propter contentionem & inuidiam Chriſtum prædicant, quidam autem & propter bonam voluntatem. Quidam ex Charitate, ſcientes quoniam in defenſionẽ Euangelij poſitus ſum. Quidam autem ex contentione Chriſtũ annuntiant, nõ ſyncere, exiſtimãtes preſſurã ſe ſuſcitare vinculis meis. Quid enim? dũ omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatẽ, Chriſtus annũtietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Admirandus profectò Pauli ardentiſſimæ charitatis in Chriſtũ affectus, de Chriſti gloria lætari eo vehementius, quo maiori cũ ſuo detrimento ac dedecore eam parari perſpiceret. Non enim ſuam, ſed Dei gloriam, viri ſancti concupiſcunt. Paulum ſanè vidiſtis: oculos modo in alium Dei fidelem ſeruum Moyſem conuertite, eius viri fidelitatem contuemini; qui cum duo ſenes Eldad & Medad, propter ipſius

3 Sanctos non ſuam ſed Chriſti gloriam concupiſcere.

Philip. 1.

autoritatem & cõtubernium, à reliquis ſeptuaginta ſeparati prophetarent in caſtris, idque ægrè admodum ferret Ioſue miniſter, quod ad Moyſis quandam iniuriam pertinere putabat, repreſſit miniſtri conatum, atque eo facto ſe potius delectari magnopere oſtendit. Itaque Ioſue
Num. 11. clamitante: *Prohibe illos Domine mi Moyſes*, ille contra reſpondit, *Quid æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum?* Vultis aliud, non diſſimile hodierno facto Ioannis, factum Pauli cognoſcere? Cum eſſet vinctus Cæſareæ, ad tribunal productus eſt proconſulis Feſti, aſſidente rege Agrippa, & Pauli audiendi cognoſcendique cupidiſſimo, vbi iuſſus eſt pro ſe dicere, ſui penè oblitus, cauſæ quam agebat immemor, totus in
Actor. 26. conuertendo ad Chriſtum Agrippam fuit. Id cũ rex videret atque contemneret, diceretque per ludibrium, *In modico ſuades me Chriſtianũ eſſe:* Paulus iucundiſſime reſpondit: *Opto apud Deũ, & in modico & in magno, omnes qui audiunt hodie fieri tales, & ego ſum, exceptis vinculis his.* Quid ais Paule? omnes vis eſſe tui ſimiles? omnes tam præcelſo ſanctitatis gradu eminere? tanta reuelationum ac diuinæ ſapientiæ magnitudine tolli? Omnes prorſus, inquit, exceptis vinculis his. Itaque ſibi vincula, ſibi catenam, ſibi compedes, carcerem, & ergaſtula cupiebat, cæteris dignitatis & gloriæ magnitudinem. O virum ter beatum. Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis, prorſus magnus Dominus ille, qui ſeruos habet eiuſmodi.

4 Chriſtũ omnibus anteponẽdum.

Diſcere igitur hinc, fratres, debemus, ne nobis Chriſti gloriam vſurpemus, neue diſcipulos, magis noſtros, quam Chriſti efficiamus. Non eſt

eſt exigua fraus, Dei talentis ad voluptatem & exiſtimationem abuti. Adulterium id eſt ſpirituale: rebellio eſt in ipſum Dominum, diuinitus data arma velle conuertere. *Ego*, inquit, *dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui & aurum, quod fecerunt Baal.* Idololatriam quandam commemorat, diuinis donis ad ſuam laudem voluptatemque abuti. *Vt abducant diſcipulos poſt ſe* aiebat Paulus. Longe aliter Ioannes, qui non vult diſcipulos poſt ſe abducere, ſed à ſe potius diuellere ac detrahere conatur, atque vni adiungere Chriſto. Præclarè hoc loco quidam ſcriptor vetuſtus, *Ioannes quaſi pædagogus, alienos filios, quos ad tempus accepit, vt erudiret, eruditos volebat Chriſto reddere, quaſi proprio patri ipſorum.* Optimæ proinde mihi nutricis exemplum Ioannes hodie ſequutus videtur. Solent quippe nutrices vbi infantulos ablactare parant, ad matres tranſmittere, mellitis bellarijsque demulcendos, vt horum dulcedine & illecebris pueruli capti, matres incipiant & noſſe & amare, præ quarum mox amore, nutricum facile memoriam deſideriumque deponant. Neque enim ſibi, ſed parentibus nutrices infantulos alunt: neque vero ipſi infantes, vocibus nutricum perſuadentur, vt matres ament, ſed complexantes etiam reſpuunt, & ad nutrices ſibi iam notas quanuis ruſticanas & viles, gemitu & lachrymis conuertuntur, vſque dum vſu multo beneuolentiam matrum experti, quantum nutrici mater præſtet, ipſa conſuetudine cognoſcunt. Non erat mater Ioannes, ſed nutrix: mater veriſsima Chriſtus. Paulus, & Ioannes, & Moſes, & cæteri ſancti omnes, alienos partus educant, neq; enim ipſi ſanguinem

Oſea 2.

Actor. 20.

Autor imperfecti in Matth. homil. 27.

G 5 fude-

fuderunt pro nobis, neque dolores ac cruciatus tolerauerunt, quos Christus. Itaque fideliſſima
1. Cor. 1. quædam nutrix clamitabat: *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* cuius officium quemadmodum præſter, ipſe idem teſtatur his verbis:
1. Theſſ. 2. *Facti ſumus in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos, ita deſiderantes vos cupide volebamus vobis tradere non ſolum Euangelium, ſed etiam animas noſtras.* Nutricem ſe Paulus cenſebat, Dei filios etiam ſuos filios appellans præ amore, vt Anſelmus ſentit, ſed fide egregia Deo, non ſibi nutriens. Vultis veram germanamque matrem cognoſcere? Chriſtum Saluatorem noſtrum aſpicite, in cruce hunc tanquã lecto multo ſanguine fuſo grauibusque cruciatibus toleratis, filios ſuos parturientem intuemini. Voces
Eſai. 46. illius audite, quas apud Iſaiam mittit: *Audite me*, inquit, *qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua, vſque ad ſenectam ego ipſe, & vſque ad canos ego portabo: ego feci & ego feram, ego portabo & ſaluabo.* Quid his vocibus dulcius? Quid audiri tenerius poteſt? Ecquæ mater tam
Hiero. lib. 13. in Eſai. blandè ad ſe allicit inuitatque filios? *Qui vos genui ab infantia* (commentatur in eo loco Hieronymus) *& meo vtero vuluaque geſtaui, ipſe vſque ad ſenectutem protegam, non meam ſed veſtram: vt eos doceat diuina miſericordia eſſe ſaluandos. Creator enim omnium parcit creaturæ ſuæ, & paſtor bonus ponit animam ſuam pro ouibus ſuis.* Multum nempe Ioannes, multum Paulus diſcipulis contulit: At neque Paulus, neque Ioannes eſt pro diſcipulis crucifixus. Libenter ergo patere, homo Chriſtiane, eripi tibi aliquãdo præceptorem, eripi amicum, ſocium, contuber-

tubernalem, ſpiritualem parentem: ſcito horũ omnium vicariam fuiſſe operam: ideo vero cũ opportunum eſt ſubtrahi, vt ad Chriſtum occurras, vt veram matrem cognoſcas atque amplectaris. Ille non paterna ſolum prouidentia, ſed etiam materna indulgentia, materna dulcedine te ſuſcipiet, ſi ad eum accurras: qui te tantis ſuis doloribus parturiuit, qui nullam partus ignominiam defugit, vt tibi vita conſtaret: qui nudus, cruentus, laceratus in cruce pro te pependit. Qui inſtar gallinæ, vt dicit ipſe, ſub alas pullos ſuos protegere & fouere ſemper concupiſcit. *Matth. 23.* Auguſtinum gallinæ ſimilitudinem explicantẽ audi: *Aſſumpſit*, inquit, *infirmitatis carnem, vt pullos Hieruſalem colligeret ſub alas ſuas, tanquã gallina infirmata cum paruulis. Gallina quodammodo hoc habet. Non enim in alia aliqua aue hoc aliquando conſpeximus, quomodo rauceſcit vox, quomodo fit hiſpidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ? Et vides circa pullos neſcio quid ægrotum, & ea eſt materna charitas, quæ inuenitur infirmitas. Infirmatus eſt Dominus propter nos, accipiens carnem à nobis, crucifixus, contemptus, alapis cæſus, flagellatus, ligno ſuſpenſus, lancea vulneratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis eſt, non amiſſa maieſtatis.* *Auguſt ſuper Pſalm. 58.* Sic quidem ille Chriſti amorem ſuauitatemque commendat. Nos vero veram matrem agnoſcentes, non ingratos amanti nos Chriſto filios præbeamus.

IN EADEM DOMINICA CONCIO TERTIA.

Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis. Matth. 11.

1 Melius, quis ſit Chriſtus, ex ipſo, quam ex alijs cognoſci.

CVM Ioannis mentem cogitationemque Chriſtus optimè teneret, ſciretque ea legatione illud agi, vt diſcipuli Ioannis dilucidè cognoſcerent, quis eſſet Ieſus, non tam verbis, quã rebus, interrogationi ſibi propoſitæ ſatisfaciendum putauit. Itaque vt alius narrat Euangeliſta, in ipſa hora, diſcipulis Ioãnis pręſentibus, multa ac magna miracula perpetrauit. Quibus admiratione ac ſtupore præ rerum magnitudine attonitis, commodè retulit: *Euntes renunciate Ioanni, quæ audiſtis & vidiſtis.* Ioannes quidem venit, vt teſtimonium perhiberet de lumine: Verùm nullum de lumine teſtimonium maius & certius eſſe poteſt, quam quod ipſum de ſe lumẽ præbet. Neque poſt lucem quiſpiam melius indicare, quam ipſa lux ſe. Itaque ait Scriptura, *Accedite ad eum & illuminamini* Et in eodem loco: *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Et aliàs, *Qui appropinquant pedibus eius, ſuſcipient de doctrina eius.* Quare qui filios ſuos in Chriſto ſapere volunt, qui ſpirituales diſcipulos inſtituere optimè cupiunt, nequaquam ſe officio defunctos arbitrentur, cum multa docuerint, multa de regno Dei dixerint: ſed ipſos ſuos audi-

Luc. 7.

Ioan. 1.

Pſal. 33.

Deut. 33.

auditores, per ſe ad Chriſtum ire præcipiant, omnemque dent operam, vt illum auſcultent, cũ illo verſentur: quod fit oratione aſsidua, & meditatione pia atque intenta. Ita ſine dubio *doctos à Domino* (vt habet prophetia) pleniſsimè accipient. *Ioan. 6.* Rectè Bernardus literatum quendam alloquens, hunc modum docet diſcendi Ieſum: *Quam ſalubrius*, inquit, *diſceres Ieſum, & hunc crucifixum? Quam ſcientiam haud facile, niſi qui mundo crucifixus erit, apprehendit. Falleris, fili, falleris, ſi te putas apud mundi magiſtros inuenire, quam ſoli Chriſti diſcipuli, id eſt, mundi contemptores, Dei munere aſſequuntur. Nec enim hanc lectio docet, ſed Vnctio; non litera ſed ſpiritus, non eruditio ſed exercitatio in mandatis Domini.* *Bernar. epiſtola 108. ad Thomã de ſancto Audomaro.* Igitur quanuis docendo & exhortando multum proficiant ſpirituales magiſtri, tamen lõge amplius diſcipuli de Deo ex ipſo Deo diſcunt, quem vbi cognoſcere & alloqui familiariter cœperint, tantum ſuauitatis experiuntur, tãtum præſtantiæ & magnitudinis illius inſpiciunt, vt cæteros omnes facile vni Chriſto poſthabeãt, quod hodie Ioannis diſcipulis accidiſſe videmus. Etenim Chriſti dulcedine guſtata ſtatim anima ſentit & loquitur, quod in cantico legimus. *Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios hominum.* *Cant. 2.* Siue Ioannes ſit, ſiue Paulus, ſiue Petrus, nihili omnes facit præ Chriſto, atque illud vſurpat amantiſsimè. *Tu enim Pater noſter, & Abraham neſciuit nos & Iſrael ignorauit nos. Tu Domine Pater noſter, Redemptor noſter: à ſeculo nomen tuum.* *Eſai. 46.* Eum ſane ſenſum atq; eã exiſtimationem de Chriſto, ſimul vt eum adierunt, eiuſque facta viderunt, diſcipuli Ioãnis penitus imbiberunt, & quod eſt ad luciferum Sol, hoc eſſe

ad Ioannem Chriſtum ſibi perſuaſerunt, Itaque dicebant inter ſe quod de quibuſdam Scriptura refert: *Ioannes quidem ſignum fecit nullum: omnia autem quæ de hoc dixit, vera ſunt.*

Ioan. 10.

2 Quantæ opes nobis in Chriſto ſitæ.

Iam quis nobis annuntiet, quid ſit opum, quid dignitatis in Chriſto, quis ille quantusque ſit, quam nobis copioſus & diues, quam benignus atque munificus. *Es tu qui venturus es, an alium expectamus?* Paulus quidem eo nomine gloriatur quod Chriſti præco prædicatorque ſit. *Mihi*, inquit, *omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, euangelizare in gentibus inueſtigabiles diuitias Chriſti.* Eas diuitias atque theſauros, qui ſatis vnquam vel inueſtigauit, vel patefecit? *Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſtitia & ſanctificatio, & redemptio.* Omnia nobis Chriſtus eſt: nihil amplius deſiderare, nihil requirere poſſumus, ſi in Chriſtum ſimus ea, qua opus eſt fide, non inani ſcilicet & mortua, ſed viua & vigente, quæ per dilectionem operatur. Chriſti verò diuitias illas opeſque mirabiles declarant opera ipſius, quæ homines in ſe ſe experiuntur. Nam & cæci vident, & ſurdi audiunt, & muti loquuntur, & claudi ambulant, & leproſi mundantur, & mortui reſurgunt, & pauperes euangelizantur. A Chriſto nempe cæcæ mentes hominum lumen accipiunt, infirmi & imbecilles, in via Dei ingredienda roborãtur, ſurdi ſe purgatos, extincti ad vitam reuocatos ſentiunt, omnium rerũ inopes cæleſtis hæreditatis nuntijs exhilarãtur. Itaq; qui ſe extremè egenos & miſeros norunt, tamen per Chriſti nomen regnum ſibi cæleſte promiſſum certiſſimè expectant, quemadmodum

Epheſ. 3.

1. Cor. 1.

Sic Haymo philoſophatur in expoſit. Euang.

dum

dum eſt per Iſaiam denunciatum, *Fundauit Dominus Sion, & in ipſo ſperabunt pauperes populi.* *Eſai. 14.* O ſi te Chriſte bene cognoſceremus Chriſtiani tui, quam fortunati, quam felices eſſemus? *Es tu an alium expectamus?* Mihi equidem nihil vltra deſiderandum, nihil amplius requirendum video. Habeam te Deus meus, habeam te, & tollat reliqua omnia ſibi quiſquis velit. Attamen cum tantus ac talis Chriſtus ſit, quid eſt quod permultis minime cordi eſt? imo vero infeſtum ſibi arbitrantur? quorum ea eſt copia, vt ipſe Chriſtus exclamet, *Beatus, qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Cur ita? quid eſt, inquam, quòd Chriſtus ſcandelizet? ecquid eius homines offendit? Quid? vno verbo dico, Crux Chriſti, Sic Hilarius & Gregorius accipiunt. Semper enim crucis ſermo odioſus eſt habitus, pręſertim Iudæis, vt Paulus ait. Quo etiam ſenſu accipi poteſt oratio Chriſti ipſius, qui ſuos diſputatione illa perturbatos, quâ carnem ſuam panem eſcamque neceſſario ſumendam tradidit, ita coarguit. *Hoc vos ſcandelizat? Si ergo videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* Si cum panem cibumque propono, moleſtè fertis & perturbamini, quid, inquit, cum cruci affixum conſpexeritis à terra exaltatum & per mortem meam redeuntem ad Patrem? Si verbum panis ſic turbat, quanto turbabit vehementius verbum crucis? Igitur miracula quidem Chriſti atque eius magnifica opera ſat placent nobis, ijsque cognoſcendis exhilaramur verũ diſplicet & perturbat nos vehementer crux Chriſti, terrent cruciatus & probra, Amamus Chriſtum, ſed crucifixũ Chriſtum minimè amamus. Id eſt crucis eius conſortium auerſamur & fugi-

Gregor. in homil. huius Euang. & Hilarius in expoſitione ad crucem referunt: Chryſoſtomus & Enthymius volũt propterea dictũ, quod diſcipuli Ioannis offenſi eſſẽt, quod cum Publi-

canis & peccatoribus manducaret & biberet.

1. Cor. 1.

fugimus. Ergo beatus & felix is eſt, qui Chriſtū in cruce amat, in cruce quærit, in cruce complectitur. Ibi, ibi ampliſsimæ Chriſti opes, & pretioſiſsimi theſauri reperiuntur, vt expertis dicere liceat, ***Verbum crucis ijs qui ſalui fiunt, Dei virtus eſt.*** Quod eſt excelſum & grande myſterium.

3 Operibus quid quiſq; ſit, oſtendi.

Nunc morale documentum non aſpernandum ex Chriſti reſponſis ſumendum eſt, ***Renunciate***, inquit, ***Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis.*** Dei eſt conſuetudo rebus reſpondere potius, quam verbis. Id filij lucis ſequuntur, vt de ſe pauca dicere ament: factis magis teſtificentur, qui ſint. Quid enim opus eſt te laudibus ipſe tollas? actus debes proferre, veriſsimos virtutis cuiusque laudatores. Quot, dic mihi, homines vidiſti, quos magna de ſe iactantes, rebus longe diſcrepantibus, ludibrio & cõtemptui habueris? Quot nobilitatem oſtentant maiorum ſtemmate illuſtrem, cum ſint ipſi ingenio & moribus ſordidiſsimi? optimates haberi volunt, qui neque optima neque mediocria officia præſtant. De præfecturæ aut iudicij nomine gloriantur, quibus ſæpe tyrannis & violentia cordi eſt. ***Et laudent***, ait Salomon, ***eam in portis opera eius.*** Paulus quoque ſcribit: ***Veniam & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem.*** Ergo vt interroganti, quænam ſit arbor aliqua, non poteſt melius ſatisfieri, quam illius fructibus indicatis, erit quippe pyrus, ſi pyra oſtendas, erit vitis, ſi vuas, oliua ſi oleas, ſic profecto de ſe vnuſquiſq; quis ſit, nulla poteſt ratione luculentius demonſtrare, quam agendo quæ ſe decent: quod Chriſtus ſapientiſsimè præſtitit, vt de ſe Ioãnis diſcipulos veriſsima notitia informaret.

Prou. 31.
1. Cor. 4.

At

At illud cuiuis mirum iure videri poſſit, quod enarratis multis magniſq; operibus ſuis, eodem tenore adiungit quaſi mirabile, pauperes euangelizari: id eſt, tum pauperibus Euangelium annuntiari, tum ipſam pauperiem beatam prædicari. Id vero quo pacto cum cæcorum viſu, cum ſurdorum auditu, cum claudorum inceſſu, cum mortuorum denique reſurrectione contexitur? Quid enim habet miraculi, pauperibus Euangelium proponi? Nempe rem magnam Chriſtus ſe dicere intellexit, eſtq; reuera permagna, & ſpiritus diuini propria, pauperes diuitibus, cum operam naues, æquare, vel etiam anteponere. Id re vera prædicatoris magnitudinẽ probat, vt etiam Hieronymus expoſuit: P*auperes euangelizantur: Vel pauperes ſpiritu, Vel certè opibus pauperes, Vt nulla inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione diſtantia ſit. Hæc magiſtri Vigorem, hæc præceptoris comprobant Veritatem, quando omnis apud eum, qui ſaluari poteſt, æqualis eſt.* Nam ſicut reliqua ſigna quæ ponit de Meſſia, prędicta ſunt, ab Iſaia præſertim: *Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutuorum:* ſic etiam de eodem prædictum eſt. *Iudicabit pauperes populi, & filios pauperum ſaluos faciet.* Et, *Parcet pauperi & inopi, & honorabile nomen eorum coram illo.* Itemque aliàs: *Paſcentur primogenits pauperum, & pauperes fiducialiter requieſcent.* Ea in Chriſto cõpleta ſunt vaticinia, cuius primogeniti pauperum fuerunt Apoſtoli, ac de pauperibus Iacobus Apoſtolus dicit: *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni?* Pauperibus Chriſtus euangelizauit, & fauſtum nuntiũ præbuit regni cæleſtis. De ijs prædicauit,

4 pauperibus euangelizare, meritò inter ſigna Chriſti cõmemorari.

Hieron. li. 2. in Matt. *Id notat Chriſtian. Druthmarus in expoſit. huius Euang.*

Eſai. 35.

Pſal. 71.

Pſal. 71.

Eſai. 14.

Iac. 2.

Matth. 5. Luc. 6. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam illorum eſt regnum cælorum.* Idem comminatus eſt: *Væ vobis diuitibus.* Lõge ab eo ſenſu abſunt homines, qui diuitibus facile obſequũtur, pauperes faſtidiunt Eſai. 1. atq; contemnunt, ſicut Iſaias dicit, *Pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos.* Nemo maius & certius ſignum putet, cæcos illuminare, ac mortuos ſuſcitare, vt Chriſti diſcipulus cognoſcatur, quam libenter & ſtudioſe euangelizare pauperibus: diuiti ac pauperi æqualem ſe præbere. Si in congreſſu, ſi in confeſſione audienda, ſi in negotio gerendo, ſi in ipſa vitæ conſuetudine, non plurimas ac potiſſimas partes locupletes ac copioſi ferant, ſi officium æquè iucundè egeno atq; omni ope deſtituto conferas, tunc in te Chriſti ſignum agnoſcas, teq; beatum putes. Adiumentum vel temporale vel ſpirituale quod potes, affer indigenti & calamitoſo, neq; quod multi faciunt, pauperiẽ tibi male olere vultu reſponſiſque demonſtres. Nam in quo id ſignum eorum, qui ad Chriſtum pertinent, fideliſſimum non extiterit, reliquum profecto eſt, vt ad Belial is aut Mammonẽ pertinere videatur.

¶ A Chriſto laudatur Ioannes magnificè, pręcipuè ob cõſtantiam & vitæ auſteritatẽ.

Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Quam ſit ſuis Chriſtus fidelis, animaduertite: quemadmodum amicos cohoneſtet atque Pſal. 138. ornet. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Par pari Ioanni refert. Is de Chriſto annuntiauit, eſſe agnum Dei, eſſe ſponſum, eſſe vnum præ omnibus colendum, filium Dei deniq; verum, cui omnia ſubdita ſint. Chriſtus Ioannem oratione ſua collaudat, miris eum encomijs effert, ſeipſum ſerui oratorem laudatoremq; præbere

non

nõ grauatur. Quanta hæc Ioannis gloria? Quod ſi Alexander ille magnus, vt etiã Cicero ait, beatum prædicauit Achillem, quod ei ſuarũ laudũ Homerus præco contigiſſet, quid de Ioanne cenſebimus, cuius laudator & prædicator Deus ipſe exiſtit? Sed illud interim ne vos prætereat videre, Chriſtum Ioannis laudes diſcipulis eius præſentibus minimè prædicaſſe, eorum reditũ quo venerant, expectaſſe. Cur adeò, quæſo vos? An noluit ſpeciem adulatoris amico dare? ita equidem opinor. Itaque de abſentibus bene loquendum eſt: ſi quid vituperandum, in præſentia coram exponas, ne detrahas ei, cuius vocem audire non poſsis. Ita Chriſtus Phariſæos coram palamque arguebat: Ioannem longè poſitum collaudabat. Male in Scriptura audit cor duplex atque homo bilinguis odio habetur. *Labia doloſa in corde*, inquit, *& corde loquuti ſunt*: quod detaſtatur Scriptura. Sed quid in Ioanne collaudat Chriſtus? Duo quædam vitia primum ab eo abeſſe longiſsimè docet, quæ ſunt hominibus familiaria. Nam neq; arundinem eſſe dixit, neq; aulæ ſectatorem, illud volens intelligi, cum tũ à vanitate, tum à delicijs prorſus alienum: quibus duabus virtutibus nihil eſt in Euangelico prædicatore amplius & præclarius, quod poſsit optari. Vanitatem apertè arundo declarat ipſa ſua inanitate, atque inconſtantia, qua huc illuc vento flectitur. Eſt eorum proprium qui vanitati & plauſui hominum ſeruiunt, nihil habere ſolidum, nihil conſtans. Quod præclarè Propheta oſtendit, cum loquitur, *Dominus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent.* Namque vti Auguſtinus ſapienter dixit, *Quid languidius, quid tam ſine ſtabilitate ac fortitudine, quod oſſa*

Cicer. in oratione pro Archia Poeta.

Sic Chryſoſto. hom. 38. in Matth. & author imperfecti hom 27. & Eutym. in expoſit.

Pſal. 53.

Auguſt. in epiſt. 68. ad Aurelium.

ſignificant, quam homo, quem male loquentium lingua debilitat? Cuius rei dolor nullo modo animæ viſcera dilaniaret, ſi non amor laudis oſſa eius confringeret. Oſſa ergo ijs eſſe comminuta & confracta dicit, qui hominum opinioni, libidinique obſequuntur. Nam qui Deo placere ſtudent, nihil ijs firmius, nihil conſtantius cogitari poteſt. Sed vt idem Auguſtinus eodem in loco dixit, *Magnum eſt de honoribus & laudibus hominum non lætari, ſed omnem pompam inanem præcidere, & ſi quid inde neceſſarium retinetur, id totum ad vtilitatem honorantium ſalutemque conferre.* Quod certe faciebat Baptiſta. De illecebris vero & delicijs quid cenſet? *Nunquid hominem mollibus veſtitum? ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.* Perplacet Chriſto veſtitus aſperitas, lecti durities, mollities blandimentaque diſplicent. Sericæ & pretioſæ veſtes Regiam magis, quam Epiſcopium decent, menſa lauta & opipara ad Reges Regumque præfectos, potius quã ad Chriſti ſacerdotes pertinet. Frugali magis & parco cibo Chriſtus delectatur: contemptum faſtus & Pompæ petit, *Diſce*, inquit hoc loco Theophylactus, *non oportere probum Chriſtianum mollia geſtare.* Namque vnde vitiorum ſeges tanta, quantam his temporibus cernimus, in noſtra præſertim Hiſpania? Quanta à veteri diſciplina facta declinatio? Quam ſunt mores hominum commutati, & in deterius indies collapſi? vbi illa maiorum frugalitas? vbi cultus mediocritas? vbi ſuppellex munda quidẽ, ſed moderata? Iã omnia cõuiuijs feruent: nouæ quotidie rationes indumentorum inducuntur, peregrinæ togæ, peregrinæ clamydes vſurpãtur. Degenerarunt familiæ nobiles, proceres inter

arma

arma minime educati, fortitudinem bellicam haud magni ducunt, ſed inter illecebras & libidines nutriti, belli comptique incedere pluris habent. Non ne ijs denunciare iure poſſumus, quod propheta Sophonias Dei voce minatur? *Sophon. 1.* *Et erit in die hoſtia Domini, viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina, & viſitabo ſuper omnem qui ingreditur arroganter limen in die illa.* Veſte peregrina indui propter inane quoddam nouitatis ſtudium non vacat certe culpa, cum præſertim ad peregrinas veſtes etiam peregrini mores accedunt, quod apud nos profecto videmus cum magno nationis Hiſpanicæ detrimento. Diſſimulat quidem interim Deus, ſed iudicium ſuum aliquando tandem proferet, tantamq; labem ac turpitudiem morum duro verbere tundet. Quamobrem Ioannis potius exemplũ ſecuti, dum licet, vitæ auſteritati & corporis caſtigationi ſtudeamus, illumq; Angelum Dei ſcientes, qui præcedat Domini aduentum, ad occurrendum Chriſto iam venienti nos comparemus, ſuſcepturi magnum pietatis fructum, ſi dignum tanto hoſpite domicilium præparauerimus,

---

IN DOMINICA TERTIA ADVENTVS
CONCIO PRIMA.

Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, tu quis es? Ioan. 1.

1 Quibus rationib. inducti, legatos ad Ioannem Iudæi miſerint.

SI rem de qua legati Iudæorum cum Ioanne egerint, cogitemus, tum oratorum ipſorum conditionem, tum eorum à quibus mittebãtur, dignitatẽ perſpiciamus, facile intelligemus legationem extitiſſe maximam, cum qua vix vlla poſt hominum memoriam comparari aliqua ex parte poſsit. Nam & authores fuere Pontifices ſummi ſacerdotalis ordinis viri, qui Hieroſolymitanã vrbem caput vniuerſi populi Iſraelitici ſacro imperio regebant: & legati ex gradu leuitico ac ſacerdotali lectiſſimi, tum vero religione ſapientiaque præſtantes, quod ſatis declarat Euangeliſta, cum dicit, ex Phariſæis fuiſſe potiſſimum miſſos. Niſi enim penes Phariſæos ſumma tunc dignitas ac ſapientiæ laus eſſet, Paulus non ſe gloriaretur & Phariſęum, & Phariſæorum filium: neq; palmam illi ſectę ſuo tempore tribuiſſet. Sed quod caput eſt, rei de qua agebatur, magnitudo tanta erat, vt non niſi primarios, & ex vniuerſo ſenatu lectiſsimos oratores poſtularet. Neque enim de vulgari erat negotio deliberandum, ſed de ſummo Meſſiæ imperio, de vniuerſa ſpe, ſcilicet, populi Iſraelitici, de omnium Prophetarum oraculis, de Dei denique ipſius autoritate ſtatuendum decernendumque ſemel erat. Ea re quæ potuit vnquam grauior maiorq; contingere? Namque, vt Euangeliſta Lucas teſtatur, cũ fuiſſe de Ioanne plurimorum ſententiam conſtat, quod eſſet Meſſias: *Exiſtimante*, inquit, *populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus.* Igitur cum ea verſaretur opinio de Ioanne, adductos maxime eſſe principes Iudæo-

Actor. 23.

Sic ſentiũt Ianſen. in concord. c. 16. Card. Tolet. in Ioan. c. 1. annot. 5. 6.

Iudæorum ad eam legationem adornandam, vt Origenes etiam ſcribit, quod tempora tantopere promiſsi expectatique Meſsiæ adeſſe iam exiſtimarent, illud ſatis perſuadet, quod viri fuerint in diuinarum literarum cognitione verſati. Etenim Danielis hebdomadas & intelligere & numerare liquido potuerunt, quas iam peruenire ad exitum non ignorabant. Patriarchæ item Iacob vaticinium tenebant, non eſſe ſceptrum de Iuda eripiendum, donec veniret exoptatus princeps. Regem verò Idumæum externum Herodem regnare videbant. Aggæum Prophetam maturare iam tempus aduentus, aduentus optatiſſimi omnibus gẽtibus Regis, ceciniſſe probè nouerant. Neq; oblitos credere licet Magorum, & ſtellæ olim prophetico Balaam reſponſo denuntiatæ. Iam nõ regnum ſibi ſolum ereptũ, ſed ipſum quoq; ſacerdotium propemodum extinctum, obſcuratum certè, atque omni illa ſua priſca maieſtate nudatũ intuebantur. Quare aũt accepta de Meſſia venturo oracula falſa eſſe, aut eum iam oportere adeſſe, non falsò colligebãt, vt regnum Iſraeliticum collapſum ac funditus penè euerſum, reſtitueret erigeretq;. His igitur ducti rationibus Ioannem ea de re cõſulendum cenſuerunt, atq; eundem Meſſiæ principatum ea ampliſſima legatione ſibi delatum libenter ſuſcepturum ſunt arbitrati.

Orig. in expoſit. Euãg.

Dan. 9.

Gen. 49.

Agg. 2.

Num. 24.

Ac fuit aliud etiam eius legationis inſtitutũ, ſi penitus mentem hominum perſpicere licet. Inuidia nimirum atque odio iam inde in Ieſum Nazarenum concepto, Ioannem ſibi extollendum putarunt, vt Ieſum deprimerent atque obruerent. Ita ſane ſentit Diuus Chryſoſtomus: ita hunc vt ſolent, ſequuti ſentiunt Theophylactus

2 Ioãnem Ieſu anteponere voluiſſe Iudæos.

Chryſ. hõ. 15. in Ioan.

Theophy. & Euthy. hic, lactus & Euthymius: quorum ſententia quanquam à nonnullis reprehenditur, eſt tamen valde probabilis, neque abſurdi quicquam continet. Etenim argumentis Phariſæi permouebantur maximis, vt Ieſum eſſe Meſſiā lege Prophetiſque denuntiatum crederent. Eum de Iudæ tribu, & de domo Dauidis eſſe non ignorabant, *Pſal. 80. & 131.* qualem omnino futurum Meſſiam Scriptura apertiſſimè prædicabat. In Betthleem etiam natum noſſe poterant, quod eſſe natale ſolū Meſ- *Miche. 5. Matth. 2.* ſiæ ex Michea ipſi docuerant. Quanquam plerique Galilæum ex Nazareth ortum putabant, eoſque natales Chriſtum minime decere cenſebant. Signa vero ab eo patrari tot & tanta poſtea conſpexerunt, quibus neque plura neque maiora, aut ipſi caperent, aut Scripturæ promitterent. A quibus omnibus alienum eſſe Ioannem non dubitabant. Quid ergo? Cœperat ſcilicet diſplicere Ieſus: multa in eo iniucunda, multa etiam moleſta erant. Vulgaris educatio atque humilis contemnebatur, fabri filium & fabrili artificio vſum recordabantur, ipſa conſuetudo, & vitæ ratio ordinaria & communis, tum facilis congreſſio & collocutio cum Publicanis & peccatoribus deſpiciebatur: mores denique à ſuis valde diſſimiles minime probabantur. Id habet ſermo propheticus, cum iſtorum cogitationes *Sap. 2.* de Chriſto animumque exponit. *Inutilis*, inquiunt, *eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis*: Tum illa. *Grauis eſt nobis ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius.* Contra in Ioanne, vt Meſſiæ illi principatum deferrent, multa eſſe videbantur, quæ vehementer impellerent. Nam ſacerdotale genus eum decorabat:

rabat: Zachariæ Pontificis filium nouerant, fuerat in deſerto nouo genere vitæ educatus, ſingulari ratione inſtituta, magnam ſibi ſanctitatis opinionem conciliauerat, pilis cameli tectus, cibo vix humano vitam ſuſtentans: nouo ſpectaculo gentes attonitæ vrbibus deſertis, ſolitudines frequentabant. Baptiſmo, inſigni ritu, propoſito, omnes expiari eius manibus ſtudebant. Quæ quidem omnia magnum Meſſiæ dignitati nomen, eximiam opinionem conciliatura ſperabant: ſeque ipſos cum Ioanni ipſi gratos, tum populo vniuerſo ſpectabiles, eo delato ſuſceptoque principatu, arbitrabantur. Tales ferè cogitationes Iudaicorum ſacerdotum erant: quales videlicet Spiritus ſanctus expreſſit, cum dixit, *Dominus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt.* Ne vero de meo me ſenſu hæc quiſquam cõminiſci arbitretur, iam profero ipſum Dominum Ieſum Chriſtum, hiſce ipſis Phariſæis rationem huius legationis vniuerſam ſic explicantem: *Vos.* inquit, *miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati: Ego autem non ab homine teſtimonium accipio, ſed hæc dico, vt vos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardens & lucens: & vos voluiſtis exultare ad horã in luce eius.* Quod quid eſt aliud, quam conatus horum id omnes petiſſe, vt Ioannis laude & gloria perfruerẽtur? cuius vt Chryſoſtomus eo in loco ſcribit, autoritas apud Iudæos extitit tanta, vt omnis ciuitas ad illum videndum effunderetur, pluſque illi crederent, quam miracula quoque facienti.

Pſal. 93.

Ioan. 5.

Chryſ. hom 39. in Ioan.

Qua ex re intelligere facile licet, quanto in errore miſeri iſti verſati ſint, vt excuſari vlla ratione defendique non poſſint, quod Chriſtum Dominum non ſuſceperint. Primũ enim, Ioanni

3 Inuidiã peſsima ſuadere conſilia.

H 5 qui

qui non erat Meſſias, Meſſiæ principatum vltro obtulerunt: Ieſum, qui verus erat Meſſias, nunquã eo nomine dignati ſunt. Deinde mentienti de ſe Ioanni paratos ſe credere, ſatis demonſtrauerunt, vera dicentẽ & ſe Chriſtũ eſſe negantẽ, reiecerunt. Deinde teſtimonium de vero Meſſia luculentiſſimè apertiſſimèque dicenti, aſſenſi ſunt nũquam. Poſtremo cũ eſſent actus Chriſti mirifici, cumq; ſigna faceret, quæ & Propheticis literis cõſignata eſſent, & omnem hominũ memoriam ac ſenſum longiſſime excellerent, tamẽ ne ijs quidem, oculis ſuis teſtibus, fidem habendam, eſſe duxerunt. O magnam mentis inuidia tactæ caliginẽ. *Excæcauit*, inquit, *eos malitia eorum*. Et alias: *Per diem incurrent tenebras, & in meridie palpabunt quaſi in nocte.* Nonne Saulis illius venit in mẽtem, quẽ neq; fidelis Ionathas filius amãter admonẽs, neq; tot tamq; illuſtria Dauidis beneficia à nefario inſtituto, & concepta ſemel inuidia reuocare potuerunt? Inimicũ atque hoſtem clamitat, parricidam conſceleratum pronuntiat, necem exitumq; vltimum furore plenus minatur: ipſi Ionathæ vera ſuadenti grauiter iraſcitur, Doeg Idumæo proditori ſceleratiſſimo bene precatur. Abimelech ſacerdotem, atq; ordinis ſacerdotalis viros omnino octoginta, ꝙ fugienti Dauid præſidio fuerint, trucidat. Quo non eat præceps animus, inuidiæ æſtu incitatus? Præclarè Baſilius: *Inuidia*, inqt, *genus eſt inimicitiæ inſuperabile. Nam cum beneficentia eos, qui alioqui ſunt interfecti, reddat mitiores, malignum tamen & inuidũ magis irritat, ad odiumq; acuit. Canes educatione manſueſcũt, leones obſequio tractabiles fiunt, inuidi tamen officijs agreſtiores euadunt.* Cuius rei documenta

Sap. 2. *Iob. 5.* *1. Reg. 19.* *1. Reg. 20.* *1. Reg. 22.* *Baſilius homil. 11. de inuidia.*

Baſilius perſpicua proponit de ijs quæ de Saule iam diximus: atq; etiam de Iudaica in Chriſtum quam modo tractamus inuidia: ob quā pcipites in tot mala Iudæi ruerunt. Studijs enim, nō veritati obſequi, potius habuerunt. Quocirca eorū qui rempublicā nunc adminiſtrāt, peccata grauiſsima ſæpe cernimus, conſilia inepta, conatus infauſtos deploramus. At quid cauſę eſſe potiſsimum putatis, ꝙ tam multa peccentur, tā infeliciter res noſtræ ſępe cadant? Nēpe veritatis ratio perexigua habetur: ſtudijs præpoſteris cuncta adminiſtrantur. Atq; eſt diuinę iracundiæ documentū certiſsimū, cū ij, à quibus populus resq; publica omnis pendet, in conſilia feruntur vaniſsima, ſaluti contraria medicamēta pcipiunt. De ijs ad hūc modū loquitur ſcriptura. *Qui immutat cor principum populi terræ & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuium. Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce: & errare facit eos quaſi ebrios.* Itaq; (vt eò reuertatur oratio vnde eſt digreſſa) legationis hodiernæ architecti, facile de Meſsia cognouiſſent, ſi verè Meſsiā cognoſcere vellent. Siquidē apertius à Ioanne, quis eſſet, dici non potuit. Sed quoniam diuerſis à veritate ſtudijs, negotium ſuum ambitione quadam gerebant, & in amplificanda ditione ſua toti erant, nihil vtilitatis ex tam præclara legatione, nihil fructus ex tam perſpicuis reſponſis retulerunt. *Iob. 12.*

Hic interim quam probata fide Ioannes fuerit, animaduertite, quod ex verbis Chriſti iam à me recitatis melius cognoſcetis. *Ille*, inquit, *erat lucerna ardens & lucens.* Et verè, Nam cum ardore charitatis inflammaretur, cumq; ſapientiæ ac prædicationis luce præſtaret, ſe tamē lucernam eſſe diuinitus accenſam, non Solem ipſum, 4 Ioānem falſæ de ſe opinioni obſtitiſſe. *Ioan. 5.*

ſum, qui mundum ſplendore ſempiterno illuſtraret, ſatis præ ſe tulit. Nam luciferi ſe, qui orientem Solem præcederet, atque adeſſe iam denuntiaret, officio fungi ſciebat, quemadmodũ erat ab optimo parente prędictum, *Tu puer Propheta altiſſimi vocaberis: praibis enim ante faciem Domini parare vias eius: Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Quare Solis atque orientis nomen & laudem ſibi minime vſurpauit. Sed retulit potius ei, de quo erat dictum. *Per viſcera miſericordia Dei noſtri, in quibus viſitauit nos Oriēs ex alto.* Et per alterum Zachariam, *Ecce vir, Oriens nomen eius.* Quod ergo inter lucernam & Solem intereſt, hoc ſe ad Chriſtum eſſe Ioannes libentiſſimè cõfitebatur. Etenim lucerna & fax, qua ad ingrediendum noctu vtimur, nequaquã ſibi, ſed ei quem præit, inſeruit: neque puero qui eam geſtat, ſed Domino, qui ponè ſequitur, debet accommodari vt luceat. Pulchrè igitur Auguſtinus: *Quia Chriſtus quaſi in nocte apparuit in corpore mortali, lucernam ſibi accendit, vnde videretur. Ipſa lucerna Ioannes erat.* Fuiſſe autem Ioannem lucernam Chriſti etiam Pſalmus diuinus cecinit his verbis: *Illuc producam cornu Dauid: paraui lucernam Chriſto meo.* Quænam hęc extiterit lucerna, quam Deus Chriſto ſe paraſſe teſtatur, ſancti Patres diſertè docent, de Ioanne Baptiſta propriè id dictum, Hilarius, Auguſtinus, Caſſiodorus, atque his antiquior Tertullianus. Itaque Hieroſolymitani hi principes illud cupidè agebant, vt puer facem præferens principi, haberetur ipſe princeps: & lucerna, Solis nomen acciperet. Ferunt piſces quoſdam lucernæ luce noctu capi, quod eum fulgorem Solis eſſe opinentur, atque ita ſuper aquas exiliant, ſtulto

Luc. 1. *Luc. 1.* *Zachar. 6.* *Auguſt. in Ioan. tractatu 4.* *Pſal. 131.* *Hilarius in expoſit. Pſal. 131. Aug. & Caſſiodor. ibidem. Tertull. in lib. aduerſus Iudaeos.*

multo ſane gaudio, quodq; eis exitio ſit. Ita mihi videntur iſti, Ioannis mediocre quoddã lumen, æternum illud Chriſti lumen putaſſe, ad eamq; lucem ineptè exultaſſe. Quorum errorem falſamque de ſe ſententiam, Ioannes noſter nullo modo ferendam ſibi putauit, ſed modis omnibus coarguendam ac refutandam. Quod Dominus in optimo ſeruo magni fecit, verbisque ampliſsimis commendauit, cum ita dixit: *Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati.* Hoc Phariſæis quidem dixit: vniuerſo autem populo illud: *Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam Prophetam: hic eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto Angelum meũ qui præparabit viam ante faciem tuam.*

Ioan. 5.

Matth. 11.

Iam vero conſiderandum eſt, quoniam Phariſæos primariosque Iudæorum oſtendimus Ioannem præpoſuiſſe Chriſto, ac cogitatione cõſilioque eum ſuo Meſsiam deſignauiſſe, quam ſint Dei cõſilia ab humanis rationibus diuerſa, quamque longo interuallo vel potius infinito diuinæ ſapientiæ decreta, prudentiam omnem mortalium infra relinquant. Erat quidem Ioannes magnus vir, eximius Propheta, ſanctitate excellenti: at præ Ieſu Nazareno, quid erat Ioannes? quod exigua guttula, ad immenſum pelagus: quod ſcintilla permodica, ad ignem maximum. Atqui tum veſtitus aſperitate, tum in ſuauitate cibi, denique omni humanæ conſuetudinis mirabili continentia, mores vitamque præ ſe ferebat non hominis, ſed Angeli cuiuſdam aut ſpiritus omni neceſsitate corporea liberi. Quid Chriſtus? Et guſtabat, & bibebat, & inuitatus libenter cõuiuia frequentabat, & vitæ deni-

5 Quam ſint ab humanis iudicijs diuina diuerſa.

denique totius ratione & modo, communem ac vulgarē hominem profitebatur. Num aliter

Matth. 11. ipſe de ſe ac de Ioanne cenſuit, cum dixit? *Venit Ioannes neque manducans neque bibens: Venit filius hominis manducans & bibens.* Nunc ſi vitæ vtriuſque ratio conferatur, quis non ſanctiorem atque celſiorem Ioannis putet? quis ei palmam non tribuat? At quanto erat re vera vita Christi purior & ſanctior? quanto meritum maius atque diuinius in illa vulgari & communi Christi conſuetudine, quam in Iohannis auſteritate & ſqualore? Qua ex re ſola externa ſpecie actuum, quos in quoquam intuemur, de interno merito & dignitate velle iudicare minime conuenit. Dei qui intima cordis conſilia perſpicit, propriū eſt, quid cuiq; tribuendum ſit iudicare, quemadmodum nos Scriptura ſacra admonet.

Prou. 16. *Spirituum ponderator eſt Dominus.* Nolite ergo quod pueri faciunt, prima ſtatim ſpecie & fulgore de rerum pretio ferre ſententiam. Olim Iſai à Samuele de liberis interrogatus, produxit natu maximum ac corporis proceritate præſtātem Eliab, deinde Abinadab, poſt hunc Sama atque ex ordine reliquos: ſolum Dauidem puerū prætermiſit, quem nullius pretij putabat. At hunc cæteris contemptis vnum elegerat Deus, atque huic Samuelem mittebat regio vnguento vngendo. Itaque Samueli loquutus eſt Dominus,

1. Reg. 16. *Nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ patent. Dominus autem intuetur cor.* Hoc etiam modo quale Chriſti iudicium futurum eſſet de hominibus, Patris ſcilicet Dei ſimillimum vel idem potius, Iſaias Propheta dilucide dixit.

Eſai. 11. *Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit, neque ſecundùm auditum aurium audiet:*

deret: ſed iudicabit in iuſtitia. Quæ quidem iudicandi ratio, vt vera merita proderentur, non vel rumore populari, vel externa ſpecie ducantur. Quoniam vt Seneca dixit: *Multa ſunt potius meritorum ſigna, non merita,* Omnibus quidem præcipienda eſt, ſed ijs quorum ſuffragio maximæ res geruntur, ac ſummæ præfecturæ conſtituuntur, eo acrius & vehementius, quo maius & pernicioſius in vniuerſam Rempublicam eorum peccatum eſt, cum honores indignis dantur, rebusque ſummis homines inepti præficiuntur. *Seneca lib. 1. de beneſ. cap. 6.*

Quo in genere grauiter in Iulianum inuehitur Gregorius Nazianzenus, quod maximas præfecturas & ſumma imperia rerũ ijs deferret, quos perfidiæ ſuæ adiutores vel probatores etiã cognoſceret. Itaque dum ad gratiam principis, non ad dignitatem ciuium magiſtratus accommodantur, Reſpublica detrimentum capit maximum. Igitur ſiue de re literaria agatur, in cathedris deferendis, ſiue de publico negotio in cooptãdis ſenatoribus, ſiue quod eſt omnium caput, de ſacerdotijs, atque Eccleſiaſticis præfecturis initiandis, meminiſſe illi quorum intereſt, etiã atq; etiam debent, quod lex diuina præcipit, ſe ſe Dei, non hominum iudicium exercere. Ita fiet vt cum opera omni atq; induſtria ſua, tum precibus piorum diuina luce impetrata, veritatem quam inueſtigare omnibus modis nituntur, feliciter conſequantur, neque opinione falſa decepti, dignos prætereant, indignos promoueant, quo in Chriſtiana Republica detrimentum grauius accipi nullum poteſt. *Greg. Naz. orat. 2. in Iulianum.* *Deut. 1.*

IN

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Et confeſſus eſt, & non negauit, quia non ſum ego Chriſtus. Ioan. 1.

1 Ioãnem maiora ſe non admiſiſſe.

MVLTAE quidem ac præclaræ virtutes Ioannis Baptiſtæ extiterunt, ſed inter cæteras excellens quædam atq; altiſsima humilitas eluxit. Liceat enim altiſsimam Ioannis humilitatem dicere, quãdo Paulo Apoſtolo licuit quorundam fidelium paupertatem altiſsimam prædicare. Eo enim altior virtus humilitatis eſt, quo inferius deſcendit. Et Patres quidem omnes Ioannis humilitatem commendant hoc loco, ſed Auguſtinus egregiè his verbis: *Nihil humilius ipſo præcone fratres mei: nullum tantum meritum Ioannes habuit, quantum de iſta ipſa humilitate.* Ac gradus humilitatis Benedictus, Bernardus, alij alios ponunt. Nos in præſentia gradus non ineptè humilitatis cogitare poſſumus tres. Vnũ cùm ſe maioribus ſubijcit: alterum cum concedit æqualibus: tertium, cum etiam minoribus ſe, inferioribusque ſummittit. Atque Deum eſſe homine ſuperiorem omnis ratio, omnis doctrina demonſtrat. Sed ſuperbiæ magnitudo eo cõtendit, vt creatura infelix ſe creatori velit æquare ſuo. In quo genere mali verſatus eſt Angelus, atque homini, vt ſe ſe imitaretur, perſuaſit. Nam eius eſt illa vox impia atque nefaria, *In*

1. Co. 8.

Aug. tract. 4. in Ioan.

Eſai. 14.

cælum

talum conſcendam: ſuper aſtra Dei exaltabo ſoliũ meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo? Nonne Angelus hæc apud ſe iactauit? cui diuinitus dictum eſt, quod apud alium Prophetam legimus: *Dediſti cor tuum quaſi cor Dei.* Quibus verbis non potuit luculentiùs exprimi ſuperbiæ vehemẽtiſſimæ vis, quod perinde cogitaret atque ſtatueret apud ſe, ac ſi Deus ipſe foret. Hoc lethale venenum, ille de Angelo factus diabolus, de ſumma ſcilicet volucre ſerpens teterrimus inſtillauit propinauitque primis hominibus, cũ Euam allocutus ſic eſt: *Eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum.* Simonem illum Magum eo dementiæ actum legimus, vt ſe Dei virtutem haberi vellet. Herodes quoque diuinos ſibi honores ſumens atque depoſcens, merita clade ſtultitiæ ſuæ pœnas dedit. Nihil eſt tam ſublime, tam excelſum, quo non peruadat ſuperbia. Hic Baptiſtæ conſtantiam euertere Phariſæi ſe poſſe ſunt rati. *Putabant enim,* ait Euthymius, *inſipientes, quod licet in cæteris vigilantius excubaret, attamen humanum aliquid tanquam homo ſentiret, ac gloria amore illectus, Chriſtum ſe eſſe reſponderet, & deinceps Ieſu fama extingueretur, ob quam omnes oriebantur anxietates.* Ergo Ioannes hac eadem ſuperbiæ tentatione pulſatus, quæ Angelum de cælo deiecit, quæ hominem paradiſo expulit, reſtitit fortis, neque ſe vinci eſt paſſus, maluitque veritati hærere in imo, quam falſitate in ſublime tolli. Rogatus an eſſet Chriſtus, & ita rogatus, vt non tam ſenſum quam conſenſum flagitaretur, reſpondit conſtantiſſimè: *Non ſum ego Chriſtus:* Non me tam altũ ſapere decet: longe me maior

Ezech. 28.

Gen. 3.
Act. 8.
Act. 12.

Euthym. in expoſit. Euangelij.

eſt Christus. Exemplo præclaro docuit mortales, nullo modo diuinos ſibi vſurpare honores, ne oblatos quidem accipere. Quę fuit Sanctorũ perfectorumque virorum mens & cogitatio firmiſſima. Petrus Cornelium Centurionem ante

Actor. 10. ſe proſterni non patitur. *Surge*, inquit, *& ego homo ſum ſimilis tui.* Paulus & Barnabas cum ſacrificari ſibi ab admiratoribus ſuis vident, grauiter ferunt, ac præ dolore & indignatione in mediã turbam exiliunt, diſciſſis veſtibus clamitantes:

Actor. 14. *Viri quid hæc facitis, & nos mortales ſumus ſimiles vobis homines?* Neque homines ſolum, verum etiã Angeli ſancti diuinos ſibi honores tribui indignantur, neque ferunt ſimile quippiam, quãdo Angelus Ioannẽ Apoſtolum ſe adorãtem ita prohibet, vt dicat, *Vide ne feceris, conſeruus*

Apoc. 22. *enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum: Deũ adora.* Magis Angeli ſancti eo nomine gloriantur, quod Dei, Chriſtiq; ſerui ſint, & Chriſti ſeruorum ſocij: Ioannis Baptiſtæ exemplo fidelis debet, cum ſuperba tentatione appetitur, vt alta de ſe ſapiat, vt virtutes diuinitus datas ſibi attribuat, vt animarũ ſalutem ſibi arroget, apertè ac conſtanter dicere: *Non ſum ego Chriſtus.* Nam occulto quodam modo cum ea quæ Dei ſunt, & quæ Chriſto ſunt debita, homo ſibi ſuperbè ſumit, Dei & Chriſti dignitatem vſurpat. Cumq; Deus ſemper reſiſtat ſuperbis, humilibus autem det gratiã, nunquam de corde, imo vero de ore confeſsio illa pia Danielis & vera deponẽ-

Dan. 9. da eſt: *Tibi Domine honor & gloria: nobis autem confuſio faciei noſtra.*

2 Etiam æquali ceſſiſſe Ioannem.

Non ſolum Ioannes ſe maiori, id eſt Chriſto, ſummiſit, ſed ęquali etiã (qui numerabatur alter humilitatis gradus) libenter conceſsit. Rogatus enim,

enim, vtrùm eſſet Elias. Eliæ dignitatem ſibi nõ ſumpſit, ſed ſe Eliam eſſe negauit. Licebat ſanè Ioanni nullo veritatis præiudicio Eliæ ſibi nomen dignitatemq; vendicare: cum præſertim de præcurſore Chriſti ageretur, quem futurum eſſe Eliam, Malachias Propheta teſtatus eſt: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum.* Quæ quidem prophetia, quanquam loquitur de aduentu Domini poſteriori, quem præcedet Elias Thesbites, vt habent ſeptuaginta interpretes, tamen in priorem etiam aduentum conuenit, quẽ anteceſsit Elias virtute & ſpiritu, id eſt Ionnnes nihilo Elia inferior, quemadmodum Gabriel Angelus apertè Zachariæ patri denuntiauit, Malachiæ verba quodãmodo interp̃tans. *Et ipſe* (inquit) *precedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda patrũ in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum.* Itaque de eadẽ hac quæſtione Chriſtus ab Apoſtolis interrogatus, in Ioanne aduentũ Eliæ, quẽ Scripturæ prædicerent, quemq; Phariſæi tradidiſſent, impletum intelligi verè poſſe cõfirmauit. Sic enim legimus apud Matthæum: *Et interrogauerunt eũ diſcipuli dicentes, Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? At ille reſpondens ait eis, Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autẽ vobis: quia Elias iam venit, & non cognouerunt eũ, ſed fecerunt in eo quacunque voluerunt.* Neq; Apoſtolis modo, verum etiam turbis, id teſtimoniũ Chriſtus de Ioãne præbuit, ꝙ eſſet Elias. Nam concionans aliquando de eo ſic ait, *Omnes Prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt: & ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias,*

Malach. 4.

Luc. 1.

Matth. 17.

Matth. 11.

qui venturus eſt. Quæ cum ita ſint, quod Chriſtus de Ioanne aſſeruit, non mentiretur vlla ratione ſi Ioannes de ſe confirmaret, ſe ſe eſſe Eliam, cuius ſpiritum, vitam, mores, actus pene omnes exprimeret, deſerta & inculta loca habitans, Reges liberrime arguẽs, à regina ipſe quoque diram perſecutionem paſſus, zona pellicea item ſuccinctus, igneam facem ſermone præferens, delicias acerrimè inſectans. Denique diuerſo nomine eandem perſonam repræſentans. At his omnibus prætermiſſis Eliam ſe Ioannes rogantibus negat, quod nihil de ſe ſublimè, nihil amplum ſentiri cuperet. Eſt ea veriſſima humilitatis ratio, vt de ſe abiectiſſime ſentiat, & ab alijs ſentiri vehementer cupiat. Itaque ea facile obliuiſcitur & præterit, quæ ad laudem gloriãque faciunt, in ijs verſatur libenter, ex quibus minimus honoris & famæ cumulus ad ſe peruenire poſsit. O nos mille tartaris dignos, qui cum exigua admodum virtute præditi ſimus, tamen magnifice de nobis omnes homines & ſentire & prædicare volumus: Quam eſt rarus etiam apud eos, qui religione præſtare videntur, veræ humilitatis affectus? qui laudem fugit ſuam, alijs libenter de gloria concedit.

3 Perfecta humilitas, quæ ſe minoribus ſubijcit.

Verum non hic ſtetit diuini huius viri humilitas, vltra progreſſa eſt. Neq; contentus is maiori obſequi, æquali cedere, etiam minores ſibi anteponit. Vtrum eſſet Propheta, qui ſe neque Chriſtum, neque Eliam haberi vellet, tertiò rogatus, Prophetam ſe eſſe aliquem negauit. Scio Græcos patres Cyrillum, Origenem, ac Chryſoſtomum, non de quouis Prophetá, ſed de illo magno à Moſe prædicto ſermonem eſſe cõtendere, quod articulus apponatur more Græco.

Verum vt huic ſententiæ non admodum repugnem, tamen libentius ſequor Latinos Patres Auguſtinum, Gregorium, Bedam, qui generatim prophetæ verbum accipiunt. Nam alium eſſe prophetam illum à Moſe prædictum, quàm Chriſtum, ſacerdotes Iudaicos exiſtimaſſe, non eſt profectò ſatis veriſimile, cum de Chriſto in lege vniuerſa teſtimonium manifeſtius ſit nulnullum. Si enim Philippus Chriſtum eſſe eum à Moſe prædictum prophetam intellexit, cum adhuc rudis eſſet doctrinæ Euangelicæ, idq; aperte Naranaeli ſignificauit, quonam modo peritiſsimos legis id ignoraſſe arbitremur? Ergo ſe in nullo numero prophetarum poni voluit, ne vulgarem quidem & infimi pretij prophetam haberi. Atqui eum non prophetam modo, ſed prophetis ſuperiorem etiam, Chriſti ſumma veritas prædicauit. *Quid exiſtis*, inquit, *in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam prophetam.* Quod ſi neque virtuti virtus, neque veritati poteſt veritas eſſe contraria, quomodo hæc cohærent & conſtant, vt quem Chriſtus cõfirmat eſſe prophetam, eundem Ioannes neget? Neq; humilitatis ratio eſt, niſi veritate nitatur. Non enim quod quidam ineptè falſóque ſenſerunt, vt humiles ſimus, mendaces eſſe debemus? Quaſi vero non ſuppetat ad humilitatem veritas ac niſi falſitas opituletur, vnde demiſſe atq; humiliter de nobis ſentire & loqui poſsimus, inuenire non liceat. Id vero ſuperbiæ eſſe maximæ quis ignoret? atque ea humilitas tota falſa, tota commentitia ſit neceſſe eſt, quæ falſo fundamẽto nititur. Probata eſt illa Auguſtini ſententia. *Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris: mentiendo efficeris,* *Aug. ſerm. 31. de ver-*

I 5 *quod*

bis Apoſtoli. Refertur 22. q. 2. cap. cum humilitatis. Idē docet li. de natura & grat c. 34. S. Tho. 2. 2. q. 161. artic. 3.

quod euitaueras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas? Igitur vt humilis fuit, ita æquè vera reſponſio Ioannis. Et eſſe eum Prophetam verè Chriſtus aſſeruit, & non eſſe Prophetam ſe non falſo Ioannes ſenſit. Atque id quoniam refert plurimum, vt penitus intelligatur, doctrina beati Thomæ præclara repetenda eſt, qui de Humilitate diſputās, docet humilem in ſe nō quæ ex Deo habet cōſiderare, quibus excellit, ſed quæ habet ex ſe, quibus inferior eſt. Itaque ſine mendacio aut fictione ſe alijs etiam inferioribus poſſe ſubijcere. Nam vt etiam Augſtinus dixit, *Qui vera pietate Deum diligit, plus intendit in ea in quibus ſibi diſplicet, quam in ea, ſi qua in illo ſunt, quæ non tam ipſi, quam veritati placent.* Ergo Ioāni, qui eſſet perfecta humilitate præditus, ſalua veritate pronūtiare licuit, ſe non eſſe Prophetam. Neq; enim erat Propheta illius generis, vt futura prędiceret, quemadmodum veteres faciebāt. Cum eſſet tamen Propheta & pluſquā Propheta, qui ipſum Dei filiū in carne pręſentē, ſpiritu diuino agnoſceret, mortalibusque indicaret. Quod enim ad laudem ſuā pertinebat verū, tacuit ac diſsimulauit, quod ad contemptum magis excitandum & admirationem de ſe hominum cōprimendam, pertinere videbatur, illud expreſſit. Itaq; humilitatis ſanctæ ſpiritu ducti magni ſępe homines de ſe abiectiſsima indigniſsimaque pronuntiant. Paulus quidem Apoſtolus ſcribit ſe eſſe minimū Apoſtolorum, imo vero omnium Sanctorū minimum. Idem ſe blaſphemum, & perſecutorem, atq; indignum Apoſtolico nomine. Idem quod mireris amplius, ſe omnium peccatorum maximum

Aug. lib. 5. de ciuitate cap 20.

1. Cor. 15. Epheſ. 3.

mum confitetur. His enim verbis vtitur: *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quia Dominus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorũ primus ego ſum. Sed ideo miſericordiã conſequutus ſum, vt in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem potentiam ad informationem eorum qui credituri ſunt illi in vitam æternam.* 1. Tim. 1.
Quorum verborũ profundiſſimam humilitatẽ egregie ponderat Chryſoſtomus ad hunc modũ Chryſoſt. in
Hoc ait Paulus: *cum vellet Deus certiores homines facere, quod omnia illi peccata donauit, elegit eum qui plus omnibus deliquerat, cui ſcelera cuncta dimitteret. Et intuere quæſo diligentius beatiſſimi viri prorſus humilem mentem. Non dixit, vt in me oſtenderet patientiam, ſed omnem patientiam, ac ſi apertè diceret. Nullus eſt in quo maior habenda ſit patientia, neque inueniri facile poteſt peccator, qui tanta abundantia miſerationis indigeat.* Ita quidem Chryſoſtomus Paulum interpretatur, & verè, nihil enim humilius illo. Num igitur putatis, cum hæc ille de ſe diceret, falſum aliquid fictũve afferre voluiſſe? Minimè verò. Num prædicator veritatis, mendacio humilis eſſe pergeret? Nihil dici ſtultius poteſt. Quid igitur? ſe quidẽ Paulus ex ea parte ſpectabat, qua miſeriã ſuã extare cernebat, alios vero cõtuebatur ex ea contra parte, qua miſericordia Dei eminebant. Itaq; ſtudio animoq; veriſsimo de ſe abiectè & demiſsè, de alijs pelarè excellenterq; ſentiebat Quæ ſane ſentiendi pronuntiandiq; ratio, non tam ſpeculatiuo diſcurſu nititur, quã affectu quodam practico ſynceriſsimo, quo vir humilis ſponte ad propriam ſemper inopiã, infirmitatemq; reſpicit. Atque hæc humilitatis veriſsimæ, contemptio ſui, rariſsima eſt hodie

1. Timot. 1. hom. 4.

inter homines, eos quoque qui ſanctitatis laude florent. Nam vt Chryſoſtomus ſcitè dixit, *Humilitas non facile inuenitur, ſed humilitatem quidem verborum plurimam & vltra quam ſatis ſit abſque difficultate reperies: animi vero humilitatem difficillimè.* Quin potius ipſo humilitatis habitu & ſpecie ad ſuperbiam plerique abutuntur, qui de ſe demiſſe abiecteque loquuntur, vt exiſtimationem ſanctitatis ſuæ augeant, atque ab alijs eo amplius laudentur. *Eſt qui nequiter humiliat ſe* (ait Sapiens) *& interiora eius plena ſunt dolo.* Callidè admodum ſuperbia ſe humilitatem mentitur, vt humilitatis gloria potiatur. Etenim ſi verè & ex animo illa procederent, quę in nos dicimus, eadem cum ab alijs dici prædicariq; audimus, non adeo ægrè moleſtèq; ferremus. Nunc vero quæ de nobis confitemur, ea cum alij nobis obijciunt aut vituperant, indignamur, iraſcimur, grauem iniuriam contumeliamque conquerimur. Quare fucus quidem humilitatis eſt plurimus, ſuperbiæ vero vis incredibilis, quæ nos agitat. Itaque fit vt dolo celeriter patefacto, non modo apud Deum miſere iaceamus, ſed etiam hominibus ridiculi ſimus, fructus dignos fraude referentes. Nihil eſt enim quod perinde diſpliceat atque odio ſit, ac ficta virtus, præſertim humilitatis indumento alieno depoſito facies ſuperbiæ, quæ latebat, aperitur. Videntur mihi ſane ij homines fœminæ illi perſimiles, quam Scriptura narrat diſſimulata reginæ perſona, habitu paupere aſſumpto, Prophetam Abdiam de filij morbo conſuluiſſe: quæ cum fallere Prophetam pararet, atque deludere, cognita ac deprehenſa, dolum ſibi nocuiſſe ſenſit, conuitio detecta, durumque de filij interitu

pro

Chryſoſt. homil. 3. in 1. Timoth.

Eccleſ. 19.

3. Reg. 13.

pro mercede nuntium reportans. Itaq; ſuperbia meretur illudi, eoque magis, quo ſe alieno humilitatis habitu amplius mẽtitur. Quare Ioannis Baptiſtæ exẽplo edocti, illud diligenter ſtudeamus præſtare, quod Paulus adhortatur. *In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes* Atque in alio loco: *Vt digne ambuletis vocatione qua vocati eſtis cum humilitate.* Omnem humilitatem tunc ſeruabimus, cum & maioribus obtemperauerimus, & ceſſerimus æqualibus, & minoribus quoq; nos ſubiecerimus. *Philip. 2.* *Epheſ. 4.*

Fuit ſanè humilitas Ioannis admirabilis & eximia. Sed fuit Chriſti non impar, imo multo cumulatior laudatio Ioannis: vt hinc ſatis perſpicuum fiat, quam ſit illud veriſſimè à veritate ipſa pronuntiatum, *Qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Quia enim ſe Ioannes demiſit, abiecit, contempſit, ab ipſo Deo Chriſto palàm eſt atque magnificè laudatus, ornatus, in cælum elatus. Ipſe ſe Prophetam negauit: Chriſtus eum Prophetam prędicauit, & pluſquã Prophetam. Ipſe Eliæ & nomen & meritum à ſe propulſauit & repulit, Chriſtus non dubitauit Eliam appellare, atque officio & merito vel æqualem vel ſuperiorem oſtendere, prędicatione, virginitate, zelo, Regis, Reginæque perſecutione per omnia certè ſimilem. Ipſe ſe indignum iudicauit, qui procumbens Chriſti corrigiam calceamenti ſolueret: Chriſtus eum tanto eſt honore dignatus, vt ſe lauandum ac baptizandum nudum illius manibus ſubijceret. Ioannes Chriſti ſe eſſe præconem profeſſus eſt, vt eius aduentum omnibus denuntiaret: Chriſtus virtutum Ioãnnis eſt præco factus, Ioannẽ non Prophetis ſolum anteponens, verumetiam 4 Quemadmodum humiles Deus extollat. *Matth. 11.* *Matth. 17.* *Matth. 3.* *Matth. 11.*

Angelis inſerens, quo natum eſſe maiorem ex mulieribus aſſereret, neminem. Ita fit, ꝙ Chriſtus diſcipulos ſuos monitos voluit, vt qui minimum ſe præbuerit, fiat maximus. Huc intuentes ſancti Patres nõ ceſſant ad humilitatem nos cohortari, quorum è numeró magnus ille Athanaſius ſic loquitur: *Ingẽs remediũ eſt ad ſalutẽ animi humilitas, cũ Satanas non ob ſcortationẽ, aut adulteriũ, aut furtũ deiectus ſit è cælo, ſed ſuperbia illum inde præcipitarit infra ipſam abyſſum: cuius hæc verba fuere: Aſcendam & ponã ſoliũ è regione Dei, & ero æqualis altiſſimo. Et ob hæc verba deiectus eſt, ignisq́; æternus illius hæreditas & portio factus eſt. Superbia in diabolo eſt: humilitas contra in Chriſto, cum ipſe Dominus loquatur, Si quis inter vos cupiat fieri magnus, ſit omnium miniſter.*

Athanaſ. in lib. de virginitate

Quæ planè omnia conſiderantes, debemus, fratres, humilitati impensè ſtudere, & Chriſto alacriter cõſtanterq́; ſeruire, qui tam bonus eſt Dominus, vt ſeruos ſuos fideles, qualis Ioannes extitit, ampliſſimè glorioſiſſimèq́; remuneret. Ipſi gloria & imperiũ in omnẽ æternitatem. Amen.

IN EADEM DOMINICA CONCIO TERTIA.

Interrogauerunt eum, Tu quis es? **Ioan. 1.**

a Prius interrogandum, quã iudicium ferendum.

QVANQVAM in hac legatione, quam Ioanni deſtinauerunt Iudæorũ principes, multa peccarunt, vt alio tempore oſtendim[us], [t]amen illud rectè ſe habui[t], quòd nihil ſibi decernendũ putarunt, antequam, quid ipſe de ſe

Ioan-

Ioannes ſentiret, quid cõfiteretur, cognoſceret. Quare laudanda eſt eorũ illa vox, *Tu quis es?* Sapientis conſiliũ eſt, *Prius quã interroges, ne vituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iuſtè. Prius quam audias, ne reſpondeas verbum.* *Eccleſ. 11.*
Cum enim viderent Iudæi Ioanem nouo more, nouo inſtituto paſſim cateruas hominũ baptizare, & maiorum ad id munus mandatũ habere nullum ſcirent, neq; vituperare auſi ſunt, neque autoritate ꝓbare ſua voluerunt, niſi cauſa quæſita & cognita. Quare cum ſe neq; Chriſtũ neq; Eliam eſſe, neq; vero Prophetam aliquẽ reſpondiſſet, iam iure ſuo ſuccenſere ſibi viſi ſunt, itaq; contradixerunt, *Quare ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Elias, neq; Propheta?* Mihi vero hoc tempore permulti videntur baptizare, qui Prophetæ non ſunt: id eſt eas ſibi Eccleſiaſtici muneris partes ſumere, quibus agendis idonei nullo modo ſunt. Qui enim cõuenit, vt Epiſcopi & nomen & ſedem teneat, qui aleæ ſtudet, qui totus in venationibus aut aucupijs eſt, qui ſolũmodo augendis ditandisq; conſanguineis vacat? Aut quomodo is iudex conſtituetur, qui alieno ære oppreſſus, nihil aliud in cauſis tractãdis cogitat, quã vt nummum quã poſſit copioſiſſimè & occultiſſimè emungat? Nonne hunc merito interrogandũ putatis, Tu quis es? *Principes tui* *Eſai. 1.* (ait Propheta) *ſocij furum.* Nam ſocios eos furũ rectiſſimè exiſtimemus, qui eos ſibi ſatellites adhibent, rerumq; agendarum miniſtros, quos quæſtum ex officio facere ſciunt, pluriſque lucellum, quam legum obſeruantiã ducere. Nã de parochis Eccleſiaſticisq; præfectis magna quoque querela exiſtit, quòd paſtores non ſolum mercenarios ſe præbeant, verum etiam lupos inter-

Actor. 20. interdum agant. *Non parcentes gregi*, vt dixit Apoſtolus. *Et erit ſicut populus ſic & ſacerdos: peccata populi mei comedent: & ad iniquitatem eorum ſubleuabunt animas eorum.* Verè multi præfecti peccatis & iniquitate veſcuntur, dum licentiam vitijs tribuunt, vt opes augeant, aut quod eodem redit, vitia obiurgare prætermittunt, ne vitæ commoditatibus excidant. Eorum enim
Oſe 4. verborum Oſeæ etſi plerique Cyrilli & Theodoreti ſententiam ſequuti aliam afferunt interpre-
Greg. hom. 17. in Euãg tationem, tamen mihi probatur Gregorij expoſitio, quæ ſic habet: *Cur ſacerdotes peccata populi cõmedere dicuntur, niſi quia peccata delinquentium fouent, ne temporalia ſtipendia amittant? Sed & nos qui ex oblationibus fidelium viuimus, quas illi pro peccatis ſuis obtulerunt, ſi comedimus & tacemus, eorum proculdubio peccata mandu-*
Bern. ſerm. 77. in Cãt. *camus.* Neque ab ijs diuerſa Bernardus. *Peccata,* inquit, *populi mei comedent, quaſi dicat, peccatorum pretia exigunt, & peccantibus debitam ſolicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum vacuandis marſupijs, quam vitijs expurgandis?* Vtinam non verius quam audacius hæc Bernardus. Vnde igitur tanta pernicies? certè miniſtri eliguntur non boni, qui cogniti exploratique non ſunt: quibus non eſt tempeſtiuè dictum, Tu quis es? Sed dicet quiſpiam, omnia de ſe præclara prædicaturos, ſi interrogentur, quid opus eſt quærere, Tu quis es? cum ſint de ſe teſtimonium dicturi ampliſſimum? Enimuero fratres, ſi vitam moresque interrogemus cuiuſque,
Iac. 3. non facile decipiemur. *Oſtendat,* inquit, Apoſtolus Iacobus, *ex bona cõuerſatione operationem ſuam.* Quod ſi teſtimonium operum idoneum

ſuppe-

ſuppetat, nõ fruſtra fides dictis habebitur. Mentiri neſcit vita integra. Seipſum etiam interroget vnuſquiſq;, Tu quis es? An Chriſtianus voce, moribus paganus? an profeſſione & veſte regularis, vitæ cõſuetudine ſecularis? an ſpecie matrona honeſtiſsima, actu & ſtudijs leuiſsima pellex? Quanta perturbatio rerum? quam ſæpe homines falluntur amore ſui, & alios facile fallunt?

Confeſſus eſt, ait, *& non negauit*. Magna veritatis laus in Ioanne, qui in re tanta fidem meruit dictis. *Ille*, inquit Chriſtus, *teſtimonium perhibuit Veritati*. Oblato tanto principatu Ioannes nihil de veritate detrahendum putauit: nos ob leuiſſimas res facile ad mendacia dilabimur. Omnino eſt turpe vitium, viroque ingenuo indignum, mentiri. Sed qui grauiſſimè ferunt, appellari mendaces, iidem nõ flocci habent eſſe mendaces, quæ quidem eſt res vehementer abſurda. Spiritus ſancti præceptum eſt, *Noli Velle mentiri omne mendacium*. Eiuſdem Sapientis ſententia eſt, malle ſe cum furibus communicare quam cum mendacibus, & verè. Inter fures enim periclitatur marſupium, omniſque iactura ad pecuniam tandem redit: ac mendaces honori, exiſtimationique inſidiantur, capitis quoque, ſi his fidas, ſæpe periculum adeas. Verba ipſa Sapientis pono, quæ ſunt ſcitu digniſſima. *Opprobrium nequam in homine mendacium: & in ore indiſciplinatorum aſſiduè erit. Potior fur, quam aſſiduitas Viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominum mendacium ſine honore: & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione*. Pulchrè admodum quam vile & ſordidum vitium ſit hominum, mendacium, expreſſit, quin periculoſa etiam conſuetudo, quanta turpi-

[Margin notes: 2. Veritatis ſtudiũ & laus. — *Ioan. 5.* — *Eccleſ. 7.* — *Eccleſ. 20.*]

turpitudo, quoquo ſe vertant. Pueri autem præcipuè caſtigandi ſunt, ſi mentiri conſueſcãt. Vix enim viri exuere eam turpitudinem poſſunt, quã à teneris imbuerunt. Plutarchi præclariſſimum præceptũ eſt: *Præter hæc omnia, id quod ſanctiſſimum eſt, pueri vera proferre conſueſiant, Mentiri enim ſeruile vitiũ eſt, & à cunctis mortalibus odio inſectandum, nec quod apud mediocres etiam ſeruos veniam promereatur.* Herodotus Græcus autor antiquus ſcribit apud Perſas turpiſſimũ duci mentiri: & æs alienum debere, propterea ꝙ neceſſe ſit eundem qui debet, mendacio quoq; obnoxium eſſe. Illud vero vſu venire ſæpenumero ſolet, vt viri veraces, quamuis prima fronte, cũ ea dicunt, quæ minus placent, diſpliceant, poſtea tamẽ ob integritatẽ cognitã, & in pretio ſint, & amẽtur. Cõtra, qui malis artibus fallẽdo animũ potentiũ demulcent, ſimulatq; illorũ technæ & mẽdacia patefiunt, odio eſſe incipiunt graui ijs ipſis, quibus obſequi videbantur. Eam rem mirificè cõſecutus mihi Plato videtur, cuius de veritate teſtimoniũ ipſius verbis recitabo. Sic igitur ſcribit in ſuis de Legibus libris: *Veritas profecto cum Dijs, tum hominibus dux omnium eſt bonorũ. Cuius, qui felix, beatusq́; futurus eſt, ſtatim ab initio particeps eſſe debet, vt in veritate plurimum tẽpus vitã agat. Fidus hic certè eſt, infidus autem, qui ſponte mentitur: qui vero non ſpõte, amẽs quorũ neutrũ optabile eſt. Nam & infidus & amens ab amicitia admodũ alienus: ac procedente tẽpore cognitus in tantã in odioſa ſenecta vitaq́; termino ſolitudinẽ incidit, vt ſiue viuãt, ſeu deceſſerint filij & amici, ſimiliter orbã vitam agant.* Magna plane veriſſimaq; ſentẽtia, nihil quippe hominibus odioſius, quã decipi ab ijs præſertim, quorũ fidem maxime flagitant.. Quare quo chariores

Plutarch. de educatione liberorum.

Herodot li. 1. Clio.

Idem docet Plutarch⁹ in lib. quod nõ ſit fœnerandum.

Plato li 34 de legibus, ſiue dialogo 5. de legum latione.

eo grauiorem mendacio offenſam contrahunt.

Ego Vox clamantis in deſerto. Officiũ ſibi humile præconis Ioãnes tribuit. Simul veteris vaticinij Eſaię admonet, ne baptiſmi inſtitutũ nullo iure vſurpaſſe ſibi videretur, quē ipsũ baptiſmũ eſſe p̄dicat, nõ adeo magni pretij, cũ in aqua ſit, non tam S. ſpiritu continens & cõferens, quam prænuntians, eo genere baptiſmi dandum, quo Chriſtus Dei filius vteretur. Vtriuſq; baptiſmatis differentiã ponit egregie S Titus autor peranti-quus ſic: *Baptiſma Chriſti ex Vi propria perfectam remiſſionē peccatorũ habet: At Ioannis baptiſma licet remiſſionē peccatorũ adiunctã habeat, nõ tamen eã ex ſe habebat, ſed ex pœnitētia. Erat enim imperfectũ, quamuis cæteris baptiſmatis Iudæorũ perfectius: præparabat enim homines ad pœnitentiam, & baptiſmũ Chriſti.* Eadem eſt Cyrilli hoc loco, veterumq; omnium ſententia: qua dogma catholicum mirificè cõfirmatur, ꝙ ſacramenta Chriſti vi ſua ac virtute iuſtificent, & ꝙ Theologi aiunt, ex opere operato gratiã ea ſuſcipientibus cõferant. Quod verò ſe Ioãnes appellat vocē clamantis, ꝙ ſe nihil aliud quã Chriſti p̄conem ꝓfitetur, quanquã eſt ab humilitate & modeſtia profecta confeſſio, tamen habet vt veritatis, ita dignitatis non parũ. B. Franciſcus, vt Bonauentura literis tradidit, cũ in latrones incidiſſet, rogatus quis eſſet, ſe per ſummũ gaudium magni Regis pręconē profeſſus eſt. Etenim diuini verbi miniſtri, veriſſimi ſunt Dei præcones. *Præconis quippe*, ait Gregorius, *officiũ ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotiũ accedit: Vt ante aduētũ iudicij, q terribiliter ſeqtur ipſe ſcilicet clamando gradiatur.* Nã vt præco neq; de ſuo quicquã pronũtiat, neq; ea poteſt vel tacere vel immutare, quæ edicuntur à iudice, ita Prophetæ & miniſtri Chriſti nunl

5 Diuini præconis officium.

Eſai. 40.

Titus in Lucam cã. 3.

Bonauent. in Vita S. Franciſci. c. 2.

Greg. in paſtor. p. 2. c. 4.

de ſuo cerebro dicere debent, nihil etiam non dicere, quod diuinitus dicere iubentur. Ea lege ſe Ezechielem Deus ſpeculatorem legiſſe affirmat, vt quæ viderit, dicat, quæ audierit, denuntiet: non quæ illi iucundiora melioraque videbuntur, *Fili hominis ſpeculatorem domui Iſrael dedi te: & audies ex me ſermonem, & annuntiabis eis.* Quam ſuam conditionem agnoſcens alius Propheta, hoc eſt Micheas, cum obnixè rogaretur ea referre, quæ cum aliorum vaticinio conuenirent, quæque regibus eam vocantibus forent grata & iucunda, iureiurando confirmauit, ſe nihil poſſe aliud renuntiare, quam quod ei eſſet diuinitus inditum. Hac fide ſi Dei miniſtri fuerint, ſi fideles verbi diuini ſe nuntios præbuerint, magnum Chriſtianus populus ex eorū concionibus fructum ſine dubio capiet. Sin quod olim falſi prophetæ agitabāt, nugas ſuas & ſomnia pro Dei verbo venditarint, & ipſi graues violati officij pœnas luent, & infelix ac ſtulta plebecula talibus deliramentis aures libenter præbens, duplo ſtultior deteriorque recedet. Neq; vero præconi indignamur, quamuis acerba & grauia clamitet, cum dictata à Magiſtratu eum pronuntiare animaduertimus. Itaque ineptiſſimi illi ſunt, qui aduerſus concionatores inſaniunt, cum in vitia aſperius inuehuntur, quibus ipſi tenentur. Quin potius peccatis iraſcantur ſuis, prædicatoribus vero, quod iuſſu Dei vitia ac peccata reprehendant, quo peccatores correcti ſanentur, plurimam gratiam habeant.

Ezech. 3.

3. Reg. 22.

4 Præſens eſt Deus & latet.

Medius autem veſtrum ſtetis quem vos neſcitis, cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam eius calciamenti. Summam Dei maieſtatem decet, vbique eſſe præſentem, & nuſquam capi, quem

quem meritò Auguſtinus inuocat præſentiſſimum, & ſecretiſſimum. Origenes inuiſibilem deitatem prædicat hoc loco, cum ſit cuiq; præſens. Verùm Dei bonitatem non minus quam maieſtatem hinc quoque intelligere poſſumus, quod ſimilis adeo nobis effectus eſt, vt vix diſcernatur inter homines homo. Magnam ergo Dei noſtri familiaritatem cum hominibus prædicat Ioannes, vt inter nos verſetur mediusque incedat vulgari habitu, adeo diſſimulata illa maieſtate ſua, vt minime cognoſcatur. Reuera incredibilis eſt diuinę bonitatis dulcedo, eximius eſt quidam amor in homines, id enim amantium oppidò eſt proprium, vt cum ijs verſari ex æquo cupiant quos amant, tametſi conditione ac dignitate longè impares ſint. Itaque amicitiā dixit Cicero amicos aut inuenire pares aut facere. Scriptura vero ſacra ſic Deum loquentem inducit. *Et delicia mea eſſe cum filijs hominum.* Et alia itē Scriptura: *Inambulabo inter eos, & in eis morabor: ipſi populus meus erunt, & ego ero eorū Deus.* Id præclariſſimè præſtat Chriſtiano populo, in quo Chriſtus vſq; in diem hodiernum verſatur medius, ſed occultus. *Verè enim tu es Deus abſconditus.* Quid enim poteſt eſſe magis familiare & commune, quam Euchariſtiæ vſus, quā quotidie ſpectamus, quotidie ſumimus, quæ vbique ſe præbet, vbique ſeruatur? At quid poteſt eſſe contra occultius, & tectius, quam Dei præſentia & ipſius Chriſti ſubſtantia veriſſima, in illo exiguo orbiculo panis, in illa ordinaria poculi ſpecie? Medius tamen noſtrum ſtat, quem nos neſcimus. Vtinam quod Eliſæus puero ſuo precabatur, nobis detur, vt oculi aperiantur noſtri, atque ita & videamus, & cognoſcamus, &

Aug. 1. confeſſ. c. 4.

Tullius de amicitia.

Prouer. 8.

Leuit. 26.

1. Cor. 6.

Eſai. 45.

4. Reg. 6.

adoremus, & amemus ardentiſſimè amatorem noſtrum Ieſum, tam ſe ſuis familiariter amicèq; præbentẽ. Sed in alijs etiã religionis noſtræ myſterijs vſurpare liceat eandem cogitationem, eãdem mentem induere, vt Deum planè occultatũ cognoſcamus. In Scriptura ſacra vt Theophylactus ait, paſſim occurrit Chriſtus, quem neſcimus, dũ Scripturas, quas legimus, non intelligimus. Eſt etiã nobis proximus atq; in medio poſitus, ſi cõſideremus, in ſacerdotio, in obedientia religioſa, in ſanctis & diuinitus inſpiratis deſiderijs, quæ ſæpenumero præterfugere nos atq; elabi ſinimus, quod Dei maieſtatẽ illic nobis oblatam non admodũ cõſideramus. *Quem vos neſcitis*, atq; ſcire eum perfecta felicitas eſt: vtinam ea frui contingat.

5 Reuerentia & amor in Chriſtũ

Cuius non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. Non ex modeſtia ſolum atque eximia humilitate manauit ea ſententia, ſed ex intimo etiam & ardenti quodam Ioannis amore in Chriſtum. Nihil enim ſibi beatius accidere poſſe is exiſtimabat: quam vt Chriſto famularetur, ac quouis etiam abiecto obſequij genere eum demereretur. Talis eſt Sanctorum in Chriſtum affectus, nihil de dignitate, nihil de gloria ſua laborant: toti in Chriſto vno colendo, adorandoq; ſunt. Quare videmus cæleſtes poteſtates ante agnum & procũbere, & clamare, & muſicos concentus edere, & coronas capitibus detractas, pedibus aduoluere, & odoramenta ſuffitusq; ſuauiſſimos adolere, omni deniq; officio in eum obſequioque inter ſe certare. Quis illud carmen exaudiat, qui non ſummopere delectetur? *Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & ſapientiam, & fortitudinem, diuinitatẽ, & ho-*

Apoc. 5.

& honorem, & benedictionem & gloriam. Quid illud, *Redemiſti nos Domine in ſanguine tuo, & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram?* Dici non poteſt, quam ſit ardens beatorum amor in Chriſtum, quã in illo ſuſpenſi affixiq; ſint: quemadmodũ ſe ſuaq; omnia contemnant præ illa ineffabili pulcritudine. De quo Angelorum mirabili amore in Deũm, & ſui ipſorũ contemptu Auguſtinus ſcribit his verbis. *Angelis bonis Dei, quæ ſanctificantur, charitas chara eſt, præ cuius incõmutabili & ineffabili pulchritudine, cuius ſancto amore inardeſcunt, omnia quæ infra ſunt, & quod illud eſt non ſunt, ſeq; ipſos inter illa contẽnunt: Vt ex toto quod boni ſunt, eo bono, ex quo boni ſunt perfruantur.* Talis eſt, fratres, Dei cognitio, talis amor ijs, qui ſapiunt, vt quo beatiores ſunt, eo ſe magis abijciãt præ vno illo verè pulchro, verè amabili, verè bono. Eo igitur affectu Ioannes Baptiſta tactus, adeo ſe præ Chriſto contẽpſerat & abiecerat, vt nihil perinde cordi eſſet, nihil ipſi ęquè in votis, ac toto mundo ſpectãte infimũ famulatus genus Chriſto exhibere, quo ſe ſe prorſus neglecto atque cõtempto, omnes Chriſtũ ſuſciperent, omnes ad Chriſtũ conuolarent, vni omnes Chriſto inhærerent. Neq; interim myſterio vacat, quod corrigiam calceamenti ſibi ſoluendam deprecatur, inſinuans, vt Patres pleriq; interpretantur, præſertim Gregorius Papa & Gregorius Nazianzenus diuinam naturã tãquam calceamento quodã humanæ noſtræ naturæ tectã atq; celatã, non ſatis ipſius ſcientiam apprehendi: ſed tamen quadam ex parte pro munere ſibi diuinitus dato hominibus myſterium Chriſti aperiendũ, vt tanquã corrigia laxata latentem iam om-

Aug. lib. 9. de ciu. c. 22.

Greg. Papa hom. in euangel.

Greg. Naz. orat in ſancta lumina

nes Chriſti diuinitatem cognoſcant, atque venerentur, cuius veſtigia terra teneat, ac ex humili illo corporis Chriſti paſſibilis veluti tegumento ad impaſsibilem & omni natura ſuperiorem ſubſtantiam, mentem cogitationemque traducant, illudque Apoſtolicum encomium verum ſit, *Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum ſed nunc iam non nouimus.* Is enim qui aliquando paſſus eſt, & crucifixus & mortuus eſt, qui fuit ſimilis noſtri, paſsibilis ac mortalis, nunc per omnia immortalis, per omnia Deus glorioſus eſt & æternus.

2. *Cor.* 5.

DOMINICA QVARTA ADVENTVS

CONCIO PRIMA.

Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, & cætera. Lucæ 3.

1 Deſcriptionem temporis, hiſtoriæ fidei conducere.

EORVM qui res geſtas virorum clarorum, hiſtoriaſque conſcribunt, conſuetudo eſt, cum inſigne aliquid narrare aggrediuntur, tempora vt aſſignent certiſsima, olympiadas, conſulatus, imperia id temporis obtinentia demonſtrent, quo & dictis fideles maior accedat, & lectoris excitetur amplius cognoſcendi ſtudium, tanquam ædificium nobile penitus adire cupiẽtibus in ipſo aditu & foribus maieſtas ſe quædã & ſplen-

& ſplendor oſtendat. Idque præſertim faciunt, cum rerum magna commutatio, aut principatus alicuius memorabilis initium inde prætexitur. Sic & Poeta eximius Romanæ gentis gloriam ab ingreſſu in Italiam Troianorum moliens exorſus eſt:

Virgil. 7. Æneid.

Nunc age qui Reges, Erato, quæ tempora rerum,
Quis Latio antiquo fuerit ſtatus, aduena claſſem,
Cum primum Auſonijs exercitus appulit oris.

Thucydides lib. 2. de bello Peloponeſiaco.

Simili exordio Thucydides, quem Lucas grȩcanicæ non expers literaturæ, videtur imitatus, Peloponnenſium bellum ſcripturus vtitur ad hunc modum. *Anno quintodecimo ſub Chryſide tunc apud Argos duo de quinquageſimum ſacerdotij annum agente, & AEmeſio apud Spartam Ephoro, & Pythidoro iam alterum menſem Athenienſibus præſidente, ſexto menſe à pugna apud Potidæã cõmiſſa*, & cætera. Idem videre eſt in alijs illuſtribus hiſtoriæ ſcriptoribus. Quod Græci & Latini hiſtorici faciunt, in ſacra hiſtoria Machabæorũ id obſeruari cernim⁹, vt olympiadas Græcorũ, ſimul Põtificatus ſuorũ referat. Eo more & inſtituto, à quo non abhorrent etiam propheticorum ſcriptores, ſacer Lucas Euangelicæ prædicationis exordia ſcripturus, putauit ſibi diſtinctè, dilucideque ponendum; qui principes tunc florerent, qui Pontifices, quotus eſſet imperij Romani annus, cui vniuerſus iam orbis ſubditus eſſet. *Anno*, inquit, *quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam. Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autẽ fratre eius Tetrarcha Ituree & Traconitidis re-*

gionis, & Liſaniæ Abilinæ Tetrarcha, ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha, factum eſt Verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. At quo omnis illa commemoratio imperij Romani, Principũ Iudaicorum, Pontificum deniq; euadit? Nempe vt teneamus quando diuinitus eſt Ioannes tactus, vt prædicationis munere fungeretur. Id vero quanti eſt, vt exordio tam ſplendido, tam magnifico opus fuerit? Sed res fuit planè tanta cõmendatione digniſsima, quod regnum cælorum, id eſt regnũ Chriſti, inde iam inchoârit, inde cõmutatio illa facta ſit maxima & clariſſima, legis in Euãgeliũ, ſeruilis ſtatus in filiorũ libertatem, terreni deniq; principatus in cæleſte ac diuinum imperium. Neq; mea commentatio hæc eſt, verum Saluatoris

Matth. 11. ipſius præclara ſententia: *A diebus*, inquit, *Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ & lex, vſque ad Ioannem prophetauerunt.* Igitur in Ioannis prædicatione Chriſtus velut cardinem rerum poſuit, atq; ipſa Euangelicæ legis fundamenta collocauit. Merito ꝓinde ſancti Patres Ioannẽ Baptiſtã vtriuſq; teſtamenti interiectum limitem & tanquem hemiſphęrij vtriuſq; orizontem vocant, Gregorius Theologus maximè, qui cũ alias, tũ in diuina illa orati-

Greg. Naz. in orat. in ſancta lumina. one in ſancta lumina ſic Ioãnem alloquitur: *Tu qui Ieſum baptizas, tu ſolitudinis alũne, & nullius cibi homo, tu noue Elia, Prophetis excellentior, vtpote eum qui Prophetarum vaticinijs pranuntiabatur, vidiſti, tu inter nouum & vetus teſtamentum interiecte.* In Ioanne terminum veteris, initium nouæ legis conſtituit diuina ſapientia. Quæ plane vel vna extitit, vel potiſſima ratio,

cur

cur Euangeliſtæ, cum in cæteris fere diuerſi ſint, tamen in exordiendo à Ioanne Euangelio mirificè inter ſe cõſentiat. Omnes enim Chriſti prædicationi Ioannem præcurrere narrãt. Ac Marcus quidem primis ſtatim verbis, ita exorſus eſt. *Marci 1.* *Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij Dei, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia Propheta, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viã ante te. Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini: rectas facite ſemitas eius. Fuit Ioannes in deſerto baptizans & prædicans*, & cætera. Ioannes vero Euangeliſta & Apoſtolus, vbi verbi diuinitatem expoſuit ad humana venturus, à Ioanne hoc verba facere cœpit. *Ioan. 1.* *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Matthæus in Saluatoris infantia moratus nonnihil duobus primis capitibus, tertium protinus ita inchoat. *In diebus autem illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ.* *Matth. 3.* Matthæum hâc parte imitatus Lucas, & duo is capita infantiæ Saluatoris actibus tribuẽda arbitratus, vbi iam de prædicatione agendum ſibi eſſe ſtatuit, à Ioanne omnino exordiendum putat, toto illo circuitu & commemoratione Imperatoris Romani, prouinciæ præſidis, cæterorum præfectorum, Pontificum Iudæorum, eo tandem euadens, vt quod felix fauſtumque ſit, Regni Chriſti initia auſpicaretur ac conſecraret. *Luc. 3.*

Quo quidem loco tantiſper nobis conſiſtendum eſt, ac diligenter conſiderandũ, qualis ille fuerit ſtatus populi Iſraelitici, qualis conditio temporum. Nempe omniũ, quæ vnquã fuerint, peſſima & grauiſſima. Primũ enim parebat populus Dei externis gẽtibus, ſub imperio erat ferreo, atq; omnium quæ pertulerat aſperrimo, vt *2 Peſſima fuiſſe tempora Iudęorum, cũ Chriſtus venit.*

Dan. 7. eſt à Daniele de quarta illa beſtia innominata prædictum. Deinde imperator is erat Tiberius, inquam, Cęſar quo neque fœdiorem neque crudeliorem Reſpublica vnquam Romana viderat: cuius flagitia & turpitudines inauditas ſui quoque ſcriptores produnt, Suetonius & Tacitus. *Hegeſippus lib. 2. c. 3.* De noſtris vero Hegeſippus, etſi paucis tamen abundè exponit ita ſcribens. *Tiberij tempora fœda ludibrijs, caprearumque ſeceſſu, ignauia intolerabilis, nullum tamen efficacis virum operis in necem eius excitauerunt, recentis vt arbitror Romani imperij reuerentia, ſiue terrore ſæuiſſimæ crudelitatis.* Iam vero ſub hoc imperatore impuriſsimo ac ſæuiſsimo præfectos habebant Iudæi tum multos tum inſigniter improbos: Herodē: Philippum, Pilatum, qui externi erant, & animo alieniſsimo in Iudæos, quorum ſceleſtos actus & mores prauiſsimos Ioſephus, Hegeſippusque deſcribunt. Ad hæc mala accedebat ſacerdotij ac Pontificatus miſerrima conditio. Cum enim Dei populus à ſacerdotibus & Pontificib. auxiliū tantis ſuis incommodis petere deberet, ab ijs ipſis tolerabat longe maiora damna, quorum opera atque ope leuari ac recreari oportebat. Erant Pontifices ac ſacrorum principes Annas & Caiphas. Satis eſt nominaſſe homines, vel monſtra potius hominum. Ius vero ipſum Pontificale, & dignitas illa maxima à priſco ſuo decore & gloria adeo deſciuerat, vt vix tenuiſsima vmbra extaret. Obſcuratum ſacerdotium & contaminatum mille modis. Etenim ex diuino inſtituto Pontificem tum vnum, tum perpetuum, tum demum legitima ſucceſsione procreatum eſſe oportebat. At temporum colluuie eo erat ventum, vt Pontifices eſſent ſæpenumero plures, atque

que autoritate & immutata & labefactata, non perpetui, ſed ad tempus, idque nonnunquam annui, ac ſi municipales annui magiſtratus crearentur. Legitimæ porro ſucceſsionis cura & ratio nulla. Prophanorum Principum arbitratu, ſacerdotia vel conferebantur, vel detrahebantur, venalia plerumque, pecuniaque coempta. Qui plus nummorum offerret, digniſsimus is Pontificatu habebatur. Cuius rei autorem idoneum legat qui volet eorum fere temporum teſtem Ioſephum Flauium Iudæum hiſtoricum. *Ioſeph. lib. 20. de antiquit. c. 18.* Igitur cum res, cum profanæ tum ſacræ, eo in ſtatu forent, qualem putatis populum Iſraeliticum extitiſſe? quam depreſſum? quam afflictũ? quam omnibus modis peſſundatum? At tunc regni Chriſti initium factum eſt, tunc ſacerdotij noui ac ſempiterni iacta ſunt fundamenta, tunc diu expectatus Rex, idemque Pontifex Chriſtus, populo Dei mundoq; apparuit. Qua de re præclarum Iſaiæ vaticinium illud extitit: *Et nunc quid mihi eſt hic, dicit Dominus, quoniam ablatus eſt populus meus gratis? Dominatores eius inique agunt, dicit Dominus, & iugiter tota die nomen meum blaſphematur. Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum.* *Eſai. 52.* Itaque cum tyrannicè populus Dei opprimeretur, cum lex diuina & ceremoniæ ſacræ externis contemptui penè ac ludibrio eſſent, ſceleribus Iudęorum ſine vllo modo graſſantibus, tunc opitulandum ſuis maximè Deus omnipotens duxit. Neque duces aut iudices, vt olim, mittendos ſubſidio putauit: ſed ipſe, qui per Prophetas antea loqui & conſulere ſuis ſolebat, per ſe rem gerere aggreſſus eſt, ſibique rempublicam capeſſendam, non alijs com-

mittendam arbitratus. *Propter hoc* (ait) *ſciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum.* Ponderate verba diuini ſpiritus plena. Tũc maximè diuina miſericordia emicuit, cum grauiſſimam iram, hominũ facta

Eſai.12. poſtulabant. *Cum iratus fueris, inquit, miſericordiæ recordaberis.* Alius itẽ Propheta poſt minas, & pœnas propter immania ſcelera de infido populo ſuſceptas, clementiſſimi Dñi aduentum

Amos 4. pulcherrimis verbis denuntiat: *Quapropter hæc faciam tibi Iſrael: poſtquã autem hæc fecero tibi, præparare in occurſum Dei tui Iſrael.* Quænam autem ſunt illa quæ ſe facturũ pronuntiat, quæque facta ſequutus iam ſit Domini aduẽtus, proximè indicarat. *Subuerti vos, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham: & facti eſtis ſicut torris raptus de incẽdio: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.* Qualis fuerit ſtatus populi illius, cùm diuina eũ clemẽtia per ſe adire ac reparare dignata eſt, nullo puto verbo melius exprimi potuiſſe, quam illo huius Prophetæ: *Facti eſtis ſicut torris raptus de incendio.* Contuemini torrem aliquem, cuius ignis maximam partem exuſſerit, reliquam perexiguam ſemiuſtulatam, fauilla opertam, fædeque deformatam reliquerit, quæq; ipſo viſceribus igne concepto, paulatim deficiat. Ad eum modum Iſrael externarum gẽtium viribus oppreſſus, interna quoque peſte ſequiente collapſus, vix priſtinæ dignitatis veſtigiũ retinens, omni pene erepta ſpe, quo tempore minime expectabat, Deum eo tempore ad ſe venire propitium accepit: atq; vt venienti occurreret, opportunè admonitus eſt. Sunt qui ver-

Galat.4. bum illud Apoſtoli, *Cum autem venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum,* ob id interpreten-

pretentur dictum, quod ad ſummum proceſſiſſet peccarorum noſtrorum ac miſeriæ magnitudo. Sic Theophilactus commentatur. *Simul atque aduenit præſtitutum tempus Chriſti incarnationis, cum omne ſcelerum genus pergreſſa humana natura, opus haberet curatione.* Tunc enim medico opus eſt maximè, cum morbi vis vehementer ingraueſcit. Qua ex re mirificè ſpes noſtra confirmanda atque erigenda in Deum eſt, præſertim rebus aduerſis, deſperato omni hominum adiumẽto: neq; in priuatis ſolummodo rebus, ſed in publicis quoq; tunc impenſius Dei benignitati fidẽdum, cũ humana omnia auxilia deſunt, imo vero infeſta & inimica omnia ſunt: cum ſub Herode & Pilato agimus, cum Annas & Cayphas ſacrarum rerũ potiuntur, tum Chriſti plurimum & imploranda, & expectanda clementia eſt: qui non, quid nos mereamur, ſed qd ſe deceat, tandem ſpectat. Scitum illud Philonis Iudæi Philoſophi dictũ eſt, bono animo ſocios eſſe iubentis, cum legati pro gente ſua eſſent ab Imperatore peſſimè accepti. Neceſſe enim eſt, inquit, Deum ijs eſſe propitiũ, quibus eſſet iratus Caius.

Euſeb. Cæſarienſis li. 2. c. 5. ex Ioſepho li. 18. Antiquit. c. 15.

3 Ergo in illa tãta perturbatione rerum, in illa colluuie tẽporum, cum imperaret Tiberius, administrarent Rempublicam Pilatus & Herodes, principatum ſacerdotum tenerẽt Annas & Cayphas, factum eſt verbum Domini ſuper Ioãnem Zachariæ filium in deſerto. Ex malorum extremo, factum initium boni ſummi. Eſt autem Scripturæ phraſis propria illa, *Factum eſt verbũ Domini ſuper Ioannem.* Quo quidem ſignificatur ſublimis quædam diuini luminis vis, quæ mentem Prophetæ rapiat, ac tollat in cęlum, deni-

Quo pacto diuinitus edocentur Prophetæ.

denique ſermonibus accipiendis idoneam reddat. Hoc idem profitetur Ezechiel de ſe, cum ſæpius dicit, *Facta eſt manus Domini ſuper me.* Nec aliud quod Iſaias ponit, *Spiritus Domini ſuper me.* Nam ſiue manum, ſiue ſpiritum, ſiue verbũ Domini audias, vim illam omnipotentem ac diuinam debes intelligere, quæ hominem cæleſtis luminis participem facit. Ideo Ambroſius hoc loco ſcribit: *Bene Lucas compendio vſus eſt, vt Ioannem declararet Prophetam, vt diceret: Factum eſt ſuper eum verbum Domini, alia non adderet. Vnum itaque dicens, omnia declarauit.* Quod vero, ſuper Ioannem, dicitur, verbum illud ſuper, declarat doni magnitudinem, quod noſtrum modum excedat, quodque è ſuperis detur atque influat: denique mentem hominis ita ſibi ſubijciat, atque omni ex parte accommodet, vt ſolet cera ſupernè impreſſo ſigillo, eum habitum formamque induere, quam habet, ipſique indit ſigillum. Aſpicite chartam typis ſuppoſitam, quam vno momento totam perſcriptam, atque ijs characteribus conformatam videtis, quos typus ipſe tenebat. Sic plane ſe habet vis propheticæ illuſtrationis, cum mentem hominis imbuit. Atque hoc intereſſe inter ſcientiam acquiſito humanò ſtudio, & diuino infuſam lumine cogitate, quod inter manu ſcriptam, & prælo excuſam pagellam. Nam quæ ſcribimus, paulatim exaramus, interuallis & tẽporum & locorum diuerſis, neque omnia æqualia conformamus lineamenta: at quæ prælo excuduntur, vno ſimul ictu, & primos & ſupremos characteres accipiunt, totumque opus ipſum momẽto temporis fit. Ita plane quæ noſtro ſtudio ac diſputatione comparamus, per partes ex his

Ezech. 1. 3. 40.
Eſai. 61.
Ambroſ. li. 2. in Lucã.

his in illa procedunt: at quæ diuinitus infuſo lumine cognoſcuntur, Angelico more, ſimul multa, eaque diſtinctè ac dilucidè admodum comprehendimus, qui modus res humanas vel diuinas cognoſcendi, quoniam natura ſuperior eſt, ſolum diuino munere conſtat. Quo in genere Paulus affirmabat de Euangelio ſuo. *Neq; enim ego ab hominibus accepi illud, neque didici: ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* Et Petrus in vniuerſum de Scriptura omni ſacra: *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.* Proinde quantum præſtet diuina Scriptura cuiuis doctiſſimorum hominum autoritati, facile iudicabitis. Vt igitur Ioannis prædicationem Lucas oſtenderet cæleſti dono comparatam in deſerto dixit verbum Dei ſuper eum factum. Ne amicitiæ aut neceſſitudini tribuerentur, quæ de Chriſto prædicaturus eſſet, & diuinitus edoctum, & in deſerto edoctum Euangeliſta commemorat.

Galat.1. *2.Pet.1.* *Sic Theophylact. in catena S. Tho.*

Iam id mihi prædicatorum mores magnopere informare videtur, quod de Ioanne accipimus, in deſerto factum eſſe ſuper eum Domini verbum. Nam quæ docere debent in publico, didiciſſe eos oportet in deſerto. Non ſatis tutò loquitur, qui non diu apud ſe ſiluit. Ac cuiuis hominum gradui & ordini certum eſt, ſi velit diuina percipere, humana deſerere, tantoque Deo quemque eſſe propinquiorem, quanto longius ab hominum conſuetudine colloquióque receſſerit. Quam rem confirmat ſermo Propheticus, *Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Quo hæc pertineant, repetita ſuperiora demonſtrant.

4 In ſolitudine diſcẽdũ, quod in publico doceamus

Oſea 2.

Ibat,

Ibat, inquit, *poſt amatores ſuos, & mei obliuiſcebatur.* Vbi ergo amor inter humana verſatur, nihil diuinæ conſuetudini & familiaritati loci relinquitur. Lacte quodam dulci capitur anima, cū res diuinas deguſtare incipit, quibus ſi imbui ſe ſinat, facile humana oblectamenta cōtemnit, deſerta potius petit, vbi vacans ſoli Deo, poſſit corde cęleſtia verba percipere. Elegāter Ambroſius cum fugam ſeculi ſuadet, incitamēta malorum perſequitur. *Nam quis*, inquit, *inter tot paſſiones huius corporis, inter tantas illecebras huius ſeculi, tutum atq; intemeratū ſeruare poteſt veſtigium? Reſpexit oculus & ſenſum mentis euertit, audiuit auris, & intentionem inflexit, inhalauit odor, & cognitionem impediuit, os libauit, & crimen reddidit, tactus tetigit, & ignē adoleuit. Intrauit mors per feneſtrā, dixit Propheta. Feneſtra tua eſt oculus tuus. Deniq; qui ſaluus eſſe vult, fugiat hunc mundum, terras relinquat.* Ita quidem Ambroſius. Quod ſi in omni genere hominum id verum eſt, erit plane in diuini verbi miniſtris ſummopere neceſſarium, vt deſerta petant non tam corpore quam animo, ſed vtroq; etiā quoad licebit, vt diuinas formas puras, vigentesq; accipiant, quas alijs in publico tradāt, iuxta Domini præceptum: *Quæ in aure audiſtis: prædicate ſuper tecta: & quæ in tenebris accepiſtis dicite in lumine.* Sic Moſes liberaturus populū Dei, ex deſerto mittitur: ſic Helias Reges Prophetasq; vncturus, in deſerto eruditur: ſic Ioānes noſter, vt idem adnotauit Ambroſius, præcurſurus Domino, & plebē paraturus perfectā, diuturna deſerti habitatione inſtruitur. Apoſtoli ipſi non ante prodire in publicū ſunt permiſſi Chriſtū annūtiaturi, quā apud ſe collecti oratione & ſilentio &ie-

Ambroſ. in lib. de fuga ſeculi. c. 1.

Matth. 10.

Exod. 3.

3. Reg. 19.

Ambroſ. in lib. de fuga ſeculi c. 6.

& ieiunijs ad Spiritum ſanctũ accipiendũ ſe diutius ac diligẽtius præpararunt. Vos quoq;, fratres, ſi venturum Chriſtum fructuosè ſuſcipere vultis, frequentiã hominum quantum licebit, turbasq; vitate, ſilentiũ amate, orationi incumbite, apud vos ipſos libenter verſamini: *Verba Sapientũ audiuntur in ſilentio*, ait Scriptura: Et rurſus Eſaias, *Habitabit in ſolitudine iudicium.* Qua ſolitudine & ſilẽtio animæ, nihil eſt in hac vita beatius, nihil illi æternæ & cæleſti ſimilius. *Eccleſ. 9.* *Eſai. 32.*

IN EADEM DOMINICA CONCIO SECVNDA.

Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Lucæ 3.

IN eo carmine, quod Zacharias huius Ioannis parens cecinit, eundẽ ipſum alloquens recens natum infantulũ, hæc verba edidit: *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius: Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum.* Vniuerſum Ioãnis Baptiſtæ munus & officium, ijs Propheticis dictis expreſſum eſt, quod præcurſor Chriſti fuerit, quod Euãgelicæ vitæ homines, tũ prædicatione, tum exemplo ſuo præparauerit, quod Saluatoris, ſalutisque per eum comparandæ cognitionem populo Iſraelitico impertiuerit, quod denique per baptiſmi expiationem oſtenderit, remiſſionẽ peccatorũ hominibus fide & baptiſmo Chriſti

1 Ioannis officium parare populũ Chriſto.

Luc. 1.

Chriſti conſequendam. Id re præſtitum, quod Zacharias pater erat vaticinatus, hodierni Euãgelij lectio demonſtrat. *Et venit*, inquit, *in omnem regionem Iordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Quod fuiſſe

Eſai. 40. ab Iſaia prædictum è veſtigio oſtendit dicens.
Matth. 3. *Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ prophe-*
Marc. 1. *tæ: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domi-*
Ioan. 1. *ni, rectas facite ſemitas eius, &c.* quo teſtimonio etiam Mattheus & Marcus vtuntur. Apud Ioannem vero Euangeliſtam ipſe Baptiſta interpretatur de ſe prædictum: qui ſunt ſane ſatis idonei diuinæ prophetiæ interpretes, vt plures requirere otioſum ſit. Si quis tamen requirat, legat Iuſtinum in colloquio, Euſebium in demonſtrationibus Euangelicis, Proſperum Aquitanicum in diuinis prædictionibus ſuis. Cum hoc Iſaiæ vaticinio conſentit & alterum eiuſdem. *Latabitur*, inquit, *deſerta & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans. Gloria Libani data eſt ei, decor Carmeli & Saron. Ipſi viderunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.* Quo loco prætereundum non eſt, quod nos legimus, *Exultabit lætabunda & laudans*, eſſe apud ſeptuaginta interpretes. *Exultabunt deſerta Iordanis.* Vt initium Euangelicæ annuntiationis in deſerta regione Iordanis factum eſſe intelligamus, quod Lucas hodierna narratione confirmat. Proinde Patres non dubitant Ioannis Baptiſtæ prædicationem, & Chriſti aduentum in eas primum regiones Iordanis Iſaiæ verbis prædici. Euſebius præſertim ita ſcribens: *Specta, vt inſtar Euangelij hæc prophetia deſertum Iordanis tibi commemoret, quo loco verſabatur Ioan-*

Iuſtin. in collo. Triphonis. *Euſeb. libr. demonſt. 5.* *Proſper de prædict. p. 3. cap. 1.* *Eſai. 35.*

Iuſtin. in Triphon. *Euſeb li. 9. c. 6. & lib. 6. c. 21.*

Ioannes, & baptizabat, vt teſtatum eſt literis Euangelicis. Quod etiam beatus Proſper confirmat loco ſupra citato. Iſaiæ Malachias cõſonat: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.* Quam prophetiam ab ipſo Chriſto de Ioanne fuiſſe enarratam noſtis. Vbi interim animaduertite, quod in Hebraica noſtraque lectione ſub prima perſona legimus, *Præparabit viam ante faciem meam.* In Euangeliſtis ſub ſecunda perſona legi, *Præparabit viam tuam ante te*, vt plane diſcamus, ſiue Pater Deus intelligatur loqui, ſiue Filius Deus, eandem eſſe ſententiam, quia vtriuſque vna natura eſt, eademque voluntas. *Omnia enim quæ Pater facit eadẽ ſimiliter & filius facit*, vt ipſe aſſeruit. Iam quod Iſaias dixit vocem clamantis in deſerto, quod deſerta Iordanis exultaſſe, hoc idem Dauid Propheta annunciat, cum canit, *Vox Domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit. Dominus ſuper aquas multas, Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini cõfringentis cedros.* Quæ eſſe omnia de Ioannis prædicatione valida, & baptiſmo prædicta, eleganter Baſilius oſtendit. Verè enim vox Domini illa potens ac magnifica extitit, qua peccatores ad pœnitentiã vocauit, verè virtutis plena, quæ remiſſionem peccatorum per baptiſmum obtulit: baptiſmum, inquam, non Ioannis, ſed Chriſti, ſignificatum tamen ab Ioanne. Verè deniq; elatas & proceras cedros vox illa confregit, quæ ſuperbos & ſublimes gloria & imperio homines, humilitati Euangelicæ ſubdi coegit.

Proſper. p. 3. c. 11.
Malach. 3.
Matth. 11.
Ioan. 5.
Pſal. 28.
Baſilius in Pſal. 28.

2 Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Nihil vtilius pœnitentia, nihil præcipue pecca-

Pœnitentiam

prædican-dam. peccatoribus magis neceſſarium. Ioãnes prædicabat, *Pœnitentiam agite.* Chriſtus & ipſe: *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* Chriſti diſcipuli & Apoſtoli ſummi, pœnitentiam prædicarunt. Petrus quidẽ ijs qui ſalui fieri cupiebãt, *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.* Paulus vero de ſe illud refert apud Mileſios, *Teſtificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum.* Scribit Ezechiel Propheta cũ ad prædicandum populo, Dei ſermonẽ mitteretur, oſtenſum ſibi eſſe librum, in quo intus & foris ſcriptæ eſſent, lamentationes, carmẽ & væ. Quod Hieronymus interpretatur, pœnitentiam, præmia & ſupplicia. His enim tribus continetur manus prædicatoris Chriſtiani, vt ad pœnitentiã prouocet, præmia virtutis, & pœnas peccati æternas oſtẽdens. Quæ ſanè forma Propheticæ, Euangelicæ, atq; Apoſtolicæ prædicationis tenenda eſt miniſtro verbi diuini, ſi eum cõcionum ſuarum fructum capere volet, qui eſt maximus imo vero vnicus, ſi verè Iſaias dixit: *Iſte eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum.* Peccata enim quæ Chriſti quidem redemptione expiata ſunt, de qua Propheta loquebatur, tamen ſine pœnitentia tolli non poſſunt, quæ proprie præteritorum malorum dolor veriſſimus eſt, atque in futurum talia non committendi firmiſſima cogitatio. Atq; vt is qui fugam inijt, non poteſt eius, à quo eſt auerſus, complexum petere, niſi conuerſo vultu totoq; corpore cõtraria ante veſtigia nouis veſtigijs deleat, ita qui Deũ peccator deſeruit, gratiam amicitiamq; perditam recuperare non poteſt, niſi nouo affectu veterem mutet,

Act. 2. *Act. 20.* *Ezech. 2.* *Eſai. 27.*

mutet, vt ꝙ placuerat, oderit, quod probauerat, improbet. Quare cũ Deus ad pœnitentiam hortatur, nihil agit aliud, quã vt curſum in præceps; vbi certum exitiũ eſt, reuocet ad turũ & ſalutare præſidium. Itaq; ad Hieremiã prophetã ad hunc modum loquitur: *Et dices ad eos, hac dicit Dominus, Nunquid qui cadit, non reſurget? & qui auerſus eſt, non reuertetur? Quare ergo auerſus eſt populus iſte in Hieruſalem auerſione cõtentioſa? apprehenderunt mendacium & noluerunt reuerti? Attendi & auſcultaui: nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui pœnitentiam agat ſuper peccato ſuo, dicens, Quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens ad prælium*: Qui his propheticis atque Apoſtolicis præceptis parent, vt populo pœnitentiam prædicent, atq; ad eã ſerio capeſſendã omnibus modis cohortentur, inducant, perſuadeant, hos eſſe imitatores Ioannis, hos Chriſti Dñi miniſtros fideles, certiſſimũ habete, quos vero lenocinijs verborũ, multaq; ambage & põpa orationis, laudẽ & plauſũ cõciliare auditorũ videritis, hos theatro meliores, quã Eccleſiæ Chriſti nolite dubitare. Pulchre de his Hieronymus: *Nihil tam facile quam vilem plebeculam & indoctam concionem lingua volubilitate decipere, qua quicquid non intelligit plus miratur.* Et idem. *Verba voluere & celeritate dicẽdi apud imperitũ vulgus admirationem ſui facere indoctorum hominũ eſt.* Talium neq; opera vti, neq; laudibus delectari, ſatis Deus declarat, cum dicit, *Si ſtetiſſent in conſilio meo, & nota feciſſent verba mea populo meo, auertiſſem vtique eos à via ſua mala, & à cogitationibus ſuis peſſimis.* Sed rarus eſt hoc tempore Ioannes prædicans pœnitentiã, rarus Elias

Hierem. 8.

Hieron. de vita clericorum ad Nepotianum.

Hiere. 23.

 aliquis

aliquis, qui Reges & reginas ſi opus ſit, arguat. Vix exiſtit Micheas, qui vera, non iucunda, magis ſalutaria, quam plauſibilia denuntiet.

3 Quomodo expectandus Domini aduentus.

Hieron. lib. 14. in Ezechiel. c. 47. Origenes tamen in Lucam, & Gregor. 33. moral. c. 8. Iordanem interpretantur deſcenſum, quod poteſt etiam pœnitentiæ accommodari. Iudic. 12. Eſai. 40.

Neq; vero temerè & caſu Iordanis regionem primam Ioannis prædicatione illuſtratam putemus. Nam qui pœnitentiam denuntiabat, rectè omnino à Iordane ſibi exordiendum exiſtimauit, quam periti ſermonis Hebraici, præſertim Hieronymus, fluuium iudicij interpretantur. Omnis autem cogitatio curaque pœnitentiæ agendæ, ex diuini iudicij recordatione ſuſcipitur, quod inſtar fluuij maximi vndas trahit ſuperatu difficiles, & quæ ipſo aſpectu, quanuis eas traiecturum, meritò terreant. Nimirum qꝫ Scriptura narrat, in ipſo Iordanis trāſitu diſquiſitionem factam eſſe eorum, qui erant hoſtes iudicati, atq; interrogatum vnumquemque cum ſe alium eſſe mentiretur quam eſſet, ibi deprehenſum, iugulari iuſſum, id plane mortalibus vſu venit, cum aquas illas ſunt tranſituri Iordanis myſtici, & fluuium iudicij ſubituri, qui ſint, diſsimulare non poſſunt, & pœnas meritas capitis damnati dare coguntur. Illud etiam non vacat ratione, eam Iordanis regionem anteą fuiſſe deſertam, mox Ioanne prædicante pœnitentiam, frequētia hominum maxime celebratam, iuxta Iſaiæ prophetiam ſupra iam dictam, quod iter pœnitentiæ olim deſtitutum & inuiū, iam Chriſti & ſeruorum Chriſti prædicatione tritiſſimum ſit. Regioque illa vniuerſa, quæ fluenta iudicij diuini tenet, antea deſerta, nūc culta exiſtat & florens. Quoniā ergo Ioannes Chriſtum antecedit, atque præcurrit, vt venturo Domino idoneum populus apparatum adhibeat nos quoque ſuſcepturi Chriſti iam propinquantem

rem natalem diem, nos ipſos ad pœnitentiam componamus, & mores induamus honeſtos & integros, peccata confeſſione ſalutari deleamus, eleemoſynis largioribus, precibus aſſiduis, ieiunijs religioſis Dei noſtri aduentum expectare nos declaremus. Ad hæc præſtanda Sanctus Maximus nos adhortatur his verbis: *Igitur fratres ſuſcepturi natalem Domini, ab omni nos delictorum fæce praurgemus, repleamus theſauros eius diuerſorum munerum donis, vt in die ſancta ſit, vnde peregrini accipiant, reficiantur viduæ, pauperes veſtiantur.* Et idem: *Rex noſter Chriſtus non tam nitorem veſtrum, quam animarum requirit affectum: nec inſpicit ornamenta corporum, ſed merita cordium. Atque ideo ante plures dies caſtificemus corda noſtra, mundemus conſcientiam, purificemus ſpiritum, ac nitidi & ſine macula, immaculati Domini ſuſcipiamus aduẽtum. Quiſquis enim in illa die ſorditus fuerit & pollutus, & natalem Chriſti non curat, interſit licet Dominicæ feſtiuitati corpore, mente tamen longius à Saluatore ſeparatur.* Quæ cum ita ſe habeant, ferri nullo modo debet, quod plerique Chriſtiani ita ſe ad Chriſti natalia celebranda comparent, ac ſi Adonidis incunabula eſſent veneraturi: magis vt Bacchum & Venerem, apparatus ipſe decere videatur, quã Chriſtum. Veſtitus cultior & elegantior, menſa largior, obſonia delicata & copioſa, aleæ vſus plurimus, laſciuia effuſior. In noctem illam ſacram, hæc ſunt ornamenta comparata: quæ magis Chriſti ludibria, quam Chriſtiana ornamenta Patres cenſent. Oſeam Prophetam audire mihi videor in iſtos dicentem: *Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei ſacrificia eorum, quaſi panis lugentium: omnes*

Maxim. in hom. vigil. Nat. Domini.

Oſea 9.

qui comedent eum, contaminabuntur, quia panis ipſorum, anima ipſorum. Non intrabant in domũ Domini. Hæc Oſeas in eos quidem dicit, qui prætextu ſacrificiorum diuinorum proptias potius ſequuntur cupiditates, ſibique indulgent, religionem obtendentes. Id enim eſt illud: *Panis ipſorum, anima ipſorum. Panis ille*, inquit Hieronymus, *ſua gula, ſuaque voluptati ſeruiet, mihi non placebit.* Quare ea ſibi eſſe grata & accepta Deus omnino negat, cum non Domino libent vinum, ſed ebrietati ſuæ, neque panem offerant religioni, ſed palato ſuo. Itaque & huiuſmodi placentas Deum perinde auerſari atque mortuorum funebria dona, & eos qui ijs veſcentur, magis prophanos reddi, dum religioſi eſſe videntur. Vtrùm hæc ad nos pertineant, etiam atque etiam conſiderandum, ne dum natalia Saluatoris feſta celebramus, vanitati & edacitati potius ſeruiamus, quam veræ pietati & religioni.

4 Quæ ſint viæ, quibus occurrere Chriſto oporteat.

Quapropter ſedulo incumbẽdum eſt, vt quæ Ioannes magna voce contendit, accuratè diligenterq; præſtemus. *Parate*, ait, *viam Domini, rectas facite ſemitas eius.* Vias Domini præcepta intelligere recte poſſumus, quæ multitudini patent, & peruia ſunt. Semitas conſilia ſecretiora, quæ perfectioribus dantur, ſunt enim ſemitæ, vſu breuiores ac meliores, ſed difficiliores, eoque paucioribus notæ. Neque eſt dubium & nos ad Deum ire, & Deum venire ad nos ijs vijs atque ſemitis, nempe obſeruatione mandatorum Dei. Tunc enim vias Domini ingredimur, cum Dei mandata ſeruamus. Neq; habet quicquam repugnans, quod hic Ioannes, non vias, ſed viam Domini parari iubet, quaſi vna ſit, non mul-

tæ

tæ: Zacharias vero plures commemorat, cum hunc ipſum alloquens dicit, *Præibis ante faciem Domini parare vias eius*, quaſi non vna ſed plures ſint. Sed eſt videlicet via Dei vna, & ſunt multæ viæ, propterea quod vnum charitatis præceptum omnia continet: quæ ſunt in ſe ſicut rami plures, in vno trunco: & radice charitatis cõiunguntur, quemadmodũ Gregorius Papa præclarè expoſuit. Ergo quod faciunt ij, qui vias muniunt, vt qua parte ſunt euerſæ, reſtituant, qua deflexæ, dirigant, qua difficiles atque arduæ, molliãt & leniãt, id Chriſtiano nunc præſtandũ: vt virtutem reparet, ſtudia pietatis reſtituat, qua obſorduerint, purget, qua deflexerint à vera ratione diligentiſſime reuocet. Vias autem Dñi ſi vultis cognoſcere, videte ingredientẽ paupertate, humilitate, patiẽtia, obediẽtia, corporis afflictione. Naſcitur in alieno, cũ beſtijs collocatur, ab hominibus cõtẽnitur, vitæ huius incommoda omnia in ipſo limine ortus ſui perpetitur. Num alijs vijs ille Deus tantus venit ad nos? Nonne ij ſunt veriſſimi cæleſtis ſapientiæ tramites? Quid ergo? ſuperbia nos, & auaritia, & luxu referti, ad Deum veniẽtem progrediamur? Minime ſane ſumus illũ his itineribus exceptu-ri. At videte quid dicat: *Beati omnes qui expectãt eum*. Et alio in loco, *Præparare in occurſum Dei tui*. Nimirum qui honoris gratia aut amicitiæ venienti amico occurrit, non tantum viæ conficit, quantum ille qui venit, ſed ſpatia aliquot eiuſdem viæ ingreditur, vt poſſit occurrere. Non poſtulat, fratres, Deus, vt quantum ipſe patientiæ, quantum humilitatis, paupertatis, laboris, pro nobis ſubijt, tantum nos perpetiemur. Ille enim *Vt gigas exultauit*

Luc. 1.

Greg. hom. 27. in Euangel.

Eſai. 40.

Amos 4.

Pſal. 18.

ad currẽdam viam: & à ſummo cælo egreſſio eius: & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Nos vero humi repentes, pueris ſimiles, tam longum iter ingredi non valemus. Sed prodeamus tamen obuiam, occurramus properanti ad nos, de via illius aliquantulum progrediamur. Humilitatis, inquam, paupertatis, patientiæ, benignitatis, aliquam partem nunc maxime exerceamus. Beatum Auguſtinum, audite de celebrãdo natali Domini, & illius aduentu dignè ſuſcipiendo ſanctiſſimè præcipientem. *Hoc*, inquit, *admonemus fratres, vt quia natalis Domini imminet, tanquam ad nuptiale & cæleſte conuiuium ab omni luxuria abſteni, & bonis operibus adornati nos per Chriſti adiutorium præparemus: eleemoſynas pauperibus erogemus: iracundiam vel odiũ velut venenũ de cordibus noſtris reſpuamus. Caſtitatem fideliter conſeruate, ad conuiuia veſtra frequentius pauperes vocate, ad vigilias maturius ſurgite in Eccleſia ſtantes aut orate, aut pſallite. Verba otioſa aut ſecularia, nec ipſi proferte, & eos qui proferre voluerint, caſtigate. Pacem cum omnibus cuſtodite, & quos diſcordes agnoſcitis, ad concordiam reuocate. Hæc ſi fideliter Chriſto adiuuante volueritis implere, & in hoc ſeculo ad altare dominicum ſecura conſcientia poteritis accedere, & in futuro ad æternam beatitudinem feliciter peruenire.* Ita quidem Auguſtinus concionatur: quæ ſi præſtemus, ſuſcipiemus ſane Chriſtum lætum & benignum, & nobis gratiam plurimam offerentem. Sin ad nos veniens, duros, ingratos, & inhumanos offenderit, ſeque auerſantes ac repellentes, dico vobis fratres, quanto eſt ille patientior ac lenior, nunc nihil per vim moliens, aut ab inuitis ſibi vendicans, tanto

Aug. ſer. 2. de tempore

cit

erit aliquando ſeuerior, & acrior in vindicando dignaſque tanta in dignitate pœnas exiget, cum reuerſus fuerit in poſteriore de cælis ad terram aduentu. Recordamini Gedeonis illius ducis egregij, qui perſequens hoſtes Madianitas laſſus & egens ad caſtellum Socoth peruenit, paneſq; & cõmeatum ſuis petiuit beneuole & comiter. Sed repulſus tum ab ijs, tum ab illis qui Phamiel incolebant, reſpondit iratus, *Cum reuerſus fuero victor in pace, conteram carnes veſtras cum ſpinis tribuliſque deſerti, & deſtruam turrim hanc.* *Iudic. 8.* Id quod verbis erat minatus, rebus poſtea cumulatè præſtitit. Itaque qui lenem & facilem amicum contempſerunt, experti ſunt durum atque aſperum vindicem. Id ne nobis accidat in Chriſti ſecundo aduentu, nunc prouidere debemus, excipientes clementiſſimum Dominum, ſi non ſplendide ac magnificè, vt illum decet, at certè beneuolè & gratè, & benignè, quoad nobis licet.

IN EADEM DOMINICA CONCIO TERTIA.

Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Luc. 3.

1 Aduentum Domini pie & religioſe expectãdum.

HIEREMIAS Propheta myſterium Chriſti naſcentis de fœmina annuntiaturus, monet & adhortatur fidelem Dei plebem, in altum mente conſcendere, præteritorum peccatorum pœnitentiam agere, ſtudia virtutum, quæ vitæ ſolutioris licentia deſeruerat, ſedulo

repetere, Sanctorum præſidia quærere, ſeq; ijs munire: quibus omnibus nihil eſſe aliud quod obſtet, affirmat, niſi luxum & libidinẽ vitæ diſſolutionis. Quæ plane admirabilis ac diuina ratio eſt ſe ſe ad natalem Chriſti diem iam appropinquantem, imo vero inſtantẽ præparandi. Sed verba ipſius Prophetæ potius eſt ponere. *Statue*, inquit, *tibi ſpeculā, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectā, in qua ambulaſti: reuertere virgo Iſrael, reuertere ad ciuitates tuas iſtas.*

Hiere. 31. *Vſquequo delicijs diſſolueris filia vaga*: Quo omnis ea oratio pertineat, ſtatim demonſtrat: *Quia creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circurdabit virum.* Inſigne prorſus diuinæ ſapientiæ facinus, vt quæ toto mundo non capitur, neq; ipſis cælorum ſpatijs includi poteſt, ea forma humana ſuſcepta intra exiguum vteri virginei ſeptum concluderetur. Venuſtè Bernardus hoc loco ludit, & hoc modo loquitur: *Ibi agnoſcitur longitudo breuis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana. Ibi agnoſcitur lux non lucens, verbum infans, aqua ſitiens, panis eſuriens. Videas, ſi attendas potentiam regi, ſapientiam inſtrui, virtutem ſuſtentari: Deum denique lactentem, ſed angelos reficientem: vagientem, ſed miſeros conſolantem.* Ergo *Fœmina circundabit virum.* Virum, inquam, illum gigantem, virum illum tantum, cui *calum ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum eius.*

Bernard. ſuper miſſus eſt homil. 2.

Eſai. 66.

Circundare hunc fœmina illa omnium fortunatiſſima prædicatur, quæ Deum genuit, quæ Deum peperit, quæ Deum aluit, quæ Deū viſceribus cœpit, ſinu effudit, gremio complexa eſt, lacte pauit, brachijs geſtauit, manu pānis inuoluit. Meritò rem tantam ſpectaturi, in ſpeculam mentis

mentis celſam contemplatione ſubire iubemur, ne malis irruentibus.vt Gregorius Papa vult, in *Gregor. 31.* cauti opprimamur. Quod ſi ſordes vitæ turpiter *moral.c.31.* actæ obſtant, vt Theodoreto placet, ſumere de *Theodor.* ijs ſupplicium (ſic ille legit) eas, inquam, lachry- *in 31. Hie-* mis abſtergere, nouos mores induere, cæleſtis *rem.* ciuitatis mœnia adire, vt nos eſſe meminerimus domeſticos Dei, ciues Sanctorum, quibus hæc tam preclara ſpectacula promiſſa atq; adita ſunt. Huc reſpiciens pia mater Eccleſia omnibus quidem hiſce diebus aduentum Domini antececedentibus commonere, excitareque non ceſſat, ſed nunc cum ſumus iam in proximo, atque in ipſo pene limine, crebrius, impenſiusq; vrget, vt Regis noſtri conſpectum parati ornatique præ- *Aug. ſerm.* ſtolemur. Bene nos beatus Auguſtinus admo- *1. de tem-* net, dicens: *Licet nos omni tempore bonis operi-* *pore.* *bus ornatos ac ſplendidos eſſe conueniat, præcipue tamen in die natalis Domini, lucere debent hominibus opera noſtra. Quam felix eſt illa anima quæ Deum hoſpitem mereatur accipere:* Id ſcilicet voces illæ ab Iſaia dictatæ, à Ioanne incla- *Eſai. 40.* matæ nos docent: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.*

2 Humilitate preci-pue ſuſci-piendum. Chriſti ad-uentum.

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aſpera in vias planas. Horum verborum multiplex eſt intelligentia Patrum, quidã quod Theodoreto placet, ſignificari facilem & expeditum curſum Euangelij ſentiunt: alij, vt Cyrillus, gra- *Theodoret.* tiæ Chriſti efficaciam intelligunt, quæ cuncta reddat facilia & expedita & plana, Theophy- *Theophyl.* lactus, Tertullianus, difficultates legis in Euan- *Tertull.l.4.* gelij facilitatem cõuertendas exponunt: Orige- *Origenes.* nes & Nyſſenus extrema vitioſa per exceſſum aut *Greg. Nyſſ.*

defectum

deſectum ad medium redigenda: alij montes intelligunt, Iudaicum populum deprimendum, valles, gentilicum attollendum. Ita ferè Gregorius & Beda. Sed cum hæc ſint omnia præclarè allata, tamen illa magis arridet explicatio, quã Auguſtinus, Gregoriuſque ſequuntur. Sentit nimirum Propheta de horum Patrum ac Chryſoſtomi etiam ſententia, aduẽtu Domini ſuperbiam proſternendam, humilitatem erigendam & attollendam. Nihil enim perinde Deus homo factus odit auerſaturq; ac ſuperbos & arrogantes, qui ſibi placent: nihil æquè amat & amplectitur, ac modeſtos & humiles, qui miſerijs ſuis bene cognitis, in Chriſto totũ præſidium ſpemque collocant ſuam. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, Hoc eſt,* inquit Auguſtinus, *quod alijs verbis dicit, omnis qui ſe exaltat, humiliabitur?* Quid hoc aliud quam illud: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Si vis impleri diuinitus, vallis eſto, ſi non vis deprimi & euerti, ne fias mons elatus & tumens. Bene idem Auguſtinus: *Aqua confluit in valles, denatat de tumoribus montium.* Quid enim ait Pſalmus? *Valles abundabunt frumento.* Nonne id cecinit virgo noſtra ſanctiſſima? *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes:* Et illa etiam diuino ſpiritu fœmina, *Repleti prius pro panibus ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt:* Nam, *quis ſicut Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra?* Itaque vallis implenda Dei muneribus illa intelligenda eſt, quæ profunde ſe & Deo & cęteris propter Deum ſummittit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Greg. Papa — *Beda.* — *Auguſt.* — *Chryſoſt.* — *Cyrilli verba ſunt: In Chriſto nobis etiã ea quæ ardua & accliuia ſunt, plana fiũt: & peruiũ, quod aſperũ: faciléque ac pronum quod acceſſu difficillimum erat.* — *Iac. 4.* — *Pſal. 103.* — *Luc. 1.* — *1. Reg. 2.* — *Pſal. 112.* — *1. Pet. 2.*

3 Veritatẽ — Neque illud alienum eſt à præceptis Ioannis ſimpli-

ſimplicitatem ac veritatem eſſe colendam ei, qui Deum venientem velit ſuſcipere. Eſſe enim odio corda duplicia, diſplicere mores verſutos & callidos. Vt enim via plana & æqualis, facile & iucunde ab ingredientibus teritur, quæ inæqualis eſt atq; impedita præruptis iam collibus edita, iam profundis voraginibus hians, laborē ac tædium affert, ita mentes puræ ac ſynceræ æquabili ſemper habitu, Deo gratiſſimæ ſunt, cōtra variæ, inconſtantes, prætumidæ, moleſtiam afferunt. *Sentite*, ait Sapiens, *de Deo in bonitate & in ſimplicitate cordis quærite illum: quia inuenitur ab ijs qui non tentant eum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum.* Ea nimirum cauſa exiſtit, quod natalitium ſuum Chriſtus paſtoribus voluit innoteſcere: quippe qui agnus cum eſſet, ſimplicitatem paſtorum gratam habuit: vulpinam Herodis verſutiā fugit atq; auerſatus eſt. Natanael in quo dolus non erat, mirificè placuit: piſcatores rudes elegit: aſtutos & vafros Phariſæos potius caligine ac tenebris iacere permiſſit. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorū, & conſilium prauorum diſſipat, & abominatio eſt Domino omnis illuſor, & cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* Itaque, fratres, mores puros & candidos potius amate, *& nolite mētiri inuicem. ſed deponentes mendacium loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo*, ſicut Apoſtolus iubet. Vias Domini rectas facite, diſtortas & longis anfractibus difficiles emendate. Ita fient praua, indirecta, & aſpera in vias planas.

& ſimplicitatem placere Chriſto.

Sap. 1.

Ioan. 1.

Iob. 5.

Prouer. 3.

Coloſſ. 3.

Epheſ. 4.

Vultis adhuc ſcire, quo pacto valles implendæ ſint, colles & tumuli deprimēdi, & viæ Chriſto aduenienti exæquandæ? Dicam equidem. Qui opibus, potentia, copijs præſtant, eos tan-

4 Copioſos egenis oportere ſua com-

quam

municare. quam montes quoſdam eminẽtes poteſtis accipere: eos vero, qui egẽt, qui ſubſidijs vitæ neceſſarijs nudati ſunt, valles hiantes ac depreſſas recte appellabitis. Igitur de ijs quæ abundant atq; ſuperfluunt, ea quæ deſunt alijs ſuppleantur, & quod huic nimiũ eſt, illi opportunũ erit, fietq; modo quodam præclaro Deo gratiſſima æqualitas. Paulum Apoſtolum diſerte hoc pacto philoſophantem audite. Cum enim de eleemoſynis in pauperes ſanctos conferendis ſermo eſſet, ſic ſcribit. *Non ut alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vt fiat æqualitas.* Videtis quod genus æqualitatis probet Apoſtolus, quod ex charitate maxime proficiſcitur? Quam vero id ſit Deo gratum ac iucundum, Eſaias docet Dei verbis: *Reficite*, inquit, *laſſum: hæc eſt requies mea, & hoc eſt meum refrigerium*. Neq; enim pauperi ſed ſibi collata ea beneficia Dominus miſericordiſſimus interpretatur. Itaque libentiſſime eo pacto vias ſibi inſtrui ordinariq; demonſtrat. Quæ fuit ſanè oratio huius ipſius Ioannis Baptiſtæ, cum regnum cælorum, atque aduentum Domini prædicaret, atque homines ad occurrendum Deo venienti cohortaretur. Nam eodem Luca tradente didicimus, eleemoſynã maxime turbæ deſideranti ſalutem ſibi annunciatã capeſſere, conſuluiſſe. *Interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det nõ habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Nã quid ea de re Sanctus Maximus dicat audite: *Quale* inquit, *erit, ſi in via eademq; domo inter ſeruulos vnius Domini,*

1. Cor. 8.

Eſai. 28.

Matth. 25.

Luc. 3.

Maxim. in hom. Vigil.

mini, alter exultet in holoſericis, alter conſumatur in pannis: alius æſtuet cibo, alius famem frigusq́ ſuſtineat: ille eructet heſternam crapulam hic heſternam ieiunij inediam non reſoluat? aut qui erit noſtræ orationis effectus, cum petimus vt liberemur ab inimico, qui non ſumus liberales in fratres? Habetis ergo optimum genus exæquandi viam Dei, implendi depreſſa, deprimendi tumentia. Polliceor vobis natalitium Chriſti lætiſſimum, ſi pauperibus Chriſti copias veſtras largiri, quibus famelicos paſcetis: nudũ & brumæ rigore algentem Chriſtum veſtire & calefacere ſcitote eum, qui indigẽti ac frigore laborãti veſtem dederit. Nonne pudet parietes ſerico & purpura tegere, Chriſti pauperes nudos frigore enectos iacere? Canibus atq; accipitribus alendis tantùm operę inſumi: hominibus imaginem Dei gerentibus nihil ſubſidij ad extremam famen leuandam tribui? Ac Nabal quidẽ ex lautiſſimo conuiuio cibo meroq; oppletus heſternam crapulam eructat, Dauid vero cum ſuis humaniſſime agens, contemnitur, & fame quatriduana conficitur. Quam abſurda, quã fœda diuitijs auari ingluuies? Ipſi parietes dicent aliquãdo teſtimonium aduerſus duros & inhumanos dominos, eritque verum quod quidam Propheta in auaros cecinit. *Quia lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit.* Verũ vt ij qui fortunis abũdant opitulari iubentur inopia laborantibus, ita ijs qui veris diuitijs præſtant, id eſt, ſpiritualibus donis, danda eſt opera vt egentibus talia libẽter impertiant. Nã id Paulus etiam dixit, *Vt & illorum abundantia, ſpiritualis nimirũ Sanctorum,*

Natiuit.

1. Reg. 25.

Habac. 2.

Corinth. 8.

veſtra

repetere, Sanctorum præſidia quærere, ſeq; ijs munire: quibus omnibus nihil eſſe aliud quod obſtet, affirmat, niſi luxum & libidinē vitæ diſſolutionis. Quæ plane admirabilis ac diuina ratio eſt ſe ſe ad natalem Chriſti diem iam appropinquantem, imo vero inſtantē præparandi. Sed verba ipſius Prophetæ potius eſt ponere. *Statue*, inquit, *tibi ſpeculā, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectā, in qua ambulaſti: reuertere virgo Iſrael, reuertere ad ciuitates tuas iſtas.*

Hiere. 31. *Vſquequo delicijs diſſolueris filia vaga*: Quo omnis ea oratio pertineat, ſtatim demonſtrat: *Quia creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virum.* Inſigne prorſus diuinæ ſapientiæ facinus, vt quæ toto mundo non capitur, neq; ipſis cælorum ſpatijs includi poteſt, ea forma humana ſuſcepta intra exiguum vteri virginei ſeptum concluderetur. Venuſtè Bernardus hoc loco ludit, & hoc modo loquitur: *Ibi agnoſcitur longitudo breuis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana. Ibi agnoſcitur lux non lucens, verbum infans, aqua ſitiens, panis eſuriens. Videas, ſi attendas potentiam regi, ſapientiam inſtrui, virtutem ſuſtentari: Deum denique lactentem, ſed angelos reficientem: vagientem, ſed miſeros conſolantem.* Ergo *Fœmina circundabit virum.* Virum, inquam, illum gigantem, virum illum tantum, cui *cælum ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum eius.*

Bernard. ſuper miſſus eſt hom. 2.

Eſai. 66.

Circundare hunc fœmina illa omnium fortunatiſſima prædicatur, quæ Deum genuit, quæ Deum peperit, quæ Deum aluit, quæ Deū viſceribus cœpit, ſinu effudit, gremio complexa eſt, lacte pauit, brachijs geſtauit, manu pānis inuoluit. Meritò rem tantam ſpectaturi, in ſpeculam mentis

mentis celſam contemplatione ſubire iubemur, ne malis irruentibus. vt Gregorius Papa vult, in cauti opprimamur. Quod ſi ſordes vitæ turpiter actæ obſtant, vt Theodoreto placet, ſumere de ijs ſupplicium (ſic ille legit) eas, inquam, lachrymis abſtergere, nouos mores induere, cæleſtis ciuitatis mœnia adire, vt nos eſſe meminerimus domeſticos Dei, ciues Sanctorum, quibus hæc tam præclara ſpectacula promiſſa atq; adita ſunt. Huc reſpiciens pia mater Eccleſia omnibus quidem hiſce diebus aduentum Domini antecececedentibus commonere, excitareque non ceſſat, ſed nunc cum ſumus iam in proximo, atque in ipſo pene limine, crebrius, impenſiusq; vrget, vt Regis noſtri conſpectum parati ornatique præſtolemur. Bene nos beatus Auguſtinus admonet, dicens: *Licet nos omni tempore bonis operibus ornatos ac ſplendidos eſſe conueniat, præcipue tamen in die natalis Domini, lucere debent hominibus opera noſtra. Quam felix eſt illa anima quæ Deum hoſpitem mereatur accipere*: Id ſcilicet voces illæ ab Iſaia dictatæ, à Ioanne inclamatæ nos docent: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.*

Gregor. 31. moral. c. 31. *Theodor. in 31. Hierem.* *Aug. ſerm. 1. de tempore.* *Eſai. 40.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aſpera in vias planas. Horum verborum multiplex eſt intelligentia Patrum, quidã quod Theodoreto placet, ſignificari facilem & expeditum curſum Euangelij ſentiunt: alij, vt Cyrillus, gratiæ Chriſti efficaciam intelligunt, quæ cuncta reddat facilia & expedita & plana, Theophylactus, Tertullianus, difficultates legis in Euangelij facilitatem cõuertendas exponunt: Origenes & Nyſſenus extrema vitioſa per exceſſum aut defectum

2 Humilitate præcipue ſuſcipiendum Chriſti aduentum. Theodoret. *Theophyl.* *Tertulliã.* *Origenes.* *Greg. Nyſſ.*

deſectum ad medium redigenda: alij montes intelligunt, Iudaicum populum deprimendum, valles, gentilicum attollendum. Ita ferè Gregorius & Beda. Sed cum hæc ſint omnia præclarè allata, tamen illa magis arridet explicatio, quã Auguſtinus, Gregoriusque ſequuntur. Sentit nimirum Propheta de horum Patrum ac Chryſoſtomi etiam ſententia, aduẽtu Domini ſuperbiam proſternendam, humilitatem erigendam & attollendam. Nihil enim perinde Deus homo factus odit auerſaturq; ac ſuperbos & arrogantes, qui ſibi placent: nihil æquè amat & amplectitur, ac modeſtos & humiles, qui miſerijs ſuis bene cognitis, in Chriſto totũ præſidium ſpemque collocant ſuam. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, Hoc eſt,* inquit Auguſtinus, *quod alijs verbis dicit, omnis qui ſe exaltat, humiliabitur?* Quid hoc aliud quam illud: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Si vis impleri diuinitus, vallis eſto, ſi non vis deprimi & euerti, ne fias mons elatus & tumens. Bene idem Auguſtinus: *Aqua confluit in valles, denatat de tumoribus montium.* Quid enim ait Pſalmus? *Valles abundabunt frumento.* Nonne id cecinit virgo noſtra ſanctiſſima? *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes?* Et illa etiam diuino ſpiritu fœmina, *Repleti prius pro panibus ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt:* Nam, *quis ſicut Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra?* Itaque vallis implenda Dei muneribus illa intelligenda eſt, quæ profunde ſe & Deo & cęteris propter Deum ſummittit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Greg. Papa. Beda. Auguſt. Chryſoſt.

Cyrilli verba ſunt: In Chriſto non ſolũ etiã ea quæ ardua & accliuia ſunt, plana fiũt: & per niũ, quod aſperũ: facileque ac pronum quod acceſſu difficillimum erat.

Iac. 4. Pſal. 103. Luc. 1. 1. Reg. 2. Pſal. 112. 1. Pet. 2.

3 Veritatẽ Neque illud alienum eſt à præceptis Ioannis ſimpli-

ſimplicitatem ac veritatem eſſe colendam ei, qui Deum venientem velit ſuſcipere. Eſſe enim odio corda duplicia, diſplicere mores verſutos & callidos. Vt enim via plana & æqualis, facile & iucunde ab ingredientibus teritur, quæ inæqualis eſt atq; impedita præruptis iam collibus edita, iam profundis voraginibus hians, laborē ac tædium affert, ita mentes puræ ac ſynceræ æquabili ſemper habitu, Deo gratiſſimæ ſunt, cōtra variæ, inconſtantes, prætumidæ, moleſtiam afferunt. *Sentite*, ait Sapiens, *de Deo in bonitate & in ſimplicitate cordis quærite illum: quia inuenitur ab ijs qui non tentant eum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum.* Ea nimirum cauſa exiſtit, quod natalitium ſuum Chriſtus paſtoribus voluit innoteſcere: quippe qui agnus cum eſſet, ſimplicitatem paſtorum gratam habuit: vulpinam Herodis verſutiā fugit atq; auerſatus eſt. Natanael in quo dolus non erat, mirificè placuit: piſcatores rudes elegit: aſtutos & vafros Phariſæos potius caligine ac tenebris iacere permiſſit. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorū, & conſilium prauorum diſſipat, & abominatio eſt Domino omnis illuſor, & cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* Itaque, fratres, mores puros & candidos potius amate, *& nolite mētiri inuicem. ſed deponentes mendacium loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo*, ſicut Apoſtolus iubet. Vias Domini rectas facite, diſtortas & longis anfractibus difficiles emendate. Ita fient praua, indirecta, & aſpera in vias planas.

Marginalia: & ſimplicitatem placere Chriſto. — *Sap. 1.* — *Ioan. 1.* — *Iob. 5.* — *Prouer. 3.* — *Coloſſ. 3.* — *Epheſ. 4.*

4 Vultis adhuc ſcire, quo pacto valles implendæ ſint, colles & tumuli deprimēdi, & viæ Chriſto aduenienti exæquandæ? Dicam equidem. Qui opibus, potentia, copijs præſtant, eos tanquam

Marginalia: Coploſos egenis oportere ſua com.

municare. quam montes quoſdam eminẽtes poteſtis accipere: eos vero, qui egẽt, qui ſubſidijs vitæ neceſſarijs nudati ſunt, valles hiantes ac depreſſas recte appellabitis Igitur de ijs quæ abundant atq; ſuperfluunt, ea quæ deſunt alijs ſuppleantur, & quod huic nimiũ eſt, illi opportunũ erit, fietq; modo quodam præclaro Deo gratiſſima æqualitas. Paulum Apoſtolum diſerte hoc pacto philoſophantem audite. Cum enim de eleemoſynis in pauperes ſanctos conferendis ſermo eſſet, ſic ſcribit. *Non vt alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vt fiat æqualitas.* Videtis quod genus æqualitatis probet Apoſtolus, quod ex charitate maxime proficiſcitur? Quam vero id ſit Deo gratum ac iucundũm, Eſaias docet Dei verbis: *Reficite*, inquit, *laſſum: hæc eſt requies mea, & hoc eſt meum refrigerium.* Neq; enim pauperi ſed ſibi collata ea beneficia Dominus miſericordiſſimus interpretatur. Itaque libentiſſime eo pacto vias ſibi inſtrui ordinariq; demonſtrat. Quæ fuit ſanè oratio huius ipſius Ioannis Baptiſtæ, cum regnum cælorum, atque aduentum Domini prædicaret, atque homines ad occurrendum Deo venienti cohortaretur. Nam eodem Luca tradente didicimus, eleemoſynã maxime turbæ deſideranti ſalutem ſibi annunciatã capeſſere, conſuluiſſe. *Interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det nõ habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Nã quid ea de re Sanctus Maximus dicat audite: *Quale* inquit, *erit, ſi in via eademq́; domo inter ſeruulos vnius Domini,*

1. Cor. 8.

Eſai. 28.

Matth. 25.

Luc. 3.

Maxim. in hom. Vigil.

mini, alter exultet in holoſericis, alter conſumatur in pannis: alius æſtuet cibo, alius famen frigusq́ ſuſtineat: ille eructet heſternam crapulam hic heſternam ieiunij inediam non reſoluat? aut qui erit noſtræ orationis effectus, cum petimus vt liberemur ab inimico, qui non ſumus liberales in fratres? Habetis ergo optimum genus exæquandi viam Dei, implendi depreſſa, deprimendi tumentia. Polliceor vobis natalitium Chriſti lætiſſimum, ſi pauperibus Chriſti copias veſtras largiri, quibus famelicos paſcetis: nudū & brumæ rigore algentem Chriſtum veſtire & calefacere ſcitote eum, qui indigēti ac frigore laborāti veſtem dederit. Nonne pudet parietes ſerico & purpura tegere, Chriſti pauperes nudos frigore enectos iacere? Canibus atq; accipitribus alendis tantum operę inſumi: hominibus imaginem Dei gerentibus nihil ſubſidij, ad extremam famen leuandam tribui? Ac Nabal quidē ex lautiſſimo conuiuio cibo meroq; oppletus heſternam crapulam eructat, Dauid vero cum ſuis humaniſſime agens, contemnitur, & fame quatriduana conficitur. Quam abſurda, quā fœda diuitijs auari ingluuies? Ipſi parietes dicent aliquādo teſtimonium aduerſus duros & inhumanos dominos, eritque verum quod quidam Propheta in auaros cecinit. *Quia lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit.* Verū vt ij qui fortunis abūdant opitulari iubentur inopia laborantibus, ita ijs qui veris diuitijs præſtant, id eſt, ſpiritualibus donis, danda eſt opera vt egentibus talia libēter impertiant. Nā id Paulus etiam dixit, *Vt & illorum abundantia, ſpiritualis nimirū Sanctorum,*

Natiuit.

1. Reg. 25.

Habac. 2.

Corinth. 8.

Veſtra inopia ſit ſupplementum. Quare qui doctrina pollent, qui ſcientia, qui litteris, debent ignaros docere, erudire, inſtituere, qui Dei colloquijs & familiaritate perfruuntur, preces pro populo, pro miſeris, pro peccatoribus deuotas offerre. Sic plane mutuis pietatis officijs gens Chriſtiana ſe Deum ſuum ſuſcipere colereque teſtabitur.

§ Verbum Dei carnē factum omnibus ſe prębere.

Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Quo ſpectet, ea omnis viarum inſtructio ac præparatio, declarat tandem his verbis. Vt intelligant vniuerſi, Deum ſe omnibus conſpiciendum iam præbiturum. Neq; illud prætereundum, Lucā iuxta ſeptuaginta interpretum editionem teſtimonium Eſaiæ recitaſſe: quod in Hebraica ac vulgari editione ita habet: *Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum eſt.* Vbi certò diſcimus vtramque interpretationem eſſe à Spiritu ſancto perfectā, vtramque autoritate canonica corroboratam. Vt enim recte Hieronymus ex quibuſdam teſtimonijs in teſtamento nouo citatis non iuxta Septuaginta, ſed iuxta veritatem Hebraicam, ſuæ translationis autoritatem defendit ac tuetur, ſic plane non eſſe reijciendam ac repudiandam Septuaginta intrepretum editionem, manifeſtè confirmant non pauca teſtimonia à Luca & Paulo iuxta illorū interpretationem prolata. Sed quia de his & alias copioſe egimus, & ad ſcholę magis exercitationem pertinent, illud modo oſtendamus, reliquis prætermiſſis, diuerſis interpretationibus Spiritum ſanctum egiſſe, vt eiuſdem ſententiæ cognitio eſſet vberior & luculentior. Nam quod Lucas & ſeptuaginta nominant, ſalutare Dei, id Eſaias dixit, quod

In lib. 2. c. 18. de Chriſto reuelato.

os

os Domini locutum eſt, Et re vera illud ipſum Dei verbum, diuino ore ex omni æternitate prolatum eſt ſalutare hoc quod mundus longo tempore expectat. Etenim diuina illa ſapientia de ſe loquitur, *Ego ex ore altiſſimi prodiui.* Eadem mox teſtatur. *In me gratia omnis vitæ & veritatis: in me omnis ſpes vitæ & virtutis.* Vt eadem & ſe apud Deum primogenitam, & apud homines vnicam ſalutis ſpem eſſe demonſtret. *Erat enim verbum apud Deum, & Deus erat verbum.* at idem verbum eſt caro factũ, & habitauit in nobis. Quod paſtores diuinitus edocti loquebantur, *Videamus hoc verbum, quod fecit Deus, & oſtendit nobis. Vere quaſi vigilantes,* ait Beda, *non dixerunt, videamus puerum, ſed verbũ quod factũ eſt, id eſt, verbum quod ſemper erat, videamus quomodo pro nobis caro factum eſt.* Neque alio modo fit verbum, quam loquendo: neque Deus aliter verbum ſuum produxit, quam de ſe pronunciando ſempiterna illa atq; omni intelligẽtia ſuperiore prolatione, qua expreſſit quicquid Deus eſt. Hoc igitur verbum quod Deus locutus ab æterno eſt, videre iam licebit omni carni, quod ſit tanquã voce aut ſcriptura in humana carne extra prolatũ. Namq; vt dixit Ambroſius, *Cum caro Domini videtur, videtur verbum quod eſt filius.* Propterea quod iam fulgore illo infinito velut cõpreſſo atq; occluſo, oculis mortaliũ patere potuerit. Itaq; non Angelis iam ſed hominibus ſpectabilẽ tractabilemq; ſe præbet, neq; iuſtis tantũ & ſanctis viris, ſed miſeris etiam peccatoribus ſe offert palã vidẽdũ, qui poſuerat tenebras latibulum ſuũ, qui dixerat, *Non videbit me homo, & viuet.* Nunc iam lõge aliter. *Videbit enim omnis caro ſalutare Dei.* & videbit & viuet,

Eccli. 24.
Ioan. 1.
Luc. 2.
Beda ſuper Lucam.
Ambroſ. in Lucam.
Pſal. 17.

imo niſi viderit, non viuet. Omnis caro prorſus id eſt etiam peccatores vt Titus optime interpretatur ad hoc tam ſublime tam cœleſte ſpectaculum inuitantur. Quanuis miſer & infirmus homo, quanuis peccatorũ ſuorum contagione fœdus, accedat, ſalutem ſibi oblatã oculis, ſenſu, animo, omnibus partibus accipiat. Neque enim afferre de ſuo iubetur ſalutem, ſed Dei potius ſibi benigniſsimè impenſum ſalutare cognoſcere.

S. Titus in expo. Euag.

6 Quo affectu deſiderauerint Patres Chriſti aduentum.

Quod ſi quãtum ſit munus quod vobis offertur diuinitus, nõ ſatis pro humanæ veſtræ ignorantiæ anguſtijs perſpicitis, attẽdite quo deſiderio ab ipſis cęleſtib. virtutibus hic ipſe dies expectatus ſit, vt merito illud prædicauerit ſermo diuinus. *Deſiderium collium æternorum.* Atque vt primum ſe Rex ille ſpectandum orbi oſtenderit, vniuerſa agens ſuperum ad contuendum adorãdumq; oſtenſum ſibi in terris numẽ occurrerit. Neq; ſine idoneo autore vobis tradimus, quod Paulus Apoſtolus affirmat: *Et cum iterum,* inquit, *introducit primogenitum in orbem terræ, ad Angelos quidem dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius.* Iam priſcos Patres fidei noſtræ clariſſima lumina ſi conſularis, & quo animo quã vehementi quam inflammato ſtudio hunc ſibi diuinitus promiſſum diem expectauerint, rogetis, omnino ſic reſponſuri ſunt, vt præ gaudio pene inſanire eos exiſtimetis. Quo affectu, qua mẽte erat magnus Patriarcha Iacob, cũ moribundus illis ſe verbis ſuſtentabat, *Salutare tuũ expectabo Domine?* Quid huius filius Ioſeph? qui tantopere de oſsibus ſuis in Palæſtina trãferendis mandata vltima dedit, propterea quod in ea terra naſciturum, vitamque ducturum mundi Saluatorem certiſsi-

Gen. 49.

Hebr. 1.

Gen. 49.

Gen. 50.

certiſſime nouerat? Moyſes vero etiam Dei imperio obſiſtere videri potuit, præ deſiderio ſumi legislatoris ac veriſſimi liberatoris intuēdi, qui cum mandata Dei deferre in Ægyptū iuberetur, clamitabat: *Obſecro Domine, mitte quem miſſurus es.* His ſuperior ætate & gentis origine nobilis Abraham Patriarcha exultaſſe refertur, ac præ gaudio geſtiſſe mirificè, cum eſt ei diuinitus oſtēſus Saluatoris in mundum aduentus, qui ex ipſo ſuo genere fuiſſet propagatus. Quid de Dei parente Dauide, vt illum Sancti Patres appellant, dicam? vbique quidem magnus, atque homines cæteros antecellens, hic vero cum Chriſti aduentum & natales celebrat, etiam ſeipſum ſuperans, quam gratulabundus, quam effuſus lætitia canit? *Viderunt*, inquit, *omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri. Iubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & pſallite. Pſallite Domino in cithara, in cithara & voce pſalmi: in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ. Iubilate in conſpectu Regis Domini: moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo. Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt à conſpectu Domini, quoniam venit iudicare terram.* Iam Iſaias huius videndi Dei deſiderio & ardore impatiens quam vociferatur fortiter? *Facti ſumus quaſi in principio, cum non dominareris noſtri, neque inuocaretur nomen tuum ſuper nos. Vtinam dirumperes cælos, & deſcenderes, a facie tua montes defluerent, ſicut exuſtio ignis tabeſcerent, aquæ arderent igni.* Longum erit, ſi Prophetas ſingulos percurramus. Verum Abacuch præterire nō poſſumus, qui more ſpeculatoris attētiſſimis oculis aduētantis exoptatiq; ſubſidij prima ſigna cōſpicātis, ſe Dei ad ho-

Exod. 4.

Ioan. 8.

Pſal. 97.

Eſai. 63. 64.

mines aduentum ſuſpensè expectare ſignificat.
Habac. 2. *Super cuſtodiam,* inquit, *meam ſtabo, & figam gradum ſuper munitionem, & contemplabor, vt videam quid dicatur mihi.* Et poſt aliquot verba: *Adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur.* De quo item Hieremias ſiue Baruch
Bar. 3. Agg. 2. quod eſt idem, *Poſt hac in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Aggæus vero, ne Habacuch voce differentis tanti boni conſpectum, homines retardentur, clamitat rem optatiſſimam appropinquare iamque inſtare: *Adhuc modicum,* inquit, *& ego commouebo cœlum & terram, & mare & aridam, & mouebo omnes gentes: & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Quæ cum ita habeant, cumque omnes Patrum ſpes, omnia vota, in vno Chriſti Saluatoris aduentu ſita eſſe videamus, quis non excitetur animo, ac præ gaudio geſtiat, ſibi ob oculos poni ea bona, in quæ tantopere Patres optimi exarſerint?
1. Pet. 1. *Quibus reuelatum eſt,* ait Petrus, *quia non ſibimet ipſis, nobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nunciata ſunt nobis.* Ad quæ conſideranda & fruenda tam magna, tam cæleſtia dona, prouidendum eſt, fratres, ac ſummopere laborandum, ne ingratos, ne frigidos, ne indignos denique nos præbeamus. Quin fide pleni, ardore ſpiritus inflāmati occurramus Deo noſtro, ac lachrymas ſuauiſſime fundentes dicamus:
Eſai. 26. *Domine Deus noſter poſſederunt nos Domini abſque te: tantum in te recordemur nominis tui.*

Amen.

IN

IN NATIVITATE DOMINI, CONCIO PRIMA.

Rex pacificus magnificatus eſt, cuius vultum deſiderat vniuerſa terra.

SI cui nouus & inuſitatus is ſermo videatur, quem nullo prolato autore, vt tenet conſuetudo, exorſus ſum, mirari non debet, quod in nouo atq; admirabili die natali Regis æterni, nouo etiam exordio ipſe vtar. Sed ne me alienũ aliquid minimeq; ſacrum afferre putet, ad feſtum cõdecorandum omnium & ſanctiſſimum, & feliciſſimũ, ſciat à ſacroſancta Chriſti Eccleſia id decantari ſub initium ipſum ſolennitatis hodiernæ. Quæ quidem verba in ſacris etiã literis extant: quanquã ſunt nonnulla ex parte ſecus in ſuo loco poſita, quã ab Eccleſia recitantur. Sic enim habet tertius regum liber: *Magnificatus eſt ergo Rex Salomon ſuper omnes Reges terræ diuitijs & ſapientia. Et vniuerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, vt audiret ſapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius.* Eam orationem fidelis ac prudens diuini verbi diſpenſatrix Eccleſia, Chriſto Domino accommodat, cuius typus & imago quædam fuit Salomon, nomine ipſo pacificum præ ſe referens. Atq; vt Chriſto illa conueniant, quæ in Salomonẽ ſunt dicta, nonnihil demit aut mutat. Quam rem ne

1 Scripturæ verba ab Eccleſia accommodari feſtis diebus.

3. *Reg.* 10.

quiſpiam vel miretur, vel temerè reprehendat, intelligere oportet, eam Eccleſiæ ſanctæ autoritatem, vt ei ad concinnandas preces officiaque feſtorum dierum, quos celebrat, fas ſit prorſus ex diuina Scriptura quæ videntur opportuna, ſumere, atque vt res poſtulat accommodare, detractis additis aut mutatis quibuſdam, quo melius propoſito congruant. Etenim idem eſt ſpiritus Dei, quo autore Scriptura ſacra edita, quo etiam magiſtro Eccleſia catholica vtitur: neque poteſt Eccleſiæ ſentẽtia à Scripturæ diuinæ ſententia diſcrepare. Quamobrem Bernardus audacter quidem ſed non falsò illud pronuntiat: *Cum Eccleſia in Scripturis diuinis verba vel alterat, vel alternat, fortior eſt illa compoſitio, quam poſitio prima verborum.* Fortiorem ac potiorem eam verborũ ſtructurã quam Eccleſia adhibet, propterea Bernardus cenſet, quod ad præcipuũ Spiritus ſancti inſtitutum, quod non tam litera continetur quam ſpiritu, magis accedit. Solent videri mihi diuinarum literarum volumina tanquam variorum pretioſorumque pannorum textrinæ quædam opulentæ, ex quibus, quod faciũnt primarij viri, vt ad ſe ſuosque exornandos, id accipiant, quod opus eſt, Eccleſia Chriſti ſponſa mutuatur, quæ vſui eſſe ſentit, atque ea pro ſuo modo concinnat, quo illuſtrius & pulchrius fiat ornamentum. Quo ſuo iure optimè potuit quæ de Salomone erant ſcripta, ad verum Salomonem Chriſtum, vt eum maximè decebat transferre. Qua de re quoniam in libris, quos de Chriſto reuelato conſcripſimus, vberius diſputauimus, nihil erit hoc loco neceſſe amplius immorari.

Bernard. in ſerm. 3. de vig. Natiu.

Libro 3. de Chriſto reuelato. c. 6. 7. & 8.

At

At dicet fortaſſis aliquis in hodiernum tempus minime eam Salomonis gloriam & amplitudinem conuenire: neque puerum recens natũ eumq; pauperculum illam regiam tam prolixã, tam ſplendidam veſtem decere. Quid enim Rex prædicatur is, quem tributum pẽdere audimus? Nam ipſum etiam recens ortum infantulum cenſum eſſe ex Cæſaris edicto Origenes ſentit, & Paulus Oroſius affirmat, imo hiſtoria Euangelica inſinuat. Quomodo ergo Rex, qui Regi & paret, & ſeruit? Magnificatum vero quis audiat, qui non illudi putet infantulo exiguo, & vilibus pannis inuoluto? Quin potius ſi quando imminutum, ſi quando deiectum, & in anguſtias redactum Deũ cogitare liceat, hodie certè perſpicere poſsis in tugurio illo Bethleemico tam anguſtè iacẽtem. Paulus quidem exinaniſſe illum ſeſe dicit, formam ſerui indutum. Et tu ô Eccleſia ſancta, magnificatum hodie nobis prædicas? Iam vero cui conuenit, vt vultum eius vniuerſa terra deſiderare narretur, quem ne ſui quidem accipere hoſpitio volunt? quem auertunt ac repellunt, quem ne lare quidem cõmuni dignantur, cum tu confirmas vniuerſis eſſe deſideratum? Atqui in diuerſorium vile & abiectũ concedit, quo nemo niſi egens & inops ſe ſe reciperet, magis beſtiarũ ſtabulũ, quã hominũ domicilium. Eo enim neceſſitate oppreſſos, & vrbe cætera excluſos ſe recepiſſe Ioſeph & Mariam grauiſſimi autores ſcribunt, cum vile diuerſorium fuiſſe declarent. *In propria venit: & ſui eum non receperunt.* Quid igitur nobis beata mater Eccleſia narras, cum Chriſtum cum Salomone componis? Imo qui duo poſſunt plus inter ſe diſſidere homines? Salomon

2 Inter omnia opera Dei magnificentiſſimum fuiſſe incarnationem Verbi.

Orig. hom. 11. in Lucam.

Paulus Oroſius li. 6. c. 20. & li. 7. c. 1.

Phil. 1.

Ioan. 1.

magnis opibus: Chriſt⁹ paupertate extrema: Salomon in throno eburneo procerum comitatu vallatus: Chriſtus in præſepi viliſſimo, abiectis animantibus ſocijs. Salomonis ſapientia & reſponſa præclariſſima: Chriſtus puerulus minimè cognitus. Si quis eum interim adit, non reges ac principes orbis, ſed paſtores ruſticanosq; videns. Quid ergo habet ſimile, vt hodie nobis hoc carmē inſonet: *Rex pacificus magnificatus eſt*. Quid, oro te ſacra mater Eccleſia, q̃d inquã tibi venit in mentem in tanta penuria, & his anguſtijs illas ſuperbas Salomonis opes, illam toto orbe celebratã gloriã commemorare? Res plane videtur abſurda. Verum ſponſa Chriſti Eccleſia nihil his rationibus mouetur, nihil cõtrarijs vocibus terretur, quin lęta & iucunda ſponſi ſui feſto natalitio carmen illud cantet: *Rex pacificus magnificatus eſt, cuius vultum deſiderat vniuerſa terra.* Neque contenta ceciniſſe ſemel, repetit idem: *Magnificatus eſt rex pacificus ſuper omnes Reges terræ*. Hoc ipſo die, hoc ipſo tempore, quo videtur puer extremam pati penuriã, atq; obſcuritate ſumma deliteſcere, hoc inquam die Regis æterni maieſtas ampliſſime oſtenditur, ac præ cæteris Dei factis, facinus eius hodiernum altiſſimè eminet. *Pſal. 105.* *Quis loquetur potentias Domini? auditas faciet laudes eius?* Quænam vel ad diſcendum lingua ſufficiat, vel mens ad cogitandum recondita hæc diuinæ ſapientiæ arcana? ſed ſermo diuinus præcipit, *Eſai. 12.* *Notas facite in populis adinuentiones Dei*. Sunt enim charitatis illius ſummæ inuenta hæc præclariſsima, ſunt magnficentiæ incredibilis dona pulcherrima, quæ celebrare iubemur, atque vtcunque poſſumus & muti & elingues proferre. Ac primum, cum

cum Deus cælum terramq; condidit, potentiæ ſuæ magnitudinem quidem demonſtrauit, quæ ſolo dicto ex nihilo corpora amplitudine prope infinita produxit, ornata & inſtructa ſideribus, ſtirpibus, animantibus. Quæ profecto reſpiciens canebat Dauid, *Domine Deus meus magnificatus es vehementer*, Cur ita? *Extendens*, inquit, *cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. Qui ponis nubem aſcenſum tuum, qui facit Angelos ſuos ſpiritus, qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem eius.* Magna certè hæc omnia Dei opera, quæq; magnificum autorem vehementer oſtendant. Ad hanc ſuam magnificentiam Deus alteram non minorem adiunxit, vniuerſi huius operis tantarumque rerum dominatum vni homini tribuit. Regem eum eorum omnium quæ in terra ſunt, vt Gregorius Nazianzenus dixit, conſtituens. Qua liberalitate & munificentia quid poteſt amplius cogitari? Etenim ingens & præclarum aliquod regnum, ſi rex aut imperator militi cuipiam donandum arbitraretur, propterea quod vel incitati equi curſu, vel præclarè vibrata haſta militis eſſet ſtudio delectatus, quis eius Regis munificentiam nō miraretur ac prædicaret? Atque omnia ſane ſubdidit Deus homini, & illius imperio ſubegit, nullo hactenus hominis obſequio deuinctus: ſed vt iure quodam dignius poſſideret, breui faciliq; præcepto quod ſeruaret, propoſito, proprium fixum ſempiternumque fore ſanxit: ſi vnius arboris pomum videlicet non guſtaret, cui erat infinita alia poma pulcherrima decerpēdi facta copia. Proinde hoc Dei aduerſus hominem magnificentiæ genus Pſalmidicus Propheta ad hunc modum celebrat *Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt*

Pſal. 103.

Greg. Naz. orat. in Chriſti Natiu.

Pſal. 8.

nomen tuum in vniuerſa terra. Quia eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos, quoniã videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam & ſtellas quæ tu fundaſti. Sed quorſum iſthæc omnis narratio? Quid potiſſimum admiretur attendite. *Quid eſt homo quod memor es eius? aut filius hominis, quia viſitas eum? Minuiſti eum paulo minus ab Angelis gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* Id ſcilicet admiratur, id prædicat. Omnia hæc tanta ac talia opera ſua Deũ ſubieciſſe homini mortali, terreſtri, exiguo. Eſt nimirum ea Deo digniſſima magnificentia, quæ ſe dantem (quod Alexander Magnus laudatur) quid deceat, non is cui datur, quo ſit dignus, aſpiciat. Verum quanuis duplici magnificẽtiæ genere à nobis expoſito Dei maieſtas maxime eluceat, tamen laus ea omnis alia quadã laude late & obſcuratur & vincitur, quippe cum non ſatis eſſe putãs cętera omnia dediſſe homini, ſe quoq; ipſum dãdum tribuendumq; eidẽ homini exiſtimauerit, idque excelſa adeo ac diuina ratione, vt homo appellaretur eſſetq; re vera Deus, natura omnino humana ad deitatem ita euecta, vt eſſet humanæ diuinæque naturæ vna perſona. Hoc tantum facinus, hoc omnium quæ excogitari poſſunt diuiniſſimum opus, ſimul atq; Dei ſapientia & contemplata eſt apud ſe, & mentibus à ſe conditis conſpiciendum oſtendit, celſitudine & gloria illa incomparabili delectata ſibique mirificè placens, tunc ſe magnificã vere haberi prædicarique voluit. Tunc cætera omnia opera, quanuis pręclara, huius ſplendore obſcurari cernens, ſe Deus longe lateq; glorioſum effectum declarauit. Magnificatus igitur eſt Rex, verè

magni-

magnificatus eſt hodie. Itaq; cum reliqua cõmemoraſſet à ſe edita opera, magna illa certè ac p̃clara, tamen ludicra quædã & per iocũ à ſe facta refert præ hoc vno, quod ſerium, quod Deo ipſi magnum eſt viſum. Nam in libro Salomonis ſic videmus loqui ſapientiã: *Quando præparabat cælos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyſſos: quãdo æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarũ, quando circundabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, quando appendebat fundamẽtum terræ.* *Prou. 8.* Quot & quãta hæc? quam magna quã ardua factu opera. At vide quam ſe in ijs parum laboraſſe diuina ſapiẽtia ſentiat, quam hæc deniq; exigua ac pene puerilia ducat. *Cum eo eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies ludens cum eo omni tempore, ludens in orbe terrarum.* Quæcunque, inquit, ſex diebus illis primis producta ſunt, quæ ſunt certe omnia creata, per ludum à me patrata ſunt: totus ipſe terrarum orbis luſus & iocus mihi fuit. Ac quanuis ea me delectent, tamen deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum, id eſt, illa me vnice cogitatione oblecto, quod me filijs hominum aliquãdo iungere paro vſq; eo, vt qui facit hominum Deus idẽ fiat veriſſimus homo. Quod admirabile myſterium Gregorius Theologus hodierna oratione celebrat his verbis: *Ille inuiſibilis, ille incomprehenſibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, ille fons vitæ, Patris per omnia imago, ad imaginem ſuam ſe confert, carnemq; carnis cauſa gerit, O nouam & inauditam mixturam. Qui eſt fit: qui creationis expers eſt, creatur, ſecundum conſortium nobiſcum init, & quidem priori longe mirabilius. Tunc enim id quod præſtãtius erat, nobis* *Greg Naz. in orat. in Chriſti natiuitate.*

impertijt

impertijt: at nunc eius quod deterius eſt, particeps ipſe ſit. Hoc priori illo diuinius: hoc apud cordatos multo ſublimius. Huc demum intuens Paulus dicebat, *Mihi omnium Sanctorum minimo data eſt gratia hac, euangelizare in gentibus inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creauit.* Meritò diuitias inueſtigabiles atque opes inexplicabiles, myſterium Chriſti vocat, quod ſentit præ omnibus alijs abſconditum ac repoſitum altè in mente Conditoris ex omni æternitate. Quod cum foras productum iam atque oculis omnium patefactum expoſitumque conſiderat, non poteſt rei tantæ conſcia Eccleſia ſe tenere, quin in illam vocem admirabunda ac lætiſſima erumpat: *Magnificatus eſt Rex pacificus*.

3 In eo diuini amoris magnitudinem declarari, quod miſerias hominis libens ſuſceperit. *Sap. 11.*

Satis quidem opinor de re tanta diſputatum vobis videbitur, at mihi ad ea quæ dixi, aliquid videtur reſtare quod addam, idque præcipuum. Nam cum Deus omnia agat voluntate & conſilio, non neceſſitate, coactioneve aliqua, eo neceſſe eſt opificem in opere à ſe effecto amplius innoteſcere & perſpici, quo plus eius voluntas & amor ex opere perfecto demonſtratur. Sapientis illa ad Deum vox eſt: *Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti: neque enim odiens aliquid conſtituiſti aut feciſti. Quomodo enim poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes?* Quæ ſi vera ſunt, liquido intelligi poteſt, nihil Deo hodierno opere charius fuiſſe, nihil proinde illuſtrius, nihil magnificentius extitiſſe propterea quod in cæteris nihil niſi res effectæ, in hoc ipſemet in opere ſuo exiſtit, ita enim eſt opus Dei vt etiam Deus ſit opus ſuum. Quæ vis & magni-

tudo

tudo amoris eo peruaſſit, vt qui reliqua omnia fecerat propter hominem, ipſe præterea eiuſdem hominis gratia, fieret homo. Qua tanta re quid poteſt cogitari maius atque diuinius? Atque vt eius amoris infiniti vis & potentia amplius pateſieret, non ſatis habuit Deus fieri homo, ſed voluit inſuper homo fieri, homini perdito & miſero, quem amabat ſimillimus. Itaque effectus eſt pauper, imbecillis, inops, abiectus, miſerijs mortalium addictus: quam rem magnificè commendat Apoſtolus cum dicit, *Debuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret.* Notum nimirum eſt amantis ingenium cupere eius quem amat, eſſe quam ſimillimum: rebus mutuo cōmunicatis, & illius in hunc, & huius in illum propria impertiri iuuat. Itaque Salomon noſter pacificus Rex amore hominum ardens, cum ſe habitum omniq; apparatu reliquo hominis indutum cernit, mirificè exultat, triumphatque ac ciues illos ſuos glorioſos, Angelos inquam cæleſteſque omnes virtutes, ad ſpectaculum admirabile inuitat, ſibique nunc maxime gratulantes libentiſſimè accipit, neq; illo ſuauius carmine quicquam putat: *Rex pacificus magnificatus eſt.* Amantium planè eſt, rem habere charam atque pretioſam, ſi quam nacti ſunt eius fœminæ propriam, quam depereunt, ſiue imago ſit, ſiue veſtis, ſiue vile alioqui velum, tanquam pignus amoris pro magno ducunt, & laudibus ad cælum tollunt. Quin etiam ſi quas ciborum reliquias, quas attigerunt amatæ, nacti ſunt iucundiſſimè ijs veſcuntur, atque ijſdem ſummopere oblectantur, videaſque principes viros præ amore in eiuſmodi nugis inſanire. Magna eſt amoris nempe vis: ſed amoris tui ò *Hebr. 2.*

Chriſte

Chriſte Deus quanta fuerit magnitudo, quis explicet? quis intelligat? Nuditatē noſtrā, paupertatem, iniurias corporis omnes, frigus, famē, laborem ſuſcepiſti, quia noſtra erant: quę tametſi nobis odio eſſent, ornamento tamē tibi ea fore putaſti, præ cōiunctionis humanæ eximio & incre-

3. Reg. 11. dibili amore. *Copulatus eſt*, ait Scriptura, *mulierib. Salomō ardētiſſimo amore.* O diuini ardor incēdij, quo pect⁹ illud noſtri pacifici, pueri in quā Ieſu, totum æſtuabat, atq; in dulciſſimas lachrymas ſoluebatur, tanquam eo igne liquefactum. O flammam illam excellentiſſimæ charitatis, quæ tanquam tenerum Chriſti corpuſculum accenderet, frigori brumæ perhorridæ à tegumentis nudum expoſuit. Diuini hanc amoris magni-

S. Zeno ſer. 4. in feſto Natiuit. tudinem eleganter celebrantem beatum Zenonem Epiſcopum Veronēſem antiquiſſimę ætatis autorem oro vos tātiſper audite. *O noua*, inquit, *ratio. Amore imaginis ſuæ coactus in infantem: vagit Deus: patiturq; ſe pannis alligari, qui mundi debita venerat ſoluturus. In ſtabili præſepe deponitur: populorum paſtorem pabulumque ſe eſſe conteſtans. Subijcit ſe gradibus ætatis, cuius æternitas in ſe non admittit ætatem, vt homo infirmus patitur, vt homini mortis lege conſumpto, immortalitas tribuatur.* Quæ ab hoc Patre pluribus dicta ſunt, ea breui Paulus ſermone compl[illegible]

2. Cor. 8. eſt omnia. *Scitis gratiam Domini noſt[illegible] Chriſti, quia cum diues eſſet, egenus pro[illegible] factus eſt, vt vos inopia ipſius diuites eſſetis.* Quo ingenio perfecit diuinus amor, vt rebus commutatis quæ erant noſtra, Deus ſumeret, & quæ Dei è contrario erant, noſtra fierēt. Pręclare

Dion. Areo pag. c. 4. de magnus Dionyſius amoris vim exprimere volēs dixit alienationem mentis inducere. *Eſt* inquit, *mentis*

mentis ſeceſſum extaſimq́ faciens diuinus amor, amatores ſui turis eſſe non ſinens, ſed in ea qua amant, penitus transferens. Ac mox: *Audebimus & id pro veritate loqui, quod ipſe quoque autor omnium, pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra ſe ſit.* Quam ſapienter Deum hominem factum extra ſe eſſe quodammodo Dionyſius cenſet. Nonne retinetis animo, quod ſacra hiſtoria narrat, Ionathan principem tanto in Dauidem paſtorem Betlemitam exarſiſſe amore, vt ſe nudaret regijs ornamentis, vt illum exornaret, detractaq́; ſibi tunica & cætera veſte, armis quoq; gladio, arcu, & ipſo balteo amicum donandum exiſtimaret? Id verius contigiſſe ſupremo principi gloriæ hodie videmus, qui præ amoris in hominem magnitudine traditis nobis diuinis ornamentis, ipſe ſpoliatus, inops, ac pene nudus exultat, magnumq́; eum potentiæ ac gloriæ ſuæ fructum arbitratur, vt iure ſibi cantari velit *Magnificatus eſt Rex pacificus*.

diuin. nom.

3. Reg. 18.

Ex qua diuinæ illius ſapientiæ ratione manat quicquid humano iudicio cõtrarium in hodierno natali intuemur. Cum enim Rex ſit Regum ac dominus dominãtium, homini hodie tributũ pendet, ſubditusque cenſetur legum omnium Conditor, Octauiani Auguſti edicto paret, atq; obedientia ductus. Nazareth relicta Bethleem petit, ante obedientiæ veſtigia ponens, quam ſit in hanc lucem editus. Is qui rebus omnib. loca opportuna ꝑbet, qui animantib. cubilia, paſſerculis nidulos ſuos, vulpibus foramina impertit, ipſe tecto caret & lare, excluſus ab hominũ domicilijs, quib. cæleſtia ipſe domicilia tribuit. Quo facto illud interim docet eſſe peregrinos domo excipiendos, quod Deus apud mortales

4 Quid pro amore ſuo rependi à nobis Chriſtus cupiat.

peregri-

peregrinetur. Iam quod puellus pannis inuoluitur, quod vagit, & iniurias hyemis ſentit, is qui eſt tam magnus, vt cælum pro ſede, terram pro ſcabello pedum habeat, qui luce radijsque fulgentibus veſtit Solem, lunam, aſtra omnia, volens nimirum hominem ita erudire, in puerum debere conuerti, humilitatis ac manſuetudinis habitu, ſi cupiat in cælum ire, & inter magnos illic proceres numerari. In præſepi deniq; poſitus ſe cibum beſtijs offert, tanquam fœnum opportunum ſint repertura, quando eſt quidem: *Omnis caro fœnum* teſte Eſaia, & verbum eſſe carnem factum, Ioannes teſtatur. In Bethleem ſanè quam domum panis interpretātur, iure optimo videtis verbum, æternum, cæleſtemque panem humanæ fami propoſitum, pro eo quod iumentis ſimilis homo euaſerat. *In funiculis*, inquit, *Adam traham eos, in vinculis charitatis. Et ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum: & declinaui ad eum, vt veſceretur.* Huc tandem vſque ſe ſe cœleſtis illa demiſit maieſtas, vt iumentorum eſca fieret, atque idcirco ſe recens natum in præſepi collocari voluit. Ea ſunt videlicet vincula Adæ, ea retia charitatis, qui enim Deus eſſe cupijt, Deus fieri poteſt, Dei carne veſcendo, atque iugum illud duriſſimum peccati, ceruicibus excuſſum, diuina ope, non iam retardat atque impedit, quo minus diuinis pabulis perfruatur: libet hæc eadem Nyſſeni Gregorij verbis referre, qui in hodierni feſti oratione ad hunc modum loquitur: *Quid ſibi vult Domini in antro ſedes? hæc in præſepi declinatio? cur tempore deſcriptionis tributorum in vitam ingreditur? An perſpicuum eſt eum, quemadmodum à legis execratione nos eripit factus ipſe* pro

Eſai. 40.

Oſea 11.

Greg. Nyſſ. in orat. in natalem Domini.

pro nobis execratio, & liuores noſtros in ſe transfert, vt eius liuore curemur, ſic etiam vectigalem fieri, vt nos à grauiſſimo vectigali, quod ab homimine mors exigit: liberaret? Quod vero ſpeluncam vides, in qua naſcitur Dominus, cæcam hominum vitam, & in terra demerſam cogita, in qua ſe oſtendit: ſedentibus in vmbra mortis. Pannis vero obuoluitur, & faſcijs conſtringitur, qui peccatorum noſtrorum catenas ſubit. & vincula Præſepe vero, in quo verbum gignitur, beſtiarum eſt domus vt cognoſcat bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. E cælo delapſus panis in præſepi ponitur, vt animalia expertia rationis, rationis cibo nutriantur. Medium ſe Deus inter bouem & aſinum in præſepi locat, vt duos populos condat in ſemetipſo. Hæc Nyſſenus. Ac thronum quidem Scriptura ſacra Salomonis celebrat eburneum auro multo fulgētem, leonum aureorum effigie radiantium, hinc inde, terribilem. Nos vero ad thronū gratiæ Dei, vt Paulus loquitur, adeamus atq; Bethlemiticum præſepe omnibus Regum ſolijs anteponamus: neque enim territos nos fugere vult, ſed allectos ſimplicitate illa mirabili cupidè accedere, atq; amabilem Domini, eundem hominum amatorem, atque hominibus amabilem recognoſcere: ac pro noſtra virili mutuam ſomno noſtro amatori amoris vicem rependere. Id ſi fiat, magnos ſe eximiæ in nos charitatis fructus percepiſſe non immerito exiſtimabit.

3. Reg. 10.

Heb. 4.

IN EODEM NATALI DOMINI, CONCIO SECVNDA.

Verbum caro factum eſt: & habitauit in nobis. Ioan. I.

1 Dei verbũ incarnatum eſſe aquas Beethlemiticas, quas Dauid concupiuit.

DAVIDEM Regem commemorat Scriptura diuina aliquando ſiti inflammatum patriæ vrbis aquas deſideraſſe. Itaq; dixiſſe. *O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethleem iuxta portum.* Quæ res quanquam hiſtorice illius viri labores temperantiamque commendat, tamen altiore intelligentia, qua Propheta præſtantiſſimus præditus fuit, inſinuat plane nobilioris cuiuſdam aquæ vehemens deſiderium, quo teneri ſe demonſtrabat, cum diceret, *Sitiuit in te anima mea.* Et *ſitiuit anima mea ad Deum.* Quem quidem Deum ex ipſa ſua vrbe Bethleem proditurum aliquando, non ignorabat, quippe cuius ſit carmen illud, *Ecce audiuimus eam in Ephrata: inuenimus eam in campis ſyluæ. Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius.* Nam Ephrata fuiſſe Bethleem, rem eandem duplici vocabulo dictam, & ſancti Patres in eo loco docent, & ſacræ literæ apertè tradunt. Meritò igitur Dauidis id ſapiens ſanctumque deſiderium laudatur, rectè ſitis diuinitus accenſa proponitur, quę non

2. Reg. 23. *Pſal. 62.* *Pſal. 41.* *Pſal. 131.* *Ruth. 1.* *1. Reg. 17.* *Mich. 5.*

non turbidas aquas Ægypti, non ciſternis diſſipatis perruptisq; contentas optaret, quales eſſe neceſſe eſt vitæ corruptibilis voluptates, cæno oppletas, impuras, graue olētes, quippe cū *omnis caro corrupe-rit viam ſuam*, ſed concupiſceret potius cæleſtis aquæ fluenta, ad quæ ipſe ſapientiæ fons inuitat mortales, cum loquitur, *Si quis ſitit, veniat ad me.* Atq; erat ſane ille fons ſecretus, abditus, inacceſſusque mortalibus, cum ex patre manaret, atque apud patrem tantūmodo exiſteret. *Fons vitæ.* ait Scriptura, *verbum Dei in excelſis.* Quod quidem verbum Ioannes prædicat, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Sed quod fieri ſolet, vt fons in edito mōte manans deriuetur ſuis canalibus, & perducatur in oppidum, vbi copia fiat omnibus aquæ, vſusque facile pateat ijs qui ad longè remota arduaq; aquæ primordia adire requirent, id nunc in hac cæleſti aqua intuemini, cuius origo in celſiſſimo montis vertice, hoc eſt, ex æterni Patris intimo ſinu, nullis naturæ conditæ viribus patari obtineriq; poterat: ſed deriuata deductaq; ad nos diuino conſilio, diuino opere, in ciſternam Beethlemiticam incluſa eadē aqua, atque inde producta mortaliū vſui patet. Ex pura inquam Dauidicæ virginis aluo aqua ſapientiæ prodit, & Beethlemiticos primo agros irrigat, deinde omnes ad ſe concupiſcendā, fruēdam, hauriendam, potandam, longe lateq; prouocat. Qua de re præſtat audire ſanctū Hieroſolymitanū Patriarchā Sophronium ſic loquentē *Etenim Dauid in Regem à Deo aſſumptus cum Philiſthæorum acie vndique coerceretur ſpirituali ſiti arens ardentque ſalutarem aquam ex ciſterna, quæ erat in Beethleē, bibere deſiderabat*

Gen. 6.

Ioan. 7.

Eccleſ. 1.

Sophron. in orat. in Natalitia Chriſti.

rabat. Aqua autem quam myſticè ille expetebat, & viua erat & omnes, qui ex ea bibebãt, diuina virtute viuos efficiebat. Ciſterna autem hac ſacra ſanctiſſimam virginem deſignabat, quæ Deũ paritura erat. Propheta enim erat & figura de Chriſto, qui eſt aqua viua, omnib. vitam infundens, deq; myſtica & ſpirituali ciſterna, quæ aquam illã, quæ nunquam deficit, vtero comprehenſam, in lucẽ dedit. Nonne pulchrè ſermonẽ noſtrũ confirmauit Sophronius? Itaq; vt ante dicebam, quod erat apud Deum verbum. idẽ eſt verbum caro factum, & habitauit in nobis. Habitauit, inquã, in nobis: vt eius adeundi, cõmunicãdi, percipiendi copiã nobis factã, & cognoſcamus & vehementer gratu emur. Huc nimirum reſpiciens vates diuinus

Eſai. 12. cum magna lætitiæ ſignificatione canebat, *Ecce Deus Saluator meus fiducialiter agã, & non timebo, quia factus eſt mihi in ſalutem* Quibus è veſtigio adiungit Propheta: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*. Eam ſcilicet ſalutem qua tantopere delectabatur, atq; eas aquas non ſibi tantum, ſed nobis omnibus propoſitas declarat, quas ex ipſis Saluatoris fontibus nobis communicatis haurire debeamus.

† Verbum Dei ex Deo æterna productione genitũ, incarnatione nobis factum.

Quoniam vero quæ ſit aqua Beethlemitica, quam beatus Dauid ſitiebat, oſtendimus, deinceps quo pacto eam ſibi comparauit, dicamus. Ac fuiſſe non facile neq; cuiuis tentandũ negotium ſacræ literæ produnt, quæ Beethlemiticam ciſternam Philiſtæorum caſtris circundatam, munitamque docent: quo proinde perrumpere ac peruadere auſos fuiſſe tres fortiſſimos viros, cum magna eorum laude cõmemorant. Nimirum fortitudine opus eſt eximia, atq; ardẽti quadam virtute, quo diuinam aquam ſalutarẽ liceat

haurire

haurire. Qua enim fidei magnitudine opus ſit, vt Deus cognoſcatur caro factus? Quem ſpei fiduciæq́; requirat ardorem, ab infantulo inope, paupere, nudo, ſi bona omnia expectare iubearis? Quibus charitatis viribus perfici queat, vt in præſepi iacentem, vilium iumentorum comitatu ſtipatum adames, venereris, adores? *Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt.* *Geneſ. 6.* Olim dixiſſe Deũ meminiſtis: qua ergo ratione nunc Deum carnem factum homo credat? quo pacto Deum carnem auerſantẽ caro amet? Non dubium eſt, fratres, quin humano ſenſui, humanæ rationi myſteriũ incarnati Verbi multas, graueſq́; difficultates obijciat, tãquam hoſtiles armataſq́; phalanges. Sed virt⁹ in arduo ſpectatur, habetq́; laudem. Tres eo præſtantiſſimæ virtutes, tanquam Dauidis milites fortiſſimi, ſuperatis Philiſthæorum omnibus caſtris perueniant, ac ſitienti regi, hauſtum vaſis ſuis diuinitus, aquam reportent. Nam fides quidẽ prima, omnia ea humana argumenta perfringens ac ſuperans, glorioſè infert, *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus.* Sentit quippe illa, & confitetur planè, eum puerum, quem recens natum adorat in Bethleem, eſſe ex omni æternitate à Deo Patre productum, cuius & verbum eſt, & coæternum verbum. *Eſt enim hoc Verbum*, vt Fulgentius Ruſpenſis ait, *non quod deſinit prolatum, ſed quod permanet natum, non factum à Deo Patre ſed genitum, nec ſolum genitum: ſed etiam Vnigenitum. Vnum quippe Verbum Deus Pater genuit de ſe ipſo, per quod omnia creauit ex nihilo.* *Fulgen. ſer. 1. in feſto Natiu.* Quo verbo quidquid Deus eſt, quidquid intelligit, expreſſum eſt atque dictum, ac proinde ita apud Deum reconditum verbum, vt à nullo valeat in-

Pſal. 17. tellectu cognoſci, neq; humano neq; Angelico, niſi ipſum ſe prodat. *Aſcendit enim ſuper pennas ventorum, & poſuit tenebras latibulum ſuum.* At verbum, quod intus manens à ſola ea mente intelligi poteſt, in qua verſatur, idem foras productum audiri, & legi, atque intelligi poteſt ab ijs qui vel audire poſſunt, vel legere ſciūt. Quid hęc ſibi velint, requiritis. Nempe qui apud Patrem latebat, nunc apud matrem apparet. *Manifeſta eſt*, inquit Auguſtinus, *ipſa vita in carne, vt res quæ ſolo corde videri poteſt, videretur & oculis, vt corda ſanaret. Solo enim corde videtur uerbum: caro autem & oculis corporalibus: factum eſt verbum caro, quam videre poſſemus, vt ſanaretur in nobis, vnde verbum videremus.* Bene omnino Auguſtinus. Nec minus bene quod alio in loco ſic habet. *Miramur quomodo Chriſtus carnē accepit de virgine. Natus eſt, & a Patre non receſſit. Ecce ego qui vobiſcum loquar, cogitaui quod vobis dicerē. Iam in corde meo verbum erat: quæro illi verbo ſonum, quæro quaſi vehiculū, ſicut verbum meum aſſumpſit ſonum per quem audiretur, ſic verbum Dei aſſumpſit hominem per quē videretur.* Quemadmodum etiā ſententia mētis, attramēto chartæ indita atq; expreſſa, efficitur, vt ita dicā, viſibilis, atq; ita manifeſta, vt percipi facile queat, ſic diuinū illud verbū beatæ Virginis ſanguine carneq; indutū, teſte Damaſceno, oculis humanis & ſenſibus conformatū eſt. Itaq; iam licet dicere amatorib. verbi, *Quod audiuimus, quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, quæ erat apud Patrem & apparuit nobis.* Neque enim aliud eſt verbum aut alia ſententia mentis, ab ea diuerſa quæ voce proditur, aut de ſcripto traditur: ſed vna eademq; ſententia nullo modo commu-

Aug. tract. 1. in epiſt. Ioan.

Aug. ſerm. 53. de tempore, qui eſt 21. de Natiuit.

Damaſc. in ſermone de aſſumptione Deiparæ

1. Ioan. 1.

commutata, diuerſo tamē modo informata, de intima & ſecreta, fit extrena & manifeſta. Quãobrem, qui dixerat, *Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum.* Idem etiā dicit: *Et Verbū caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Idem per omnia verbum in mente patris occultum, idem in gremio matris ſpectabile ac manifeſtum: vt eſt idē verbum cogitatione latens, charta inſcriptum patens: Idcirco Abacuch Prophetæ præcipitur diuinitus: *Scribe Viſum & explana eum ſuper tabulas, Vt percurrat qui legerit eum.* Quid rei ſit, illico enunciat, *Quia adhuc Viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit exſpecta eum, quia Veniens Veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima eius inſemetipſo. Iuſtus autem in fide ſua Viuet.* Fide nimirum vita iuſtorum conſtat, qui Dei verbo freti, quę iubentur facere, faciunt, fiduciam interim ſuam in promiſſo ſibi diuinitusque oſtenſo Saluatore ponentes. Sed explanari in tabulis viſio prophetica iubetur, vt poſſit celeriter à legēte percipi, *Verbum enim abbreuiatum & conſummans fecit Deus ſuper terram,* quod paſtores Bethleemitæ quemadmodum beatus dicit Ambroſius, & oſtenſum ſibi gratulabantur, & videre oculis amplius feſtinabant. Et verè: *Verbum enim caro factum eſt, & habitauit in nobis.*

Abac. 2.

Rom. 9.

Ambroſ. in Luc. c. 2.

Quod de verbo diſputantem non ſine voluptate audiſtis, de luce dicentē non iniucundè credo accipietis. De eodem quidem verbo Ioannes dixit, *In ipſo Vita erat, & Vita erat lux hominum & lux in tenebris lucet: & tenebra eam non comprehenderunt.* Itaque lux illa puriſſima, & ſplendidiſſima præ magnitudine fulgoris ſui,

3 Verbum Dei carnē factū eſſe, lucem incorporatā vt poſſit ab ho-

minibus videri. naturæ omnis conditæ aciẽ perſtringebat, neq; ſe humanis obtutib. capi patiebatur. *Lucem* inquit Paulus, *inhabitabat inacceſſibilẽ, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* Quod Moyſi quondam ipſe confirmarat: *Non videbit me homo, & viuet.* Igitur vt ſpectari mortalium oculis poſſet, lux illa ſumma, temperandũ fulgorem illum ſuum exiſtimauit, atq; adumbrandũ, obſcurandumque quodammodo. Auguſtinum audi *Illud quod in principio erat verbum, lumen illud verum: vt vmbraculum meridianum fieret nobis, verbum caro factum eſt: Deo ſcilicet homo, tanquam lumini corpus acceſſit, & in eum credentes, vmbra protectionis operuit.* Itaq; qui ad Solis fulgores tanquam noctuæ aut veſpertiliones caligabamus, atque obruebamur, nunc lucernæ lumen libenter intuemur. *Et lucerna eius eſt agnus*, qui erat natura ſol, clemẽtia effectus eſt nobis lucerna: Nam vti Auguſt. dixit. *Propter participationem inquantũ eſt homo ipſe mediator, lucerna in Apocalypſi nuncupatur. Sed ſingularis eſt iſta ſuſceptio. De nullo enim Sanctorũ dici diuinitus potuit, aut dici vllo modo fas eſt, verbum caro factum eſt, niſi de vno mediatore Dei & hominũ.* Qua quidem ratione non ineptè & illud intelligi dictum poteſt. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*. Tametſi verius atq; ſyncerius verbũ Chriſti, non Chriſtus verbum, vti idẽ Auguſt. cenſet. Sed redeo ad rẽ. Verbum carnẽ factũ cõſiderate tanquã lucẽ lucernæ inditã. Atq; cereã eã cogitare debetis candelã, quã Eccleſia atq; Eccleſiaſtici patres tantopere celebrant, & laudib. in cælũ tollunt. In qua imago quædã pulcherrima Chriſti ſit. Cerã n. purã & candidã apis virgo produxit, corpus illud ſanctiſſimũ omnis labis expers. In

1. Tim. 6.

Exod. 32.

Aug. ſuper Pſal. 67.

Apoc. 22.

Auguſt. in Pſal. 118. conc. 23.

Pſal. 118.

Greg. Papa in officio maioris hebdomadæ.

Hierony. in

cera

cera autem linum inflammatum, animam diuinis donis radiantem accipite: ipſum lumen, quo fulget, deitatis naturam exiſtimate, non quod hæc tria tribus illis per omnia congruant, ſed quod modo quodam diſtinguere atque intelligere liceat. *Accedite iam ad eum, & illuminamini.* In nocte lucerna nobis accenſa eſt, vt tenebras noſtras depellat & diſſipet. Quod ſi eo ſimili delectamini, ceram fluentem atque vſu ipſo paulatim abſumptam in ea immortali lucerna, reſpicite, carnem inquam Chriſti moleſtijs pro nobis ſuſceptis laboribusque conſumptam, ipſo internæ charitatis incendio velut liquefactum in teneras lachrymas ſolui, quibus puellus pulcherrimus charam ſibi ſalutem hominum oſtendere non ceſſat. Iam quis flãmam diuini amoris in illo pectore accenſi non dicam oratione explicet, ſed cogitatione conſequi poſſit, cum Apoſtolus dicat: *Super eminentem ſcientia charitatem Chriſti?* Quæ autem lux ea ſit, quæ lucet in medijs tenebris, ipſe dicat: *Ego ſum lux mundi: & qui ſequitur me non ambulat in tenebris.*

epiſtola ad Præſidium Diaconũ, ſi tamen eius eſt.

Pſal. 33.

Epheſ. 3.

Ioan. 8.

4 Spe & charitate Deum hominem factum complectendum, quẽ fides oſtendit.

Quæ ſi vera ſunt, atque ea certo nobis tenenda fides inuicto ſuo robore tradit, non eſt cur cæteræ comites ſpes, inquam, & charitas hoc Bethleemiticum antrum perhorreſcant: quin potius alacres & lætæ, quæ oblata eſt, gloriæ & ſalutis viam arripiant, atque vt ad primam redeamus hiſtoriam, ipſæ quoque aquam Dauidi ſitienti, ex ciſterna Bethleemitica hauriant. Nã quid ſpei difficile, quid non procliue ſit, cũ Deus factus ſit homo? *Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non cum eo omnia nobis donauit?* In hæc intuens Ec-

Rom. 8.

 cleſia

In oratione ſecreta prima Miſſæ in nocte Natiuit. Domini.

cleſia loquitur confidentia ſingulari: *Vt in illius inueniamur forma, in quo tecum eſt noſtra ſubſtantia.* Quibus enim datum eſt Dei filium in gremio matris videre vagientem, quomodo negandum eſt, vt in ſinu Patris videat regnantem? Pro quibus ille Bethleemiticam ſpecum, ac vilium iumentorum comitatum nõ recuſauit, an ſe in palatio ſempiterno adorandũ laudandũq; non præbebit? Ergo ſpe pleni atque gaudentes, iam præcipuas partes charitatis minime prætermittamus. Amabilis plane natura, tenera ac ſimplex pueri ætas. Quid hoc puero pulchrius? quid amabilius? quid dulcius illo ore atq; illis ocellis, quibus demittẽs lachrymulas ſuas, amare ſe demõſtrat, magisq; amoris vi quã hyemis iniuria flere? Canit quidem ſponſi amore ſaucia ſponſa.

Cant. 5.

Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis, talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus filia Hieruſalem. Ergo curramus in odorẽ vnguẽtorum ſponſi dulciſſimi, quem adoleſcẽtulæ vehemẽter diligũt, quæ amplexus expertę cęleſtes impotenter amant. *Et delectabitur*, inquit, *infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.* Quem locum Eſaiæ de puero Chriſto præclare interpretatur Ambroſius, ꝙ venenatã naturam noſtrã non refugerit. Quod propterea dictum intelligere poteſtis, vt non ſolum iuſti & ſancti, ſed peccatores etiam & miſeri, pueri huius natalem ſibi celebrandum putent, neq; vereantur accedere, ac ſe faciles tractabilesq; præbere: delectari pueros animalculis ſæpe nõ admodum nobilibus ſcitis. Ludere diuinum noſtrum infantem cum aſpide & regulo vates dicit. Vt depoſita feritate, omniq; illo tetro peccati veneno

Eſai. 11.

Ambroſ. in Pſal. 37.

diſcant

diſcant homines Ieſum adire, Ieſum amplecti, Ieſum vita moribusq; referre. Omnibus ergo natalis hic dies vitæ ſalutaris eſt, omnibus iucũdus eſſe debet atq; feſtiuus. *Habitabit lupus cũ agno, & pardus cum hœdo accubabit: Vitulus & leo & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Non ſolum benignos & manſuetos homines,* ait Chryſoſtomus, *ſed feros & immanes, qui inter ſe ipſos lupi erant, & tauri & leones & vrſi in vnam eſſe Eccleſiam colligendos.* Id Poeta dixit vno verſu. *Nec magnos metuent armenta leones.* Quid faciat res vſque eo diſſimiles vna conuenire, naturas tantopere inter ſe diſſidentes eodem domicilio vti, eodem cibo veſci, tunc expoſuit cum initium dedit vaticinio. *Egredietur Virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et puer paruulus,* inquit, *minabit eos.* Eum ego puerum, cum libenter paruulum accipio, vt etiam placet Euſebio Cæſarienſi, de quo idem Propheta loquitur. *Paruulus natus eſt nobis.* Itaque videmus huius pueri vel infantuli potius cunas non ſolum paſtorum ſimplicitatem celebrare, ſed etiam Magorum ſapiẽtiam opesq; venerari, & numen procumbẽtes ſolo adorare. Bene beatus Leo: *Nemo ab huius alacritate participatione ſecernitur: Vna cunctis lætitiæ communis eſt ratio. Exultet ſanctus quia propinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia inuitatur ad Veniam. Animetur Gentilis quia Vocatur ad Vitam.* Sed quanto eſt Dei gratia profuſior, tanto accuratius nobis eſt prouidendum, ne ſimus ingrati, neue ad nos veniẽtem, & ſe habitatorem domicilij noſtri præbentem, ſordidis atque impijs moribus extrudamus, ſicut in eodem ſermone idem Pater admonuit. *Noli tantum habitatorem*

Eſai. 11.
Chryſoſt. in demonſtratione quod Chriſtus eſt Deus. & homil. 10. in Mat.
Virgilius eclog. 4.
Euſeb. libr. demonſtr. Euang. lib. 2. c. 41. & libr. 3. c. 2. & li. 7. c. 9.
Eſai. 9.
Leo ſerm. 1. de Natiui. Domini.

prauit

prauis de te actibus effugare, & diaboli te iterum ſubijcere ſeruituti: quia pretium tuum ſanguis eſt Chriſti: quia in veritate te iudicabit, qui in miſericordia te redemit.

IN EADEM SOLENNITATE, CONCIO TERTIA.

Exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Luc. 2.

1 Regnum Chriſti Romano imperio præcellere.

ROMANI imperij, in toto terrarum orbe potentiam, atque Cæſaris Auguſti, qui Reipublicæ Romanæ clauũ tenebat, in vniuerſos mortales denominatum ob eam rem ſacer Euangeliſta, Chriſti natiuitatem ſcripturus, enarrat, vt dum tempus virginei partus oſtenditur, is eſſe natus intelligatur, qui regnaturus in omni eſſet orbe terrarum, cuique ſecundùm antiquiſſima ſacrorum vatum oracula omnes mortales ſubditi parere deberent. Nam vt alia modo mittamus, inſignem certè Danielis illam prophetiam præterire nullo modo debemus, quæ ſtatuæ eius quam Rex Babylonius viderat, partes membraque demonſtrans, quatuor regna indicauit ſucceſſura ex ordine potẽtiſſima, quibus orbis ſubiectus eſſet futurus: quorum regnorum extremum idemque præſtantiſſimum cum maxime floreret, tunc regnum aliud cæleſte mundo eſſet exoriturum, cui cætera omnia conce-

concederent. *In diebus*, inquit, *regnorum illorũ, ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: conſumet autem & comminuet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum.* Quænam regna illa quatuor extiterint, quæ commemorat, nemo eſt veſtrum, credo, qui neſciat, & ipſe ſermo propheticus apertè ſatis indicat. Primum Aſſyrium, ſecundum Perſicum, tertium Græcũ, quartum idemque maximum Romanum Imperium. Eadem imperia quatuor alia viſione quatuor beſtiarum ſignificata ab eodem Daniele conſtat: qui de vltimo imperio illorum quatuor ita loquitur: *Et ecce beſtia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans, diſſimilis autem erat cæteris beſtijs, quas videram ante eam.* Romanam monarchiam ſuperioribus validiorem hîc tradi, conſenſum Eccleſiaſticorum Patrum eſſe, ſcribit Cyrillus Hieroſolymitanus. Atque eſt illud mirabile, de horũ quatuor regnorum ſingulis teſtificari Scripturam diuinam quod totum terrarum orbem obtinuerint. Etenim Aſſyrios in omnia denominatos declarat Daniel Regem Nabuchodonoſorem alloquens his verbis: *Tu rex regum es, & Deus cæli regnũ & fortitudinem & gloriam dedit tibi, & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit.* Iam Perſicus principatus quam late patuerit indicant literæ Cyri ipſius primi ac nobiliſſimi autoris, quas liber ſacer Eſdræ commemorat in hanc ſententiam, *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli.* Sequitur Græcorum imperium, cuius princeps & caput Alexander magnus. Hunc mundo vniuerſo domi-

Dan. 9. *Dan. 7.* *Dan 2.* *Cyrill. Hieroſol. catecheſ. 15.* *1. Eſdr. 1.*

dominatum Scriptura diuina teſtatur, ita pronuntians: *Cōſtituit prælia multa, & obtinuit omniū munitiones, & interfecit Reges terræ, & pertranſijt vſq; ad fines terræ, & accepit ſpolia multitudinis gētium, & ſiluit terra in conſpectu eius.* Quoniam trium regnorū potentia erat oſtenſa, reſtabat quartum, cui regnum æternū Chriſti inſerendū foret. Itaq; Spiritu ſancto impulſore Lucas dum exordia Chriſti aggreditur, Romani imperij maieſtatē ad ſummū perueniſſe demōſtrat, quod ea verba præclare docent, *Exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.* Vt non per exaggerationē dicta, ſed re ipſa probaretur magnitudo imperij. Ergo Regno Chriſti omnia regna cætera cedere habēt, ideo ad ſummū progreſſa, vt ſuperioris regni, à quo obſcurata extinctaq; ſunt dignitas demōſtretur amplior. De eo quippe ſcriptū erat. *Et dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarū.* Flumen Iordanē intelligit Auguſtinus, à quo cœpit Euangelici regni prædicatio. De eodē quoq;: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuā, & poſſeſſionem tuā terminos terræ:* Nec non illud: *Adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentiū.* Sed quid attinet teſtimonia Regni Chriſti quæ ſunt innumera, recenſere? illud commemoratu dignū eſt, ꝙ idoneus autor Paulus Oroſius memoriæ prodidit, quo tēpore natus eſt Chriſtus, eodem tempore mandaſſe Auguſtum, ne quis Dominū ſe vocaret; ſiue occulta vi aliqua verum orbis Dominum adeſſe iā ſentiret, ſiue (quod Caiphæ pontifici contigit) neſciens vaticinaretur.

1. Malac. 1. — *Pſal. 71.* — *Aug lib. 2. contra literas Petiliani. c. 58.* — *Pſal. 2.* — *Pſal. 21.* — *Paulus Oroſius li. 6. c. 20.*

2 Pacem Octauiani — Quod ſi magnitudine imperij Romani, Chriſti aduētum & regnum appropinquare declarabatur,

batur, cũ orbis vniuerſus vni principi ſubiectus eſſet, profecto ipſa conditio temporum & amplitudo pacis vbiq; gentiũ obtinentis (quæ cauſa fuit edicti Cæſaris deſcriptionisque illius,) ad eſſe iam ſummi Regis exoptatam in terris præſentiam apertè demõſtrabat, iuxta eadem Prophetarum Sãctorum oracula. Scribit ſane idem Paulus Oroſius, quo tempore profeſsio illa eſt imperata ab Auguſto, ac Saluator mundi in Bethleem oppido editus in hãc lucem, fuiſſe eo tempore adeo pacatum imperiũ Romanũ vniuerſum, vt portæ Iani tẽpli quoquo verſus clauſæ cernerẽtur: qua re ſignificabatur ex nulla orbis parte bellum impendere Romanis. *Eo anno,* ait ille, *quo firmiſſimam veriſſimamq; pacem ordinatione Dei Cæſar cõpoſuit, natus eſt Chriſtus, cuius aduẽtui pax iſta famulata eſt, in cuius ortu audientibus hominibus Angeli cecinerunt: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Neq; id inſignis Poeta tacuit ſybillinum referens carmen, quanuis alio adulandi conſilio, vel myſterij cæleſtis ignorantia temporis felicitatem deflexerit: Itaque cecinit.

Chriſti Euangelicã portendiſſe.

Paulus Oroſius libro 6. cap. 20.

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas.
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.
Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Virgil. ecloga. 4.

Eam vero pacis aureæ felicitatẽ à Sybillis decantatam, ab hiſtoricis ſeculo Octauiani Auguſti datam: proprium fore Chriſti naſcẽtis inſigne atq; ornamentum diuinæ literæ non obſcurè prædicarunt. Iſaias quidem ſic habet. *Iudicabit gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces.*

Eſai. 2.

ces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium. Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini. Cuius vaticinij quanquam poteſt intelligentia ad pacem Euangelicam vniuerſæ Eccleſiæ referri, quemadmodum plerique referunt, tamen mihi valde probantur Euſebius, & Chryſoſtomus, & Hieronymus, qui propriè de tempore pacatiſſimo aduentus Chriſti interpretantur, ſub Auguſti Cæſaris fortunatiſſimo imperio. Idem quoque Propheta alio loco, de paruulo nobis nato eodemque Deo vaticinans inter cætera nomina extremum ponit, *Princeps pacis* adiungitq; *Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.* Nec diſſimilia Dauid, vbi ſub nomine Salomonis Chriſti aduentem regnumque prædicit: *Orietur,* inquit, *in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis.* Quamobrem pacificum nominatum conſtat. *Ipſe eſt enim pax noſtra,* vt Paulus loquitur, *qui & pacificauit, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt.* Ob eam rem hoc ipſo die Angeli lætiſsimam hominibus pacem denuntiant. Amat Salomō noſter pacatos animos, ſedata pectora: fugit atque auerſatur homines contentioſos, ſæuos, cruentos. *Factus eſt in pace locus eius.* Opportune ſatis Beda hoc loco: *Naſciturus in carne Dei filius, ſicut de virgine natus virginitatem ſibi Deus oſtendit eſſe gratiſſimam, ita pacatiſſimo tempore ſeculi procreatur, quia pacem quærere docuit, & pacis ſectatores inuiſere dignatur.* Si quis igitur Deum ad homines venientem excipere domo, habereque cupit, pacata in cæteros mente ſit, ne oderit fratrem ſuum, ne inimicitias exerceat, ſimultatem deponat omnē, redeat in gratiam cum ijs, quibus eſt infeſtus.

Euſeb. de præp. Euāg. li. 1. c. 1. & demonſt. Euang. lib. 9. c. 17. Chryſoſt. in Matthæum hō. 20. Hieron. in Eſai. item Origen. cont. Celſum lib. 2. Eſai 9. Pſal. 71. Epheſ. 2.

Pſal. 75. Beda lib. 1. in Lucam, cal. 1.

Alioqui

Alioqui Chriſtum ad ſua limina venturum minime ſperet. *Omnis, qui odit fratrem ſuum*, ait Ioannes, *homicida eſt: & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* 1. *Ioan.* 3.

Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleē, eo quod eſſet de domo & familia Dauid: vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Itineris cauſa ea fuit, vt pareret edicto Cæſaris, vt deſcriberetur in legitima vrbe. Itaque Ioſeph & Maria ſe Cæſari ſubditos confitentur, parentque incommoda & dura imperanti. Profitentur ſubiectionem Romano Imperio, cenſum etiam tametſi pauperes, ſoluunt. Quin etiā ipſe Chriſtus ſimul ac natus eſt, cenſetur, tributumq; vt cæteri Cæſari ſoluit. Sic enim Paulus Oroſius multique alij Patres confirmant. Verba Oroſij ſunt hæc: *Hæc eſt prima illa profeſſio chariſſima, quæ Cæſarem omnium Principem, Romanosque dominos rerum, ſigillatim cunctorum hominum edita aſcriptione ſignauit, in qua ſe & ipſe, qui cunctos homines fecit, inueniri hominem, & aſcribi inter homines voluit. Nec dubium quin omnium inſpectioni pateat, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus hanc vrbem (Romam ſcilicet) nutu ſuo in hunc rerum apicem prouexerit, cuius potiſſime voluit eſſe cum venit, dicendus vtique ciuis Romanus, cenſus profeſſione Romani.* Hæc ille autor. Atqui Chriſtum Regem non vt ſeruiret, ſed vt ſeruitute eriperet ſuos, venturum opinio erat. Quid ergo & ſubijcitur, & obedit, & deſcribitur, & tributum dat quæ ſunt plane omnia à dignitate eius aliena, qui libertatem, imperium, gloriam genti ſuæ

3 Chriſtū ſeruiſſe vt hominem in libertatem aſſereret.

Paulus Oroſius li. 6. *c.* 20. *& lib.* 7. *c.* 1.

daturus ſperetur? Quid eſt enim, quod vaticinatus Eſaias? *Prope eſt, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur: miſerebitur enim Dominus Iacob, & Iſrael ſaluabitur.* Ac paulò poſt. *Et poßidebit eos domus Iſrael ſuper terram Domini, in ſeruos & ancillas, & erunt capientes eos qui ſe ceperant, & ſubijcient omnes exactores ſuos.* Gens quidem Iudæorum ægrè Romano Imperio parebat, grauiter moleſtèque ferebat imponi ſibi tributa, alienum à ſua dignitate iudicabat more aliarum gentium cenſeri. Itaque dicebat: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam.* Hoc vero genus profeſſionis tantopere Iudæi execrati ſunt, vt vel hac ratione atque hoc eodem tempore concitauerit multitudinem Iudas ille Galilæus, quẽ Apoſtolicorum actuum liber memorat, & Ioſephus hiſtoricus etiam ſcribit, rebellans aduerſus Romanos, quod Iudaicam gẽtem quaſi ſubiectam iuſſerint cenſeri. Namque quod grauiſſimo ſeruitutis iugo à Romanis ſe premi videbant, expectabant oraculo diuino ſibi prædictum iam tandem inſtare illud. *Et erit, cum requiem tibi dederit Dominus ex omni labore tuo, & ex concuſſione tua, & ex ſeruitute dura, quam ante ſeruiſti, ſumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices, Quomodo ceſſauit exactor, quieuit tributum? Contriuit Dominus baculum impiorum virgam dominantium, cadentem populos in indignatione ſua plaga inſanabili, ſubijcientem gentes in furore ſuo perſequentem crudeliter.* Quæ quidem omnia de libertate per Chriſtum adipiſceeda, & ſalute populo Dei recuperanda, prædicta erant: ac ſunt plane præſti-

Eſai. 14.
Ioan. 8.
Actor. 5.
Ioſeph. lib. 18. Antiq. & lib. 2. de bello Iudaico.
Niceph. li. 1. c. 10.
Eſai. 14.

præſtita per Chriſtum cumulatiſſime, ſed longe alia ratione, quam carnales Iſraeliticæ putarant. Etſi enim erat grauiſſima ſeruitus Romanorum, tamen erat & longe grauior ſeruitus Satanæ, quem Regem Babylonis appellat, & ea ipſa ſeruitus Romana, qua tenebantur oppreſſa ex illa peccatorum miſerrima, quam minime curabant, efficiebatur. Quare peccati primum tyrannis tollenda, euertendaq́; fuit, quo priſcæ homines ſaluti, libertati gloriæ redderentur. Id vt præſtaret Chriſtus, ſeruire voluit, atque inter ſubditos ignobileſque cenſeri tributumq́; pendere, hac ſua ſeruitute & profeſſione noſtram libertatem certiſſime comparaturus. Præclarè eſt à vate dictum, *Vt faciat opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo.* Neque minus eleganter ab alio vate, *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius.* Quamobrem eam Euangelicam deſcriptionem, qua non parentes modo Chriſti, ſed ipſe etiam Chriſtus deſcriptus cẽſusq́; eſt, tanquam libertatis noſtræ pleniſſimũ argumentum Gregorius Theologus magnificè prædicat: *Venerare*, ait, *deſcriptionem, per quam efficitur, vt ipſe ſcribaris in cælis.* Nam fore, vt ratione quadam occulta, modoq́; minime vſitato è miſerrima ſeruitute eriperemur, Iſaias quoq́; non obſcurè ſignificat, cũ Chriſtum alloquitur his verbis: *Iugũ enim oneris eius & virgã humeri eius & ſceptrũ exactoris eius ſuperaſti ſicut in die Madiã.* Victoriã Gedeoni conſtitiſſe diuino illo ſtratagemate noſtis, quo per medias tenebras ſubito oſtenſis facibus lageniſq́; diffractis, ipſo ſono tubarũ à paucis hominibus infiniti exercitus cædes patrata eſt. Quale hoc principis noſtri

Eſai. 28. *Pſal. 110.* *Greg. Naz. in orat. Natiuit.* *Eſai. 9.* *Iudic. 7.*

Chriſti ſtratagema extiterit, quis poſſit oratione compleċti? ab inermibus armati, à paucis innumerabiles, fulgore inopinato, ſono præpotenti ſuperati profligatique ſunt. In medijs illis tenebris diuinum lumen emicat, & vox illa glorioſè perſonat. *Gladius Dei & Gedeonis.*

4 Perfecte obediendum exemplo Chriſti.

Interea, fratres, quam ſit Deo grata obedientia, cogitemus, & quale veræ obedientiæ ſtudium ſit, cognoſcamus. Etenim quia parere Deo homo recuſauit, Deus homini obſequentem ſe præbet. Nondum erat editus in hanc lucem Ieſus, adhuc materni vteri domicilio tenebatur incluſus, & obedire hominis imperio non grauatur, & qui nondum pedes mouere cœperat, iter obedientiæ libenter aggreditur, edicto Cæſaris commoda ſua cuncta poſtponens. Nā & pauper & prægnans mater, ire cogitur, deſerto ſuo lare, in aliena neque ſatis fida hoſpitia, idque eo tempore, quo hyems rigidiſſima vaſtos quoque milites, nedum puellas teneras, ſub tecta compellit. His omnibus rationibus ſuis, illam vnam obediendi rationem anteponit, ante obediens, quam natus: prius vitam quam obedientiam ponens, ab ipſo matris vtero vſque ad crucis extremum domicilium obedientiæ perfectiſſimè tenens. *Et quidem cum eſſet filius Dei, didicit ex eis quæ paſſus eſt obedientiam.* Singulare plane atque vnicum obedientiæ exemplar, Chriſtus. *Adam enim*, vt ait Leo Papa, *præcepta Dei negligens peccati induxit damnationem: Ieſus factus ſub lege reddit iuſtitiæ libertatem, ille diabolo obtemperans vſque ad præuaricationem meruit vt in ipſo omnes morerentur: hic Patri obediens vſque ad crucem fecit vt in*

Hebr. 5.

Leo ſer. 5. de Natiui. Domini.

in ipſo omnes viuificarentur. Iam quæ cauſa itineris illius tam incommodi tamque importuni extiterit, cogitate: intelligens profecto, quale oporteat eſſe obedientiæ veriſsimum ſtudium, quæ non quis, quidue, aut quam ob cauſam iubeat, attendit, ſed illud vnum ſibi proponit, eſſe parendum. Nam vt Chryſologus dixit, *Edicto Cæſaris & Pagani, Dominus obtemperaturus occurrit.* Edictum enim erat à Cæſare Augusto profectum, homine impio, ſuperbo, Dei contemptore, mundum is vniuerſum deſcribi imperabat, nullam aliam ob cauſam, quam iactandi immenſum dominatum ſuum. Atqui tenetis credo in Dauide quod vanitate quadam elatus numerari deſcribique populum ſibi ſubiectum voluerit, diuinitus peſte ſæuiſſima eſſe animaduerſum: quid quæſo id facti ad tyranni hujus ſuperbiam, qui ſe orbis vniuerſi dominum haberi, nominari, ſuſpici, ac pene adorari iuſſerit? At obedit Chriſtus edicto Cæſaris, quid ita? Nimirum qualis qualis fuerit imperantis mens & cogitatio, qui ſubiectus fuerit, explorare nihil ad eum attinet: ac dummodo Deo contraria non iubeat, ſine cunctatione obediendum. Nocere obedienti non poteſt peruerſa imperantis mens: ipſi qui imperat, prorſus nocebit. Saul Rex iniquus & prauus, quo Dauidem in perniciem exitiumque deduceret, præputia Philiſtinorum centum imperauit: paruit Regio edicto Dauid, pugnauit, vicit, præputia ducenta numerauit. Is eſt fidelis obedientiæ fructus, vt gloria ex inuidia creſcat. Sapienterque à Sapiente dictum. *Vir obediens loquetur victorias.* Quam rem Chriſtus præclariſſimo hodierno facto ſuo demonſtrat, qui imperatoris impij legi obtem-

Chryſol. ſermone 175.

2. Reg. 24.

1. Reg. 18.

Prou. 21.

perans, mundi totius ſibi principatum vendicauit impleto diuino oraculo. *Et tu Bethleem terra* *Mich. 5.* *Iuda paruulus es in millibus Iuda, ex te egredietur mihi qui ſit dux populi mei, & egreſſus eius à diebus æternitatis.* Hoc à Deo, prædictum homo ignorabat, ſed dum homini obtemperat Deus, diuino in omnes homines eſt potitus imperio.

IN EADEM SOLENNITATE, CONCIO QVARTA.

Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. Luc. 2.

1 Admiratione dignū aduentum Chriſti tantopere prædictum ſic eſſe celatum.

QVI locum natalium Chriſti conſiderat, ordinemque naſcendi, qui in vili inquam hoſpitio natum ea rerum omniū inopia cernit, vt præſepe prima incunabula dederit, inopinatum ſane atq; improuiſum filij Dei aduentum in mundum fortaſſe arbitretur: qui ſe permultis antea præclariſq; oraculis Prophetarum denunciatū eum mortalibus diligentiſſimè, intelligat, vehementer miretur neceſſe eſt, quorſum tot & tanta de eius aduentu, cui occurrere pro dignitate oporteret, denuntiata ſunt, cum ita obſcurè & improuiſo venire haberet, vt à nemine

mine poſſet agnoſci. Neq; enim ratio patitur, neq; fert vſus, vt cum Reges in vrbem aliquam pręſtantem ingredi parant, nuntij præcurrant, qui ciues ad apparatum Regia maieſtate dignũ parandum moneant, niſi palàm ac manifeſto Regius comitatus procedat. Quod ſi regem communi hoſpitio, nullo aut exiguo comitatu vti cernas, profectò celatum voluiſſe ſuum iter intelligas neceſſe eſt. Qui enim conſtent adeo inter ſe diſcrepantia, multis nuntijs præparari occurſum, & eius, clam facto aduentu, nullam fieri copiam? Iure proinde Abacuch Propheta in hodierna myſteria intuens exclamabat: *Domine conſideraui opera tua, & expaui: in medio duorum animalium cognoſceris.* Sic enim habet editio ſeptuaginta interpretum: ſic plerique ſancti patres legunt, ac de nato Chriſto inter duo animalia intelligunt, præſertim Proſper Aquitanicus: qui de Chriſto etiam in præſepi poſito quemadmodum Gregorius quoque Nazianzenus illud Eſaiæ accepit. *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui.* Neque diſcrepat ab eo ſenſu Eccleſia, quæ canit, *Magnum myſterium, Vt animalia Viderent Dominum natum iacentem in præſepio.* Quare quod vſus habet, vt bos & aſellus puero nato pictura conſotientur, non eſt tanquam inane commentum, contemnendum. Nam ad natiuitatem Chriſti reſpexiſſe Abacuch cum dixit ſe expauiſſe opera Dei admiratum, quod in medio duorum animalium eſſet aliquando adorandus, documento ſunt verba ſequentia: *Deus ab Auſtro Veniet, & ſanctus de monte Vmbroſo ſiue Pharan.* Quæ magno conſenſu Pa-

Abac. 3. *Eſai. 1.* *Proſper. de diui. præd. p. 3. c. 5.* *Greg. Naz. oratio. 1. in Theophaniam.* *In reſponſorio ſecundi nocturni officij Natiu.* *Abac. 3.*

tres Irinæus, Tertullianus, Cyrillus, Euthymius, de oppido Bethleem interpretantur, pro eo q Bethleem ad Auſtrum ſit Hieroſolymis. Ergo quod dicebam, magna cum ratione ille Propheta ſe admiratum, expauefactum, attonitum narrat huius myſterij conſideratione, quod Deus è cælis ad terram veniens, in hoſpitio, in tugurio, in ſtabulo, in præſepi, inter beſtias primum innoteſcere mundo voluerit. Atqui erant prædicta vaticinia plurima eademque clariſſima de eius ad nos aduentu. Erant præmoniti mortales ſæpe ſæpius, vt venturo ad ſe Domino occurrerent. Quid enim aliud eſt illud Prophetæ Amos *Præparare in occurſum Dei tui Iſrael*? Quid ſibi vult Abacuch, *Apparebit in finem: ſi moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit*? Quid Aggæus? *Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum & terram, & mare & aridam: & mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Infinitum erit omnia percurrere teſtimonia, quibus de aduentu filij Dei fidelis populus admonetur. Et cum tot prædictiones extiterint, cum adeo illuſtres prænuntij, nihil amplius perfectum eſſe ijs tãtis rebus videmus, quam vt filius Dei, ab hominum ſocietate ac domicilijs excluderetur, ad ſtabula, ac præſepia beſtiarum amandaretur. Hic quis diuinæ ſapientiæ arcam non admiretur? quis non illud propheticum vſurpet? *Quam magnificata ſunt opera tua Domine, nimis profunda facta ſunt cogitationes tuæ.* Et *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt, & non potero ad eam.*

Irinæus lib. 3. c. 23. & lib. 4. c. 66. Tertull. li. cont. Iudæ. Cyrillus in orat. de Hippopanti. Euthym in Abac.

Amos 4. Abac. 2. Agg. 2.

Pſal. 91. Pſal. 138.

2 Quanta — Itaque huc reſpiciens Hieremias Propheta

cum

cum magna pietatis intimæ dulcedine rogabat in hunc modum Meſſiam ſuum: *Expectatio Iſrael, Saluator eius in tempore tribulationis, quare ut colonus futurus es in terra, & ut viator declinans ad manendum, & ut vir vagus, & fortis qui non poteſt ſaluare?* Appoſitis ſane ſimilibus indicat, quam fuerit modico & neglecto cultu Saluator acceptus, quem coloni inſtar verſaturum in terra prædicit, propterea quod externus habendus ſit, & laboribus exercendus: quod vtrunque Scriptura docet, *Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.* Tum illud: *Homo agricola ego ſum, Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea.* Iam viator, qui diuerſorium ingreditur, tantiſper corpus recreaturus, vt iter arreptum maturet, quam ſit exiguo contentus, quam copioſi prolixique apparatus negligens, facilè eſt intelligere. Et hic noſter nō tam viator, quam via ipſa, quam terrena hæc ſpatia feſtinus confecerit, Pſalmus indicat, *Exultauit ut gigas ad currendam viam.* Nam quod viro forti, ſed profugo Hieremias poſtremo aſſimilat Chriſtum, illud ſignificat, ſolere milites, cum deſperata victoriaącieq; profligata, ex prelio abeunt, feſtinare fugam raptumq; cibum acpotum vitæ tantum tuendæ neceſſarium capere delitias omnes ſaluti poſthabere. Ac ſane ita ſe geſſit ſummus Imperator noſter, ac ſi rerum omnium inops, pugnæ impotens fugere ac latere neceſſe ei fuerit, & vero, ſubitaneo, & obuio quocunque cibo, hoſpitioq; eſſe contētum. Id quod hodiernus dies Chriſti natalitius, quem ſolent homines primarij luculentum ornatumq; liberis curare, extrema ſua inopia atque incredibili

Margin: fuerit admiratio in Natiuitate Chriſti, Prophetarum & Angelorum Sanctorū. — *Hierem. 14.* — *Pſal. 68.* — *Zachar. 13.* — *Pſal. 18.*

egeſtate declarat: cũ Deus infans nocturnis tenebris, diuerſorio vili, incõmodiſſimo anni tempore, nullo comitatu niſi beſtiarum, pannis vulgaribus inuolutus, præſepi pro cunabulis vtitur, *Pannis induitur ille, ait Maximus, qui cum crearet omnia, terras luce perfudit, cælum ſideribus adornauit, & ignea ſolem claritate veſtiuit*, Nonne iuuat iterum atque iterum repetere vocem illam propheticam? *Conſideraui opera tua & expaui*. Sed alius idem Propheta nos adhortatur: *Notas facite in populis adinuentiones eius*. Sunt enim diuinæ ſapientiæ inuenta hæc præclariſſima, quæ ad docendum hominem ad corrigendum, ad informandam diuinitus comparata ſunt. Primum igitur ad magnam ſapientiæ laudem, ad magnam charitatis ſuę gloriã pertinere Deus exiſtimauit, ſi eo apparatu filium vnicum ſibi parem, in terras induceret, qui quanto videretur ab illa maieſtate plus abhorrere, tanto illius tum bonitatem, tum etiam potentiã amplius commendaret. Cæleſtes illas mentes contemplor nouo ſpectaculo attonitas, in puerum Deũ oculos defixos tenere, illos vagitus dulciſſime audire, illas lachrymulas libenter aſpicere, pannos pro oſtro & purpura, præſepe pro throno, fœnum pro auro, iumenta pro ſplendido comitatu, abiectũ ſordidumq; tugurium pro regio palatio, extremam rerum omniũ penuriã pro infinita opum copia commutatam. Atq; talem Deũ ſuum ac principem agnoſcentes, & colunt, & venerantur, & procubentes adorant. Vbi illud Apoſtoli videmus impletũ: *Cum introducit primogenitum in orbem terræ, ad Angelos quidem dicit, Et adorent eum omnes Angeli eius*. Neque adorant tantum, verum & obſequia puerperæ præ-

S. Maximus ſerm. 2. de Natiu.

Eſai. 12.

Hebr. 1.

præbent Angeli, & modulato concentu vagientem infantulum mulcent. Reginam Saba ſacræ literæ tradunt ad conſpectum Salomonis obſtupuiſſe, domus ornamenta, familiæ apparatum, rerum omnium magnificentiam admiratam. Ego cæleſtem curiam vniuerſam, ad nouam noſtri Salomonis gloriam, ad eximium illum apparatum, ad incredibiles Regis ſui opes longe plus obſtupuiſſe crediderim. *Deus enim qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem qua dilexit nos*, humanam inopiam ſummas ſibi diuitias, humanas miſerias præclariſſimas ſibi opes duxit. Vt liceat homini per ludum & iocum de Deo dicere, quod ludibrio Deus homini dixit: *Ecce* ait ille, *Adam ſicut vnus ex nobis.* & nos in eum dicere iam poſſimus, Ecce Deus ſicut vnus ex nobis. Quamobrem læti atque admirabundi Angeli hodiernum natalem celebrant, laudesque Deo canunt immenſo ſtudio, dicentes: *Gloria in altiſſimis Deo* Quorum ſane ſenſum & ſpiritum Eccleſia ſancta tenens identidem canit: *Magnificatus eſt Rex pacificus.* Quin etiam piæ fidelium mentes autori Deo pro tantis beneficijs gratias agentes cum magno ardore loquuntur: *Quam magnificata ſunt opera tua Domine: nimis profunda facta ſunt cogitationes tuæ.* Et *Omnia oſſa mea dicent. Domine quis ſimilis tui?*

3. Reg. 10. *Epheſ. 2.* *Gen. 3.* *Pſal. 91.* *Pſal. 34.*

Ante omnes autem illa beatiſſima ſanctiſſimæ virginis eiuſdemque Deiparæ mens myſterij tanti minime ignara, mirabilem præſentię Chriſti fructum cœpit. Quæ cum tempus eſſet impletum vt pareret, ſicut ſine voluptate noxia concepit, ita ſine dolore vindice, cæleſte de ſe lumen effudit. Adam quidem ſomno quodam

3 Quę fuerint beatiſſimæ virginis gaudia in partu Saluatoris

diuino

diuino correptus, de coſta fabricatam ante ſe mulierem cum ſibito adſpexiſſet, plenus gaudij in illam vocem erupit. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Maria porrò nouum ante ſe infantulum Deum intuens, ſine vllo doloris ſenſu de viſceribus ſuis formatum atque effuſum, iucundiſſimo ſpectaculo læta, cantat, *Hoc os ex oſſibus meis: hæc caro de carne mea.* Nanque vt Cyprianus eleganter ſcribit. *Vltro maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt: nec oportuit vellicari, quod ſponte prodibat.* Cum vero infantulum ante ſe vagientem aſpiceret, eundemque Deum ſuum non ignoraret, quis dicere queat, quo ſenſu, qua amoris flamma verbum infans dulciſſima parens alloqueretur? *Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?* Nam quales & quantæ illud Mariæ beatiſſimæ pectus ſuauitates diuinitus affluētes implerent, quam magnæ & ſublimes rerum diuinarum commentationes illam caſtiſſimam mentem Dei genitricis oblectarent, neque dici vllo modo, neque vero ſatis cogitari poteſt: quemadmodum idem Cyprianus (vel quiſquis is autor eſt Cypriano ſapientia certè atque eloquentia non impar) his verbis doctiſſimè dixit: *Sed & cor matris, quadam dulcedines, quæ humanum ſuperant intellectum, imbuebant: eratq́ vtrinque mira iucunditas, cum pia ſancta matris & deuota humilitas, & Sancti Sanctorum immenſa benignitas confœderatis affectibus mergerentur.* Atq; ante hæc verba eiuſdem illa eſt præclariſſima oratio: *Matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate inſignis ſpirituali & corporali, intus & extra Christi præſentia fruebatur. Ornamenta quæ deerant*

Geneſ. 2.

Cyprian. in ſerm. de Natiu. Domini.

In eodem ſermone de Natiuitate.

erant, etiamſi adeſſent, non haberent oculos ſpectatores, quia præſentia paruuli ſic eorum qui aderant Ioſeph, & ſi quis forte alius ibi erat, oculos occuparat, ſic illuminauerat animos, ſic corda illexerat, vt in hoc ſummo bono, omnium bonorum vnita collectio videretur, nec opus eſſet euagari, & mendicare per partes, quod ſimul in ſe vno fidelibus omnipotens infans præſentabat. Hæc ille, luculentè admodum docens illam Regis naſcentis paupertatem, illam ſempiterni verbi infantiã, ijs opibus cæleſtium bonorum affluxiſſe, atque ea diuinæ ſapientiæ luce claruiſſe, vt nihil opulẽtius, nihil excelſius, nihil beatius cogitari poſſet. Itaque in tegumento viliſſimo ruinoſæ & ſemirutæ caſæ incredibiles diuitias celatas Deus voluit, vt eo chariores iucundioresque ſint, quo tanquam marſupio viliore pretioſior theſaurus incluſus reperitur. Iuuat Petri Damiani viri & antiqui & celebris iucundiſſimam orationẽ recitare: *O Bethleem*, inquit, *ciuitas Dei ſummi, & in te & in ſuburbijs tuis viſa ſunt mirabilia hodie. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præſepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis faſciculis felices manus & ſancta brachiola per cunarũ paruitatem expandit. Alludit virgini matri arridet & blandientes oculos ad Mariam intorquet, ſtat perterrita tantis miraculis Regina cælorum: confert in corde ſuo ſalutationem Archangeli, conceptionem Dei, natiuitatem pueri: & miratur quod ille qui ſic potuit ad nos venire, ſic voluit ſubuenire. Adeſt & Ioſeph, ſed ab vtroque remotus & in exceſſu mentis miratur, & mirari ſatis non poteſt, qualiter ſit ad tanta dignationis admiſſus arcanum.* Hactenus Damianus. Quis igitur iam fidelib. oculis puerum Deum pannis inuolutum,

Petrus Damaſcenus in ſermone de Natiuitate Domini.

præſepi fœno impoſitum contempletur, qui non ſummo animi ardore inclamet, *Veré tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator?* *Nam quia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo, per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes:* ſicuti magnus ſcripſit Apoſtolus.

Eſai. 45.
1. Cor. 1.

4 Præſentium rerũ cõtemptũ præ deſiderio patriæ cæleſtis, docere Christi cunnabula.

Sed quoniam ad erudiendos docendosque mortales venerat Deus, ea omnia quæ egit, præcepta eſſe noſtra voluit, vitæque informandæ, veriſſimas leges. Quare præſepe illud tanquam cathedram præceptoris tui Chriſtiane cogites, oportet, diuerſorij ſtabulum, ſuggeſtum ampliſſimum, ex quo ad te ſapientia ipſa verba faciat. Paupertas regis tui rerum inanium contemptum monet: tugurij ac præſepis vilitas, humilitatem tuique ipſius abiectionem ſuadet: bouis atque aſelli ruſticus comitatus manſuetudinem commendat: patientiam ac tolerantiam alieniſſima ſuorum excluſio, cum tanta temporis, tanta loci iniuria coniuncta. *In propria venit,* ait Euangelium, *& ſui eum non receperunt.* Cur in ſtabulo commoratur? cur in præſepi locatur Dei filius? *Quia non erat,* inquit, *ei locus in diuerſorio.* Quod non ita accipere debetis, quaſi diuerſorium nullum extiterit, quo ſe reciperent Ioſeph & Maria. Sed potius cum in diuerſorium deueniſſent, quod erat in via egenis viatoribus patens, & beſtijs magis quam hominibus aptum, in hoc ipſo inquam diuerſorio, nullus eſt datus noſtris hoſpitibus locus honeſtior, quam vt in ipſa iumentorum ſtabula concederent. Ita quidem Ambroſius ſentit, articulo græco ductus, qui eum fere ſenſum facere ſolet, tãquam latine diceretur. Non erat eis locus in illo di-

Ioan. 1.

lo diuerſorio. Nam diuerſorio natū fuiſſe Chriſtum, plerique patres conſentiunt, non Ambroſius ſolus Auguſtinus, Fulgentius, Maxim⁹, Gregorius vero, & Chryſologus in via natum ſentiunt, Hieronymus in ſpecu, quod etiam Epiphanius, & Gregorius Nyſſenus, & Sophronius affirmant. Cyprianus & Baſilius, & Chryſoſtomus in tugurio aiunt. Sed omnes denique cenſent quod neceſſe eſt, non in aliquo ornato domicilio, aut æde propria Mariam peperiſſe. Nēpe voluit diuina ſapientia docere nos, in hunc mundum veniſſe Deum tanquam peregrinum & viatorem, non habitādi cauſa vt in domo, ſed commorādi tantiſper, hoſpitio eſſe vſum. Quod Auguſtinus expreſſit his verbis *Naſcens ergo Chriſtus non inuenit locum in diuerſorio, per quem omnis creatura eſt locus. Et velut peregrinus naſcitur qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cæleſtis patriæ faceret eſſe municipes*. Nihil enim in Chriſtiana diſciplina præclarius, quam vt nos cæleſtis patriæ ciues intelligentes, peregrinos in hac terra verſari, delicias huius ſeculi contemnamus, & tanquam in diuerſorio neceſſaria tantum ſumentes viç perficiendç inſiſtamus, atque in cęleſtem illam ciuitatem votis omnibus contendamus. Hæc Petri Apoſtoli vox eſt: *Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam*. Hæc Pauli Sanctorum veterum prædicatio: *Confitentur*, inquit, *quia peregrini, & aduenæ ſunt ſuper terram: qui enim hæc dicunt ſignificant ſe patriam inquirere: & ſiquidem ipſius meminiſſent, de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi, nunc*

Aug. ſerm. 20. de Natiuitate.

1. Pet. 2.

Hebr. 11.

præſepi fœno impoſitum contempletur, qui non ſummo animi ardore inclamet, *Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator?* *Nam quia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo, per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes:* ſicuti magnus ſcripſit Apoſtolus.

Eſai. 45.
1. Cor. 1.

4 Præſentium rerũ cõtemptũ præ deſiderio patriæ cæleſtis, docere Chriſti cunnabula.

Sed quoniam ad erudiendos docendosque mortales venerat Deus, ea omnia quæ egit, præcepta eſſe noſtra voluit, vitæque informandæ, veriſſimas leges. Quare præſepe illud tanquam cathedram præceptoris tui Chriſtiane cogites, oportet, diuerſorij ſtabulum, ſuggeſtum ampliſſimum, ex quo ad te ſapientia ipſa verba faciat. Paupertas regis tui rerum inanium contemptum monet: tugurij ac præſepis vilitas, humilitatem tuique ipſius abiectionem ſuadet: bouis atque aſelli ruſticus comitatus manſuetudinem commendat: patientiam ac tolerantiam alieniſſima ſuorum excluſio, cum tanta temporis, tanta loci iniuria coniuncta. *In propria venit,* ait Euangelium, *& ſui eum non receperunt*. Cur in ſtabulo commoratur? cur in præſepi locatur Dei filius? *Quia non erat,* inquit, *ei locus in diuerſorio*. Quod non ita accipere debetis, quaſi diuerſorium nullum extiterit, quo ſe reciperent Ioſeph & Maria. Sed potius cum in diuerſorium deueniſſent, quod erat in via egenis viatoribus patens, & beſtijs magis quam hominibus aptum, in hoc ipſo inquam diuerſorio, nullus eſt datus noſtris hoſpitibus locus honeſtior, quam vt in ipſa iumentorum ſtabula concederent. Ita quidem Ambroſius ſentit, articulo græco ductus, qui eum fere ſenſum facere ſolet, tãquam latine diceretur. Non erat eis locus in illo di-

Ioan. 1.

lo diuerſorio. Nam diuerſorio natū fuiſſe Chriſtum, plerique patres conſentiunt, non Ambroſius ſolus Auguſtinus, Fulgentius, Maxim⁹, Gregorius vero, & Chryſologus in via natum ſentiunt, Hieronymus in ſpecu, quod etiam Epiphanius, & Gregorius Nyſſenus, & Sophronius affirmant. Cyprianus & Baſilius, & Chryſoſtomus in tugurio aiunt. Sed omnes denique cenſent quod neceſſe eſt, non in aliquo ornato domicilio, aut æde propria Mariam peperiſſe. Nēpe voluit diuina ſapientia docere nos, in hunc mundum veniſſe Deum tanquam peregrinum & viatorem, non habitādi cauſa vt in domo, ſed commorādi tantiſper, hoſpitio eſſe vſum. Quod Auguſtinus expreſſit his verbis *Naſcens ergo Chriſtus non inuenit locum in diuerſorio, per quem omnis creatus eſt locus. Et velut peregrinus naſcitur qui totius orbis eſt Dominus, vt nos cæleſtis patriæ faceret eſſe municipes.* Nihil enim in Chriſtiana diſciplina præclarius, quam vt nos cæleſtis patriæ ciues intelligentes, peregrinos in hac terra verſari, delicias huius ſeculi contemnamus, & tanquam in diuerſorio neceſſaria tantum ſumentes viꝫ perficiendꝫ inſiſtamus, atque in cęleſtem illam ciuitatem votis omnibus contendamus. Hæc Petri Apoſtoli vox eſt: *Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam.* Hæc Pauli Sanctorum veterum prædicatio: *Confitentur*, inquit, *quia peregrini, & aduenæ ſunt ſuper terram: qui enim hæc dicunt ſignificant ſe patriam inquirere: &ſiquidem ipſius meminiſſent, de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi, nunc autem*

Aug. ſerm. 20. de Natiuitate.

1. Pet. 2.

Hebr. 11.

autem meliorẽ appetunt, id eſt cæleſtem. Eo Chriſtus nos ducere cupiens, ab omnibus terrenis temperare, exemplo ſuo copiosè docet. Nos verò proh quantus pudor, qui Chriſtiani & haberi volumus, & eo nomine gloriamur, de rerum inanium cupiditate, de faſtus & ambitionis magnitudine, de vitæ delitijs atque omni luxuria exigenda á paganis & fidelibus nihil diſtamus. Sic huius vitæ nugas amamus, amplectimur, quærimus, tanquam in ea perpetuo acturi. Non viam, non diuerſorium, ſed domum, ciuitatem, patriam cogitamus. O nos cum ſtultos, tum infelices. Nos nos compellat diuinus Propheta

Amos. 6. horribili voce, *Væ qui opulenti eſtis in Sion, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Iſrael. Trãſite in Chalanne, & in Emach magnam, & in Geth, & ad optima quæq; regna horum, ſi latior terminus eorum termino veſtro eſt?* Tanta eſt acquirendi & domos atque agros ampliandi auiditas, inquit, vt nullo termino, nullis limitibus contenti ſitis. Iam cætera perſequitur poſtquam de ſuperbia & cupiditate nos pupugit: *Qui dormitis in lectis eburneis & laſciuitis in ſtratis veſtris. Qui comeditis agnum de grege & vitulum de medio armenti. Qui canitis ad vocem Pſalterij: ſicut Dauid putauerunt ſe habere vaſa cantici. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti.* Immenſum noſtrum luxum immoderatas delicias, exquiſitas gulæ illecebras omniumq; ſenſuum oblectamenta carpit acerrime: vbi illud prætereundem non eſt, quod facit ad rem præſentem maxime, aliorum interpretum, id eſt, Septuaginta lectionem habere: *Quaſi ſtantia putauerunt, & non quaſi fugientia.* Quę ſententia magno Patrum conſenſu mirificè extollitur,

tollitur, quod Spiritus ſanctus intelligi velit, omnes eas profuſiones & turpitudines & libidines quas vituperat, inde eſſe profectas, quod præſentia bona tanquam fixa ac manentia bona intueamur, ac non vt ſunt, breuia, fugaciaque cogitemus. Et quod omnium peſſimum eſt, *Et nihil,* inquit, *patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Nos diuites, nos beati, miſeros atque inopes dedignamur: nihil eorum ad nos gemitus, nihil famem, nuditatem, nihil extremam afflictionem ærumnasq; pertinere arbitramur. Ergo fratres, cum Chriſtum pauperem, peregrinum, abiectum videamus, demus operam, vt cœleſtis vitæ inſtituta, imitatione diligenti aſſequamur: ſin id minus præſtemus, quod vnum reliquum eſt, pauperibus fortunas communicemus, bonaq; impertiamur libenter, egentibus, quorum ſe hodie perſonam Chriſtus ſuſcepiſſe profeſſus eſt. *Amos. 6.*

IN EADEM SOLENNITATE, CONCIO QVINTA.

Natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Luc 2.

CVm primum Noe Patriarcha quondam ex materno vtero in hanc lucem effuſus eſt, eius parens Lamech diuinitus tactus vaticinium id enuntiauit: *Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit* *Geneſ. 5.*

1 Chriſtus Saluator prædictus a Prophetis.

ledixit Dominus. Quamobrem nomen impoſuit ei rei ſignificandæ idoneum. Noe enim, vt periti linguę ſacræ tradunt, requiem vel ceſſationē ſignificat. Fuiſſe autem Chriſti Domini typum quendam Noe, in canonica ſua epiſtola priore beatus Petrus inſinuat: & res ipſa fidem abunde facit, quod ex infinito diluuio, quo mūdus euerſus deletusq; eſt, ſoli ij ſalui euaſerint, quos arca Noe continuit: *Et vos*, ait Petrus, *ſimilis formæ ſaluos facit baptiſmus*, quia ianua in arcam, id eſt in Eccleſiam Dei, ad ſalutem vnicus aditus patet. Porro Lamech periti ijdem interpretantur, pauperem vel humiliatum. Quale ſane erat genus humanum, Dei gratia boniſque omnibus nudatum, ac dura diaboli ſeruitute oppreſſum. Cui ſi hodie detur noui Regis ortum cognoſcere, illud ſine dubio ſentiet ac dicet: *Iſte conſolabitur nos ab omnibus laboribus noſtris*.

Hierony. in li. de quaſt. ſiue tradi-tiō. Hebrai cis in Geneſim.

Nunc enim antiqua oracula impleta, patefacta ſunt: *Et mittit eis Saluatorem qui liberet eos.* Et illud, *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Ieſu meo.* Quid illud? *Cum quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus exiliens de cælo à regalibus ſedibus durus debellator in mediam exterminij terram proſiliuit.* Et Oſeas *Et domui Iuda miſerebor: & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo: & non ſaluabo eos in gladio & arcu, & in bello, & in equis, & in equitibus.* Nam Dauid vbique præ gaudio geſtiens, cum hunc Saluatoris diem natalem annuntiat, etiam montes & flumina plaudere iubet, atque vniuerſum terrarum orbem ad celebrandam aduentus eius lætitiam excitat. *Cantate* ait, *Domine*

Eſai. 19.
Abac. 3.
Sap. 18.
Oſeæ. 1.
Pſal. 97.

mino canticum nouum, quia mirabilia fecit. Saluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum. Et mox *Viderunt omnes termini terra ſalutare Dei noſtri. Iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate: & pſallite.* Itaque hunc Saluatorem, atq; hoc ſalutare, hoc brachiū Domini, hunc Ieſum, hunc Dominum, hunc denique Deum à tot ante Prophetis prædictum, annuntiant hodie Angeli paſtoribus, & prædicant natum *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.*

2 Angelorū officiū & beneuolentia in homines.

Atque hoc loco videndum eſt id, quis, quibus annuntiet. Angelus certè paſtoribus. Atqui Angelos infenſos homini redditos culpa ac ſcelere ipſius, vel illa depulſio ſatis indicat, ex paradiſo voluptatis, gladiusque ille anceps atque terribilis, quo vitæ aditum Angelus defendit, ne qui morte mulctatus erat, dignam ſuo ſcelere pœnam euaderet. Itaque videmus ad Angelorum conſpectum homines etiam iuſtos & pios paſſim eſſe perterritos, quod vindices numinis à ſe læſi, diuinæque maieſtatis ſatellites cogitarent. Quo argumenro Manuè Samſonis pater, periturum ſe continuo aſſeruit, quod Angelum Dei intuitus eſſet. Quo veteri more noſtri quoque paſtores ſimul atque Angelum tantopere præfulgentem conſpicati ſunt, metu exanimati propemodum conciderunt. *Et timuerunt timore magno.* Quid enim non perhorreſcat regios ſatellites maieſtatis reus? quid non miniſtros Dei pertimeſceret humana infirmitas? ſed Angelus & timorem ſedat benigne, & ſe amicum

Geneſ. 3.

Iudic. 13.

micum profitetur, nuntiumq; afferre dicit gaudij plenum. Antea enim vt Gregorius Papa loquitur: *Quia peccando extranei eramus Deo, extraneos nos à ſuo conſortio deputabant Angeli ciues Dei. Sed quia Rex cæli terram noſtræ carnis aſſumpſit, infirmitatem noſtram illa iam Angelica celſitudo non deſpicit.* Videbant videlicet Angeli Deum homini factum proprium, officio ipſi non deſunt: hominum ſe ſalutem amare docent, inuidere plane neſciunt: nobiliſſimum gentis genus. Et cum Deum videant, nequaquam Angelos apprehendiſſe, vt Paulus loquitur, ſed ſemen Abrahæ apprehendiſſe, id eſt, humanam ſibi non Angelicam Dei filium naturam copulaſſe, nihil dolent, nihil inuident, nihil indignantur, ſe neglectos, fideles, nobiles, puros: homines ſibi prælatos, ſordidos, ingratos, improbos. Quin potius eorum ſeſe lætitiæ & autores & miniſtros præbent, atque hominibus ex animo gratulantur. Atque vt eſt à Cypriano elegantiſſime dictum: *A ſupernis legationibus incipit Euangelium, cuius primi dictatores Angeli extiterunt.* Quæ cum ita ſint, debet homo Angelorum beneficijs minime ſe ingratum indignumque præbere: ſed ſalutis ſuæ adminiſtros ſemper & ſuſpicere & colere, & quod caput eſt eorum monitis obedire. Etenim quod Origenes hoc loco ſentit, veriſſimum eſt, vnicuique duos aſſiſtere Angelos, alterum iuſtitiæ, alterum iniquitatis. *Si bona,* inquit, *cogitationes in noſtro corde fuerint, haud dubium quin nobis loquatur Angelus Domini.* Angelos ergo diuinæ pacis, non belli cruenti ſatellites, magna animi & reuerentia & deuotione vbiq; proſequi eius eſt animæ

Greg. hom. 8. in Euãg.

Hebr. 2.

Cyprian. in ſerm. de Natiu. Domini

Orig. homil 12. in Luc.

nimæ, quæ patriam cæleſtem non ſolum deſiderat, ſed etiam expectat.

At qua cauſa miſſus eſt Angelus, vt Chriſti ortum paſtoribus potiſſimum nuntiaret? Non erant ſacerdotes, nō Pontifices? non Leuitæ? Hieroſolymis principes, Scribæ, Phariſæi, religioſi, literati non erant? quorum autoritate populus Iſraeliticus potius adduceretur, quibus dignitas maior fidem ampliorem eſſet conciliatura? Soli paſtores, ruſticani, neglecti adeuntur, monentur, exhilarantur lætiſſimo nuncio: cantu præterea Angelico oblectantur? Quid hoc rei eſt? quid conſilij? O altam diuinæ ſapientiæ arcem: conſilij æterni profundum impenetrabilem. Reſpondere tamen placet non meis ſed Cypriani verbis: *Primi fuére paſtores, quorum innocentia & ſimplicitas electa eſt, vt lam Chriſti perficeretur, quia piſcatores & paſtores ſequentibus temporibus confunderent oratores: & à pauperibus & humilibus prædicatio paupertatis haberet initium.* Idemque mox. *Pauperes electi, ſuperbi neglecti, nec faſtus, nec altus circa diſcipulatum Chriſti aliquem obtinent locum: Chriſtus pauper diſcipulos diuites aſpernatur. Pauper mater, pauper filius, inops hoſpitium, his qui in forma huius Eccleſiæ militant, præbent efficax documentum.* His quid addi poſſit ignoro: ad paupertatis Euangelicæ commendationem, ad Chriſtianæ humilitatis & ſimplicitatis laudem, quid accedere poſſit, non video. Satis igitur hæc, ſi ſatis animo condantur atque hæreant, Phariſæos autem & ſacerdotes non eſſe ab Angelo certiores factos tanti boni Chryſoſtomus docet, quod inuidia & auaritia laborarent. Neq; illud myſticum diſplicet, quod beatus Ambroſius adnotauit, paſtores

3 Cur paſtoribus nuntiatus Chriſti ortus.

Cyprian. in ſermone de Natiuitate

delectos eſſe diuino nuncio, eoſdemq; vigilantes ſuper greges ſuos, & noctis cuſtodias obſeruantes, vt intelligi poſſit, paſtores animarũ, qui ſunt Epiſcopi & præſides Eccleſiæ, debere vigilare, & ſomno parciſſimo contentos commiſſi ſibi populi ſalutem vigilantiſſimè curare: ſic fieri, vt diuino lumine illuſtrentur, ac lætitia cæleſti perfundantur. *Nimirum ſolus ille*, ait venerabilis Beda, *Conditorem perfectè diligit, qui & proximis curam perfecti amoris impendit.* Nam quos paſtores, non tam oues ſibi creditas, quã ſe ipſos paſcere animaduertit, ijs ſermo Ezechielis propheticus, non lucem cæleſtem, non nuntium ſalutarem, iucundumque promittit, ſed caliginem & tenebras, & triſtem interitum minatur. Neque leuiora Zacharias in eiuſmodi paſtores quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, gregem ſibi commiſſum deſerentes, quo ſuis commodis & voluptatibus vacent. *O paſtor*, inquit, *& idolum, derelinquens gregem, gladius ſuper brachium eius, & ſuper oculum dextrum eius: brachium eius ariditate ſiccabitur, & oculus eius dexter, tenebreſcens obſcurabitur.* Auertat Deus omen infauſtum, ac potius paſtores noſtros cæleſti luce perfundat, confirmetque virtute illa eximia, quo alacres & feſtini verbum ſibi diuinitus oſtenſum, & ipſi ſupplices adorare pergant, & alijs cum ſermone tum factis duces fortiſſimi ſint, quod Bethleemitæ hodie paſtores præſtiterunt.

Beda in 2. cap. Lucæ. *Ezech. 34.* *Zachar. 11.*

4 Filius Dei æternus vnius diei infans. *Pſal. 2.*

Quod vero hodie natum Saluatorem Angelus denuntiat, Dauid etiam hodie genitum dicit eundem Dei filium. *Dominus*, inquit, *dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Sed inter vtramque natiuitatem multum intereſt, illam

illam, inquã, qua Dei filius ex Patre Deo Deus natus eſt, & hanc qua idem, ex matre homine homo etiam eſt natus. Hæc enim temporalis ita eſt hodierna, vt ante hanc diem minimę extiterit. Itaq; ab Euangeliſta dilucidè ſcribitur: *Et factum eſt cum eſſent ibi, impletum eſt tempus, vt pareret, & peperit filium ſuum primogenitum.* Illa autem altera natiuitas, ita quod ſit hodierna prædicatur, vt ſempiterna etiam fuiſſe declaretur, quemadmodum alius Pſalmus habet: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.* *Pſal. 109* Qui verſus hanc habet ſententiam. Non fuiſſe principium quod ortum diuinæ virtutis & potentiæ, filij nimirum Dei, anteceſſerit: quem quidem Deus genuerit ab omni æternitate, antequam luciferum cæterumq; cæli ornatum conderet, eumque ex vtero hoc eſt ipſa ſua ſubſtantia non de nihilo, vt creaturas produxerit: neque tamen productio illa humanæ ſimilis fuerit, quæ corruptionem generationi neceſſario coniungit, ſed pura integraque extiterit, qualis eſt ſplendoris puriſſimi atque ſanctiſſimi. Quanquam autem ea verbi productio & natiuitas æterna eſt, dicitur tamen hodie genitus Dei filius, propterea quod præterita nunquam eſt: ſemper enim Deus ex Deo naſcitur: itaque & natus eſt, & naſcitur, & naſcetur. Cumque Deo nihil ſit heſternum, nihil craſtinum, merito hodierna generatio prædicatur. Æternitati enim præteritum nihil, nihil futurum: quicquid eſt, præſens hodiernumque ſit neceſſe eſt. Quamobrem ſacræ literæ diuinarum perſonarum productiones humano modo cum loquantur (aduertite quæſo animum)

modo præteritas, modo præſentes, modo vero etiam futuras pronuntiat. Nam præterito vtuntur, vt perfectam productionem intelligamus: quale eſt illud: *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* Et illud iam recitatum. *Ex vtero ante luciferum genui te.* Iam præterito imperfecto, vt illud, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum.* Nimirum ne ita Dei verbum ex Deo productum intelligamus, quaſi produci iam deſtiterit. Præſenti vero interdum vtuntur, vt declarent productionem emanationemque diuinam ſemper durare neque vnquam finiri, ſicut de Spiritu ſancto Euangelium loquitur. *Spiritus Veritatis qui à Patre procedit.* Ita enim proceſſit vt ſemper procedat, quemadmodum lux à Sole, & figura ſpeculo impreſſa ab obiecto corpore. Deniq; futuro quoque videmus vti Scripturam, vt cum de eiuſdem Spiritus ſancti proceſſione legimus. *Quæcunque audiet loquetur.* Et rurſum: *Ille de meo accipiet.* Neque dubium eſſe poteſt, quod Auguſtinus docuit, non eſſe aliud audire Spiritum ſanctum à Patre, & accipere à Filio, quam à Patre procedere & Filio. Vt enim æterna proceſſio eſt, ita æterna auditio, atque æterna locutio in illis deitatis altiſſimæ diuinis perſonis. Sed de futuro hæc pronunciantur interdum, vt ſempiterna emanatio intelligatur, quæ non magis tranſierit finitaque ſit, quam quod futurum eſt, quodque nondum eſt. Sed præclariſſimam de æterna proceſſione ſententiam melius Auguſtini verbis intelligetis quam meis. Sic igitur ille ſcribit: *Sic debemus*

Eccleſ. 24. *Pſal. 109.* *Ioan. 1.* *Ioan. 15.* *Ioan. 16.* *Aug. tract. 99. in Ioan.*

accipere

accipere quod de Spiritu ſancto dictum eſt: Non enim loquitur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, vt intelligamus eum nō eſſe a ſemetipſo. Pater enim ſolus de alio nō eſt. Ab illo audiet Spiritus ſanctus à quo procedit. Audire illi, ſcire eſt, ſcire vero eſſe, à quo eſt illi eſſentia, ab illo ſcientia. Nec moueat quod verbum futuri temporis poſitū eſt, illa quippe audientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna eſt ſcientia. In eo autem quod ſempiternū eſt ſine initio & ſine fine cuiuſlibet temporis verbum ponatur, ſiue præteriti, ſiue præſentis, ſiue futuri, non mendaciter ponitur. Quamuis enim natura illa immutabilis non recipiat fuit & erit, ſed tantum eſt, tamen non mendaciter dicimus & fuit, & erit, & eſt. Fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit: eſt, quia ſemper eſt. Ita Auguſtinus, prorſus verè & ſublimiter. Quæ cum ita ſint, miranda eſt Dei, & adoranda clementia, qui æternum filium, temporum legibus ſubdi voluit, vt vnius diei infantulus annuntietur, qui dies omnes, & menſes, & annos, & ſecula, & tempora vniuerſa infinita antiquitate præceſſerit. Itaque quod Salomon de ſe profeſſus eſt, id Chriſtus quadā ex parte loqui videri poſſit: *Sum quidem & ego mortalis homo ſimilis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus eſt, & in ventre matris figuratus ſum caro, & decem menſium tempore coagulatus, & primam vocem emiſi plorans, & in ſimiliter factam decidi terram.* O Deus infans, ô Rex gloriæ, humanæ miſeriæ ſubditus, amore æſtuans in homines, & hyemale frigus incēdio charitatis ſuperās: quas flammas ſubijcis nobis, quas faces amoris accēdis, modo ſi humani aliquid in nobis eſt, ſi non lapides & trunci ſumus? *Vt ſi amare pigebat, vt* Sapien. 7. *Aug. de ca-*

modo præteritas, modo præſentes, modo vero etiam futuras pronuntiat. Nam præterito vtuntur, vt perfectam productionem intelligamus: *Eccleſ. 24.* quale eſt illud: *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* Et illud iam recitatum. *Ex vtero ante luciferum genui te.* Iam *Pſal. 109.* præterito imperfecto, vt illud, *In principio erat* *Ioan. 1.* *verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum.* Nimirum ne ita Dei verbum ex Deo productum intelligamus, quaſi produci iam deſtiterit. Præſenti vero interdum vtuntur, vt declarent productionem emanationemque diuinam ſemper durare neque vnquam finiri, ſicut de Spiritu ſan- *Ioan. 15.* cto Euangelium loquitur. *Spiritus veritatis qui à Patre procedit.* Ita enim proceſſit vt ſemper procedat, quemadmodum lux à Sole, & figura ſpeculo impreſſa ab obiecto corpore. Deniq; futuro quoque videmus vti Scripturam, vt cum de eiuſdem Spiritus ſancti proceſſione legimus. *Quæ-* *Ioan. 16.* *cunque audiet loquetur.* Et rurſum: *Ille de meo accipiet.* Neque dubium eſſe poteſt, quod Auguſtinus docuit, non eſſe aliud audire Spiritum ſanctum à Patre, & accipere à Filio, quam à Patre procedere & Filio. Vt enim æterna proceſſio eſt, ita æterna auditio, atque æterna locutio in illis deitatis altiſſimæ diuinis perſonis. Sed de futuro hæc pronunciantur interdum, vt ſempiterna emanatio intelligatur, quæ non magis tranſierit finitaque ſit, quam quod futurum eſt, quodque nondum eſt. Sed præclariſſimam de æterna proceſſione ſententiam *Aug. tract.* melius Auguſtini verbis intelligetis quam *99. in Ioan.* meis. Sic igitur ille ſcribit: *Sic debemus*

accipere

accipere quod de Spiritu ſancto dictum eſt: Non enim loquitur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur, vt intelligamus eum nō eſſe a ſemetipſo. Pater enim ſolus de alio nō eſt. Ab illo audiet Spiritus ſanctus à quo procedit. Audire illi, ſcire eſt, ſcire vero eſſe, à quo eſt illi eſſentia, ab illo ſcientia. Nec moueat quod verbum futuri temporis poſitū eſt, illa quippe audientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna eſt ſcientia. In eo autem quod ſempiternū eſt ſine initio & ſine fine cuiuſlibet temporis verbum ponatur, ſiue præteriti, ſiue præſentis, ſiue futuri, non mendaciter ponitur. Quamuis enim natura illa immutabilis non recipiat fuit & erit, ſed tantum eſt, tamen non mendaciter dicimus & fuit, & erit, & eſt. Fuit, quia nunquam defuit: erit, quia nunquam deerit: eſt, quia ſemper eſt. Ita Auguſtinus, prorſus verè & ſubliniter. Quæ cum ita ſint, miranda eſt Dei, & adoranda clementia, qui æternum filium, temporum legibus ſubdi voluit, vt vnius diei infantulus annuntietur, qui dies omnes, & menſes, & annos, & ſecula, & tempora vniuerſa infinita antiquitate præceſſerit. Itaque quod Salomon de ſe profeſſus eſt, id Chriſtus quadā ex parte loqui videri poſſit: *Sum quidem & ego mortalis homo ſimilis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus eſt, & in ventre matris figuratus ſum caro, & decem menſium tempore coagulatus, & primam vocem emiſſi plorans, & in ſimiliter factam decidi terram.* O Deus infans, ô Rex gloriæ, humanæ miſeriæ ſubditus, amore æſtuans in homines, & hyemale frigus incēdio charitatis ſuperās: quas flammas ſubijcis nobis, quas faces amoris accēdis, modo ſi humani aliquid in nobis eſt, ſi non lapides & trunci ſumus? *Vt ſi amare pigebat, vt*

Sapien. 7.

Aug. de ca.

techiz. rudibus.c.4.

5 Puerum Ieſum hodie quoq; inuolutū ſacramentis in tegumentis inueniri.

Greg. hom. 8 in Euāg.

Gen. 41.

Eſai. 55.

Matth. 11.

ille dixit, *ſaltem redamare non pigeat.*

Poſtremò qui Deum videre velit hominem factum Bethleem petere debet, ciuitatem Dauid, Angeli annuntiant. Erat quidem Bethleem exiguū oppidum, tenue municipium: hoc ſempiterna ſapiētia & maieſtas illa ſibi delegit: eam ſibi eſſe patriam voluit non tam Dauidis natalibus illuſtrem, quam filij Dauidis ortu illuſtrādam. Bethleem, quod Gregorius etiam animaduertit, domum panis interpretantur. Quo igitur panis ille cæleſtis, niſi in domum panis veniret? Hic frumento condendo diuino horrea feliciſſima inſtructa ſunt. Et Ioſeph quidem olim futuræ fami alimenta repoſuit, quæ toti Ægypto in annos ſeptem ſufficerent: & noſter Ioſeph clariorem longè præfecturam diuinitus nactus, frumentum cæleſte quod æternitati par eſſet, in horreum Bethleemiticum reponendū exiſtimauit. Eo omnes qui laborāt penuria, qui premuntur fame, accurrere neceſſe eſt, ſi velint nullo pretio alimenta copioſa ſibi comparare. *Quare appenditis argentum & non in panibus? laborem & non in ſaturitate?* Iſaias clamitat. Noſter vero panis cæleſtis omnes ad ſe inuitat, omnes allicit: *Venite,* ait, *ad me: & ego reficiam vos.* Quod ſi fide duce accedere vultis, polliceor vobis hodie non minus, quam paſtoribus illis, infantulum ex Maria natum reperiendum, cuius & cōſpectu, & amplexu dulciſſimo frui poſſitis. Nonne vobis menſa illa ſacra altaris tanquam præſepe cōmune omnibus cæleſtem panem continere videtur? Erat Chriſtus pānis inuolutus: & hic Chriſtus vſitati pannis accidentibus tāquam in tegumentis tectus eſt. In fœno iacebat, animantibus brutis conſociatus: hic

autem

autem cum fœno carnis noſtræ, quod tanquam animalibus offert, frumenti lectiſſimi adipem, diuinæ ſuæ ſcilicet ſubſtantię copiam facit. Audi Bernardum: *Panis,* inquit, *Angelorũ, factus eſt fœnũ poſitum in præſepio appoſitum nobis tanquã iumentis. Verbum quippe caro, factũ eſt: & iuxta Prophetam, Omnis caro fœnum.* Omnino repręſtitum cernimus, quod fuit vaticinio præclaro de aduentu Meſſiæ promiſſum. *Et erit firmamẽtum in terra in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper libanum fructus eius.* Quod nos firmamentum legimus, habent nonnulli codices Hebraico minimè repugnantes, *Erit frumentum in terra.* Hoc plane frumentum eſt electorũ quod Zacharias prædicat, hoc benedictione pręcipua legatũ primogenito à ſancto Patriarcha Iſaac: de rore cæli & de pinguedine terræ. Si quis igitur Ieſum videre, Ieſum adorare velit, ſi quis Ieſu frui, adeat Bethleem, paſtores ſanctos viæ duces ſequatur, in ſacro Eccleſiæ præſepi infantem inueniet, inuolutum pannis inuolucris Chriſtũ adoret, Chriſtum ſumat, & ſacro cibo refectus, diuinis delicijs perfruatur. Neq; prætermittat, inſtar paſtorum, Deũ glorificare, & pro tantis in ſe collatis beneficijs immortales gratias agere.

Bern. ſerm. 35. in Cant.

Pſal. 71.

Zachar. 9.

Geneſ. 27.

IN FESTO SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS.

Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Matth. 21.

1 Stephani protomartyris prerogatiua. *Ioan. 12.*

POST diem Domini natalem quorundam ſanctorum Eccleſia natalitia celebrat, quo Chriſti aduentus in mundum fructus appareat. *Niſi enim granum frumenti mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit multum fructum afferet.* Nam vt Auguſtinus ait, *Ideo natus eſt Dominus, vt moreretur pro ſeruo, ne ſeruus timeret pro Domino.* Ac quamuis Chriſtum plurima ſanctorum multitudo ſequatur, tamē delectari præcipue videtur virginibus. *Hi enim ſequuntur agnum, quocunque ierit.* In quorum numero non eſt dubitandum fuiſſe Stephanum, Ioannem, infantes innocentes. De Ioanne conſentiunt omnes, de innocentibus dubium eſſe non poteſt. De Stephano autem beatus Auguſtinus ſic loquitur. *Scriptum de Stephano eſt in actibus Apoſtolorum, quod ad miniſterium viduarum ſit ab Apoſtolis deputatus. In hac etiam re quod præpoſitus eſt fœminis teſtimonium meruit ſinceriſſimæ caſtitatis. Beatus ergo erit fratres chariſſimi, qui hunc ſectatus, qui hunc imitatus fuerit, & pudicitiæ palmam, & martyrij conſequitur coronam.* Rectè illibatam caſtitatem ei tribuit Auguſtinus, qui iuuenis cum eſſet in ipſo flore ætatis Apoſtolica autoritate fœminarum alendarum curam ſuſcepit. Stephanum ergo præter candidum virginitatis inſigne, etiam exornat martyrij corona purpurea: nomenque, illi commodè diuinitus eſt ante inditum, quod gloriam ſibi deſtinatā notaret: à corona quippe nomen ſortitus eſt, qui primus omnium Chriſti militum corona datus eſt: non è quercu aut è populo vt apud Romanos priſcos, ſed ne è lauro quidem

Aug. ſerm. 1. de Sāctis.

Apoc. 14.

Aug. ſerm. 5. de S. Stephano.

quidem, quæ erat præcipua triumphãtium. Sed data eſt Stephano ex auro corona, plurimo lapide pretioſo diſtincta. Tot enim gemmæ præclariſſimè huius coronam ornãt atq; illuſtrant, quot eſt propter Chriſtum lapidibus appetitus. *Poſuiſti*, inquit, *ſuper eum coronam de lapide pretioſo.* Nihil pretioſius ſãguine profuſo pro Chriſto: nihil glorioſius ictibus pro Domino vulneribusque ſuſceptis. Atque olim quidem Dauid, qui primus murum Hieroſolymitanum ſubijſſet, atque hoſtibus victricia ſigna intuliſſet, eo præmio remuneratus eſt, vt primus militiæ dux haberetur. Itaque cum Ioab magnitudine animi atque induſtria fideque præſtanti, primus in mœnia Iebuſæi euaſiſſet, Regio edicto exercitus vniuerſi renuntiatus eſt dux. Id plane ſi noſtro Stephano, fortiſſimo Chriſti militi contigiſſe, atque in hac longe excellentiore militia primũ martyrum omnium atque anteſignanum emicuiſſe dicamus, nihil profecto à ratione alienum aſſeremus. Quam enim à Saluatore pro nobis mortis obitæ gratiam accepimus, eam Stephanus omnium primus retulit Chriſto. Quapropter *Stephanus* (ait bene Chryſologus) *martyrum primus purpuratum ducit exercitum, qui pro Domini ſui adhuc calente ſanguine ſanguinem ſuum auidus bellator effudit. Et quia, cruore proprio tinctam ſibi ipſi purpuram conquiſiuit, meritò à Rege ſuo conſecutus eſt poſt coronam.* Quæ cum ita ſint, iure inter eos quos Eccleſia Natali Chriſto celebrando comites adhibet, primum locũ beatiſſimo Stephano tribuit, qui & Bethleemitici ortus gloriam illuſtrauit, & Hieroſolymitanæ crucis trophœum cælo primus inuexit.

Pſal. 20.

1. *Paralip.* 11.

Chryſol. ſermo. 154.

Ecce

1 Gratiæ diuerſæ diuerſis datæ. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas & ſapientes, & Scribas.* Quanuis fieri poſsit, vt in eundem hæc nomina omnia conueniant, tamen eſt frequentius ac certius q̃ Hieronymus hic ſentit, vt varia dona ac chariſmata Spiritus ſancti ſignificētur, quemadmodum Apoſtolus tradit. *Ephes. 4.* *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij.* Prophetæ quidem ſunt, qui diuinis reuelationibus illuſtrãtur: qualis ille erat, qui aiebat, *Pſal. 50.* *Incerta & occulta ſapientia tua manifeſtaſti mihi.* Sapientes vero, qui rerum diuinarũ cõtemplatione & cognitione altiſsima perfruuntur, qualis ille, qui ſe inter perfectos ſapientiam loqui teſtatus eſt. *1. Cor. 2.* Iam Scribas eos maximè appellat, qui ſacrarum literarum ſcientia atq; intelligẽtia prædıti ſunt: in quo genere Eſdras numeratur in lege doctiſsimus: *2. Eſdr. 8.* Apollo quoq; vir potẽs in Scripturis atq; eloquẽs. *Actor. 18.* Itaq; licet his ſæpe muneribus vnus idemq; polleret omnibus, vt Paulus, vt Petrus, vt Apoſtoli cæteri, ex quo his diuerſis nominibus Apoſtolos eſſe ſignificatos aliqui volunt, quod omnibus his gratijs pollerent, tamen erãt in vno genere nonnulli præſtantes, in alio alij. *Hilar. hoc loco, & autor imperf. in Matth. hom. 64.* Et q̃ fortaſſe mireris, ijdem magni Apoſtoli ad Euangelicæ functionis fructum, indigebant ſæpe minorum opera, quibus eſſet datum, populo cõuenientia proferre. Vt enim fontis rapidus ac multus effluxus ſeipſum impedit quominus poſsit in eorum qui ſitiunt os influere, atq; ei rei curandæ adhibẽtur vaſcula idonea, vrcei modici, qui ex vrnis, vrnæ quæ acceptam à fonte aquam domeſtico vſui accõmodent, ſic profecto magnorum Apoſtolorum

ſtolorum vis & vbertas in dicendo erat tanta vt vulgares homines capere nō poſſēt diuina: quare interpretum fidorumq; diſcipulorū induſtria opus ſibi eſſe maxime ſentiebant, vt illi ad cæteros deriuarent atq; accommodarent, quæ fuiſſent à præceptoribus altius prolata atq; vberius quā vt capere poſſent ingenia vulgaria. Hoc officiū Marci fuit apud Petrum, qui ideo interpres dictus eſt Petri: hoc Titi apud Paulum, qui ſe fatetur non potuiſſe verbum Dei loqui, quod Titus abeſſet. Neq; enim interpretandi ratio erat, qualis eorum qui ex vna lingua in aliā vertunt. Siquidem dono linguarum præditi Apoſtoli erant. Et Paulus de ſe fatetur. *Gratias ago Deo meo quod omnium veſtrum lingua loquor.* Sed quod ſolēt Hypodidaſcali facere, vt à magiſtro dictata aut præcepta rudioribus diſcipulis repetant, exponant, explicent, id Marcus, id Titus, id cæteri Apoſtolorum comites Euangelij auditoribus præſtabant.

Præclare hoc à Cæſare Baronio explicatū eſt li. 1. ſuorum Annalium.

2. Cor. 2.

1. Cor. 14.

Et ex illis occidetis & crucifigetis. Deus quidem, quod de ſe decet facere, non prætermittit, atq; vt teſtatur apud Hieremiam *diluculo conſurgens* mittere non ceſſat ad rebellem gentē legatos ſuos Prophetas, pacis & beneuolētiæ offerens idoneas conditiones. At homines peſſimo conſilio in perfidia perſtāt, ſcelera ſceleribus cumulant, legatos Dei iniurijs & cæde mulctant. Paulus quodnam ſit munus Apoſtolicum indicat: *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquā Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* Dixerat vero proxime his: *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtū, & dedit nobis miniſteriū recōciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundū reconci-*

3 Legatos Chriſti indigne acceptos.

Hierem. 7.

2. Cor. 15.

conci-

conciliãs ſibi, non reputans illis delicta illorum, & poſuit in nobis verbum recõciliationis. Ex quibus intelligi poteſt, quæ ſit Dei bonitas & clementia, quæ pacem & amicitiam vltro offert, tum Chriſti ſanguine fœdus percutit, obliterata veterum iniuriarum memoria, deinde quanta ſapientia & benignitas eiuſdem ſit, declarat illud, quod homines ad homines mittit, peccatores quondam, reconciliatos ſibi Chriſti ſanguine, quo cæteri qui peccatis obnoxij ſunt, exemplo prouocentur, facilitate alliciantur, indulgentia excitentur. Ipſi quoque miniſtri Chriſti officij ſui admonentur, ne duriores, inſo'entiores ue legationis magnitudine & præſtãtia fiant, cum & ſe olim à partibus rebellium fuiſſe ſciãt, & alienas opes, non ſuas diſperdere iubeantur. Sed nihil eſt tam bene & prudenter excogitatũ, quod non humana malitia conuertat in peius. Legatos Dei, quos venerari amplexarique debuerant, homines, aut occiderunt, aut multis cõtumelijs affectos á ſe repulerunt. Sic eueniſſe narrat vetus Scriptura legatis ijs, quos Ezechias optimus Rex populo Iſraelico monendo, ſanandoque miſerat. Locum ipſum recito ex ſecundo libro Paralipomenon: *Perrexerunt*, inquit, *curſores cum epiſtolis ex Regis imperio, prædicantes, Filij Iſrael reuertimini ad Dominum Deum: pius enim & clemens eſt Dominus Deus veſter, & non auertet faciem ſuam à vobis, ſi reuerſi fueritis ad eum. Igitur curſores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem, illis ſubſanantibus & irridentibus eos. Attamen quidam viri acquieſcentes conſilio venerunt in Hieruſalem.* Videtis effigiẽ quandam eius rei, quam Apoſtoli virique Apoſtolici copioſiſſime experti ſunt quemque Dominus

2. Paralip. 30.

minus eorum, & de ſe & de ipſis prædixit: *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrũ: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſeruauerunt & veſtrum ſeruabunt.* *Ioan.15.*

Sed quãto clementia Dei maior, & patientia diuturnior, tanto ingrati & impij grauiores pœnas daturi ſunt. *Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.* Admonet locus, vt de Zacharia hoc quiſnam fuerit, pauca dicamus. Hieronymus, cuius eſt in Scripturis interpretandis eximia autoritas, eos irridet, qui hunc Zachariam patrem Ioannis Baptiſtæ fuiſſe volunt, apocrypham hiſtoriam, & ſomnio parem appellans. Cenſetque eſſe potius illum quem libri Regnorum Ioiadæ filium referunt à Rege Ioas in templo interfectum. Verum illud non ſatis apte videtur allatum, quod ex ſanguine Abel facto initio, finiatur in ſanguine Zachariæ illius ante plus quadringentos annos fuſo, cum fuerit poſtea multus iuſtorum ſanguis effuſus. Neque enim emphaſim illius verbi, omnis ſanguis iuſtus, implet, tanto relicto ſanguine impie poſteà effuſo. Quare multi pij, grauesque autores apochrypham eſſe illam narrationem de Zacharia Patris Ioannis minime cenſent, ſed germanam & fide dignam, antiquiſſimis Patribus in eam ſententiam recitatis, Origine, Petro Alexandrino Martyre, Baſilio Magno, atque huius fratre Gregorio Nyſſeno. Quid quod Ioſephus Iudaicæ hiſtoriæ ſcriptor probatus literis tradidit, ſub ipſa Hieroſolymitanæ vrbis exciſæ initia virum quendam mirabili integritate præditum nomine Zachariam,

4 Vindictam Dei, quo tardiorem eo grauiorẽ venire.

Orig homi. 26. in Matthæum.
Baſil. hom. 25. in Natali Domini.
Nyſſen. in orat. de Natiu. Domini.
Theoph. in 23. Matth.
Ioſephus de bello Iuda. lib. 5. c. 1.

Nyſen. in orat. de Natiu. Domini.
Teoph. in 23. Matth
Ioſephus de bello Iudai. lib. 5. c. 1.

cuius fuerit pater Barachias, ſiue vt alij codices habent Baruch, inter ipſum templum & aram, id eſt, in medio templo impie ac nefariè à Iudęis interfectum? Nam quod ea cædes perpetrata non erat, quo tempore Chriſtus tanquam de re præterita loquebatur, reſponderi profecto poteſt, more prophetico futura tanquam iam pręterita referri: atque eo modo veriſſime ſanguinem omnem pium Hieroſolymis impie profuſum, eſſe ſignificatum. Quidquid vero de iis ſentias, quæ probaliter dicuntur non eſt erroris periculoſi. Illud conſtat, voluiſſe Dominum ſeueritatem vindictæ diuinæ, eius tanta patientia dignam, ſignificare. *Amen dico vobis veniēt hæc omnia ſuper generationem iſtam.* Multa quidem Deus tolerat, diuque expectat; at nihil obliuiſcetur, quantoque eſt patientia diuturnior, tāto pœna cumulatior. Quid populo illi acciderit, omnes noſtis, hiſtoria eius ipſorū teſtis eſt locuples, quib. malis gens ſuperba, & ingrata & impia vſq; ad vltimam internecionam afflicta, euerſaque ſit. Ne ergo Dei longanimitatem peccator, patientiamq; contemnat, ne reſeruet ſibi iræ theſaurum, vt Paulus loquitur, in die iræ & iuſti iudicii Dei. Recte autor quidam antiquus hoc loco ſic loquitur, *Ciuitas vel gens cum peccauerit, non ſtatim punitur à Deo, qui expectat diu: cum autem placuerit Deo, perdere ciuitatē illā aut gentē, videtur omnium generationum præcedentiū peccata reddere illis.* Hieremiā audite nomine eius populi deplorantem: *Vigilauit iugum iniquitatū mearū: in manu eius inuoluta ſunt, & impoſita collo meo: infirmata eſt virtus mea: dedit me Dominus in manu de qua non potero ſurgere.* Verbū illud notate.

Rom. 2.
Autor imperfecti in Matth. homil. 46.
Thren. 1.

tate. *In manu eius inuoluta ſunt, & impoſita collo meo*: Tanquam enim ſeriem quandam ſiue reſtim criminum dicit, quam Deus peccatoris collo bene textam imponit, vt omnia ſimul portet, neq; poſſit excuti quicquam. Hoc illud eſt quod Chriſtus minatur, *Venient hæc omnia ſuper generationem iſtam*: Vere *horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis*. Placeat ſibi modo peccator, gaudeat, lætetur, bibat, edat, ludat, regnet, triumphet? quod Dei iram innumeris peccatis prouocet, nihili faciat: dies ſibi iucundos numeret multos prçteritos, plures in poſterum polliceatur: aderit tandem tempus, cum omnia vſque ad minutum perſoluat, *Venient hæc omnia*. Noſtis Dauidem fuiſſe leniſſimum: cuius tamen legatos Rex Hanon atque eius ciues Ammonitæ quoniam pacificos & amicos & honoris cauſa miſſos contempſerunt, fœdeq; mulctatos ludibrio habuerunt, vltore Dauide ſibi pernitioſiſſimos ſunt experti, vſq; eo vt debellatos Ammonitas & extrema clade acceptos, ſupplicio horribili Dauid perire coegerit. *Fecit*, inquit, *ſuper eos tranſire ferrata carpenta*. Ita trucidati & in mille partes miſerrime diſſecti ſunt. *Quieſcite ergo ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius*: quemadmodum antiquum vaticinium habet neque irritemus Deum optimum, neque eius lenitatem in iracundiam nobis conuertamus.

Hebr. 10.

2. Reg. 12.

Eſai. 2.

Hieruſalem Hieruſalem, quæ occides Prophetas & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Recte Auguſtinus cenſuit nulla ſimilitudine potuiſſe aptius pleniusque exponi, qua ſit Chriſtus in nos pietate & indulgentia. Quamuis enim aliæ aues

ſ Mirus Chriſti amor in ſuos.

Aug. lib. 1. quæſt. Euãgel. c. 26. & ſuper Pſal.

& ſuper Pſal. 62. & de Verbis Domini, ſer. 29. gignant, & pariant, ac maternum officium proli exhibeat, nulla tamen perinde ac gallina maternum affectum per omnia oſtendit, quā ſemper vbiq; matrem agnoſcas, ne puncto quidem pullorum cura, ſtudioq; depoſita. *Denique cum infirmantibus, ait ille, & ipſa infirmatur.* Nam & voce, & plumis, & inceſſu matrem præ ſe fert: pullos perpetuo vocitat, ne puncto quidem ab ijs diſcedit: terram ſemper carpit ac fodit, ſi quid pullis cibi eruere queat: pro quouis illorum cum miluo pugnat, diripi ſe potius atque laniari patitur quam à prole diuelli: vt ſuos omnes cupiat ac recipiat ad ſe pullos, ſe ſe ipſa oſtendit, calore fouet continuo, licet macreſcat ipſa exhauſtaque fiat. Quæ ſi ad Chriſtum cogitatione omnia transferatis, videbitis optimam atque ſuorum amantiſſimam matrem. Quis enim dicat, quæ illius cura, quæ ſolicitudo, qui ardor, quæ pugnæ pro nobis, quæ ærumnæ laboresque ſuſcepti? Quid vero illud alarum diuinarum perfugium dulciſſimum? *Sub vmbra alarum tuarum protege me* clamabat Propheta. Alius vero: *Et ſanitas in pennis eius.* Alius etiam: *Expandit alas ſuas & portauit eos.* Auguſtinum de gallina hac diuina diſſerentem audite. *Nos ſpem noſtram ſub alis Euangelicæ gallinæ ponamus. Non nobis dicatur, quoties volui, & noluiſti. Illa enim gallina diuina ſapientia eſt, ſed aſſumpſit carnem, vt pullis congrueret. Videte gallinam hiſpidam plumis, demiſſis alis, voce fracta, & quaſſa, & laſſa & languida congruere paruulis ſuis. Ouum ergo noſtrum, id eſt, ſpem noſtram ſub alis illius ponamus. Animaduertiſtis forte quomodo gallina concidat ſcorpionem.* Ergo, fratres,

Pſal. 16. Malach. 4. Deut. 32.

Auguſt. de Verb. Domini ſerm. 29.

tres, ſi vultis Euangelicam gallinam maternum vobis affectum exhibentem intueri, in cruce pendentem aſpicite Chriſtum, brachia illa expanſa atque exporrecta conſpicite: ipſum latus apertum conſiderate, pectoris intima penetralia patefacta: ſalutem hominum ſitientem recordamini, ac pro ijs deprecantem, à quibus eſt illa nece mactatus. Inde diabolum abigi à Chriſto nolite dubitare, tanquam pullis ſuis timente atque eum arcente, qui inſtar milui rapacis quęrit quem deuoret. Denique pullis ſui copiam præbentem dulciſſimè, videte; & nolite illius verba de mente atque ore deponere, quæ diuinum ſuffugium experta dicebat: *Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi.* Alterius quoque in mentem veniat huc aſpectantis atq; inclamantis: *Quoniam tu es refugium meum.* Quo Stephanus cum oculos intendiſſet, quem aliquando patientem, morientemque conſpexerat, eundem regnantem, ſibique ſempiterni regni conſortium fœliciſſimum offerentem aſpexit.

Cant. 2.

Pſal. 31.

IN FESTO SANCTI IOANNIS APOſtoli & Euangeliſtæ, Concio prima: de laudibus Ioannis.

Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius. Ioannis 21.

1 Ioannes plus cæteris amatus à Chriſto.

QVOD magnus ille patriarcha & ſeruator Ægypti Ioſeph in chariſſimum ſibi præ cæteris fratribus germanum fratrẽ Beniamin amoris præcipui ſignum cum omnes conuiuio accepiſſet, dedit, id mihi videtur ſalutis autor ac mundi ſeruator Chriſtus erga Ioannem

Luc. 22. Euangeliſtam multo excellentius declaraſſe in vltima illa cæna, quam ſibi tãtopere in votis fuiſſe teſtatus eſt, quamq; non regijs epulis, ſed diuino omnino cõuiuio corporis ſui pretioſiq; ſanguinis inſtruxit. Nã cũ cæteri Patriarchæ fratres locis ſuis conſediſſent, parteſq; ſuas accepiſſent

Gen. 43. ſplendide certè adminiſtratas, vt munificentiam principalem decebat, tamen ſunt vehementer admirati, ꝙ Beniamin, qui erat natu infimus, vſque eo præ cæteris vberius acceptus eſſet, vt quinque partibus ſuperaret. Neque fortuito id caſu accidit, ſed principis inſigni prouidẽtia, qui eo pacto quam ſibi eſſet charus vterinus is frater teſtatum voluit. Sic plane ille cæteris beatior ab amante principe cohoneſtatus eſt. At Ioan-

Ioan. 13. nes noſter multo præclariora amoris in ſe Chriſti eximij pignora tulit, qui accumbenti Chriſto in ipſum pectus accubuit, illo Domini gremio, quo nihil habet cælũ glorioſius, pro ſuauiſſimo ceruicali indulgentiſſimè vſus. Quid ad hanc amoris diuini gloriam accedere poſſit ignoro.

Aug. tract. 124. in Ioã. Rectè enim Auguſtinus: *Quod autem maius dare potuit Ieſus maioris erga Ioannem ſuæ dilectionis indicium, quam homo cũ cæteris condiſcipulis ſuis ſocius tantæ ſalutis, ſolus tamen diſcubuerit ſuper pectus ipſius Saluatoris?* Nã Seraphinos ſupremos ſcili-

ſcilicet, in cœleſti illa curia ſpiritus, ad ipſas deitatis valuas aſſidere. magnus harum rerum autor Dionyſius Areopagita ſcripſit: Ioannes autem non ad valuas aſſidet Dei, ſed in ipſo ſinu recumbit, atq; illo pectore fruitur, in quo omnes eſſe theſauros ſapientiæ ac ſcientiæ Dei Paulus confirmat. Qua ex re effectum neceſſario eſt, vt ſapientiæ diuinæ excellentiſſimus cognitor ac præſtantiſſimus prædicator euaderet. Nanque vti dixit Hieronymus fluenta Euangelii de ipſo Dominici pectoris fonte potauit. Quem etiã Auguſtinus memorat inſtar aquilæ in ipſos ſolis fulgentiſſimos radios irreuerberatos fixiſſe obtutos, quippe cum ad intima reconditæ deitatis arcana penetrauerit. Nemo itaq; de Chriſti æterna generatione, nemo de diuinitate aut clarius eſt locutus, aut altius, vt merito tonitrui filius ab ipſa veritate ſit appellatus. Hunc inter Apoſtolos Petro ſanctitate, parem, inter Euangeliſtas præcipuum, inter Prophetas prę clariſſimũ Eccleſia ſuſpicit ac veneratur, cuius Euangelio eruditur, epiſtolis inſtituitur, Apocalypſi docetur: quem ſapientiæ flumine manantem omnes paradiſi accolæ circunſtant, & bibunt.

Dion. c. 7. de caleſt. hierach.

Coloſs. 2.

Hieron de ſcriptor Ecclef.

Aug. tract. 36. in Ioan.

Magnum quidem amoris ſignum pectus Ieſu Ioanni in cœna ſuppoſitum: at nõ minus eidem Ioanni mater de cruce aſſignata. Amauit Iacob Patriarcha præ omnibus filiis Ioſephum: amoris ſui teſtimonium morientis inſigne legato aliquo præcipuo præbendum exiſtimauit: itaque loquutus eſt in hæc verba: *En ego morior: & erit Deus vobiſcum, reducetque vos ad terram patrum veſtrorum. Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrha: in gladio*

2 Summũ pignus amoris Ieſu Mariam Ioanni matrem aſſignaſſe

Gen. 48.

& arcu meo. Sic ſanè optimus ſenex chariſſimum filium, proprio peculiarique dono, cum animam iam pene ageret, ornandum ſibi decorandumq́; duxit. Et noſter veriſſimus parens idemque omnium Dominus, Ieſus Chriſtus, in cruce vltimum ſpiritum ducẽs, Ioannem quem ſuauiſſimè amabat, præ cæteris fratribus Apoſtolis tanquã teſtamento cõdito, præclariſſimo legato auctũ locupletatũq́; reliquit. *Cũ vidiſſet,* inquit, *Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem, quẽ diligebat, dicit matri ſuæ. Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.* Qua in re duplex exiſtit Ioannis ornamentum & laus.

Ioan. 19.

Nam & ſibi ſubſtituit eum apud matrem, & ius matris in eundem tranſtulit. Etenim cum abiret Chriſtus in cælum, filium Mariæ Ioannem haberi voluit, & cum à Ieſu abeſſet Ioannes infinitis ſpatijs, tamen pro ea dulcedine amoris, qua eũ proſequebatur, vnũ inter omnes elegit, qui ipſius & officio cenſeretur & nomine, cum filius Deiparæ virginis haberetur. Quo honore & gloria, quid poſſit altius reperiri, non video. Qua in re libet recitare ſententiam viri & antiqui, & grauis Petri Damiani verbis ipſius, quæ debetis benigne interpretari ſi videbuntur amplitudine offendere. Sunt autem huiuſmodi. *Quouſque poſſunt merita humana prouehi, quaſi meta virtutum factus Ioannes indeſinenter excreuit. Neque enim verba illa, quæ Saluator noſter in cruce poſitus protulit, Mulier ecce filius tuus, ad diſcipulum autem, Ecce mater tua, ſic ſimpliciter accipienda ſunt, vt humano tantum videantur more prolata: ſed prorſus efficacia ſunt, & diuinis virtutibus fulta, atq; ineuitabili* *virtu-*

Petrus Damianus ſermone 2. de excellentia Ioannis Apoſtoli.

virtutis autoritate ſubnixa. Sicut enim matri dixit, Hic eſt filius tuus, ita dixit diſcipulis, hoc eſt corpus meum. Et tantus fuit in illis verbis effectus, vt illico panis ille quem dabat, Dominicum fieret corpus. Dixit enim & omnia facta ſunt, mandauit & creata ſunt. Ex quadam itaque ſimilitudine, ſi dicere audemus, & beatus Ioannes non ſolum filij potitus eſt nomine, ſed propter verba illa Dominica quoddam maius neceſſitudinis ſacramentum apud beatam Virginem meruit obtinere. Conſideremus itaque dilectiſſimi quanta gloria vir iſte credendus eſt, qui per quoddam adoptionis arcanæ myſterium & filius virginis, & frater eſt Saluatoris. Hæc omnia Petrus Damianus Cardinalis & Epiſcopus Hoſtienſis: quæ pio ſenſu vt dixi, accipi debent. Neque vero ſine magna ratione Ioannem potiſſimum ſibi Ieſus ſubſtituendum putauit: quod & mente eſſet puriſſima, & corpore virginitate integerrima. *Hi enim ſequuntur agnum quocunque ierit: virgines enim ſunt.* *Apoc. 14.* Ergo agno ſimillimus agni & nomen & officium hæreditate cepit. Iam illud præcipuum munus, quod Mariam in bonis numerare Ioanni licuit, (ex illa enim hora accepit, inquit, eam in ſua) illud, inquam, præcipuum munus, neſcio an ipſis cæleſtibus poteſtatibus inuidioſum fuiſſe dicam. Quid enim illi principes beati habent, quo perinde glorientur ac Mariam Dei genitricem ſibi eſſe datam Reginam & Dominam? *Etenim vultum eius, vt habet pſalmus, omnes diuites plebis deprecantur.* *Pſal. 44.* Omnes inquam ciues cæleſtes, omnes principes, omnes illius imperij ſempiterni proceres Mariam ſuſcipiunt, Mariam venerantur, Mariam Reginam, Dominam, vnicum patriæ cæleſtis ſalutant lumen & decus.

At hanc eandem Mariam tantam, quanta infra Deum res nulla exiſtit, hanc omnino Ioannes de manu Chriſti omnipotentis ſibi datam accepit iure matris, hanc in ſuis ponit, hanc in bonis numerat. Ac Ioſepho quidem fideli omnia Dominus eius cum permiſiſſet, exceptam voluit dominam ipſius, quod is ſapienter fideliterque commemorabat, cum importuna poſtulata propulſaret, *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua, nec quicquam eſt quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi, præter te quæ vxor eius es,* (Gen. 39.) At Ioanni apud Chriſtum altior gradus amicitiæ fuit, maior omnino fidei teſtificatio, qui quam matrem habebat rerum omniũ chariſſimam, eam proprie eodem iure communicato tribuerit. Quid igitur exceptum ei eſſe poſſit, cui rerum domina non precario ſed teſtamento ipſa morte ſtabilito legata eſt? Quod ſi ad Ieſum per Mariã aditus patet, quis dubitet ad Mariam nobis eſſe per Ioannem patefactum?

3 Secretorũ Ieſu maxime conſciũ fuiſſe Ioannem.

Duobus à me commemoratis amoris Chriſti in Ioannem documentis, etiam tertium addendum eſt: quod arcana alijſque omnibus celata vni huic communicare ſolitus ſit, vſque eo, vt ſi quid cognoſcere quiſpiam ſecreti de Ieſu cuperet, Ioannem adhiberet internuntium eius rei quam ſibi patefactam vellet. Id quod in eo facto dilucide apparet, quod hodiernum inſinuat Euangelium: *Cum vidiſſet Petrus illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit, Domine quis es qui tradet te?* Non enim mediocre eſſe amoris ſignũ putauit, quod cum ea eſſet fiducia, vt Chriſtum de re omnibus alijs celata rogare ſit auſus,

tum

tum eo amicitiæ gradu, vt non impetrari, quod peteret dilectus diſcipulus, amantiſſimus magiſter nulla ratione paſſus ſit. Id quomodo acciderit, ipſe Ioannes his verbis refert. *Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu quem diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus & dixit ei, Quis eſt de quo dicit? Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu dicit ei, Domine quis eſt? Reſpondit Ieſus, ille eſt cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariothæ.* Quæ narratio dulciſſima eximiam præſefert ac ſummopere familiarem Ioannis cum Ieſu conſuetudinem. Primum enim ea erat tanta, vt Petrus Apoſtolorum primus, ſibi quod minus videret, Ioanni interrogandi munus imponeret. Deinde Ioannes ipſe nihil dubitauit Chriſtum ſciſcitari, quod celatum cæteros omnes videbat. Poſtremo opinione minime eſt ſua deceptus, cum aperto facto occultum indicium Chriſtus Ioanni ſoli tribuerit. Nam cætera documenta, vbi Chriſtus non omnibus, ſed quibuſdam ſigillatim lectis quippiam aut rei aut ſermonis impertijt, percenſere modo non attinet. Illud conſtat, nihil alijs fuiſſe ſecreti communicatum, quod non acceperit Ioannes: ſiue enim in monte Thabor transfiguratus, ſiue ad Iairi filiam ſuſcitandam ingreſſus, ſiue in horto Gethſemani precaturus ſeceſſerit, inter tres vnus Ioannes: ſiue etiam de extremo iudicij die & aduentu ſuo verba cum faceret, inter quatuor vnus Ioannes: denique in cœna in proditore indicando vnus ſingularisque Ioannes. Atque id quod amplius mireris, adijciam: ſi quando diſcipulorum aliquis diſcere quippiam voluit ex Chriſto, quod

Ioan. 13.

Marc. 13.

Ioanni

Ioanni renunciaret, minime rem quā voluit aſſecutus eſt, Chriſto nimirum minime ferente ſecretum Ioanni non à ſe, ſed ab alio aperiendum exiſtimari: quæ ſumma eſt ſingularisq́ue eximię amicitiæ ſignificatio. Quam rem hodierno facto perſpicere profecto poteſtis. Dixerat Petro Chriſtus, *Paſce oues meas*, adiunxerat, *ſequere me.* Petrus conſilium de ſe Chriſti aſſecutus, de Ioanne quæſiuit, quod & illum amaret, & de ſe non audere interrogare putaret: quare vicem reddendā condiſcipulo exiſtimauit, à quo in cœna de proditore officium acceperat. Itaque ſe exiſtimans apud Magiſtrum in familiaritatis amplioris gradum admiſſum, pro Ioanne ſciſcitatur, *Hic autē quid?* Rem ſe gratam Ioanni facere, vt præclare argumentatur Chryſoſtomus, arbitratus. Non tulit id ſcilicet Chriſtus: neque Ioannem per Petrum diſcere de ſe dignum iudicauit. Itaque & aſperius, Petrum interrogantem accepit, & omnino quod interrogabatur, cælauit. *Quid ad te?* inquit, *tu me ſequere. Oſtendens* ait Chryſoſtomus, *quod quantalibet delectione Ioannem proſequeretur, ſuam aſſequi non poſſet.* Atqui Ioannem quærentem de proditore, Domine quis eſt? non repulit Ieſus, non dixit, Quid ad te? Et certe magis ad Petrum pertinebat cognoſcere de Ioanne, quā ad Ioannem de Iuda Iſcariota. Sed vt dixi ſingulare id extitit amoris Chriſti in Ioannem documentum. Vt enim Rex parens pro filio principe quenquam vel ſuſcitantem vel deprecantem moleſte, grauiterque laturus ſit, ac tanquam ruſticanum à ſe repulſurus, quod ſe Regi præ filio magis familiarem præ ſe ferat, ita Petrum pro Ioanne rogantem Chriſtus durius accipiendum putauit, quod ad ſummi in Ioannem amoris

Chryſoſt. homilia 87. in Ioannem.

amoris indicium valet. Id quod inſinuare prudenter, ſed modeſte Ioannes volens, illo tam longo circuitu vſus eſt verborum: *Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem: qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius & dixit Domine, quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu, Domine, hic autem quid?* Quæ profecto eius diſcipuli per quam honorifica commemoratio alieno, vt apparet, loco, ſuperuacanea videri poterat, niſi tacitè inſinuaret Ioannis erga Chriſtum amicitiæ gradum præclariſſimum nullo modo obſcurandum Domino viſum. Qui ergo Petro minime indiguit, & quo ipſi Petro opus fuit internuncio ad Domini arcana cognoſcenda, eum iure amicitiæ familiariſſimæ erga Ieſum, omnibus Apoſtolis antelatũ, perſpicuè literæ nos ſacræ docent. Ac quanuis cæteros alloquens omnes Chriſtus ſic cohoneſtarit, *Vos autẽ dixi amicos, quoniam omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis*: tamen gradu quodam altiore, & hic amicus Ieſu habitus eſt, & excellentius diuinorum ſecretorum cognitione donatus, vſque adeo vt Hieronymus de eo ſcribat: *Hæc arcana & hæc myſteria ſancta ſunt Domino, quæ nouerat Euangeliſta Ioannes, qui auſus eſt dicere, quod Angeli forſitan neſciebant, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Et idcirco amatur à Domino, quia optimum habebat profundum, & recubuerat ſuper pectus Ieſu, vnde & hauſerat ſapientiam.* Vt non ineptè quod de quodam cum officia palatij recenſentur, amicum Regis Salomonis Scriptura commemorat, idem de Ioanne dici queat, proprium ac peculiare munus fuiſſe, amicum eſſe Ieſu.

Hieron. lib 3. in Zach in cap. 14

3. Reg. 4.

Sed

4 Feliciſſimũ omnium amarià Ieſu, quod fuit Ioanni proprium.

Sed quãquam eæ quas dixi, magnæ profectò laudes Ioannis præclara ſunt ornamenta, tamen vincit & ſuperat eas omnes laudes, ratio & origo vnde eæ profectæ ſunt, amor ipſe Ieſu, quo tanquam proprio titulo & nomine inſignitus eſt, diſcipulus quem diligebat Ieſus. Hac enim voce Ioannes appellari ſolet, neque alius vnquam niſi Ioannes, quod tam excelſum ac diuinum eſt nomen, vt cogitari ſupra nihil poſſit. In rebus quidem humanis nulli apud Principem locus amplior & illuſtrior, quam ei, quem Princeps amicum habet. Eſt enim amicus alter ipſe. Et quem amicitia vera proſequaris, eum tibi parem facias, neceſſe eſt. Nihil animus habet quod det excellentius, amore: cui cætera tribuat omnia, ſi amorem nõ tribuat, non beneficia ſed exitij argumenta dediſſe putari debet. Ex amicitia bona omnia manant, neque fieri poteſt, vt ſi amicus ſit potens, non ſit potentia ad vota procliuis. Plato ſane ſcribit, Amorem à nullo hominum eſſe pro dignitate laudatum. Quem idem & Ariſtoteles de Parmenidis ſententia dicunt, antiquiſſimum fuiſſe Deorum. *Cum autem antiquiſſimus ſit*, ait Plato, *maximorum bonorum nobis autor eſt.* Quod ſi apud mortales, ita ſapientes cenſent, nihil amore maius & amplius à quoquam tribui poſſe, & ſunt tamen mortaliũ res omnes futiles, vanæ, inanes, amorque ipſe vmbratilis & imbecillis: quid erit de diuino amore ſentiendum? quid prędicandum de eo, quem ſingulari ratione Deus amet? Omnino eſt res tanta, vt nequeat maior intelligi. Ipſe Deus charitas eſt. Itaque cui amorem ſuum impertit, eodem gradu modo deitatem communicet neceſſe eſt. Et cui Deus ſe ipſum tri-

Plato in ſympoſio ſiue de amore.

Ariſt. 1. Metaphyſic.

tribuit, quid reliqui eſſe poteſt, q̄ nō pariter tribuat? Huius dilectionis gloria eſt & magnitudo tanta, vt præ illa quæcunq; vel terra cōtinentur, vel ipſo cælo, ſint cętera omnia nihili, ſi modo diuinæ literæ nō fallant, quæ amoris diuini laudē ad eum modū prædicāt: *Si dederit homo vniuerſam ſubſtantiam ſuā pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eā.* *Cant. 8.* En quanti faciēda ſit diuina dilectio. Nam eſt illud certum atq; perſpicuum, quē Deus diligat, ab hoc etiā diligi Deum, [illegible] ipſe dixit, *Ego diligentes me diligo*. *Prou. 8.* Vt enim Spiritus ſanctus eſt Patris & filij amor, vtriuſq; arctiſſimus nexus, ſic mētes quas Deus amore ſibi adiungit, mutuo amantes cōtinuo efficit. Ac Hieronimus *Hieron. lib. 1. aduerſus Iouin. c. 14.* plane pro virginitate pugnans, videtur ſanctitate Ioannem præferre Petro. Chryſoſtomus & Cyrillus *Cyril. lib. 9. in Ioā. c. 15.* propter raras virtutes ac præcipuam puritatē tum animi, tum corporis omnibus eſſe Apoſtolis prælatum Ioannem ſentiunt. *Chryſoſt. homil. 71. in Ioannē.* Auguſtinus Petro ſanctitate Ioannem pręſtitiſſe non audet definire. *Aug. tract. 104. in Ioan.* Stant ſane ſua merita ſanctis, quæ Deus qui contulit, nouit. At priuilegio dulciſſimi amoris Ioannem cæteris fuiſſe prælatum, dubitare certè non poſſumus. Quæ fuit ratio & cauſa præcipua, cur Ioannes noſter de charitate vbique tam copioſe, tam ardenter verba faceret. Velut enim diuina charitate ſaucius, totusque quantus erat, illo amore inflammatus atque ardens, nihil poterat dicere, nihil agere quod non charitatem redoleret, charitatem perſonaret, charitatem exprimeret. Felix es amicitia Ieſu ô Ioannes, neque felix ſolummodo ſed etiam potens, cui ſit procliue & facile quidquid placuerit, ex tali tantoq; amico impetrare.

IN EODEM FESTO CONCIO SECVNDA, DE LECTIONE EVANGELICA.

Dixit Ieſus Petro, Sequere me. Ioan. 12.

1 Quid ſit ſequi Chriſtũ: & quæ paſtoribus propria ratio ſit ſequendi.

SI quæ lectionem hodiernam Euangelicam proxime antecedunt repetamus, facile intelligemus, quorſum pertineat, quod modo audiuimus Chriſtum dixiſſe Petro, ſequere me. Cum enim ouium eum ſuarum Chriſtus paſtorem cõſtituiſſet, atque pro ipſo mortem oppetendam aliquando, denũtiaſſet, quæ eſſet vtriuſq; rei ratio, quis modus, hiſce verbis indicandum putauit. *Sequere me.* Illud ſine dubio oſtendens, exemplo propoſito ſuo, Petro pro ouibus non ſolum eſſe vigilandum, ſed demum etiam moriendum. Etenim Chriſtus paſtorem ſe bonum demonſtrauit, quod & oues diligenter paſceret, & vitã eis ſuam libenter impenderet. *Ego*, inquit, *ſum paſtor bonus: bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.* Quod ſane faciendum Petro, quem paſtorem vniuerſi gregis dominici deſignarat, atq; eo modo ſe eſſe ſequendum, perſpicuum fecit. Ac primum omnib. quidem generatim Chriſtus edicit, vt ſequantur. Turbas enim alloquebatur, cum dixit, *Si quis vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam & ſequatur me.* Deinde ijs, qui diſcipuli fieri Chriſti amant,

Ioan. 10. *Matth. 16.*

mant, & perfectionem Euangelicam ambiunt, peculiari ratione Chriſtum ſibi eſſe ſequendum denunciatum eſt, quando illi adoleſcenti qui ſe ſeruaſſe mandata Dei non falſo profitebatur, Dominus dixit: *Vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes: & da pauperib., & veni ſequere me*. Sed petro poſtremo omnium iam paſtori creato, ſingulari & præ cęteris proprio modo imperatur à Chriſtò, vt ſe ſequatur. Quid ita? Nempe debent fideles omnes ſequi Chriſtum imitatione factorum, quidquid eius eſt præceptis contrarium, poſthabentes vni Chriſto. Id Petrus omnes admonitos vult his verbis: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius, qui cum malediceretur, non maledicebat.* Nam qui non Chriſtum ſed ſuas ſequitur cupiditates, mundique vanitatem, is ſaluus eſſe non poteſt. Hoc igitur ad omnes Chriſtianos dictum pertinet. Sed ſunt inter hos, qui peculiari ratione Chriſti ſectatores cenſentur, viri religioſi, quique perfectioris vitæ normam profitentur. Etenim non præcepta ſolummodo ſed conſilia quoque Euangelica ſibi obſeruanda proponunt: paupertatem Apoſtolicam relictis fortunis omnibus ſeruant: caſtitatem ac cœlibatus ſanctitatem tenent, vt agnum puriſſimum puri aſſequãtur: huius ſęculi curas licentiorisq; vitæ delicias abijciunt, ſeipſos præfecto regendos ſpirituali tradentes. Quorum perſonã Petrus gerens aiebat Chriſto, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?* Enimuero paſtores Eccleſiæ præpoſiti longe altiori gradu ſequi Chriſtum imitarique iubentur. Neq; ſolum bona externa,

Matth. 19.

1. Pet. 2.

Matth. 19.

aut corporis voluptates pro Chriſto relinquere, ſed vitam ipſam & ſanguinem profundere, cum ouibus Chriſti opus eſſe perſpexerunt, pro paſtorali munere debent. Atque id eſſe prorſus liquet, vt Patres tradunt præſertim Beda & Eutymius quod Chriſtus ſequi ſe Petrum iubet. Cuius officij non immemor præſtantiſſimus paſtor Paulus dicebat: *Ego autem libentiſsime impendam, & ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris, licet plus vos diligens, minus diligar à vobis.* Audiant hæc & diſcant Epiſcopi, quorum non intereſt ſolum fortunas copiasque ſubditorum egeſtati dare, ſed etiam caput ipſum, ſi res poſcat, certiſſimo diſcrimini offerre. Idque ſi Paulum imitari volent, libentiſſimè, ac nullo ouium amore (quod eſt valde difficile) prouocati agent. Ea eſt charitatis perfectæ ratio. Cum vellet gregi ſuo præficere hominem. *Petre*, inquit, *amas me plus his?* Neque enim eſſe incipientium charitas debet, neque vero proficientium mediocritatis eſt: omnino perfectorum tertio altioreque gradu charitatem prælati teneant, neceſſe eſt, ſi officio pares eſſe cupiant: qui cum rebus cæteris, tum maximè patientiæ eximiæ, & amoris erga ſubditos ſummi præclara documenta præbere debent. Quare idem hic Petrus cum ſcripſiſſet, *Qui patiuntur ſecundum Dei voluntatem, fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis:* è veſtigio adiunxit: *Seniores ergo qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſion[illegible], qui & eius quæ in futuro eſt, gloriæ com[illegible]tor, paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, [illegible] non coactè: ſed ſpontaneè ſecundum D[illegible] turpis lucri gratia neque [illegible] ſed forma gregis facti ex ani-*

Beda hom. 7. hyemal.
Eutym. in comment.
2. Cor. 12.
Ioan. 21.
1. Pet. 4.
1. Pet. 5.

mo. Quam epiſcopalis gradus rationem perpauci tenent, dignitate & honoribus & opum magnitudine Epiſcopatum definientes, non patiendi neceſſitate, & cæteris vitæ exemplo præeundi: quæ eſt profectò veriſſima eius muneris definitio. Eam Petrus vſque ad vltimum vitæ ſpiritum obnixè tenuit, imo vero corpore depoſito ſibi deponendam non putauit, qui ſcripſerit: *Dabo autem operam, & poſt obitum meum frequenter habere vos.* Adeo quod Chriſtus iuſsit, accuratè exequutus eſt, vt Chriſtum ſequeretur. *2. Pet. 1.*

Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum.

2 Non eſſe oculos a Chriſto deflectendos in carnem & ſanguinem.

Quid hoc rei eſt? Intempeſtiua profectò actio. Cum iubetur Petrus vltra progredi, retrorſum conuertitur: & qui Chriſtum aſpicere & ſequi debebat, in amicum potius Ioannem oculos curamque deflectit. Sic planè vſu venit: atque vtinam non id frequentiſsime fieret. Simul atque creatus eſt quiſpiam Epiſcopus aut Præſes Eccleſiæ, oculos conuertit ad ſuas res. Neque deeſt ferè vel nepos vel conſanguineus aliquis, cuius cura ſtudioque teneatur, illud identidem cogitans, Hic autem quid? Quid inquam dignitatis, & opum in eum conferat, quibus modis diteſcere, quibus poſsit ad familiæ gloriam propagandam in ſummum faſtigium honorum euehi. Rem prorſus miram, ſed certã, quo tempore Petrus paſtor noua præfectura cumulatus de Chriſto affectando impenſius cogitare debet, eo tempore de Ioãnis amicitia & ſocietate retinenda laborat amplius. Atqui nõ ita inſtitutæ diuinitus ſunt præfecturæ Eccleſiaſticæ, Epiſcopatus, Abbatiæ, dignitates

aut corporis voluptates pro Chriſto relinquere, ſed vitam ipſam & ſanguinem profundere, cum ouibus Chriſti opus eſſe perſpexerint, pro paſtorali munere debent. Atque id eſſe prorſus liquet, vt Patres tradunt præſertim Beda & Eutymius quod Chriſtus ſequi ſe Petrum iubet. Cuius officij non immemor præſtantiſſimus paſtor Paulus dicebat: *Ego autem libentiſſime impendam, & ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris, licet plus vos diligens, minus diligar à vobis.* Audiant hæc & diſcant Epiſcopi, quorum non intereſt ſolum fortunas copiaſque ſubditorum egeſtati dare, ſed etiam caput ipſum, ſi res poſcat, certiſſimo diſcrimini offerre. Idque ſi Paulum imitari volent, libentiſſimè, ac nullo ouium amore (quod eſt valde difficile) prouocati agent. Ea eſt charitatis perfectæ ratio. Cum vellet gregi ſuo præficere hominem. *Petre*, inquit, *amas me plus his?* Neque enim eſſe incipientium charitas debet, neque vero proficientium mediocritatis eſt: omnino perfectorum tertio altioreque gradu charitatem prælati teneant, neceſſe eſt, ſi officio pares eſſe cupiant: qui cum rebus cæteris, tum maximè patientiæ eximiæ, & amoris erga ſubditos ſummi præclara documenta præbere debent. Quare idem hic Petrus cum ſcripſiſſet, *Qui patiuntur ſecundum Dei voluntatem, fideli creatori commendent animas ſuas in benefactis*: è veſtigio adiunxit: *Seniores ergo qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius quæ in futuro eſt, gloriæ communicator, paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè: ſed ſpontaneè ſecundum Deum, neque turpis lucri gratia neque vt dominantes in cleris, ſed forma gregis facti ex ani-*

Beda hom. 7. hyemal.
Eutym. in comment.
2. Cor. 12.
Ioan. 21.
1. Pet. 4.
1. Pet. 5.

mo. Quam epiſcopalis gradus rationem perpauci tenent, dignitate & honoribus & opum magnitudine Epiſcopatum definientes, non patiendi neceſſitate, & cæteris vitæ exemplo præeundi: quæ eſt profecto veriſſima eius muneris definitio. Eam Petrus vſque ad vltimum vitæ ſpiritum obnixè tenuit, imo vero corpore depoſito ſibi deponendam non putauit, qui ſcripſerit: *Dabo autem operam, & poſt obitum meum frequenter habere vos.* Adeo quod Chriſtus iuſsit, accuratè exequutus eſt, vt Chriſtum ſequeretur. *2. Pet. 1.*

2 Non eſſe oculos a Chriſto deflectendos in carnem & ſanguinem.

Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum. Quid hoc rei eſt? Intempeſtiua profecto actio. Cum iubetur Petrus vltra progredi, retrorſum conuertitur: & qui Chriſtum aſpicere & ſequi debebat, in amicum potius Ioannem oculos curamque deflectit. Sic planè vſu venit: atque vtinam non id frequentiſsime fieret. Simul atque creatus eſt quiſpiam Epiſcopus aut Præſes Eccleſiæ, oculos conuertit ad ſuas res. Neque deeſt ferè vel nepos vel conſanguineus aliquis, cuius cura ſtudioque teneatur, illud identidem cogitans, Hic autem quid? Quid inquam dignitatis, & opum in eum conferat, quibus modis diteſcere, quibus poſsit ad familiæ gloriam propagandam in ſummum faſtigium honorum euehi. Rem prorſus miram, ſed certã, quo tempore Petrus paſtor noua præfectura cumulatus de Chriſto affectando impenſius cogitare debet, eo tempore de Ioãnis amicitia & ſocietate retinenda laborat amplius. Atqui nõ ita inſtitutæ diuinitus ſunt præfecturæ Eccleſiaſticæ, Epiſcopatus, Abbatiæ, dignitates

cæteræ, vt conſanguinei dicentur, vt caro & ſanguis ſibi vſurpet & rapiat, quod Chriſti patrimonium eſt, & pauperum ſalus. Bernardus rem deplorat his verbis: *Pauci admodum ſunt, qui non quæ ſua ſunt quærunt, ex omnibus charis eius* (*loquitur vero de Eccleſiæ præpoſitis*) *Eccleſia pauper, & inops & nuda relinquitur, facie miſeranda, inculta, hiſpida, exangui. Propter hoc non eſt hoc tempore ornare ſponſam, ſed ſpoliare, non cuſtodire, ſed perdere, non eſt paſcere gregem, ſed mactare & deuorare.* Plura ille perſequitur: hæc ſint ſatis, longe aliter ſe ſe Paulus comparabat ſtatim atque diuinæ vocationis lumen accepit, qui ita ſcribit: *Cum placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt annunciarem filium eius in gentibus, continuo non acquieui carni & ſanguini.* Id ſcilicet Deus valde admonet, vt qui ad diuina munera vocantur, carnem & ſanguinē prorſus de mente ac cogitatione deponant. *Qui mittit manum ad aratrum, & reſpicit retro, non eſt aptus regno cælorum.* Aiebat Dominus. Idemque alias, *Mementote vxoris Loth.* Conuertere nimirum oculos atque in poſteriora reſpicere, minime conuenit. Sed eſt res neſcio lugenda ne an ridenda potius, frequens certe & vſitata, hominem cum verſaretur in ſæculo, ſuorum vix memorem, nihil de fortunis, nihil de ſtatu augendo curare: eundem ſacerdotio initiatum, aut monachali habitu indutum nō poſſe à conſanguineis ſibi tēperare, eorum negotia ſemper gerere, ſe vnum ijs curandis obnoxium obligatumque putare. Baſilium magnum ſapienter de ea diſſerentem audire præſtat, qui inter cætera ſic loquitur. *Diabolus cum omnes nos de rebus*

Bernar. ſer. 77. in Cāt.

Galat. 1.

Luc. 9.

Luc. 12.

Baſil. cōſtit. monaſt. ca. 12.

vitæ huius: curas exuiſſe animæ luerterit, in hoc laborat, vt cum animum noſtrum in propinquorum recordationem reduxerit, eo ſenſim adducat, vt rationibus illorum curandis, mentem noſtram ad ſuſcipiendas vitæ huius ſolicitudines impellat, vt res propinquorum curæ ſit. Prauas denique omnes de rebus huius vitæ affectiones denuo in animum nobis reducit: quo depreſſo rerum ſecularium cogitatione, internum monachum perimit. Fit hinc vt velut ſtatua ſit monachus, quæ ſolam monachi figuram circumferat, nimirum quæ nuſquam virtutibus ſit animata. Intellecto igitur intolerabili detrimento, quæ ex animi erga propinquos noſtros affectione nobis naſcatur, ſolicitudinem de illorum rebus, vt diabolicum telum fugiamus. Quam ſane diuinam ſuam ſententiam Euãgelicis teſtimonijs Baſilius confirmat, quæ ſunt a nobis prolata. Ergo qui diuinæ functioni aſcriptus eſt, cæteras omnes abijciat. Heliſæus ſane cum puerum Giezi baculo ſuo inſtructum ad excitandum mortuum miſit, diſertè præcepit, ne in via oculos quoquam deflecteret, neve obuium aliquem ſalutaret. Adeò totum operis iniuncti magnitudine intentum anxiumque volebat. Reuera cui baculus ille paſtoralis ab Eliſeo, id eſt, ſummo Pontifice traditur, tantopere commiſſi ſibi officij memorem, ſolicitumque oportet præſtare, vt ne deflectendi quidem ſibi alio oculos, neve cum aliquo fabulandi poteſtatem relictam exiſtimare debeat. Nam eodem præcepto Chriſtus diſcipulos cum Euangelizatum mitteret informauit. Petrus ſequi iubetur Chriſtum: ne oculos ergo deflectas à Chriſto.

4. *Reg.* 4.

Matth. 10.

Domine hic autem quid? Amabat Petrus Ioan- 3 Petri 2.

morem in Ioannem à Chriſto reformatum.

Ioannem, cum perſæpe ſocium ſibi adiunctum meminetat, ſiue cum parandæ inſtruendæque cœnæ nouiſſimæ miſſi ſunt, ſiue cum de Maria Magdalena reſurrexiſſe Chriſtum audierant: ſiue quoties tres myſterio alicui cernendo delecti eſſent à magiſtro diſcipuli, Petrus & Ioannes in tribus duo erant, quod poſt Domini quoque aſcenſum in cęlos etiam ſeruatum eſt, vt Petrus & Ioannęs in templum ſimul irēt cum paralyticus verbo ſanatus eſt, ſimul à magiſtratu & intertogarentur, & pro Ieſu cæderentur: ab Apoſtolis ipſis ſimul in Samariam Philippi diaconi prædicatione commotam, rei Euangelicæ gerendæ gratia mitterentur ijdem Petrus & Ioannes. Ergo pro eo iure amicitiæ tanto, cum Petrus & officium paſtorale, & mortis genus denuntiatum ſibi à Domino cognouiſſet, putauit non differendum, quin de coniunctiſsimo amico rogaret, quem vt erat expertus fidiſsimū, ſic indiuulſum à ſe cupiebat, atque cum muneris impoſiti tum mortis glorioſæ comitem optabat. Eam fuiſſe Petri mentem, cum animum cum de Ioanne quæſiuit, *Hic autem quid*? Ioannes Chryſoſtomus commentatur, mea quidem ſententia veriſsime. Erat igitur ab amicitia profectum officium: ſed erat amicitia ipſa adhuc vulgaris & humana. Ad aliud amicitiæ genus vocabatur à Chriſto, altū ſcilicet, cæleſte, diuinū, quod non corporalem præſentiam magnopere deſideraret. Deinde cui erat creditum totius Eccleſiæ munus, commune omnium bonum, non ſuum peculiare cogitare debebat. Denique tanta erat res quam gerere iubebatur, in vnum vt Chriſtum atque iniunctum ſibi ab eo negotium cura & ſtudium & opera omnis conferenda

Chryſoſt. in Ioan. homil. 87.

da eſſet, ſi oneri par eſſe vellet. Hoc tam robuſtum, & ab omni humanitatis ſenſu nudatum pectus, ſacerdotali officio requiri Scriptura declarat, cum Leuiticæ tribui, quæ erat ſacerdotalis, Moyſes benedicens, ſic loqueretur: *Qui dixit Patri ſuo, & matri ſuæ, Neſcio vos: & fratribus ſuis, Ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſrael: ponent thimiama in furore tuo, & holocauſtum in altari tuo. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum eius ſuſcipe.* Deut. 33. Ob eas res quas commemoraui omnes, feruentior Petri oratio pro Ioanne repulſa à Domino eſt, & tanquam immoderatior conatus reprehenſus & caſtigatus his verbis: *Quid ad te? Tu me ſequere.*

4 Sed liceat mihi modo, Domine Ieſu, pro Petro tantiſper diſputare, atque ex te ipſo quærere, cur diſcipuli pro diſcipulo ſtudiū retundendum exiſtimaris. Quid ad te? ais Domine Petro. Ego vero quæram, quiſnam ſit ille præceptor, qui ſuis edixerit, *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem ad inuicem habueritis.* Ioan. 13. Nonne hoc eſſe maximum ſignum ſanxiſti tuorū, ſi mutuo inter ſe ament? Et dicis, Quid ad te? Num ipſe non es ita pro tuis Patrē cæleſtem precatus? *Vt ipſi vnum ſint, ſicut ego & tu vnum ſumus.* Ioan. 17. Et dicis, Quid ad te? Nonne proximum diligendum vnicuique ſicut ſeipſum præcepiſti? Matth. 22. Et dicis, Quid ad te? Is igitur qui Petro eſt & proximus, & condiſcipulus, & indiuiduus comes, non pertinebit ad Petrum? non eius cura ſtudioque excitabitur, vt quid de eo agatur,

Curioſitas reprehenſa.

gatur, cognoſcere cupiat? Et tamen ſeuere dicis, Quid ad te? Phariſæorum ac Scribarum ea reſponſio fuerit aduerſus Iudam proditionis reũ: *Quid ad nos? tu videris.* At Petro pro Ioanne fideliſſimo ſciſcitanti quo pacto referri poſſit, Quid ad te? An Petri de Ioanne cogitatio, cura, ſtudium, amor denique ardens vituperandus eſt? Minime vero. Neque Chriſtus amorem reprehendit, ſed modum. Idque & ſapienter & iuſte: tribus omnino de cauſis. Primum enim nonnulla curioſitas, vt Cyrillus cenſet in Petro eſt reprehenſa occulta futura ſciendi, quæ Deus ſuæ ſcientiæ reſeruari voluit. *Quoniam curioſa magis quam vrilis,* ait Cyillus, *alienarum rerum inquiſitio eſt, reſpondet quidem Dominus, ſed ita vt rogantis animum abducat ad alia. Quid ad te? Audiſti Petre, quæ ad te pertinent; cur aliena quæris? cur diuinæ iuſtitiæ ſecreta rimaris? Non erit ergo prudens curioſus.* Quare etiam Apoſtolos de regno Iſraelitico curioſius ſciſcitantes duriuſcule Dominus compreſſit illa ſententia: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Quid hîc agent, qui futurorum prognoſtica vaniſſime profitentur? qui imperitæ multitudini mendacia cariſſimè venditant? Quo tempore ſit tibi occumbendum, quo mortis genere, an coniugatus, an felix, beatuſque futurus? Rem ſane pudendam, ab imperitis imperitos multo precio decipi. Quin potius Sapientem audi ſapienter admonentem, *Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper: & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.* Vtrũ ille vel ille futurus ſit Põtifex: quid ad te? Vtrũ ſacio popularis an ſenatoria

Matth. 27.

Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 66.

Actor. 1.

Eccleſ. 3.

toria præualitura? Quid ad te? ſalutis curam age, vt ſaluus ſis, enitere. Non eſt exigua res, quæ incumbit, nugas prætermitte, tuum negotium diligentius gerito. Noli lamiæ poeticæ ſimilis videri, quam aiunt oculos ſibi eripere, cum domũ ingreditur, eoſdem cum foras exit repetere atque induere ſibi: ita res alienas perſpicaciſſime videre, ſuas domeſticas ignorare. Quibus eſſe ſimillimos curioſos Plutarchus ſcitè confirmat.

Plutarchus in libello de curioſitate Vitanda.

Altera reprehenſi Petri cauſa extitit, quod cum videretur ſummopere amare Ioannem, ſui potius amore ductum ſapiẽtia diuina vidit. Neque enim crucem ſibi ſoli cupiebat, ſed ſocium ſibi dari Ioannem ſtudebat. Eum Petri ſenſum etiam Beatus Ambroſius aperit his verbis: *Denique poſt tentationem præſumptionis ſuæ Petrus iam non audet Voluntatis perſeuerantiam polliceri, ſed quaſi ad ſolatium ſui conſortium quærit alterius.* Quibus verbis ita humilitatem Petri cõmendat Ambroſius, vt infirmitatem prodat etiam quandam, ſolatium in morte ex Ioannis ſocietate quærentis. Itaque non erat penitus ſyncera amicitia, cum Ioannis rem non ſolummodo curaret, ſed ſuam etiam impenſius ageret. O perſpicacem diuini oculi intuitum, quem profunda atque ima cordis non fugiunt. Propterea alia via Ioanni inſiſtendum ſignificat Chriſtus: neque Petrum à ſequendo Chriſto ſolitudine deterrendum. *Tu me ſequere*, inquit. Ac ſi diceret, ſiue Ioannes eat, ſiue ſtet, non eſt tibi morandum: tu ſequere, conſortio non opus eſt. Maneat ille vel ille, maneat: tibi properandum eſt, & veſtigia Chriſti accuratè legenda. Omnino liber ab omnibus impedimentis crucis baiulus

5 Nullam ob rem ab officio paſtori ceſſãdum.

Ambroſ. Vltimo lib. in Lucam.

Ezech. 24. eſſe debet. Ezechielem vxore chariſſima ſpoliatum diuinus ſermo lugere prohibet, prophetare
Leuit. 21. ſtudioſe præcipit. Pontifici ſummo lex edicit, vt ſiue amicus ſiue conſanguineus perierit, nihil curet, nihil defleat, neq; pontificia ornamenta deponat. Nazareno etiam in patre aut matre mortua pollui & ſordidari prohibitum.
Numer. 6. Erat creatus Pontifex Petrus: nihil iã amici aut cognati funus curare oportebat: Nazarenus Chriſto deuotus; ne propter parentes quidem amiſſos mœrere debebat. Iã illa tẽpora amicitiæ dulcioris abierant. Iam Ioannis deliciæ ceſſarãt, ſolus Chriſtus cordi: pura crux Chriſti amplectẽda ac ferenda: officio iam, non amicitię ſeruiendum. Talem ſe Paulus gerebat, qui ſentiebat, & ſapiebat ſolummodo Chriſtum. *Mihi*, inquit, *Viuere*
Philip. 2. *Chriſtus eſt.* O ſi tales nobis Epiſcopi darẽtur, tales Eccleſiæ paſtores plurimi, non ſua, ſed quæ Chriſti ſunt ſatagentes.

6 Ioannis priuilegiũ iam à mortuis excitati.

Tertia eſt cauſa Petri reprehenſi, Ioanni voluiſſe fauere tanquam ſi internuntio indigeret, vt ex Domino de ſe cognoſceret, quæ cuperet, ſed minus auderet interrogare. Itaq; aperta Petri reprehenſio, fuit non obſcura laudatio Ioannis. De qua re quoniam alias ſatis diximus, nihil adijciendum modo arbitramur, niſi ꝙ diuerſa eſſe dona Dei ea oratione Chriſtus oſtendit, cũ Petro vt ſe ſequereretur per paſſionem crucis conceſſit, Ioanni vt ſic permaneret dedit, id eſt, ſine acerbitate cruciatuq; mortis migraret ad Chriſtum. Id enim illa oratione, *Sic eũ Volo manere donec Veniam*, accipiẽdum, quanuis multi ſecus opinentur, ſuadẽt hiſtoriæ de eius apud Epheſũ migratione conſcriptæ: quomodo Beda & gloſ-
1. Cor. 7. ſa, & beatus Thomas accipiunt. *Vnuſquiſque* ait

ait Paulus, *proprium donum habet ex Deo: & alius quidem ſic, alius vero ſic.* Et *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti.* Igitur ipſum ſine martyrio mori: quibus diuina ſapientia ita congruere nouit, donum eſt Dei, & nihil amplius homini præſumẽdum, quam quod diuinitus tribui animaduertat. Guſtauit quidem calicem Chriſti bibitque Ioannes, vincula, verbera, olei feruentis ſupplicium, exilium prolixum expertus eſt: impletum eſt illud Domini verbum, *Calicem quidem meũ bibetis.* Cæterum vitam finiſſe martyrio, non eſt datum: mortem, cuius eſſe ſolet acerbiſſimus ſenſus, tanquam ſomnum dulcem cepiſſe datũ. Præterea, non animo ſolum ſed corpore etiam iam viuere Deo, datum: idq; videri forſitan poteſt à Chriſto ſignificatum cũ dixit, *Sic eum volo manere donec veniam,* tanquam in corpore & animo totũ in Chriſti aduetu inueniendũ innueret: quod diſcipuli partim bene intellexerunt, partim non bene. Nã ſignificaſſe Dñm immortalitatem Ioãnis ante aduentũ extremũ cum omnes induet incorruptionẽ, non falſo profectò Apoſtoli exiſtimarunt: at id propterea futurum, quod mortẽ obiturus nunquam eſſet, non rectè diſputabant, cũ inter eos ſermo manaſſet, quod diſcipulus ille non moritur. Quã ſententiã Ioãnes correxit adiungens: *Et non dixit Ieſus, non moritur, ſed ſic eum volo manere donec veniam.* Facile inſinuat nimirum quod modeſtiæ gratia recuſauit apertius dicere, ſe mortem quidẽ obiturum, Ieſu tamen verbum nihilominus ſtare, vt ſic permanens, id eſt, corporis atque animi im̃ortalitate donatus, Petrũ & cæteros Apoſtolos antecedere debeat, quorũ eſt reſurrectio tã-

Epheſ. 4.

Matth. 20.

to poſt futura. Igitur reſurrexiſſe iam Ioannem, & corpore beatam vitam ducere, fidem quidem non certam, ſed tamen probabilem faciunt & ſcriptores probati id ſentientes, & ſepulchri Epheſini illā narratio, quam Auguſtinus alijque viri graues afferunt, & fere Eccleſiæ tacitus conſenſus, quæ nullas vnquam ex corpore Ioannis reliquias, aut vidit, aut prædicauit, aut omnino nouit. Petrus quidem Damianus ante quingentos fere annos ſic ſcriptum reliquit de Ioanne Euangeliſta: *Et ſi non audeamus plene definire, pium tamen eſt arbitrari, vt ſicut de B. Virgine creditur, ita etiam beatus Ioannes iam reſurrexiſſe probabiliter aſſeratur, quatenus ſicut in virginea fuerunt integritate participes, ita in anticipata reſurrectione merito videantur æquales. Si enim beatiſſimi virgines iſti nullatenus ſurrexiſſēt, cur in eorum tumulis ſepulta cadauera non iacerent, ſicut beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ac cæterorum Apoſtolorum?* Eadem eſt ſententia Nicephori hiſtorici Eccleſiaſtici, qui ad hunc modū ſcribit, *Nō dixit ei Ieſus, quod moriturus nō ſit, moriturus enim eſt eo, quo Dei genitrix modo: cōfeſtim vero reuiuiſcet ac reſurget, incorruptibili ſcilicet corpore alterū Magiſtri expectaturus aduētū.* Idē autor obitus ac reſurrectionis Ioānis hiſtoriam aliàs etiam conſcribens immortalitate donatum affirmat, vtpote Dei genitricis diuina voluntate filium. Ergo id munus datum primū virginitati puriſsimæ atque integerrimæ Ioannis, deinde contubernio Mariæ Deiparæ, & honori, quam ſolus ex Apoſtolis aſtante crucifixo filio comitatus eſt, ſolus regnantem cum Chriſto immortali immortalem ipſe etiam immortalis comitetur. Amori demum præcipuo quo Chri-

Petrus Damia. in ſermone 2. in feſto Ioānis Euāgeliſta

Niceph. lib. 1. c. 35. & lib. 2. c. 42.

Chriſtus hunc præ cæteris proſequebatur, tributum, vt vltimus omnium mortem guſtauit, omnium primus immortalitatis gloriam adeptus ſit.

IN FESTO SANCTORVM INNOCENTIVM, CONCIO PRIMA.

Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph dicens, Accipe puerum. Et cætera. Matth. 2.

FVGA Chriſti quam Euangelium hodiernum narrauit, atque infantium cædes ſæuiſſima valde videntur à Dei cũ maieſtate tum ſumma prouidentia abhorrere, ſi quis in nudam hiſtoriam intueatur, cum in fuga imbecillitas appareat, in permiſſa cæde crudelitas, quod vtrumque ab illa potentia ſapientiaque ſempiterna plurimum abeſt. Sed ſunt diuina conſilia non ſolum mirabilia, ſed etiam iucunda, quemadmodum præclarus Pſaltes decantat. Ac de fuga quidem Chriſti cum plura dicturi ſumus, vno Petri Chryſologi dicto modo contenti erimus. *Bellicoſus*, inquit, *quod in bello fugit, artis eſt, non timoris: Deus quando fugit hominem, ſacramenti eſt, non pauoris: potens quando ſe ſubducit infirmo, inſequentem non pauet, ſed foras producit. Vult enim in aperto vincere, qui*

1 Fugam Chriſti & innocentium cædem diuino cõſilio eueniſſe.

Pſal. 118.

Petrus Chryſologus ſermone 150.

qui publicam cupit ex hoſte reportare victoriam: occultum ſe non patitur inire conflictum, qui mādare ſuum ſeculis vult triumphum: Secreta victoria, virtusque latens exemplum poſteris non relinquit. Chriſtus fugit, vt cedat tempori, non Herodi: nec enim mortem fugit, qui venerat de morte reportare victoriam: neque humanas inſidias expaueſcit, qui totas venerat diabolicæ fraudis aperire verſutias: neque tunc timuit, quando infans & ſecundùm hominem timere neſciuit, & ſecundùm Deum potuit non timere. Hæc Chryſologus eleganter. Cædem autem Innocentium non damno fuiſſe, ſed ſummo ipſis emolumento, illorum palmæ & carmen ſatis declarant: quod enim iudicio conſequi atque opinione non poterant, vt pro Chriſto certantes victores coronarentur, id ſunt diuinæ largitatis prærogatiua conſecuti. Recte illud Auguſtinus: *Ecce prophanus hoſtis nunquam beatis paruulis tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum profuit odio.* Sed quoniam myſticas ac reconditas harum rerum mirabilium cauſas, alia oratione latius explicaturi ſumus, nunc ad mores inſtruendos, qui eſt eximius lectionis Euāgelicæ fructus nos conferamus.

Auguſt. ſer. 10. de Sanctis.

2 De multiplici genere ſomniorum: & quibus habenda eſt fides.

In ſomnis apparuiſſe Angelum ſancto Ioſeph narrat Euangeliſta. Id ei viro perpetuum fuit, vt diuinitus doceretur quid agere, quid cauere deberet, idque per ſomnum. Siue cum de vxore dimittenda cogitabat, ſiue cum eſt in Ægyptum fugiendū, ſiue etiam cū mox eſt ex Ægypto reuertendum. Eſt ea diuinæ prouidentiæ non exigua pars, quemadmodū in libro Iob legimus: *Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lecto, tunc*

Iob. 33.

aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina. Verum cautos nos Spiritus ſanctus vult, ne eo prætextu, quibuſuis ſomniorum ludibrijs facile fallamur. Itaque nos alio loco admonet, *Vbi multa ſunt ſomnia, plurima ſunt vanitates.* *Eccleſ. 5.* Eſtque diuina lege quoque ſic cautum: *Non inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia.* *Deut. 18.* Quæ cum videantur inter ſe pugnare atque eſſe contraria, neceſſario exponenda eſt & explicanda ſomniorum multiplex ratio. Igitur beatus Papa Gregorius ſomniorum enumerat differentias *Greg. 4. lib.* ſex. Nos vero vt dilucide res tractetur, duo gene- *dial. c. 48.* ra primum diſtinguimus: naturale vnum, alterũ ſupernaturale: ſiue quod eodem redit, vnum interna ex cauſa, alterum externa. Naturale quidem & ex interna cauſa profectũ, duplex ponimus, aut enim ex qualitate corporis, aut ex habitu potius animi procedit & manat. Corporis qualitatem ac diſpoſitionem ſolere ſomnia excitare ſibi conſentanea, quotidiana experientia docet. Nã fames, ciborũ formas facile inducit, ſitis pocula & fontes offert, vt eſt ab Eſaia expreſſum. *Sicut ſomniat eſuriens & comedit, cum* *Eſai. 29.* *autem expergefactus fuerit vacua eſt anima eius, & ſicut ſomniat ſitiens & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, laſſus adhuc ſitit,* diuerſæ conſtitutiones humorum diuerſas ſomniorum imagines creant, idq; Medicorum arte animaduerti ſolet. Ventris quoq; ſatietas, impura ac laſciua plerunq; ſomnia affert, quæ cũ ſint naturalia, nihil habebũt vitij aut laudis, niſi ꝙ in cauſa fuiſſe perſpectũ ſit. Iam animi habitus plurimũ in ea re poteſt, tales plerunq; noctu dormienti occurrunt formæ, quales vigilans animo voluit.

Quo

Eccleſ. 5. Quo ſpectās Salomon ait: *Multas curas ſequuntur ſomnia.* Fere autem vitioſa & praua improbis, modeſtis & probis pura & caſta ſomnia obueniunt. Quare Plutarchus non temerè inter ſigna profectus morum ponit: *Si in ſomnis nulla capitur voluptate erga turpitudinem, nihilque videt cum vitio & fœditate coniunctum.* Vtile enim cenſet quod Zeno poſteritati ſcriptum reliquit: *Dum iubet ex ſomnijs deprehendere, num profecerit quiſpiam ſtudio virtutis.* Sed tamē in eo toto genere, nihil ſignificationis certæ, nihil ſinceræ veritatis accipi poteſt, & eſt vaniſsima eorū perſuaſio, qui eiuſmodi ſomniorum recordatione ducuntur. In hos ſcriptum eſt à Sapiente: *Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Et mox: *Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.* Sunt nihilominus ſomnia diuinitus immiſſa. Ac quanquam Ariſtoteles dū hæc diſputat, negare videtur à Deo ſomnia mitti, negari tamen non poteſt, interdum eo modo Deum docere homines futura & arcana: quod in ſancto Ioſeph Patriarcha olim videmus, æquè in hoc noſtro Ioſeph Virginis beatiſsimæ ſponſo, ſic in Paulo, in Magis, & alijs pleriſque cernimus. De hoc genere Eccleſiaſticus cum ſomnijs non eſſe credendum docuiſſet, excepit, *Niſi ab Altiſſimo emiſſa fuerit viſitatio.* Quin etiam ipſa lex quæ ſomnia obſeruare prohibet, docet nihilominus ſic: *Si fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnum loquar ad illum.* Adde huc etiam externam cauſam ſomniorum eſſe nonnunquam dæmonem malum, qui vt prophetias enuntiat falſas, ita ſomnia & viſa mendacia ſæpenumero

Plutarch. in libello, quomodo ſciat quis profeciſſe in virtute, eſtque indicium 16.

Eccleſ. 34.

Gen. 37.
Matth. 2.
Actor. 16.

Eccli. 34.

Num. 12.

numeto offert, neque parum ijs artibus proficit, vt miſeros illudat ac fallat. Quæ igitur dignoſcendi, ne turpiter erremus, ratio erit? id enim magnopere refert, ne vel noſtra vel hoſtilia, diuina eſſe arbitrati, periculoſe labamur. Magnus ſane Gregorius ea de re ſic ſcribit, *Sancti viri illuſiones atque reuelationes, ipſas viſionum voces aut imagines quodam intimo ſapore diſcernunt, & ſciant vel quid à bono ſpiritu percipiant, vel quid ab illuſore patiantur.* Quod Gregorius generatim de Sanctis dixit, quodam intimo ſapore ſolere diſcernere ſomnia, id Auguſtinus refert de matre Monica, narrante ſe interno ſenſu videre ſolitã, quid intereſſet inter animum ſuum ſomniantem ac Deum reuelantem. Verba illius recito, quę vtilia fore credo auditori ſtudioſo: *Cum deprecaretur quotidie, vt ei per viſum oſtẽderes aliquid de futuro matrimonio meo, nunquam voluiſti. Et videbat quædam vana & phantaſtica, quo cogebat impetus de hac re ſatagentis humani ſpiritus, & narrabat mihi non cum fiducia qua ſolebat, cum tu demonſtrares ei, ſed contemnens ea. Dicebat enim diſcernere ſe neſcio quo ſapore, quẽ verbis explicare non poterat, quid intereſſet inter reuelantem te, & animam ſuam ſomniantem.* Ita Monica diſcernebat. Eſt enim id Spiritus ſancti donum, quod ad diſcretionem ſpirituum valet. Quod ſi cui eiuſmodi donum minus communicatum ſit, debet conſulere viros ſpirituales, talium rerum experiẽtia doctos, nec facilem ſuis viſis, quanuis ſancta & angelica appareant, fidẽ habere. Illa eſt autem in dubijs prędictionibus tuta ſententia, vt rerum euentus expectetur: interim ſuſpenſa opinione: neq; facile admittendo, neq; vero pertinaciter obſiſtendo,

Gre. 4. dialog. c. 48.

Aug lib. 6. confeſ. c. 13.

Deut. 18.

1. Theſſ. 5. ſiquidē Paulus monet, *Prophetas nolite ſpernere: omnia probate: quod bonū eſt tenete, ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* Quæ ſit autē probatio in futurorum prædictionibus, ſiue ſomnio ſiue viſione contingant, indicat Scriptura his verbis:

Deut. 18. *Quod ſi tacita cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus non eſt loquutus? hoc habetis ſignum, Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit.* Sed cum viſiones aut ſomnia nullos euentus prædicunt futuros, ſed quippiam agendum monent, illa eſt veriſſima ratio dignoſcendi, vtrum legi Dei & ſapientum ſententiæ conſentaneum ſit, quod obijcitur. Nā ſi à lege Dei diſcrepet quippiam, tametſi prædictiones veras habuiſſe videatur, reijciēdū reſpuendumq; eſt, vt idē Deuteronomij liber diſertè

Deut. 13. docet: *Si ſurrexit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atq; portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter.* Hoc igitur

1. Theſ. 5. eſt quod Paulus dicebat, *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.* Atque de ſomniorum viſionumque diſcrimine hæc eo dicenda duxi, quod hoc tempore magna iſtarum rerum ſeges exiſtat, neque emolumentum par plerunque cernatur.

2 Præpoſitis deferendum. At illud requiret aliquis, Cur Angelus Ioſepho potius apparuerit quam Mariæ, quæ & ſanctior erat, & Ieſu proprie parens? Nimirum diſcimus Deum, diſciplinæ amatorem res gerere ex ordine. Familiæ caput videlicet Ioſeph erat, cui

Maria

Maria iure cõiugij ſubdebatur. Id Beda & Haymo ea ratione expoſuerunt, vt Ioſephum ſignificare præpoſitos ſiue Doctores, Mariam Eccleſiam cenſerent, quæ debet à præpoſitis regi. Itaque debent à maioribus & gradu ſuperioribus minores diuinæ voluntatis reſponſa expectare, debent ijs libenter obtemperare, quanuis ſapientes ipſi probiq́; eſſe videantur. Paulus quidẽ cum Euãgelium accepiſſet non ab hominibus, neque per homines doctus eſſet, tamen Petrum Eccleſię columen ad eundẽ conſulendumq́; ſibi exiſtimauit, *Ne in vanum*, inquit, *currerem, aut cucurriſſem*. Quod ſuum conſilium diuinis monitis conſentaneum fuiſſe declarat: *Aſcendi autem, ſecundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus.* Non eſſe autem tam rationem habendam vel literaturæ, vel ingenij, vel meritorum præfecti, quam loci & gradus quem Dei autoritate tenet, præclarè indicat illis verbis: *Quales aliquando fuerint, mea nihil intereſt: Deus enim perſonam hominũ non reſpicit.* Dionyſij Areopagitæ ad Demophilum monachum epiſtola habet: *Si Dei iudicium eſt, vt ſacra eloquia teſtantur, ſacerdotes autem Angeli ſunt diuinorum iudiciorum continuo poſt Pontificem magiſtri: ab ipſis tu diuina congrue ac ſuo ordine per medios miniſtros diſce, per quos etiã monachus eſſe meruiſti:* Tanti ſcilicet Patres fecerunt ordinẽ diſciplinæ. Qua ex regula veriſſima, videmus viros ſapiẽtiſſimos atque ſanctiſſimos Athanaſium, Auguſtinum, Ambroſium, cæteroſque tales conſulendos ſibi ſemper putaſſe Romanos Pontifices, tanquam certiſſima Chriſtianæ religionis oracula: a quorum ſenſu & ſententia, quia nouatores noſtræ ætatis,

Beda in expoſit. Euãg. Haymo ibidem.

Galat. 2.

Galat. 2.

Dionyſ. epiſtola 8.

ſtultiſſimi & impudentiſſimi homines, longiſsimè abſunt, errare abſurdiſſimè paſſim apertèq; deprehenduntur. In quos lex Domini ſeueriſſimè animaduertit, quæ reſiſtentes Pontificis iudicio atque imperio reluctantes lapidibus obrui iubet. *Vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.*

Deut. 17.

4 Cur fugere voluerit Christ. Herodem potius quã perdere.

Accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Quid neceſſe fuit fugam imperare valde incommodam? nonne melius conſultum fuiſſet, interfecto impio Rege Herode? An fuit difficile necem afferre homini ſcelerato & improbo? Qui Angeli manu tot millia Babylonis exercitus, quod Deũ blaſphemaſſent, vna nocte proſtrauit, non poſſet illud caput nefariũ truncare? Eliam ſatellites comprehendere conatos, ignis cæleſtis exuſſit: Dei filiũ perdere meditantem, non erit qui Herodem depaſcat ignis? Eliſæum qui quæritabant, vt abligarent, cæci repente effecti ſunt, puerũ Ieſum Herodiani milites ne offendant, non poterunt tenebris caligineq; perfundi? Quoties diuina maieſtas ſeruos ab iniuria defendit, eorum clade & pernicie, qui machinabantur malum? Nunc vnigenitum ſuũ ita anguſte exiliterq; tuetur, vt excedere, noctu fugere, in longinqua peregrinari neceſſe ſit, ſi ſaluus eſſe velit. Pulchrè Chryſologus hoc loco: *Deus noſter refugium & virtus. Si refugium fugit, ſi timet virtus, ſi præſidium migrat, quæ vita, quæ ſpes, quæ ſecuritas, quod munimen?* O præclaram diuinæ prouidentiæ rationem: ô alta illius Maieſtatis atque omni cogitatione ſuperiora conſilia. Non defuerunt ſane diuinæ ſapientiæ modi rationeſque plurimæ, quibus prauos Herodis conatus auertere poſſet: ſed eam

4. Reg. 19.
4. Reg. 1.
4. Reg. 6.
Chryſolog. ſerm. 151.

elegit

elegit viam, quam humana fortaſſis prudentia minime probaret, cæleſtis admiraretur plurimum, plenam laboris, ſummæ infirmitatis indicio opportunam. Primum quod Patres ſentiunt, humanæ naturæ veritas confirmanda fuit, quæ ſi ſemper miraculis vteretur, commentitia putaretur. Deinde ſic ludificādus diabolus erat, vt quem Reges externi tanta cum gloria adorârant, is Regem domeſticum per tenebras fugeret; vt quis tandem ille eſſet, princeps huius ſeculi ſtatuere apud ſe non poſſet: ita anceps hæreret ſemper. Deinde qui non ſolum populum Iſrael, ſed & gentes ſeruare venerat, voluit terram quoque Gentilem (quemadmodum Chryſoſtomus præclarè docet cum Hilario conſentiens) ſua præſentia dignari. & qui de Iſrael paſtores, de gentibus Magos attraxerat, non ſolū Iudaicæ terræ, ſed etiam Ægyptiæ ſe exhibendum duxit. Vtranque enim gentem, vtramque regionem debuit ſanctificare, qui coniungere & copulare inter ſe vtramq; voluit. Tunc enim vaticinium Eſaia impletum illud: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredictur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra Ægypti à facie eius.* Autores ſunt Origenes, Euſebius, Athanaſius, Ambroſius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Proſper. Quam nubem leuem quidam beatam Virginem, quidā horum ipſum Domini corpus interpretatur. Itaq; qui Herodis gladios fugere videbatur, is Satanæ potentiā deturbatis ſimulachris debellaturū ſe demonſtrauit, Ita & illa prophetia Oſeæ completa eſt, quā hic Mattheus recitat. *Ex Ægypto vocaui filiū meū.* Quod de Christo prædictū oſtendunt, Irinæus, Athanaſius, Euſebius, Chryſoſtomus. Neque refert quic-

Chryſoſt. homilia 8. in Matth.
Hilar. ſup. Matth.
Eſai. 19.
Orig. hom. 3. in diuer. loc. Matth.
Euſeb. li. 6. hiſt. c. 20. & lib. 1. de dē. Euang. c. 4. & li. 8. c. 5.
Chryſoſt. in 2. cap. Matth.

quicquam de Iſraele eſſe dictum conſequentiā declarare, cum ipſe Iſrael, vt Iuſtinus ait, fueri Chriſti typus, & quod eſt caput, ſub eodē verbo geminū eſſe ſenſum literæ ab autore Scripturæ intentū nō ſolū Auguſtinus & Thomas doceāt, ſed exemplis quoq; certiſſimis conſtet. Iam qui docere homines habebat non verbis ſolum, ſed etiam factis, humanitatē ac manſuetudinem ab infantia ſibi placuiſſe, demonſtrauit. Quod ergo ætate plena egit, vt fugeret Iudæorū inſidias, & iracundiæ cederet inimicorū, vt paruulus tenuit, Herodis furorem fuga euādēs. Quo ex facto vt ſanctus Chryſologus demonſtrat monemur ſanctorum vitā non tam reſiſtendo, quam tolerando duci, quēmadmodū ipſe dixit, *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Ad hæc curioſam minusq; temperatam eorum mentem compreſſit, qui miraculis omnia geri volunt. cū ſit diuinæ prouidentiæ plerunq; magis probata cōmunis ac tuta via: quam qui deſpicit, ac ſaluti ſuæ prēſidia acceſſit extraordinaria & inuſitata, plurimum aberret à vero. Sic cum Dauide, cum Abrahamo, cum Ioſepho, cum Daniele actum videmus, quanquam ad diuinæ gloriæ demonſtrationem & meritorum conuenientem aliquando ſignificationem, miracula Deus ſuis liberandis adhibēda putauerit. Poſtremo illa ipſa Innocentium cędes quæ fugam Chriſti eſt cōſecuta, atq; ille ſanguis innoxius ea ratione prouiſus effuſusq; eſt: quo beati paruuli coronis cęleſtibus donati piæ matres conſortes Chriſti factę, ipſa Bethleemitica regio glorioſe nobilitata ſit. Venerat ſcilicet gladium mittere in mundū, quo Satanæ debellaretur imperium, Dei milites victores euaderent.

Hieron. in Eſai. Ambroſ. in inſtit. Virg. Athanaſ. de incar. Verb. Proſp. præd. p. 3. cap. 2. Iuſtin. in Triphon. Iren. lib. 3. cap. 9. Euſeb li 9. demōſt. c 4. Proſp. præd. par. 3. c. 8. Athan. de incar. Verbi. Chryſoſt. demonſt. quod Deus ſit Chriſtus Aug. li. 12. confeſſ. S. Tho. 1. p. q. 1. art. 10. Luc. 21.

Atque

Atque inter has omnes rationes non fuit illa postrema, quod B. Virgini ac ſancto Ioſeph ſicut Chriſti erat comitatus datus, ita crucis cōſortium, ſemper capeſſendum. Quis enim enarret, quæ fuerit illa piæ matris afflictio, quæ trepidatio, quis dolor, cū ex ſponſo chariſſimo audiuit, fugiendū eſſe in Ægyptū, quod puer quæreretur ad necem? Declamantē Chryſologū audio. *Sic res Vrget: ſic non Vacat intueri Verecundiam Virginis, laborē matris, ſexus pudorē, periculū Ioſeph, lōgi itineris ſatigationē, exitium totius domus, & quod his durius, Iudæos peregrinaturos in gentibus. O quā durū eſt peregrinari etiam inter ciues fratresq́; ſapit quid ſit ſua domus, qui ſentit alienam* Quæ certe omnia pro ſua ſapientia cogitaſſe Mariam non dubium eſt. Sed cæleſtibus iuſſis obediens, vide quibus lachrymis, quo gemitu cū ipſum amplexans infantulum repeteret carmē antiquū. *Fuge dilecte mi: aſſimilare capræ hinnuloq́; ceruorū.* Ac Ioſabet filiam Regis furatā eſſe infantulum regium Scriptura prodit, ne ab Athalia impia fœmina ſemen omne regium extingueretur. Clam ergo nutriendum curauit ad regni Iſraelitici ſpē. Maria vero mundi totius ſalutem in vno paruulo poſitam cernens, ad ſpem regni cæleſtis ipſum æternitatis hæredem fuga nobis & latebris conſeruauit. Verum quod dicere cœperam, mirabile dictu eſt. Quemadmodum charorum ſibi Deus vitam ærumnis doloribusq́; exercitam ſemper amet: quemadmodū læta & iucunda triſtibus & aduerſis perpetuo temperet. Quod Ioannes Chryſoſtomus hoc loco ſapienter animaduertit: *Enimuero, inquit miſericors Deus mœſtis rebus quadam etiam iucunda permiſcuit, quod certe in ſanctis omnibus*

B. Virginis & Sancti Ioſeph multa afflictio.

Chryſolog. ſerm. 151.

Cant. 8.

4. Reg. 11.

Chryſoſt. homilia 8. in Matth.

fecit, quos neque tribulationes neque iucunditates ſinit habere continuas: ſed tum de aduerſis tum de proſperis iuſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit. Quam ſententiam pulcherrimam Chryſoſtomus in conceptione & natiuitate Saluatoris, in adoratione Magorum, in fuga denique hac Ægypti eleganter oſtendit. Et quod dicit omnibus ſanctis ita accidiſſe, manifeſtum faciunt exempla diuinarum Scripturarum, quæ Patriarcharum ac Prophetarum vitam ſecundis aduerſiſque rebus alternantem depingunt. Imo vero vniuerſæ ſcripturæ ſacræ eum eſſe ſcopum atque eam ſummam Paulus

Rom. 15. diſerte docet. *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Itaque patientia & conſolatione omnis via iuſtorum perficitur, in qua vtraque re alternanda mirabilis exiſtit profecto diuina prouidentia, ne aut proſpera ſuperbum, aut infeſta puſillanimẽ deiectumq; reddant Dei ſeruum, conſolatio reficit laborantem, tolerantia caſtigat intumeſcẽtem. Vtrumq; autẽ magnum Dei donum, quare

Rom. 15. aptè ab Apoſtolo adiunctum eſt. *Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis id ipſum ſapere.* Deum quidem eſſe ſolatij ſatis noueramus, qui legi-

2. Cor. 1. mus: *Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis.* Sed Deũ eſſe patientiæ Apoſtolus etiã

Pſal. 70. prædicat, ꝙ Dauid expertus ſatis cõfirmat. *Quo-*

Pſal. 61. *niã tu es patientia mea Domine.* Et iterũ: *Verumtamen Deo ſubiecta eſt anima mea: quoniã ab ipſo patiẽtia mea.* Quæ cũ ita ſint de Maria ſanctiſsima ac de lectiſſimo viro Ioſeph eius ſponſo exempla nobis propoſita excellentiſſimæ patien-

tiæ,

tiæ, ac ſingularis fiduciæ voluit Spiritus ſanctus, vt inter proſpera & adverſa diſcamus diuinæ ſemper voluntati parere; noſtræq; omni cogitationi & deſiderio conſilium cæleſte anteponere,

IN EODEM FESTO CONCIO SECVNDA.

Tunc Herodes videns quod illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Matth. 2.

BENE à Propheta eſt dictum: *In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorũ: cognoſcetur Dominus iudicia faciens.* Herodes dum fallere Magos parat, illuſus à Magis eſt. Atque illa omnis Herodis induſtria & diligentia in conuocandis ſapientibus, Scriptura de Chriſto conſulenda, Bethleem patria indicãda, vt inuenirent Magi quem ſummopere deſiderabant, valuit: vt Herodes de ijs ipſis ortum puerum cognoſceret, quod vnum is omnibus votis petebat, minime effecit. Itaque ſuis ipſe artibus captus eſt, & quam fraudem erat in Magos meditatus, eam ipſe fraudem à Magis perpeſſus eſt. *Non eſt enim conſilium, non eſt ſapientia contra Dominum.* Sed *Comprehenduntur impij in vijs ſuis*

1 Ex ſuperbia iracundia.
Pſal. 9.
Prou. 21.
Pſal. 9.
Prou. 21.

fecit, quos neque tribulationes neque iucunditates ſinit habere continuas: ſed tum de aduerſis tum de proſperis iuſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit. Quam ſententiam pulcherrimam Chryſoſtomus in conceptione & natiuitate Saluatoris, in adoratione Magorum, in fuga denique hac Ægypti eleganter oſtendit. Et quod dicit omnibus ſanctis ita accidiſſe, manifeſtum faciunt exempla diuinarum Scripturarum, quæ Patriarcharum ac Prophetarum vitam ſecundis aduerſiſque rebus alternantem depingunt. Imo vero vniuerſæ ſcripturæ ſacræ eum eſſe ſcopum atque eam ſummam Paulus

Rom. 15. diſerte docet. *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Itaque patientia & conſolatione omnis via iuſtorum perficitur, in qua vtraque re alternanda mirabilis exiſtit profecto diuina prouidentia, ne aut proſpera ſuperbum, aut infeſta puſillanimẽ deiectumq; reddant Dei ſeruum, conſolatio reficit laborantem, tolerantia caſtigat intumeſcẽtem. Vtrumq; autẽ magnum Dei donum, quare

Rom. 15. aptè ab Apoſtolo adiunctum eſt. *Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis id ipſum ſapere.* Deum quidem eſſe ſolatij ſatis noueramus, qui legi-

2. Cor. 1. mus: *Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis.* Sed Deũ eſſe patientiæ Apoſtolus etiã

Pſal. 70. prædicat, ꝙ Dauid expertus ſatis cõfirmat. *Quo-*

Pſal. 61. *niã tu es patientia mea Domine.* Et iterũ: *Verumtamen Deo ſubiecta eſt anima mea: quoniã ab ipſo patiẽtia mea.* Quæ cũ ita ſint de Maria ſanctiſsima ac de lectiſſimo viro Ioſeph eius ſponſo exempla nobis propoſita excellentiſſimæ patien-

tiæ,

tiæ, ac ſingularis fiduciæ voluit Spiritus ſanctus, vt inter proſpera & adverſa diſcamus diuinæ ſemper voluntati parere, noſtræq; omni cogitationi & deſiderio conſilium cæleſte anteponere,

IN EODEM FESTO CONCIO SECVNDA.

Tunc Herodes videns quod illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Matth. 2.

BENE à Propheta eſt dictum: *In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorũ: cognoſcetur Dominus iudicia faciens.* Herodes dum fallere Magos parat, illuſus à Magis eſt. Atque illa omnis Herodis induſtria & diligentia in conuocandis ſapientibus, Scriptura de Chriſto conſulenda, Bethleem patria indicãda, vt inuenirent Magi quem ſummopere deſiderabant, valuit: vt Herodes de ijs ipſis ortum puerum cognoſceret, quod vnum is omnibus votis petebat, minime effecit. Itaque ſuis ipſe artibus captus eſt, & quam fraudem erat in Magos meditatus, eam ipſe fraudem à Magis perpeſſus eſt. *Non eſt enim conſilium, non eſt ſapientia contra Dominum.* Sed *Comprehenduntur impij in vijs ſuis*

1 Ex ſuperbia iracundia. *Pſal. 9.* *Prou. 21.* *Pſal. 9.* *Prou. 11.*

Eccleſ. 5. Quo ſpectãs Salomon ait: *Multas curas ſequuntur ſomnia.* Fere autem vitioſa & praua improbis, modeſtis & probis pura & caſta ſomnia obueniunt. Quare Plutarchus non temerè inter ſigna profectus morum ponit: *Si in ſomnis nulla capitur voluptate erga turpitudinem, nihilque videt cum vitio & fœditate coniunctum.* Vtile enim cenſet quod Zeno poſteritati ſcriptum reliquit: *Dum iubet ex ſomnijs deprehendere, num profecerit quiſpiam ſtudio virtutis.* Sed tamẽ in eo toto genere, nihil ſignificationis certæ, nihil ſinceræ veritatis accipi poteſt, & eſt vaniſsima eorũ perſuaſio, qui eiuſmodi ſomniorum recordatione ducuntur. In hos ſcriptum eſt à Sapiente:

Plutarch. in libello, quomodo ſciat quis profeciſſe in virtute, eſtque indicium 16.

Eccleſ. 34. *Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Et mox: *Multos errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.* Sunt nihilominus ſomnia diuinitus immiſſa. Ac quanquam Ariſtoteles dũ hæc diſputat, negare videtur à Deo ſomnia mitti, negari tamen non poteſt, interdum eo modo Deum docere homines futura & arcana: quod in ſancto Ioſeph Patriarcha olim videmus, æquè in hoc noſtro Ioſeph Virginis beatiſsimæ ſponſo, ſic in Paulo, in Magis, & alijs pleriſque cernimus. De hoc genere Eccleſiaſticus cum ſomnijs non eſſe credendum docuiſſet, excepit, *Niſi ab Altiſſimo emiſſa fuerit viſitatio.* Quin etiam ipſa lex quæ ſomnia obſeruare prohibet, docet nihilominus ſic: *Si fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnum loquar ad illum.* Adde huc etiam externam cauſam ſomniorum eſſe nonnunquam dæmonem malum, qui vt prophetias enuntiat falſas, ita ſomnia & viſa mendacia ſæpenumero

Gen. 37. Matth. 2. Actor. 16. Eccli. 34. Num. 12.

numero

numero offert, neque parum ijs artibus proficit, vt miſeros illudat ac fallat. Quæ igitur dignoſcendi, ne turpiter erremus, ratio erit? id enim magnopere refert, ne vel noſtra vel hoſtilia, diuina eſſe arbitrati, periculoſe labamur. Magnus ſane Gregorius ea de re ſic ſcribit, *Sancti viri illuſiones atque reuelationes, ipſas viſionum voces aut imagines quodam intimo ſapore diſcernunt, & ſciant vel quid à bono ſpiritu percipiant, vel quid ab illuſore patiantur.* Quod Gregorius generatim de Sanctis dixit, quodam intimo ſapore ſolere diſcernere ſomnia, id Auguſtinus refert de matre Monica, narrante ſe interno ſenſu videre ſolitã, quid intereſſet inter animum ſuum ſomniantem ac Deum reuelantem. Verba illius recito, quę vtilia fore credo auditori ſtudioſo: *Cum deprecaretur quotidie, vt ei per viſum oſtẽderes aliquid de futuro matrimonio meo, nunquam voluiſti. Et videbat quædam vana & phantaſtica, quo cogebat impetus de hac re ſatagentis humani ſpiritus, & narrabat mihi non cum fiducia qua ſolebat, cum tu demonſtrares ei, ſed contemnens ea. Dicebat enim diſcernere ſe neſcio quo ſapore, quẽ verbis explicare non poterat, quid intereſſet inter reuelantem te, & animum ſuum ſomniantem.* Ita Monica diſcernebat. Eſt enim id Spiritus ſancti donum, quod ad diſcretionem ſpirituum valet. Quod ſi cui eiuſmodi donum minus communicatum ſit, debet conſulere viros ſpirituales, talium rerum experiẽtia doctos, nec facilem ſuis viſis, quanuis ſancta & angelica appareant, fidẽ habere. Illa eſt autem in dubijs prędictionibus tuta ſententia, vt rerum euentus expectetur: interim ſuſpenſa opinione: neq; facile admittendo, neq; vero pertinaciter obſiſtendo, ſiqui-

Greg. 4. dialog. c. 48.

Aug lib. 6. confeſ. c. 13.

Deut. 18.

1\. Theſſ. 5. ſiquidē Paulus monet, *Prophetas nolite ſpernere: omnia probate: quod bonū eſt tenete, ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* Quæ ſit autē probatio in futurorum prædictionibus, ſiue ſomnio ſiue viſione contingant, indicat Scriptura his verbis:
Deut. 18. *Quod ſi tacita cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus non eſt loquutus? hoc habebis ſignum, Quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui Propheta confinxit.* Sed cum viſiones aut ſomnia nullos euentus prædicunt futuros, ſed quippiam agendum monent, illa eſt veriſſima ratio dignoſcendi, vtrum legi Dei & ſapientum ſententiæ conſentaneum ſit, quod obijcitur. Nā ſi à lege Dei diſcrepet quippiam, tametſi prędictiones veras habuiſſe videatur, reijciēdū reſpuendumq; eſt, vt idē Deuteronomij liber diſertè
Deut. 13. docet: *Si ſurrexit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atq; portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus & ſequamur Deos alienos, non audies verba Prophetæ illius aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter.* Hoc igitur
1\. Theſſ. 5. eſt quod Paulus dicebat, *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.* Atque de ſomniorum viſionumque diſcrimine hæc eo dicenda duxi, quod hoc tempore magna iſtarum rerum ſeges exiſtat, neque emolumentum par plerunque cernatur.

2 Præpoſitis deferendum. At illud requiret aliquis, Cur Angelus Ioſepho potius apparuerit quam Mariæ, quæ & ſanctior erat, & Ieſu proprie parens? Nimirum diſcimus Deum, diſciplinæ amatorem res gerere ex ordine. Familiæ caput videlicet Ioſeph erat, cui

Maria

Maria iure cõiugij ſubdebatur. Id Beda & Haymo ea ratione expoſuerunt, vt Ioſephum ſignificare præpoſitos ſiue Doctores, Mariam Eccleſiam cenſerent, quæ debet à præpoſitis regi. Itaque debent à maioribus & gradu ſuperioribus minores diuinæ voluntatis reſponſa expectare, debent ijs libenter obtemperare, quamuis ſapientes ipſi probiq́; eſſe videantur. Paulus quidẽ cum Euãgelium accepiſſet non ab hominibus, neque per homines doctus eſſet, tamẽ Petrum Eccleſię columen ad eundẽ conſulendumq́; ſibi exiſtimauit, *Ne in vanum*, inquit, *currerem, aut cucurriſſem*. Quod ſuum conſilium diuinis monitis conſentaneum fuiſſe declarat: *Aſcendi autem, ſecundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus.* Non eſſe autem tam rationem habendam vel literaturæ, vel ingenij, vel meritorum præfecti, quam loci & gradus quem Dei autoritate tenet, præclarè indicat illis verbis: *Quales aliquando fuerint, mea nihil intereſt: Deus enim perſonam hominũ non reſpicit.* Dionyſij Areopagitæ ad Demophilum monachum epiſtola habet: *Si Dei iudicium eſt, vt ſacra eloquia teſtantur, ſacerdotes autem Angeli ſunt diuinorum iudiciorum continuo poſt Pontificem magiſtri: ab ipſis tu diuina congrue ac ſuo ordine per medios miniſtros diſce, per quos etiã monachus eſſe meruiſti*: Tanti ſcilicet Patres fecerunt ordinẽ diſciplinæ. Qua ex regula veriſſima, videmus viros ſapiẽtiſſimos atque ſanctiſſimos Athanaſium, Auguſtinum, Ambroſium, cæteroſque tales conſulendos ſibi ſemper putaſſe Romanos Pontifices, tanquam certiſſima Chriſtianæ religionis oracula: à quorum ſenſu & ſententia, quia nouatores noſtræ ætatis,

Beda in expoſit. Euãg. *Haymo ibidem.*

Galat. 2.

Galat, 2.

Dionyſ. epiſtola 8.

ſtultiſſimi & impudentiſſimi homines, longiſſimè abſunt, errare abſurdiſſimè paſſim apertèq; deprehenduntur. In quos lex Domini ſeueriſſimè animaduertit, quæ reſiſtentes Pontificis iudicio atque imperio reluctantes lapidibus obrui iubet. *Vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.* *Deut. 17.*

4 Cur fugere voluerit Christ. Herodem potius quã perdere.

Accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Quid neceſſe fuit fugam imperare valde incommodam? nonne melius conſultum fuiſſet, interfecto impio Rege Herode? An fuit difficile necem afferre homini ſcelerato & improbo? Qui Angeli manu tot millia Babylonis exercitus, quod Deũ blaſphemaſſent, vna nocte proſtrauit, non poſſet illud caput nefariũ truncare? Eliam ſatellites comprehendere conatos, ignis cæleſtis exuſſit: Dei filiũ perdere meditantem, non erit qui Herodem depaſcat ignis? Eliſæum qui quæritabant, vt abligarent, cæci repente effecti ſunt, puerũ Ieſum Herodiani milites ne offendant, non poterunt tenebris caligineq; perfundi? Quoties diuina maieſtas ſeruos ab iniuria defendit, eorum clade & pernicie, qui machinabantur malum? Nunc vnigenitum ſuũ ita anguſte exiliterq; tuetur, vt excedere, noctu fugere, in longinqua peregrinari neceſſe ſit, ſi ſaluus eſſe velit. Pulchrè Chryſologus hoc loco: *Deus noſter refugium & virtus. Si refugium fugit, ſi timet virtus, ſi præſidium migrat, quæ vita, quæ ſpes, quæ ſecuritas, quod munimen?* O præclaram diuinæ prouidentiæ rationem: ô alta illius Maieſtatis atque omni cogitatione ſuperiora conſilia. Non defuerunt ſane diuinæ ſapientiæ modi rationesque plurimæ, quibus prauos Herodis conatus auertere poſſet: ſed eam elegit

4. Reg. 19. *4. Reg. 1.* *4. Reg. 6.* *Chryſolog. ſerm. 151.*

elegit viam, quam humana fortaſſis prudentia minime probaret, cæleſtis admiraretur plurimum, plenam laboris, ſummæ infirmitatis indicio opportunam. Primum quod Patres ſentiunt, humanæ naturæ veritas confirmanda fuit, quæ ſi ſemper miraculis vteretur, commentitia putaretur. Deinde ſic ludificãdus diabolus erat, vt quem Reges externi tanta cum gloria adorârant, is Regem domeſticum per tenebras fugeret; vt quis tandem ille eſſet, princeps huius ſeculi ſtatuere apud ſe non poſſet: ita anceps hæreret ſemper. Deinde qui non ſolum populum Iſrael, ſed & gentes ſeruare venerat, voluit terram quoque Gentilem (quemadmodum Chryſoſtomus præclarè docet cum Hilario conſentiens) ſua præſentia dignari. & qui de Iſrael paſtores, de gentibus Magos attraxerat, non ſolũ Iudaicæ terræ, ſed etiam Ægyptiæ ſe exhibendum duxit. Vtranque enim gentem, vtramque regionem debuit ſanctificare, qui coniungere & copulare inter ſe vtramq; voluit. Tunc enim vaticinium Eſaia impletum illud: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur ſimulachra Ægypti à facie eius.* Autores ſunt Origenes, Euſebius, Athanaſius, Ambroſius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Proſper. Quam nubem leuem quidam beatam Virginem, quidã horum ipſum Domini corpus interpretatur. Itaq; qui Herodis gladios fugere videbatur, is Satanæ potentiã deturbatis ſimulachris debellaturũ ſe demonſtrauit, Ita & illa prophetia Oſeæ completa eſt, quã hic Mattheus recitat. *Ex Ægypto vocaui filiũ meũ.* Quod de Chriſto prædictũ oſtendunt, Irinæus, Athanaſius, Euſebius, Chryſoſtomus. Neque refert

Chryſoſt. homilia 8. in Matth. Hilar. ſup. Matth.

Eſai. 19.

Orig. hom. 3. in diuer. loc. Matth. Euſeb. li. 6. hiſt. c. 20. & lib. 1. de dẽ. Euang. c. 4. & li. 8. c. 5. Chryſoſt. in 2. cap. Matth.

Hieron. in Eſai.
Ambroſ. in inſtit. Virg.
Athanaſ. de incar. Verb.
Proſp. præd. p. 3. cap. 2.
Iuſtin. in Triphon.
Iren. lib. 3. cap. 9.
Euſeb li 9. demõſt. c. 4.
Proſp. præd. par. 3. c. 8.
Athan. de incar. Verbi.
Chryſoſt. demonſt. quod Deus ſit Chriſtus
Aug. li. 12. confeſſ.
S. Tho. 1. p. q. 1. art. 10.
Luc. 21.

quicquam de Iſraele eſſe dictum conſequentia declarare, cum ipſe Iſtael, vt Iuſtinus ait, fuerit Chriſti typus, & quod eſt caput, ſub eodẽ verbo geminũ eſſe ſenſum literæ ab autore Scripturæ intentũ nõ ſolũ Auguſtinus & Thomas doceat, ſed exemplis quoq; certiſſimis conſtet. Iam qui docere homines habebat non verbis ſolum, ſed etiam factis, humanitatẽ ac manſuetudinem ab infantia ſibi placuiſſe, demonſtrauit. Quod ergo ætate plena egit, vt fugeret Iudæorũ inſidias, & iracundiæ cederet inimicorũ, vt paruulus tenuit, Herodis furorem fuga euadẽs. Quo ex facto vt ſanctus Chryſologus demonſtrat monemur ſanctorum vitã non tam reſiſtendo, quam tolerando duci, quemadmodũ ipſe dixit, *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Ad hæc curioſam minusq; temperatam eorum mentem compreſſit, qui miraculis omnia geri volunt: cũ ſit diuinæ prouidentiæ plerunq; magis probata cõmunis ac tuta via: quam qui deſpicit, ac ſaluti ſuæ præſidia acceſſit extraordinaria & inuſitata, plurimum aberret à vero. Sic cum Dauide, cum Abrahamo, cum Ioſepho, cum Daniele actum videmus, quanquam ad diuinæ gloriæ demonſtrationem & meritorum conuenientem aliquando ſignificationem, miracula Deus ſuis liberandis adhibẽda putauerit. Poſtremo illa ipſa Innocentium cędes quæ fugam Chriſti eſt cõſecuta, atq; ille ſanguis innoxius ea ratione prouiſus effuſusq; eſt: quo beati paruuli coronis cęleſtibus donati piæ matres conſortes Chriſti factę, ipſa Bethleemitica regio glorioſe nobilitata ſit. Venerat ſcilicet gladium mittere in mundũ, quo Satanæ debellaretur imperium, Dei milites victores euaderent.

Atque

Atque inter has omnes rationes non fuit illa poſtrema, quod B. Virgini ac ſancto Ioſeph ſicut Chriſti erat comitatus datus, ita crucis cōſortium, ſemper capeſſendum. Quis enim enarret, quæ fuerit illa piæ matris afflictio, quæ trepidatio, quis dolor, cū ex ſponſo chariſſimo audiuit, fugiendū eſſe in Ægyptū, quod puer quæreretur ad necem? Declamantē Chryſologū audio. *Sic res vrget: ſic non vacat intueri verecundiam virginis, laborē matris, ſexus pudorē, periculū Ioſeph, lōgi itineris fatigationē, exitium totius domus, & quod his durius, Iudæos peregrinaturos in gentibus. O quā durū eſt peregrinari etiam inter ciues fratresq; ſapit quid ſit ſua domus, qui ſentit alienam* Quæ certe omnia pro ſua ſapientia cogitaſſe Mariam non dubium eſt. Sed cæleſtibus iuſſis obediens, vide quibus lachrymis, quo gemitu cū ipſum amplexans infantulum repeteret carmē antiquū. *Fuge dilecte mi: aſſimilare capræ hinnoloq; ceruorū.* Ac Ioſabet filiam Regis furatā eſſe infantulum regium Scriptura prodit, ne ab Athalia impia fœmina ſemen omne regium extingueretur. Clam ergo nutriendum curauit ad regni Iſraelitici ſpē. Maria vero mundi totius ſalutem in vno paruulo poſitam cernens, ad ſpem regni cæleſtis ipſum æternitatis hæredem fuga nobis & latebris conſeruauit. Verum quod dicere cœperam, mirabile dictu eſt. Quemadmodum charorum ſibi Deus vitam ærumnis doloribusq; exercitam ſemper amet: quemadmodū læta & iucunda triſtibus & aduerſis perpetuo temperet. Quod Ioannes Chryſoſtomus hoc loco ſapienter animaduertit: *Enimuero, inquit miſericors Deus mæſtis rebus quædam etiam iucunda permiſcuit, quod certe in ſanctis omnibus*

B. Virginis & Sancti Ioſeph multa afflictio.

Chryſolog. ſerm. 151.

Cant. 8.

4. Reg. 11.

Chryſoſt. homilia 8. in Matth.

fecit, quos neque tribulationes neque iucunditates ſinit habere continuas: ſed tum de aduerſis tum de proſperis iuſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit. Quam ſententiam pulcherrimam Chryſoſtomus in conceptione & natiuitate Saluatoris, in adoratione Magorum, in fuga denique hac Ægypti eleganter oſtendit. Et quod dicit omnibus ſanctis ita accidiſſe, manifeſtum faciunt exempla diuinarum Scripturarum, quæ Patriarcharum ac Prophetarum vitam ſecundis aduerſiſque rebus alternantem depingunt. Imo vero vniuerſæ ſcripturæ ſacræ eum eſſe ſcopum atque eam ſummam Paulus
Rom. 15. diſerte docet. *Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Itaque patientia & conſolatione omnis via iuſtorum perficitur, in qua vtraque re alternanda mirabilis exiſtit profecto diuina prouidentia, ne aut proſpera ſuperbum, aut infeſta puſillanimẽ deiectumq; reddant Dei ſeruum, conſolatio reficit laborantem, tolerantia caſtigat intumeſcẽtem. Vtrumq; autẽ magnum Dei donum, quare
Rom. 15. aptè ab Apoſtolo adiunctum eſt. *Deus autem patientiæ & ſolatij det vobis id ipſum ſapere.* Deum quidem eſſe ſolatij ſatis noueramus, qui legi-
2. Cor. 1. mus: *Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis.* Sed Deũ eſſe patientiæ Apoſtolus etiã
Pſal. 70. prædicat, ꝙ Dauid expertus ſatis cõfirmat. *Quo-*
Pſal. 61. *niã tu es patientia mea Domine.* Et iterũ: *Verumtamen Deo ſubiecta eſt anima mea: quoniã ab ipſo patiẽtia mea.* Quæ cũ ita ſint de Maria ſanctiſſima ac de lectiſſimo viro Ioſeph eius ſponſo exempla nobis propoſita excellentiſſimæ patien-

tiæ,

tiæ,ac ſingularis fiduciæ voluit Spiritus ſanctus, vt inter proſpera & adverſa diſcamus diuinæ ſemper voluntati parere; noſtræq; omni cogitationi & deſiderio conſilium cæleſte antepo-nere,

IN EODEM FESTO CONCIO SECVNDA.

Tunc Herodes videns quod illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem. Matth. 2.

BEne à Propheta eſt dictum: *In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorũ: cognoſcetur Dominus iudicia faciens.* Herodes dum fallere Magos parat, illuſus à Magis eſt. Atque illa omnis Herodis induſtria & diligentia in conuocandis ſapientibus, Scriptura de Chriſto conſulenda, Bethleem patria indicãda, vt inuenirent Magi quem ſummopere deſiderabant, valuit: vt Herodes de ijs ipſis ortum puerum cognoſceret, quod vnum is omnibus votis petebat, minime effecit. Itaque ſuis ipſe artibus captus eſt, & quam fraudem erat in Magos meditatus, eam ipſe fraudem à Magis perpeſſus eſt. *Non eſt enim conſilium, non eſt ſapientia contra Dominum.* Sed *Comprehenduntur impij in vijs ſuis*

1 Ex ſuperbia iracundia. *Pſal. 9.* *Prou. 21.* *Pſal. 9.* *Prou. 11.*

ſuis. Proinde rectè à Salomone vtrumq́;. *Simpli-*
citas iuſtorum diriget eos: & ſupplantatio peruer-
ſorum vaſtabit illos. Nam & iuſtos pioſque Ma-
gos ſimplicitas ad inueniendum Chriſtũ perdu-
xit, & ſceleratum Herodem ars doluſq́; ſuus per-
didit. Quare deluſum ſe atq; opinione falſum in-
telligẽs, iracundia in Magos exarſit ſibi præreptos, & in facinus nefarium impulſus, furorẽ ſu-
um infantium ſanguine exſaturãdum exiſtima-
1. Reg. 22. uit. Sic olim Saul Dauidi infenſus & iratus, cum
euaſiſſe ferret iniquiſſimè, in ſacerdotes Dei in-
noxios debacchatus eſt: atq; vno die in octogin-
ta viros ſacris infulis pro nihilo habitis, nihil ſi-
bi commeritos, ſceleratus impetum fecit. Atq;
ipſam vrbẽ Nobæ dira clade vaſtauit. Superbiã
nimirum comes ſequitur certiſſima iracundia:
neq; potẽtiæ quicquã penſi eſt, iure ne an iniu-
ria quicquã collibeat: collibuiſſe eſt ſatis, vt iraſ-
Eccli. 28. catur, ſi minus fiat. *Secundũ virtutẽ hominis* ait
quidã Sapiens, *ſic iracundia illius erit: & ſecun-*
dũ ſubſtantiã ſuam exaltabit iram ſuam. Solent
tauri mutuo certamine ſuperati, in obuia queq;
impetum facere, atq; iracundiam deiectione cõ-
ceptã exerere in ea, a quibus nihil iniuriæ eſt da-
tum. Quæ cæca vindicandi cupiditas cum ſtul-
Ioſephus de tiſſima eſt, tũ crudeliſſima. Herodi homini na-
Herode ſu- tura ſæuo & cruento id accidiſſe minus ſane mi-
ſe libr. 15. rabitur, qui domeſticas eius cædes conſideraue-
& 16. & 17 rit, vt pars nulla aulæ proprij ſanguinis fuſi ma-
ant. Iudai. cula vacauerit. Nõ amicis, nõ ſocijs, non cogna-
& lib. 1. de tis pepercit illa fera: in vxorẽ, in fratres, in ipſos
bello Iu- liberos deſæuijt tumulẽtiſſime. In ſe ipſum im-
daico. pias demum manus inferre conatus. Legat Ioſe-
Egeſipp de phum, legat Egeſippum hiſtoricos qui iſtius fe-
bello Hie- ræ cædes & parricidia cognoſcere volet. Quo-

minus

minus mirandum erit, in pueros eſſe innoxios iſtius furorem inflammatum. *roſolymitano.*

Et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleē & in omnibus finibus eius a bimatu & infra ſecundū tempus quod exquiſiuerat à Magis. Primū quod pleriq; hoc loco diſcruciantur, cur pueros biennes interfici Herodes iuſſerit, idque ad eā rationē redigi ab Euangeliſta volunt, quā Magi de oſtenſa ſibi ſtella expoſuerant, ex quo fieri putant, vt biennio poſt ortum ſtellæ cædes Innocētium puerorum perperrata ſit, quā rē vt cōſtituant multa cōminiſcuntur, nos fruſtra eos laborare arbitramur, atq; in loco plano & expedito, hærere oportere minime credimus. Nam neq; ortam ſtellam biennio ante Magorum aduētum ꝙ quidā volūt, veriſimile eſt, neq; Herodis peregrinationē Romā vſq;, quā alij morā feciſſe negotio diſputant, eo tēpore cōtigiſſe, ſed multis ante annis, qui Egeſippi, Ioſephique hiſtorias legerit, facile deprehendet. Neque vero aut ortu ſtellæ tanto antepoſito, aut vlla profectione Herodis opus eſt, cum Euangelicus ſermo nihil aliud ſibi velit, vt viri etiam docti noſtra ætate ſcripſerunt, quā puerorū ætatē interficiendorum fuiſſe definitam ex vtraque parte ſupra & infra: maiores biennio, eſſe emptos neci: minores quoque eo tempore, quo Magi docuerant ortam ſtellam: quod fuiſſe menſtruum aut bimeſtre trimeſtreve ad ſummum, exiſtimare rectè poſſumus. Cur autem bimatum aſſignauerit ætate maiori, illa eſt cauſa quod putauerit fieri potuiſſe, vt ſtella aliquanto poſt natum puerum apparuerit, atque vt malitia tyranni in oēs partes abundans, maluerit occidi ſuperiores ætate, quam elabi quæſitum infantem.

2. Qua ex cauſa bimulos interfici Herodes iuſſerit, & ꝙ ſit diaboli typus.

Ianſen. cōcord. Euāgelic. c. 11.

Etc.

Etenim cum ſapientes ab Herode de loco natalitio Chriſti conſulti, reſponderint ex prophetico oraculo pręciſe Bethleem, tamen Herodiana malitia nō eo cōtentus, etiam finitimos Bethleē vicos, cædi aſſignauit. Abundāt ſemper in malo cōſilia improborū. Verum quod hiſtoria geſtū eſt, id myſterio patrari quotidie recte nos beatiſſimus Papa Leo monet, quippe cū diabolus cujus perſonam gerebat Herodes, Chriſtū recens natum in paruulis, id eſt noui Chriſti tyronibus perſequatur. Sed ipſum potius magnum patrem audite. *Herodes quoque*, inquit, *in diabolo fremit, & auferri ſibi iniquitatis ſua regnū in ijs, qui ad Chriſtum tranſeunt, ingemiſcit. Vnde ſi paruulos interficiat, Ieſum ſibi videtur occidere. Quod vtique facere ſine ceſſatione molitur, dum primordijs renatorum Spiritum ſanctum eripere, & quandam teneræ fidei velut infantiam tentat extinguere.* Hæc ille: Quibus abunde docemur, quanta in nouos Chriſti ſectatores hoſtis noſter inuidia ferueat, quem Pharao quoque ille populi ſancti hoſtis acerrimus expreſſit, cū maſculos omnes Hebræos ſimul atque editi in lucem eſſent, edixerit luce ipſa vitaque priuari.

Leo ſerm. 5. de Epiphā.

Proſpiciēdum quidem eſt teneræ in Chriſto infantiæ, & ab inſidijs diaboli cauendum, qui more colubri fœtus aquilæ teneros inſectatur. Proinde duriora tempora prouidens Saluator dolēter dicebat. *Væ pragnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Ipſe pullos ſub alas conuocat, & rapaces milui vngues defendit: ipſe cuſtodit pupillum, pauperi & inopi adiutor fideliſſimus.

Matth. 24.

3. Ad Chriſti gloriam

Sed quid eſt, quod pius Dominus impiam cædem paruulorum nō prohibet? quid eſt, quod vita

vita Saluatoris interitu eorum, quos oportuit ſaluare, defenditur? Verbis Chryſologi quærere libet, *Quare Chriſtus deſeruit, quos ſciebat quærendos eſſe propter ſe, & propter ſe nouerat occidendos? Natus Rex, & Rex cæleſtis quare neglegit milites innocentia ſua? coætaneum ſibi quare contempſit exercitum? quare cunabulis ſuis deputatus excubias ſic reliquit, vt regem ſolum quæſiturus hoſtis, totum graſſaretur in militem?* Cui quæſtioni ſic idem autor ſatisfacit, vt demonſtret, nihil eſſe damni occiſis paruulis, ſed honoris & præmij plurimum per Chriſtum allatum. Nos vero vt rem primo aſpectu aſperam & indignam, diuina ſapientia & bonitate digniſſimam oſtendamus. Cauſas à patribus excogitatas omnino quinq; dicemus, quòd id factum valuerit ad gloriam Chriſti cumulandam: ad eiuſdem gratiam declarandam: ad ipſorũ occiſorum magnam felicitatem: ad noſtram eruditionẽ, ad ipſius denique perſecutoris ignominiã & exitium. Ac primum Deum hominem factum, quoniam neq; victimis pecudum, neq; ſanguine delectatur, oportuit humanis & Deo dignis hoſtijs excipi. Si enim arca teſtamẽti cum primum ex alto Gabaonis in templum inuecta eſt, tanta extitit cęſarum victimarum multitudo, vt ipſum altare amplum quanuis ac magnificum non ſufficeret, nonne ei qui ſedet ſuper Cherubim cum primum deſcendit ad nos, multis glorioſiſque hoſtijs litari opus fuit? Quas vero habet gratiores & iucundiores hoſtias, quam innocentes & puras animas? Chriſtus, qui maior natu paruulis delectabatur, eosq; feſtiuè admodum amplexabatur, nõne paruul⁹ paruulos amet, infans infantibus delectetur? *Sinite*, inquit, *paruulos venire ad*

& gratiam declarandam; plurimum profuit Innocentium martyrum cædes. *Chryſolog. ſerm. 152.*

3. Reg. 8.

Marc. 10.

Matth. 9.

re ad me: & nolite prohibere eos Naturale pueros eſt puerorũ ſocietate gaudere: more & vſu receptũ, vt Regum filijs paruulis paruuli quærantur comites ex omni nobilitate lectiſſimi: iiſq; ſolenne, paruuli principis habitu inſignibuſq; ornari. Has ſane primitias Dei filio agno ſuauiſſimo oblatas Ioannes celebrat, hunc comitatum cãdidiſſimum illius principis ſe vidiſſe commemorat, *Hi ſunt*, inquit, *qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt: Hi ſequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno: & in ore eorum non eſt inuentum mendacium, ſine macula enim ſunt ante thronum Dei* Emptos dicit, quos Agnus proprio cruore redemit, quibus data eſt martyrij laurea non tam ipſorum meritis, quam dono Christi. De his Chryſologus eleganter: *Coorta Regi cohors ſuo magis præmori quam commori tota geſtit: Chriſto dati milites cœperunt ante militare, quam viuere: ante pugnare quam ludere: ante ſanguinem fundere, quam lactis vbera perpotare: ardentes animæ moras corporum non tulerunt.* De ijs etiam beatus Leo ſic ſcribit, *Itaque Chriſtus ne vllum ei tempus eſſet abſq; miraculo, ante vſum linguæ poteſtatẽ verbi tacitus exerebat. Et quaſi iam diceret, ſinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum, noua gloria coronabat infantes, & de initijs ſuis paruulorum primordia conſecrabat.* Cui Cyprianus conſentit eandẽ Chriſti gloriam recens nati innocentiũ laudatione ſine voce perfecta ad hunc modum declarans: *Acta eſt natiuitatis ſolennitas ſurſum iubilantibus Angelis: deorſum ex ore infantium & lactentium laus eſt perfecta reſonãtibus vſque ad cælos victoriæ tubis: & verſus eſt* par-

Apoc. 14.

Chryſolog. ſerm. 153.

Leo ſerm. 2. de Epiphã.

Cypria. ſer. de Epiphã.

paruulorum vagitus in gaudium, & luctus in iubilum, ſequente non ſtellam, ſed agnum exercitu innocentium, & baiulante glorioſiſſimi triumphi ſolenne vexillum. Auguſtinus eandem Chriſti gloriã declarat his verbis: *Deus eſt qui ortus eſt: innocentes illi debentur victima, qui venit damnare mundi malitiã. Agni debent immolari, quia Agnus futurus eſt crucifigi, qui tollit peccata mũdi.* Ad eandem autem gloriam ſuam Chriſtus pertinere putauit, vt quam primum gratiæ ipſius illuſtriſſimum documẽtum daretur, quod erat ſecundo loco propoſitum. Quid enim Dei gratiam amplius declarare potuit quam ſine vllis meritis ſumma Regni cæleſtis felicitate donari? illos martyrij mercedem & laudem referre, quibus martirij voluntas nulla fuit? Eorum ſanguinem ſacrificio inclyto deputari, quẽ hoſtis odio Chriſti fudit, non martyres ipſi amore Chriſti dederũt? Sed talis ac tãta eſt Chriſti gratia, vt multo plus quã homo cooperatur, operetur, ſæpe etiã nihil homine operãte, operetur: ꝗ in ſacramento & baptiſmo paruulorum perſpicuum eſt: vt Leo Papa etiam inſinuat hoc facto innocentium: *Vt diſceretur,* inquit, *neminem hominum diuini incapacem eſſe ſacramenti, quãdo etiam illa ætas gloriæ eſſet apta martyrij.* Latiuſque idipſum Cyprianus, his verbis: *Hi nuper cruore lacteo loti primitias baptiſmi martyrio conſecrarunt, tradentes poſteris formam: vbi neceſſitatis articulus excluſerit moram, non minus ad lauacrum animæ ſanguinem efficacem, quam ſanctificatas verbis ſolennibus aquas.* Denique Chryſologus: *Vere, vere fratres, iſti ſunt gratiæ martyres: confitentur tacentes neſci-*

Aug. ſerm. 8 de Sãctis, qui eſt primus de Innocent.

Leo ſerm. 2 de Epiphã.

Cypria. ſer. de Epiphã.

Chryſolog. ſerm. 153.

neſcientes pugnant, vincunt inſcij, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes.

4. Quam bene actũ ſit cũ paruulis pro Chriſto occiſis.

Quoniam quid ad Chriſti gloriam, quid ad gratiam commendãdam pertineret in eo facto expoſui, iã quid ad illorũ qui occiſi ſunt, quid ad noſtrã qui celebramus occiſos, vtilitatem pertineat dicendũ deinceps eſt. Nã videri potuit alienum à Chriſto, qui vitam hominibus reſtituere debebat, hominum pręſertim innocẽtium interitu delectari: nam damnatos etiam pœna mortis abſoluit. Et cum ipſe ſit agnus iugulandus ꝑ ſceleratis, ſimpliciſſimã gẽtem nullo modo trucidari pateretur niſi magno ipſorum emolumẽto: quo maius eſſe non potuit. *Quieſcat*, inquit, *vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia eſt merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici, & eſt ſpes nouiſſimis tuis, ait Dominus, & reuertentur filij ad terminos ſuos.* Ita plane diuinus ſermo Rachelem, id eſt, Bethleemiticam ciuitatem liberorum cæde mœſtã ac lugẽtem conſolatur: eſſe pulcherrimam mercedem operæ, filios gladio impio abſtractos ad vitam victores coronatosque reuerſuros. Non habent paruuli quã ꝑ tanto beneficio dignam referant gratiã: laudant ſine modo munificentiam in ſe Dei incredilem. Nam, vt beatus Leo dixit, *Quos Rex impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cœlo: & quibus nondum ſanguinis ſui impẽdit redemptionm: iam martyrij tribuit dignitatem*. Dauid quidem cum propter ſe innoxium ſanguinem ſacerdotum fuſum à Saule reſciſſet, Abiathari dixit, ſe proprie illius ſanguinis debitorem. *Mane mecum*, inquit, *mecumq; ſeruaberis*. Neque filium Dauidis decuit ſine inſigni præmio propter ſe clade vltima oppreſſos relinquere.

Hier. 31.

Leo ſerm. 1. de Epipha.

1. Reg. 22.

Neq;

Neque tam ſuam rem quam illorum paruulorũ egit, cum eos propter ſe interfici conceſſit. *Chriſtus ait Chryſologus bene, non deſpexit ſuos milites, ſed prouexit: quibus dedit ante triumphare quam viuere: quos fecit capere ſine concertatione victoriam, quos donauit coronis antequam membris, ante cœlum poßidere quam terram. Beati ventres qui portauerunt tales, beata vbera, quæ ſe talibus infuderunt: beata lachryma quæ pro talibus fuſa, flentibus gratiam baptiſmatis contulerunt.* *Chryſolog. ſerm. 152.*
Nec minora Cyprianus: *Subito fiunt martyres & ſufficit cauſa teſtimonio: illico ſpiritus infantibus vaſculi receptaculum deſerens iam non tenelli corporis ætatiſque nouitia tempore tenetur, ſed ab illis infantilibus coagulis anima expedita, in occurſum Chriſti feſtinat, à quo militia ſua quærens ſtipendia, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia.* Idem mox: *Euigilarunt ſenſus, quos ſopor infantiæ opprimebat, diſcußuque palpebris lucem intuiti, in momento aſſecuti ſunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, beatitudinem.* Quæ ſane non eo pertinent vt pueri innocentes ſtatim ab egreſſu corporis, Dei luce & beatitudine perfruerentur, ſed quod intelligentia perfecta præditi parata ſibi præmia magno cum gaudio cognouerint. Fuit igitur magna merces, fuit ſanguinis fuſi pro Chriſto glorioſiſſima palma. *Cypria. ſer. de Epiphã.*

Sed tyranni fuit æque grandis contumelia & clades, quemadmodum propheta cecinerat: *Ex ore infantium Deus & lactentium perfeciſti laudem, vt deſtruas inimicum & vltorem. Sic ſanctorum perſecutionibus tyrannus crudelis illuditur, ait ille idem, qui dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ ſtatum eis procurat, & quod* *Tyrãno ad cõfuſionẽ, nobis ad exemplum valere innocẽtiũ cædem*

Pſal. 8. *ille in perditionem molitur, hi vtuntur pro beneficio.* Et ſicut dixit ſacer Auguſtinus, *Nunquam* *Cyprian. in ſerm. de Epiphan.* *illis Herodes tantum prodeſſe potuiſſet obſequio, quantum profuit odio.* Iam Chriſtus, cuius vnius vitã appetebat, elapſus furori, & ſuperſtes tyrannõ, nihil aliud profeciſſe declarat impium, quã vt impietatis ſuæ ſuppliciũ pœnasq; dignas acceleraret interitu. *4. Reg. 11.* Furit Athalia infelix, regium ſanguinem extinguere conatur, ſed euadit Ioas regno deſignatus, cuius ipſa imperio tarde, vt merita eſt, mulctetur & cadat. Omni ergo ex parte Dei perfecta ſunt opera: & quæ videntur aliena eminus conſpecta, eadẽ propius ac penitus explorata, plena inueniũtur magnificã laudẽ ſapientiæ. Sed ad nos quid tandẽ inter hæc refeřimus fructus? Magnopere certè ſi ſapimus, hinc proficimus, diſcimus humilitatẽ, diſcimus manſuetudinem, ſanctam atq; euangelicam infantiã diſcimus, atq; à teneris crucem eſſe portandam, carnis libidines compeſcẽdas, Chriſto militandum, & pro Deo vſq; ad extremum ſpiritum decertandum. Quæ omnia oratione ſanctiſſimi Leonis multo præclarius dicemus quam noſtra. *Leo ſer. 7. de Epiphã.* *Ad hanc vos dilectiſſimi ſimilitudinem paruulorũ myſterium hodiernæ feſtiuitatis inuitat, & hanc vobis humilitatis formam adoratus à Magis puer Saluator inſinuat, qui vt imitatoribus ſuis quid gloriæ pararet oſtenderet, ortus ſui tempore editos, martyrio conſecrauit: vt in Bethleem vbi Chriſtus eſt, geniti, per communionem ætatis conſortes fierent paſſionis. Ametur igitur humilitas, & omnis à fidelibus vitetur elatio. Alter alterum ſibi præferat, & nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.* Et in eadem non longe ante concione propoſito exemplo pueri, quem Chriſtus in medio

dio diſcipulorum ſtatuit, & Chriſti ſententia commemorata: *Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis regnum cælorũ quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut puer iſte, hic maior erit in regno cælorum.* His ergo Chriſti verbis commemoratis, Leo magnus humilitatis prædicator adiungit: *Amat Chriſtus infantiam, quam primum animo ſuſcepit & corpore. Amat Chriſtus infantiam, humilitatis magiſtram, innocentiæ regulam, manſuetudinis formam. Amat Chriſtus infantiam, quæ maiorum dirigit mores, ad quam ſ[e]num reducit ætates, & eos ad ſuum inclinat exemplum, quos ad regnum ſublimat æternum. Non ad lubrica infantiæ & imperfecta nobis primordia redeundum eſt, ſed aliquid quod etiam graues annos deceat, inde ſumendum eſt: Velox commotionum tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla ſit memoria offenſionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor ſociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum eſt, nocere non noſſe, & ad maligna non ſapere: quia inferre ac referre iniuriam, mundi huius prudentia eſt, nemini autẽ malum pro malo reddere, Chriſtiana eſt æquanimitatis infantia.* Quibus ſanctiſſimi Patris exhortationibus nihil addendum eſt, niſi vt Deum noſtrũ precemur, velit nobis beatam hanc innocentium martyrum atque Euangelicam infantiam cæleſti ſuo dono communicare. Matth. 18.

IN DOMINICA INFRA OCTAVAS NATIVITATIS.

Erant Ioſeph & Maria mater Ieſu mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Lucæ 2.

1 Res Chriſti eſſe mirabiles.

VERBA ſane Lucæ Euangeliſtæ ſic habent. *Et erant pater eius & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo.* Neq; mouere quemquam debet, quod Ioſeph ab Euangeliſta pater Ieſu vocetur, quo nomine eũ ipſa diuini arcani conſcia Virgo mater appellat, eundem alloquens filium: *Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Erat enim pater opinione hominum, quam vſus loquendi maxime obſeruat. Siquidem eſt, vt ille dixit, loquendum vt plures. *Erat*, ait Lucas, *Vt putabatur filius Ioſeph.* Sanctus vero Auguſtinus etiam alteram cauſam expoſuit, quia non opinione ſola ſed quadam ex parte veritatis quoque Ioſeph filius eſſet Ieſus, quippe qui Mariæ veriſſimus filius, coniugem eius iure patrem habebat, multo melius quam ſi adoptione fuiſſet aſcitus. Nam ſuperbus quidem Philippum verum patrem dedignabatur Alexander, cæleſtem ſibi originem mentiens: at humilis Ieſus, cum Deum veriſſimum naturalemque haberet patrem, tamen ſe hominis filium vocitabat, & quod re de matre tenebat, voce in matris ſpõſum referri non moleſtè

Sic Beda in Lucam.
Luc. 2.
Cicero.
Luc. 3.
Aug. lib. 2. de cõſenſu Euang. c. 1.

leſtè ferebat. Admirabantur igitur parentes Ieſu illa tam multa tam magna, quæ de puero audiebant. Quid non mirarentur eum, cuius eſt nomen, Admirabilis: ipſúmque nomen mirabile multo amplius ac varius, quam eius Angeli, qui à luctatore Iacob nomẽ poſtulatus (vt nonnulli codices habent) reſpõdit eſſe mirabile. Ipſi Angeli cæleſteſq; omnes virtutes illius ſemper maieſtatem & gloriam admirantur, neq; vnquam canere ceſſant, *Quis ſimilis tui Domine: magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis & faciens mirabilia.* Huius etiam in terra viri ſancti celſitudinem intuentur attoniti, vixque narrantibus haberi fidem præ magnitudine prædicant, vt Iſaias acclamet: *Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt?* Oſeas vero etiam pauorem quendam plenum gaudij annuntiat. *Et pauebunt*, inquit, *ad Dominum & ad bonum eius in nouiſſimo dierum.* Habent enim res magnæ, vt cognitione animum non impleant ſolum, ſed etiam excellant: ex quo admiratio illa & ſtupor efficitur, quaſi animus ſe rei tantæ imparem ſentiens ſuccumbat, quale illud eſt Danielis, *Et ſtupebam ad viſionem.* Moſes quoque dixit. *Pauete ſanctuarium Domini.* Quare inter gradus contemplationis Admiratio, quæ eſt quædam animi ad illa quæ intuetur tam alta ſuſpenſio ab Ricardo in eo libro qui Beniamin maior inſcribitur, non infimus eſſe perhibetur.

Eſai. 9. *Gen. 32.* *Deut. 32.* *Eſai. 53.* *Oſea 3.* *Dan. 8.* *Leuit. 26.* *Ricar. de S. Victore in lib. de contẽplatione.*

Et benedixit illis Simeon. Apoſtoli quidem ſententia, *ſine vlla contradictione quod minus eſt a meliore benedicitur.* Atqui non erat ignarus Simeon quales illi forent, quibus benedicebat. Nouerat Mariam eius eſſe matrem, quem ipſe

2 Erga Dei miniſtros reuerentia ſeruanda. *Hebr. 7.*

lucem gentium, ac mundi ſalutem prædicârat. Nō ignorabat, Dei matrem ipſis Angelicis choris dignitate præcellere. Sed officio fungebatur ſuo, vel ſacerdotali vel prophetico, certè miniſtri Dei, cui ſubeſſe ſummittique oportet perſonam omnem laicam, quantumcunque ſanctitate gloriaq; præſtet. Neq;enim ſuo nomine ſacerdos aut benedicit, aut imprecatur, aut iubet, ſed Dei ipſius. Itaq; cum initiatur ſacris, audit ex Dei perſona. Quicquid benedixeris, ſit benedictum. Quamobrem etiam ipſis ſacris atq; diuinis muneribus, cum rem diuinam facimus, benedicimus, hoſtiæ inquam illi & calici tremendo: propterea quod ſummi ſacerdotis Chriſti locū tenemus, perſonamq; gerimus. Quæ eo ſunt à me commemorata, vt homines ſeculares diſcant, quantum deferre ſacerdotibus debeant: quamq; ſit honorificum, Dei ſe miniſtro ſummittere, quacunq; nobilitate, dignitateue ſeculari floreant. Quocirca Gelaſius Papa ſcribens ad Anaſtaſium Imperatorem, vt in decretis ſacris legimus, ita loquitur: *Duo ſunt quippe Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur: autoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tanto grauius pondus eſt ſacerdotum, quanto etiam pro ipſis regibus, hominum ſunt in diuino reddituri examine, rationem.* Quo loco etiam beati Ambroſij teſtimonium recitat hoc: *Honor & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari, ſi regum fulgori compares, & principum diademati, longe erit inferius, quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas regum colla & principum ſummitti genibus ſacerdotum & oſculata eorum dextra orationibus eorum credant, ſe*

Diſtin. 96. c. duo ſunt.

Ambr. de dignitate ſacerdotū. c. 2.

commu-

communiri. Hæc Ambroſius atque Gelaſius. Quin etiam Sanctus Pater Franciſcus ſacerdotem ſe prius ſalutaturum aſſerebat quam Angelum, ſi vtrumque obuium habere contigiſſet. Iure igitur beatus Martinus inter epulas poculum presbytero ſuo propinādum ante putabat, quam Imperatori: qua dignitatis ſacræ exiſtimatione Imperator ipſe: minime offenſus eſt, ſacrati pectoris vim potius collaudauit. Neque inferiora Theodoſius Cæſar de Ambroſio. Exemplo ergo Mariæ miniſtros Dei nobis præpoſitos colere, ac venerari diſcamus. *Bonauen. in Vita S. Franciſci.* *Seuerus Sulpitius.* *Ruffinus.*

Ecce poſitus eſt hic in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſrael: & in ſignum cui contradicetur. Venit profecto filius Dei in mundum, vt ſaluos faceret homines, non vt damnaret: ſed pleriq; diuino beneficio abutūtur, & p̄ nequitia ſua, bonum vertunt in malum: lucis copia qua illuſtrari oportebat, amplius caligant atq; cęcutiunt. Neq; enim Solem vituperare potes, q̄ infirma acies, eius ſplendore perſtricta, vehementius obſcuretur. Cuius rei quā Simeon denūtiat, Eſaias perſpicuū vaticinium ſcripſit: *Et erit*, inquit, *Vobis in ſanctificationem: in lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueum & in ruinā habitantibus Hieruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Quod teſtimonium recitans Petrus ſcripſit, *Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis & petra ſcandali, his qui offendunt Verbo, nec credunt, in quo & poſiti ſunt.* Ergo petra cum Chriſtus ſit, fidelibus & modeſtis, fit tanquam *3 Chriſtus petra ſalutaris p̄ ijs, impijs offenſionis petra.* *Eſai. 8.* *1. Pet. 2.* *Pſal. 103.* *Epheſ. 2.* *1. Cor. 10.*

herinaceis petra refugij, fit lapis angularis pacem amantibus, ædificium cæleſte connectens, fit ſitientibus ſpiritualis petra, ex qua profluunt largiſſimæ ad potandum aquæ: quod ſi in eam petram impingunt cæci aut ebrij, ſi caput inſani allidunt atq; comminuunt, quid habet criminis petra, quam ſtultiſſimè accuſas? Omnino nobis pertimeſcendum eſt, fratres, ne dona cæleſtia ad perniciem nobis vertamus. Sumus Dei dono Chriſtiani, ſumus fideles, pleriq; etiam miniſtri Dei, ſacerdotes, legis diuinæ interpretes: at his tantis bonis ſi abutimur, grauior multo nobis impendet vindicta: malo noſtro ne ſapiamus, tempeſtiuè prouidendum eſt. Quam multis in ruinam fuit, qui eſſe in ſalutem debuit, ſtatus altior atq; ſacratior? quam multi ſcientia & gradu eminentes, quod alios docebant, negligentes in ſe, infinitum barathrum inuenerunt.

4 Quo pacto Chriſtus ſit poſitus in ſignum.

Signum autem fuiſſe Chriſtum, cui mundus pene omnis contradixit, indicat ipſa crux, cui appenſus eſt. Sic beatus Amphilochius hæc Simeonis verba interpretatur: *Contradictionis*, inquit, *ſignum crucem vocat: qua permulti cum illum in crucem agerent, multis modis Ieſu Chriſto aduerſati ſunt.* Quam rem oſtendit ex perfidia Iudæorum, ex ſæuitia Romanorum, ex deſertione ſuorum, & fuga & negatione Apoſtolorum. De quo ſigno crucis tot cõtradictionibus appetito ipſe voce Hieremiæ canit: *Poſuit me ſibi quaſi ſignum ad ſagittam: miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ.* Deo enim Patre permittente, ac peccatorum noſtrorum tanquam crudeli agmine vrgente, tot Chriſtus confixus ſagittis eſt, vt numerari non poſſint. *Tota die*, inquit, *conſtituebant prælia.* Ac rurſus: *Sagittæ Domini in me ſunt,*

S. Amphilochius in oratione de occurſu Domini.

Thren. 3.

Pſal. 139.

ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. *Heb. 12.*
Quis contumelias illius, quis probra, & maledicta enumeret? quis alapas & colaphos? & quis plagas acerbas? quis recenſeat cæteras iniurias omnes? *Qui talem*, inquit Paulus, *ſuſtinuit à peccatoribus contradictionem aduerſus ſemetipſum.* En quo pacto huic ſit ſigno contradictum, vita eius omnibus modis afflicta. Iam doctrina eiuſdem Ieſu Chriſti quas perpeſſa ſit pugnas, quis dicere poſſit? Nam de ſecta hac (aiebant illi) notum eſt nobis quia vbique ei contradicitur. Neque contradicunt homines ſolum perfidia, & hæreſi, & paganiſmo: contradicunt etiam vita, moribus, contradicunt ſuperbi, inceſtuoſi, auari, ſacrilegi, immites, Chriſtianum nomen barbara ſæpe fœditate deformantes. Hunc locum Bernardus ſcitè tractat his verbis: *Felix ex omnibus Simeon: is deſiderij ſignum, & vidit & gauiſus eſt, in pace dimittitur, ante pronuntians Ieſum natum eſſe in ſignum, cui contradicendum erat: omnino ita fuit, contradictum eſt exorto ſigno pacis, ſed ab ijs, qui oderunt pacem. Nam pax hominibus bonæ voluntatis: maleuolis autem lapis offenſionis & petra ſcandali. Ad paſtores ait Angelus, hoc vobis ſignum: vobis humilibus, vobis obedientibus, vobis non alta ſapientibus, vobis vigilantibus, & in lege Dei meditantibus die ac nocte. Cuius rei ſignum? Indulgentiæ, gratiæ, pacis, & pacis cuius non erit finis.* Ita Bernardus. Itaq; alijs ſignum terribile in mortem, alijs ſignum hoc eſt ſalutare, diuinum, quod fronti, quod pectori, quod cordi ipſi imprimunt & inſculpunt. *Pone me*, inquit, *vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* Itemque Ezechiel: *Signa Thau (quæ eſt crucis figura.*

Actor. 28.

Bernar. ſer. 2. ſuper Cãtica.

Cant. 8.
Ezech. 9.

Eſai. 11. *Si Hieronymo & Amphilochio credimus) ſupra frontes virorum dolentium & gementium.* Denique Eſaias cum alias dixiſſet: *Qui ſtat in ſignum populorum: ipſum gentes deprecabuntur:* in fine

Eſai. 66. prophetiæ dicit, *Et ponam in eis ſignum, & mittã ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes.* Nimirum hoc vnico ſigno ſalus conſtat, eoque qui pręditi ſint, ſalutem etiam cęterorum eos curare ac perficere diuini conſilij eſt.

5\. Qualis Virginis matris dolor extiterit ob necem Chriſti.

Ambroſ. in Lucam.

Orig. hom. 19. in Luc.

Aug. lib. de quæſt. noui & vet. teſt. q. 73.

Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Ad diem illam paſſionis & mortis Chriſti Patres omnes ſententiam eam referunt, ſed non vno modo. Ambroſius quidem ſermonem Dei gladium interpretatur, cuius acies mentem Mariæ peruaſerit, quod myſterium cæleſte ꝓfunda prudentia intellexerit. Quæ interpretatio magis eſt pro Virginis laude veneranda, quam inſtituto idonea putãda. Origenes nõ digne de matre Dei ſentiẽs, dubitationis paſſã eſſe in paſſione Chriſti diſcrimen interpretatur. Quẽ nonnulli Græci Patres ſequi videntur. At longe abſit talis ſuſpicio a mente catholica, vt peccati næuum in Virgine vel minimum ponat. Auguſtinus ſtuporem quendam filio tam indigna patiente matris animum non fregiſſe quidem, ſed perſtrinxiſſe vult, cum horrenda crucis ignominia ſæuiſſimoque cruciatu filij Dei maieſtatem afflictam videret. Neque dubitaſſe propriè Mariam aut fide nutaſſe ſentit Auguſtinus, qui eam omni non peccato vel minimo liberam docet, ſed vult magnitudine indignitatis perterrefactam fuiſſe atq; ꝑculſam: quod ita mihi ſanè probatur, vt nõ credam tamen id à Simeone ſignificatum cum verbo Græco, pro quo interpres noſter vertit, pertranſibit, non præteritionem, quod Auguſtinus vi-

videtur accipere, ſed penetrationem ac perſuaſionem intimam intelligere neceſſe ſit. Planius igitur Beda cõmentatur & rectius. Mariæ viſcera acutiſſimi doloris gladio trãſuerberata Chriſto Ieſu moriente: eſt enim ea phraſis Scripturæ, vt Pſalmus de Ioſeph Patriarcha loquẽs ſatis indicat. *Ferrum pertranſijt animam eius*, quẽadmodum Auguſtinus ipſe interpretatur. Quæ vero fuerit doloris vis, quę illa acerbitas, cum amantiſſima ac ſanctiſſima Mater intueretur in ſuum eundẽq; Dei vnicũ filium extrema omnia indigniſſime crudeliſſimeq; perpeſſum, dicẽdo nulla lingua aſſequi poſſit, ſed ne cogitãdo quidem mens, capere queat. Vere enim nõ minus quam pie beatiſſimam Virginem alloquẽs ſcripſit Sanctus Anſelmus: *Quicquid crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrum, leue fuit aut potius nihil, comparatione tuæ paſſionis, quæ nimirũ ſua immenſitate transfixit cuncta penetralia tua.* Idemq; mox. *Cætera ſilentio premo, penitus ignorans, vbi, vnde aliquid dicendum aſſumam, ex quo luctus tui modum ò pudiciſſima Virgo alicui proponere queam.* Merito Anſelmus tacere ſatius ducit, quam de tanta re tenuiter dicere, cum dici pro dignitate nõ poſſit. Si enim pictor laudari is ſolet, qui Agamẽnonis faciẽ, cũ filia Iphigenia cæderetur, velandam putauit, ꝙ penicillo doloris magnitudinẽ exprimere ſe poſſe diffideret, quãto nos Mariæ dolorẽ immenſum in Ieſu morte ſilẽtio potius venerabimur, quam verbis lõge inferioribus deformabimus? Non enim inepte ea ipſa de ſe quærere videri poteſt. *Videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quia vindemiauit me Dominus, vt locutus eſt in die furoris ſui.* Nec non illud. *Poſuit me deſolatam, tota die mærore*

Beda lib. 1. in Luc. cuius ſententiam imo verba Thomas in cathena recitat ex Orig. Pſal 56 Aug. epiſt. 59.

Anſelm de excellentijs Virgin Mariæ. c. 5.

Thren. 1.

Ibidem.

rore confectam. Cur autem Simeon matris animum tam diro nuntio tanto ante perculerit, cũ ſolenne ſit ciuileque habeatur, vt fœminas, matres præſertim, celetur domeſticus luctus, ac non niſi neceſſitate vixque promatur, nimirum huius lectiſſimæ fœminę Spiritus ſanctus voluit teſtatam eſſe virtutem, omni virili robore maiorem: quæ vt occumbenti filio iuxta crucem aſtitit erecta & animo & vultu patientem ſpectans, ſic per ætatem omnem ſocia & comes mortis crucisque eius fuit, nullam ab eo mucrone, quem Simeon prædixerat horam vacans. Nam vt Chriſtus ab ipſo primo in hunc mundũ introitu homo factus, ſacrificium crucis & vidit & ſuſcepit, & obtulit patri, nullaque vitæ eius pars vacua à crucis dolore fuit, ita beatiſſima quoque Chriſti mater, paſſionis eius conſors & particeps, præ omnibus alijs in eadem cruce vniuerſam ætatem egit.

6 Crucem Chriſti arcana mentis prodere.

Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Nihil perinde valet ad merita ponderanda, nihil ad occulta conſilia exploranda, nihil ad cuiuſque mentem depromendam, atq; crux Chriſti. Hic vnicus lapis eſt lydius, quo quid ſit aurũ, quid aurum mentiatur, explores: quid quodq; valeat, quamque ſit purum probatumque aurum, agnoſcas. *In igne*, ait Sapiens, *probatur aurum & argentum, & viri receptibiles probantur in camino humiliationis.* Et verè pendente Chriſto in cruce, cogitationes multorum patefactæ ſunt, & quid quiſque gereret animi & amoris in eum. Iudas quidem proditor etiam in cœna adeſt, inde iam ad ſua cœnatus diſcedit: diſcipuli vſque ad hortum comitantur Ieſum: eo comprehenſo diffugiunt: Petrus in atrio Pontificis

Eccleſ. 2.

circum-

circumſeſſum, Ieſum oppreſſumq́; cernens, negat: mulieres piæ ad patibulum duci videntes ſequuntur & lamentantur: ſed tamen è longinquo, cum crucifigeretur ſtetiſſe hæc ſpectantes, Euangelia produnt. At tu Maria dulciſſima ſingulari virtute, vi amoris inſuperabili iuxta crucem ſtetiſſe deſcriberis, tecum aliæ, tecum diſcipulus etiam iuxta crucem: ſine te nullus. *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Maiorũ odia, & inuidiæ, & impietas, & profunda nequitia: minorum vulgariumque Iudæorum vilitas, inconſtantia, leuitas tunc apparuit: iudicis iniqui peruerſitas & placendi Cæſari non Deo animus, militum Romanorum ſeueritas & ſæuitia, quorundam piorum non bene tecta vſque eo pietas & religio, vt Nicodemi & Ioſephi tunc maxime emicuit. Poſtremo quid quiſq; ſit, quid amicitiæ gerat, nullo melius indicio pateſiat, quam oblata occaſione patiendi. *Si poßides amicum*, ait, *in tentatione poßide illum.* Et Tobiæ Angelus dixit: *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te.* Hinc tentationi etiam vocabulum factum eſt, quod afflictio nimirum animum exploret atque indicet, qualis ipſa re ſit.

Luc. 23. *Ioan. 19.* *Eccleſ. 6.* *Tob. 12.*

Et erat vidua Anna, & cætera, Viduitatis inſigne documẽtũ Anna proponit: cuius virtutes recẽſentur, ꝙ caſta fuerit, ꝙ aſſidua tẽplo & precibus, quod ieiunijs corpus macerarit: quod de Dei ſalutari locuta ſit multis. Præmia quoque diuina narrantur, quod Prophetiæ dono illuſtris, quod Chriſtum oculis cernere digna habita, quod illius myſteria laudeſque prædicare conceſſum. *Iuſte*, ait, Origenes, *ſancta mulier ſpiritum prophetandi meruit accipere, quia longa caſti-*

7 Viduæ ſanctæ mores.

Orig. hom. 19. in Luc.

caſtitate, longiſq; ieiunijs ad hoc culmen aſcenderat. Quæ *Annæ* merita & præmia ſi ſingula perſequenda oratione forent, dies eſſet exiguus. Illud admonitos vos velim, caſtitati pietatem adiunctam, orationem ieiunijs cumulatam: quæ habent inter ſe mirabilē nexum, vimq; efficacē.
Tob. 12. Ita Raphael Angelus diſtinxit, *Bona eſt oratio cū*
1. Tim. 2. *ieiunijs.* Ita Paulus: *Vt vitā agamus in omni pie-*
1. Tim. 5. *tate & caſtitate. Quæ vero in delitijs eſt vidua, vi-*
Iudith. 8. 9. *uens mortua eſt.* Iudith nobiliſſimam viduam
1. Tim. 5. domi incluſam, diu orantem, cilicio accinctam, ieiunijs frequētem, diuinæ literæ produnt. Quæ vero diſcunt circuire domos, otioſæ, verboſæ, curioſè loquentes quę non oportet, has Apoſtolus viduas aſpernatur, quæ libertati & libidini prætexunt, quem religioni & modeſtiæ ſtatum viduitatis oportebat conſecratum. Hæc certe vidua Euangelica tam frequens Dei templo aderat, vt ibi dies noctéſque ageret. Nullam aliam niſi aut domum ſuam, aut Dei domum nouerat. Felix quæ potuit oculis ſpectare ſalutem mundi, & cum ſacerdotes & Scribæ tacerent, fœmina Chriſtum cunctis mortalibus annuntiabat. Nos quoque à paſtoribus, à Magis, ab his bonis ſenibus eruditi, Chriſtum quæramus, Chriſtum adoremus, Chriſtum amplectamur, atq; in perpetuum laudemus.

Amen.

IN DIE CIRCVNCISIONIS, CONCIO PRIMA.

De initio primi Anni.

Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus. Luc. 2.

QVOD felix fauſtūque ſit, principium anni auſpicamur hodie, nouum hodie annum inimus, Kalendas Ianuarias tenemus, quas nequaquam Iunoni, vt veteres, ſed Virgini Deiparæ conſecratas volumus, filij eius Ieſu Chriſti nouo & ſanguine & nomine dedicatas. Hic dies primꝰ eſt mēſis, mēſis ipſe Ianuarius veteri inſtituto Romano, primus anni totius. Ita primus Ianuarij dies hodiernus, anni ineuntis exordiū. Nā Ianuariū ꝓpterea dictū Hieronymus non ſemel ſcribit, ꝙ ſit anni ianua. Quē Iano Deo Romana ſuperſtitio olim ſacrauit, quippe cui initia rerum, vt Auguſtinus in libris ſuis de ciuitate Dei refert, antiquitas curæ eſſe ſentiret. Quanquā Romanæ vrbis conditor Romulus (ſi Macrobio Plutarchoque credendum eſt) primum anni menſem Martium conſtituerat, non Ianuarium, homo ſcilicet plus armorum quam literarum peritus, decem tantummodo mēſibus annum circunſcripſerat, magno tēporis

1. Primum diē Ianuarij Romanis olim, nunc Romanæ Eccleſiæ principium anni.

Hieron. lib. 9. in Ezech. c. 29. & lib. 2. in Zach. cap. 8.

Aug. lib. 7. de ciuit. c. 7

Macrob. li. 1. Saturn. c. 9 & 13.

Plutarc. in probl. c. 18.

circu-

errore, graui ſolaris circuitus ignorantia. Quem errorem non difficilem deprehenſu correxit ſane ſucceſſor Imperij Numa Pompilius, additis mẽſibus omnino duobus Ianuario & Februario, atque in Ianuarium à Martio principio anni reuocato, tametſi plerique menſes priſca ratione numerentur, vt Quintilis, Sextilis, September, October, Nouember, ac denique December, quos liquet nomina eſſe ſortitos numerorum primo Martio reſpondentium. Sed nominibus relictis, re mutata, principium anni ex alio menſe auſpicatum. Atque vt ſciatis Eccleſiam Chriſti, vt leges pleraſque humanas ex Imperio Romano ſumpſit, in quod imperium magno numinis diuini conſilio Euangelij prima promulgatio incidit, atque inde coaluit, ita etiam anni faſtos, atque menſium anniq́ue rationes non immerito ſecutam ab initio, atque hodiernum vſque in tempus ſemper conſeruaſſe, exponam breuiter, cur Hebræi quos Romulus ſecutus eſt, Martio exordium anni aſſignarint, cur Romani Ianuario potius tribuendum exiſtimarint. Etenim populo Iſraelitico primum fuiſſe Martium præter autores plurimos, teſtatur Scripturæ autoritas, cum ita edixerit Deus.. *Menſis iſte vobis principium menſium primus erit in menſibus anni.* Ea certè ratione, quod is menſis ex Ægyptia ſeruitute eripuerit filios Iſrael, & in libertatem optatam, ac fortunatæ terræ diuinitus promiſſæ in ſpem primus induxerit, tanquam boni principium ritu ſempiterno colendum. Cuius rei volunt nonnullæ naturæ conſentaneam fuiſſe etiam cauſam: Solis curſum ab æquinoctio Martio inchoaſſe, in Arietis ſigno Solem à Deo primum fabricatum aut poſitum. Itaque illud eſſe

Exod. 12.

eſſe veriſſimum anni initium, vnde Sol primum moueri cœperit, cuius circuitu annus efficitur. Attamē Romani ex ſolſtitio potius brumali annum auſpicandum rati, eum primum fecêre mēſem, atq; id initium anni ſanxêre, ex quo primū Sol ſummopere diſſitus ad nos accedere incipit. Quam ſanè rationem Ouidius in ſuis Faſtis & breui & eleganti diſticho expoſuit: *Ouid. in 1. Faſtorū.*

Bruma noui prima eſt, veteriſq; nouiſſima ſolis:

Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Quod ſi quis refellendum id putet, quod ſolſtitium non in Ianuarij primum diem, ſed in Decembris vigeſimum primum incidat. Itaq; dies, non hodie ſed decem ante dies, creſcere incipiat: nos facile reſpondemus, ſolſtitium quidem brumale olim, vt Plutarchus etiam atteſtatur *Plutarch. probl. 18.* ſub initium Ianuarij veniſſe, quo tempore Numa Faſtos Romanos conſtituit, ſed non bene deprehēſa ratione circuitus anni, paulatim magnum diſcrimen inductum: quod quidem intercalaribus diebus antiqui reformādū putarint, Iulius vero Cæſar biſſexto quadriennali conſtituto quam potuit accuratiſſime correxerit: ac nihilominus propter minutias quaſdam à peritis Aſtrologis deprehenſas annui temporis ratio nōn conſtabat ita præcisè, quin procedente tēpore, anni initium a ſolſtitio recederet. Ita effe- *Aug. ſerm. 18. de Natiuit. qui eſt 22. de tēpore, ſic, cōceptus eſt Chriſtus æquinoctio* ctum eſt, vt ætate D. Auguſtini dies natalis Dñi habetur ſolſtitialis. Atque ex eo creſcere incipe-rēt dies, quemadmodum Auguſtinus ipſe pluribus concionibus admonet. Et Leo Papa primus eiuſdem fere coætaneus, idem teſtatur, in eos ſermone quodam inuectus, qui diem natalem Domini pro eo celebrandum dictitarent quod

Verno: natus eſt ſolſtitio hiberno. Idē dicit ſerm. 12. de Natiuit.

ſoli eſſet ſacratus, tanquam ex eo ad nos reuertē-ti ex altero Tropico. Noſtra denique ætate Gregorius Pontifex Maximus, decem diebus ablatis, ex vndecima die Decembris in vigeſimāprimam ſolſtitium reduxit, atq; ne in poſterum antiquus error irreperet, certis legibus cauit.

Leo Papa in ſerm. 2. de Natiu.

2. Quo pacto error gentilicus coluerit Kalendas Ianuar. quo pacto veritas Chriſtiana nunc colat.

Quæ eo à me pluribus commemorata ſunt loco fortaſſe alieniore, vt Eccleſiæ Romanæ ritum ad ceremonias pro veteris Imperij Romani more inſtitutas non eſſe à ratione alienas oſtē-derem, quod annum auſpicetur hiſce Kalendis Ianuarijs: quas antiquitas Gentilis lætiſſimas ac feſtiuiſſimas, quas etiam Chriſtiana religio longe meliore cauſa & ratione ſacratas feliceſq; habet.

Fuit quidē hic dies inſignis ipſumq; noui anni initiū Romanis maxime celebre: quod eo die Conſules deſignati primo Reip. imperium capeſſerent, cū purpura & faſcibus: noui Magiſtratus procederent in publicum, in ſenatu religioſè conſulatus munus obirent: Id Ouidius canit:

Ouid. 1. de Faſtis.

Iamq; noui praeunt faſces, noua purpura fulget:
Et noua conſpicuum pondera ſentit ebur.

Hoc eodem die Iano Deo ſacra fiebant ſolennia, ſacrificijs litabatur opimis, dona offerebā-tur propria, quæ dulcedinem præ ſe ferrent inſignem, vt cuius numine initia rerum ſecundari crederent, annum ſibi procedere felicem vitāq; agi dulcem tribueret: & præteriti quidem anni tanquam finem reſpicientem, ac ſequentis initium ſimul aſpectantem Ianum ſuum bifrontem ſiue biformem pingebant, claues vna manu, altera baculum tenentem, id Ianitori opportunū rati, quem eſſe Ianum cæli foribus præfectum præ-

prædicabant. Eſt vero Ianitoris, vt tam introeuntes quam exeuntes videat, atq; vtrinque ianuam obſeruet, quod niſi geminata facie fieri apte non poſſe dicebant. Vnde illud apud eundē Poetam Ianus ipſe de ſe, *Ouid. 1. Faſtorum.*

Ianitor, egreſſus, introitusq́; video,
Et mihi ne flexu ceruicis tempora perdam,
Cernere non moto corpore bina licet.

Acute flexu crebro ceruicis ad perſpiciendum tempora perdi ambiguè dictum, quod & mora fiat longior, & caput ſæpè vertendo laſſeſcat. Verum Iani biformis vt dicebam, aliam fuiſſe rationem ſapientiores volunt. Macrobius anni noui principium ſimul præteriti ſpectare, Tullius non diſcrepat, prudentiæ eſſe rerum initia ſi neſq; ſimul intueri. Hominē prouidū ita inchoare noua, vt exitus præteritorum reſpiciat. Huic igitur ſuo Deo noui anni primordia dedicantes, felicem anni curſum ſacrificijs, muneribus, ludis deprecabantur: quos adeo creuiſſe cōſtat, vt Chryſologus in eum Chriſtianorum quoq; abuſum acriter inuectus ſit in oratione quadam huiuſce diei. Nos vero vana hæc & falſa numina aſpernati, diuinum verumque numen hodie inuocamus: ſacrificia offerimus multo auguſtiora, dona damus vberiora, quib⁹ ab ipſo Deo donati ſumus: qui non eſt quidem Ianitor cæli, ſed ipſa ianua. *Ego,* inquit ipſe, *ſum oſtium.* Qui non clauem geſtat Iani, ſed clauem Dauidis. *Qui aperit & nemo claudit, claudit, & nemo aperit.* Qui non bifronte monſtrum tetro æquè vt ante ipſ ctat, ſed à ſeculo in ſeculū reſpicit vno intuitu, neque eſt vlla creatura inuiſibilis in cōſpectu illi⁹. Hic nobis initiū eſt, hic finis vitæ, ſalutis reiūq; omnium qui eſt Alpha & Omega.

Macrob. 1. Saturn. c. 9. & 13.
Cicer li 2. de natura Deorum.
Petrus Rauenas ſiue Chryſolog. ſerm. 155.
Ioan 10.
Apoc. 3.
Eccleſ. 39.
Hebr 4.
Pſal 118.
Pſal. 101.

Huius ordinatione perſeuerat dies, huius volũtate annus incipit, cuius anni deficiunt nunquã. Ab hoc impetrandum vt bene inchoes, hic idem exorandus vt feliciter finias. Hic cum eſſet æternus, neque temporum leges pateretur tẽporum cõditor, tamen tempori iam ſubiectus octo dierum infans hodie recenſetur, vt octaua die annum placabilem demõſtraret, æternitatis diem quæ eſt octaua dedicaret.

3. Initium anni ſanguine Dei primum effuſo dedicatum.

Atque Moyſi ſane præcepit Deus, eum primũ menſem numerari, in quo menſe primo eſſet agni Paſchalis ſanguis fuſus, atque eo ſanguine ſeruitus Ægyptia in libertatem populi Dei commutata. Noſtrum vero menſem atque annum melioris agni ſanguis hodie dedicat: qui diaboli imperium ſoluit, & filios Dei è duriſſima peccati ſeruitute eripit, ac transfert in regnum vnigeniti filij Dei. Hic eſt enim verus agnus Dei, qui cruore ſuo diluit peccata mundi. Quare Ieſus hodie vocatur, cum primum innoxium pro nobis ſanguinem fundit. Nam vt Apoſtolus docet, *Iuſtificati ſumus gratis per gratiam ipſius per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ.*

Rom. 3.

Quam redemptionem ſalutemque diuinam, huius ſanguine Agni ſibi partam, cæleſtes quoque ciues ea recognoſcunt & confitentur, cum voce concordi canunt: *Redemiſti nos Domine in ſanguine tuo ex omni tribu & natione & lingua: & feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes: & regnabimus ſuper terram.* Videte quantum interſit perpetuæ atque atrociſſimæ ſeruituti regnum & glorioſum & ſempiternum. Hoc huius agni ſanguine comparatum illi beati proceres

Apoc. 5.

ceres gratulantur. Id Zacharias Propheta præclarè teſtatus eſt: *Tu autem in ſanguine teſtamēti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.* Patrum animas ſine dubio intelligens ex inferni carcere eductas, quem lacum ſine aqua vocat, ſubterraneorum ergaſtulorum ſimilitudine, in quibus vincti criminoſi teneri ſolent. *Zach. 9.*

Eo igitur ſanguine annus dedicatus fidelibus: neque Eccleſia Chriſti iuuenci optimi ſanguine, vt olim erat in more Romanis, nouum conſecrat annum, ſed puriſſimo diuini agni cruore: neque menſem, vt Hebræi, primum eſſe eū vult, quo immolato agno ex Ægypto migrat, ſed eū potius menſem primum numerat, in quo menſe primus ſanguis Chriſti terram tingens, homines transfert in cælum. Ac meritò profectò poſſumus tam fauſtis initijs annum auſpicari, felicitatem prouentumq; vberem expectare, atq; eum adeſſe annum exiſtimare, quem Deo ſummo & maximo gratum acceptumq; Iſaias ominatur. *Vt mederer*, inquit, *contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionē, vt prædicarē annū placabilē Domino, & diem vltionis Deo noſtro, vt conſolarer omnes lugētes* Hæc quidē Chriſtus profitetur ac præſtat: qui percuſſus hodie medetur, vocatus Ieſus, promulgat ſalutē & libertatem, in ſe vulnus excipiēs, peccati pœnam exſoluit, Deumq; placat, atque tali & ſanguine fuſo & nomine aſſumpto, triſtitiam omnem depellit, ſpem optimam facit, annum denique fauſtum fortunatumq; pronuntiat. Nā quæ poſſint lætiora felicioraque anni exordia cogitari, quam quæ vulnerati vagientiſq; te paruuli pulcherrimi, & lachrymis & ſanguine dedican- *Eſai. 61.*

dicantur, & vero diuino ac ſalutari Ieſu nomine illuſtrantur?

4. Summi amoris Chriſti in homines, ſtatim pro ijs ſanguinem fundere.

Ad dura nimium, atque aſpera ea conditio videri poteſt, vt tenellus infans cogatur tantum ſubire dolorem eiulatu vt multo teſtetur vulneris inflict. vim ſæuam, ac ſanguine innoxio terram imbuat. *Poſtquam conſummati*, inquit, *ſunt dies octo*. Breuis ſanè mora, puſillum interuallum. Na de cæteris etiã paruulis, quibus ſubeſt origo peccati, pleriq; rigidũ ac minimè Dei benignitate dignũ circuncisionis præceptũ accuſabãt, ꝙ Deo, vt Cyprianus ſcribit, minime aſſererent cõuenire, vt Saluatoris benignitas plagis infancium delectetur, & immeritos, in ipſo vitæ initio, periculo mortis addici. Quid igitur de eo ſentire æquum eſt, qui neq; ꝓprio neq; originali peccato teneretur? Nõne melius fuiſſet atq; æquius, ſi ſanguis fundendus erat, ætatem maturiorẽ expectare? Ita ne infans tener & bellus, ſtatim feriendus eſt? Deo vix humanæ vitæ vſura inchoanti, ferrum ꝓtinus obijciendũ? plaga crudelis puerulo tã cito inferenda? vix venis cõcretus ſanguis è veſtigio adimẽdus? Quid hoc Deus bone & benigne? Nẽpe quantus ſit Chriſti in homines amor, quæ noſtræ redẽptionis cupido, declarat vehemẽter hoc facto. Vt enim ij qui merces aliquas pretioſas amant, neq; vniuerſam pecuniæ ſummã qua cõſtant, ſoluere in prõptu habẽt, partẽ aliquam illico aſſignant, ne trãſigi res cũ alio emptore quæat, ſoluturi poſtea opportune reliquam ſummã, ita mihi videtur Redemptor noſter, ſtudio ad hominem redimendum tã inflãmato fuiſſe, vt cum primum licuit prætium expromere, & ſanguinem fundere, nihil moræ interponi paſſus, prolixiorem atque vbe-

Cypr. in ſer. de Circunc.

beriorem eiuſdem ſanguinis profuſionem in tẽpora crucis mortiſq; reſeruans, Redemptor ſtatim hominum appellari voluerit. Itaq; dies non plus octo moratus, & ſanguinẽ diuinum libẽtiſſime fudit, & nomen Ieſu hominũ Saluator iucundiſſime tulit. Nam quo arderet deſiderio redemptionis noſtræ perficiendæ, ſatis ipſe declarat, *Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor, vſq; dum perficiatur?* Luc. 12. Itaq; ex quo primum temporis puncto verbum æternum humano ſe corpore indutum in virginis aluo vidit, atq; ſalutis humanæ pretium ſibi adeſſe perſpexit, ſanguinem nimirum ex virgine matre ſumptum, tãquam in marſupio pecunia foret, ſtatim idem illud pretium, id eſt eundem illum ſanguinem ꝓ nobis obtulit Patri: cum vero licuit idem pretium ſalutis noſtræ repræſentare, ac cælo terraq; teſtibus opes ſuas oſtendere ad homines redimẽdos, nõ putauit diutius ſibi expectandum, quin primo illo tempore, id eſt octauo die ſanguine perfunderet terram. Eam Chriſti Ieſu in ſalutem hominum propenſiſſimam voluntatem, atque illud ardens deſiderium quo ab initio protinus carnis aſſumptæ, ſe ſe obtulit hoſtiam pro nobis Deo, commendat ac demonſtrat Apoſtolus diuine ad Hebræos ſcribens: *Impoſſibile eſt ſanguine taurorum aut hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit, Hoſtiam & oblationẽ noluiſti: corpus autem aptaſti mihi, holocauſtomata & pro peccato non tibi placuerunt, tunc dixi, Ecce venio.* Heb. 10. Pſal. 39. Hic illud mihi notate verbũ, Ingrediens mundum, quo prima humanæ naturæ aſſumptæ, (quod etiam aduertit Anſelmus) exordia indicatur. Anſel. c. 10. ad Hebr. Tum illud alterum, Ecce venio. Quale illud, ecce, ſit, conſiderate: quæ vis verbi,

Hebr. 10. bi, quanta illa & quam prompta & expedita ardenſq; voluntas *Deus meus volui*, inquit, *& legẽ tuam in medio cordis mei. In qua volũtate ſanctificati nos ſumus.* Sic ſanè philoſophatur Paulus. Cuius ſententiam Cyprianus huius diei oratione repetẽs ad hunc modum dicit: *Propter hoc cum iam fidei tempora propinquarent, imperata eſt circunciſio, & pars illa corporis in qua eſt voluptatum ſeminarium, & libidinis officina, iuſſa etiam in paruulis amputari, vt proprij primitias ſanguinis, ei qui totum ſanguinem ſuum oblaturus erat, offerrent, & cõmunia ſingulorum ſacrificia ſingulare præcederent holocauſtum. Vbi vero Chriſtus Dominus venit, de quo in capite libri ſcriptum erat, vt in morte ſua patris voluntatem impleret, ceſſarunt ſacrificia: nec iam truncationem præputij Euangelium imperauit, ſed circuncisionẽ cordis, & omnem iam membrorum quàm affectionum petulantiam gladio ſpiritus reſecari immutabili decreto mandauit. Et tanta dignitatis illa vna Redẽptoris noſtri fuit oblatio vt vna adtollenda mundi peccata ſufficeret.* Præclarè quidem Cyprianus vim & virtutem Chriſti oblationis expoſuit: egregie quid vel antiqua circunciſione vel noua & Euangelica Chriſto rependamus explicuit. Summa enim voluntate patiendi pro nobis, ille ſanguinem ſuum, & obtulit & fudit. Mirifica vis amoris Chriſti erga nos. Ferreus certè ſit & lapideus qui ad hunc Chriſti ignem, nõ emolliatur: qui hanc Chriſti voluntatem non agnoſcat, non amet, nõ ſuſpiciat, nõ ſibi gratuletur, non deniq; omnibus cælorum opibus anteponat. Ex cuius voluntàtis ardore effectum eſt, vt infans Deus octauo ſtatim die & plagam libẽs acceperit, & ſanguinem alacriter fuderit.

Cypr. ſerm. de Circunciſ.

Neque

Neque vero Dei patris in accipiendo ſibi oblato pretio tardior aut remiſſior voluntas fuit, quam filij in ſoluendo. Itaq; eam ſanguinis ſui oblationem à filio nuncupatam, re exhiberi Patris æterni maieſtas concupiuit, diuini nimirum honoris & gloriæ ſummum fuit argumentum, pro offenſa ab homine in Deum commiſſa, diuinus omnino ſanguis profuſus. Quam ob rem octauo die eam victimam ſibi immolari voluit: quem terminum antiqua lege præfixerat. *Primogenitum*, ait, *filiorũ tuorum dabis mihi. De bobus quoq; & ouibus ſimiliter facies. Septẽ diebus ſit cum matre ſua, octaua die reddes illum mihi.* Num iuuencos aut agnos Deus magnoperè curabat? Certè non. Sed hunc cæleſtem agnum præuidebat, quem ſibi reddi octauo die imperabat, vt ſoluere profecto inciperet, quod hominis nomine obnoxius erat. Septem dies ſub vbere matris tantum permittitur. Iam inde quod ſuxerit lactis, cruore reſtituet, patri immolatus. Quam rem alia quoq; lex habet: *Septem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ: octauo autem & deinceps offerri poterunt Domino.* O breue dierum ſpatium Virgini matri datum, ô noſtræ ſalutis properatum remedium, pretium celeriter exactum. Quas tu beata Deipara lachrymas eo ſpectaculo profudiſti? quos gemitus imis viſceribus commotis edidiſti, cum flueret ſanguis teneri infantis, cum plaga accepta vagientem, pedeſque ac manus totum contremiſcentem videres? vt exclamare coactus ſis quod Sephora illa apud Moſem: *Sponſus ſanguinum mihi tu es.* Iamvero ſacrificio eo peracto redditum tibi filium, quibus vocibus alloquereris? *Quid dilecte mi? quid dilecte votorum meorum?* Et ocellos quidem ac

5 Ad Dei gloriam pertinere maxime, Chriſtum ſtatim pretium noſtræ ſalutis dediſſe.

Exod. 22.

Leuit. 22.

Exod. 4.

Prou. 31.

genas madentes pueri ſpectans, & in gremium tuum vltro confugientem, quemadmodum foueris, amplexataque ſis, ac virgineam papillam gemibundo porrexeris, & ſpem noſtram nutrieris, vt quod reliquum eſſet ſanguinis pro nobis fundendum cruci reſeruaretur, quis cogitare pro dignitate ſit par? Tantus demum fuit Chriſto patiendi ardor, tanta patris æterni diuinæ hoſtiæ cupido, deniq; tãta humani generis, quæ rem eam vrgeret neceſſitas. *Iob 14.* *Nemo enim mundus à ſorde, neque infans vnius diei ſuper terram.* Ob quas res omnes Deus homo factus ab ipſa ſtatim infantia, hominis purgare ſordes maculaſque eluere ſuo ſanguine aggreſſus eſt. Quæ cum ita ſint, anno iam ineunte pro tanta in nos Chriſti Ieſu liberalitate & clementia, aliquid certè nos decet offerre, aliquo exordium anni munere dedicare. *Vide Oui. 1. de Faſtis.* Ac Romani quidem hoc die Iano Deo præter victimæ immolatæ ſanguinem, etiã mel & palmæ caricas, & ſtipem cui eſſet Iani figura indita, offerebant: nos vero hoc die Deo noſtro rerum omnium principio veriſſimo, diuini agni ſanguinem offerimus: melle omni, & caricis dulcius nomen Ieſu hodie vocatum damus: effigiem denique atque imaginem animo inſculptam noſtri opificis fide pura ac religione ſyncera præbemus. Quibus tam fauſtis fortunatiſque initijs progreſſus pares, atque exitus dignos diuino annuente numine ſpectare ſine dubio debemus.

IN EODEM DIE CIRCVNCISIONIS, CONCIO SECVNDA.

De myſterio Circunciſionis.

Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circuncideretur puer. Luc. 2.

1 Salutatio beatæ Virginis.

TRADVNT diuinæ literæ pulchram illam adamatamq; Rachelem, cum ex Meſopotamia vir eius Iacob reuerteretur cũ vniuerſa familia, partus doloribus oppreſſam in ea ipſa regione Bethleem, vbi Saluator eſt ortus, infanti recens nato ab ipſis quibus periclitabatur anguſtijs, nomen indidiſſe, eumq; appellaſſe Benoni, hoc eſt filius doloris mei. Sed Patrẽ altiore conſilio minime eam appellationem probaſſe, atq; immutata paululũ voce, ſenſum penitus inuertiſſe, vt pro Benoni Beniamin potius diceretur, id eſt, Filius dextræ. *Cum parturiret*, inquit, *Rachel ob difficultatem partus periclitari capit. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij ſui, Benoni, id eſt, filius doloris mei: pater vero appellauit eum Beniamin, id eſt, filius dextræ.* Ac mihi quidem hodie videtur beatiſſima atque inter omnes fæminas ſpecioſiſſima virgo Maria, cum circuncideretur Dominus, inter fuſum ſanguinẽ & vagitus infantis dulciſſimi teneros, acremq́ue pla- *Geneſ. 35.*

gæ

gæ acceptæ dolorem, ipſa quoq; mater magnitudine calamitatis victa ac prope exanimata inclamare potuiſſe, Bononi, Filius doloris mei: quem cum in diuerſorio vili ſæua hyeme ediderim, cogor iam vulneratum ſanguinolentumq; intueri. At matre hoc die vehementer afflicta & flente, Pater cæleſtis longe aliud de filio ſentit, cuius animi & robur & alacritatem ad ſalutẽ hominum procurandum ipſiq; Deo gloriã tantam cõciliandam, hodierni facti teſtimonio cõtemplans, nequaquam Bononi, ſed Beniamin appellandum cenſet, nomine Ieſu præclariſſimo impoſito. Neque enim non eſſe Beniamin potuit, qui non tam filius dextræ, quam dextra ipſa & brachium omnipotentis Dei fortiſſimũ ſit. Quippe cui dictum conſtet: *Conſurge, con-*
Eſai. 52. *ſurge, induere fortitudine brachium Domini.* Et
Eſai. 53. illud eiuſdem Prophetæ: *Et brachium Domini*
Ioan. 12. *cui reuelatum eſt?* quod de Saluatore dictũ Ioannes teſtificatur. Neque de brachio alio, neq; de
Pſal. 88. dextra alia Dauid loquitur: *Tuum brachium cũ potentia, firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua.* Igitur & circunciſionem Domini & nomen Ieſu, fratres, hodie celebramus: ac licet matri Virgini ex dolore circuncisi pueri non exiguus dolor allatus ſit, tamẽ gloria nominis eximij cum ipſa quoque mater dolorem ſuum valde temperauit, tum æternus Pater ciueſq́ue omnes ſuperni vehementer exhilarati ſunt. Nos vero in vtraque re mirabilem Dei in nos miſericordiam agnoſcere prædicareq; oportet. Nunc vero de circunciſione, quoniam ea prior narrata eſt, quæ videbuntur opportuna dicamus, dicturi aliquando de Ieſu nomine ampliſſimo.

Ac

Ac primum fuiſſe conſtat circunciſionem, vt Cyprianus etiam confirmat, inter omnia populo Hebræo diuinitus tradita, ſiue ſacramenta ſiue ſacra præcipuam. Indicio eſt ſabbathi obſeruationem, quãquam ſummopere legi veteri cõmendatam, tamen circunciſionis ritui cedere ſolitam, ſi in eundem diem præceptum vtrunq; coiſſet. Quod Saluator perſpicuũ fecit illis verbis: *Moyſes dedit vobis circunciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus: & in ſabbatho circunciditis hominẽ.* Quibus verbis duplicẽ circũciſionis prerogatiuã aſſignat. Vnam de qua erat ſermo, quod ſabbathum circunciſioni cedat: vt ſi in ſabbathum octauus incidat dies, nõ ſit proroganda circunciſio, ſed eo die ipſo facienda quemadmodum etiã Epiphanius oſtendit, tametſi violari ſabbathi quies videatur. Alterã antiquitatis potioris, cum ſabbati à Moyſe facta ſit obſeruatio, circunciſio anterior fuerit, ab Abraham Patriarcha inducta. Quo iure cæteras omnes legales ceremonias facile ſuperat. Quanta vero autoritate ſit diuinitus imperata, quãta ab illo populo ſuſcepta neceſſitate, demonſtrant certè primæ inſtitutionis verba diuina. *Hoc eſt,* inquit, *pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuũ poſt te: Circundetur ex vobis omne maſculinum: & circuncidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circuncidetur in vobis.* Et poſt pauca: *Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, qui pactũ meum irritum fecit.* Quale autem id pactum ſit, & cuius fœderis ſignum circunciſio Abrahæ Patri à Deo præcepta, Paulus Apoſtolus perſpicuum facit, ita ſcribens: *Et ſignum acce-*

2 Circunciſionem fuiſſe pręcipuum legis veteris ſacramentum.

Cypr. in ſer. de circunciſ.

Ioan. 7.

Epiphan. hæreſ. 30. prope finẽ.

Gen. 17.

Rom. 4.

accepit circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio: Vt ſit pater omnium credentium per præputium, Vt reputetur & illis ad iuſtitiam: & ſit pater circunciſionis, non iis tantum, qui ſunt ex circunciſione, ſed & iis, qui ſectantur Veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ. Quæ verba ſub obſcura hunc habent ſenſum, circunciſione quidem ſignificatam fidẽ ac proteſtatam, quam habuit Abraham antequam circũcideretur, per quam fidem etiã iuſtificatus eſt: Chriſti nimirũ fidẽ ex ipſius ſemine venturi. Quam quidem fidem qui habet, germanus eſt filius Abrahæ, ſiue Iudæus ſit circũciſus, ſiue Gẽtilis præputiatus. Per quã ſane fidem Chriſti omnes iuſtificantur, fidem inquam non inanem & vacuam ſed viuam & operantem, id enim eſt ſectari veſtigia fidei Abrahæ, quemadmodum etiam beatus Iacobus Apoſtolus expoſuit.

Iacob. 2.

3 Circunciſionem inductam vt peccatũ originale deſignaretur, vt fidẽ Chriſti ex Abraham profiteretur, vt concupiſcentiam refrænaret.

Ergo qui cupiat ſacramentum circunciſionis probe intelligere, cognoſcat neceſſe eſt, quæ fuerit Chriſto cauſa veniendi: quid aduentu effecerit ſuo: quo pacto homines illius aduentus fructum cõſequantur. Tria omnino, quibus mirificè totum illud myſterium explicatur. Cauſa Chriſti aduentus peccatum fuit, vt idem Paulus conſequente capite oſtendit, vbi poſt multa de peccato Adæ per Chriſtum ablato, etiam hæc: *Igitur ſicut per Vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per Vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem Vitæ.* Atque ea fuit ratio cur in genitali parte (quod Manichæi irridebant ac vituperabant,) ſignum id circunciſionis collocatum ſit, quod peccatum Adæ in poſteros propagatione transfundatur. Quod plane originale peccatũ ipſo generationis

Rom. 5.

Aug. lib. 6. contra Fauſt. c. 3.

nis inſtrumento teſtificandum fuit, quemadmodum Auguſtinus ſapienter diſputat. *Non ſine cauſa*, inquit, *data eſt circunciſio, & in eo membro iuſſa fieri, quoniam per illud membrum procreatur creatura mortalium, & per vnum hominem mors, ſicut per vnū hominem reſurrectio mortuorum: & per vnum hominē peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Ideo quiſque cum præputio naſcitur, quia omnis homo cū vitio propaginis naſcitur: & non mundat Deus niſi per cultellum petrinum*, id eſt, *Dominum Ieſum Chriſtum. Cultellis enim petrinis circuncidebant, & petra nomine Chriſtum figurabant.* Hæc Auguſtinus qui contra Pelagianos etiam docet ob eam cauſam delendo originali peccato etiam paruulis circunciſionem adhibitam lege minitante. *Maſculis cuius caro circunciſa non fuerit, delebitur anima eius de populo ſuo.* Iā quia Chriſtus ſanguine ſuo (ꝙ erat ſecundū) peccatum debebat tollere, eratq; vnica ſpes ſalutis humanæ, iſque de progenie Abrahæ naſciturus erat promiſſus, conuenienter (vt Diuus Thomas etiam docet) loco generationis ſignum diuini fœderis inductum eſt. Idcirco enim præputium Abrahæ amputatum eſt, vt fides Abrahæ eo ſigno declararetur, qui ex ſemine ſuo venturum Chriſtum acceperat, ac fide inconcuſſa crediderat. Id enim Paulus ſentit, cum dicit: *Signaculum iuſtitiæ fidei quæ fuit in præputio patris noſtri Abrahæ.* Iam enim longe ante circunciſionem imperatam, promiſſionem de Chriſto ex ſe venturo perceperat, Deo affirmante: *In te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ.* Et iterum: *Suſpice cælum, & numera ſtellas ſi potes. Sic erit ſemen tuum.* Poſt quæ adiungit Scriptura verba

Gen. 17.
Aug. tract. 30. in Ioan.
S. Tho 3 p. q. 70 ar. 3. ad primū.
Rom. 4.
Gen. 12.
Gen. 15.

Rom. 4. verba à Paulo tantopere celebrata: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Hanc fidem Chriſti ex ſemine Abrahæ, omnis poſteritas illius circunciſione teſtata eſt ſigno loco generationis impoſito. Poſtremo, ita Chriſti redemptionem homines conſequuntur, ſi carnis cōcupiſcentias amputēt, & ſpiritu Chriſto conformes fiant. Sic enim Apoſtolus tradit, *Galat. 5.* *Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.* Nullo vero loco vis concupiſcentiæ vehementius viget, quam in ſede libidinis: eamque ob rem ei maxime loco circunciſio adhibita lege eſt. Nam vt Bernardus ait: *Ber. ſerm. 2. de Circunciſ.* *Pio moderamine diſpoſitio diuina prouidit, vt in ea potiſſimum parte concupiſcentia caſtigaretur, in qua vehementius eam ſauire conſtabat, & violentius malignari.* Quæ quidem circunciſio externa, veram ac perfectam circunciſionē concupiſcentiæ carnalis lapideo cultro, id eſt, Chriſti verbo patrandam ſignificauit, quemadmodū idem Paulus interpretatur, cum ſcribit: *Rom. 2.* *Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto eſt circunciſio: ſed qui in abſcondito Iudæus eſt: & circunciſio cordis in ſpiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* Eam concupiſcentiæ mortificationem circunciſione declaratam Cyprianus elegāti oratione perſequitur. *Cyprian. in ſer. de Circunciſ.* *Tenera*, inquit, *infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina; & ante concupiſcibiles motus, quos peccatum meruerat, miſerabili pœna & ineuitabili vindicta etiam in paruulis adhibenda erat ſeueritas: & antequam ebullıret ſartago libidinum, prouiſum eſt ventilabrum quo refrigerari poſſet & extingui depopulatricis flamma vagus ardor, & vniuerſa perluſtrans incendium.*

Ideo-

Ideoque dolor voluptati, & ſanguini delectationis ſanguis tormenti opponebatur, vt in primis elemẽtis diſcerẽt paruuli ſemper propriæ memores ſectionis, contraria curare contrarijs, & ad cohibendos refrænandosq; turpitudinum appetitus neceſſariũ eſſe ſale corroſorio carnis perfricare pruritus, & ſemper recrudeſcentes deſiccare putredines. Ad hoc corpus ſuum mortificabat Apoſtolus, non tamen circuncidens illud ſeminarium membrum, ſed totum ſe crucifigens, & omnibus extraordinarijs motum opponens cauterium, vſq; adeo corpus ſuum redigens in ſeruitutem, vt diceret: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Hactenus Cyprianus. Hanc ſpiritualem circunciſionem, quod ad libidinis compeſcendæ ſeueritatem pertinet, Euangelium caſtrationem nominat. *Sunt eunuchi qui propter regnum cælorum ſe caſtrauerunt.* *Matth. 19.*

Oſtenſum credo ſatis eſt, circunciſionem magnis rationibus imperatam tribus præſertim illis, peccato originali teſtificando, remedio per Chriſti aduentum præmonſtrando, concupiſcentia carnis mortificanda. At ſi vera ſunt hæc, circunciſio hodierna Chriſti nõ ſolum ſuperuacanea ſed pernicioſa etiã videri queat, quoniam quidem omnis eą ratio quæ allata eſt, in Chriſtũ minime cõuenit, ac proinde falſa, repugnansq; vero ſignificatio facta fuerit: neceſſe eſt. Quid enim Chriſto cũ originali peccato? Num vel ſe peccaſſe vel peccati hæredem profiteri debuit is, in quem peccatum cadere nullo modo poteſt? Fidẽ vero venturi Chriſti qui præferret, qui ipſemet eſſet? Regiam imaginem alij geſtant: Regi ipſi nihil opus eſt Regis imagine. Nam concupiſcentiam frænandam ac mortificandam quid opus

4 Quibus ex cauſis Chriſtus circuncidi voluerit.

opus fuit circunciſione indicare, ei, quem lex iſta tenere aut attingere minime potuit? Attamē circunciſus eſt hodie Chriſtus, ac diuino cōſilio circunciſus. Neq; ſine magno id myſterio peractum. Epiphanius eius rei rationes explicat cōplures, valde ſapienter, quibus oſtendit fidem catholicam confirmari, hæreſes multas refelli. Nēpe Manichæi, Apollinaris, Valentini. *Et vt confirmaret*, inquit, *circunciſionem quam olim dederat, iuſte inſeruiſſe vſque ad ſuum aduentū.* Præterea ſe voluit primum oſtendere ex genere Abrahę eſſe, cui fuiſſet illa de ſe facta promiſsio, in cuius fidem circunciſio adhibita eſt. *Quorum patres*, ait Apoſtolus, *ex quibus eſt Chriſtus, qui eſt Deus benedictus in ſecula.* Quibus patribus conformatum præcipuo illo generis ſigno oportuit, ne Iudæi haberent, inquit Epiphanius, excuſationem, & tanquam alienum reijcerent & exploderent. *Sic enim ſcandalizarentur*, ait Bernardus, *videntes eum non circuncidi, ſicut hodie ſcandalizaretur Eccleſia, ſi videret paruulum non baptizari.* Deindę quo circunciſionem ipſam tolleret & baptiſmo mutaret, circuncidi ipſe voluit, legem in ſe implens ac finiens, vt nos transferret in gratiam. Nam *lex quidē per Moyſem data eſt: gratia & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt.* Subijt libenter Chriſtus legis Moſaicæ onera, vt ijs nos oneribus leuaret. Quod Paulus præclarè diſputat, *Miſit*, inquit, *Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege: vt eos qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.* Quid autem id ſit, & quo pacto elementis liberati ſumus, quibus ſeruiebamus vt paruuli, litera iam in ſpiritum tranſeunte, alio loco explicat ſcribens ad Romanos. Neque

Epiphan. contra hæreſ. hæreſ. 30. Ebionitarum.

Ber. ſer. 1. de Circun.

Circuncidi tur tanquā verus Abrahæ filius.

S. Tho. 3. p. q. 37. art. 1.

Bern. ſer. 4. de Circun.

Ioan. 1.

Galat. 4.

que hoc eſt legem damnare. Lex enim ſpiritualis eſt, & per Chriſtum impleta, abrogata figura & vmbra ſublata, ſtabilita ac conſtituta veritas eſt. Id mihi Cyrillus egregiè philoſophatur, ſimillimum videtur pictori qui delineatam effigiem coloribus ſuis inductis perficit. Neq; enim is delere & tollere lineamenta poſita rectè dicetur, quãuis illa mutentur neque rudia maneant vt erant, ſed potius perfici, ornari, impleri. Ad eũdem modum ſimul Chriſtus legem & impleuit & ſuſtulit, ſimul abrogauit atque perfecit. Rectè proinde ab Auguſtino eſt dictum: *Dominus quidem ſuſcepit circunciſionem ablaturus ipſam circunciſionem, ſuſcepit Vmbram, daturus lucem, ſuſcepit figuram, impleturus Veritatem.* Deniq; circuncidi voluit, vt nobis ſpiritualis perfectæ circunciſionis formam traderet. Quemadmodum idem gentium doctor demonſtrat Coloſſenſibus. *In quo* (inquit, *Chriſtum antea dixerat*) & circuncıſı eſtis circunciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis in circũciſione Chriſti, cõſepulti ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidẽ operationis Dei, qui ſuſcitauit illum a mortuis. De qua re Auguſtinus ſic: *intellige tu circunciſionẽ, & eſto circunciſio: intellige & eſto. Intellectus bonus ſed omnibus qui faciunt eum. Non Vtique fruſtra octauo die iuſſus eſt infans circuncidi, niſi quia petra qua circumcidimur Chriſtus erat. Cultellus enim petrinus circunciſus eſt populus. Petra autẽ erat Chriſtus.* Hęc ſane circuciſio ſpiritualis atq; perfecta, inchoatur quidem à viris Euangelicis in hac vita mortali, ſed plena perfectaq; non obtinetur, niſi in Reſurrectione vitę immortalis, in qua omni cõcupiſcentia relegata, atq; vniuerſo mortalitatis

Cyril lib 1. de adorat. & cultu in ſpiritu.

Aug. ſerm. 13. de temp.

Coloſſ. 2.

Auguſt. de Verb. apoſtol. ſer. 15.

X 2 præpu-

præputio amputato, corruptio tranſit in corruptionem, mors in vitam, dedecus in gloriam, peccati lex in ipſam plenitudinem gratiæ: quod ſane ampliſsimum glorioſæ circunciſionis myſteriũ mirificis laudibus ſancti Patres celebrant, & in cælum tollunt. Atque ob eam rem populo Iſraelitico, cũ iam eſſet in terram promiſſionis inferendus, ſecundam circunciſionem docent diuinitus imperatam, eamq́ue non à Moyſe, ſed à Ieſu duce celebratam. Qui Saluatoris noſtri figuram & actu & nomine expreſſerit.

5 Quid ſignificet octauus dies circunciſionis neceſſario deputatus.

Neque enim magno myſterio vacat, quod Chriſtus octaua die eſt circunciſus, neq; temere dies octaua præſcripta diuino inſtituto circũciſioni fuit. *Infans*, inquit, *circũcidetur octauo die.* Quod præter naturalem conuenientiam, quòd ſeptem primos dies animal imbecillum admodum ſit, & quauis mutatione grauiore periculũ mortis adeat, vt Ariſtoteles, vt Phyſici etiam ſentiunt. Ex quo fieri ille cenſet, vt nomen infantibus ante diem ſeptimum non imponatur, quod vſque ad eum diem, vtrum durare habeat, minime liqueat, nomen autem niſi rei manſuræ non ponitur. Hac ergo excepta phyſica ratione, fuit ſine dubio longe certior myſterij ratio, ne ante octauum diem infans circũcideretur. Idq; ita obſeruatum, vt etiam periclitante paruulo originalis peccati remediũ aliud quæreretur, per fidẽ nimirũ aliquo ſigno declaratã, vt fœminæ etiam iuſtificabantur, & maſculi ipſi ante circunciſionem inductã. Quod accidiſſe puero ex Bethſabe nato credimus, quem ideo nõ fleuiſſe mortuum Dauidẽ Ambroſius ſcripſit, quod ſalutem eſſe conſecutum non dubitaret. Ergo cũ octaui diei præciſa obſeruatio circunciſioni adhibi-

Gen. 17.

Ariſtot. de hiſt anim. lib. 7. c. 12.

Plurimi infantes ante ſeptimũ diem intereunt.

Vnde fit vt nomina ſeptimo die imponãtur tanquam ſaluti tam pueri magis credamus.

hibita neceſſario fuerit, magnũ aliquid octaua indicari cenſuit Spiritus ſanctus. Id magno conſenſu Patres declarant vitæ beatæ ſignificationẽ continere, quã Chriſtus reſurgens ex mortuis morte perempta, atq; omnibus mortalis vitæ miſerijs amputatis hominibus attulit. Nam reſurrectionem die octauo, qui eſt etiã propterea Dominicus appellatus, accidiſſe nemo neſcit. Is dies quoniã exactis ſeptẽ diebus hebdomadæ, quibus mundus eſt cõditus & Dei requies acta, redit ad primum circulo quodã, ac iam eſt alterius principiũ hebdomadæ, propterea æternitatem, ac nouæ vitæ regenerationem oſtendit. Cũ ſit ergo æternæ beateq; vitæ ſymbolum quoddã octauus dies, in eo circuncidi oportuit Chriſtũ, qui erat ſpoliaturus carnem noſtram carnali omni cõcupiſcentia & miſeria, ipſo præputio denotata. Ad eam rem prædicandam, & beatitudines prædicatæ ſunt octo, & primæ atq; octauæ idem eſt præmium propoſitum, regnũ cęlorum: & Eccleſia etiam præcipuas ſolennitates octaua claudere ſolet, & pro octaua pſalmi complures inſcripti reperiuntur. Quin etiam Diuus Epiphanius ipſum nomen Ieſus, Græcis literis explere docet numeros octingentos octaginta octo: quam rem Beda luculenter demonſtrat pertinere ad Reſurrectionis perfectionem, quæ ter repetito numero octauo ſignificatur, declarandam.

Ambroſ. in orat. funebri Valentiniani iunioris. *Iuſtinus in colloquio Trypho.* *Auguſt. ſer 15. de Verb. Apoſt.* *Bern. ſer. 3. de Circun.* *Cypria. ſer. de Circun.* *Epiph. hær. 34. paulo ante medium.* *Beda in 2. c. Lucæ.*

Circunciſo iam puero nomen Ieſus, id eſt, Saluator imponitur. Nimirum non prius quam plagam accipiat, & ſanguinem fundat, glorioſi nominis præconio potitur. Sic habebant cum Patre æterno pacta conuenta: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.*

6 Circunciſione opus ad ſalutis nomẽ adipiſcendum. *Eſai. 53.*

 Et

Et rurſus: *Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur: in ſcientia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit.* Quod ſi Christo tanti conſtitit ſalus hominis, ipſi homini nonne aliquid erit pro ſalute ſua agendũ? Si ille vt Saluator ſit atq; dicatur, circunciditur, tu ne vt ſaluus ſis, nihil perpetieris? Pulchrè Bernardus, *Itane ſano opus eſt medicina, & non potius male habentibus? imo vero, ita ne eget medicamine, non æger ſed medicus?* Nolite vos ipſos fallere fratres, ſi Chriſto tot & tanta tolerata ſunt pro ſalute veſtra, vobis nonnihil etiam tolerandum erit, vt ſalui ſitis. Apoſtolum audite: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt conglorificemur.* Conſortium gloriæ non feret, qui conſortem ſe paſſioni negauit. Rectè prorſus Bernardus admonet: *Et nos fratres circuncidi neceſſe eſt, & ſic nomen ſalutis accipere, circuncidi ſane non litera ſed ſpiritu & veritate, circuncidi non vno membro, ſed toto corpore ſimul.* Circuncidat oportet carnis ſuæ ſuperflua, reſecet voluptates, vanitatibus renũtiet, faſtũ amputet, cupiditatem detruncet, ambitionem abſcindat, curioſitatem adimat, gulæ oblectamenta detrahat, veſtitu & cultu ſit parco, omni deniq; actu moderatus ſit, quicunque inſigniri glorioſo [nomine cupit, vt ſaluus ipſe Chriſti Saluatoris ſocius ſit. Filij Iſrael non ante in terram promiſſionis introducti ſunt, quam præputia longo tempore inueterata amputarent, idq; imperio Ieſu ducis magni qui prius Auſes, mox Ieſus diuinitus appellatus eſt: ſignificat autem vt Tertullianus docet imo patres omnes, Chriſtum Ieſum, qui mundauit ſibi populum acceptabilem ſecta-

Bern. ſerm. 1 de Circũciſ.

Rom. 8.

Bern. ſer. 1. de Circun.

Tertull. lib. aduerſus Iudæos bene poſt medium.

ſectatorem bonorum operum. Quam circunciſionem non carne ſed ſpiritu Propheta prædicat, vt iidem Patres admonent, cum ex Dei perſona præcipit, *Circuncidimini Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum.* Abraham quidem, vt Auguſtinus doctè animaduertit, cùm nomine auctus eſt diuinitus, tunc iuſſus eſt circuncidi. Neque ipſe ſolus ſed vniuerſa quoque familia eodẽ ritu & more circunciſa eſt: Patrẽ veriſſimũ multarum gẽtium Chriſtũ agnoſcere debemus, qui pater futuri ſeculi nuncupatur: at eo nomine quo nullum eſt maius, à patre decoratus eſt, cum ſeipſum gladio & ſacrificio obtulit. Nonne id præclarè demonſtrat Apoſtolus? *Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem crucis: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.* Sequatur ergo familia omnis magni Patriarchæ Abrahæ exemplum: & ſinat ſe Chriſtiana gens gladio ſpiritus circuncidi, vt ſicut ſocij paſſionum ſumus, ſic & ſocij efficiamur conſolationum per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Hieron. lib. 2. contra Iouin.
Auguſt. li. 16. de ciuit. c. 26.
Gen. 17.
Eſai. 9.
Philip. 2.
2. Cor. 1.

IN EODEM DIE CIRCVNCISIONIS, CONCIO TERTIA.

De nomine Ieſu.

Vocatum eſt nomen eius Ieſus. Luç. 2.

1. Dei nomen eſſe incomprehẽſibile.

QVOD *nomẽ Dei, & quod nomen filij eius ſi noſti?* Id quærens Salomon declarat certè tantam eſſe eius rei altitudinem, vt eo pertingere humana ſcientia non poſſit. Eſt enim nominis propria vis, rei eius cuius eſt nomen, naturam indicare: ob eamq́ue cauſam Adamo omnia animantia repræſentata Scriptura ſacra narrat, *Vt videret quid vocaret ea*, id eſt, vt perſpecta cuiuſq; natura ſapienter nomina imponeret. Eſt vero Dei natura & eſſentia ea, vt cogitationem omnem ingeniumq́ue humanũ longiſſimè excellat. *Deus incomprehenſibilis cogitatu*, ait Hieremias. Facilius exiguus vrceus capiat Oceanum, quam mens noſtra naturam illam. Olim cum fortiſſimus vir Iacob diu cũ Angelo lucta certaſſet, nomenq; Angeli ex eo quęſiſſet, reſponſum tulit eiuſmodi. *Cur quæris nomen meum?* quod eſſet nempe mirabile. Quod ſi audaciæ eſt, ne temeritatis dicam, eius ſubſtãtiæ velle ſcire nomen, quæ quamuis ſubtilis & incorporea, excelſaque eſt, tamen & condita eſt, & finita, certiſque naturæ limitibus circunſcripta, quo pacto non ſit maxime temerarius habẽdus, qui Dei, id eſt, illius omnium effectricis incomprehenſæque eſſentiæ nomẽ inquirat? Audi magnum Dionyſium ea de re Theologicè ſane diſſerentem: *De hac igitur*, inquit, *superſubſtantiali ſecretiſſimaq; deitate neque dicere quicquam, neque cogitare præſumendum eſt aliter, quã ſacra nobis eloquia tradiderunt. Nanque eius (quicquid tandẽ ipſa eſt) & ſcientia & intelligẽtia omnibus eſt inacceſſa ſubſtantijs, vtpote ab omnibus altiſſimis modis excepta. Denique Theologos* plu-

Prou. 30.

Gen. 2.

Hiere. 32.

Gen. 32.

Dionyſ. c. 1. de diuin. nominibus

plures inuenias illam non modò ut inuiſibilem incomprehenſibilemq́, laudaſſe, verum & inſcrutabilem inueſtigabilemq́, dixiſſe, quaſi nullum ſtet veſtigium eorum, qui ad eius ſecretiſſimam infinitatem penetrarunt. Et idem deinceps: *Arcanum quidem diuinitatis quod intellectum omnem ſubſtantiamq́, traſcendit, inſcrutabilibus & ſacris animi venerationibus, ineffabilia caſto honorantes ſilentio, ad eos quos ex ſanctis literis haurimus, fulgores intendimur*. Hæc Dionyſius de diuinis nominibus ſcripturus præfatus eſt.

Quod ſi de huius viri ſententia ipſum cæleſtem Cherubim volatum, alaſque perniciſſimas atq; celerrimas effugit vincitque illius celſitudo ſubſtantiæ: cuius inſaniæ fuerit ſcarabæum eo contendere velle? Quod nomen igitur filij Dei, ſi noſti? Sed quod nos aſſequi nulla ratione poteramus, id Dei clementia & bonitas hodierno die ſingulari beneficio præſtitit, nomenque ſuum hominibus manifeſtum fecit. Nam quia diuina natura, comprehendi nec nominari à nobis aptè poterat, humanam Deus aſſumpſit nobis non ſolum notã, ſed communem etiam maximeq; tractabilem atque conſpicuam. Itaque illam maieſtatem incomprehenſibilem in exigui pueri anguſtias incluſit, qui & corpore tenerrimo & ætate recenti dierum octo non ſolum oculis ſpectari, & ſenſu cognoſci, verum poſſit etiam complexu facillimo aſtringi. In eum puerum intuẽs Eſaias lętiſſimus canit, *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius Admirabilis*. Nempe is, quem antea nec noſſe, nec nominare licebat, pro ſua magnitudine, ſimul atq; paruulus effectus eſt, nomen accepit, licetque homini Deum *Eſai.9.*

vocare nomine proprio. Ac pueris ſane nominari ſolent, quo & ipſi vocentur, & ſi quādo vocentur agnoſcant, vocantibuſq; reſpondeant. Nunc igitur quoniam Deus puerulum ſe nobis præbet, & vocare poſſumus, cuius ante nomen (quod eſſet ineffabile) ignorabamus, & vocatus ipſe de nomine reſpondebit? *Propter hoc, ait idē ipſe, ſciet populus meus nomē meū in illa die, quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum.* Iam ſe præſentem exhibuit, iam non per nuntios & deſcripto agit, vt quondam: ſed ipſe coram eſt, oculis mortalium adeſt, ob eamque rem nominis ſui copiam populo ſuo ſe feciſſe ſignificat.

Eſai. 52.

2. Nomen Ieſu, id eſt, Saluatoris eſſe præclariſſimū.

Ad res omnes nominari videmus ex eo, quod in ipſis præcipuum eſt, quodq; plurimum eminet. Regi, quanuis dux quoque ſit, ſi ducem non Regem appelles, iniuriam feceris: ſi Regem Hiſpaniæ, malis Siciliæ Regem aut Neapolis dicere, ineptus habearis neceſſe eſt. Neque Epiſcopū quiſquam diaconum aut presbyterū vocat, neque Papam Epiſcopum: tametſi & Papa Epiſcopus, & Epiſcopus Presbyter ſit. Cur quæſo? quod ſolenne vſitatumque ſit de præcipuo rem nominare, titulum cuique aſcribere maximè inſignem. Id hodie contrario modo factum cernimus. Cū ſint enim plurima eademq; clariſſima nomina Dei, & maxime illuſtres tituli, illū præferri cæteris intuemur, qui humilior obſciuriorque ſit. Quid enim ad illam maieſtatem, vocari Saluatorem hominum: Nanque vt Epiphanius literis tradidit, *Ieſus in Hebraica lingua curator appallatur, aut medicus & Saluator.* Medici igitur aut chirurgi officium exponere videtur id nomē, quod ægrotis ſalutem afferat, atq; amiſ-

Epiphan. hæreſ. 29.

ſam

ſam valetudinē recuperet, res quidem nō mala ſed tamen abiecta & humilis, neq; ea maieſtate digna. Nonne potius erat, antiquo nomine Exercituum Dominum appellare? aut omnipotētem, quemadmodum Prophetæ appellant? aut certe ſublimi nomine Altiſſimum, vt Dauid hunc eundem Dei filium vocat? Num hoſce titulos atq; hæc illuſtria nomina amiſit, propterea quod factus eſt homo? Minime vero. *Et vocatum eſt nomen eius Ieſus.* Et nomen & rem Euangelia tradunt, *Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum.* Nempe id Saluatoris nomen nequaquam Apoſtolo Paulo videtur cæteris inferius aut obſcurius, quin potius omni alio nomine excellētius atq; ſublimius. *Exaltauit*, inquit, *illū, & dedit illi nomē, quod eſt ſuper omne nomen: Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur* Nam ſicuti Bernardus præclarè ſcripſit, eo nomine ea omnia continentur nomina, quæ Propheta recenſet: *Vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis.* Denique Ieſus Saluator minime ab eo differt, quod idem Propheta futurum Chriſti nomen prædixit, Emanuel, hoc eſt, Nobiſcum Deus. Eſt enim Ieſus, Deus homo, hominum defenſor, adiutor, atque ſeruator.

Pſalm. 86. *Matth. 1.* *Philip. 2.* *Bern. ſerm. 2. de Circunc.* *Eſai. 9.* *Eſai. 7.*

Quem plane titulum tanquā ſibi ſummopere illuſtrem glorioſumq; Deus præ omnibus alijs elegit, in quo non modo bonitas ſapientiaque eius ſpectetur, ſed ipſa potentia & maieſtas ſummopere eluceat. Id vt ſe habet, cognoſcere, noſtra maxime refert. Etenim creandis quidem cælis, cæleſtibusq; ſpiritibus infinita prope multitudine, perfectione naturæ eximia, terræ quoque

3. Maius & præſtantius Deo fuiſſe ſaluare quā creare hominem.

que

que & animantium, rerumq; aliarum omnium tam multiplici tam abſoluta forma condenda, elucet ſatis Dei magnitudo & omnipotẽtia, quę tot & tanta produxerit, nulla ope, nullo cuiuſq; auxilio aut opera. Sed vt auxilio non eſt vſus operave cuiuſquã, tñ neq; volẽti & imperanti obſtare potuit quicquam: impedimentum Creatori creatura nõ fecit. At iuſtificando ſaluandoq; homini, maiori opus eſt ope, fortiorque manus Dei rem perficit: quippe cum habeat reſiſtẽtem ſibi hominis voluntatem, peccato armatã, Deoque infeſtam. Quam plane voluntatem repugnãtem vincere, & nulla violentia inducta, liberrimam, potius in cõtrarium flectere, ſibiq; ſubdere, id pfecto ſummopere infinitam illius diuinæ maieſtatis potentiam declarat, infinitæ bonitati ſapientiæq; nõ imparem. Diſputat eximiè Auguſtinus, quam magnum Dei opus ſit iuſtificatio impij his verbis: *Prorſus maius eſſe hoc dixerim (loquitur vero de iuſtificatione impij) quam eſt cælum & terra, & quæcunq; cernuntur in cælo & in terra. Et cælum enim & terra tranſibit, prædeſtinatorum autẽ id eſt eorum, quos præſcit, ſalus & iuſtificatio permanebit. Sed & in cælis ſedes, Dominationes, Poteſtates, Archangeli, Angeli, opera ſunt Chriſti. Nunquid his operibus maiora facit, qui operãte in ſe Chriſto, cooperatur ſalutẽ æternã ac iuſtificationem ſuam? Non hîc audeo præcipitare ſententiam. Intelligat qui poteſt, iudicet qui poteſt, vtrũ maius ſit iuſtos creare quã impios iuſtificare. Certè enim ſi æqualis eſt vtrũq; potentia, hoc maioris eſt miſericordiæ.* Magnifice prorſus Auguſtinus opus iuſtificationis ſuper cælos extulit. Illud autem attentius conſiderandum eſt quod Scriptura diuina cum de creatio-

Auguſt. in Ioan. tract. 72.

ne agitur, ſimpliciter dixiſſe ſat habuit. *In principio creauit Deus cælũ & terram*: At cum de inſtificatione ſermo eſt, cum magna emphaſi dicit: *Ego ſum ego ipſe ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me.* At certe quanta ea res ſit, verbis paulò ante illis oſtẽdit. *Seruire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.* Terras, maria, cælos ſine vllo labore cõdidit, imo vero per ludum & iocum, vt teſtatur Sapientia de ſe, *Cum ego eram cuncta componens, & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarũ.* Totum illud hexameron, id eſt, ſex dierum opus tanquam ludicrum ſibi fuiſſe omnipotens ſapientia cõfirmat: eadẽ cum de redimẽdo homine, & peccato abolendo agit, ſeruitutem & laborẽ plurimum narrat. Hoc adeò difficile & arduũm opus, vt fatigari, & ſudare, & laſſeſcere Deo conuenerit, vt nomen decuſq; Saluatoris auferret, meritoq; eo titulo iam gloriatur. *Gen. 1.* *Eſai. 43.* *Prouerb. 8.*

Vocatum eſt nomen eius Ieſus: Si Saluatoris præſtantiam cognoſcere cupitis, cõſiderare debetis, & quibus ex malis eripiat, & quæ bona cõferat in hominem. Recordamini Mardochæum, quem necis dãnatum, cum patibulum erectum expectaret, momento temporis Regia magnificentia non ſolum cruciatu infamiaq; liberauit, ſed etiam regni inſignibus gloriaq; conſpicuum ſuper omnes proceres euexit, atque ipſi hoſti Amano, quã parãuerat in Mardochæum, crux eſt reddita. Quæ inopinata mutatio, quãtum cunctis admirationis attulerit facile cogitare poteſtis. Qui erat heri reus atrocis teterrimique ſupplicij, hodie ſecundus a Rege in aula floret, atq; in vniuerſo Imperio dominatur. Nihilominus 4. Exquibus quãq; magnis malis Ieſus eripiat hominem. *Eſther. 6. 7.*

no minus accidit ei, quē Chriſtus ſua gratia iuſtificat, quippe de æternæ damnationis infeliciſſimo ſtatu, non ſolum in libertatem, ſed in regnum etiam ſempiternum transfertur. Quas duas res Paulus præclarè commendat illis verbis: *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum*. Duæ certe res ſunt, & à peccati miſeria liberari, & hæreditatis cæleſtis iure potiri. Si ſola illa prior præſtaretur, eſſet tanti beneficij, vt par ei hominis gratia vnquam eſſe non poſſet. Quis enim dicat quæ ſint & quanta peccati mala? Socratem refert Plutarchus philoſophiæ ſuæ ſummam caputq; ne illud dicere ſolitum, *Noſſe hominem mala ſua, hiſq; liberari*. Neque erat exigua profeſſio ea, quam profecto præſtare Socratis doctrina non poterat, præſtat vero vnicè Euangelium Chriſti. Læſæ maieſtatis reus fortunis, dignitate, ac vita ipſa iure priuatur: generis aut officij ſi qua habet ornamenta, ſtatim amittit, bona publicātur omnia, mors deniq; ignominioſa ſuccedit. Iam crimē quodcunq; peccatūq; mortiferum in Deum admiſſum, lęſę maieſtatis diuinæ reatus eſt, quod ſignificat Sapiens cū dicit, *Initium peccati apoſtatare a Deo*. Id quoniam crebro facileq; vſurpatur, non magni fit. Sed res eſt vehementi dolore digniſſima, eo ipſo ſcelere admiſſo, mortis reatu addici hominē, mortis inquam æternæ. Nobilitatis iure omni excidit, qui filius Dei eſſe deſiſtit, diuina gratia nudatus, bona omnia merita amittit, peccati ſeruituti addictus. Sic iuſtitia olim originali perdita, quæ ius quoddam erat diuinæ familiæ ac nobilitatis, imperio etiam ſubditorum exutus eſt homo.

Coloſſ. 1.

Socrates.

Re-

Repugnat appetitus ſenſitiuus rationi, caro ſpiritui obſiſtit. Summa in bonum difficultas agēdi, facilitas in malum ſumma. *Spoliauerunt eū, ait, plagis impoſitis, ſemiuiuo relicto.* O miſerum ſtatum atque deflendum, quam multi errores & tenebræ. Quantæ & quam ſæuæ animi perturbationes, iræ, timores, curæ, mœrores, ſuſpiciones, cupiditates, deſperationes, inuidiæ, furores, impetus, odia, impotentes amores, triſtiſſimi exitus, pugnæ intus ſæuæ & cruentæ. Iob dolenter Deū appellabat: *Quare me poſuiſti cōtrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis?* Paulus clamitabat: *Infelix ego homo, quis me liberauit de corpore mortis huius?* Dauid vociferabatur, *De profundis clamaui ad te Domine.* Et erant illi viri ſanctitate præcipua: quid homines ſentire oportet, quorum eſt longe peccati ſeruitus grauior? Quis enim tam dura vincula, tetrumque carcerem peccati non ſentiat? Aut quis ea mala ſentiens, non ingemiſcat, non ploret, nō diuum atque hominum fidem opemque imploret? Eſaias quidem rectè vaticinatur & merito, *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Saluatorem, & propugnatorem, qui liberet eos.* Fieri non poteſt, vt qui mala cognoſcit ſua, non ijs remedium ſedulo petat. Neque poteſt, qui ſenſu doloris inter plagas vritur, non clamare, & plagis modum precari. Quod ſi nos minime vociferamur & quærimur, id eſt in cauſa, quod mala non cognoſcimus noſtra, eſtque id omnium malorum malum maximum. *In magno*, ait Scriptura, *Viuentes inſcitia bello, tot & tanta magna mala pacem appellans.* Pulchrè id à Sapiente dictum de genere hominum perditorum inſano. Nam quibus ſenſus ali-

Luc.10. *Iob 7.* *Roman.7.* *Pſal.129.* *Eſai.19.* *Sap.14.*

aliquid ac mentis relictum eſt, ij, profecto malis excitati ſuis, ſalutem tot morbis quærunt, neq; aliam inueniunt vllam, niſi eam quam affert Ieſus. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ.* Propriũ ac peculiare munus Ieſu, ſaluos facere homines, ex miſerijs eripere omnibus, quam rem profitetur & præſtat libenter, & in laude ponit, ob eamq; rem vocatum eſt nomẽ eius Ieſus.

Matth. 1.

5. Quam magna bona ijs quos ſaluat, Ieſus cõferat

Neque vero malis ſolum miſerijsq; ingentibus Ieſus liberat ſuos, verum bonis etiam cumulat infinitis. Vtrumq; enim, ſi meminiſtis, afferebat Apoſtolus. *Eripuit nos de poteſtate tenebrarũ quod erat prius: & tranſtulit in regnũ filij ſui dilecti.* Hoc eſt alterum. Itaque ſeruator noſter Ieſus Chriſtus ſeruos ſupplicio mortis æternæ addictos non putauit ſolum liberandos, ſed pręterea libertate donatos regni iure auxit, Deiq; filios effecit. Magnam eam felicitatem Salomon narrat, *Quod de carcere catenisq́ʒ interdum quis egrediatur ad regnum*, quam felicitatem cùm Agrippæ Herodi accidiſſe tum Claudio Imperatori hiſtoriæ produnt, alter à Caio de vinculis ad regnum Iudaicum erutus: alter hoc ipſo Caio extincto latitans ab ijs eſt Imperator ſalutatus, à quibus vltimam cladem metuebat. Sacræ literę Ioſephum Danielemque commemorant id gloriæ felicitatisq́ue cõſecutos, vt è carcere aut cauea ad regni præclariſſima munera aſciſcerentur. At id quod rarum ac mirabile vix tot ætatibus euenit, fit in regno Chriſti ſane quotidie *Dedit*, inquit, *eis poteſtatem filios Dei fieri.* Filios Dei, reges cæli eſſe oportet, diuinæ gloriæ hæredes. Regno nihil habent humanæ res maius & pulchrius. Qui regnat, excellat omnibus alijs

Eccleſ. 4.

De Claudio Suetonius.

De Herode Agrippa Ioſephus.

Ioan. 1.

alijs neceſſe eſt, neq; eſt quicquam quod expetāt homines æquè vt excellentiam. Qui regnat, iucundis omnibus fruitur, cum ſelectiſſima quæq; illius voluptati pareāt. Qui regnat denique, voluntatis imperio cuncta gerit, cuius nempe decretis cedere atque obtemperare omnes oportet. Itaque cum in rebus humanis nihil amplius & præclarius ijs regni fructib⁹ exiſtat, cōuenienter diuinæ litteræ bona ea quæ maxima & ſumma Chriſtus confert, regnum cælorū appellant. Quare in illa patria cæleſti magnitudine infinita bonorum potiti beati homines in Chriſtum intuentes ad hunc modum concinunt: *Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, & feciſti nos Deo regnum, & ſacerdotes & regnabimus ſuper terram.* *Apoc. 5.* Propterea etiam diademata commemorant cęteraque inſignia regia illis ſenatoribus propria, quippe qui cum Deo & Agno regno ſempiterno diuino iure potiantur. Dices fortaſſe, ineptum videri tot eſſe vno in regno reges, vel potius totidem eſſe Reges in illo regno, quot ciues. Regnare enim vnius eſt, non multorum. Quod ſi Reges in cælo omnes ſint, vbi erūt ſubditi, quos regant? At vide quāta illius ſit regni cæleſtis amplitudo & maieſtas. Nam ſi quid eſt in regno voluptatis & gloriæ, id cumulatè habent cuncti illi beati. Quid enim tam regium eſt, quam volūtatē vnius reliquos omnes ſequi? at id in illa patria nemo eſt, qui non habeat. Nihil eſt enim ꝙ velit quiſquam, quin cæteri omnes ſtatim & velint & aſſentiantur: neq; regnum regi paret vllū æquè, vt illi omnes cuicunq; beato obtēperant. Quare fit vt cum rex ſit quicunq; Deo fruitur, & omnes ſint certè reges, & quod pulcherrimum dictu eſt, Reges ſint Regum omnium. Nam præ

charitate diuina non ſolum Deo ſe quiſq; ſummittit, ſed cuicunq; etiam Dei amico germano. Sin minus quiſpiā capiat eam cæleſtis regiæ claritatē atq; amplitudinē, det operā, vt intelligat, quid illud ſit ꝙ præcepit Paulus: *Per charitatem ſpiritus ſeruire inuicem*: quæ plane charitas ſpiritus nuſquam ita eſt perfecta abſolutaq;, atq; in illa vita beata. Neq; vero eſt ea charitatis ſeruitute liberrima illuſtrius vllū aut præſtantius imperium. Nam quæ in humano regno nō ad gloriam voluptatiſq; dulcedinem, ſed ad moleſtiā curarū, laborumq; pertinēt, ea ab illo regno lōgiſſime abſunt omnia. Nulli ibi angores, nullæ inſidiæ, nullus nuntius infauſtus, non doli, non conflictus, non cæteræ moleſtiæ, quæ regnum mortalium graue ærumnoſumq; reddunt. Illic pax perpetua, lætitia minime interrupta, ſecuritas ſempiterna. Atque hæc bona omnia confert Ieſus: eam ſalutis felicitatem tribuit. *Vocatum eſt nomen eius Ieſus.* Idcirco diuina eum Scriptura & Dei ſalutem vocitat, & ſalutare Dei, & Deum Saluatorem meum. Cui Dauid canit non tantum: *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui redimit interitu vitam tuam, qui ſanat omnes infirmitates tuas.* Sed etiam malorum depulſione commemorata bonorum cumulum celebrat, adiungens: *Qui coronat te, in miſericordia & miſerationibus: qui replet in bonis deſiderium tuum.* Coronam certè regiam tribuit, bonis omnibus inſtructam, nihil votis reliquit infectum. Quanta Ieſu noſtri benignitas, quanta amplitudo. Verè eximius Saluator hominum, cuius præſtantiſſimo nomine tanta ſalus, tot ſempiternæ ſalutis iucunditates & decora continentur.

Galat. 5.

Pſal. 103.

Iam

Iam illud conſiderate, quod eſt omnium caput, ijs malis quæ diximus nos liberaſſe Chriſtū, atq; ea bona attuliſſe quæ audiſtis, non per otiū quidem, aut vili aliquo pretio dato, ſed ſummis ſuis laboribus, multo ſanguine fuſo, ærumnis toleratis maximis. Vt nos faceret Reges, ipſe ſeruus eſt factus: vt nos culpa exolueret, pœnæ ipſe addictus eſt atrociſſimæ. Id ſcilicet ſibi vult circunciſio, id plaga infantulo tenerrimo inflicta, id diuini ſanguinis perfuſio, vt vocaretur Ieſus: Saluatoris glorioſum nomen ſuo ſibi ſanguine comparauit. Bernardus rem animaduertit præclaram. *Merito ſane*, inquit, *dum circunciditur puer qui natus eſt nobis, Saluator Vocatur, quod Videlicet ex hoc tam cœperit operari ſalutem noſtram, immaculatum illum pro nobis ſanguinem fundēs. Propter hoc ſiquidem circunciſus eſt, propter quod natus, propter quod paſſus. Nihil horum propter ſe: ſed omnia propter electos.* Conſentanea Paulo Bernardus, loquitur, cum dicat ille humiliaſſe ſe Chriſtum vſq; ad mortem crucis, ac propterea nomine omnium excellentiſſimo donatum. Quod ipſe Chriſtus aſſeruit, oportuiſſe ipſum pati: & ſic in gloriam ſuam intrare. Quę eſt ſane redēptio hominum. Quod ſi Chriſto ſalus noſtra tam chara fuit, & tam care conſtitit, quid eſt quare noſtrā ipſi ſalutē tantopere negligamus? Quibus ſupplicijs, & qua ignominia ſempiterna nō ſimus digni, modicum laborem pro re obtinenda tam pretioſa recuſantes? *Quomodo nos effugiemus*, aiebat Paulus, *ſi tantā neglexerimus ſalutē*? Quem ſanguinē fudimus? quę cruciamenta ſumus hactenus perpeſſi? quos gladios? quas flāmas? quæ verbera atrocia? Omnino ꝓ ſumma re cōparanda vix pretij quicquam

6 Chriſto Saluatoris nomē ſanguine partū: nec ſine labore ſaluus fit quiſquā, multoque minus alios ſaluos facit.

Bern. ſer. 2. de Circum.

Heb. 2.

damus. Diſcant præterea duces populi Dei, diſcant magiſtri Chriſtianæ familiæ, quibus rationibus ſalutem ſuorum quærere debeant: paſtores gregis dominici ne ſibi perſuadeāt verbo tātum & imperio ſalutem ouium Chriſti contineri. Si Chriſtus princeps paſtorū, ſi Rex Regum nō ſine ſudore & ſanguine ſalutem hominum cōparauit, quid eſt quare hominis æquè miſeri & imbecilli putent otio & voluptate rem Chriſtianam atq; Eccleſiaſticā procurandam? Secus plane cenſebat Paulus, qui de ſe diceret, *Omnia ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalutem conſequātur.* Atque alias: *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionū Chriſti.* Quā numero multa & grauia percenſeat, quæ perpeſſus ſit cauſa ſuorum, dici niſi oratione longiſſima non poteſt. Nimirum quas animas Chriſtus Deus omnipotens, nō niſi magnis ſuis ærumnis anguſtijſque acquiſiuit, eas ſeruis ſuis non vult vili conſtare. Ergo circuncidant atq; amputēt non ſolum vana & ſuperflua neceſſe eſt, ſed ipſa etiam ſibi neceſſaria vitæ cōmoda detrahant, neque carni pareant, neque vulnera ſi opus eſt, plagaſque detrectent. Sic nomen quod eſt ſingulare atque incommunicabile Saluatoris, cum non ſit aliquod aliud nomen in quo liceat ſaluos fieri, communicare tamen Ieſus ipſe amat, atq; ea gloria & laude dignatur ſuos, vt ipſi ſuo etiam modo Saluatores animarum & dicantur & ſint: quod eſt ab Abdia Propheta perſpicuè dictum: *Et aſcendent Saluatores in montem Sion, iudicare montem Eſau, & erit Domino regnum.* Quæ verba Abdiæ videtur Apoſtolus Iudas dilucida facere, cum ita adhortatur: *Et hos quidem arguite iudicatos, illos verò ſaluate de igne rapientes.* Neque ab ea ſententia abeſt

2. Timot. 2. *Coloſſ. 1.* *Act. 4.* *Abd. 1.* *Iuda 1.*

eſt quod Paulus teſtatur de ſe ac ſui ſimilibus. *Alijs quidem odor mortis in mortem, alijs odor vita in vitam.* Nam & ipſe Ieſus: Poſitus eſt in ruinā & reſurrectionem multorum. *Beatus ille Chriſti fidelis ſeruus, qui ſe ipſum expendere paratus eſt pro ſalute animarum, quas Ieſus ſanguine ſuo ſaluas fieri voluit.* 2. Cor. 2. Luc. 2.

Sed iam finis ſit, ſi modo nomen ipſum Ieſu, quo noſtra omnis ſalus continetur, qua ratione inuocare deceat, breuiter exponamus. Cum ſit enim medicamentum, & dulce ſimul & ſalutare, quis illius ſit vſus operæpretium eſt noſſe. Quam rem pulchrè, ſi quis alius, atq; aptè Bernardus explicat in Cantica ſcribens his verbis: *Hoc tibi electuarium habes ò anima mea reconditum in vaſculo vocabuli huius, quod eſt Ieſus: ſalutiferum certe, quodq́; nulli vnquam peſti tuæ inueniatur inefficax. Semper tibi ſit in ſinu, ſemper in manu. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* Non eſt præclarius, pulchriuſque ſignum nomine glorioſiſſimo Ieſu. Id ſignum, quo magis eluceat, & pectori & manui imprimendum: vt & cogitare ſemper de Ieſu libeat, & Ieſum imitari etiam iuuet. Dulce nomen, dulcis Ieſu memoria. Tale quippiā is Propheta ſentiebat, qui loquebatur: *Nomen tuum & memoriale tuum in deſiderio animæ.* Auguſtinus nihil ſibi dulcius nihil amicius ipſo nomine Ieſu fuiſſe teſtatur: & iucundè illud pronuntiare ſolitum ex Abacuch: *Ego autem gaudebo in Deo Ieſu meo.* Neque minus dulciter ſapiebat Bernardo ſic aienti: *Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus.* Ego vero addo ſicut eſt dulce & ſalutare nomen amantibus, ita eſſe terribile, & formidabile hoſtibus.

7. Ad omnia inuocandum dulce potenſq; nomen Ieſu.

Bernar. ſer. 15. in Cāt.

Eſai. 26.

Auguſt. lib. 18. de ciuit. c. 32.

Bern. ſerm. 15. in Cāt.

Pſal. 119.

Sanctum enim & terribile nomen eius. Magnus ille Antonius Abbas, vt narrat in eius vita Athanaſius, ſolo Ieſu nomine pronuntiato, Satanam truculentiſſimum hoſtem fugare ſolitus erat. *Athanaſ. in vita Anthonij.* Quare qui ſalutem integram perfectamque cupiat, ſalutari nomine vtatur, qui in medijs periculis auxilio præſenti indigere ſe non cernit, nomen potentiſſimum inuocet, qui hoſtes experitur graues infeſtoſque nomine terribili à ſe depellat. Alij quidem in curribus, atque alij in equis: nos autem in nomine Dei noſtri & ſalui erimus & vincemus, & regno ſempiterno potiemur. *Pſalm. 19.*

IN EODEM FESTO CIRCVNCISIONIS, CONCIO QVARTA.

De illis Verbis.

Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos vt abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria, ſobrie, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo.

Ad Titum 2.

FELI-

FELICITAS hominis perfe-cta, veri Dei certa & perſpi-cua cognitione continetur. Declarat id ipſa naturæ vis magna ex parte, quæ effecta cum videt pręclara, cauſarum efficientium cognitionem vehementer expetit: neque ante ea cupiditas conquieſcit, quam ad primam ſupremámque cauſam, vnde cæteræ pendent, peruentũ ſit. Sic diſputat D. Tho. ſic ſummi Theologi cēſent. Itaq; tametſi cęteras homo res ſciat oēs, niſi primũ rerũ principiũ autoréq; Deũ nouerit, nõ poteſt humanæ mẽtis deſideriũ expleri. Documẽto ſunt apertro ſeculi huius ſapientes, Philoſophi, quorũ fuit miſera ac nõ ſolũ improba vita, ꝙ aliarũ rerũ ſcientia imbuti, Deũ nõ ꝓ eo ac decuit, coluerunt, diuinũ atq; incõmunicabile nomẽ, rebus ab ipſo effectis, aut etiã ab hominibus cõfictis, abſurde tribuẽtes. Iſtorũ tantã abſurditatẽ ac vecordiã noſter Sapiẽs ſcitè reprehẽdit: *Vani ſunt*, inquit, *oẽs homines, in quibus non ſubeſt, ſcientia Dei: & de ijs quæ videtur bona, non potuerunt intelligere eũ qui eſt, neq; operibus attendentes, agnouerunt quis eſſet artifex.* In quam ſentẽtiam Paulus etiam loquitur, Philoſophorum inſipientiam irridẽs, *Euanuerũt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ, dicẽtes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt.* Nam creatore ignorato atq; contẽpto, creaturę cognitio detrimẽto potius quam commodo ſit, quod illius ſpecies ac pulchritudo occupare animum poteſt, beare non poteſt, niſi in ſummam veramq; pulchritudinem fiat ex inde gradus. De qua re prophetica voce Deus ipſe confirmat, *Nõ glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorie-*

1. In Dei cognitione felicitatem conſiſtere.

S. Tho. 1. 2. q. 3. art. 8.

Sapien. 14.

Roman. 1.

Hierem. 9.

tur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, noſſe & ſcire me. En tibi veram gloriam, veram ſalutem, veram vnamq; felicitatem, Deum cognoſcere: eo dempto, cætera nihil niſi fraudẽ, & moleſtiam & miſeriam habent.

2. Dei notitiã natura difficilem, gratiç dono facilẽ factam.

Sed cum eſſet tantopere neceſſaria hominibus ſalutariſque ſcientia Dei, tamen eam cõparare erat vſque eo difficile, vt rarus inter mortales ea præditus quiſquam exiſteret. Hic mihi accidiſſe videtur, quod perpetrato ſcelere, Adæ cõminatus eſt Deus, ne ad vitæ arborem cõtingendam poteſtas daretur. *Gen. 3.* Cherubino ancipitẽ gladium vibrante ac pro foribus paradiſi collocato. Itaque homines more pecudum terrena aſpicientes, cæleſtia obliti, corrupti omnes iacebant. Fallaci quadam boni ſpecie decepti, pro ſummo bono infimis rebus abutebantur. *Creatura enim*, vt ait Sapiens, *facta ſunt in muſcipulã pedibus inſipientium.* *Sapien. 14.* Atq; hæc erat quidẽ hominũ in abiecta iſta procliuitas, hæc tanta rerũ cæleſtium negligentia & contemptio, qua ex cauſa difficilis admodũ Dei cognitio efficiebatur. Et erat ipſa per ſe magnopere remota ac longe poſita ab aſpectu & cogitatione mortaliũ, quippe res altiſſima atque omni ex parte recondita. Nam is eſt, de quo dicitur: *Poſuit tenebras latibulum ſuum.* *Pſalm. 17.* Et *Lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed neq; videre poteſt.* *1. Tim. 6.* Is eſt: *Incomprehenſibilis cogitatu.* *Hiere. 32.* Denique eadem de re Iob, *Abſcõdita eſt ſapientia ab oculis omnium viuentium: volucres quoq; cæli latet.* *Iob 28.*

Quod ſi volucres cæli ea tam alta res latet, ſi volatum perniciſſimum, ſi aciem acutiſſimam aquilæ effugit illa ſublimitas, quid ſpei reliquum

quum ſit formicæ & culici ad eam altitudinem aſſurgendi? Humanus ſenſus per quam exiguus, ingenij vires imbecilles, diſciplina difficilis, fallax, incerta. Quænā in tantis difficultatibus mali pellendi ratio? quis ad veritatem cognoſcendam aditus? Quæ inueniendæ ſapientiæ ratio? Nēpe quod naturæ deerat, gratia contulit, neq; meritorū ſed miſericordiæ ratio habita. Quod homo preſtare non poterat, Dei benignitas dedit, latebat veritas, boni erat perexigua copia: quo homo aſſurgere nequibat, deſcendit illa maieſtas. *Poſthac*, inquit, *in terris viſus eſt, & cū hominibus cōuerſatus eſt.* Id prorſus eſt ꝙ hodie Paulus iucundiſſime ſonat: *Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri.* Apparuit in terra is, qui latebat in cælo. Præbuit ſe videndū atq; tractandū: neq; paucis quibuſdam ſelectiſque viris, ſed omnibus prorſus hominibus. Non iam Prophetis tātummodo & Patriarchis, & ſapiētibus, & ſanctis hominibus ſui Deus notitiam impertit: etiam plebeios, etiā imperitos & ruſticanos ad ſe vocat: paſtores Bethleemiticos, pecuarios homines ad ſui conſpectū aſciſcit. *Videbit omnis caro ſalutare Dei.* Magna hominibus Deum adeūdi, Deū conſpiciendi, alloquendi, tenendi, facultas data. *Bar. 3.* *Eſai. 40.*

At Deus hoc tēpore nequaquam apparuiſſe, ſed multo plus latuiſſe, quā antea, videri poteſt. Quid igitur apparuiſſe Apoſtolus Saluatorem prædicat? quid Eccleſia hiſce diebus cātat? Quis enim Deum agnoſcat infantem, vagientem, pānis inuolutum? An [illegible] pacto non potius ſe tegere ac celare illa maieſtas exiſtimetur? Quid vili præſepi cum ſolio Dei? quid diuerſorio anguſto cum Regia cæleſti? Iam circunciſum & flentem, & pauimentum ſpeluncæ cruore aſpergentem quis 3. Dei benignitatē ac breuitatem maxime in Chriſto apparere. *Epiphan. in ſpelunca circun-*

ſuper Cherubim ſedentem, non ignem & iacula ſonantia vibrantem: ſed miſericordiã & lenitatem, & paterni amoris dulcedinem præ ſe fert. Eas diuinæ charitatis opes qui non videt, cæcus profectò eſt, qui nõ amat, ingratus, qui nõ quærit & aufert, cũ copia fiat tanta, inſipiẽs & plane ſtultus. Neq; enim ſe vindicem modo peccatorum, ſed Saluatorem Deus offert, tantoq; magis eius apparet gratia, quanto ſe familiarius & ab antiqua terribilitate (ſi ſic dicere liceat) alienius gerit. Qui propius accedunt, & tractant, agnoſcunt, & ſummo mentis ardore inflãmati exclamant, *Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator*. Ita enim apparere voluit, vt lateret ſuperbos, ab hominibus agnoſceretur: vt paſtores ſimplices & manſueti facile inuenirent Regibus iracundis & vafris illuderet. *Quis Deus ſimilis tui.* *Eſai. 45.* *Mich. 7.*

Neque otioſa & ſuperuacanea cognitio Dei Saluatoris ſit oportet, ſed plena ſalutis, referta bonis immortalibus. *Erudiẽs nos*, aiebat Paulus, *Vt abnegemus impietatem & ſecularia deſideria.* Docet iam exemplo, quod aliquando docturus eſt verbo. Præſepe illud Chriſti, ſummi magiſtri cathedra eſt. Re ipſa inde cõcionator, & dicit, *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde.* Præclara illa prælectio diei natalis, præclara eruditio, de pannis, de præſepi, de iniuria frigidæ noctis: at hodierna quoq; inſignis oratio, eximia doctrina octauæ: *Erudiens nos*. Qua de re? Non vides circunciſum? non carnem ſibi abſcindi tolerãtem? Erudiens nos videlicet, *Vt abnegemus impietatẽ & ſecularia deſideria.* Hæc vera, hæc perfecta circunciſio, quam Chriſtus docet. Spiritualis eſt circunciſio, alio verbo ſed re eadem in diuinis lite-

4 A Chriſto diſcenda abnegatio ſeculi, & de circunciſione ſpirituali. *Matth. 11.*

literis mortificatio dicitur. Quę ſane ſiue circũciſio ſiue mortificatio Chriſtiana, non vni tantũ eſt, vt Iudaica, membro adhibẽda: ſed membris omnibus, atq; vniuerſo corpore. Audi Apoſtolum: *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram.* Membra omnia terrena amputare & circuncidere docet. Quod docebat, id ipſe agebat Apoſtolus, qui vt Cyprianus ait, *Corpus ſuum mortificabat, non tantum circuncidens illud ſeminarium membrum, ſed totum ſe cruçifigens, vt omnibus extraordinarijs motibus opponens cauterium, & corpus ſuum redigens in ſeruitutem.* Et Beda quidẽ venerabilis ex doctrina Apoſtolica docet omnia eſſe nobis membra circuncidẽda, cor, linguam, oculos, aures, guſtum, olfactum, manus: greſſus. Cuius verba repeterẽ, niſi lõgior iuſto eſſe vererer. Primum igitur ac præcipuum, omniũ cor: id circũcidi Deus iubet per Prophetam: nimirum amputatis ſuperuacaneis deſiderijs & cupiditatibus, purum ſimplexque Deus amat. *Et carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Non ſunt neceſſaria tollenda, ſed ſunt nimia reſecanda, quibus ſcatet, etiam immergitur humanus affectus. Vanas, inquam, & impuras, & ſtolidas cogitationes amputate, fratres de cordibus veſtris ſi Deo placere cupitis. Incircunciſos corde & odit & à ſe alienos ducit. Lingua quoq; circuncidenda inutili, prauoq; ſermone: labia incircunciſa Moyſes ſibi excuſabat, ne iret legatus ad Pharaonem. Omnes quidẽ decet, quod Paulus monet: ſcurrilibus, & ſtultiloquijs abſtinere, multoq; amplius noxijs & petulantibus, & malignis & detractorijs ſermonibus purgari: ſed ſacros viros in primis, ſacerdotes, Pontifices, Dei interpretes ac miniſtros, qui Moſis, officio fungi iuben-

Coloſſ. 3.
Cypr. ſerm. de Circun.
Rom. 13.
Exod. 6.
Epheſ. 5.

iubentur, vt Pharaonē arguant, Dei) populum laborantem liberent: hos inquā omnino decet à vanis & turpibus omnino alienos eſſe ſermonibus. Seuerè ſanè ſed non falſo Bernardus dixit: *Nugæ inter ſæculares nugæ ſunt: in ore ſacerdotū blaſphemiæ.* Quin etiā aures circuncidendæ, curioſitate reſecata audiendi, nouos rumores, inutiles intēpeſtiuos. Aures incircuncíſas Iudæorū Stephanus reprehendit: prurientes aures Paulus vituperat: ne obſcænis, ne laſciuis, ne vanis, ne detractorijs aures accommodētur, etiā atq; etiā laborandū. Neq; effugit manus nouaculā hanc: ſunt vngues quidam producti, adunci, rapaces; amputandi ſunt, & iuſto continendi. Nulla rapacium auium apta Dei ſacrificio, ſi legem Moſaycā conſulitis. *Qui furabatur, iam non furetur: Nolite errare regnū Dei nō poſſidebunt neq; fures, neq; rapaces, neq; maledici. Neque vero periuri.* An nō meminiſtis propheticæ viſionis cum delata de cælo ingens falx volitaret? nam falcem ſeptuaginta interpretes habent, & Grçci pleriq; patres, vbi vulgata noſtra volumen vertit. Ergo falx illa tam longa viginti cubitis, tam lata decē cubitis, acie acutiſſima & terribili quonā tēdit? in quos concitatur? *Et veniet,* (inquit diuinus ſermo) *ad domum furis, & ad domū iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & conſumet eum, & ligna eius & lapides eius.* Nolite iam mirari ſi mendaces & periuri & auari, & furaces cū magnas opes parauerint, repente obruantur, quod quotidie cernimus: ſi ex Cræſi fortunis ad Iri pauperiem ſubito veniant: ſi vmbratiles illæ diuitiæ tanquam præſtigiæ quædam cito euaneſcant: *Feſtinata ſubſtantia minuetur:* & male partum male dilabitur,

Bern. lib. 2. de conſide.
Act. 7.
2. Tim. 4.
Epheſ. 4.
1. Cor. 6.
Zach. 5.
Prou. 13.

bitur, & quæ non capit Chriſtus, rapit fiſcus. Ne ergo cæleſtem illã diuinæ iuſtitiæ falcem, nobis accerſamus, domibuſq; noſtris ſtragem certiſſimã inferamus; periurio & rapina abſtineamus,
1. Cor. 11. cor, linguã, manus circuncidamus: Nam *ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* quemadmodum cenſet Apoſtolus.

Quid ſit ſobriè & iuſtè & piè viuere.

Impietate abnegata quod fit per fidẽ & religionem in Deũ, & ſæcularibus deſiderijs caſtigatis, quod præſtat temperantia & iuſtitia, reliquum profectò fit, vt *ſobrie & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo*: quæ totius Euangelicæ perfectionis ſumma eſt, qua ſe homo & bene habet ad Deum, & bene ad ſeipſum, & ad proximum bene. Nam qui pie viuit Deũ colit; qui iuſte, nõ lædit proximum; qui ſobrie ſeipſum honeſto continet. Quæ tria alijs verbis enuntiat quidam propheta. *Et nũc quid Dominus requirit à te? niſi*
Mich. 6. *facere iudicium, & miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo.* Iudiciũ erga ſe, temperantiã ac ſobrietatem continet: miſericordia in proximũ, vt non modo non lædas, ſed etiam egentẽ iuues: ſolicitudo in Deũ, cultus eſt Dei maximus, per omnia illius voluntati obſequi
Luc. 21. velle. Sobrie viuere Chriſtus monet: *Videte ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.* Iuſte Apoſtolus: *Reddite omnib⁹*
Rom. 13. *debita: cui timorem, timorẽ, cui honorem honorẽ.* Pie Moyſes: *Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tu-*
Deut. 10. *um, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias Domino Deo tuo in toto corde tuo.* Ex his tribus vitæ Chriſtianæ velut radicibus, oritur fructus immortalitatis ſalutiſq; ſẽpiternæ ſuauiſſimus. Ac proinde vbi ſobriè & iuſtè & pie viuendum

uendum monuit, ſequitur: *Expectantes beatam ſpem.* Nihil eſt ad vitam beatam certius morum integritate & innocentia. Id ſcilicet præſtat ſancta ac ſpiritualis circũciſio: amputatis enim cõcupiſcentijs terrenis, celerrime & lætiſſimè animus fertur in cęleſtia. Quam ob cauſam hodierno die patrata circunciſione, nomẽ Ieſu imponitur, vt aperte intelligamus ſalutem noſtrã ex carnalium amputatione ac mortificatione procedere. Sanguinem minui medici iubent, cũ febris exæſtuar. Quod ſi rem putamus difficilem & tanquã durã immitemq; medicãdi rationem auerſamur, cogitemus fratres, quæ fuerit hodierna Saluatoris noſtri actio, quod documentũ ſalutis parandę. Is circunciditur qui nihil ſuperuacaneũ, incircunſcriptus ille, tam ſimplex & impartibilis, vt Philoſophus etiam dixerit aut nihil illius attingi aut totũ. Is circunciditur, cuius opera adeo iuſta perfectaq; ſunt, vt ijs ſicut addere, ſic detrahere poſſit nemo. Is circunciditur qui perfectiſſimus eſt. Et circũciditur tamẽ. Atq; ô ſtupendum myſteriũ, de ipſa ſubſtantia Dei aliquid tollitur: perſona Dei inciditur & parte ſpoliatur. Et non pudebit hominem, ſuperflua, putrida, turpia, noxia, ne ſibi detrahantur, defendere? Si Chriſtus carne pro te ſpoliatur, tu veſte non carebis ſuperflua? nõ eam proximo nudo dabis, imo Chriſto poſtulanti? ſanguinem ille fudit innocentem, virgineũ, diuinũ: tu non effundes pecuniam malo fortaſſe quęſitam, proximo opportunam, tibi perniciosam? Effundamus, fratres, libenter omnia noſtra pro Chriſto, qui pro nobis hodie eſt afflictus, & ſanguinem ſuum vitamq; cum ſanguine ſempiternam donauit.

IN FESTO EPI-PHANIÆ, CON-CIO PRIMA.

Cum natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam. Matt. 2.

1 Adoratione Magorum Eccleſiam gẽtium Chriſto copulandam ſignificari.

CREDO vos omnes non latere huiuſce diei lætitiã & celebritatem inter præcipuas Eccleſiæ Chriſtianæ numerari, quod declarant ritus & ceremoniæ non ſolum illuſtres & ſplendidæ, verumetiam nouæ nonnulla ex parte atque alijs feſtis diebus minimæ vſitatæ: neque eius rei cauſam opinor cuiquam veſtrum ignotam. Etſi enim à ſanctis Patribus tria Domini facta hoc eodem die præclara commemorantur, adoratione Magorum, Baptiſmo Chriſti in Iordane, vino de aqua facto ob nuptias Cana, tamẽ & obtinuit vſus & ratio, vt prima illa declaratio Domini *id enim Epiphania vox Græca ſignificat:* præcipue colatur, non eam ob cauſam modo, quod longe illuſtriſſima extiterit, viris magnis atque ſapientibus ab vltimo Oriente ad cunabula pueri Dei perductis atq; proſtratis: verumetiam quod res ea geſta maxime expreſſam vniuerſæ gentium Eccleſiæ fide ſe Chriſto & ſubiectione voluntaria deuouentis formam oſtẽderit, vel potius pignus certum, obſidibus datis egre-

egregijs, collocarit. De qua te copioſè atque eleganter diſputat beatus Leo: cuius in quodam huius diei ſermone verba hæc ſunt: *Hic ille eſt dies, quo ad cognoſcendum adorandumque Dei filiũ tres Magos præuia ſtella perduxit. Cuius facti memoriã merito placuit honore annuo celebrari: Vt dum Euangelica hiſtoria inceſſabiliter recenſetur, ſemper ſe intelligentium ſenſibus inferat ſalutiferum myſteriũ per inſigne miraculum.* Et poſt nonnulla: *Hoc autem ſignum, quod Magos in longinquo poſitos & efficaciter mouit, & ad Dominum Ieſum perſeueranter attraxit, illius ſine dubio gratiæ ſacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua nimirum non in Iudæa tantum, ſed etiam in toto mundo Chriſti erat Euangelium prædicandum: vt per illam ſtellam, quæ Magorũ viſui ſplenduit, Iſraelitarum vero oculis non refulſit, & illuminatio ſignificata ſit gentium, & cæcitas Iudæorum.* Et interiectis quibuſdam: *Quod illi tres viri vniuerſarum gẽtium perſonam gerentes, adorato Domino ſunt adepti, hoc in populis ſuis per fidem quæ iuſtificat impios, totus mundus aſſequitur: & hæreditatem Domini ante ſecula præparatam accipiunt adoptiui, & perdunt qui videbantur eſſe legitimi.* Hæc atque his longe plura, quæ non opus eſt recenſere, beatus Leo. Quoniam eſt igitur Eccleſia ſancta Chriſti, maxima atq; optima ex parte de gẽtibus congregata, iure tanquã ſponſalitij ſui feſtũ diẽ lætiſſimè recolit, quo Magi & primitiæ gentiũ, & oratores pro orbe terrarum Chriſtum ſibi & Regem & Dominũ & Deũ vnicũ cæteris omnibus falſis inanibusq; reiectis nõ ſolũ adorarunt, ſed etiam promeruerunt. *Adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes ſeruient ei.* Hoc in Pſalmo

Leo ſer. 5. de Epiphã.

Pſal. 71.

illo regnum Chriſti aperte canente, dictum eſt poſt illa proxime verba, quę eccleſiaſticus cãtus, hodie celebrat, *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabũ & dona adducent.* Neque minus aperte in alio Pſalmo itẽ de regno Chriſti conſcripto: *Et ego primogenitum ponam illum excelſum præ regibus terræ.* Cum ergo regni orbis terrarum Chriſto tradendi Magi interpretes ſequeſtriq; fuerint, merito eorũ aduentum omni lætitiæ ſignificatione, omni honoris apparatu accipiendũ Eccleſia arbitratur. Abner primarius Iſraelici exercitus dux, cũ de vniuerſo regno in manus dãdo Dauidi autor interpreſq; veniſſet, lauto eſt acceptus à Rege conuiuio, atq; omnibus honoris ornamentis nobilitatus, ſed ante quã inter eos conueniret, ea cõditione ꝓpoſita, ſi in coniugium Dauidis reſtituendam curaret Micholem legitimam vxorem, fraude & vitio in alienum Phaltielis thorũ ereptam. Et erat ſane Gentilitas, vt diuina Scriptura loquitur, fornicata, vel adulterata potius, à Dei veriſſima coniunctione, in diaboli libidinem turpiſſimamq; corruptelam per immane ſcelus traducta: quam oportuit viro reddi, adultero eripi. Id quoniã ſe facturos Gentilitatis interpretes hodie pollicẽtur ſuſcipiuntq;, vel potius facto aggrediuntur ſuo atq; cõfirmant, idcirco Rex Regiaq; omnis lætiſſimũ diem agit, quanuis ſceleratus Phaltiel ploret & præ dolore rupatur. Quanquã Hieronymus nonnulliq; alij Hebræorum ſententiam referunt non fuiſſe à Phaltiele Micholem cõtaminatam, quod legiſperitus doctor cũ eſſet, nõ ignorabat iniuriam fieri Dauidi legitimo viro non oportere. Itaq; fleuiſſe eũ præ gaudio volũt, cum a ſe minime læſam Dauidi reddi vidiſſet.

Pſal. 88.

2. Reg. 3.

Hierõn. de quæſtionib. ſeu tradit. Hebraic. in lib. Reg. in 3. tomo.

Quod

Quod ego ſane non credo bona venia eorum, magisq; arbitror quem Scriptura vocat virum, vxorio opere functum, & quem ploraſſe ereptā narrat, non de gaudio ſed de mœrore ploraſſe, quod illuſtri & charo coniugio ſpoliaretur. Sed hiſtoria habeat, vt volunt: myſterium certè repetitæ coniugis non eſt falſum. Quare cum regni gētium inauguratio, tum ſponſalitiū quoddam illuſtre Chriſti & Eccleſiæ hodie repræſentatur, atq; vtriuſq; rei vel potius vnius eiuſdemque, nuntij, oratores, interpretes, paranymphi vel ſi quod eſt aptius verbum, Magi extiterunt: qui perſonam ſuam officiumque optimè callentes, Regem puerum adorant, ſe ei proſternunt ſupplices, munera vel ſponſalitia, vel regia offerunt, ſe ſeruos, ſe captiuos addictosque tanto Regi inſigni ceremonia profitentes. Erat id, vt pleraque Chriſti præcipua myſteria, magnifice ab Eſaia prædictum, quemadmodum graues antiquique Patres volunt, Hilarius, Tertullianus, Cyprianus, Ambroſius. *Hæc dicit Dominus, labor Ægypti & negotiatio Æthiopiæ & Sabæum viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt: poſt te ambulabunt, vincti manicis pergent, & te adorabunt, teque deprecabuntur. Tantum in te eſt Deus, & nō eſt abſque te Deus. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael Saluator.* Quæ verba etſi de Cyro Rege Perſarum impij Iudæi facta contendunt, tamen luce clarius patet non niſi in Chriſtum poſſe referri. Qui verus Deus eſt, & Deus Iſrael Saluator, in quo Deus eſt, & abſque quo nullus eſt Deus. Ægyptias vero opes & Æthiopicas, & Sabæorum potentiam, imperiaq; gentium plurimarū relictis dominis priſcis Chriſto ceſſura, & eam habitura regem: Duces

Hilar. li. 4. de Trinit. Tertul. aduerſus Praxen. c. 9. Cypr. 2. aduerſus Iudæos. c. 5. Ambr. lib. 1. de fide.

quoque ac principes captiuas manus daturos, ſupplices adoraturos Chriſtum, Deumq; ſolum verũ cognituros, quem humana forma delitēſcẽtem lux diuina detexerit. Quæ omnia in Magorũ hodierno facto plane intuemur, qui ex diuerſis gentium prouincijs opulẽti pretioſa munera detulerint, ſeq; ſeruos Chriſti profeſſi ſint, adorantes Deũ in cunabulis, ſane abſconditum, proſtrati ante eum ac vincti non ferro, ſed ꝙ eſt fortius, amore ac vinculis charitatis, quibus ſe genus humanũ deuinctum atq; obſtrictum aliquãdo pertracturũ Deus apud Oſeam Prophetã pollicitus eſt. Sed in præclariſſima Eſaiæ ꝓphetia iuuat beati Hilarij cõmentationẽ attexere, quæ ſic habet: *Et qui tandem exiſtimandus labor Ægypti, & mercatus Æthiopum, & Sabaim? recordemur Orientis Magos adorantes Dominum, & munerantes, & laborẽ veniendi vſq; in Bethleem Iuda, tãti itineris metiamur.* Et paucis poſt: *Iiſdẽ Magis ex mercatu Æthiopũ & Sabaim auri, thuris, & myrrha munera deferentibus: quod quidem id ipſum & alius Propheta præmonuit, dicens: In conſpectu eius procident Æthiopes & inimici eius limũ lingent: Reges Tharſis munera offerent, Reges Arabum & Sabaim munera adducent, & dabitur ei de auro Arabiæ. In Magis itaq; & muneribus, labor Ægypti & mercatus Æthiopũ & Sabaim oſtẽditur, ſcilicet, & mundi error Magis adorantibus, & electa gentiũ munera adorato ab his Domino oblata.* Hæc Hilarius.

Oſe. 11.
Hilar. li. 4. de Trin. paulò ante fin.
Pſal. 71.

2 Quinã fuerint Magi.

Sed nobis nunc videndum eſt qui nã hi Magi fuerint, nam Magos fuiſſe Matthæus dicit, neq; genus Magiæ declarat. Itaq; cum ſit duplex Magia, vna ſuperſtitioſa ac praua dæmonũ fraude atq; hominum temeritate inducta, altera naturalis

talis ac ſimplex ſtudio rerũ naturæ penitiorum contenta, quæ raræ excelſæq; doctrinæ ſit: non cõſtat ſatis, diuerſa ſentiẽtibus patribus, vtrũ in malorũ genere hi Magi numerãdi, an ſint potius inter veræ ſapientiæ ſtudioſos habendi. Scriptura quidem ſacra frequentius id verbum in malum vſurpat: quo pacto Elymas apud Lucam Magus dicitur, & Simon Samaritanos memoratur Magijs ſuis dementaſſe. Eo de genere lex Moyſis præcipit, *Ne declinetis ad Magos.* Et iterum: *Anima quæ declinauerit ad Magos & ariolos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meã contra eã, & interficiam illã.* Neq; enim paruum eſt malum, neq; capitis pœna non vindicãdum, ꝙ occultam cum diabolo amicitiam fœdusque continet. Quæ ſane ſuperſtitio ex dæmonum malitia atq; hominum cum imperitia tum impietate profecta gentes omnes toto terræ orbe latiſſimè tenuit, ac vix fieri poteſt: vt idololatriæ ſcelus, quod vbiq; viguit, citra magicæ ſuperſtitionis vſum vel propagetur vel etiã conſeruetur. Amant enim dæmones diuinæ ſapientiæ falſas laudes; concupiſcunt vero homines, ea ſcire & doceri, quæ ſupra homines ſunt. Ex quo ludibrijs Magicis plurima ſeges, quemadmodum ij perſpicuè probarunt, qui gẽtes barbaras noſtra ætate multiplici ſuperſtitionis infinitæ fraude circumuentas, addictaſque Satanæ luſtrarunt. Cũ ergo & ſuperſtitio Magica cõmunis ferè fuerit gentibus omnibus. Et id verbum in Scripturis impium aliquid ſonet, non immerito pleriq; Patres, vt hos Magos de genere prauorum extitiſſe opinarentur adducti ſunt. In his eſt Origenes & Iuſtinus, & Baſilius & Chryſologus & alij. Quorum ſententiam ita non improbamus, vt

Actor. 13.
Actor. 8.
Leuit. 19.
Leuit. 20.
Orig. lib. 1. contra Celſum. & hom. 13. ſuper Num.
Iuſtinus in colloquio Triphon.
Baſil. hom. de Natiu.
Chryſolog. ſerm. 156.

tamen alteram præferamus Hieronymi & Epiphanij, & Tertulliani, quā viri docti hoc tēpore maxime probant. Nā fuiſſe Magos nō ſuperſtitioſa & diabolica arte imbutos, ſed ſcientia præditos ſubliniori, etiam diuinæ literæ docēt, vbi Danielē numero Magorū aſcribunt. Ea autem Magica facultas quēadmodū ex Plinio ſecundo quidā recitant, tres maximè partes cōplectebat: Phyſicem, & Metaphyſicē, & Aſtrologiā. Floruit ille vero apud Perſas Chaldæos Magicam hanc bonam, id eſt, ſcientiam, peritiamq; rerum naturaliū abſtruſarū, & maximè Aſtronomicarū, veteres ſcriptores prælegenti dubiū eſſe non poteſt. Nam & Tullius ſcribit Perſarū imperium nemini committi ſolitum: qui non Magicam ſcientiam percepiſſet. Amianus Ioſephusq; tradunt communi conſilio ſeptem Magorum imperium Perſicum adminiſtratū nullo alio Rege creato, quod poſt obitum Cambyſis, Cyri maioris, filij accidiſſe hiſtoriæ produnt. Deniq; Magorum fuiſſe & vſum plurimū & dignitatē maximam in Oriēte Chaldaicis, Perſicisq; prouincijs, vnde pleriq; hos fuiſſe ſentiunt, non modo prophanis ſed ſacris etiam literis perſpicuum eſt, vti liber Danielis, & Heſther, & Nehemiæ fidem facere poſſunt. Quibus rebus adducor, vt noſtros Euangelicos Magos nequaquam arbitrer maleficæ artis ſectatores fuiſſe, ſed ſcientiæ illius eximiæ ac regiæ peritos: ex quo etiam efficitur, vt ſit valde conſentaneum veroq; ſimillimum, extitiſſe hos gentis principes, & Regij nominis dignitatisq; non expertes, quam rem non ſolum pictorum vſus vulgiq; opinio commendat, ſed Eccleſiæ etiam quodammodo autoritas, quæ feſtis hiſce diebus tanquā propria

Epi-

Hieron. in c. 2. Dan. & in Eſai. lib. 17. in c. 57.
Epiphā. in Ancoratu.
Tertull. li. aduer. Iud.
Raban. in caten. S. Tho.
Dan. 2.
Ianſen. in concord. & Cæſar Baron. in annal. Hierō. ſentētiam probant
Cæl. Rhodig. lib. 3. c 42. ſequuti.
Plin. lib. 20. citatur à Ianſen. ſed nequaquā id inuenitur apud Plin.
Cicer. lib. 2. de diuin.
Ammian. lib. 23.

Epiphaniç teſtimonia illa reperit: *Reges Tharſis & inſulæ munera offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent:* quæ de Magorum muneribus intelligunt etiã atq; aſſerunt Hilarius, Tertullianus, Proſper. Quare Reges hos Magos non dubitant appellare idem Tertullianus & Theophylactus. Numero vero fuiſſe tres, vt credamus, idoneus autor eſt Leo, qui & crebro & indubiè tres fuiſſe cõfirmat: cui Maximus cõſentit, quod ſine certa hiſtoriæ cognitione tales viros facere putare, eorũ magnitudo prohibet. Quæ autem vulgo ferũtur illorũ nomina Balthaſar, Gaſpar: Melchior, etſi autorem idoneũ nominare non poſſum, contẽnenda tamen non puto, magiſq; veteri traditione manaſſe credendum eſt. In his quod vulgus ſentit Æthiopem vnum fuiſſe, videtur etiam probare Petrus Chryſologus, hic illud impletum intelligens: *Æthiopia præueniet manus eius Deo,* neq; abhorret Hilarius, qui Æthiopicum mercatũ ab Iſaia prędictum in Magorũ muneribus interpretatur.

Ioſeph. lib. 11. antiq. Tertull. li. 3. aduerſus Marcion. Hilar 4. de Trinit. Proſper de prædic. p 3. c. 6. Theophil. in 2. Matt. Leo ſer. de Epiph. 1. 3. 5. & 6. Maxim. homilia 3. de Epiphan. Chryſolog. ſerm. 160. Hilar. 4. de Trinit.

Verũ hæc, quæ de facultate, de numero, de dignitate regia, de nominibus denique diximus, vtrumq; habeãt, quoniam ex Scriptura ſacra nõ liquẽt, attamẽ illud quod veritas diuina confirmat, nos inſpiciamus atq; cõſideremus oportet, hoſce Magos cælitus edoctos verè fuiſſe ſapientes. Atq; eo ſapientiæ laudẽ tuliſſe ampliorem, quo magis inepti & inſipientes apud filios huius ſeculi videri potuerint multis nominibus, quod patriã reliquerint lõga ac difficili peregrinatione ſuſcepta: quod Regem nouũ in regno à tyranno poſſeſſo perquiſierint: quod ab impio & fallaci erudiri voluerint: quod deniq; Regem tãtopere quæſitum in cunabulis pauperem deſpectumq;

3 Magos vero fuiſſe diuino dono ſapientes.

adorarint. Quæ quidem omnia ſi humana prudentia metiaris, ſapientiæ vacua, ſtultitiæ plena exiſtimes Sed nimirum cæleſti ſapientia præditi
1. Cor. 3. iam illud factis implebant ſuis: *Si quis inter vos videtur eſſe ſapiens, ſtultus fiat vt ſit ſapiens.* Euangelici ſapientes iam erant, illud toto animo
1. Cor. 1. ac mente retinentes: *Quoniam non cognouit mūdus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes.* Quā vero fuerit certa abſolutaque horum ſapientia, euentus feliciſſimus indicat. Patriā quidem relinquentes profectionem laborioſam ſuſceperunt: at in patriā regreſſi ſunt multo locupletiores quam venerāt, cæleſti theſauro inuento, fide ducti, ſpecie perfruiti. Regem verum, tyranni in Regia requirunt, at tyrannus cedit in ſuo regno externis. Iſte perturbatur & angitur: illi ſecuri ſunt, iſtius & diligentia & induſtria abutuntur. Fallere Herodes putat: verùm Magi ſciētia Herodis vtuntur, malitiam fraudemq; vitant. Itaq; dū illudere cogitat, oppidò illuſus eſt. Poſtremò quod Deum infantem agnoſcunt, quod in vili hoſpitio adorant, quod pauperem confitentur Regem, non ſolum ſapientes ſe, ſed ſapientiæ ipſius & præcones & duces præbent: iū factis probant, quod prophetiæ omnes prædicant: & quē inductū in orbem terrarū Angeli adorauerunt, eum Magi tanquam principes orbis terræ ſtudioſè etiam venerantur: vt ſciant cæleſtes Regem ſuum etiam terreſtribus & innotuiſſe & placuiſſe. Munera verò ita offerunt, vt maiores ipſi diuitias referant, pro auro, thure, & myrrha, Dei ſapientiam, & religionem, & chari-
3. Reg. 10. tatem adepti. Ac quemadmodū Regina illa Sabæa, horum vt eſt veriſimile patriæ ciuis, cum

multa

multa pretioſa attuliſſet ad Salomonem, tamen multo ipſa pluribus atque amplioribus remunerata diſceſſit, ſic hi ſapientes cum pretioſa dediſſent, pretioſiora abſtulerunt. Neque illa in Salomone magnitudinem opum, & palatij pulchritudinem, & rerum omnium ſplendorem atque ipſius Regis ſapientiam tantopere eſt admirata, licet præ magnitudine admirationis obſtupuiſſe Scriptura confirmet, quantopere hi Magi præſepe Chriſti, diuerſorij inopiam, matris pauperiem, infantis ſilentium ſunt venerati, præ ſtupore & extaſi vt propemodum ſenſum mentemque amiſerint, illud profectò vſurpantes, & identidem repetentes: *Verè tu es Deus abſconditus.* Et *Quis Deus ſimilis tui:* Hanc Magorum ſapientiam cæleſtem commendans autor imperfecti ſcribit ad hunc modum: *Nunquid viderunt palatium marmoribus ſplendidum? Nunquid matrem eius diademate coronatam? aut in lecto aureo recumbentem? nunquid puerum auro & purpura inuolutum? Sed quid? Diuerſorium tenebroſum & ſordidum, & magis animalibus quam hominibus aptum: in quo nemo contentus erat ſecedere, niſi itineris neceſſitate coactus. Matrem eius vix tunicam vnam habentem, nō ad ornamētum corporis, ſed ad tegumentum nuditatis, quam habere poterat vxor fabri peregrè conſtituta. Puerum pannis viliſſimis inuolutum, & ſordidiore in præſepio poſitum, quia locus ille ſic erat anguſtus, vt nec ponendi infantem ſpatium inuenirent. Si ergo Regem terrarum quærentes, ſic inueniſſent, magis confuſi eſſent, quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent. Nunc autem quia cæleſtem Regem quærebant, etſi nihil regale videbant in eo, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti gaudebāt,*

Eſai 45.
Mich. 7.
Autor imperfecti in Matth.

Oculi eorum contemptibilem puerum aſpicere non poterant, quia ſpiritus in corde eorum terribilem demonſtrabat. Hæc autor ille quem S. Thomas pro Chryſoſtomo habet. Quocirca merito clamat hoc loco beatus Leo; *O perfecta ſcientia mirabilem fidem, quam non terrena ſapientia erudiuit, ſed Spiritus ſanctus inſtituit. Viderunt & adorauerunt puerum, quantitate paruulum, aliena opis indigum, fandi impotentem, & in nullo ab humana infantia generalitate diſſimilem. Quia ſicut fidelia erant teſtimonia, qua in eo maieſtatem inuiſibilis diuinitatis aſſererent, ita probatiſſimum eſſe decebat, Verbum carnem factum: & ſempiternam illam eſſentiam filij Dei, hominis veram ſuſcepiſſe naturam.* Quæ omnia, chariſſimi fratres conſiderantes, horum ſapientium diſcipuli efficiamur, rebusque omnibus deſpectis, vni veræ ſapientiæ perueſtigādæ quærendæque operam diligentiſſime demus, inuenturi profecto eam ſapiētiam, quæ mille theſauris pretioſior eſt.

S. Thom. in catena paulo aliter.

Leo ſerm. 4 de Epiphā.

IN EADEM FESTIVITATE, CONCIO SECVNDA.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam.

Matth. 2.

APO-

APOSTOLVS Paulus ſcribit Chriſtum euangelizaſſe pacē ijs qui lōge fuerant, & ijs qui prope: & cum Græcorum gētē alloqueretur, ait: *Nūc autē in Chriſto Ieſu, vos qui aliquādo eratis lōge, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.* Quod nō tā Pauli teſtimoniū, quā Eſaiæ vaticinium exiſtimandū eſt, ſic loquētis: *Pacē ei qui lōge eſt, & pacē ei qui prope, dixit Dominus.* Qua oratione id indicatum eſt, quod apertiſſimè cernimus, Euangelium Chriſti quod eſt Euangeliū pacis, non ſolū Iudæis propinquis & ciuibus innotuiſſe, ſed in vltimas gentium oras, atq; orbis terræ remotiſſimas regiones penetraſſe. Itaque quod Oſeas cecinit, *ambo populi poſuerūt ſibi caput vnum, & in hunc angularem lapidē vterq; paries ſibi mutuo iūctus cōnexusq; eſt.* Quæ res præclariſſima, quoniam Chriſti conſilio operaq; vnius ſancienda erat, voluit Spiritus ſanctus ab ipſis noui regis incunnabulis nō ſolū denunciaretur, ſed etiā re ipſa inchoaretur. Itaq; recēs natus Saluator & Bethleemitis paſtoribus qui ꝓpe erāt in populo Iſrael annuntiatus ꝑ Angelū eſt, & Magis lōgè poſitis Gentiliū primitijs delibatis, ſtella indice demonſtratus. Myſteriū hoc vocationis gentiū & vtriuſque populi cōiungēdi in Chriſto, diſerte Auguſtinus hodierna concione perſequitur his verbis: *Illo die natum paſtores Iudæi viderunt: hodie Magi ab Oriente venientes adorauerūt. Natus quippe fuerat lapis ille angularis, pax duorū parietū ex circunciſione & præputio nō ex parua diuerſitate venientium, qui factus eſt pax noſtra & fecit vtraque vnum. Hoc in paſtoribus Iudæorum, & Magis gentium præſignatum*

1. Chriſtū ex Iudæis & gētibus conciliaſſe ſibi Eccleſiam.

Epheſ. 2.

Eſai. 57.

Oſea 1.

Aug. hom. 3. de Epiph.

tum eſt. Inde cœpit, quod in vniuerſo mũdo fructificaret & creſceret. Et in alia concione eiuſdem feſti: *Suſcipite ergo deuotiſſimè iſtum diem celebrãdum vniuerſa Eccleſia gentium, quia illi Magi quid iam fuerunt, niſi primitiæ gentium? Iſraelitæ paſtores, Magi Gentiles: illi prope, iſti longe. Vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt. Veniens quippe ſicut Apoſtolus dicit, euangelizauit pacem nobis qui eramus longe, & pacẽ ijs, qui prope. Ipſe eſt enim pax noſtra qui fecit vtraque vnum: & duos condidit in ſe faciens pacẽ, inimicitias interficiens in ſemetipſo.* Pacem ergo fratres ſectemur, & gaudium de ſalute vtriuſque populi in Chriſto celebremus.

Aug. hom. 4. de Epiph.

2. Ex qua regione venerint Magi: & quid ſit ſpiritualiter ab Oriente venire.

Cum natus eſſet Ieſus, ait Euãgeliſta, *in Bethleem in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt.* Viſitatum frequensq; eſt verbum illud Scripturis, *Ecce*, & ſolet rei vel nouã, vel ſubitam, vel admirabilẽ indicare: quod, ſi quãdo, nunc maximè præ ſe fert. Quid enim ab opinione hominum magis remotum, quid mirabilius aduentu ſummorum virorũ ex regione longiſſime poſita, petentium externæ gentis ſibi adorandum Regem, cuius ipſa gens Iudaica eſſet ignara? Nam veniſſe ex vltimo fere Oriente Patres affirmant, itineribus ſine dubio magnis. Quæ vero Orientis ea propriè regio fuerit, non ſatis liquet, varia opinantibus ſcriptoribus varijs. Perſas maxime fuiſſe hos Magos autores grauiſſimi ſentiunt Clemens Alexandrinus, Baſilius, Cyrillus, Chryſoſtomus, Leo Papa. Quippe cum cõſtet Magorum & nomen & officium percelebre fuiſſe apud Perſas (ex quibus Magiã emanaſſe ſcribit Nazianzenus) ſacerdotali ac Regio muneri familiarem, vti ex Xenophonte quo-

Clem. Alexand. lib. 1. ſtromat. *Baſil. hom. 25. de Chriſti natiuit.* *Cyrill. in c. 49. Eſai.* *Chryſoſt. homil. 6. in Matth.* *Leo ſerm. 1. de Epiphã.* *Nazianzen orat 1. in Iulianũ.*

quoque hiſtorico percipi poteſt. At ex Arabia profectos non inferiores autores opinantur, Iuſtinus, Cyprianus, Epiphanius, Tertullianus. Sunt qui Caldæos putent, & vocent, vt Sanctus Maximus & Chryſologus & grauis ſcriptor Chalcidius. Pſalmum plerique recitant, *Reges Arabum & Saba dona Adducent.* Neque magnopere refert qua ex regione iſtarum profectionem eam ſuſceperint, liquido noſſe. Illud eſt certum, eas omnes orientis nomine non falſo intelligi poſſe. Nam cum ſint Orientis differentiæ tres, Borealis, Meridiani, & medij qui eſt æquinoctialis & veriſſimus Oriens, prouinciæ diuerſæ Orientis verbo notari poſſunt. Babylonios etiam Orientales numerari, quanuis reſpectu Iudææ ad Septentrionem vergant, teſtimonio eſt liber Iudith, qui Palæſtinæ terram Occidētalē nominat regioni Babylonicæ, vnde Holoferne Nabuchodonoſor miſerat. Neq; repugnat vero, neq; eſt improbabile varijs ex regionibus Orientis coiſſe Magos, cum præſertim diuinæ litteræ varias admodum regiones nominent, cum de hac re vaticinari videntur, qualis Arabia, & Sabæa terra: & Æthiopica, Madianitica, & Damaſcena, & alia quædam. Quid enim prohibet idem aſtrum diuerſis partibus eundem nuntium dediſſe, & ita egiſſe diuinam prouidētiam, vt conuenirent diuerſis ex locis ad perquirendum ſibi diuinitus oſtenſum infantem. Sed vt abeat hiſtoria, myſterium ſane neque exiguum neque incertum eſt, Magos ab Oriente veniſſe. Nanque vti Chryſologus pulchrè dixit: *Ab Oriente in Orientem Veniunt.* Ex Oriente tēporali & humano, in Orientem diuinum & ſempiternum. *Ecce Vir* (ait Zacharias Propheta) *O-*

Iuſtinus in Triphon. Cypr. ſerm. de Epiphā. Epiphā. in Ancorat. Tertull. lib. 3. cōtr. Marcionem. Maxim. ho milia 1. de Epiphan. Chryſolog. ſerm. 156. Chalcidius in Timaeū. Iudith 3.

Chryſolog. ſerm. 156.

Zach. 6.

Luc.1. riens nomen eius. Et Zacharias alter, *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos Oriens ex alto, illuminare iis, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent.* Pulchrè Magi (ait Remigius,) ab Oriente veniſſe dicuntur, quia omnes qui ad Dominum veniunt, ab ipſo & per ipſum veniunt. Ipſe eſt enim Oriens ſecundum illud, *Ecce vir, Oriens nomen eius.* Ad hûc veriſſimum Orientem ſita eſt paradiſus, non illa ex qua eſt eiectus Adam: ſed cæleſtis, à qua multo verius præuaricator homo exulabat. Quod ſi hunc verum diuinumque Orientem petere eſt cordi, ſi cæleſtem ædem voluptateſq; immortales concupiſcimus, deſeramus oportet exemplo Magorum Orientem noſtrum terrenum, id eſt impuras ſenſibileſque voluptates, iuxta Petri Apoſtoli ſententiam dicentis: *Qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, fugientes eius, quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionem.* Tanto enim quiſque propius ad diuinæ naturæ conſortium accedit, quanto amplius corruptibilis vitæ concupiſcentiam fugit. Id vero nihil eſt aliud quam ex Oriẽte ſuo terreno diſcedere. Quod feciſſe magnum omnium fidelium parentem Abraham Scriptura teſtatur, cum Deus apud Eſaiam de eo loquitur, *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum, vocauit eum vt ſequeretur ſe?* Ac plane de Vr Chaldæorum in Palæſtinam profectus eſt ille vir cuius veſtigia vel fidem potius, vt Paulus loquitur, ſectatæ ſunt gentes, atque adeo Abrahæ filij merito reputati ſunt Magi, qui non ſolum Chaldaica religione relicta Iudæam petiuerunt, quod fecit Abraham diuino præcepto

Marginalia: *Remig. in caten. S. Tho.* — *Gen.3.* — *2. Pet.1.* — *Eſai.41.* — *Rom.4.*

pro tanquam ſtella cæleſti duce, ſed multo magis mente atq; animo, Orientales opes terrenas, potentiam, delitias, honores, vt Chriſtum nouum Orientem aſſequerentur, facile cõtempſerunt. Horum nos ſequi veſtigia adhortatur beatus Chryſoſtomus ſic hoc loco concionans: *Imitemur igitur nos ſaltem deuotionem Magorũ, veroq; amore philoſophiæ barbaram conſuetudinẽ ſubiugemus, longo itinere curramus vt Chriſtum videre mereamur. Nam & illi, niſi procul regionem propriam reliquiſſent, nequaquam Chriſtum videre potuiſſent. Recedamus igitur à terrenis negotijs atque curis. Etenim Magi illi in Perſide ſtellam videre tantummodo: quia vero à Perſide receſſerunt, Solẽ ipſum aſpexére iuſtitiæ: qui certè nec ſtellam quidem ipſam tandiu videre meruiſſent, niſi cito à Perſide fuiſſent profecti. Surgamus ergo & nos, & licet omnes reſiſtant, nos tamen alacres & prompti ad pueri curramus domum.* Sic quidem nos adhortatur beatus ille pater: cuius vtinam monitis acquieſcamus.

Chryſoſt. homilia 7. in Matth.

Quo vero vel incitamento acti, vel conſilio ducti rem tantam aggreſſi ſint, tamque longinquam ac incommodam peregrinationẽm Magi ſuſceperint, produnt ipſi: *Vidimus*, inquiunt, *ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Stellam ſe habuiſſe cæleſtem viæ & authorem & ducem fatentur. Magna certe eius ſtellæ vis, mirabilis atqui omni natura maior, forma ac ſplendor extiterit, neceſſe eſt. Leonem audire placet de ea re diſputantem: *Commouet Magos remotioris Orientis habitatores ſtella cæteris ſtellis fulgentior; ac de mirandi luminis claritate, viri ad hæc ſpectanda non inſcij, magnitudinem ſigni-*

3. Quo pacto ex ſtellæ conſpectu Magi, Regis in Iudæa nati intelligẽtiam conſecuti ſunt.

Leo ſerm. 5 de Epiphã.

gnificationis intelligunt: agente hoc ſine dubio in eorum cordibus inſpiratione diuina, vt eos tanta viſionis myſterium non lateret: & quod oculis oſtendebatur inſolitum, animis non eſſet obſcurum. Quæ ſententia magni Leonis tam abſoluta eſt, vt contradicere quicquam nemo poſſit. Nam qui ſignum tam illuſtre dabat oculis Deus, lucem intelligentiamque mẽti non obſcuram eũ tribuere æquum erat: *Intelligentia in viſione opus eſſe* Daniel dixit. Sed quoniam nullum Angeli miniſterium externum legimus in hac tota narratione Magorum, ne tunc quidem de vitãdo Herode quemadmodum notauit Hieronymus, in ſomnis admoniti ſunt, merito quæritur, quanam ratione ea ſtellæ ſignificatio innotuerit Magis. Valde enim remota eſt à ſenſu hominum, nouæ ſtellæ exortu, noui Regis exortũ demonſtrati, idque in Iudæa. Quid enim? nonne alia in prouincia naſci aliquis Rex denuo poſſit? Et ipſum Regis natalem quare indicet ſtella, ac non rem aliam ex plurimis? Quod ſi imperiti eſſe dicent, atiſque Aſtrologiæ ignari, quid ortus ſiderum portendant neſcire, hos vero fuiſſe ea ſcientia apprime præditos, facile omnis ea opinio refellitur, ꝙ hæc ſtella, vt docte Baſilius & Chryſoſtomus argumentantur, neq; lege naturæ edita ſit, neque cæterorum aſtrorum rationibus contineri potuerit. Igitur, quod neceſſe eſt, Patres magno conſenſu prophetiam peruetuſtam Balaam præſidio fuiſſe aſſerũt Magis, quos & generis, & ſcientiæ hæredes illius ſentiunt, vt oſtenſa diuinitus ſtella ex antiquo diuque conſeruato oraculo, quid portenderet vel indicaret potius, intelligerent. Sunt eius rei autores Hieronymus, Baſilius, Cyprianus, Leo, Ori-

Daniel 10.

Baſil. hom. 25. de Natiuitate: Chriſoſt. homilia 7. in Matth.

Hieronym. Chryſoſt.

Origenes, Chryſoſtomus, vt prætercam alios. *Orig.in hoc*
Fuit autem Balaam prophetia ea, quæ libro nu- *loco Math.*
meri continetur his verbis, *Dixit Balaam filius* *Leo ſerm.4*
Beor, dixit homo cuius obturatus eſt oculus, aixit *de Epiphā.*
auditor ſermonū Dei, qui nouit doctrina Altiſſimi, *Cypr.ſerm.*
& viſionis Omnipotētis videt, qui cadens apertos *de ſtella &*
habet oculos: videbo eum ſed non modo, intuebor *Magis.*
illum ſed non prope. Orietur ſtella ex Iacob: & *Baſilius*
conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Mo *homil.25.*
ab, vaſtabitq; omnes filios Seth. Et erit Idumæa *Num.24.*
poſſeſſio eius: hæreditas Seir cedet inimicis ſuis.
Iſrael vero fortiter aget. De Iacob erit qui dominabitur, & perdet reliquias ciuitatis. Et internectis quibuſdam ad alias nationes pertinētibus, mox ait: *Heu quis victurus eſt, quando iſta faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntq; Hebræos, & ad extremum etiā ipſi peribunt.* Omnino eſt ſublimis ſpiritus prophetarum, quantoque iſte vita & moribus alienior; tanto in eo altius eminet diuini maieſtas ſpiritus. Etenim præfatione illa neceſſario vſus eſt, ſe non oculis carneis, ſed mente videre quæ diceret, neque ex homine audire, neque ex ſuo cerebro confingere, ſed Altiſſimo Deo & docēte & indicante, cuius eſſet tanta maieſtas, vt ad eius præſentiam oculis apertis per mirabilem extaſim corrueret. Iam ſe eum viſurum aliquando, ſed ſero tandem prædicit, ſine dubio de Deo loquens, neque enim alterius mentio vlla præceſſerat, vt Deum hominem futurum oſtendat. Se vero pro eo viſurum & intuiturum cōfirmat, quod ex genere & gente ipſius futuri forent quibus iſta tanta myſteria panderentur. Magos ꝑfecto ſignificans ex eius poſteritate futuros, vt

probatiſſimi ſcriptores ſentiunt. Quonam verò tempore res tanta euentura, & quo indicio agnoſcenda, ſtatim dicit, quod ad cauſam plurimum refert, orituram ſtellam ex Iacob, nempe Deo Iacob nato futuram ſtatim ipſius natalis indicem ſtellam, quando virga conſurget, vel quod Septuaginta habent & pleriq; legunt Patres, conſurget homo de Iſrael Chriſtus, qui omnes gentes ſuo regno cæleſti adiecturus eſt virtute diuini verbi tanquam armis potentibus ſuperatas, quarum erunt oblatæ primitiæ, ac tanquam obſides dati, Magi. Nam ſe non victurum cum hæc fient, mox dolet, prophetiam claudẽs ſtupenda monarchiarum commemoratione, & imperij Romani illuſtriſſima tot ante ſecula prædictione, quod affirmat, toti Orienti dominaturum, ac cædem Chriſti Iudæis profligatis euerſiſq; vindicaturũ, demum ipſum quoq; ceſſurum regno Chriſti, barbarorum incurſionib⁹ fatigatum ac pene deletũ: quẽadmodum & Daniel vaticinatus eſt, & Ioãnes in Apocalypſi ſcripſit, & nos plurima ex parte cõpletum videmus. Hoc tãto vaticinio inſtructi (vt redeamus ad cauſam) Magi, facile potuerunt, Deo intus illucẽte, ſtellam eſſe quam cernerẽt eius indicem, quem ex Iacob oriturum acceperant deprehendere. Sẽtiunt etiam ſcriptores noſtræ ætatis nõ ignobiles ex Sybillarum libris fuiſſe Magos edoctos, Erithrææ præſertim atque Sambethes verſibus, quas cecin:ſſe dicunt, ortum Chriſti in Iudæa ſtellę nouę exortu declarãdum. Nã fuiſſe has Sybillas Chaldæas, in qua gente Magi extiterint. Nõ eſſe vero aſpernãda Sybillarum oracula Diuus Auguſtinus ſcribit, quas eodem Dei ſpiritu cenſet gentibus prophetaſſe, quo ſanctos Prophe-

Daniel. 7.
Apoc 17.
Auguſt. Eugubin. de perenni philoſophia li. 1. ca. 3 & c. 22.
Cornel. Iãſen in concord. Euãg. c. 9.
D Aug. lib. 18. de ciuit. c. 18.

phetas populo Hebręo. Neq; vero eſt abſurdum cum Daniel longam ætatem inter Babylonios egerit, ac lingua Chaldaica ſcripſerit, cognitionem Meſſiæ illis etiam ſapientibus impertiſſe, qui poſteris accuratè traderent mundi totius ſalutem ex Iudæa aliquando petendam. Et omnino eſt mirabile illo ſeculo Saluatoris, celebrem fuiſſe opinionem, multumq; ſermonem de natalibus noui cuiuſdam Regis, cui totus orbis terræ ſubiectus futurus eſſet. Id quod indicant externi quoq; autores. M. Tullius quidem in libris de diuinatione, & Maro Ecloga illa ſua. Suetonius vero in vita Veſpaſiani ita ſcribit: *Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.* Quæ documenta de Chriſti regno & natalibus vt non ſunt repudianda, ita ſine dubio illud prophetiæ Balaam oraculum iure eſt omnibus cæteris præferendum.

Cicer li. 2. de diuinati. *Virgil eclog. 4.* *Sueton in vita Veſpaſiani. c. 4.*

Qualis autem fuerit ſtella, quæ ſubſtantia, quæ forma, quę ratio diſcurſus, nō opus eſt multa dicere. Docent Patres & certis argumētis cōfirmant, eam ſtellam denuò a Conditore omnium effectam in eum tantum vſum, Chriſto demonſtrando. Itaque locum ſitumque eius non communem cum cæteris in firmamento, ſed in inferna aëris regione aſſignant. Nam & die ſplēduiſſe nō noctē ſolum, vt cæteras: & præſepe de vicino indicaſſe in quo iacebat Saluator, quod facere non poſſet, ſi in firmamento ſita eſſet. Præterea ex Septentrione meridiem verſus motā, cum ea ſit ratio itineris ab Hyeroſolymis vſq; ad Bethlee: quimo ionis ordo minimè reliquis ſtellis communis ſit. Poſtremo hanc ſtellam & apparere & abſcondi pro voluntate, nulla na-

4. Cur Hieroſolyma adierint Magi.

S. Tho. 3 p. q. 36. ar. 7.

tutæ lege, vel impedimento obiecto detracto-ue. Tanquam enim rationis particeps foret, ita ſe Magorum vſibus accommodaſſe vſque eo vt ſcribat Chryſologus: *Ambulante Mago, ſtella ambulat, ſedente Mago ſtat ſtella: Mago dormiente, excubat ſtella.* Quare à Deo fabricatam, ab Angelo incitatam actamq; ſtellam dubitare nõ conuenit. Vtrum vero ex Oriente, vbi eſt cõſpecta, Magos ductauerit anteceſſeritque vſque in Iudæam, atque ibi ſe ex conſpectu Magorum receperit, quæ cauſa extiterit ijs petendæ Hieroſolymæ, quanquam vulgo ita homines opinantur vt etiam autor imperfecti ſentit, tamen id nequaquam certum habetur. Diuus quidem Bernardus rem eam pro comperto ſumens, in Magos culpam reijcit ſtellæ ſubductæ. Ita enim loquitur. *Cumque receſſiſſent Magi, & reliquiſſent Iudæos. Ecce ſtella quam viderant in Oriente antecedebat eos. Hinc manifeſte datur intelligi, quoniam humanum flagitantes conſilium, diuinum amiſere ducatum: & conuerſos ad terrenum documentum, ſignum cæleſte deſeruit.* Ad hunc modum Bernardus Philoſophatur. Sed Baſilius & pleriq; patres, quorum mihi hac in re ſententia potior, viſam ſanè in Oriente ſtellam; at non ex Oriente eandem ductaſſe Magos ſentire videntur, ob eam enim cauſam vaticinio Balaam edoctos Magos ſcribunt, quid ſtella illa ſibi vellet, quæ ſi antecedere eos ac ductare cepiſſet in Iudæam, nullo opus profecto fuiſſet vaticinio. Atque huc ſpectare videtur (quod ſcriptores docti ante nos notarunt) Is ſermo Euangeliſtæ *Et ecce ſtella quã viderãt in Oriente*, non dixit, quã erant ſequuti ex Oriente, tanquam in Oriente, non in itinere conſpectam inſinuet. Quare quod Hieroſo-

Petrus Chryſolog. ſerm. 156.

Autor imperfecti in Matth. c. 2. hom. 2.

Bern. ſer. 3. de Epiph.

Baſil. hom. de Natiuit. quæ eſt 25.

Caiet. in 2. cap. Matth. Ianſen. c. 9. concord.

roſolymam petierint Magi, culpandi non ſunt, noui enim Regis exortum, vt Leo dixit humano ſenſu in vrbe regia exiſtimarunt ſibi eſſe quærẽdum. Interim diuino agente numine, Iudæorũ negligentia & perfidia, gentilium hominum & diligentia & fide prodita reprehenſaq; eſt, vt illud ſublime myſterium quod Paulus tantopere extollit, iam tunc notaretur? *Quid ergo dicemus? Quod gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam, iuſtitiam autem quæ ex fide eſt. Iſrael autem ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide, offenderunt enim in lapidem offenſionis*: Illud præterea ea re geſta declaratum eſt, Iudæos non ſibi legem & ſacram ſcripturam, ſed eccleſiæ Chriſtianæ potius cõſeruare, quẽadmodum Auguſtinus ſæpenumero diſputat. Etenim vbi Chriſtus naſceretur, Iudæi ex diuina ſcriptura prodiderunt, ſed ad Chriſtum adorandum ſcripturæ teſtimonio Magi eruditi incitatique ſunt: ipſi legis doctores, quem de lege docebant, quærere adorareque neglexerunt. De quibus rebus differentem egregie ſanctum Pontificem Leonem audire præſtat. *Vtique poterat ſtella Magis Hieroſolymis prætermiſſis vſque ad cunabula pueri, ſicut poſtmodum fecit, ſua ſignificatione perducere, niſi ad confutandam Iudæorum duritiem pertinuiſſet, vt non ſolum ductu ſideris, ſed etiam profeſſione innoteſceret natiuitatis Saluatoris. Iam ergo ad eruditionem gentium propheticus ſermo tranſibat, cum Iudæorum infidelitas, veritatem ore proferret & mendacium corde retineret. Noluerunt enim agnoſcere oculis, quem de ſacris indicabant libris. Vt quem non adorabant infantiæ infirmitate humilem,*

Roman. 9.

Leo ſerm. 2. de Epiphã.

poſtea crucifigerent in virtutum ſublimitate fulgentem. Quæ iſta Iudæi tam imperita in vobis ſcientia eſt, ta indocta doctrina? Interrogati vbi Chriſtus naſceretur, veraciter & memoriter dicitis quod legiſtis. Et veſtra eruditio prodidit, quod ſtella non docuit. Cur vobis viam, quam alijs aperitis, obſtruitis? Sic ille beatus Pōtifex in doctores legis, & legis nihilominus contemptores inuehitur. Quod nobis quoq; metuendum eſt, ne qui alios docemus, nos ipſos minime doceamus: & cum aliorum ſalutis adminiſtri adiutoreſq; ſimus, ſalute noſtra neglecta, pernitioſius ſcientia pereamus, quam ignorantia perijſſemus.

IN EODEM FESTO EPIPHANIÆ, CONCIO TERTIA.

Vidimus ſtellam eius in Oriente.

Matth. 2.

1. Vſus abuſuſq; aſtrorum. *Pſal. 18.*

CÆLI *enarrant gloriam Dei, & opera manum eius annuntiāt firmamentum.* Id quidem diuinus vates enuntiat, quòd inter res omnes cōditas his oculis obiectas nihil æque, vt cæleſtes orbes, Dei maieſtatem declarent, qua ſententia alias etiam cecinit, *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, Lunam & ſtellas quæ tu fundaſti.* Quid enim ea contemplatione bea-

Pſal. 8.

beatius? quid ad illius potentiam ſapientiamq; Conditoris cognoſcendam luculentius hoc cælorum ornamento & ſplendore? *Stellæ*, ait alius Propheta, *dederunt lumen in cuſtodijs ſuis*: quod certè lumen, non tam ſe ſpectando quã Conditore indicando, ardenter ac iugiter vibrant. Atq; cæleſtium luminum ea eſt pulchritudo, ea vis, vt facile, niſi ſimus inſipientiſſimi, ſupremi Regis gloriam ac magnitudinem tanquã cæleſtis Regiæ copioſus ac præclarus apparatus, oſtendat. *Baruc. 3.*
De qua re externi etiam nobiſcum Philoſophi conſentiunt, quorum è numero Ciceronis verba præclara ſunt ita loquentis: *Quid enim poteſt eſſe tam apertum tamq; perſpicuum, cum cælum ſuſpeximus, cæleſtiaq; contemplati ſumus, quam eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis quo hæc regantur? illum vero & dominatorem rerum, & omnia nutu regentem, & vt Ennius dixit, patrem diuumq; hominumq; & præſentem ac præpotentem Deum. Quod qui dubitat, haud ſane intelligo, cur non idem, Sol ſit, an nullus ſit, dubitare poſſit. Quid enim eſt hoc illo euidentius?* Qua Tullij ſententia quid diuinis noſtris literis conuenientius à Theologo dici poſſit non video. *Cicer lib. 2. de natura Deorum.*
Sed, quæ eſt hominis miſeria & imbecillitas, effectum eſt, vt inde perniciem mortales caperent, vnde ſalutis ac vitæ præſidia petenda fuerunt. Nam tanquam ſeruorum ornamentis delectati, cum cæleſtia corpora ſuſpicerent, dominos putauerunt, quorum opera ad verũ Dominum cognoſcendum perduci oportuit: ruſticorum more & exemplo, qui Regem de facie nunquã conſpicati, in palatium admiſſi, primus quoq; aulicus pulchrè ornatus & cultus, in quẽ oculis incidunt, Regem ſuſpicantur. Eã morta-

lium amentium cæleſtia corpora diuinitate imbuta putantium, præclarè ſapientiæ liber vituperat hiſce verbis:: *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei. Neque operibus attendentes, agnouerunt quis eſſet artifex. Sed aut ignem, aut ſpiritum, aut gyrum ſtellarum, aut ſolem & lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt.* Quantus vero error, quāta inſania hæc, ſtatim oſtendit. *Si enim tantum potuerunt ſcire vt poſſent æſtimare ſæculum, quomodo huius Dominum non facilius cognouerunt?* *Quorum ſi ſpecie*, inquit, *delectati, deos putauerunt, ſciant quāto ijs dominator eorum ſpecioſior eſt. Speciei enim generator hæc omnia conſtituit. A magnitudine enim creaturæ & ſpecie, cognoſcibiliter creator horum videri poteſt.* Qua tam robuſta argumentatione validiſſimè concutitur omnis Philoſophorum arrogantia, omnis Aſtrologorum ſuperbia: qui curſus ſiderum certo metiri valuerunt, Dei omnia mouentis maieſtatem, non vt par erat, venerati ſunt. Itaque tum creaturam pro creatore coluerunt, tum ſcientia ſua ad res nefarias abuſi ſunt, ex aſtrorum rationibus cūcta humana certo præſagire polliciti, fatorumq; ſeriem inducentes, quibus vita omnis humana perturbaretur, virtutiſque cura & ſtudia omnia, & laus & pœna de moribus tollerentur, quo nihil poteſt inſanius dici. Contra importunos fati aſſertores ſiue Mathematicos ſiue Genethliacos diſputat acriter & ſæpe Auguſtinus, diu ante in eo ipſe errore verſatus. Sed egregie in libris de ciuitate Dei, vbi ita habet. *Fatum homines intelligūt vim poſitionis ſiderum, qualis eſt cum quis naſcitur aut concipitur, quod aliqui alienant à Deo voluntate, & hi ab auribus omniū repellen-*

Sap. 13.

Aug. 5. de ciuit. c. 1.

pellendi ſunt, qui qualiumcũque deorum volunt eſſe cultores. Aliqui vero ſtellas hanc putant habere poteſtatem traditam ſibi à Deo: qui magnam cælo faciunt iniuriã, in cuius velut ſplendidiſſima curia opinantur ſcelera facienda decerni, qualia ſi aliqua terrena ciuitas decreuiſſet genere humano decernente, fuerat euertẽda. Præclare hæc Auguſtinus neq; minus bene Chryſoſtomus ſiue autor ille impfecti quẽ pro Chryſoſtomo recitat S. Thomas. *Si ſtella eſt quod aut mali ſumus aut boni, ergo nec bonum noſtrum laudandum eſt, nec vituperandum malum: quia nec in nobis eſt voluntarius actus. Quid enim mali mei pœnam ſuſcipiam quod non voluntate ſed neceſſitate cõmiſi.* Ex his duobus tam magnis malis idololatriæ quidem impietatem ſcriptura reprehendit cum acerbè exagitat. Militiam cæli adoraram, à qua ſe impietate ſemper abſuiſſe Iob profitetur: *Si vidi (id eſt, ſi adoraui) ſolem, & cum fulgeret, & lunã incedentem clare.* Temeritatem vero eorũ qui ex ſiderum aſpectibus futura prædicũt, propheta vituperat cum dicit. *A ſignis cæli nolite metuere.* Sic Hieronymus, ſic Theodoretus eum locum interpretantur, in eos qui à conſtitutione ſiderum humana pendere arbitrantur.

Autor imperfecti homil. 2. in 2. Matth.

1. Reg. 21.
2. Paralip. 33.
Sophon. 1.
Iob 31.
Hiere. 10.

Sed ſapientiam Dei, vt Salomon dixit, non vincit hominum malitia. Quare de ijs ipſis, quæ temeritas peruerſitaſque humana deprauârat, remedium petere lex ſumma cõceſſit. *Creaturæ,* inquit, *factæ ſunt in muſcipulam pedibus inſipientium.* Sic plane rebus creatis in ſuam perniciem abuſus homo, diuina dona in ſceleris & flagitij argumenta conuerterat. Cibo, potu, balneis, vnguentis bonis cæteris ad libidinem, ad

2 Aſpectũ aſtrorum ſeruiſſe Magis ad Chriſti cognitionẽ.
Sap. 14.

impuritatẽ, ad ſuperbiã abutebatur. At hæc ipſa ſalutis præſidia effecit Deus, ſacramenta religioſa, plenaq; pietatis medicamina conſtituit: pane, vino, aqua, oleo, balſamo, virtute cæleſti conſecratis & præditis. Cibo enim recreatus ac refectus eſt homo, qui cibo perierat. Ad eundem modum ſapientiæ diuinæ documenta plurima ac perſpicua ſalute hominũ procurãda intueri liceat. Quo more & inſtituto Chaldæos hodie ſiderum inſpectionibus deditos, atq; ex ijs ipſis aſtris, quæ aſtra ſpectabant, non exiguã ſuperſtitionis Magicæ impietatiſq; ſyluã aſtruẽtes, aſtri cuiuſdam aſpectu ab errore reuocat, Deum ſibi oſtenſum & quærere & adorare perſuadet. Pulchrè Chryſologus. *Quare per ſtellam? Vt per Chriſtum ipſa materia erroris fieret ſalutis occaſio. Hoſtem proprio mucrone turbare, ſingulare eſt inſigne Virtutis.* Abraham ſane Chaldęorũ ciuis, inſignis & ipſe aſtrologus, iuſſus eſt patriam amicoſq; deſerere, in terram longe poſitã proficiſci, quam ignorabat. Idẽ Chriſti de eius poſteritate venturi, certam pollicitationem accepturũs, iuſſus etiã diuinitus ſiderũ radios contemplari. *Suſpice*, ait, *calũ, & numera ſtellas eius ſi potes: ſic erit ſemen tuum*, de quo ſemine dixit, *& in ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* Quã præclaram Dei promiſſionem non ad carnalem progeniẽ Iudaici populi, ſed ad ſpiritualẽ propagationem Chriſtianæ gentis pertinere copioſę diſputat Paulus. Aſpectu igitur ſtellarum, quo cæteri Chaldæi periclitabantur ad impietatem, Abraham diuino munere fidelis, eruditus ac fide corroboratus eſt. Hoc Magorum non diſſimile factũ fuit, quos ſtella in Dei cognitionem cultumque veriſſimum attraxit, ac patria ipſa relicta

Chryſolog. ſerm. 157.

Gen. 12.

Gen. 15.

Galat. 3.

ctã Regem ſempiternum & quęrere diligenter, & inuenire feliciter dedit. Sancti Leonis ea eſt ſententia quam dixi, cuius etiam oratio hæc: *Quondam beatiſſimo Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promiſſa ſucceſſio, non carnis ſemine, ſed fidei fæcunditate generanda: & ideo ſtellarum multitudini comparata, vt ab omnium gentium patre non terrena, ſed cæleſtis progenies ſperaretur. Ad creandam ergo promiſſam poſteritatem, hæredes in ſideribus deſignati, ortu noui ſideris excitantur: vt in quo cæli adhibitum fuerat teſtimonium, cæli famularetur obſequium.* Hæc ille,

Leo ſerm. 3. de Epiphã. Hoc teſtimonium citatur in catena S. Thom. ex Auguſtino ſed eſt re vera Leonis non Auguſtini quod ipſa etiam dictio prodit.

Illud præterea quod eſt conſentaneum dictis aduertite, Deum pro ſua mirabili prudentia, apud vnumquemque ea ratione vti docendi, quæ eſt ei maxime accommodata, atque eum, vt ita dicam ſermonem vſurpare, quem nouit familiarem. *Diſponit enim omnia ſuauiter.* Paſtores Angeli opera, Simeonem iuſtum & ſpiritualem virum, ſpiritu admonet. Magos Aſtrologiæ peritos, aſtro internuntio docet. Philoſophatur ſane hoc modo Chryſoſtomus oſtendens neque propheticis oraculis neque voce inſonante, neque Angelo apparente vocandos fuiſſe Magos. *Propterea igitur*, inquit, *omnia huiuſmodi derelinquens, per ea illos vocat, quæ familiaria eis conſuetudo faciebat, mira quidem diſpenſatione pietatis ad hominum condeſcendens ſalutem. Quia enim vnuſquiſque cõſuetudinis ſuæ amicitia ligatur, & Deus & miſſi à Deo ad totius orbis ſalutẽ magiſtri de ipſo cuiuſque gentis more, materias ſibi aſſumunt docendi. Ne igitur opineris indignum quod Magi per ſtellam vocantur.* Sapienter omni-

3 Deum ſe cuiuſque creaturæ captui accommodare.

Sapien. 8.

Chryſoſt. homilia 6. in Matth.

omnino, Dei ſuauitatem in vocatione hominũ ex hoc facto Chryſoſtomus collaudauit. Sic Petrum & Andream piſcatores, vt ad euangelicam vitam transferat, piſcationis præclare compotes Chriſtus ſe facturum promittit. Dauidem paſtorali officio intentum paſcere iubet populum ſuum. Magdalenam amoribus impuribus perditam, amore diuino inflammat. Moſem omni ſcientia Ægyptiorum eruditum: aulæ regiæ aſſuetum, ad condendas leges, & regem commonendum Ægyptium vocat. Quod de ſe Paulus profeſſus eſt, id multo præclarius diuina ſapientia præſtat, vt omnibus omnia fiat, quo omnes faciat ſaluos. De ea Sapiens. *Cum ſit vna, omnia poteſt, & in ſe permanens omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & Prophetas conſtituit.* Transferre ſe in animas ſanctas pro eo dicitur, quod ſe ad cuiuſque animæ captum vſumque accommodet, quemadmodum ſapienter Iacob virgarũ colores permutabat, cum canalibus impoſitas pecus ſpectaret, vt pro rei vſu quales intuerentur virgas, tales procrearent etiam fœtus. Quam cæleſtem prudentiam imitari homines debent, vt ſe ſe captui & vtilitati eorum quos Chriſto volunt lucri facere, accommodent. Norint ſe ſapientibus atque inſipientibus debitores: ſapientiã loquãtur inter perfectos: lac pueris potum tribuant, non ſolidum cibum. Non ea dicant, quæ non poſſint portare diſcipuli. Infirmis infirmi fiant, paruulis paruuli. Nutricis officiũ meminerint, quæ dimidiata ac decurtata verba balbutit infantulo, vt etiam Auguſtinus animaduertit, neque nutricis exigua laus eſt, quæ in diuinam illã atque altiſſimam Dei bonitatem dicitur, cum omnium

Matth. 4. *Pſal. 77.* *Luc. 7.* *Exod. 3.* *1. Cor. 8.* *Sap. 7.* *Auguſt. in lib. de catechizandis rudibus.* *Sap. 16.*

omnium nutrix in ſacro eloquio Dei gratia vocatur.

Iam quid ſtella ſignificet, propius explicandum eſt. At primum ſtella Chriſtus ipſe in Scriptura appellatur *Ego ſum radix & genus Dauid ſtella ſplendida & matutina.* Quippe cũ ſit ante luciferũ genitus in ſplendoribus ſanctis. De qua etiam re Petrus Apoſtolus: *Benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucẽti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Quod ideo eſt dictum, quod è vita mortali migrãtibus, ęternitatis dies illuceat, & Chriſtus radijs glorioſis corda fidelia illuſtret. Itaque Ambroſius: *Fortaſſis ſtella ſit Chriſtus, ac ſua ipſe luce ſe ſignat.* Neque enim poteſt ad Chriſtum ire, niſi quem Chriſtus vocarit. Enimuero radius ſtellæ huius, qui oculos animi pulſat, fides eſt, inſpiratio diuina eſt, lux eſt menti diuinitus indita, quæ ad quærendum adorandumq; Deum excitat, & ei pro viribus obſequium præſtãdum, fidelemq; ſeruitutem, muneribus pretioſiſſimis proteſtandam. Quicunq; igitur diuinitus de deſerendo ſeculo, de Chriſto ſequendo & eius cruce portanda impulſus eſt, quicunq; de peccati conſortio dimittendo, de virtute amplexanda, de vita auſteriore inſtituẽda, de vanitate mundi cõtemnenda, de perfectione Chriſtiana inchoanda, de malo deniq; vitando, bonoq; ſequendo cogitatione interna pulſatus eſt, ne dubitet is quiſquis eſt, ſe ſtellã diuinã vidiſſe, ne diſſimulet fulgores noui ſideris ſibi emicuiſſe diuinitus. Nam ſi Leoni Papæ credimus, in ſtellæ fulgore Dei gratia deſignatur: *Radiat nanq; è cælo ſtella per gratiam, & tres Magi coruſcatione Euangelici fulgoris acciti, in omnibus quotidie nationibus ad*

4 Stellæ ductum, id eſt gratiæ vocationẽ ſequendã.

Apoc.22.

2. Pet.1.

Ambro. in c.2 Luca.

Leo ſerm 8. de Epiphã. Idem ſer.5.

ad adorãdam potentiam ſummi Regis accurrunt. Hic iam videndũ, ne fruſtra ſtella nobis diuina
Heb. 12. fulſerit monente Paulo: *Contemplantes ne quis*
2. Cor. 6. *deſit gratia Dei:* & eodem alias exhortante, *Ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, ait enim tẽpore accepto exaudiui te.* Magorum potius imitemur ſtudium, diligentiam, induſtriam, qui
2. Reg. 1. quod eſt in antiquo carmine, *Leonibus fortiores, aquilis velociores,* delicijs patriæ relictis peregrinationi prolixæ ac difficili ſe accinxere, immenſa terrarum ſpatia confecére, in tyranni aures & os, nouum Regem prædicauere, omnia vi-
Chryſoſt. homilia 6. in Matth. tæ pericula vni quærendo Deo poſthabuere. *Cõſidera* (ait hoc loco Chryſoſtomus) *horum Magorum & admirare virtutem, non modo quia tã longi itineris ſubiere laborẽ, ſed etiã quia tam ſimpliciter & libere egere cum Rege. Neq; tumultum populi atque clamorem, neque poteſtatem reformidant tyranni. Vnde mihi videntur iſti etiam in regione propria facti eſſe poſtea ciuium ſuorũ magiſtri.* Magna quidem hæc & vera Magorũ laus. Et quod eſt omnium caput, ac lausq; præcipua, homines ſapientes, honorati, opulenti, in viam ſe dederunt, quam ignorabant. Neque ſe contemnendos prębere dubitarunt, dum eum quęritant, quem vbi locorũ agat, ne audierunt quidem. Quæ Magorum fides ſimillima illius fuit tantopere laudata Patriarchæ Abraham, quam
Hebr. 11. Apoſtolus commemorat ad hunc modum: *Fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exijt neſciens quo iret.* Et hi ergo illius veriſſimi ſectatores de Chaldæa exeunt in Palęſtinam, neſcientes quo eant. Horum nos fidem atque alacritatem obediendi ſectari cõuenit, ne Deo vocanti

reſiſta-

reſiſtamus, neve diu differamus atque cunctemur. *Hilarem datorem diligit Deus.* Qui vero obſeruat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquam metet.

Iam cõſideratione atq; admiratione digniſſimum illud eſt, quam bene inter indiciũ ſtellæ & Scripturæ teſtimonium conueniat: quã pulchrè ſibi mutuam operã nauent iſtæ res duæ, vt ab vna doceantur Magi, ꝙ ab altera non ſatis diſcunt. Stella quidem iam eſſe natum regem cæleſtem prodit, ſuoque indicio Magos ab Oriente in Iudæam mittit: ſed qua in vrbe Iudææ ſit natus, minimè declarat. Scriptura ſacra conſulta ea de re, docet ſane qua in vrbe Rex Iſrael naſcatur, in Bethleem Iuda: ſed quo in vico, qua in domo quærendus ſit, tacet. Ergo vicariam operam præbens ſtella Scripturæ, demonſtrat fulgore ſuo fixa & immobilis præſepi incubans, eam eſſe domum, ea cunabula noui Regis infantis, quæ niſi de cælo oſtenderentur, nulla humana opinione Regis tanti natalibus apta iudicarentur. Meritò hic Chryſoſtomus exclamat: *Conſidera mirabilem prorſus ordinem rerum: á Perſide illos vſque Hieroſolymam ſtella deducit, poſt ſtellam ſuſcipit eos populus Iudaorum, & Rex Herodes qui adducit ad Prophetam, poſt Prophetam vero rurſus diriguntur á ſtella, & ab Hieroſolymis in Bethleem ipſa ducente perueniunt. Et ecce ſtella*, ait ſacer Euangeliſta, *quam viderant in Oriente antecedebat eos vſque dum veniens ſtaret ſupra vbi erat puer.* Nonne vobis videtur ſtella, quod diſcere poterant ſciſcitando, noluiſſe Magos ipſa docere: quod iam erant edocti, ſed nondum ad plenum aſſequi poterant, ſuo magiſterio opportune ſuppleuiſſe?

5 Internã Deí inſpirationem doctrina Eccleſiæ adiuuari.

Chryſoſt. homilia 6. in Matth.

uiſſe? Quid ſibi id velit, cupitis audire. Magiſterium nimirum Spiritus ſancti internum ac peculiare, atque vnctio arcana, nequaquam publico Eccleſiæ magiſterio repugnat, quin potius duo hæc magiſteria internum & externum mutuo ſibi adiumento ſunt, tum internum per externum, & probatur & confirmatur: tum externum interno illuſtratur atque perficitur. Inſpiratio interior exteriorem doctrinam non repudiat. Oratio lectione iuuatur; lectio oratione perficitur, deuotioni ſcientia inſeruit, ſcientiam deuotio facit fructuoſam. Quod ſi Scriptura ſtellæ non atteſtetur, vel potius repugnet, non eſt habenda lucis ſtella, ſed Angeli tenebrarum, qui ſe in Angelum lucis transfiguret. Documentum eſt Apoſtoli Pauli ad fidei regulam exigendas eſſe reuelationes. *Rom. 12.* *Siue Prophetiam*, inquit, *ſecundùm rationem fidei.* *Actor. 9.* Itaque ſtella diuina Magos mittit ad Scripturam. Chriſtus ipſe apparens Saulo, tamen eum iubet ab Anania illuminari. Cornelio Centurioni Angelus præcipit *Actor. 10.* accerſere Simonem Petrum, & ab eo diſcere opportuna ſaluti, quæ potuiſſet Angelus facili negotio exponere. *Gal. 2.* Paulus iam grandis Eccleſiæ doctor ſecundùm reuelationem aſcendit Hieroſolymam, collaturus cum Petro Euangelium ſuum, quod non ab homine neque per hominẽ didiciſſe ſe gloriabatur. Quam rationem examinandi occultas inſpirationes & reuelationes ad manifeſta Scripturæ teſtimonia, beatus Papa Gregorius ſapientiſſimè docet his verbis: *Greg. ſuper 1. Reg. lib. 3. c. 1. non longe ante medium.* *Aliquando autem per Scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inſpirationem. Reuelatione autem occulta loquitur, cum electa menti per ſpiritum aut agenda aut docenda panduntur. Samuel*

muel ergo cum vocãtem ſe Dominum audiuit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo Prædicatorũ ſanctæ Eccleſiæ hoc quod Deo reuelante cognouerat, quale eſſet, in ſacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in Scriptura ſacræ libris expreſſa eſt: quia diuina conſilia ibi per venerabiles patres noſtros expoſita ſunt, qui Spiritum ſanctum habuerunt. Vocatus ergo tam ſæpius a Domino Samuel, ad Heli cucurrit, quia ordo prædicatorum, in omni quod ſpirituali reuelatione didicit, patrum veterum dicta conſuluit: vt tunc demum à Domino ſibi fuiſſe reuelatum crederet, cum ab eo quod in ſacra Scriptura legebat, nequaquam differre cognouiſſet. Nam facile fallitur, qui hoc, quod occulta contemplatione colligit, in præclara ſancta Scripturæ veritate neſcit diſcutere, quale ſit. Vnde & Apoſtolus denuntiat, dicẽs: Transfigurat ſe Sathanas in Angelum lucis. Quomodo autem falſa in vera lucis claritate diſcernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel quoties à Domino vocatur: quia ſancti prædicatores ne falſæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur modum occultæ reuelationis in aperta ſcripturæ ſanctæ veritate diſcutiunt. Hactenus Gregorius: cuius ſapiens & præclara ſententia ſicut in Samuele ad ſacerdotem Heli recurrente probatur, ita etiam in Magis oſtenditur, ſtellæ lucem ſacerdotum voce & ſcripturæ teſtimonio confirmantibus. Omnino Deus ſibi conſentit, & quæ intus inſpirat, externo magiſterio probat: à cuius veritate & ſpiritu longiſſimè, aberrant homines ſibi placentes, contumacia ſatanica eccleſiæ magiſterio ſubeſſe renuentes. Nos vero qui filij obedientiæ fideles ſumus, ſtellam noſtram nobis diuinitus ortam, ita ſequamur, vt

ad Chriſti ſacerdotes nos conferamus, quorum monita cum probe perceperimus, atque operæ mandauerimus, inueniemus ſine dubio ſplendorem Dei ſuper nos, & gaudium Spiritus Sancti, vſque ad ipſum ſuum Regis optatiſſimum feliciſſimumq; conſpectum.

IN EODEM FESTO EPIPHANIÆ, CONCIO QVARTA.

Audiens autem Herodes Rex turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Matth. 2.

1 Impotẽs regnandi cupido.

INTER omnes cupiditates maxime inſana eſt & furioſa regnandi cupiditas, propter quam, ſi quando foret, ius eſſe violandum Cæſar arbitrabatur. Quã ea impotens ſit, quam præceps & truculenta, & ſi ſunt plurima omnium gentium, omnium etiam ætatum documenta, vix tamen vllum aut omnino nullũ extat illuſtrius & vberius hoc ipſo Herode, quem ad noui Regis mentionem perturbatum vehementiſſime hodie cernimus. Qui probatas hiſtorias Egeſippi & Ioſephi grauium ſane ſcriptorum legerit, comperiet nullam fuiſſe vnquam feram Herode truculentiorem, qui regnum malis artibus per tyrannidem vſurpatum, infinita cæde ſuorum tuendum ſibi ſemper exiſtimarit. Hircanum legi-

Egeſippus de euerſione Hieroſ. l.1.2.3. Ioſeph l.14. 15.16.17. antiquit. & lib. 1. de bello Iudaico.

legitimum Regem ſummumque ſacerdotē per inſidias ſuſtulit: alterum Hircanum leuirum iuuenem egregium, quod gratus populo eſſet, dolo in piſcinam immergendum curauit. Pheroram fratrem germanum necauit. Ioſippum ſororis virum trucidauit. chariſſimam ſibi coniugem Mariamnem regio genere atq; eximia pulchritudine claram, ſuſpitionibus ductus falſis, interfecit: ipſis liberis regni appetiti inſimulatis, crudeliſſimæ necis autor fuit: Alexandrum inquam, & Ariſtobolum filios neci dedit: Antipatrum natu maximum, fratrū cędis impulſorem, in vincula diu cōiectum, diebus omnino quinque antequam moreretur, occidi fecit, quod exultantem audiſſet propter obitū ſuum. Quid ad huius tygridis immanitatem adijci poteſt? Sed ſuperat omnia quæ dixi, quod ijdē ſcriptores literis tradiderunt, imperaſſe Herodem cunctos nobilium Iudæorum filios comprehendi, atque in Circo Hiericuntis incluſos, ſimul atque ipſe animam egiſſet, iaculis cōfoſſos extingui, ea ſola de cauſa, quod obitum ſuum, quem ſentiebat Iudæis fore iucundum, volebat omnium liberorum clade reddi triſtiſſimum. Tam pium ſcilicet teſtamentum condidit ille ciuium amator eximius: his manes ſuos inferijs tam religioſis expiandos Salome ſorori mandauit. Vt iam minime mirandum ſit, quod de cęde infantium ab iſto tyranno perpetrata Euangelia narrant. Vſque eo ſæua furioſaque eſt regnandi libido ita Erynnim & Megæram & furias omnes tartareas immanitate ſuperat ſua. Et miramur ad inopinatam Magorum vocem Regem recens natum quęrentium perturbatum? ad dolos & artes cōuerſum Magis ruinam, Chriſto perni-

li. 17. de antiquit. c. 8.

Autor imperfecti in Matt. hom. 2. tiem meditatum atque molitum? Rectè Chryſoſtomus vel quiſquis is autor eſt timorē ac perturbationem Herodis exponit his verbis *Æſtimans*, inquit, *illum Regem fore terrenum, quaſi de ſucceſſore Regni turbatus eſt. Semper enim grandis poteſtas maiori timori ſubiecta eſt. Sicut cacumen arborum in excelſo poſitarum, etiam ſi lenis aura flauerit, mouetur: ſic & ſublimes homines in culmine dignitatum exiſtentes, etiam leuis nuntij fama conturbat. Humiles autem ſicut in conualle plerumque in tranquillitate conſiſtunt.* ſemper igitur regni æmulus formidini eſt, & inuidiæ. Cum Samuel Dei imperio Bethleē Dauidem vncturus deſignaturusq; Regē mitteretur, *1. Reg. 16.* reſtitit ac repugnauit. *Quomodo vadam?* inquit, *audiet enim Saul, & interficiet me.* Nihil penſi habiturum ſciebat, æmulo regni creato, vtrum ſacerdotem & prophetam, & proprie parentem ſuū vindicaſſet, Quid Abſalon, in patrem & talē patrem infeſtus & furens? *Omnisque poteſtas impatiens conſortis erit*, Cecinit quidam poeta non ignobilis. Dionyſium Siracuſanum ferunt *Lucanus.* Siciliæ regno ſpoliatum ſcholam pueris docen- *Valerius Maximus.* dis aperuiſſe, quod ſine imperio viuere ſe non poſſe fateretur, ludicra illi imperij imagine delectari. Merito cæcum malū Seneca ambitionē dixit. Ea non ſolum regna præclara atque imperia maxima euertit, verum eccleſiam Dei ſciſmate ſæpe ſæuo diſcidit, & labefactauit: neque ſenatus modo & curias turbat ac diſſipat, ſed ipſis quoq; collegijs ſacerdotum ac virginum ſacrarum, ipſis domicilijs religioſiſſimis monachorum facem inijcit, incendium excitat ferox, quo cuncta pariter intereant. Quàobrem Chriſtus ab ea peſte maxime tutam cupiens ſuam familiam

miliam & crebro & aperte ita inſtituebat. *Qui voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.* *Matth. 20.* *Luc. 22.*
Regnum autem illud expetere monebat, quod eſt cæleſte & ſempiternũ: hoc eſſe in animo ſitũ docebat dicens *Regnum celorum intra vos eſt,* *Luc. 17.*
quod regnum Paulus Apoſtolus immobile definit, quod minime perturbationum atq; viciſſitudinum fluctibus ſit obiectũ. Qua ex re intelligi poteſt, quã ſit anguſta & miſera opum caducarum cõditio, quæ tot ac tantis cum moleſtijs animi tum fortunæ ludibrijs expoſitæ ſint. Herodes Rex opulentus & potens, pueri cunas expaueſcit, neq; attendit veniſſe de cælo. Seruos eſſe igitur non dominos fortunarum ſuarum eiuſmodi tyrannos quis neget? Quam bene Boetius cantat. *Etenim licet indica longe Tellus tua iura tremiſcat. Et ſeruiat vltima Thule, Tamen atras pellere curas, Miſeroſque fugare dolores: non poſſe potentia non eſt.* Ad cantilenam puellarum Dauidis gloriam præ eo celebrantium; furit Saul rex, & inuidia tabeſcit, longe miſerior & vilior, quam cum aſinas perditas ante priuatus quæritaret Octoginta ſacerdotes veſtem ſacram indutos vno puncto tẽporis obtruncat, quod æmulum Dauidem hoſpitio accepiſſent, ô plenũ mille periculis, mille moleſtjs imperium terræ, ô illos felices & beatos qui cæleſti regno potiũtur, in quo pax eſt & gaudium immortale: quod communicatum alijs non imminuitur, eoque magis floret, quo fiunt plures participes. Non timet æmulũ, non recuſat ſocium, non obſcuratur conſortio, ſed tunc maxime regnũ hoc viget cum plurimorũ acceſſio fit, ꝙ Paulus Sapienter indicabat, cum diceret. *Sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiſcum regnemus.*

Heb. 12. *Boet. l. 3. de conſolatione Philoſophia metro. 5.* *1. Reg. 18.* *1. Reg. 9.* *1. Reg. 22.* *1. Corint. 4.*

Non vere ſcilicet regnare Cotinthios voluit intelligi, quando ſoli regnarent: potius tunc regnaturos, cum regnaret ipſe cum illis. Ea nimirum ſpiritualis verique regni ratio certiſſima exiſtit.

2 Subdito rũ mores pendere ex Regibus. Reges pro populi meritis, contingere bonos aut malos. *Bernard. ſermo. 3. de Epiphan.*

Herodis perturbationem totius ciuitatis perturbatio eſt conſecuta, Id plane admiratione dignum. Namq; vt Bernardus ait. *Non mirum quod turbetur Herodes: ſed quod Hieruſalem ciuitas Dei quæ viſio pacis eſt, cum Herode turbatur, quis non miretur.* Erat Herodes tyrannus, erat externus, non iure ſed vi Iudaici vſurpator Imperij. Chriſtum legitimum Regem propheticis oraculis promiſſum, à populo Dei ſumis votis petitum, aduenifſe inditio Magorũ & ſtellæ intelligebat. Se ſuosq; pelli tanquã alieni regni inuaſores iniquos, poterat non immerito cogitare. At Hieroſolyma ciuitas Dei, vrbs ſancta, tantis diuinis beneficijs obligata, quid perturbatur? quid laborat? imò verò quid non exultat, ac tripudiat? quid non triũphat ſingulari gaudio eius lætiſſimi nuntij delibuta? Elucet hic ſatis quanta ſit adulandi pernicies, quæ cogat miſeros ſubditos ad Regis & Domini mores linguã vultumque componere: vt illa probare videantur, quæ probat, illa improbare, quæ ille non probat. Non male quidam ſcripſit hoc loco: *Iudaicus populus turbatur, volens illi fauere, quem timebat. Populus enim plus iuſto eis fauet, quos crudeles ſuſtinet.* Non quidem opinor omnes ex eo nuntio Magorum moleſtiã cœpiſſe Iudæos, qua erat perculſus Herodes: ſed ſeruitute oppreſſos quoſdam falſo, partem ex animo, omnes tamen ſe perturbari præ ſe tuliſſe, Euangelium narrat. Sic Regi gratificari omnes amant. Itaq;

A S. Thõ. recitatur in catena nomine Chryſoſtomi, ſed nõ eſt.

verum

verum eſt illud Oſeæ. *In malitia ſua lætificauerunt Regem, & in mendac o principes.* Neq; illud obſcurum eſt, Regis vitio & malitia infici ſolere contaminariq; populum vniuerſum. *Videte fratres*, ait hoc loco Bernardus, *quantũ noceat iniqua poteſtas: quomodo caput impiũ ſubiectos quoque ſua conformat impietati. Miſera plane ciuitas, in qua regnat Herodes, quoniam Herodiana ſine dubio particeps erit malitia, & ad noua ſalutis ortum Herodiana mouebitur turbatione.* Hæc Bernardus. Quocirca quanuis Hieroſolymæ Dei lege & templo præclaræ fuerint, Herodianæ tamen libidini & ſceleri diu aſſuetas, eundem tandem habitum induiſſe, facile adducor, vt credam. Nõ equidem multos fuiſſe veros Iſraelitas nego, qui cum Simeone redemptionem Iſraelis expeterent: ſed præ multitudine improborum, bonorum mentio fit nulla. *Omnis*, inquit, *Hieroſolyma turbata eſt cum illo.* Ab Herode nempe deprauati erant ſenſus menſque plurimorum. Adeo Regis eſt impij grauis ac periculoſa contagio; quod Oſeas idem pulchrè admonet: *omnes*, inquit, *adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente quieuit paululum ciuitas à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum.* Duplici ſimili rem eleganter exponit. Vt enim coquus materiã paulatim ſubijciẽdo clibanum vel furnum potius tãdem vniuerſum calefacit & inflãmat, ſic princeps prœmia aut ſupplicia, honores aut ignominiã, opes aut inopiam inferendo, ad ſuam libidinem ciuitatẽ omnem Rempublicãq; traducit: quod eſt planè à Rege Hieroboam factum, de quo erat ſermo prophetæ, cum à cultũ Dei veri ad aureorũ vitulorũ venerationem populũ blanditijs promiſſiſq; traduxit. Sicut etiã

Bernard. ſermo. 3. de Epiphan.

Oſea.

fermentum totam farinam immixtum, ſenſim natura ſua impertit & imbuit, ſic Regum ſtudia populo indita & cõmunicata, eiuſdẽ eſſe ſaporis & ſenſus tandẽ efficiunt. Quapropter attendant ſibi oportet etiam atq; etiam ij, qui cæteris præſunt & dominãtur, ac diligenter ſapientis monita auſcultent ad hunc eos modum adhortantis:

Sapien. 6. *Prabete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt vobis poteſtas à Domino, & virtus ab altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, neq; cuſtodiſtis legẽ iuſtitia, neq; ſecundum voluntate Dei ambulaſtis.* Hæc quidẽ ad Principes & moderatores Reip. dicta ſint. Nunc ad vos cõuertenda eſt oratio, vt diligenter agatis, quo Reip. principes boni contingant. Atqui, diceris credo, nõ veſtra id intereſſe, cum naſcantur vobis principes, nõ veſtris ſuffragijs dẽtur: Imò vero ſuffragia eſſe veſtra ſcitote, in vtramq; partẽ potentiſſima: ſuffragia inquã meritorũ & precum. Nõne audiſtis aliquando

Iob. 34. ex diuinis literis, *Qui regnare facit hypocritas propter peccata populi?* & illud. *Dabo tibi Regem*

Oſe. 13. *in furore meo.* Peccatis ergo veſtris deputatote, ſi quando Principes, Magiſtratus, Pręfecti impro-be nequiterque ſe gerunt. Iam precibus & votis ſupplicibus ac perpetuis placandum numen di-

Hiere. 3. uinum, atq; exorandum, vt det *paſtores iuxta cor ſuum:* quos cũ dederit, conſeruet promoueatq; bono publico. Ita plane pcipit Paul. preces obſe-

1. Timot. 2. crationesq; fieri. *Pro Regibus & pro ijs qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietam & tranquillã vitam agamus in omni pietate & caſtitate.* Videte quanti referat, bonos nanciſci principes,

vt Paulus in eo ſitum putet, non ſolum quiete pacateq́; viuere, ſed etiam piè, religioſe, caſte, honeſte. Pertinet enim ad Regum proculdubio curam, Rempublicam ab omni impietate vindicare, flagitia & turpitudines omnes, exterminare, vt nulla ſit labes neque faciendi falſo de Deo neque turpiter & obſcęnè corpore abutendi. Eſt autem illud notiſſimum. *Qualis Rector eſt ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Neque Salomonis ſententia poteſt quicquam commodius dici, *ſicut diuiſiones aquarum, ſic cor Regis in manu Domini.* Noſtis opinor omnes qua facilitate aquæ ductus huc illuc flectantur, cum ſuo loco aquæ diuiduntur, quæ ſi rapiantur in præceps, obſiſti ſibi nullo modo patiuntur, neq; ductum ſequuntur cuiuſque ſed ſuo impetu cũcta trahunt. Id plane Regibus euenit quorũ cum eſt incitatus animus & curuus aliquo, repugnare velle ac reniti, ſuperuacaneum vel potius pernicioſum eſt. At molliter diuino nutu quo Deus vult, ducuntur, cum diuina voluntas eorum mentem atq; animũ leniter flectit. Quare Deus ardenter orandus, vt bonam mentem, ac ſalutaria ſtudia Regibus ac Reipublicæ moderatorib⁹ ſemper inſpiret. *Eccleſ. 10.* *Prouerb. 21*

De Chriſti patria conſulit Scribas & Sacerdotes Herodes: ij ex diuinis ſcripturæ propheticæ oraculis reſpondent eſſe Bethleem Iuda: ſic enim ſcriptum eſſe per Michæam. *Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populum meum Iſrael.* Quem locum non mendoſe Matthæus recitat, licet in Michæa diſcrepare videatur, Michæas enim ſic habet. *Et tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda.* Matthæus vero

3. De lege Dei ſacerdotes conſulendos: eoſq; non errare, cũ de rebus diuinis cenſent. *Mich 5.*

ſponderunt eſſe Bethleem. Illud deinde conſiderandum in re tanta explananda concilium fuiſſe ſapientum conuocatum: eos quęſtioni abſoluendæ ſibi propoſitæ, non de ſuo cerebro reſpõſum dediſſe, ſed diuina oracula conſuluiſſe, è ſacris literis rei veritatem petiuiſſe. Quod ſi veritas quæſita patuit, etiam cum Herodes non veritatis ſequendæ ſed oppugnandæ potius ſtudio teneretur, etiam cum ipſi ſcribæ & ſacerdotes Chriſti gloriam, ac ſalutem ſuam minimè curarent, tamen quia & neceſſaria veritas quærebatur, & in concilio ſacerdotum agitabatur, ſi veritas inquam diuina patefacta eſt, neq; labi & errare Iudaicorum ſacerdotũ cætus permiſſus eſt, quomodo Chriſtianę Eccleſiæ magiſtris ac pręſidibus, cum in Chriſti nomine ad fidei regulas cognoſcẽdas ad vitæ Chriſtianæ leges interprætandas conſuluntur, putari poteſt diuinitus non aperiri veritas, & pernicioſus error irrepere? *Vbi ſunt*, ait Chriſtus, *duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Matth. 18. Qua de re extat Innocentij illuſtre decretum in hæc verba: *ſi omnibus inſpectis, quæſtionis qualitas non lucide inueſtigatur, ſeniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur, quod à pluribus ſenioribus quæritur. Verus enim repromiſſor Dominus ait, ſi duo ex vobis vel tres conuenient ſuper terram in nomine meo de omni re quácunque petierint, fiet illis à Patre meo.* Decretum Innocentij refertur, diſt. 20. c. de quibus cauſis. Præſidet in Eccleſiaſtico conuentu Epiſcoporum & Patrum Spiritus ſanctus, neque à vero aberrare præſides ſuos ſinit. Quapropter primo Apoſtolorum cõcilio ſic pronunciari placuit, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Actor. 15. Lectio vero ſacrorum librorum opportuna veritati cognoſcendæ in pri-

ab eis vbi Chriſtus naſcerctur. Quanta ſolicitudine? qua induſtria? Mox Clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus ſtellę quæ apparuit eis. *Ite*, inquit, *& diligenter quærite, & cum inueneritis renuntiate mihi*: Quid poteſt ad hãc curam vigilantiamq́ue accedere? quid promptitudini tantæ addi? At doli diſſimulatione tecti, inſidię ſimulatione cęlatæ, in apertum tandem furorem proruperunt: draco inſidioſus & fallax in leoné atrocem conuerſus eſt. Chriſtum quia Magorũ inditio non inuenerit in cunabulis, ſatellitũ gladio petit inter infantes. Herodem plane imitantur, qui iã dolo iã vi Chriſtum recens natũ oppugnãt. Naſcitur enim hodie imo quotidie Chriſtus in eorũ mẽtibus: qui verbo veritatis cõcepto, Chriſto vitam moreſq; conformãt. Nã & ipſe matrẽ agnoſcit, qui fecerit voluntatẽ Patris cæleſtis: & Paulus exclamat, *Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis.* Sunt autẽ hi Satanæ adminiſtri atq; adiutores, qui vel conſilijs prauis, vel exemplo peſſimo inſtituta religioſa piaq; euertũt, ſimiles plane Pharaoni ſæuiſſimo, à quo eſt de interficiendis omnibus maſculis Hebræorum lata lex impia atq; crudelis. Herodis malitiam & furorem quemadmodum imitẽtur Satanæ miniſtri, eleganter Leo ſic ſcribit: *Permanet igitur dilectiſſimi myſticorum forma geſtorũ, & quod imagine inchoabatur, veritate completur. Radiatnãq; ſtella per gratiã, & tres Magi coruſcatione Euangelici fulgoris acciti in omnibus quotidie nationibus ad adorãdam potentiam ſummi Regis accurrũt. Herodes in diabolo quoq; fremit, & auferri ſibi iniquitatis ſua regnum in ijs, qui ad Chriſtum trãſeunt, ingemiſcit. Vnde ſi paruulos interficiat,* *teſum*

Matth.12. *Galat.4.* *Exod.1.* *Leo ſerm.5. de Epiphã.*

Ieſum ſibi videtur occidere. Quod vtiq; facere ſine ceſſatione molitur, dum primordijs renatorũ Spiritum ſanctum eripere, & quandam teneræ fidei velut infantiam tentat extinguere. Ergo iuxta Sancti Leonis ſententiam Herodis Satellites ſunt, quicunque perdere Chriſti tirones paruuloſque conantur. In hos tales vaticinatur ſapiens hoc modo: *Fili mi ne ambules cum eis: prohibe pedem tuum à ſemitis eorum. Pedes enim illorũ ad malum currunt, & feſtinant, & effundant ſanguinem, fruſtra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipſi quoque contra ſanguinem ſuum inſidiantur & moliuntur fraudes contra animas ſuas.* Quam eſſe veriſſimam prophetiam apertiſſime Herodis facta exituſq; demonſtrant. Nihil aliud agebat cõſultationibus, colloquijs, adornatione Magorum, quàm vt Chriſtum ſibi proditum perderet, ſanguinem funderet innoxium. Sed oculos omnia videntis numinis latere non potuit, neque vero alis præditum pernicibus conſequi. Atq; in caput ſuum tandem perniciem Chriſto paratam exitiumque conuertit. Laqueo ſuo ipſe illaqueatus eſt, illudere ſe putauit Magis, ſed à Magis eſt ipſe potius illuſus: & gladius Herodis quo trucidauit infantes, in viſcera Horodis verſus eſt, cum laureati triumphẽt illi, iſte ſupplicijs ſempiternis addictus cõgemiſcat. Cõmode Leo beatus exclamat: *O cæca ſtulta æmulationis impietas, quæ perturbãdum putas diuinum tuo furore conſilium. Exardeſcit fruſtrata in meditationibus ſuis Herodis inſania. Quos Rex impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cælo.* Eum videlicet habent exitum, qui Chriſtum militia perſequuntur.

Prouerb. 1.

Leo ſerm. 1. de Epiphã.

2. Socordia — Eſt alterum genus quærentium Chriſtum, vt

ſciant

ſciant tantum modo: quod in Phariſæis & Scribis ab Herode conuocatis videmus. Non illi (quantum equidem arbitror) adhuc de tollendo puero Chriſto cogitabant: verum neque adeundum adorandumq; ſibi cenſebant. Cognoſcere tantum volebant, & locum natalium Herodi indicare vt impio Regi gratificarentur. In iſtis cognitoribus non adoratoribus Chriſti depicta eſt ſane atque expreſſa fides ea, quam ſine operibus mortuam atque ocioſam Iacobus definit. Nam & ſacris literis fidem habebant, & erant inſtructi verbo Dei, ſed quod alijs oſtendebant, ipſi minime curabant. Pulchre rem hanc Auguſtinus his verbis declarat: *Quid dicam de infelicitate Iudæorum qui Chriſtum quærentibus Magis etiam prophetiam indicem protulerunt Bethleem ciuitatem deſignauerunt, quam ipſi non petiuerunt: ſimiles facti fabris arcæ Noe, alijs vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt? ſimiles lapidibus milliarijs viam oſtenderunt, nec ambulare potuerunt, quia ſtolidi in via remanſerunt. Audierunt & abierunt Magi inquiſitores: dixerũt & manſerunt Iudæi doctores.* Sed *non auditores legis iuſtificantur apud Deum, ſed factores legis.* Paulo teſte, Imo vero *ſcienti bonum facere & non facienti peccatum eſt illi.* Quapropter ex magiſterio maius iudicium ſubeundum Apoſtolus Iacobus etiam admonet. Nulla enim excuſatione ſe tegere poſſunt, qui Chriſtum adorandum magis prodiderunt, tamen ipſi neque adire neque adorare dignati. Caueant ſibi doctores ac Magiſtri Chriſtianæ plebis, qui ſcientia intumeſcunt, eloquentia extolluntur, ne cum alijs ſaluti præſidioq; ſint, ſe ipſos ſtultiſſime perdant. Meminerint profecto quod Apoſto-

Iudæorum Chriſti patriam indicãtium, nec tamen adeuntiũ.

Iacob. 2.

Aug. ſerm. 11. de Epiphania.

Rom. 2.

Iacob. 4.

Iacob. 3.

1.Cor.13. ſtolus ſcribit. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cimbalum tiniens.* Etenim cum æris ſonitu ac cimbali ſignificatione homines ad ſacra vocentur, diuiniſque rebus interſint, tamen ipſum cimbalum neque quo vocat ingreditur, neque bono à ſe ſignificato fruitur, ſed foris ſub dio ventorum atque imbrium iniurijs patet. Quale (quæſo vos) erit, vt cælos alijs patefieri videant concionatores, quos concionibus ſuis permouerunt, ſe contra in tartara ruere, quod dicere non facere maluerunt? Præclare Auguſtinus hoc facto ſcribarum & ſacerdotum Chriſti natalia indicantium Magis, non item ſibi requirẽtium, declarari dicit ſcripturas apud Iudæos manſiſſe ſpiritum ac fructum earũ gentibus reſeruatũ. *Quid aliud,* ait ille, *hæc ſignificauit diuina prouidẽtia niſi apud Iudæos ſolas diuinas literas remanſuras, quibus gentes inſtruerentur, illi excæcarentur, quas portarent non ad adiutorium ſalutis ſuæ, ſed ad teſtimonium ſalutis noſtræ? Nam hodieque cum præmiſſas prophetias de Chriſto proferimus, iam rerum completarũ luce declaratas, Iudæorum Codices recitamus, vt tollatur dubitatio Paganorum: qui iam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de ciuitate in qua natus eſt Chriſtus, diuinis eloquijs inſtruebant, & cum ipſe nec requirebãt nec agnoſcebãt.* Quapropter fratres ſi qui inter vos ſcientia prædiri ſunt, exẽplo Iudçorũ alijs prodeſſe, ita vt ſibi haud ſatis cõſulant, ſcientiæ ſuæ fructũ infeliciſſimũ ducant.

Aug. ſer. 30. de tempore qui eſt 2 de Epiphania.

3. Magorũ ſimplicitas & fælicitas. Iam genus tertiũ pium æquè ac felix Chriſtũ quærentium nobis beati Magi demonſtrent. Hæc tria genera Auguſtinus ita dixit. *Magi quærebant vt inuenirent, Herodes quærebat vt perderet.*

deret. Iudæi ciuitatem naſcentis legebant: tempus *Aug. ſer. 5. de Epiphã.*
venientis non intelligebant Inter Magorum pium
amorem, & crudelem timorem illi euanuerunt.
& cætera. Ergo ad tertium nos genus quærenci-
um Chriſtum iam conferamus, Magoſque ſe-
quamur, quibus columbæ ſimplicitate cu pru-
dentia ſerpentis coniunctam cernimus. Quid
enim ijs candidius atque ſincerius, qui nouum
Regem in aula tyranni palam requirebant? quid
porro prudentius & conſultius ijſdem ipſis, qui
ita clam docentem Herodem cunabula Chriſti
audierunt, vt ad ſuam ſalutem vterentur labore,
induſtria, atq; opera tyranni malitiam eius eo-
dem inditio tecti im fruſtrarentur. Bene a ſapien- *Prouer. 11.*
te dictum, *Simplicitas iuſtorũ diriget eos, & ſup-*
plãtatio peruerſorum vaſtabit illos. Quod in Ma-
gis & Herode apertè videmus. Itaque præclare *Rom. 8.*
ab apoſtolo. *Diligentibus Deum omnia cooperã-* *Pſal. 9.*
tur in bonum. egregiè a Dauide. *Cognoſcetur Do-* *Ibidem.*
minus iudicia faciens. Quam hæc illuſtria iudi-
cia? Dolos ac fraudes Herodis in ipſius caput
verti, *incidit enim in foueam quam fecit.* Dum-
que illudere vult illuſus eſt deceptus, qui para-
bat decipere. Quis Herodis aſtutiam non atten-
dat, & diligẽtiam & induſtriam in cogendo cõ-
cilio, in conſulendis peritis, inſtruendis Magis?
quis nõ videat ſcribarum literas ac peritiam, di-
uinorum voluminum ſtudium atque intelligẽ-
tiam? Iã quis non admiretur omnia deniq; ini-
mici Regis conſilia, omnẽ ſcribarum ſcientiam
opitulationi Magorum ſeruiſſe? nonne mirifi-
ce oſtendit Deus ad ſuorum gloriam etiam ini-
mica atque infeſta arma ſolere conuerti? Velint
nolint, Dei conſilio & voluntati militãt aduer-
ſarij. *Et conuerſus erat gladius vniuſcuiuſq; in* *1. Reg. 14.*

Geneſ.40. *Dan 6.* *Gen.42.* *Gen.31.*

proximum ſuum. Sic caſtra Allophrilorum ad cõſpectum Ionathæ euertit. Sic ſatrapæ Darij in eas inſidias incurrerunt, quas Danieli inſtruxerant. Sic fratres Ioſeph vendentes, in eius dominatum inuiti perducti ſunt. Sic idem Ioſeph teſtimonio falſo appetitus, atq; incluſus in carcerem, ad imperij faſtigium peruenit. Sic Laban cum ſimplicitatem Iacob defraudare parat, decuplo locupletauit. Igitur quod dixi, dico iterũ, vel potius quod Paulus dixit agnoſco. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Meruit pietas Magorum, meruit ſimplicitas, meruit diligentia, fides, integritas, conſtantia denique illa inuicta, qua odioſiſſimam Regis noui famã tyranni impotentiſſimi auribus inferre non dubitarunt, eiuſdem tyranni conſilijs atque opibus muniri ac dirigi. *Cum enim placuerint Deo*

Prou.16.

Via hominis, inimicos quoque eius cõuertet ad pacem.

4\. Gaudiũ de recuperata diuinæ conſolationis ſtella longe vberius.

Quapropter Chriſti patriam ciuitatem edocti, nihil morantur Magi, Bethleem ſibi, e veſtigio petendam ſtatuũt. Vix Hieroſolymis pedem extulerant, ecce ſtella quam viderant in Oriente: qua cõſpecta gaudio incredibili perfuſi ſunt. Gratior nimirum atque iucundior accidit cæleſtis lux interiorque conſolatio velut poſt liminio recepta, quam ſi iugiter perſeueret. *Magis enim gaudent homines, vt hoc loco Remigius animaduertit, de rebus perditis, quam ſemper poſſeſſis.*

Remigius in catena San. Thomæ.

Ob eam rem Dominus ſtellam ſuam interdum ſubtrahit, quam mox opportunè exhibet. Primum enim probatur fides atq; conſtantia, vt cũ Paulo ſeruus Dei dicat, *Et ideo contendimus, ſiue abſentes, ſiue præſentes placere illi.* Deinde ad humilitatem proficit, ad excitandam vigilantiam,

2. Cor.5.

ad

ad acuendam pietatis ac deuotionis curã, quod ſponſa ſancta de ſe teſtatur: *In lectulo meo quaſiui quem diligit anima mea: quaſiui eum & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea.* Qui in lectulo quietis internæ & contemplationis, vt Gregorius exponit, non inuenit dilectum ſuum, quærat certe per vicos & plateas operationum externarum. Sciat viros etiam ſanctos ſine culpa aliquando diuinis priuari conſolationibus, audiat Iob conquerentem ac dolentem. *Quis mihi det, vt ſim iuxta menſes priſtinos ſecundum dies, quibus Deus cuſtodiebat me, quando lauabam pedes meos butyro, quando petra fundebat mihi riuos olei, quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, quãdo ſecreto Deus erat in tabernaculo meo?* Poſtremò tunc ſtella & lætior & lucidior apparet, cũ ſuperatis Herodis inſidijs, ac relicto comitatu ſęculi, appropinquat iuſtus ad palmam, cum ad exitum laborat, ad ipſum diu optatum Regis gloriæ conſpectum vicinus eſt. *Expectantes*, ait Petrus, *& properantes in aduentum diei domini.* Fit enim mirabili quadam ratione, vt cum finienda eſt perigrinatio vitæ mortalium, qui ductum diuini luminis ſequuti ſunt, ſtellam ſibi ſolito amplius radiantem, diuinam inquam præſentiam fiduciæ atq; alacritatis plenam animo cernant, ac ſingulari gaudio perfundantur. Idque ſignum cæleſtis auxilij perduret vſq; dum in conſpectum Regis inducat, quod precatur hodie eccleſia. *Vt qui iam te ex fide cognouimus, vſque ad contemplandam tua pulchritudinis ſpeciem perducamur.*

Cant. 3. *Gregorius in Cantica* *Iob 2.* *2. Pet. 3.*

Et intrantes domum inuenerunt puerum cum 5. Magorũ

Maria matre eius, & procedentes adorauerunt eum, Domum quam Matthæus narrat intraſſe Magos, eandem illam ſpeluncam debemus accipere, in qua Saluatorem editum Lucas refert. Neq; enim ꝙ quidam putant, hoſpitiũ Maria mutauerat, ſed in eodẽ ipſo quo diuerterat, permanebat, ſiquidem lege cogebatur mulier cum peperiſſet, manere in eodem loco vſque dum purificatorij dies peragerentur. Cum præſertim ſancti patres conſentiant ad præſepe Magos à ſtella perductos, Auguſtinus, Ambroſius, Fulgẽtius & ipſe Hieronymus cuius eſt carmen in Epitaphio Paulæ. *Hic præſepe tuum Chriſte, atque hic myſtica Magi Munera portantes hominiq; Deoq; dedere.* Imo vero Eccleſia tamquam rem compertam canit. *Hodie ſtella Magos duxit ad præſepium.* Neq; repugnat quod domus à Matthæo vocetur. Non enim nuda ſpelunca aut merum ſtabulum beluarum erat, vt nonnulli cogitant, ſed diuerſorium plane, hoſpitiumque etiam hominum, ſed vile & male cameratum: quale extra vrbes muliones aut agaſones & vulgus ignobile petere ſolet. In quo diuerſorio tantæ etiam fuerint anguſtiæ, vt Ioſeph & Maria congerentur, in infimam maximeque abiectam partem concedere, vbi præſepe iumentorum erat in ſpelunca rupe excauatum. Atque eo in loco repoſuit Virgo mater infantem, quod commodiorem haberet nullum. Hæc igitur domus eſt, in quam ſunt Magi ingreſſi, hæc cunabula Regis ſummi petierunt, hic cõſtitit ſtella ardens & perſpicuos ac viuidos radios vibrans, latere cæleſtem theſaurum non paſſa eſt. *Dicere ſtella & clamare videbatur*, ait Maximus, *hic eſt puer, quem natum teſtabar è cælo. Hic eſt Rex*

Fides in Chriſto Deo adorando.

Maxim. ſer

Rex ille magnus, qui venit cœleſti imperio regnū ſociare terrarum. Vere ſtella dominica natiuitatis miniſtra. Ergo obſequuntur Magi ducis ſuæ iuſſis: intrant in domum ruſticam, oſtenſum inueniunt puerum in matris pauperis gremio. Se ſe ad pueri pedes ante vile præſepe proſternunt. Quis fidem Magorum non admiretur? quis magnitudinem ſapientiæ incredibilem nō ſuſpiciat? ſolium Salomonis Scriptura laudibus effert, nec fuiſſe tale opus vſquam gentium prædicat. Reginam Sabæam longa peregrinatione ſuſcepta ad magnitudinem opum Salomonis obſtupuiſſe, apparatus magnificentiam, ſeruorum multitudinem, palatij ſplendorem, epularum delitias, veſtium ornatum, cæteram pompam oculis & cogitatione luſtrātem, mente attonitam propemodum concidiſſe. At vos ô Reges Saba, quæ gloria, quæ opum magnitudo permouit? pro ſolio Regali, vile præſepe, pro aureis ornamentis, panni deſpicabiles: pro comitatu copioſo & inſigni, abiecta animalcula: ꝓ depicto ſublimique palatio, caſa ruſtica: & tamen adoratis infantem, ſalutatis Regem, proſternimini Deo, ſeruitutem Domino profitemini. Nimirum in exiguo corpuſculo Dei maieſtatem recognoſcitis, cætera ornamēta minime requiritis: ipſum ſibi Deum ſufficere ad immortalem gloriam ſapienter exiſtimatis. *Quod enim ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum Dei, fortius eſt hominibus.* Clamat Cyprianus hoc loco, & tanto miraculo attonitus loquitur: *Ecce alienigenæ à fluminibus Æthiopiæ ad paruulum Chriſtum ſupplices veniunt, & filij diſperſorum deferunt munera: accedunt qui longe erāt, & qui prope recedūt. In* [illegible]*o humili & ſupelle-*

mone 4. de Epiphan.

3. Reg. 10.

1. Cor. 1.

Cypr. in ſer. de ſtella & Magis.

lectuli, vili Rex regum & Dominus dominantium, inuenitur, cognoſcitur, adoratur. Intuere iam ſapientes, intuere opulentos & magnos principes gentium ad paruuli pedes abiectos ac procumbentes, leones feroces cerne manſueſcere, & tanquam agnos ſe regi ſinere, vt merito vaticinium illud Eſaiæ occurrat. *Puer paruulus minabit eos.*

Eſai. 11.

6. Munera Magorum nobis quoque offerenda.

Neque adorant ſupplices tantum, ſed munera etiam addunt pretioſa, quibus quid de puero eo ſentiant, apertè declarant. Aurum Regi, Deo thus debitum, myrrha mortali. Sic ſpolia gentium Chriſto cedere debere declarant ſapientiſſimi Magi, primitiæ Gentilitatis, oratores nationum exterarum, paranymphi atq; internuntij orbis terrarum. Quam præclarè, quā plenè perductam ad exitum illuſtriſſimam Eſaiæ prophetiam hodie intuemur? *Concepit*, inquit, *propheтiſſa, & peperit filium, & dixit Dominus ad me, Voca nomen eius, Accelera ſpolia detrahere, Feſtina prædari. Quia antequā ſciat puer vocare patrem & matrē ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram Rege Aſſyriorū.* Quę ſane tam præclara pmiſſa hodie re perfecta magno conſenſu aſſerunt Patres, Iuſtinus, Irenæus, Athanaſius, Tertullianꝰ, Auguſtini vero in quadam huiuſce diei concione verba ſunt talia: *Tūc puer priuſquam ſciret vocare patrem aut matrem, accepit virtutem Damaſci & ſpolia Samariæ. Id eſt, antequam per humanam carnē humana verba proferret, accepit virtutem Damaſci. In diuitijs quippe ſecundum ſeculum ciuitas illa florebat. In diuitijs autem principatus auro defertur, quod Chriſto Magi ſuppliciter obtulerunt. Samaria vero ſpolia ipſi erant. Samaria quippe pro idololatria poſi-*

Eſai. 8. Iuſtinus in colloq. Triphonis fuſe. Tertull. lib. 3. aduerſus Marcion. Athanaſ. de incarnatione Verbi. Chryſoſt. in 2. Matth hom. 2. Euſeb. li. 7. demonſt. 2. Aug. ſer. 4. de Epiphā. Exod. 23. 34. Deut. 16.

poſita eſt, hac prima puer ſpolia idololatriæ dominationi ſpolia detraxit, vt ad ſe adorandum Magos ab illa peſte ſuperſtitionis auerteret: & in hac terra nondum loquens per linguam loqueretur de cælo per ſtellam. Nos quoque fratres Magos hos imitari ne ſimus adorare contenti, niſi munera etiam Deo digna promamus. *Non apparebis ante conſpectum meum vacuus*: In lege præcipit, qui in gratia præuenit voluntatem, dãdo quod demus, largiendo ipſe, quod repetat, & a nobis accipiat. *Tua ſunt enim omnia Domine* (aiebat Dauid) *& quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi*. Illorum ſane trium munerum ex theſauris Arabicis, Perſicíſque depromptorum, auri, thuris, & myrrhæ varias ſancti Patres ſignificationes nobis accommodant, quæ ſunt omnes ſuſcipiendæ, nulla improbanda. 1. *Paralip.* 29.

Attamen vt nos quoque vt beatus Leo monet, munera quæ ſunt Deo digna promamus, noſtro quodam modulo exiſtimamus tria genera bonorum operum, quibus diſciplina omnis Chriſtiana continetur, his commodè muneribus intelligi poſſe. Ea ſunt eleemoſyna, oratio, ieiuniũ. Pro largitione auri eleemoſyna fit, quoniam quicquid vitæ vſui eſſe poteſt, auro cõparatur. Eſt autem optimum genus muneris eleemoſyna. *Bona eſt*, inquit, *eleemoſyna magis quã theſauros auri recondere*. Et rurſus: *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus*. Thure orationem indicari aperta declarat Scriptura cum dicit: *Dirigatur Domine oratio mea ſicut incẽſum in cõſpectu tuo.* Et in Apocalypſi: *Et data ſunt illi incenſa multa quæ ſunt orationes Sãctorum*. Iã Myrrhæ competere ieiunium omnemq; carnis caſtigationẽ ex ipſo Myrrhæ vſu liquet, quæ ad corrigendum hu- *Tob.* 12. *Eccleſ.* 29. *Pſal.* 140. *Apoc.* 8.

ambulemus, vt ad patriam peruenire valeamus, vbi ſine fine cum ipſo Domino gaudeamus. Ambulemus bene per fidem, vt perueniamus ad ſpeciem, vbi plenum erit gaudium noſtrum.

DOMINICA
INFRA OCTAVAS EPIPHANIÆ.

Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim. Luc. 2.

1 Ob quā cauſam Deus pueritiæ ætatē ſuſceperit.

QVIA Saluator noſter humanā noſtram naturam, quam ſibi copulauit, non modo perditā & exciſam recuperare ſeruareq; voluit, verumetiā deformatam, ornandam, atq; illuſtrandam exiſtimauit, à primis exordijs vitæ humanæ, ætates ſingulas egit, vſq; dum ad integerrimam perfectiſſimamq; progrederetur. Itaque & infantiam & pueritiam, & adoleſcentiā pcucurrit: virilis ac ſolidę ętatis annos eos ſumpſit, quos docendo hominum generi ac demum cruore diuino expiando, ſufficere putauit, in ipſo flore iuuentutis annum trigeſimum tertium agens, vti frequētior ac celebrior opinio tenet, mortalem vitam cum immortali ac ſempiterna commutauit. Senectutem quidem atque ingraueſcentem ætatem non exiſtimauit attingendam, quòd corporum reſurgētium is ſtatus futurus eſſet, qui formam Chriſti corporis ſimi-

litudine iuuentutis exprimeret, quemadmodũ beatus Apoſtolus demonſtrat, cũ ſcribit: *Donec occurramus omnes in virũ perfectum, in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti.* Attamen ætates illas imperfectas pueritiæ, adoleſcentiæ non recuſauit, cum liceret ei ſi vellet, formam induere humanam ætate iam plena ac robuſta, propterea quod primus homo vigentibus membris conditus, ſuperbiæ, inobedientiæque vitio lapſus eſt, cuius vt morbo mederetur, oportuit ſecundùm hominem de cælo cæleſtem, humilitatis atque obedientiæ formam præbere, atque eo modo naſci, qui ad ſubiectionem maxime eſſet accommodatus. Quocirca Beda nos admonet in hunc modum: *Deſcribit Euangeliſta infantiã pueritiamque noſtri redemptoris, qua noſtra particeps humanitatis dignatus eſt fieri, vt incarnationis eius humilitate ad memoriam reuocata, & ipſi contra omnium vulnera peccatorum medicamentum vera humilitatis curemus exercere, pio ſemper animo recolentes quantum nos pro diuino amore, quantum pro noſtra ſalute oporteat humiliari, qui terra ſumus & cinis, ſi tantum ſumma illa poteſtas pro nobis humiliari non reſpuit, vt ad ſuſcipienda noſtra fragilitatis infirma deſcenderet.* Bene prorſus hæc Beda. Exemplo enim non minus quam ſermone Chriſtus docẽdos homines cenſuit, decuplum ei rationi docendi per facta tempus, præ altera tribuens. Quippe cum triginta totos annos paruerit, in ſilentio atque obedientia agens, tres tantummodo prædicando Euãgelio impenderit. Quocirca vt nos proficere paulatim, virtutumque ac ſapientiæ gradibus aſcendere debere doceret, ipſe etiam proficere ætate voluit, gratia etiam ac ſapien-

*Ephe*ſ*. 4.*

Beda in Lucam.

ſapientia videri. *Ieſus*, inquit, *proficiebat ætate & ſapiētia & gratia apud Deum & homines.* Quòd nihil eſt aliud, vti viri ſapiētiſſimi ſentiunt Gregorus Nazianzenus & Ioannes Damaſcenus, & D. Thomas, quam ea actionum ſuarum documenta dediſſe, quibus cum ætate etiam ſapientiæ & gratiæ acceſſio fieri videretur. Quod ſane Athanaſius paucis explicuit: *Augeſcente*, inquit, *magnitudine corporis, vna creſcebat in eo diuinitatis manifeſtatio, innoteſcebatque apud omnes ipſum eſſe templum Dei, Deumque in eius corpore exiſtere.* Ita enim temperabit ſummus ille Magiſter ſapientiæ ſuæ virtutumque opes, ita continebat apud ſe immenſos illos lucis diuinæ fulgores, vt pro vſu ac ratione rerum, paulatim exerceret quantum opus eſſe cenſebat. Faciunt aliquid ſimile pædagogi ac Magiſtri puerorum, qui initio literas ſigillatim pronuntiant, mox ſyllabas iungunt, tandem verſum integrum legunt, ita præeuntes pueris, vt pedetētim perfectè legere diſcant: qui ſi à principio expedite vt norunt, paginam legerent, nunquam diſcipulos legendi compotes facerent. Quapropter Chriſtus nos vehementer admonuit, niſi paruuli efficeremur, regni cælorum participes eſſe non poſſe. *Niſi conuerſi fueritis*, inquit, *& efficiamini ſicut paruulus hic, non intrabitis in regnum cælorum.* Quæ verba pertractans beatus Leo dicit: *Amat Chriſtus infantiam, quam primū ſuſcepit & corpore & animo. Amat Chriſtus infantiam humilitatis magiſtram, innocentiæ regulam, mãſuetudinis formam.* Sic ſe habet ratio naturaque ipſa rerum, ex alto celeriter ruimus: ex imo in altū, non niſi tarde & multo negotio euadimus. Adam præ ſuperbia, vno momento in barathrū hoc-

Luc. 2.

Greg. Naz. orat. 20. & orat. 51.

Damaſcen lib. 3. de fide c. 22.

S. Tho. 3. p. q. 7. ar. 12. ad 3.

Athan ſer. 4. contr. Arianos.

Matth. 18.

Leo ſer. 7. de Epiphã.

horrendum corruit: humilitate ad ſummum ex infimo, graui ac diuturno labore nitendum. Atque hęc philoſophati quidem ſumus de pueritia Chriſti propter nos informãdos acta. At Theologica ratio alioqui in promptu eſt, quod neceſſe eſſet Chriſtum ex hominum genere procedere, atque hominis filium fieri, vt hominum delicta expiaret. Quare *non confunditur fratres eos vocare, qui nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahę apprehendit.* Quod ſi ita eſſe hominum Redemptorem oportuit, vt homines haberet & fratres & parentes, quis non videt, gigni ac procreari ex fœmina neceſſe fuiſſe, atq; adeo & naſci & nutriri, & adoleſcere ętatibus, vt homines cuncti ſolent?

Hebr. 2.

2 Signum ſapientiæ merito in pueritia datum à Christo.

Sed quanuis primam ac maximam vitæ partem ſilentio, humilitati obedientiæ, cõſecraſſet, tamen ne tã inopia ſcientię ac poteſtatis id contingere quam volũtate ac arbitratu eius, homines cogitarent, putauit ſibi Chriſtus, quemadmodum Epiphanius & Cyrillus inſinuãt, in illa adhuc infirma teneraq; ætate argumentum aliquod edendum ſapientiæ ſuæ, quo & illius tam lõgo tempore ſilentiũ ac ſummiſſionẽ amplius veneraremur, ac ſi quid eſſet in nobis eiuſmodi facultatis, tacere interdum atque alijs obtemperare minime grauaremur. Heliſæus ſane tantus Propheta puerum excitaturus, ſeipſum puerilibus membris attemperauit, ac corpuſculo tantillo tantum eſt illud corpus admenſus. Pueritiam cum ageret filius Dei, quantus ibi lateret Deus, nonnullo indicio hodierno die conijci voluit. Itaque diuinæ legis quæſtiones magnas apud ſapientes peritiſſimosq; verſans, & interrogando & reſpondendo eam ſapientiæ gloriam

Epiphã. in hæreſ. cõtra Ebionitas. Cyrill libr. 10. Theſau. c. 7.

4. Reg. 4.

ac laudem tulit, vt ſummos magiſtros in admirationem & plauſum incredibilē verteret. Quid enim? ſi ex infinito Oceano riuulus quidā manare ac fluere permiſſus eſt? ſi tenuis radius de immēnſo lumine emicuit? Nonne is eſt, in quo Paulus fatetur eſſe theſauros omnes ſcientiæ ac ſapientiæ abſconditos? Si Daniel cæleſti impulſus ſpiritu, ſenes, cum eſſet puer, & docere & iudicio ſuperare potuit, ſi Ioſeph adoleſcentulus ſomnijs mirabilibus non ſolum fratres, ſed patrem ipſum ſenem Iacob admiratione perculit, quid Ieſus ipſa Dei ſapientia, vnice patris æterni gloria, non daret ſui nonnullum experimentū, quo homines & ſapientem admirarētur, & puerum adamarent? Amat enim & ipſe non modo venerationi, ſed etiam amori ſe plurimum noſtro commendare. *Coloſſ. 2.* *Dan. 13.* *Gen. 37.*

Ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſalem in die ſolenni Paſcha. Lex quidem Moſaica ter quotannis iubebat viros ad Dei oraculum proficiſci vt Deum adorarēt, ac pro ſe familiaq; ſua precarentur. Tradunt vero legis interpretes eo præcepto obſtrictos non videri, qui regione valde diſtarent: fœminas autem omnes lege nō teneri: ſed voluntate deuota piaque ſolitas templum ſacroſanctum adire, idque non crebro. Nam & Anna illa Samuelis mater ſemel per annum narratur in tabernaculum fœderis, quod erat in Silo, proficiſci ſolita, & Beata Maria Domini mater ſemel etiā tempore Paſchæ in templum Hieroſolymitanum teſte Luca ſe confert. Erat apud priſcos Iudæos vnum oraculum ſingulare, neque fas erat alio loco offerre ac ſacrificare Deo, qui vt ait Pſalmus, *Ædificauit ſibi ſicut vnicornium ſanctificium in terra.* Namque vnita-

3 Cur Maria & Ioſeph ſemel tantum in anno templum adirent, vbi de religione & pudicitia.

Exod. 33. & 34. *2. Paral. 8.* *1. Reg. 1.* *Pſal. 77.*

vnitatem abſolutam Dei vno altari, vno templo ſignificanda: ac proinde qui duplex altare poneret, aut templa plura coleret, eum idololatriæ damnatũ religio Iudaica ſecundum Moſis inſtituta cenſebat. At Euangelica luce toto terrarum diffuſa, religio Chriſtiana in omnibus vrbibus, vel etiam oppidis ac vicis templa Deo erigit, ſacrificium ſalutare immolat, precibus ritè fundendis, Deoque vel adorando vel exorando ſacras ædes frequentat. Hac tanta religionis facultate & amplitudine non deos plures, ſed vnius eiuſdemque immenſam magnitudinem ſcilicet teſtificamur, quæ vniuerſum impleat orbem terræ, neque locus ſit vſquam aliquis Dei numine vacuus. Quæ ſanè res excellentiam Euangelicæ legis oſtendit, quæ vt Sol ipſe minutum aliquod aſtrum magnitudine ac ſplendore ſuperat, ſic Moſaicæ legis anguſtias ſua amplitudine & gloria antecellit. Neque obſcurè eam gloriam Malachias Propheta ſignificauit ex Dei perſona loquens: *Non eſt mihi voluntas in vobis, & nutus non ſuſcipiam de manu veſtra, dicit Dominus Deus exercituum: ab ortu enim Solis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus.* Qua ex re perſpicimus? quanta ſit dignitas populi Chriſtiani: quam ampla Dei & larga indulgentia in nos, quibus licet paſſim diuina templa ingredi, ſacrorum conſpectu vſuque gaudere, quæ quanquam eſt omnibus Chriſtianis cõmunis felicitas, tamen quodam ſuo iure gloriari vehemẽtius regulares poſſunt, qui-

Malach. 1.

quibus ſit datum ſingulari munere Deum in domicilijs ſuis habere ſemper contubernalē. Quid enim ad eam Dei familiaritatem comparari poteſt? aut quid amplius in ipſo cælo ac beatorum ſede requiri? Num Dauid ſecus vobis ſentire videtur, cum canit: *Beati qui habitant in domo tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Pſal. 83.
Quid cum is alio Pſalmo clamat. *Vnam petij à Domino hanc requiem, vt inhabitem in domo Domini, & viſitem templum eius?* Iam quod Maria & Ioſeph ſemel ſcribūtur in templum ire ſoliti per annum, non crebrius: ſatis conſtat nō religionis exiguitate accidiſſe, quorum ſtudia ſemper diuinis rebus erant inflammata: ſed rei fortaſſe familiaris inopia cogebat victui paranda, non deeſſe: deinde Mariæ virginis ea erat verecundia ac modeſtia, vt in publicum ſe dare rarò admodum in animum induceret. Quocirca earum fœminarum conuerſationem atque frequentiam quæ religioſorum locorum pietatem obtendunt, paſſimque huc illuc feruntur ac diuagātur, neq; ego probo neq; Hieronymus laudat. Ambroſij verba ſunt de Maria: *Diſcite virgines non circumcurſare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miſcere ſermones. Maria in Domo ſera: feſtina in publico.* Pſal. 26.
Hieronymi ad Demedriadem epiſtola habet, vel cuiuſcunque autoris ea ſit, certe graui, & docti: *Superfluum arbitror te monere, quàm parca in procedendo debeas eſſe quam rara: cum te hoc etiam ſecularis ab infantia honeſtas docuerit, & facile intelligas id tibi multo magis in hac vita eſſe ſeruandum, quam maxime ſecretum decet. Illud admoneo vt ipſis quoque ſalutationibus, quæ tibi in cubiculo tuo exhibendæ ſunt, certiſſimum modum*

Ambroſ. in Luc. li. 2.

modum ponas: ne ſint nimia neq; quotidiana. Ergo ſecus agentes Apoſtolus vituperat, *Quæ diſcunt circuire domos, non ſolum otioſa, ſed & verboſa & curioſæ, loquentes quæ non oportet.* Salomon certè cum leuem ac procacem mulierem deſcribit, illa duo verba prima ponit, & iungit, *Garrula, & vaga* quam garrientem facile videritis, quam libenter huc illuc vagantem, pudoris ac pudicitiæ non valde memorem fore, nolite dubitare. Eſt ille ſexus vitro ſimillimus. Vitreũ calicem aut ampullam ſi in theca iuncea incluſam teneas, ſine vitio conſerues: ſin facile à thecà nudatam multorum manibus iactari ſinas, quam ſit fragile vitrum, citò diſces.

1. *Tim.* 5.

Prou. 7.

4 Humana præ diuinis contemnēda.

Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem, & non cognouerunt parentes eius. Hoc mater conqueſta eſt, de ea re expoſtulauit cum filio, quòd parentibus inſcijs remanere placuiſſet. An eſſent impedimento futuri volenti diuina agere? At Chriſtus cum facto ipſo tum reſponſo ſeueriore declarauit, cum res diuinæ curandæ inſtant, nihil eſſe carnis & ſanguinis obſequio morandum. Hieronymum audi Heliodoro vitæ ſanctioris candidato ſcribentem: *Per calcatum perge patrē, & ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt in hac re, eſſe crudelem.* Si diuinitus religionis deſiderio pulſaris adoleſcens, ſi virgo ſanctarum ſororum collegium meditaris, Chriſtiq; nuptias anteponis, ne carnem & ſanguinem in conſiliũ adhibe, ne parentes, ne cognatos negotij arbitros ſume. Non enim ſapiunt quæ Dei ſunt. Viros ſpirituales conſule, Chriſti miniſtros adi, cum his actus tuos communica, ab his conſiliũ cape, qui Deũ te plus amare quã patrem & matrem & ſeculum docebunt. Qua prompti-

Hieronym. epiſt. 1.

promptitudine ſit cæleſti vocationi parendum, ex Paulo diſce, qui de ſe profitetur: *Cum placuit ei, qui me vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me & euangelizarem illum in gẽtibus, cõtinuò non acquieui carni & ſanguini.* Vides omnia vincula humana Dei gladio ſecta atque diſciſſa? Quanti eam animi magnitudinem Deus faciat, quibus laudibus ornet animũ omnes neceſſitudines præ eo vno aſpernantẽ, Scriptura magnificis verbis declarat: *Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, Neſcio vos: & fratribus ſuis, Ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos: Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ò Iacob, & legem tuam o Iſrael: ponent thimiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum. Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius ſuſcipe.* Eam à ſeculo abdicationem, quam Dionyſius Areopagita capillorum detonſione deſignare monachos ex veteri Apoſtolicoq; inſtituto ſcribit, adeò exactam, vt fratres, parentes, filios, ignoret, negligat, ac deſpiciat, tot cumulatã diuinis fructibus & laudibus cernimus, vt tales eſſe legis diuinæ cuſtodes, irati nominis placatores, victimæ ſacræ antiſtites, ſcriptura prædicet: horum robur & fortitudinem Deo eſſe charam atque iucundam, actus resq; illorum omnes ſecundas fortunatasque fore. *Si enim ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum erit*, ait ipſe Dominus: quod tanquã honeſtiſſima ac pulcherrima portio exiſtat in Christo, qui facies Dei atq; os appellari meruit. Eam huius Chriſti documenti vtilitatem etiam Gregorius Nyſſenus hunc locum Euangelij tractans oſtendit his verbis: *Hinc autem in catena poſſumus vtilitatem conſequi. Dum enim Mariã*

Galat. 1.

Deut. 33.

Dionyſ. de Eccleſ. hier. c. 6. par. 3.

Hierem. 15.

Greg. Nyſſ. in catena S. Thomæ.

increpat Dominus quærentẽ ipſũ inter propinquos, omiſſionem vinculorũ ſanguinis apertiſſime ſuggerit, oſtendens quod non contingit metam perfectionis attingere eũ, qui adhuc vagatur in his quæ corpori conferunt, & quod homo deficit à perfectione per affectum cognatorum. Qua de re late Baſilius diſſerit in ſuis monaſticis inſtitutionibus.

ſ Ingens dolor & luctus Mariæ ex filij abſentia.

Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Quę cauſa fuerit, quare iter diei puerum Ieſum abeſſe non deprehenderint parẽtes, non ſatis liquet. Sed quæcunque extiterit, ſiue alio comitatu fœminæ, alio viri ingrederentur, pueri promiſcuè irent, quod Beda confirmat, ſiue ſequi aut antecedere puerum parentes putarint ea ratione qua alij ſcriptores opinantur, illud in aperto eſt, & culpa Mariam Ioſephumque vacaſſe, & dolorem cepiſſe eum, quo maiorem antea eſſent experti nũquam. Qualis is dolor fuerit Virginis matris filio dulciſſimo quæſito neque inuento, Titus autor antiquus & grauis his verbis demonſtrat: *Sed nunquid obſecro quærebant eum tanquam qui perijſſet, aut ab itinere, vt pueri ſolent, aberraſſet? Abſit. Neq; enim ſapientiſſima Virgini matri, cui plurima iam antea de eius diuinitate patefacta compertaq; erant, tale quippiã in mentem venire potuit. Sed neq; ipſi etiã Ioſepho. Quærebãt autẽ illũ perinde ac ſi quis Scripturam vel abditã Scripturæ cuiuſpiam ſententiã quærat. Cõſtat enim anxiè quærere nõ vt errantẽ, ſed vt abditam ſibi. Ad eũ modum illi quærebant Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Soliciti enim erãt, ne forſan ab ijs diſceſſiſſet, ipſoſq; deſeruiſſet.*

Titus in expoſ. Euang.

Hæc S. Titus Boſtienſis, non minus doctè quã piè.

piè. Sequutus non ſententiam modo, ſed verba pene Originis ponẽs. Libet igitur de B. Virgine quærere, quis ille doloris intimi mucro fuerit, qui caſta ac religioſa pię matris viſcera puaſerit, cũ primum abeſſe dulciſſimũ Ieſum vidit, neq; vbi ageret ille cognouit. Quo luctu, quibus lacrymis, qua mentis cõſternatione & mærore opes ſuas omnes, ac lumẽ ac decus ſuũ, quęritare cœpit? Ac cognatos amicosq; cum conueniret, quã anxia quã afflicta dicebat? *Num quẽ diligit anima mea vidiſtis*? Cum vero veſtigium reperiet nullum, neque inueniendi ſpes eſſet magna, quo gemitu, quam flebili voce deplorat & lamentatur: *Puer non comparet: & ego quo ibo*? Si enim fratrem Ioſeph ſibi ereptum ita deflebat Rubẽ, quid ſentiret ſuauiſſima mater vnicũ ſibi filium eũdemq; Dei vnicum filium ſublatum videns? Nam etſi Deum eſſe non dubitabat, neq; puerorum cæterorum incõmoda per ignorantiam accepturum verebatur, tamẽ qua erat humilitate prædita, illa animũ mentemq; ſubierat cogitatio, ne ſe immeritam tanto bono ęternus Pater priuare fortaſſe vellet. Itaq; anxia & gemebunda clamaſſe mihi videtur ad Deũ, *Ego plorãs & oculus meus deducens aquas, quia lõge factus eſt à me cõſolator cõuertens animã meam. Factus eſt perditus filius meus. Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa, quoniam amaritudine plena ſum.* Iam quia apud neceſſarios & ꝓpinquos minime inueniebat, Hieroſolymam reuerti conſilium fuit: quod totum iter, quo illa virgo vultu, qua doloris ſignificatione confecit, quis ſatis cogitatione aſſequi queat? Aiebat ipſa ſecum. *Quæſiui quem diligit anima*

Cant. 3.

Gen. 37.

Thren. 1.

Cant. 3.

videor: *Inueni quem diligit anima mea: tenui eũ nec dimittam.* Quo facto vniuerſo Chriſtus non ſolum matrem optimam exercuit, ſed omnes etiam fideles docuit, Deum interdum à ſuis abeſſe ſolere, nulla culpa ipſorum, nullo vitio: probandæ fidei atq; excitandæ gratia, tum vt pati triſtitiam conſueſcant, & læta gratius ac tutius redeant. Itaq; debent quod Paulus monet, ſiue abſentes ſiue præſentes cõtendere Deo placere: ne non tam Deum, quam ſe amare videantur. Omnino poſt tempeſtatem eſt iucundior multo tranquillitas: & nocti obſcuræ dies ſuccedit hilarior. Quod ſi in medio doctorum diſputantem Ieſum videre tantæ gloriæ fuit, quid erit cũ in throno celſiſſimo agnus ille aſpicietur, ſenatoribus cæli ampliſſimis coronas ante pedes eius iacentibus, & laudes illius ſapientiæ & maieſtati ſempiternas ſummo conſenſu celebrantibus? Quid Angelorum infinitam multitudinem audire concinentem? *Sedenti in throno & Agno, benedictio, & honor, & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum?* Id nobis tribuat Ieſus Mariæ filius, Deus ex Deo ſempiterno. Amen.

Cant. 3. *2. Cor. 5.* *Apoc. 5.*

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

De educatione liberorum.

Et erat ſubditus illis. Luc. 2.

1 Chriſti actus perfectæ virtutis eſſe formam.

CHRISTVS Ieſus Dominus noſter non fuit modo autor & doctor fidei ſinceriſſimæ atq; veriſſimæ, ſed etiam morum honeſtiſsimorum inſtitutor. Idq; officium amplius ac luculentius vitæ integerrimæ actibus præſtitit, quã tradendis idoneis præceptis, tametſi hac quoq; parte vehemẽter incubuit. Quare cum docendi munus trigeſimo tandem anno ineundum ſibi ſeruaſſet, agendi atq; alijs vitæ inſtituto prælucẽdi, ab ipſis ſtatim ætatis exordijs curã operãq; ſuſcepit. *Cœpit*, inquit, *facere & docere*. Et apud Prophetam quendam: *Ducem ac præceptorem dedi eum*. Dux viæ nõ eſt is, qui docet modo qua ſit eũdum, niſi ipſe ſimul ingrediatur ac præeat. Vt enim magnus Athanaſius tradit, *Quod facit, idipſum & vtile eſt hominibus & aliter fieri non decuit. Porro quod vtile & decorum eſt, id prouidentia ſua inſtruit Deus. Venit igitur, non vt ſibi miniſtraretur, ſed vt ipſe miniſtraret, noſtrãque ſalutem operaretur.* Et idem copioſius alio loco: *Cæleſtem*, inquit, *& probatiſſimam viuendi rationem nobis oſtendere volens, eam in ſe ipſo expreſſam exhibuit: Ideoque non ſolum docuit, ſed & fecit, vt & ipſum audiremus loquentem, eumque veluti imaginem formamque intuentes, faciendi exemplum mutuaremur, dum audimus ex eo, Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Neque eſt vt quiſquam inueniat perfectiorem virtutis diſciplinam, quam eam, quam Dominus exhibuit in ſemetipſo, vt nullum ei exemplar ad virtutem deſit, qui in humanam Domini vitam oculos intendat. Ideo Paulus dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Hæc Athanaſius.

Actor. 1.
Eſai. 55.
Athan. ſer. 3. contra Arianos.
Athanaſi⁹ de interpretatione pſalmorũ.

Cæte-

Cæterum quoniam ſenectutis ea certiſſima ratio eſt, quam quiſque ab adoleſcentia tenuerit, cum Salomon ita pronuntiet, *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea*, non putauit Dominus ſenectutem ſuo eſſe peculiari exemplo inſtituendam atque erudiendam: ſed ſufficere ad vitæ vniuerſæ curſum rectè peragendum ſtatuit, fundamenta iecisse ineuntis ætatis, caſtè ac religiosè actæ. Itaque quod ſummi eſſet præſidij & fructus ad vitã omnem, pueritiæ atque adoleſcentiæ rectiſſimã moderandam, dignatus eſt & ipſe puerilem ſuſcipere agereque perſonam, & educatione ſua educandorum liberorum parentibus formam præſcribere eximiam. Ergo inſpicienda eſt nobis accuratè & explicanda Chriſti pueritia atque adoleſcentia: quæ communis eſt vitæ perfecta & abſoluta quædam ſpecies. De qua quidem quo pauciora reperimus tradita diuinis literis, eo magis idonea atque opportuna ad docendum exiſtimare debemus. Ac mihi attentius ea de re cogitanti quatuor eius vitæ quam Chriſtus velut priuatam egit, documẽta veniunt in mentẽ, ad quæ puto equidem (& recte puto) tanquam capita pertinere pueritiæ atque adoleſcentiæ omnem inſtitutionem. Prima eſt temperãtia, ſecũda taciturnitas vel linguæ potius moderatio, tertia obedientia & pietas in maiores, quarta religio in Deum. Quibus quidem virtutibus qui probe ſubiectã ſibi iuuentutem inſtruxerit munitam eam vallatamque omni ex parte ſine dubio reddet.

Prou. 22.

Qua temperantia & ſobrietate Chriſtus à teneris annis ſit vſus, declarabat abũdè ꝙ pauperẽ & laboribus exercitatã vitã elegerit. Id Pſalmus

2 Quę virtutes in pueritia

Chriſte præluxerunt.

Pſal. 87.

Marc. 6.

prædicit: *Pauper ſum ego & in laboribus à iuuente mea*: Id Euangelia prædicant. *Et dicebāt, Nonne hic eſt faber, & fabri filius?* nō modo fabri filius, q̄ ad humilitatem pertinebat, ſed etiam faber re & opera extitit, vt durum ac frugale gen⁹ vitæ tenuiſſe conſtet. Nam qui natus, pannis eſt vilibus obuolutus, præſepi impoſitus, dura hyeme? tugurio ſemiruto tectus, qui victū denique manu parabat, quales ei delitias fuiſſe exiſtimamus? quæ cupediæ, q̄ potuit eſſe indulgētior cibi potuſq; ratio? Baſilium audi de Chriſti laboribus diſſerentem. *Ab ipſa*, inquit, *primæua ætate Chriſtus parentibus obediens, quemlibet laborem corporeum humiliter & reuerenter ſuſtinuit. Cum enim homines eſſent honeſti & iuſti, & egeni tamen, neceſſariorum penuriam patientes, teſte præſepi partus venerandi miniſtro, manifeſtum eſt, quod ſudores corporeos frequentabant continuo, neceſſaria vitæ ſibi quærentes. Ieſus aūt obediens illi, vt ſcriptura teſtatur, etiam in ſuſtinendo labores ſubiectionem plenariam exhibebat.* Ita quidem Baſilius. De ſilentio & taciturnitate Chriſti dicere quid attinet, cum per totos triginta annos verbum illius verbi ęterni legamus nullum, niſi quod hodie doctores interrogat, ipſe ſapienter reſpondebat, matrem de Patris obſequio ſibi expetendo admonebat. Quam pauca, quam ea præclara & illuſtria puer Ieſus verba fecit? Hic opportune admodum Beda philoſophatur: *Quaſi fons ſapientiæ*, inquit, *doctorū medius ſedet, ſed quaſi exēplar humilitatis audire prius & interrogare doctores, quā inſtruere quærit indoctos. Ne etenim paruuli à ſenioribus erubeſcant diſcere, & ipſe ob ætatis humanæ congruentiā hominib. obauſcultare nō erubeſcit Deus.*

Baſilius in Reg. Et in conſtit. monaſt. c. 5.

Beda in Expoſit. Euang.

Ne

Ne infirmus docere quis audeat; & ille puer doceri interrogando voluit, qui per diuinitatis potentiam verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtrauit. Eadem quæ Beda, & Gregor. tradit in Ezechielem ſcribens. *Quia iuxta ætatem*, inquit, *adoleſcentiæ doctrina ſermo non ſuppetit, & ipſe Dominus non docens, ſed interrogans inueniri in templo voluit.* Iam obedientiam Chriſti perpetuam obſeruantiamq; parentum mirabilem, nos obſcurare neceſſe eſt, ſi breuiſſima atque abſolutiſſima Euangeliſtæ oratione amplius requiramus. *Erat ſubditus illis* Quis quæſo? quibus? quouſque? Deus, hominibus, vſque ad annum triceſimum. Quis ad hæc non obſtupeſcat, cum ſtupidum prorſus exiſtimemus neceſſe eſt. Rectè Origenes his verbis Euangelicis illa adiungit ſua: *Diſcamus filij ſubiecti eſſe parentibus noſtris, maior enim minori ſubijcitur. Nam quia maiorem Ioſeph videbat ætate, & propterea eum parentis honore coluit: omnibus filijs exemplum tribuens, vt ſubijciantur parentibus. Quod ſi patres eis nō fuerint, ſubijciatur his qui patrum ætatē habent. Quid loquor de parentibus & filijs? ſi Ieſus filius Dei ſubijcitur Ioſeph & Mariæ, ego non ſubijciar Epiſcopo, qui mihi à Deo ordinatus eſt pater? Non ſubijciar presbytero, qui mihi Domini voluntate præpoſitus eſt?* Valde hæc bene Origenes. Poſtrema erat virtus, quæ dignitate ac loco prima eſt, religio pietaſque in Deum. Hanc Chriſtus eo actu oſtendit, quem vnum ex tanto annorum internallo ſcribi voluit, quod quotānis duceretur in templum à parentibus, eoq; prætextu de diuinis legibus diſſerendi aliquādo occaſionem arripuit: quam rem ita ſibi eſſe cordi de-

Greg. ho. 1. in Ezech.

Origen. ho. 20. in Luc.

monſtrauit, vt parentes argueret, quod abſentem inter cognatos quæſiſſent, ac non in templo quam primum inueniendum ſibi perſuaſiſſent. Quæ Chriſti plena grauitatis oratio, perſpicuum facit nunquam eum à Dei patris cultu & religione ceſſaſſe, neq; priuatam vitæ rationẽ ab ea cura & cogitatione vllis vnquã impedimẽtis auocaſſe. Namq; (vti ſcripſit Epiphanius) *Ab ipſa pueritia & tẽplum agnouit & Patrem*, quod hodierno facto teſtatum voluit.

Epiphan. contra Ha- bionitarũ hæreſim.

3. Quãtopere referat pueritiam bene inſtituere.

Quoniam de Chriſti pueri virtutibus dictũ eſt, deinceps qua ratione pueritia ſit earum ſtudio & imitatione imbuenda, dicendum eſt. Sed antequam ad hęc venio, operæpretium arbitror me facturum, ſi quanti referat ad publicum priuatumq; bonum, pueritiam accurate rectéque inſtituere, non ſolum ex noſtris, ſed etiam ex autoribus externis oſtendero. Summi quidem inter Philoſophos habentur Plato atque Ariſtoteles, neque immerito: nemo enim vel ſubtilius diſſeruit, vel copioſius de natura, de moribus, dę Republica. Hi igitur in hac re conſentiunt valde, nihil ad ciuitatis ſiue Reipub. ſtatum optime cõſtituendũ perinde valere, ac iuuẽtutis teneriorisq; ætatis præclarã inſtitutionẽ: quam proinde nõ priuatis tñ parentum ſtudijs relinquendam cenſent, ſed cõmuni & publica magiſtratum etiam cura diligentiaq; adiuuandam. At Socrates ſane apud Platonẽ multa ac magna bona vna educatione ꝓba contineri confirmat, additq; educatione bona ſeruata ingenia quoque effici bona. *Etenim Reſpublica*, inquit, *ſi ſemel cœperit benè, progredietur tanquam circulus ſemper augeſcens.* Vt enim qui filum conglomerant, non poſſunt orbiculos bene rotundos formare, niſi

Plato. li. 3 r. dialog 4. de Rep ſiue de iuſto.

ini-

initia probe rotunda ſint, ſic de ætatibus inſtituendis fieri Plato cenſet: vt circulus augeatur conuenienter. Ariſtoteles vero dubitatione omni carere dicit, maximam legiſlatoris curam eſſe debere circa iuuẽtutis diſciplinam, qua neglecta plurimum Reipubl. detrimentum dari. Atque *oportet*, inquit, *huius curam eſſe publicam & non priuatam: quemadmodum nunc quidem vnuſquiſq; curam habet ſuorum filiorum, & priuatimq; docet, & priuatam diſciplinam prout ei videtur.* Quo in genere laudandos cenſet Lacedæmonios, quod plurimam pueris educandis ex recta diſciplina curam adhibeant eamq; publicam. Neq; Lacedæmonios ſolum iuuentutis ac pueritiæ inſtitutionem accuratiſſimam publicè ſuſcepiſſe, ſed Perſas etiam in id vehementius incubuiſſe conſtat, ſiquidem vera ſunt, quæ illuſtris hiſtoricus perituſque Philoſophus Xenophon tradit in ijs libris, quos de Cyri inſtitutione conſcripſit. Nam Plutharchi volumen de recta educatione liberorum notius eſt, quam vt à nobis ſit indicandum. Neque externorum vero ea eſt propria laus neq; noſtrorũ inferior aut remiſſior de iuuentute bene inſtituenda non oratio modo, ſed etiam exercitatio & effectio, cum legamus non paucorum Conciliorum decretis ſanctionibuſque inductum in Eccleſia, vt pueris erudiendis ac bene educandis collegia, ac contubernia publica cõderentur, tũ viri ſapientes & graues ijs docendis præficerẽtur, ac publico Eccleſiarum ſumptu alerentur. Quæ tanquam Chriſtianæ Eccleſiaſticæquè Reipubl. ſeminaria ſummopere cum veterum Patrum ſententijs, tum nouiſſimi Tridentini Concilij grauiſſimis inſtitutis, commendata, confirma-

Ariſt. 8. lib. Pol. c. 1.

Xenoph. l. 1. de Cyropædia.

Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 18.

mataque videmus. Sed ſiue publica Magiſtratus cura, ſiue priuata parentum opera iuuentus inſtituatur, certe bene inſtitui, omnino placitum refert. Idq; & lex Moyſis docet, quæ pueros improbos ac contumaces à parentibus deferri, ac magiſtratibus puniendos tradi præcipit. Abrahã autem valde ſcriptura laudat, quod familię ſuæ de Deo rectè colendo pręciperet diligenter: contra Heli Pontificem negligentiæ eius rei nõ ſolum arguit, ſed graues etiam pœnas dediſſe narrat. Sapientis demum præceptum eſt: *Filij tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorũ*, & alio loco: *Doce filium tuum & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. Curua ceruicẽ eius in iuuentute, & tũ de latera eius dum infans eſt: ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* His conſentanea Apoſtolus præcipit, nimirum liberos in diſciplina & timore Dei educandos. Neque aliud ſenſiſſe ipſe ſeruator noſter debet exiſtimari, cum paruulos iuberet, ad ſe venire, diſcipuli ſinerent. Atque eſt grauis ſanè diuinę iracũdiæ ſignificatio in eos, qui liberos à ſeruitute Dei vel prauis exemplis vel cõſilijs improbis auocant: quippe cum prophetæ cuiuſdam verbis adhunc modum Dominus quæratur: *Suſcitaui de filijs veſtris in pphetas, & de iuuenibus veſtris Nazaræos: nunquid nõ ita eſt filij Iſrael? dicit Dominus. Et propinquabitis Nazaræis vinum, & prophetis mandabatis, dicentes, Ne prophetis. Ecce ego ſtridebo ſubter vos, ſicut ſtridet plauſtrũ onuſtum fœno.* Quibus verbis & magnum beneficium cõmmemorat, quo in præſides paſtoreſque Eccleſiæ magiſtroſque ſapientes legit Christianam iuuentutem, & parentum maiorumque fraudes arguit, quod à vitæ

Deut. 21. *Geneſ. 18.* *1. Reg. 2. 3. 4.* *Eccleſ. 7.* *Eccleſ. 30.* *Epheſ. 6.* *Matth. 19.* *Amos. 2.*

tæ Sanctioris inſtitutis, à clericatu, à monaſtica profeſſione reuocāt quos maximè iuuare deberent: & vero ſe ſub ea ſcelerum mole veluti oppreſſum nō poſſe non grauiſſimè ingemiſcere aduerſus ingratos & impios religionis aſpernatores.

Quæ planè cum vniuerſe de cura rectè educandi liberos dicta ſint, ad ſpecies educationis & familiaria magis præcepta veniēdum eſt. Quod ſi illa quatuor quæ anteà propoſui bene teneantur, ſatisfactum abunde arbitror pueritiæ rectè inſtituendæ. Tēperantiam primum eſſe ſeruandam cenſeo, nec pueri nimis delicate, nimis indulgenter nutriantur, neve ingluuiem ac voracitatem à teneris diſcant. Neque enim exiguum id malum putandum, neque quod imperitæ matres faciunt, libidini puerorum facile obſequendum. Nam & corpus habitudini plurimum nocet, & animi mores ſolutos & procaces parit. Quare Ariſtoteles durioribus aſſueſaciendos pueros cenſet, *Ad cuncta*, inquit, *ad quæ poſſibile eſt, melius eſt ſtatim ab initio aſſueſcere.* Neque Plato diſſentit, qui cupidias & mellita non ijs paſſim offerenda affirmat. Qua de cauſa Lacedæmoniorum auſteritas ac cibi parcitas vehementer laudatur, neque Perſarum, vti Xenophon tradit, diſciplina mollior, ex qua iuuentus prodibat ad bella robuſta, vitiorum expers multorum atque magnorum, quæ aſſidua eſitatione eaque illecebroſa adgenerantur. De parca & frugali viuendi ratione ſcribit Clemens Alexandrinus in Pædagogo ad hunc modum: *Hominibus autem ſæpenumero damnum & moleſtiam procreauit voluptas. Graues autem affectiones & obliuionē, & inſipientiā in anima parit*

4. Pueritiā temperanter educādam.

Ariſt. 7. Polit. c. 17.

Plato.

Xenophon. 1. lib. de Cyro pæd.

Clem. Alexand. in pædagogo, lib. 2. cap 1, ad finem.

nimia

tiaq; inſignes nullos magis ſcopulos timẽt pueris, nullam voraginem perinde cauendam ſentiunt, atq; turpitudinis cuiuſq; obſcęniq; ſermonis licentiam. Philoſophus planè ea de re ſic traditum literis reliquit: *Omnino obſcænitas verborum per legislatorem exterminanda eſt de ciuitate. Ex turpiter enim loquendi licentia, ſequitur & turpiter facere. Potiſſimum igitur a pueris neque audiant, neq; dicant quicqua turpe. Si quis depreheſus fuerit contra facere, verberibus caſtigetur. Sed aſpicere aut picturas aut actus deformes prohibemus. Sit igitur cura magiſtratibus nullam eſſe neque picturam neq; ſtatuam talium rerũ imitatricem*, & poſt pauca: *Omnium prima nos magis delectãt. Quapropter oportet a pueris omnia turpia procul remouere, maximè quæ habent in ſe vel obſcænitatem vel improbitatem.* Hæc Ariſtoteles prorſus philoſophicè atque ſapienter. Nam vt poeta ille dixit. *Quo primum eſt imbuta recẽs ſeruauit odorem Teſta diu.* Itaq; ſe idem poeta gloriatur pudice a parente inſtitutum, ipſum pędagogi officio functum. *Quid multa? pudicum: Qui primus virtutis honos, ſeruauit ab omni, Non ſolum facto, verum opprobrio quoque turpi.* Ergo pudor ſummopere conſeruandus eſt puerorum, qui teſte Ambroſio perpetuus eſt comes virtutis. Pudicitiam qui dictis non ſeruet, eum factis impudicum fore nullo modo dubitandum. Actionis enim vmbra exiſtit oratio vt Democritus dixit: quod Plutarchus hoc loco cõmemorat. Hieronymi præceptum eſt, cum inſtituit Lætæ filiam paruulam, *Nihil aliud diſcat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorẽ Dei pertineat. Turpia verba nõ intelligat, cãtica mũdi ignoret, Procul ſit ætas laſciua puerorum.* Ipſæ pediſequæ & puellæ

modo permittendi.

Ariſt. 7. Pol. c. 17.

Horatius.

Ambroſ.

Plutar lib. de educat. liberorum.

Hierony in epiſt. ad Lætam.

Ariſt.7. Po lit. c.17. *la à ſecularibus conſortijs arceantur.* Quod Hieronymus de ſodalitio vitando laſciuo monet, id Ariſtoteles commendat etiam ne ſit ſeruile & improbum: quod facillime ſimiles mores pueri imbuant: quod vero cantica profana vetat, Platonis eſt probata ſententia, hymnos ſacros pueris canendos, nullo modo inimicos & impuros. Sicut autem turpia verba permitti minimè debent, ſic mendacijs aſſueſieri nequaquam ſinendi pueri. Plutarchi placet recitare teſtimonium. *Præter hæc omnia*, inquit, *quod ſanctiſſimum, pueri vera proferre conſueſcant. Mentiri enim ſeruile eſt vitium, à cunctis mortalibus odio inſectandum, nec quod apud mediocres etiam ſeruos veniam promereatur.* In eo vitio ſi quando deprehenderentur, Perſarum pueri egregie vapulabant. Iurare prætereà prohibendi ſunt, quod eſt procliue, ne conſuetudine peierent. Vix enim exigui poteſt deprauata conſuetudo iurandi ſi à pueritia inoleuerit. Iā quæ ad modeſtiam & vrbanitatem pertinent, ad rectā pronunciationē, ad purum caſtigatumq; ſermonem, etſi cōtemnenda ea cura non eſt, tamen non eſt nobis modo magnopere laborandum: qui non modo nobiles ſed Chriſtianos omnes alloquimur.

Plat in dialog 3. de Repub. vel de iuſto, lib.31. *Plutarch. de educat. liberorum.* *Herodot. in Clio.* *Hieronymus ad Lætam.*

6. Obſeruantia in parentes & maiores

Sequitur pietas & obſeruantia in parentes atque maiores, quam partem qui negligunt excolere pueritiæ, pœnas ijdem iuuentuti improbæ & contumaci grauiſſimas dent oportet. Nihil eſt nimia indulgentia in filios procaces crudelius. *Qui diligit*, inquit Scriptura, *filium, aſſiduat illi flagella. Equus indomitus euadet durus: & filius remiſſus euadet præceps. Puer qui relinquitur voluntati ſuæ, confundet matrem ſuam.* In ſuperbos & contumaces filios vaticinatus eſt Salo-

Eccli. 30. *Prou. 29.* *Prou.30.*

Salomon ad hunc modum: *oculum qui ſubſannat patrē, qui & deſpicit partū matris ſua, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* Mortem ſcilicet tetram & crudelem patibuli obituros eiuſmodi impios filios, ac ſepultura carituros, coruis cæteriſque vulturibus eſcæ prædæque fore: quod latronibus ſicarijſque contingit. Documento eſt Abſalon in patrem rebellans, ſuis ipſe aureis capillis illaqueatus atque ſuſpenſus. Quantum vero proteruiæ in parentes crimen ſit, declarat ſeueriſſima lex quæ ita habet: *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit: apprehendent eum & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos, Filius iſte noſter proteruus ac contumax eſt, monita noſtra audire contemnit: comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio veſtri & vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat.* Quam acerbum ſit, parentes filiorum effici ſuorum accuſatores ac necis autores, vos cogitate. Quapropter à teneris obedire docendi ſunt nōnullo metu propoſito, neque plagis parcendum, ſi opus ſit: vultu tamē ſeueriore plerumque ætas illa melius caſtigatur. Ita inſtituti liberi parentes pro Deo colunt, idque in laude cuiuſdam præclara ſummus orator ſapienter commemorauit: *Parentem*, inquit, *veneratur vt Deum: neq; enim multo ſecus. Nam meo quidem iudicio pietas omnium virtutū fundamentum eſt.* Præclarè id Cicero dixit & vere. Quare videmus filijs pijs & in parētes obſequētibus fortunate vitam agi, Deo & hominibus

Prou. 30. *2. Reg. 18.* *Deut. 21.* *Cicero pro plantio.* *1. Tim. 4.*

eſſe charos: vitæ præſentis ſimul ac futuræ præmijs vbertim potiri, quemadmodũ etiam Apoſtolus admonuit.

7. Religioſe & Chriſtiane educãdi pueri. Sed parentes ita ſe coli à filijs velle debent, vt in Deum omnium autorem & parentum veriſſimum multò amplius pios ac religioſos velint. Id in laudibus Abrahæ & Iob & aliorum patrum maximè ponitur, Tobiæ præſertim, quem refert ſacra hiſtoria filium ſibi cognominen ab infantia Deum timere docuiſſe. Samuel mater Anna ſanctiſſima vt primum ingredi potuit, diuinis miniſterijs accommodauit. Sunt felices certè, qui, vt Iob, ab infantia timorem Domini toto pectore imbibunt. Timotheum Paulus eam ob rem beatum prædicat, matremque Loidem maximè laudat. Vt ſunt autem tenera ingenia puerorum & eorũ ætas imbecilla, ita rudiora quædam diuinæ religionis exercitameta doceri debent: vt ſignum Crucis pingere in fronte nouerint, vt ſacris imaginibus poplite flexo, & capite aperto reuerentiam exhibeant: vt memoriter ſymbolum, orationem dominicam, ſalutationem angelicam, decalogum, ac cætera ſi qua ſunt his ſimilia, reddant: vt preces aliquas mane primo, tum antequam eant cubitum, fundant: vt cibum ſumpturi, aliquid precentur: vt Chriſti eiuſque genitricis Mariæ nomen reuerenter pronuntient. Denique ita imbuendi ſunt: vt natu grandes religionem & fidem Catholicam non didiciſſe videantur, ſed ex materno vtero ſumpſiſſe, aut certè cum matris lacte ſuxiſſe. Quam rem de ſe Baſilius glorioſe commemorat, qui Macrinæ nutrici vniuerſam Theologiam ſuam acceptam refert. *Fidei vero noſtra* (ait ille) *quæ poterit eſſe euidentior probatio,*

Tob. 1. *1. Reg. 2.* *Iob 30.* *2. Timoth. 1* *Baſil in epiſtol 75. ad Neocæſarienſes, & epiſtol. 79.*

rio, quam quod à nutrice beata fœmina Macrina educati ſumus? Et idem in alia epiſtola *Quam à puero de Deo ſententiam a beata matre & nutrice mea Macrina accepi, illam iuſtis incrementis auctam in me ipſo conſeruaui.* Neque vero conniuendum eſt, aut vllo modo aſſentiendum ijs, qui ineptam ad hæc ſeria & grauia puerilem ætatem cauſantur, quippe cum vtramque partem ſit plurimum in prima illa tinctura momenti. Contra iſtorum ineptam pernitioſamque ſententiam declamauit vel ſcripſit potius Diuus Ioannes Chryſoſtomus elegantiſſimam oratio- *Chryſoſt.* nem, quam in eis libris eruditi cum legerint, vehementer probabunt. Quid enim? Nonne puerum vel infantem potius quinquennem blaſphemijs aſſuetum è ſinu patris abreptum, atque necatum à dæmonibus idoneus certe autor & teſtis Gregorius literis prodidit? Cuius tāti Patris verba quoque recitare iuuat, vt horribili documento parentes paruulorum etiam vitia extimeſcant. *Quidam vir cunctis in hac vrbe notiſſimus, ante triennium filium habuit annorum ſicut arbitror, quinque, quem nimis carnaliter diligens remiſſe nutriebat, atque idem paruulus, quod dictum graue eſt, mox vt eius animo aliquid obſtitiſſet, maieſtatem Dei blaſphemare conſueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percuſſus venit ad mortem. Cumque eum ſuus pater in ſinu teneret: malignos ad ſe veniſſe ſpiritus trementibus oculis puer aſpiciens cœpit clamare: obſta pater, obſta pater. Mauri homines venerunt, qui me tollere volunt. Qui cum hoc dixiſſet, maieſtatis nomen protinus blaſphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus oſtenderet pro quo reatu, talibus fuiſſet traditus executoribus.* *Greg. 4. dialog. c. 18.*

bus, ꝟnde ꝟiuentem pater ſuus noluit corrigere, hoc morientem permiſit iterare: quatenus reatum ſuũ pater agnoſceret, qui paruuli filij animã negligẽs, non paruulũ peccatorem gehennæ ignibus nutriſſet. Huc vſque Gregorius: cui fidem non habere tam propinqua narranti, inuerecũdum ſit, non parere religioſe ac ſanctè monenti, ſceleſtũ. Extrema iam orationis de rectè educandis liberis habitæ Pauli autoritas ſit, ſic & parentes & liberos cohortantis: *Filij obedite parentibus ꝟeſtris in Domino, hoc enim iuſtum eſt: Honora patrem tuum & matrem tuam (quod eſt mandatũ primum in promiſſione) ꝟt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram. Et ꝟos patres nolite ad iracũdiam prouocare filios ꝟeſtros: ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini.* Cuius rei documentum Chriſtus, vt initio diximus, ſe præbuit optimum & maximum: quem propterea agnum Dei vocitatum ſentit Clemens Alexandrinus, quod pueros agnorum verbo ſcriptura ſignificet. *De hoc,* inquit, *puello fert quoque teſtimonium Ioannes, qui eſt maior propheta inter natos mulierum, ecce agnus Dei. Quoniam enim ſcriptura pueros ac infantes agnos ꝟocat, Deum, qui eſt ꝟerbum, qui propter nos homo factus eſt, qui nobis in omnibus aſſimilari ꝟolebat, ꝟocauit agnum Dei, filium Dei, infantem Patris.* Itaque qui filius erat Patris ſempiterni, filius eſſe matris humilis non eſt dedignatus, vt obedientiam ac pietatem factis ipſis, non verbis tantum mortales doceret.

Epheſ. 6.

Clem Alexand. lib. 1, pedagog. c. 5.

IN

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

Vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe & ait. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Ioan. 1.

DIVINÆ declarationis illuſtrem diem Epiphaniæ verbo, à veteribus appellatum, nō ſolum Magorum aduentu atque adoratione Eccleſia inſignitū celebrat, ſed etiam baptiſmo Chriſti ac miraculo aquæ in vinum mutatæ cōderatum, quemadmodum cum Patrum frequētes cōciones: tum ipſius Eccleſiæ voces eius diei teſtantur: quæ quamuis vno die tradantur diuinitus peracta, diuerſis tamen annis accidiſſe cōſtat. Cum igitur Magorum rebus commemorandis per hoſce dies Matthæi Euangelium recitauerit, hodierno die Ioannis Euangelium adhibet Eccleſia, quo baptiſmi Chriſti gloria innoteſcat, quem Ioannes ille Baptiſta prædicat, & ſanguinis ſui effuſione peccata delere, & baptiſmi à ſe inſtituti virtute & vi Spiritum ſanctū hominibus conferre. Itaque ait Ioannem Baptiſtam Chriſtum ad ſe venientem vidiſſe, quando id contigerit, non admodum moror, quidam enim proximo poſt legationem Iudæorum ſuſceptam die, alij longo poſt interuallo contigiſſe

1. Quid ſit Chriſtum ad ſe venientem.

giſſe volunt. Vt vt ſit, certe iã baptizauerat Chriſtum Ioannes, cum hic ad ſe euntem ſpectauit. Atque eam ob rem hic vir non ſolum propheta, ſed etiam plus quam propheta celebratur, quẽadmodum hoc loco Cyrillus expoſuit quod alij pleriq; prophetæ venturũ quide Chriſtum viderint: hic & venientẽ vidit & alijs indicauit. Quid enim non agnoſceret & proderet in illa ætate, qui vix perfecte formatus in vtero materno, venientem olim non modo cognouit, verum etiam ſaltu & pulſu, quia voce non poterat, matri demonſtrauit? Idcirco enim ſe veniſſe profitetur, vt ſummi Regis Chriſti & præco eſſet & nuntius. Sed quæ hodie collata eſt Ioanni gratia, vidit enim Ieſum venientem ad ſe, ſuoque modo iuſtis confertur omnibus. Eſt autem grande quidem Dei beneficium, quod ad hominem venit, ſed neceſſarium planè propterea quod nequit homo ad Deum venire, niſi ad ſe venientem primum exceperit Deum, quare à ſapiente ſcriptum eſt: *Præoccupat eos qui ſe concupiſcunt: quoniam dignos ſe ipſa circuit quærens* At non minoris beneficij loco numerandum, ſi datur homini venientem ad ſe Deum videre, hoc eſt Dei gratiam vt oportet, agnoſcere, quod Ioanni contingit, qui venientem Chriſtum cognouit.

Cyrill. Alexãd in expoſit. Euãg.

Ioan. 1.

Sapien 6.

Fit ſæpenumero, vt aduentus Dei non innoteſcat homini, niſi putemus ſanctũ Iob falli ita dicentem, *ſi venerit ad me, non intelligam: & ſi abierit, non cognoſcam.* Aut Pſalmiſtem non verè pronuntiaſſe. *Semitæ tuæ in aquis multis: & veſtigia tua non cognoſcentur.* Nam & potentiæ Dei mirabiles & inſcrutabiles ſunt progreſſus, & gratiæ occultæ ſubtileſq; motiones. Itaq; nouo beneficio aſcribendum eſt, quod interdum

Iob 9.

Pſal. 76.

dum ipſa Dei beneficia diuina homini patefiũnt, vt digne quoad vtatur, & gratiam habeat, quam referre non poteſt. Inſpirationi cæleſti paret, conſilia vitæ perfectionis ſuſcipit: mortalibus anteponit ſempiterna. Quod Paulus monet, *Contemplantes ne quis deſit gratia Dei*, quod Amos Propheta prædicat, *Præparare in occurſum Dei tui*. Sapientum vox eſt, occaſionem boni non eſſe ſinendam è manibus elabi. Id præſtari rectè non poteſt niſi bonum pateat. Cum ſatis perſpectum ſit, tenendum fortiterque figẽdum, *Inueni*, inquit, *quem diligit, anima mea: tenui eum, nec dimittam*. Ioannes ſane qui Chriſtum videbat venire, & ipſe tanto munere fruebatur, & alijs non inuidebat. Itaque clamabat, *Ecce agnus Dei*. Id enim proximum eſt, vt qui Dei maieſtatem ſentit, quibus poteſt, annũtiet, quo liceat pluribus ijs opibus frui, quæ in multos diſtributæ, minimè imminuuntur. *Quam ſine fictione didici*, aiebat Salomon, *& ſine inuidia communico: infinitus enim eſt theſaurus hominibus*. Quid enim non ſit, qui Dei ipſa ſapientia, ipſa gloria & felicitas ſit? *Hebr. 12.* *Amos 4.* *Cant. 3.* *Sapien. 7.*

Ecce, inquit, *agnus Dei*. Delicias mihi videtur ipſas Dei dicere: quod Chriſtus proprie is ſit, qui Deo charus, iucundus, ac gratus ſit: ſine quo nihil illi iucundum & gratum. *Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit ſibi anima mea*. Sic Matthæus recitat Iſaiæ teſtimonium, partim Hebraicæ veritati partim ſeptuaginta interpretum editioni conſentiens. Tanquam ergo puerum Dei, vnicum filium eius Ieſum Chriſtũ agnũ Dei nominauit Ioannes, vt Clemẽti placet Alexãdrino. Appellatus quidẽ eſt Salomõ, amabilis Domino, at cum 2. Quid Agnus Dei in Chriſto ſignificet. *Eſai 24.* *Matth. 21.* *Clemens Alexand. lib. Pædagog. 1. c. 5.* *2. Reg. 25.*

in tanta flagitia prolapſus ſit, ſignificaſſe potius
quam exhibuiſſe eum, qui vnice Deo charus ſit,
facile intelligi poteſt. Vnus Chriſtus verè ama-
bilis Deo, quiq; omnes eius voluntates implet;
ſolus per ſe Patri acceptus & gratus. Nam etſi
ſunt agni, alij ſancti, tamen agnus Dei ille ſin-
Aug. tract. gularis, ſolus eſt Chriſtus: quod Auguſtinus di-
7. in Ioan. cit his verbis: *Vtique ſingulariter iſte agnus: nam
& diſcipuli dicti ſunt agni. Ecce ego mitto vos ſicut
agnos in medio luporum. Agnus ſingulariter, ſine
macula, ſine peccato: non cuius macula abſterſa
ſunt, ſed cuius macula nulla fuerit. Ipſe Ioannes
non erat Agnus? non erat vir ſanctus? non erat a-
micus ſponſi? Ergo ſingulariter ille, hic eſt agnus
Dei, quia ſingulariter huius agni ſanguine ſolo
homines redimi potuerunt.* Ergo agni nomen
Exod. 12. præcipue Chriſto tributum, quod immolatus
Eſa. 53. pro nobis ſit: quem Moyſes figurauit, quem E-
Cyrill. hîc ſaias prædixit: cuius agni deſiderio homines te-
Theophil. nebantur. Atque vt Cyrillus & Theophilactus
ibidem. ſentiunt, ideo agnus ille cum Emphaſi & articu-
lo Græco dicitur, vt intelligatur is eſſe agnus,
quem lex & prophetæ denuntiarant. Itaq; pro-
pter ſacrificiũ maxime Chriſtus dictus eſt agnus
Dei, vel Deo oblatus, vel etiam à Deo traditus
propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit
nos, eodem Theophilacto autore. Sed mores ni-
hilominus ſuauiſſimos, Deoque gratiſſimos in
Chriſto agni verbum declarat. Ergo id vt expri-
mat Ioannes, Agnum vocat Dei, quod ſoleant
vulgo iucunda eſſe & amica, quæ ſimplicitatem
quandam, ac manſuetudinẽ inter animalia præ-
ſeferunt, ita catellos, & paſſerculos, & auiculas,
aut animalcula id genus placida atq; facilia in-
ter delitias haberi plerunq; videmus. In quo ge-

nere

aere excellit ſane agni cãdor ac ſimplicitas quę-dam, valde delectans. Eſt enim præ cæteris animal mite, innoxium, tractabile, iniuriæ patiens, aculei omnis atq; felis expers. Quæ plane omnia in hunc cæleſtem agnum mirifice conueniunt. Cuius innocentiam, manſuetudinem, iniuriarum tolerantiam Petrus explicat illis verbis: *Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: qui cum male diceretur, non maledicebat, cũ pateretur non cõminabatur, tradebat autem iudicãti ſe iniuſte.* Neq; Hieremias aliud declarat, cũ Chriſti ex perſona loquitur, *& ego quaſi agnus mãſuetus, qui portatur ad victimam.* Nos igitur ſi Deo grati eſſe cupiamus, hunc agnum quem nobis indicat Ioannes, geſtemus in manibus, Patri offeramus munus omnium longe gratiſſimum. Idcirco in tẽplo agnus offerebatur bis quotidie, mane & veſpere, ꝙ fidei noſtrę & autor & cõſummator ſit, vt loquitur Paulus, Chriſtus Ieſus. Hunc proinde Daniel in conſpectum altiſſimi obtuliſſe ſcribit gentes, ac nationes omnes. Per hunc nos habere acceſſum ad Deũ Paulus prædicat: ſine hoc nihil Deo acceptum, nihil poteſt eſſe iucundum. Deniq; vt idem ſcribit Colloſsẽſibus, *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: vt ſit in omibus ipſe primatum tenẽs, quia in ipſo complacuit omnẽ plenitudinẽ inhabitare & per eũ reconciliare omnia in ipſum.* Quapropter cum è baptiſmo emerſiſſet Chriſtus, columbæ ſpecie ſpiritus S. in eum deſcendit, & patris æterni audita vox eſt. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Agnum enim columba aduolauit merito, quod ſimilia vt dixit Nazianzenus bene ſibi conueniant: præconiũ vero Patris,

1. Pet. 2. Hiere. 11. Exod. 29. Num. 28. Hebr. 12. Daniel. 7. Epheſ. 3. Coloſſ. 1. Nazian. in orat. de Baptiſmo Chriſti.

vnice ſe huius puritate & ſanctitate delectatum, declarauit: quod Ioannes bene edoctus, vno verbo vim immenſam ſenſus ſui exprompſit, aiens *Ecce agnus Dei*, quod non ſimpliciter ſed cum emphaſi dixit quod Græcus articulus magis declarat. Ecce, inquit, agnus ille Dei.

3 Quid per Agnum Dei homines conſequantur.

Quamobrem aptiſſimè adiecit *Ecce qui tollit peccata mundi*. tametſi græca ſecundum ecce nō habeant, ſed illud præclare docuit, cum agnum qui eſſet Deo gratiſſimus, mundi ſcelera omnia ſanguine ſuo eluere atque expiare. Quare quantum nobis in Chriſto ſalutis, fortunarum, opumque ſit, vno item verbo expreſſit. Vt enim olim è ſeruitute Ægyptiaca filij Iſrael non ſunt ante liberati quā agnus eſt legitimꝰ immolatus, ita nos diaboli ac peccatorum noſtrorū miſerrimam ſeruitutem non euadimus, niſi Chriſti ſanctiſſima victima & ſanguine.

Eſai. 53.

Omnes enim nos ſicut oues errauimus, & poſuit Dominus iniquitates omnium noſtrum ſuper eum. Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. Quam ſuam per Chriſti ſanguinem redemptionem cœleſtes illi ciues & libenter agnoſcunt, & ſingulari cum gaudio confitentur, in hæc verba

Apoc. 5.

canentes: *Dignus es Domine accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes & regnabimus ſuper terram.* En quanta per Chriſti ſanguinem adepti fuerimus: vt non modo è miſera peccati ac tartari ſempiterni ſeruitute erepti, atque ad libertatem & patriam redierimus, verumetiam

regni

regni immortalis & ſacerdotij præſtantiſſimi munere decorati ſimus: vt ſimul regnemus cum Chriſto. Quam inauditam Chriſti atq; incredibilem erga mortales munificentiam, etiã Angelorũ ordines perpetuo cãtu ac laude digniſſima proſequuntur, ita exclamantes: *Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriã & benedictionem.* Apocal. 5. Cæleſtibus terrena conſentiunt, excelſis illis iſta infima, omnem enim creaturam terrenam & ſubterraneã concinuiſſe his vocibus refert Apocalypſis: *Sedenti in throno & agno, benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſeculorum.* Apoc. 5. Quo pacto peccata mundi tollat hic agnus, venerabilis Beda luculẽtiſſimè docet his verbis: *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Non ſolum autem lauit nos in ſanguine ſuo, quando ſanguinem ſuum dedit in cruce pro nobis, vel quando vnuſquisque noſtrum myſterio paſſionis illius baptiſmo aqua ablutus eſt, verumetiam quotidie tollit peccata mundi, lauatque nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, cum eiuſdem beatæ paſſionis ad altare memoria replicatur, cum panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius ineffabili ſpiritus ſanctificatione transfertur, ſicque corpus & ſanguis illius nõ infidelium manibus ad perniciem ipſorum funditur, ſed fidelium ore ſumitur ad ſalutem. Cuius rectè figurã agnus ille paſchalis oſtendit.* Beda in expoſ. Euãg. Hæc Beda cui Theophylactus cõſentit, ſic dicens: *Non dixit, Qui abſtulit peccata, ſed qui tollit in præſenti peccata noſtra. Quotidie enim tollit peccata noſtra: & aliorum quidem per baptiſmum, aliorum autem per pœnitentiam.* Quæ cum ita ſint, nulla erit venia dignus peccator,

tor qui oblatam ſibi ſalutem per Chriſtum vel contempſerit, vel etiam neglexerit. Nam infinito peccatorum pondere quanuis obruatur, licet venire ad gratiam, fas eſt Deo reconciliari

1. Ioan. 2. per agnum. *Ipſe eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris, non ſolum autem pro noſtris, ſed & pro totius mundi.* Hic eſt ergo qui baptizat in Spiritu ſancto: qui demergit culpas omnes noſtras in mare: vt Ægyptij nos perſequentes minime exiſtant, baptiſmi tanquam maris rubri Chriſti, ſcilicet, cruore tincti fluctibus, penitus abſumpti ac deuorati. Hic eſt ille Ieſus qui lætiſſimum populum & diuinitus data victoria ouantem in terram promiſſionis inducit, in regna lacte &

Apoc. 7. melle manantia: ſiquidem *Agnus qui in medio throni eſt, reget eos*, (ait Ioannes Apoſtolus) *& deducet eos ad vitæ fontes aquarum.*

4 Quales nos exhibere erga Agnũ Dei debeamus.

Huic igitur Agno, fratres, gratias ſempiternas agamus, quod nos in gregem ſuorum adnumerauerit, quod ſanguine ſuo & carne pauerit, quod vellere mundiſſimo veſtierit atque exornarit, quod munus ſe ſe nobis ipſe præbuerit: ꝙ quidẽ munus pro nobis, pro noſtris, pro impetrandis proſperis, & auertendis aduerſis, Patri iuge ſemper offerre poſſimus. Quis enim tot ac tantis beneficijs Chriſti non dicam exſoluendis, non dicam etiam commemorandis, ſed cogitãdis ſaltem par eſſe queat?

Pſal. 115. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* At illud omnino retineamus & maneat, ne Agnum hunc cæleſtem ferinis moribus affligamus, ne lupos nos aut vulpes exhibeamus. Agnus eſt, agnorũ ſocietatem & gregem amat: delectatur ſynceris & candidis animis: mites atque manſuetos ſibi aſciſcit, patientes & tolerantes iniuriarum cohoneſtat.

honeſtat. Diſcere à ſe omnes iubet, qui ſit mitis atque humilis corde. Cum agnis agnum ludere videmus ac feſtiue verſari. De eo Eſaias canit: *In brachio ſuo congregabit agnos: fœtas ipſe portabit*, vt blandientè agnis teneroq; ac ſimplici gregi indulgentem perſpicientemq; intelligamus. Hieronymi cõmentarij id habent: *In brachio*, inquit, *ſuo congregabit agnos. Non tauros, & arietes, & hircos, & grandes oues, quibus per Ezechielem comminatur, quod lacte veſcantur, & operiantur lanis, & infirmum conterant gregem, ſed agnos adhuc tenellos, & rudis in Chriſto infantia.* Ac fuit vetuſtus mos Eccleſiæ primæuæ Chriſtum inter agnos coronatos pingere, quod Romana nonnulla hodie quoque monumenta oſtendunt, præſertim in æde ſancti Clementis: quo ex inſtituto illud præterea manauit, quod tempore Reſurrectionis Eccleſia Romana canit: *Iſti ſunt agni nouelli qui annuntiauerunt modo venerunt ad fontes: repleti ſunt claritate: in conſpectu agni amicti ſunt ſtolis albis & palma in manibus eorum.* Quod carmen in Apoſtolos atque Apoſtolorum ſimiles dici perſpicuum eſt. Demus igitur operam fratres, vt agni velleribus, id eſt, leniſſimis nos moribus induamus, magiſque Iacob ſimiles, quam Eſau eſſe velimus. Neque enim venatores aſtutos & truculentos mitiſſimus agnus amat: fugit potius ac deuitat feroces, ſuperbos, crudeles. Procul ſint veſpertini lupi de quibus loquuntur Habacuch, & Sophonias Prophetæ, nihil aliud quam prædam meditantes, atq; ſanguini innoxio inhiantes: recedant longe vulpes inſidioſæ ac fallaces, tenero gregi minime parcentes. Rapina, dolum,

Matth. 11.
Eſai. 40.
Hieron. li. 11. in Eſai.
Habac. 1.
Sophon. 3.

dolum, cruoris ſitim odit atque execratur ille agnus. Nulla rapacium volucrum, nulla aduncis vnguib. auis ſacrificio Dei idonea habebatur lege. Mundus quidem iſtos leones admiratur, aquilas prædictas potentia tollit in cælum: at Chriſto cordi eſt puſillus grex, quem demulcet,
Luc 12. ac bene ſperare iubet. *Nolite timere,* inquit, *puſillus grex: quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* De ſuperbis autem & potentibus
Bar. 3. quid refert? quid? *Ibi,* inquit, *fuerunt gignantes nominati illi qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum. Non hos elegit Dominus.* Quare faſtu omni atque ambitione depoſita, rapacitate auaritiaque detracta, abiecta fallacia & dolo omni, ſimplicem, ac candidam mentem recipiamus, agno vitæ innocentia & manſuetudine congruamus, quo liceat agni beatiſſimi conſpectu ſempiterno frui.

IN DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM.

De Matrimonio.

Nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ: & erat mater Ieſu ibi: vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias.
Ioan. 2.

CVM

1 Matrimonium à Deo inſtitutum, à Chriſto honoratū atque perfectum.

CVM Euangelicæ legis Conditor Chriſtus, perfectiorē ſanctioremq; vitæ gradum, continentia rerumq; ſecularium cōtemptu, inducturus vel ſermone vel exemplo ſuo eſſet, ne præſtantioris boni electione inferiorem cōditionem improbare ac repudiare videretur, ſummo conſilio legitimas neceſſariasque vitæ mortalium nuptias, non ſolum verbis confirmandas, ſed ſua quoque præſentia ac dignitate decorandas exiſtimauit. Rectè enim Cyrillus atque Auguſtinus & vtroq; antiquior Gaudentius Brixienſis epiſcopus eius facti, hanc quam dixi rationem eſſe confirmant. Nam matrimonij iuſtum ſanctumque fœdus & vinculum ipſe Chriſtus primum diuina autoritate inſtituit in ipſis humani generis primordijs: deinde prauis opinionibus abuſuque hominum deformatum Euāgelicis præceptis reformauit: poſtremo paſſione ſua ac ſanguine eo vſque perduxit atq; ita perfecit, vt non modo naturalem honeſtatem contineret, ſed diuinæ etiā gratiæ vim Chriſtianis coniugibus, vtpote ſacramentum veriſſimū more cæterorum adferret. Hæc dum paulo amplius explico, attendite. Autorem igitur matrimonij primū ac ſummum fuiſſe Deum Chriſtus ipſe apertè declarat. Nam cū Adamus Euam ex coſta ſibi detractā aſpexiſſet, qui omnibus ante animantibus perſpectis, nullius eorum ſibi conſortium concupiuit, in muliere intuens ac ſociā ſibi opportunā cōſiderans, ita pronūtiauit: *Hoc nūc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Quāobrē relinquet homo patrē ſuū & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.* Illa

Cyrill. in expoſit. Euang.
Aug. tract. 9. in Ioan.
Gaudētius tracta. 1. in hoc Euāg.
Gen. 2.

autem

autem, Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, approbantis ac ſibi gratulãtis verba ſunt, quaſi præ cæteris animantibus, quæ conſpexerat, hoc vnũ ſibi eſſe cordi, declararet, cuius perpetuã ſocietatem, & vitæ vſum cõmunem ſatis ſequẽtibus verbis indicauit. Quæ ſanè Adæ primi noſtri parentis verba Chriſtus ita recitat, vt Deo propriè tribuat. Rogatus enim cauſam matrimonij atq; diuortij, ad hũc modũ reſpondit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominẽ ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus cõiunxit, homo non ſeparet.* Adæ verba, verba Dei eſſe Chriſtus dixit, propterea ꝙ Adam diuino inſtinctu locutus eſt, magis diuinæ legis & iuris promulgator ipſe quã Cõditor. Quemadmodũ Patres in Cõcilio Tridentino ſentiunt. Cũ ergo Deus nuptiarũ autor ſit, non poteſt eſſe dubium quin vituperatores matrimonij Satanę miniſtri ſint: ac diabolico inſtinctu loquantur, in quos Paulus: *Diſcedent*, inquit, *quidã a fide attẽdentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorũ, prohibentiũ nubere.* Manichęos nimirũ & Tatianos & Encratitas hæreticos prædicens, qui nuptias tãquã rem turpem & prauã repudiabant, aut etiã ſub lege Euangelica ſublatas aſſerebant, vt Hieracitæ hæretici. Pulchrè autem B. Gaudentius hoc loco in Manichęos inuehitur: *Manichæis perditis matrimoniũ á Deo conſtitutum diſplicet, quibus ego ob immunditiam ſuam puto non vtiq; rem nuptialẽ diſplicere, ſed legem quæ non multas fœminas vni viro cõiungit.* Quare Platonis alioqui eximij Philoſophi, non modo improbanda, ſed

Matth. 19. Conc. Trid ſeſſ. 24. c. 1. 1. Timot. 4. Gaudẽtius tract. 1. in hoc Euang. & tractat. 8. in 7. tom. bibli. ss. Patrum. Epiph. hæreſ. 46. & 47. de Tatianis & Encratitis. Idem hæreſi 67. de Hieracitis.

Plato in dialogo 5. de Repub.

Sed irridenda atq; explodēda eſt ſtultiſſima ſententia, communes vxores:remq;omnem coniugalem incertam introducētis, qui dum charitatem acbeneuolentiam omniū erga omnes filios parentum augere, & Rempublicam arctius ſibi conſtringere putat, nihil aliud agit, vt Ariſtoteles optime oſtendit,quam vt nullus ſit amor paternus,nulla prouidētia in filios:quonihil poteſt cogitari dementius. Quis enim parentis amorē curāq; præſtet in eū, quē minime ſuū eſſe arbitretur? Plane res ea atq; Socratis ſiue Platonis tā turpis error in re tāta ſatis declarāt, quā ſint hominū eorū etiam qui ſibi ſapientes vidētur, abſurdæ ſæpe ſententiæ, cū humano tantū iudicio nitūtur. Quorū debet eſſe tāto minor autoritas quoties diuinis inſtitutis, quæ fides Chriſtiana habet, repugnant. Quoniā vero matrimonium à Deo eſſe cōſtat,rectè B. Auguſtinus cōſequens cenſet, vt ſit diuortium à diabolo. Non enim eorum quos Deus coniunxit, ſeparatio & diuulſio alium habere impulſorem & autorem magis idoneum poteſt, quam diabolum, perpetuum diuinorum operum hoſtem atque euerſorem. Neq; tamen cauſas quaſdam interdum improbamus, quas Eccleſia probat, legitimasque ducit, vt quoad thorum poſſint coniuges ſeparari, retento ſemper vinculo matrimonij, vt alias nuptias inire non liceat. Sed hæc peculiares easque raras habent cauſas: quibus demptis tenendum eſt Apoſtoli ſanctum præceptum: *Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem.* Qui autem facile ſe coniugibus diſtrahendis miniſtros autoresve præbent, quod humanæ miſeriæ vitium eſt perquam frequens, ſciant ſe Deo aduerſari, diaboli opitulari: memineritque ſubinde

Ariſt. lib. 2. Polit. c. 2.

Aug. tract. 9. in Ioan.

1. Cor. 7.

cæleſti oraculo pronuntiatum: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

2 Matrimonij onera. Sed quanuis diuina autoritate cõiugium inductum ſit, tamen culpa hominum diuino imperio violato, multas ac magnas difficultates habet, graues moleſtias ærũnasq; vix tolerãdas hominibus inuehit. Manifeſtum id fit ſententia Dei in primos homines diuini fœderis violatores pronunciata. Nam in Euã ita loquitur Deus:

Gen. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios: & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Nihil matrib9 dulcius, amore filiorum. Nihil vtilius & potius, ſocietate atque auxilo virorum. At ijs quæ ſunt præcipua bona matrimonij ijs ipſis pœnam atque aſperitatem aſperſit peccati vindex Deus: vt nihil ſit ac partus filiorum quod æquè cruciet, nihil ſit geſtatione vteri moleſtius. Viri quoque imperio & dominatu nihil acerbius, cuius libidini parendum ſit, & iniuria pro iure ferenda.

Virgilius. *Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.*

Eſai. 26. Et *quæ appropinquat ad partum dolens clamat.*

Aug. lib. 9. conf. 19. Et ſeruitutis tabulas, nuptiales tabulas ſapiẽter Monica Auguſtini mater appellabat. Iam vir ipſe vacuus vindictæ non manſit: pœna dicta eſt in eũ, vt cuius eſſet munus victũ quærere, & alẽdæ familiæ opportuna ſubſidia parare, laborioſam ſibi ac duram eam operam futurã audiret:

Geneſ. 3. *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vita tua. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Quoniam ergo difficultates coniugij homines multas ac magnas experti ſunt, illius nexum & vinculum rumpere, ne inuiti diutius tenerentur, aggreſſi ſunt.

ſunt. Atq; onus ſibi impoſitũ tanquã graue, ceruicibus excutiendum putauerunt. Quare & repudium introduxerũt, vt fas eſſet alterã ducere, priore reiecta: & pleriq; complures ſimul vxores non dubitarunt ducere, vt libidini ampliorem campũ offerrent. Hebræi quidẽ quanuis diuinis oraculis eruditi, tamen matrimonij primæuam conſtitutionẽ valde laxauerunt. Nã licere cuiq; repudiata vxore, alteram ducere opinabantur, & plures ſimul vxores habere paſſim. Quominus mirandum eſt, ſi & poſterius hoc Perſis, & illud prius Romanis fas eſſe viſum ſit. Etenim Perſas ac gentes nonnullas alias barbaras coniugium cum pluribus ſimul tenuiſſe cum prophanæ tũ ſacræ literæ prodũt. De iure vero repudiandi vxorẽ apud Romanos, nemo in eorum literis vel tenuiter verſatus dubitare poterit: vnde illud tãquam non modo licitum, ſed optime etiã conſultum:

Vxorem haud retine, ſi cœperit eſſe moleſta. *In libro Eſther.* *Catonis verſus.*

Sed Chriſtus matrimonij leges eas eſſe ratas ac firmas ſanxit, quæ ſunt olim ab initio diuinitus inſtitutæ. Itaq; abuſu correcto, multitudinẽ vxorũ vetuit, quãquam S. Patriarchis, plures habuiſſe vxores nullo modo vitio vertẽdum eſt. Cũ ad propagãdum populũ Dei pro eius ſeculi moribus diuinitus conceſsũ fuerit, cũ illa protulit, *Et erunt duo in carne vna.* Quod Concilio Tridẽtino his verbis explicatũ eſt. *Hoc autẽ vinculo duos tantũmodo copulari & cõiungi Chriſtus Dominus aptius docuit, cũ poſtrema illa verba tãquã à Deo plata referens dixit. Quod Deus coniunxit, homo nõ ſeparet.* Quod plane Phariſæos nõ latuit, qui Moſem tanquã contrariũ ſtatim obiecerũt: *Quid ergo,* inquiũt, *Moyſes mãdauit dare libellũ* *Geneſ. 2.* *Matth. 19.* *Cõcil. Tridẽt. ſeſſ. 24. c. 1.*

repudij? Quibus dominus reſpondit, permiſſum id quidem fuiſſe à Moyſe propter duritiã eorũ, ne vxores ſi retinere cogerentur occiderent: *Ab initio autem non fuit ſic.* Itaq; reformans matrimonium, & ad primum ſtatũ reducens pręcipit, *Dico autem vobis, quia quicunq; dimiſerit vxorẽ ſuam niſi ob fornicationem, & alteram duxerit mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Hic exceptum eſſe voluit caſum fornicationis, vt poſſit dimitti thorus vxoris, quemadmodum Auguſtinus prudenter docet, non vt aliam ea ſuperſtite ducere poſſit. Id enim mœchari intelligit. Quare matrimonij Chriſtus non inſtitutor ſolum, ſed etiam reformator ac reſtitutor firmũ eſſe voluit duorum atque indiſſolubile vinculũ, quemadmodum ab initio maſculus & fœmina humani generis parentes primi diuinitus cõditi ſunt.

Matth. 19.

Auguſt. de ſer. Domini in mõte lib. 1. c. 25.

3 Felicius eſſe coniugio liberũ agere, ſed non cõcedi id omnibus.

Verum enimuero Apoſtoli quoq; ipſi arctas atq; conſtrictas matrimonij leges à Chriſto accipientes, rem duram imponi ſibi arbitrati, iugum eiuſmodi excutiendũ potius quã ſubeundũ ſentiebant: *Si ſic eſt,* inquiunt, *cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Illud volentes intelligi, difficillimũ eſſe factu, vt cuiquã idonea ad totam vitam coniux legatur: quod ſi inepta vel etiã infeſta contigerit, eſſe nihilominus perpetuò retinendũ, id quidẽ eſſe duriſſimũ. At Dñs in ſententia perſtans, *Non omnes,* inquit, *capiũt verbum illud, ſed quibus datum eſt.* Quibus ſanè verbis duas res mirificè complexus eſt. Primum non eſſe id quidem omnium. Sunt enim qui ſe continere non admodum queunt. Quibus Apoſtolus atq; in Apoſtolo Chriſtus loquitur, *Si non ſe continet, nubat, melius eſt enim nubere quam*

Matth. 19.

1. Cor. 7.

quam Vri. Eſſe autem cõtinentiæ donũ cæleſte neq; omnibus paſſim datũ, Salomon apertè declarat, *Et Vt ſcius quoniam aliter non poſſe eſſe cõtinens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum.* Auguſtinus vero idẽ ſentiens Deũ precatur: *Cõtinentiã iubes: da quod iubes, & iube, quod Vis.* Sed continentiam ab vxore ducenda, cui liberũ eſt eum ſtatũ capeſſere quem malit, Deus non imperauit. Idcirco neq; omnibus dat: quibus autem eſt neceſſaria, ſi petatur vt debet, non negatur id donum. Multis autem diuinitus conceditur ſe continere. Ob id addidit ſecundum Chriſtus. Quibus id datũ ſit, magno eos bono frui, magnis incõmodis liberari, vxore non ducta. Onera matrimonij, curas, moleſtiasq; ingentes ac plurimas elegãter Hieronymus egregius cœlibatus aſſertor, deſcribit pluribus locis. Legite illius librũ aduerſus Heluidium: epiſtolam quoq; ad Furiam viduã, tum ad Euſtochiũ virginẽ: copioſè ac diſertè qui ſint nuptarũ labores, ærumnæq; diſcectis, ex marito, ex filijs, ex familia, ex re ipſa familiari. Paulus vero vno verbo plurima cõprehendit: *Si acceperis Vxorẽ,* inquit, *non peccaſti: & ſi nupſerit Virgo, non peccauit: tribulationẽ tamen carnis habebunt huiuſmodi.* Carnis tribulationem, coniugatorũ curas, & moleſtias, & mille faſtidia cruciatusq; intelligi volens. Itaq; non ſolum ſpiritus incommoda, ſed etiam corporis miſerias & labores inuehit neceſſario coniugium. Nam de ſpirituali incommodo, dixerat plane: *Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat Viro, & diuiſa eſt.* Solicitudinẽ & angorẽ dicit nuptarum ob ingeniũ ſæpè difficile virorum, ob rei familiaris varias curas, qbus eſt libera q̃ nõ nubit.

Sapien. 8.

Auguſt. li. 10. confeſſ. c. 29.

Hieron.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7. *Mulier enim*, ait, *innupta & virgo cogitat, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo.* Qua re quid poteſt eſſe felicius? Imitatur enim quodãmodo ac refert cęleſtem vitã illã ac beatam, quæ nullis curis diſtinguitur, nulla egeſtate premitur: in vno Deo ſibi conceſſo omnia ſimul bona nanciſcitur. Nuptiæ porro ſeruitutem quãdam, honeſtam illam quidem, ſed tamen perpetuã afferunt. Quamobrem, cui id datum ſit, vt coniugio liber ſit, magnum ſibi ſciat donũ diuinitus eſſe

Plato. conceſſum. Præclarè enim Plato matrimonij vſum eſſe bonũ dixit, perinde atq; medicinæ. Vt enim cui ſalus conſtat bene natura, medicina carens felicior eſt: at cui opus ſit medicina, ea vti etiam debet, ſed profectò medicamẽti acerbitas aut moleſtia neceſſario toleranda eſt: ita certe res etiam coniugiorum ſe habet. Etenim qui fluxionibus capitis laborat, rectè ſibi brachij partem adurit, atq; eo euocat humorem redundantem. Præſtat enim id moleſtiæ perpeti: quam vel cæcum fieri, vel cerebro laborare. At quanto ille felicior, qui ſanus & dolore caret, & moleſtia quotidianæ expurgationis? Quã ob rẽ Apoſtolus tandẽ eo colligit vniuerſã matrimo-

1. Cor. 7. nij ineundi vel non ineũdi cauſam: *Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionẽ: ſolutus es ab vxore, noli q̃rere vxorẽ. Vnuſquiſq; donum habet ex Deo: Cæterum, beatior*, inquit, *erit ſi ſic permanſerit.*

4 Chriſti munere matrimonio collatum, vt nõ honeſtum modo, ſed etiam ſanctum ſit.

Ne vero coniugati ſuã nimiũ ſortem dolerẽt, ac ſe miſerijs laboribusq; multis expoſitos gratuiter ferrent, neve Chriſtũ conquererentur matrimonij onera feciſſe grauia, legesq; duras admodũ ſanxiſſe, ſumã illa ſapiẽtia ita reformandum coniugiũ putauit, vt quidquid difficultatis accederet, nouo gratiæ munere compenſaretur

ac

ac molliretur. Itaque quod erat antea officium quoddam naturæ honeſtum, id Chriſtus effecit ſacramentum gratiæ ſuæ: ac naturalem nexum diuina vi ac virtute muniuit. Iugo huic oleũ inunxit ſpiritualis gratiæ tantum, vt in Chriſto nõ ſolũ ferri poſſit, ſed etiam meriti ac ſanctitatis plurimum habeat. Quam rem egregiè Cyrillus explanat his verbis: *Oportebat certè, quoniã totã naturam hominis ad melius reſtaurabat, non ſolũ natis iã hominibus benedicere, verumetiã naſcituris gratiã præparare, & aditum illorum ad hãc vitã, autoritate miraculi & præſentia ſua ſanctũ efficere. Præterea in doloribus parere filios ad mulierem propter peccatum dictum fuit. Quomodo ergo aliter hæc maledictio depellenda erat, ne condemnata nuptiarum ſanctimonia videretur quã Saluatoris præſentia? qui cum ſit verum gaudium priſcum nuptiarum mœrorem præſentia ſui depulit. Noua enim omnis creatura in Chriſto eſt.* Hæc Cyrillus de ſanctificatione matrimonio allata per Chriſtum. Cui Patres Tridentini conſentiunt, matrimonij ſacramentũ à Chriſto inſtitutum confitentes. Concilij œcumenici verba recitabo: *Gratiã vero quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem vnitatem confirmaret, coniugesque ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium ſacramentorum inſtitutor atque perfector, ſua nobis paſſione promeruit, quod Paulus Apoſtolus innuit dicens, Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, mox ſubiungens, ſacramentum hoc magnum eſt: ego autẽ dico in Chriſto & in Eccleſia.* Hæc Patres Tridentini. Quapropter merito Chriſtus Dominus nuptijs intereſſe hodiernis voluit, vt ſe demonſtraret, ſicuti initio

Cyrillus in expo. huius Euangelij.

Concil. Tridẽt. ſeſſ. 24. c. 1.

Epheſ. 5.

dixi, nuptiarum non ſolũ autorem, verumetiã perfectorem. Nam & inſtituit ipſe matrimoniũ naturæ officio, & cumulauit atq; exornauit beneficio copioſo gratiæ. Etenim in his Cana Galilææ nuptijs vinũ quidem iam erat: at vinũ non admodum ſufficiens, neq; ita præſtans. Ipſe vero quod deerat conuiuio, ſuppleuit & copia plurimum, & bonitate excellens. Tale planè eſt gratiæ munus, quod naturæ inopiã ſupplet. Habẽt vinum ſuum nuptiæ: ſuis voluptatibus fruuntur coniuges. Sed id quicquid eſt dulcedinis, nec diuturnum eſt, ne cupiditati ſufficit hominum: & pro vno die iucundo, centum aguntur triſtes & atri, vt prouerbio Gallico dici ſoleat, eum qui cupiat menſem vnum videre lætum, ducere vxorem, eum qui perpetuò lætus viuere velit, nullã ducere vxorem oportere. Quid enim in coniugio dulcius amore viri? At hic ſæpenumero vertitur in ſæuum cruciatum, cum ingenio difficili & acerbo, aut nimia zelotypia, aut iracundia & ſuperbia præceps fertur. Vt omittam rixas & contentiones de re familiari, vt prætercam ſuſpiciones amorum, & zelotypiæ ſæuas faces: nimius ipſe amor coniugis angit amantẽ & cruciat, ſi quid grauius amato acciderit, abſentia ſit diuturnior, ſi vitæ diſcrimen incidat. Quantæ curæ? quantæ moleſtiæ, quã atroces timoris & cruẽti doloris aculei? De liberis qd dicã? Quibus diſtrahantur cogitationibus, quibus ſolicitudinibus parẽtes lacerentur? Si boni modeſtiq; ſunt, cura ne quid deſit: metus ſi qd noceat, pauor ſi qd periculi occurrerit. Quod ſi ingrati pcacesq; exiſtant, nihil funeſtius miſeris parentibus, nihil poteſt crudelius accidere. Rebecam olim ſacræ literæ narrant filiorũ, quos ſummis

votis

votis petierat, contentione inteſtina afflictam, miſeram ſe exclamaſſe, neq; ſibi optãdum fuiſſe fieri matrem. *Collidebantur*, inquit, *infantes in vtero eius, & dicebat, ſi ſic mihi futurũ erat, quid neceſſe fuit mihi cõcipere?* Nõne qui in hãc intueatur, rectè dixerit, vinũ iſtud nuptiarum iã defeciſſe? Nempe naturæ vires quæcunq; illę ſint, matrimonij oneribus ferendis aut vix aut nullo modo ſufficiũt, ſi res eo modo geri debet, vt virtus non libido dominetur. Quare Chriſti beneficio fit, vt gratia vires ſuppeditet matrimonio, quod proinde ſacramentum inter Chriſtianos coniuges eſſe ſanxit. Vinũ videlicet & copioſum & præclarum gratiæ deficienti naturæ largitus, vinum guſtatu ſuaue, viribus præſtans, copia abundans, quod in nuptiarum exitum duret. Eſt enim ea huius ſacramenti vis, vt naturalẽ amorẽ coniugum perficiat, onera matrimonij ſuſtẽtet, officia rectè omnia obeat, meritum ipſis coniugibus, Eccleſiæ fructum educatione filiorũ idonea, reipublicæ domeſtica diſciplina ornamentum afferat. Denique quod dixit Apoſtolus præſtat, vt ſit *honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.* *Heb. 13.*

Sunt autem partes matrimonij Chriſtiani atque officia primum in ipſos inter ſe coniuges, deinde in liberos, deinde in familiam. Quæ ſunt à nobis non ſane tractanda (eſſet enim longum opus) ſed tamen breuiter perſtringẽda. Coniugũ prima laus, primaq; virtus, cõcordia cõſenſusq; perpetuus. Id & optandum omnibus precibus, & ſumma cura enitẽndum. De qua re extant præcepta connubialia à Plutarcho Philoſopho perſcripta. Probari Deo & hominibus Sapiens dixit virum & vxorem bene ſibi conſentientes.

5. Quales ſe Chriſtiani coniuges mutuo præſtare debeant.

Plutarch.

Eccleſ. 25.

Eccleſ. 26.

Alio loco ita pronunciat: *Sicut iugũ boum quod monetur, ita & mulier nequam*. Noſtis à iugo coniugium eſſe dictum. Vt igitur ſi iugum altera ex parte non ſit bene colligatum, alterũ boum laborare neceſſe eſt, cum à compare non iuuetur, quin etiam impediatur, ita planè accidere Sapiens cenſet coniugi coniugem nacto repugnantem ac peruicacem. Quamobrem Paulus præcipit vxori, timere virum, illi ſubeſſe ac parere quod caput ſit ipſius. Petrus etiam documentum ſanctæ Saræ affert, quæ Dominum appellabat virũ. Contra viro præcipiunt ijdem Patres noſtri, diligere vxorem, atque omni honore accipere. Sic enim & fides & concordia, & quæ ex ijs oritur, felicitas ſancta coniugibus inerit.

Epheſ. 5.
1. Pet. 3.

Ariſtoteles turpe admodum cenſet vxores velle dominari, aut etiã curas Reipublicæ atq; externas attingere, neq; id minus abſurdum, quam ſi vir fœmineas culinę aut furni partes obeat. Tria ergo præſtare debẽt bene moratę fœminæ in viros, primum vt ament fidemq; ſeruent. Secundũ vt obtemperent, tertium vt ferãt modeſte ac ſapienter, ſi quid ab ijs errati aut moleſtię accidat. Eadem & virorum præcepta ſunt, excepto ſecũdo, quod non parere, ſed prouidere virorum ſit.

Ariſt. lib. 2. œconom. c. 1.

Plutarchus ſane dicit, vt lineas & ſuperficies aiunt Mathematici nõ moueri per ſe, ſed ad motum corporum quibus inſũt, ferri, ita oportere vxores nullum proprium affectum habere, ſed ſtudia, curas, riſum, communia habere cum viro. Idem inter coniuges voces illas vetat audiri, meum & non meum: quin potius vt Medici dicunt ſiniſtrę plagam ad dextram ſenſum referre, ſic vxorem viri, & virum vxoris ſentire dolorem magis conuenit. Quæ Auguſtinus comme-

Plutarch. in opuſculo de præceptis connubialibus.

Aug. 9. cõfeſſ. c. 9.

memorat de Monica optima fœmina matre ſua, libenter referam, vt diſcant fideles vxores virorum tolerare iracundiam, ac non facile pacem rumpere. *Tradita*, inquit, *Viro ſeruiuit Velut domino, & ſat egit lucrari eum tibi, loquens illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas. Ita autem tolerauit cubilis iniurias, Vt nullam de hac re cum marito haberet Vnquam ſimultatem. Erat Vero ille ſicut beneuolentia pracipuus, ita ira feruidus. Sed nouerat hæc non reſiſtere irato Viro, non tantum facto, ſed ne Verbo quidem. Iam Vero refracto & quieto cum opportunum Videret, rationem facti ſui reddebat, ſi forte inconſideratius motus fuerat. Deniq; cum matronæ multæ, quorum Viri manſuetiores erant, plagarum Veſtigia etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illa arguebant maritorum Vitam, hæc earum linguam.* Rarum & mirabile id inſtitutũ beatæ Monicæ: ſed ſalutare in primis atq; omnibus vtile. At viri debẽt & ipſi vxorũ moleſtias ferre, ac ſe cohibere, ne deſperatiores reddant, aut etiam fallaciores atq; audaciores. Socratis illud philoſophicum extat, in vxorẽ poſt conuitia eũ aqua ſordida fœdantem, ſciebam Xantippẽ tonantem, aliquando pluituram. *Diog. Laertius in Vita Socratis.*

Cæterum conubiorũ certiſſimus finis eſt, ꝓcreatio filiorum. Ea in re maximopere præſtare decet Chriſtianos coniuges. Dixit præclare Ariſtoteles, feras coire tãtum vt procreent: animãtia manſueta etiam vt nutriant, vt columbas, vt oues, vt gallinas videmus. At hominũ coniugiũ eſſe non vt procreent filios ſolum, aut etiam nutriant, ſed etiam vt erudiant. Idem nutrire præcipue eſſe matris, erudire patris. Attamẽ Chriſtiani matrimonij eſt, vt etiã matres filiorum in Chri- *6. Quales in educatione liberorum. Ariſt. lib. 1. œconom. cap. 3.*

ſto

ſto magiſtræ ſint, eosq; à primis annis Chriſtia-ne erudiant. Id officij tanti facit Apoſtolus, vt in eo ſaltem ſempiternam mattum eſſe ſitam doceat. *Saluabitur*, inquit, *mulier per filiorum generationem, ſi permãſerint in fide & dilectione cũ ſobrietate & caſtitate.* Quare ſe toties gignere filios putare debent, toties parere, quoties eos Chriſti fide & timore imbuut, quod precibus & lachrymis, quod moribus & exemplo ſuo, quod etiam ſermone præſtare debent, quemadmodum matrem Monicam in ſe bis matrẽ prædicat Auguſtinus. Illud vero ſummopere cauere parentes debent, in educatione liberorum, ne turpitudinis aut vitij cuiuſuis ab ipſis exemplũ capiant. Nihil enim perinde inficit teneros animos puerorum, atque parentum ſpectata improbitas. Senatorem Cato Cenſor ſenatu mouit, q vxorem coram filia oſculatus eſſet. Qui conceſſa voluptate, filiæ oculos offendi tantopere vetabat, quid faceret, ſi meretricios amores & illecebras deprehenderet? Quamobrem rectè prorſus Philoſophus ſcriptum reliquit. *Educati rectè filij à parentibus, per ſanctos & iuſtos mores, boni merito euadent: contra vero ſi fiat, ſentient detrimentum. Niſi enim parentes exemplum vitæ filijs præſtent, euidẽter excuſationis cauſam erga ſe illis relinquent: ac timendum eſt, ne contempti à filijs, quaſi non bene vixerint, in ſenectute deſerantur.*

1. Tim 5.

Plutarch. de præceptis connubial.

Ariſt. 2. œconom. c. 2.

7. Quales in adminiſtranda familia coniuges chriſtianos eſſe oporteat.

Iam quod ad familiam pertinet, cuius cauſa patres familias & matres familias appellantur, quod tãquam filijs debeant cõſulere ſibi ſubditis, præcepta exiſtũt cũ œconomica tũ Chriſtiana quæ cõtemnere minime oportet. Aq; illud in primis manifeſtum, ſic curas inter cõiuges eſſe

dimi-

ninis ſas, vt domeſtica & interna fere curare vxoris interſit: ad virum externa pertineãt, vt ſumptus, merces, agriculturam, ciuilia tractare. Quamobrẽ bonas matres familias raro domo pedem efferre decet, idq; probata cauſa. Idcirco Paulus dixit: *Domus curã habentes*: quod Grecè expreſſius eſt, domũ cuſtodientes. Reprehendit idem otioſas, verboſas, curioſas, domos circuire edoctas. Salomõ matronę eximiæ officia deſcribens: *Cõſiderauit*, inquit, *ſemitas domus ſuæ, panem otioſa non comedit. Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.* Hæc aſſiduitas domeſtica in fœmina ab Ariſtotele laudatur plurimũ. Plutarchus vero ſcribit Aegyptias fœminas more patrio nudis pedib. ingredi ſolitas, ne facile domo pedẽ efferre cuperent. Sinas quoq; hodie ferunt teneris adhuc fœmellis plantas inuertere aut enervare, vt vix ambulare queant, quo domi ſe contineant. Itaq; ſi quãdo prodeundũ ſit, geſtatoria ſella portari, eaſq; opertas. Deniq; matronæ Chriſtianę inſtituta ſi quis plenius velit cognoſcere, Salomonis prouerbia legat, tum Pauli Apoſtoli ad Timotheũ & Titũ epiſtolas. Breuiter vero cõplectitur omnia liber Tobiæ: *Apprehendentes*, inquit, *parentes filiam ſuam, monentes ea honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.* At patresfamilias audiant tantiſper Diuum Auguſtinum, vt quid debeant præſtare, intelligant. Sic enim ſcribit in libris de ciuitate: *Qui veri patresfamilias ſunt, omnibus in familia ſua tanquam filijs ad colendum & promerendum Deum conſulunt, deſiderantes atq; optantes venire ad cæleſtem domum. Si quis autem in domo per inobedientiam dome-*

1. Tim. 5.

Prouer. 31.

Ariſt. 1. œconom. c. 1.

Plutarch. de præceptis connubial.

Auguſt. 19. de ciuit. c. 16.

ſticæ

ſticæ paci, aduerſatur, corripitur ſeu verbo, ſeu verbere, ſeu alio quouis pœnæ genere iuſto atq; licito, quantum ſocietas humana concedit pro eius qui corripitur vtilitate: vt aut ipſe qui plectitur corrigatur experimento aut alij terreantur exemplo. Idem in Pſalmos. *Regite domos veſtras, regite filios veſtros, regite familias veſtras. Quomodo ad nos pertinet in Eccleſia loqui vobis, ſic ad vos pertinet in domibus veſtris agere, vt bonam rationem reddatis de his qui vobis ſunt ſubditi. Amat Deus diſciplinam. Tu imple perſonam tuam: Deus de te & de illis exigit ſuam.* Itaque patrifamilias vidēdendum, ac diligenter curandum, vt domeſtici omnes à vitijs & peccatis ſibi caueant, à ſuperbia, a detractatione, ab ebrietate, à fornicatione, à luxuria, ab ira, à periurio, à cupiditate, quemadmodum eſt à quodam pio ſcriptore literis traditum. Neq; hic ſiſtere oportet, ſed bonos efficere contendere debet primum exemplo ac vitæ integritate, deinde monendo. Præterea vt ea quæ ſunt ſancta curando: vt miſſas audiant diebus feſtis, confeſſiones tempeſtiuè faciant, preces vel ſero ſaltem dicāt, cōciones ſacras interdum auſcultēt. Deniq; Chriſtianam ſe familiam regere meminerint, Chriſti œconomos ſeſe intelligant, cui ſint bene maleve geſtæ rei rationem aliquando reddituri.

Aug. in fine Pſal. 50.

In 4. tomo Aug. lib. de ſalutaribus documentis. cap. 29.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

De Euangelica lectione.

Nuptiæ factæ ſunt in Chana Galileæ. Ioan. 2.

QVANQVAM nuptijs ſe Chriſtus conuiuam præbuit, quo nuptias cohoneſtaret, ac ſibi gratas eſſe declararet: tamen illam quoque ratione quam Chryſoſtomus tradidit, ſecutus ſine dubio eſt, familiarem ſe hominibus quorum ſaluti conſulebat, tractabilemq; omnibus vt oſtenderet: *Venit enim filius hominis manducans & bibens.* Neque tamen ipſe ſe intruſit conuiuio, ſed vocatus acceſſit, omni ex parte virtutem perfectam tum integritate tum humanitate mirabili oſtendēs. Sunt enim cōuiuia, honeſta: eſt ſecūdum Deum, epulum ſumere. Tale illud ſcriptura deſcribit, quod in nuptijs Tobiæ iunioris & Saræ peractum eſt. *Et cum dixiſſent,* inquit, *Amen, acceſſerunt ad conuiuiū, & cum timore Dei, nuptiarum conuiuium exercebant.* Quodnam igitur quæſo, aut quale conuiuium erit, cui Chriſtus Dominus intereſſe putādus ſit? Primū mihi videntur ij ad ſuas epulas inuitare Ieſum, qui initio ſacris precibus benedi-

1. Ad quas epulas Chriſtus vocetur & veniat.

Chryſoſt. homil. 20. in Ioan.

Matth. 11.

Tob. 9.

cunt:

ſto magiſtræ ſint, eosq; à primis annis Chriſtiane erudiant. Id officij tanti facit Apoſtolus, vt in eo ſaltem ſempiternam matrum eſſe ſitam doceat. *Saluabitur*, inquit, *mulier per filiorum generationem, ſi permāſerint in fide & dilectione cū ſobrietate & caſtitate.* Quare ſe toties gignere filios putare debent, toties parere, quoties eos Chriſti fide & timore imbuut, quod precibus & lachrymis, quod moribus & exemplo ſuo, quod etiam ſermone præſtare debent, quemadmodum matrem Monicam in ſe bis matrē prædicat Auguſtinus. Illud vero ſummopere cauere parentes debent, in educatione liberorum, ne turpitudinis aut vitij cuiuſuis ab ipſis exemplū capiant. Nihil enim perinde inficit teneros animos puerorum, atque parentum ſpectata improbitas. Senatorem Cato Cenſor ſenatu mouit, q vxorem coram filia oſculatus eſſet. Qui conceſſa voluptate, filiæ oculos offendi tantopere vetabat, quid faceret, ſi meretricios amores & illecebras deprehenderet? Quamobrem rectè prorſus Philoſophus ſcriptum reliquit. *Educati rectè filij à parentibus, per ſanctos & iuſtos mores, boni merito euadent: contra vero ſi fiat, ſentient detrimentum. Niſi enim parentes exemplum vitæ filijs præſtent, euidēter excuſationis cauſam erga ſe illis relinquent: ac timendum eſt, ne contempti à filijs, quaſi non bene vixerint, in ſenectute deſerantur.*

1. Tim 5.

Plutarch. de præceptis connubial.

Ariſt. 2. œconom. c. 2.

7. Quales in adminiſtranda familia coniuges chriſtianos eſſe oporteat.

Iam quod ad familiam pertinet, cuius cauſa patres familias & matres familias appellantur, quod tāquam filijs debeant cōſulere ſibi ſubditis, præcepta exiſtūt cū œconomica tū Chriſtiana quæ cōtemnere minime oportet. Aq; illud in primis manifeſtum, ſic curas inter cōiuges eſſe dini-

ſinisſas, vt domeſtica & interna fere curare vxoris interſit: ad virum externa pertineat, vt ſumptus, merces, agriculturam, ciuilia tractare. Quamobrē bonas matres familias raro domo pedem efferre decet, idq; probata cauſa. Idcirco Paulus dixit: *Domus curā habentes*: quod Grȩcè expreſſius eſt, domū cuſtodientes. Reprehendit idem otioſas, verboſas, curioſas, domos circuire edoctas. Salomō matronȩ eximiæ officia deſcribens: *Cōſiderauit*, inquit, *ſemitas domus ſuæ, panem otioſa non comedit. Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.* Hæc aſſiduitas domeſtica in fœmina ab Ariſtotele laudatur plurimū. Plutarchus vero ſcribit Aegyptias fœminas more patrio nudis pedib. ingredi ſolitas, ne facile domo pedē efferre cuperent. Sinas quoq; hodie ferunt teneris adhuc fœmellis plantas inuertere aut eneruare, vt vix ambulare queant, quo domi ſe contineant. Itaq; ſi quādo prodeundū ſit, geſtatoria ſella portari, eaſq; opertas. Deniq; matronæ Chriſtianȩ inſtituta ſi quis plenius velit cognoſcere, Salomonis prouerbia legat, tum Pauli Apoſtoli ad Timotheū & Titū epiſtolas. Breuiter vero cōplectitur omnia liber Tobiæ: *Apprehendentes*, inquit, *parentes filiam ſuam, monentes ea honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.* At patresfamilias audiant tantiſper Diuum Auguſtinum, vt quid debeant præſtare, intelligant. Sic enim ſcribit in libris de ciuitate: *Qui veri patresfamilias ſunt, omnibus in familia ſua tanquam filijs ad colendum & promerendum Deum conſulunt, deſiderantes atq; optantes venire ad cæleſtem domum. Si quis autem in domo per inobedientiam dome-*

1. Tim. 5.

Prouer. 31.

Ariſt. 1. œconom. c. 1.

Plutarch. de præceptis connubial.

Auguſt. 19. de ciuit. c. 16.

ſtica

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

De Euangelica lectione.

Nuptiæ factæ ſunt in Chana Galileæ. Ioan. 2.

QVANQVAM nuptijs ſe Chriſtus conuiuam præbuit, quo nuptias cohoneſtaret, ac ſibi gratas eſſe declararet: tamen illam quoque rationē quam Chryſoſtomus tradidit, ſecutus ſine dubio eſt, familiarem ſe hominibus quorum ſaluti conſulebat, tractabilemq́; omnibus vt oſtenderet: *Venit enim filius hominis manducans & bibens.* Neque tamen ipſe ſe intruſit conuiuio, ſed vocatus acceſſit, omni ex parte virtutem perfectam tum integritate tum humanitate mirabili oſtendēs. Sunt enim cōuiuia, honeſta: eſt ſecūdum Deum, epulum ſumere. Tale illud ſcriptura deſcribit, quod in nuptijs Tobiæ iunioris & Saræ peractum eſt. *Et cum dixiſſent,* inquit, *Amen, acceſſerunt ad conuiuiū, & cum timore Dei, nuptiarum conuiuium exercebant.* Quodnam igitur quæſo, aut quale conuiuium erit, cui Chriſtus Dominus intereſſe putādus ſit? Primū mihi videntur ij ad ſuas epulas inuitare Ieſum, qui initio ſacris precibus benedicunt:

1. Ad quas epulas Chriſtus vocetur & veniat.

Chryſoſt. homil. 20. in Ioan.

Matth. 11.

Tob. 9.

cunt: qui finito prandio aut cæna, gratias Chriſtiane agunt: qui deniq; inter veſcendũ aut legi aliquid aut tractari vtile ac pium curant; quemadmodum Baſilius magnus monet ſemper eſſe faciendum. Neq; dubito equidem, quin ita vocatus Ieſus, venire non renuat, ciboſq; tum corpori, tũ animo ſalutares efficiat. Nam cũ fuiſſe Saluatoris morem Euangelia produnt, cum in illo quinq; panum conuiuio gratias egiſſe oculis ſublatis in cœlum, & in vltima cæna ſcribunt hymnũ de more dixiſſe Paulus quoq; ait, *Nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Quare Paganorum vel Barbarorum etiã ſcitote eſſe, quod multi agunt, vt nulla Chriſtiana prece aut benedictione præeunte, nulla gratiarum actione ſequuta, cibos capiant, prandia peragant. Quibus ſi deuotio non ſatis ſtimulos admouet, vel metus ille corporalis incommodi occurrat, cum legant à Gregorio Papa traditum, dæmonem lactucæ inſidentem, neque ſigno crucis fugatum, deuoranti moniali vehementer nocuiſſe. Prætereà vocatus Ieſus intelligi debet conuiuia aſſidere, cum ea moderatione conuiuium exercetur, quæ decet homines probos. Certè hoc ipſum Chana conuiuium tam erat parcum & ſobrium, vt optima pars conuiuij vinum, tempore neceſſario deficeret. Neq; vero improbamus lætiores, lautioreſque interdum epulas pro facultatibus conuiuarum, pro rerum occaſionibus adhibitas. Nam prandium bonũ aliquãdo die feſto à Tobia paratũ ſcriptura cum laude commemorat. At quæ noſtra ætate paſſim prębentur epulæ, adeo ſunt immoderatæ, vt inſanire homines videantur, neque tam palato ſeruire, aut etiam lætitiæ indulgere, quam

Baſil. epiſt. 1. ad Greg. Nazian.
Ioan. 6.
Matth. 26.
1. Timot. 4.
Greg. lib. 1. dialog. c. 4.
Tob. 2.

quam de opum ſuarum profuſione contendere. Ipſe venter mole tanta premitur vel potius rumpitur, nec ferre poteſt tam diuturnas edulliorũ tamq; varias pugnas. Eſaias quidem ita inclamat: *Væ qui mane ſurgitis ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſq; ad veſperum, vt vino æſtuetis. Cythara, & Lyra, & tympanum, & Tibia in conuiuijs veſtris.* Alius quoq; propheta cõcinit. *Væ qui opulenti eſtis in Sion, qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: qui canitis ad vocem Pſalterij: ſicut Dauid putauerunt ſe habere vasa cantici. Bibentes vinũ in phialis, & optimo vnguento delibuti.* Omnes corporis ſenſus explere volunt profuſæ iſtorum illecebræ: quem luxum ac profuſionem vehementiſſimè diuinæ literæ, vt vidiſtis, exagitant. Poſtremo, vt Ieſus vocatus ad veſtras epulas videri poſſit, illud mihi credite vobis faciendum erit, vt eas etiã impertiamini pauperibus, famelicoſq; paſcatis. Ieſus cum diſcipulis ſuis ad has nuptias inuitatus eſt. Ita Chriſtus ipſe faciẽdum conſulit: Ita Tobias feciſſe legitur. Iob beatus de ſe, *ſi comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea.* Nam illud præcipue Amos Propheta reprehendit quod in tanto luxu, egenorum nihil miſererentur illi opulenti. *Et nihil patiebantur*, inquit, *ſuper contritione Ioſeph.* Quod ſi altius philoſophari adhuc placet, addã illis epulis intereſſe veriſſimè Ieſum, quæ non cupiditate, ſed ratione ſumuntur, vt corporis vires reficiantur, non vt gulæ libidini ſatisfiat. Itaque aiebat Auguſt. *Non ego immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis meæ.* ac de priſcis monachis ita refert. *Corpus reficitur*

Eſai. 5. *Amos 6.* *Luc. 14.* *Tob. 2.* *Iob 31.* *Amos 6.* *Aug. li. 10. confeſ c. 31.* *Aug. lib. 1. de morib. Eccleſ. 31.*

tur quantum ſaluti & ſalubritati ſat eſt: coercente vnoquoque concupiſcentiam, ne ſe profundat vel in ea ipſa quæ præſto ſunt, parca & viliſſima.

Baſil. in cōſtitut. monaſtic. c. 5. Quæ ratio temperandi difficilis planè eſt, ac rara: verè à Baſilio dictum, facilius eſſe diuturna habere ieiunia, quam delicatioribus cibis temperanter vti. Ea fuit propria Chriſti virtus, vt inter delitias ipſas nihil penitus afficeretur, nihil ferretur in cibum: quare Baptiſtæ abſtinentiam laude & merito vicit. Id vero perpaucorum eſt, nihil ſuauioribus affici, nihil aſperioribus commoueri: æquum ſe in vtramq; præbere partem, prorſus heroica res. Quis enim illud obſeruet *Prouer. 23.* *ſtatue cultrum in gutture tuo*? Atq; erat ea ſolum ratio veſcendi lautius, ſi quando cōtingeret, vt omnes faceret ſaluos. Hoc modo qui conuiuijs poſſit adeſſe Chriſtū ſecum vocatum certò ſciat. At quis erit hic, vt laudemus eum?

2. Lætitiā vini, id eſt bonum tēporáliū cito deficere

Sed defeciſſe vinum, cum maximè opus eſſet, habet hiſtoria Euangelica. Sic planè vſu venit in rebus humanis: Imperiorum, amicitiarum, honorum voluptates tunc maximè facultatesque deficiunt, cum plurimum expetuntur. Quale enim Hymenæi gaudium ſine Baccho? Eam profectò humanarū voluptatum incōſtantiam Salomon probe non ſolum edoctus, ſed etiam expertus dicebat: *Dixi ergo in corde meo, vadam & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoq; eſſet vanitas: Riſum reputaui errorem: & gaudio dixi; Quid fruſtra deceperis?* Idem non *Eccleſ. 2.* inde longe ſic de ſe narrat: *Supergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Hieruſalem. Et omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparaueram.*

Eccleſ. 2.

ram. Cumque me conuertiſſem ad vniuerſa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole. En quouſque tandem tanti vini copia peruenerit, id eſt voluptatum deliciarumque magnitudo, ex quibus non inanem ſolum, ſed etiam moleſtum & acerbum exitum vir ſapientiſſimus deprehendit. Sapienter Hilarius Arelatenſis concionatur, hunc locum Euangelicum verſans, humani vini & diuini diſcrimē eſſe permagnū: *Captiuos poſt ſe trahit ſenſus peſtifera & inimica dulcedo: & ſicut quando humore & ſcabie cutis corporis vitiatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurrigo ſolicitat, ita per oblectationem malorum de negligentia proficit culpa; & de luxuria creſcit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat, quia voluptas tranſacta non ſatiat, ſed ſuo vſu magis exercetur vitiorum cupiditas, quam finitur, ac ſolum ſectatorem ſuum nunquam conſumenda conſumit. Interficit ſpiritum, dum oblectat affectum, & ſicut dixit propheta ad tempus indulcat fauces, nouiſſime felle amarior inuenitur: modo delectat peccare, ſed poſtmodum non delectabit ardere.* Hæc Hilarius de carnalium voluptatum vino cum minimè animum explente, tum noxio exitiali mortalibus. Iam honorum & magiſtratuum quæſo quæ alia ratio? Quam cito Deus bone illæ gratulationes exhauriuntur & exareſcunt? Quam plena, ſi qua eſt glorioſa, & inuidiarum, curarum, calumniarum, diſcriminum? Breui quæ adeptus es, exigua & anguſta ducis: ampliora petis, altiora deſideras; tua tibi vileſcunt, aliena concupiſcuntur. Sic nūquam quieſcit animus: vinū cum maximè ſapit,

Hilar. Arelatenſ. in hoc Euang. hom. 2.

exhauritur. Quam alacres ad hæc veniunt homines tanquam ad optatas nuptias; amicos, cognatos, clientes tanquam conuiuas vocant. Sed citius dicto hilaritas tota in luctum mæroremq; vertitur: aut enim decidunt gradu, aut experiuntur infeſtum odium, aut vita denique exuuntur. Quamobrem admonet ſapienter Apoſtolus atque ait, *Tempus breue eſt: reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint: & qui gaudẽt tanquam non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* Rectè etiam Eſaias diuinitus edoctus clamabat. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni.* Magna eſt noſtræ ſtultitiæ turpitudo, quod vel toties experti non ſapimus neque cogitamus, quam cito vinum iſtud totum deficiat, quod habent nuptiæ Chana Galilææ. Etenim Galilæam interpretantur periti rem variabilem aut volubilem: Chana vero inuidiam & cõtentionem. Pulchre admodum. Talia enim ſunt gaudia vitæ huius, tales fortunæ opeſque mortalium: quibus nihil firmum, nihil eſt conſtans ac tutum: tum vero ea ipſa bona quæcunque ſunt, inuidiæ ſunt expoſita, inſidijſque riualium. Videas fruſtum vnum aut os è menſa proiectum canum cõcertatione ſe ſe viciſſim mordentium diripi. Vt primus rapiat, accurrunt omnes: qui id præripuerit, eum cæteri mordent, oblatrant, ſi de præda deijcere nequeunt. Ea prorſus eſt iſtorum competitorum ſpecies, ambitioſorum, inuidorumq; artes eæ ſunt propriæ. Qui curiam expertus ſit vel Regiam vel Pontificiam, id ſe abunde ibi ſpectaſſe fatebitur. Caduca bona ſunt mundi: vinum nu-

1. Cor. 7.

Eſai. 40.

priarũ, cum ſuauius ſapit, deficit. Quid vero ſe- quitur.

Deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum, Vinũ non habent. Hic quis non agnoſcat Mariæ ſanctiſſimæ officium quæ inopiæ noſtræ ſuccurrat, egenteſque opportuno auxilio ſemper ſubleuet. Non enim ij ſumus, qui per nos poſſimus ad Deum digne accedere, vt impetremus quibus opus ſit. Quare intercessionem flagitare debemus eorum, qui Deo ſunt grati & amici, quo cõſilio vtendum monet ille qui dicit, *Voca ſi eſt, qui tibi reſpondeat: & ad aliquem ſanctorum conuertere.* Id munus ſanctorũ eſt, vt Dionyſius Areopagita docet. *Nam ſi quiſquam ad Deum*, inquit, *per ſeipſum tentet accedere, ſanctoſq; deſpiciat, is optata nunquam felicitate potietur.* At inter ſanctos omnes nemo certe ad intercedendum opportunior potentiorque beatiſſima Virgine eademq; Deipara: cuius charitatem inflammatam videre poteſtis, quod defectus aliorum ſic accipiat ac ſuos, neq; opus ſit eam officij admonere, vel etiam quicquã poſtulare: ipſa ſpõte interpellat, & flagitat. Qua vero conſtantia? quo animi robore? quæ reſponſo accepto in ſuaui ac ſeuero, nihil deſiſtit, nihil hæret, ſed pergit, remque maturat. Prudentiam quis non miretur, cum repulſa à filio, ſtatim miniſtros doceat quid facto opus ſit, tanquam rerum omnium gnara? Quam Mariæ prudentiam beatus Gaudentius cõſiderans, loquitur ad hunc modum: *Nunquã mandaret miniſtris, quodcunq; dixerit vobis facite, niſi Spiritu ſancto poſt partum diuinum plena, non ſolum reſponſionis Chriſti virtutem cognouiſſet, verumetiam futuri ab eo tunc ex aqua vini vniuerſum ordinẽ præuidiſſet. Quid enim la-*

3. Mariæ benignitas & officium in indigẽtes.

Dionyſius epiſt. 8. ad Demophilum.

Gaudẽtius Brixienſis tractatu 2. in hoc Euangel.

teret Sapientiæ matrem, capacem Dei, ædem digniſſimã tantæ virtutis? Prorſus bene ac præclare de ſapientia ac prudentia Virginis beatiſſimæ ſentit ille Pater. Deniq; meritum dignitatemq; videte tantæ matris, quæ impetrat tandẽ quidquid votorum eſt, ac ſimul Dei filio gloriam, ſimul amicis charis conſolationem auxiliumque optatum comparat. O inclyta ac glorioſa domina, ô ſingulare decus ac lumen generis noſtri, ô perfugium vnicum leuamenq; noſtrorũ omniũ

1. Reg. 25. laborum & calamitatum. *Benedicta tu & benedictum eloquium tuum.* Longe certe alia ratione quam Abigail illa Dauidis. Nam preces tuæ ꝑfecto verius nos ab ira Dei morteque merita eripiunt, quam illius Abigailis Nabalem ſtultum gladio Dauidis exemerunt: multoque copioſius commeatum nobis ſuppeditas extremã fame confectis, quam illa Abigail ſeruis Dauidis tot aſinis onuſtis inuexit. Quare fratres, Mariam, mihi credite, vocate ad nuptias veſtras: negotijs veſtris intereſſe rogate: ſi quid ineundũ ſit, cum Maria communicate: partes illius ne defraudate. Non illa tam acceptura obſequium quã largitura beneficiũ veniet vocata. Nuptias ſua præ-

4. Chriſtũ aſperiore vultu benignitatẽ magnam celare. ſentia ornet, Regina cæli ferat à deuotis vel viris vel fœminis obſequium ſuum: Miſſam, eleemoſynam, ieiunium, preces, & ſi quid aliud, nolite prætermittere matri Dei offerre: ſoluet cumulate liberaliſſima virgo, quicquid deuotioni ſuæ impenſum viderit.

2. Reg. 16. Aug. tract. 8. in Ioan. Chryſoſto. hom. 20. in — Iam vero Chriſti Dei noſtri hinc morem diſcamus. Reſponſum dedit matri roganti, quam difficile & alienũ? vt plane videretur eius poſtulatis offenſus. *Quid mihi & tibi eſt mulier? Quid mihi & vobis filij Saruiæ?* dicebat Dauid ſubiratus

tus ſuis. At Chriſto ſi nihil erat commune cum matre, non erat certe filius hominis. Videtur igitur vel indignantis vel reprehendentis ea vox eſſe, vt nonnulli etiam patres interpretati ſunt. Sed revera docentis potius fuit, & rei quam poſtulabatur, rationem indicantis. Itaque adiunxit cauſam: *Nondum venit hora mea.* Primum ſignificans nihil ſibi eſſe cum illa fœmina beatiſſima non ſolum quoad diuinitatis naturam, cuius erat patrare miracula, quod Auguſtinus exponit, ſed etiam quoad ipſam patrandi rationem & cauſam impulſricem, quod placet Chryſoſtomo, cum nullo carnis & ſanguinis reſpectu adduceretur, ſed ſola Dei Patris gloria quærenda. Sic enim olim etiam Seuerius reſpondit, *Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in ijs quæ patris mei ſunt; oportet me eſſe?* Denique horam ſuam nondum veniſſe pronuntians, voluit intelligi nondum defectum vini omnibus innotuiſſe: ſe vero miraculum perfecturum, non ſupplendæ inopiæ ſtudio potiſſimum, neque pudori nouorum coniugum conſulendi adductum, quod mater ſpectare videbatur, ſed diuinæ potius gloriæ ſuæ declarandæ cauſa, iuxta Patris æterni præſcriptum. Quam filij ſanè mentem diuina virgo penitus, cognoſcens, neq; ſe repulſam pati exiſtimauit, neq; aſperiore oratione vel offenſa, vel ab inſtituto retardata eſt: quin potius negotiũ accelerandum rata, miniſtros intentos eſſe iuſſit, quicquid filius imperaret, ſedulo executuros. Ergo, vt dicebam, ingenium Dei moremq; diſcamus: cum enim difficiliorem alieniorem que ſe præfert, tum maximè eius miſericordia expectanda, tum celerius clementia ſentienda

Ioannem. Luc. 2. Sic fere Cardinalis Toletus in quem ſenſum ipſe Irenæum. Ianſenius. Chryſoſtomum afferunt. Aug. ſerm. 41. de tempore, ſi tamen eius eſt, ait. De nuptiali vinio pars aliqua fortè reſederat. Ideo nondũ erat hora Domini plena virtutum, ne miſcere magis elementa quam mutare videretur.

Cyrillus in Ioan. ſine Dubio eſt. Commode hoc loco Cyrillus ait, *Gratiora ſunt quæ petuntur, ſi aliquantulum differantur.* Differre igitur Deus beneficia ſolet, vt gratiora fiant. Hanc Dei moroſitatem ferre æquo animo debemus: *Suſtine ſuſtentationes Dei,* *Pſal. 24.* *inquit.* Et Dauid de ſe. *Et te ſuſtinui tota die.* Itaq; *Pſal. 29.* aliud præ ſe ferre videtur, aliud agit. *Ira in indi-* *Abac. 3.* *gnatione eius, & Vita in Voluntate eius. Itemq́; cũ iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.* Qua- *Iob 13.* obrem ſanctus Iob Dei ingenium callẽs aiebat, *Etiam ſi occiderit me, in hoc ego ſperabo.* Secus profecto habẽt hominum mores. Iucunda præſeferunt, triſtia meditantur, ſpecie externa quã pulchra, quantam intus turpitudinem celant? Riſu quam ſæpe gladium tegunt? Initia ſuauia, non ſuaues receſſus atq; exitus habent. Ita videlicet philoſophatur Architiclinus, *Omnis homo primum Vinum bonum ponit, deinde cum inebri-* *2. Reg. 13.* *ati fuerint, quod deterius eſt.* O mores mũdi fal- *2. Mach. 16.* laces. Amnon plurimo vino ebrius ab Abſalone iubetur interfici: Simeon à genero Ptolomæo *Luc. 18.* inter medias epulas iugulatur: à Pilato cum ſacrificio ſanguis ciuium commiſcetur.

5. Obediẽtia miniſtrorum & diuini muneris amplitudo. Noſtræ vero quæ ſint partes, meminerimus. Aquam miniſtri in hydrias infundere iubentur: quorſum hoc? vino opus eſt, aquam curare quid præſtat? Sed & obediendum Deo, & confidendum: id noſtrum officium eſt: illius certè magnificè vincere. Aquam imperat inferre, inferamus: aquam proferre, proferamus. Vinum ipſe de aqua noſtra ſuum, quando & quomodo præbiturus ſit, optimè nouit. Viles noſtras operas, diligentiam qualem præſtare poſſumus, ne cõtemnamus: ſiue ad preces eundum ſit, ſiue ad mi-

miniſteria charitatis: frigida noſtra per ipſius imperium in vinum vertetur optimum: mirabimur & ſtupebimus, dicemusq; oculis vix credentes: *Ego ſterilis & non pariens, & iſtos quis genuit mihi? ego captiuata & tranſmigrata: & iſtos quis enutriuit?* Orat proinde hoc loco beatus Eutymius, atque precatur hoc modo: *Vtinam & ego qui frigidus ſum, laxus & effuſus, & nihil in hoc ab aqua differens, in calorem conuertar ſpiritualem, virtutis conſtrictionem, ac morum firmitatem, vt ſic alios lætificare poſſim.* Hoc fratres deprecemur & nos, vt mutationem dexteræ excelſi ſentiamus, quod precabatur Eutymius. Neque prætereundum illud, quod guſtandum primo præcipit Chriſtus vinum deferri Architiclino à miniſtris. *Haurite nunc & ferte Architiclino.* Quamobrem? vult nempe, vt quæ diuinitus conceſſa dona ſunt, ea Præpoſitis Eccleſiæ probanda offerantur: ſpiritum ſuum deguſtandum Magiſtro Rectorique commendat. Nonne ita cum ipſo doctore gentium Paulo diuinitus actum ex ipſo audimus? nonne cum Petro Euangelium ſuum, & cum Ioanne, & Iacobo contuliſſe ſe docet? *Aſcendi*, inquit, *Hieroſolymam ſecundum reuelationem: & contuli cum illis Euangelium meum, quod prædico in gentibus, ne in vanum currerem aut cucurriſſem.* Rectè igitur noua miracula Eccleſiæ prefectis probari, rectè noua religionum inſtituta ſummo Eccleſiæ præſidi deferri Sanctorum Canonum præſcripta habent. Nouum ſpiritum atque inflammatum qui in ſe ſentiat, debet is Architiclinum ſuum, id eſt patrem ſpiritualem adire: hauſtũ ſpiritus ſui liberum prębere. Quale autem vinũ ſit illud ſpiritus Dei, niſi quis guſtet,

Iſai. 49.

Eutym. in expoſ. Euang.

Galat. 2.

 diſcer-

diſcernere atque æſtimare non poteſt. Nihil habet tale caro & ſanguis, nihil mundus æquale, nihil ſimile. *Vincenti dabo manna abſconditum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.* Architiclinus miratur: diſcipuli, cæterique conuiuæ vt primum guſtant, ſibi inuicem gratulantur & geſtiunt: Chriſti ſuauitatem vimque mirabilem experti clamant, *Quam magna multitudo dulcedinis tua domine, quam abſcondiſti timentibus te: perfeciſti eis qui ſperant in te.* Quis enim hauſtum cæleſtis huius vini vel ſemel ſumpſit, qui non ſtatim præ animi lætitia exclamârit, *O quam bonus & quam ſuauis eſt ſpiritus tuus Domine in omnibus.* De huius vini præſtantia Hilarius ſic loquitur. *Illo diuini amoris poculo inebriata præcordia per ſapientiæ ſpiritualis vaporem prægustãt cæleſtium ſuauitatem vt mereantur audire, guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Qui amor Dei quantulibet fide quãtolibet ardore quæſitus reficere animum poteſt, ſed magis ac magis ſitim velut ſummis labijs deguſtatus inflammat. Iucunditate ſui excitat appetitum, ſed non facit de ſatietate faſtidium.* Tale vinum eſt fratres, quod Dominus Ieſus exhibet. Quominus mirandum, ſi diſcipuli eo ſigno confirmati crediderint libentius in Ieſum, atque ei fortius adhæſerint. Nam cum eſſent Spiritu ſancto in Pentecoſte diuinitus impleti, vino nouo feruere atque æſtuare hominibus videbantur: neque fallebat eos opinio, ſi verũ illud muſtum cogitemus, quo redundabant, atque ebrij penitus ferebantur. De quibus profecto vaticinatus eſt tanto ante Zacharias. *Bibentes inebriabuntur, quaſi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quaſi cornua altaris.* Quibus verbis ſpiritus magnitudinem, atque

Apocal. 2. *Sap. 12.* *Hilar. Arelatenſ. in hoc Euang. ho. 2.* *Actor. 2.* *Zachar. 9.*

atque Apoſtolicę gratię amplitudinem indicat, qui non vt Cyathi anguſti, ſed vt amplæ patentes phialæ vinum exceperint diuinum, atque vt anguli altaris in alios imbre pleniſſimo effuderint. Eius tam felicis ebrietatis vtinam nos aliquando compotes ſimus. Deſiderandum certè atque omnibus precibus à Chriſto Deo noſtro petendum, vt nos quoq; vino hoc ſuo vel aliqua ex parte impertiat, cuius plenum ac nunquam deficientem hauſtum conuiuio cæleſti, nuptijſque Hieroſolymæ ſupernæ reſeruat.

IN DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM, CONCIO PRIMA.

Ecce leproſus veniens adorabat eum dicens, Domine ſi vis, potes me mũdare. Matth. 8

1 Per lepram ſignificari peccatum.

QVOD eſt in humano corpore lepra, id eſſe in animo peccatum Sancti Patres veriſſimè docent. Neq; enim ita inficit & cõmaculat labes illa, corporis membra, atq; peccati lues mentem contaminat fœdatque. Sanctitatẽ definit Dionyſius Areopagita in hunc modum: *Sãctitas eſt omni ſcelere libera, perfectaq; & penitus incoinquinata munditia.* Cũ igitur ſanctitati peccatum contrarium ſit, neceſſe eſt contrariã

quoq;

Origen. ho. 5. in Matt. Radulph. Flauiacẽſ. lib. 9. in Leuit. Chryſo. ho. 26. in Mat. Iſichius li. 4 in Leuit. Remig. in catena. S. Thom. Dionyſ. ca. 12. de diui- nis nomin. Radul li. 9. in Leui c 1. Aug. lib. 2. Euang. quæſt c. 40. Habac. 1. Rom. 7. Cyril. in Leuitic.

quoq; rationem habeat, ſitq; macula quædam ac labes intimè inhęrens in animo: cuius proinde ſymbolum ſit lepra, quæ propriè immundū reddere hominem lege cenſetur. Nam vt Radulphus Flauiacenſis aſſerit, *Leproſus nullus dicendus eſt, niſi ille qui poſtquam peccauit, pœnitentiam agere contemnit.* Neque enim tam ſanari quam mundari, quod etiam Auguſtinus animaduertit, dicuntur ij, qui malo eo liberantur. *Mundi ſunt oculi tui*, ait quidam Propheta, *ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.* Nihil enim Deo ita ſordet, nihil æquè eſt horrori, atq; peccator. Quā ob rem quæ de lepra leproſiſq; hominibus Moſis lex accuratiſſimè tradit, quoniam teſte Paulo lex ſpiritualis eſt, ea nobis ſunt diligentius conſideranda. Merito enim Cyrillus ad cognitionem medicationemque peccati pertinere ea omnia interpretatur. Sed antequam recito verba legis, vt Euāgelio ſeruire intelligatis, illud mementote, quotieſcunque Dominus legitur leproſos mundaſſe, extra vrbes & oppida id perfeciſſe, in agro ſcilicet aut via aut ſepoſito à ciuibus loco. Sic enim hodie leproſus deſcendenti de monte occurrit: ſic ingredientem per Samariam decem leproſi longè poſiti interpellarunt. Deinde ſemper ad ſacerdotes remittebantur, quod in nullo alio morbi genere curando Dominum præcepiſſe accepimus. Poſtremo, quod iam dixi, non tam leproſi curari ſanarivè dicuntur, quam mūdari. Quæ omnia apertè legis antiquæ inſtitutis congruūnt atq; in ijs myſterij quippiam vel potius plurimum ſubeſſe non obſcure declarant. Quod ſi litera occidit, ſpiritus autem viuificat, omnino enitendum eſt, vt literam quidem ſic affe-

Luc. 17.

2. Cor. 3.

afferamus, vt ſpiritum in ea latētem diuina gratia freti depromamus.

Habent igitur ad hunc modum verba legis: *Quicunque maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit. Omni tempore, quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.* Inprimis maculam, quod ante iam dixi, vocat lepræ morbum, propterea quod fœdat, ac deturpat, viſuque abominandum hominem reddit. Quod ſi eam nos ſpectare poſſemus fœditatem quam animæ peccatum affert, nihil ea labe deformius, nihil eſſe immanius facile intelligeremus. Quid enim? quid præſtat fucare corporis faciem, atque exornare, cum animus tam deformi mōſtro fœdetur? *Si laueris te nitro,* (Hieremiæ verba ſunt hæc) *& multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Nullis pigmentis tegi poteſt turpitudo peccati: nulla elui ea labes vel fortiſſima ſaponis aut nitri vi. Oculis Dei patent, quæ clauſa ſunt noſtris. *Denigrata eſt,* ait alio loco, *facies eorū ſuper carbones.* Oziam Regem lepra infectum non ſolum templo eiectū, ſed etiam palatio excluſum, ſolitudinem tenuiſſe tanquam exilio damnatum, ſcriptura refert, cum primum lepra deformatus eſt deprehenſus. Naaman quoq; fortis & diues ſed leproſus, conſpectum ſancti Eliſæi non impetrat nec meretur, donec lepra exutus purus à Iordane reuertitur. Nimirum potentia, opes, imperium nihil diuinum ſpiritum iuuāt, ſi peccatorum maculis ea bona contaminantur. Quanta vero ſit peccati labes, quam fœda, quam horrenda, illud

1 Opera in peccato mortali exiſtentis non valere ad meritū.

Leuit. 13.

Hierem. 2.

Thron. 4.

2. Para. 26.

4. Reg. 5.

vnum abundè demonſtrat, quod ex pulcherrimo ac præſtantiſſimo Angelo, ſubito effecerit fœdiſſimum atque immaniſſimum dæmonem. Quis ad hunc aſpectum non expaueſcat? quis huius labis vel vmbram non pertimeſcat? ſed qui lepra maculatus ſit, eum lex iubet veſtimenta habere diſſuta. Quid hoc rationis habet? imo vero vel non eſſe veſtitum præſtaret, quam veſtimenta nullo vſui geſtare. Diſſutæ enim veſtes neque defendunt à frigore, neque hominem ornant: quos in duos vſus comparantur. Quod ſi diſſuas ac ſoluas tibi vel togam vel tunicam, vel quicquid indumenti geris, nonne & vtilitatis ad pellendum iniurias temporis nihil reperias, & turpis ac ridiculus oculis cæterorum futurus ſis, quæ oportuerat regere aperta proferens? Verùm Hieroglyphicum quidam peccati in eo præcepto legis agnoſcite. Veſtimentis ſcriptura ſuo more opera noſtra ſignificat. Vt enim veſte homo tum calorem vitæ neceſſarium conſeruat, tum corpus ornat, vt decens cultumque incedat, ſic officijs virtutumque actibus & vita interna ſeruatur, & mens condecoratur, cohoneſtaturque, quo Dei & Angelorum aſpectibus

Eſai. 59. gratior ſit. Quare Eſaias vituperans praua facta dixit: ***Neque operientur operibus ſuis, opera eorum opera inutilia non erunt apta in veſtimentum.*** Apertius vero & ad rem qua de agimus ac-

Apoc. 16. commodatius Ioannes in Apocalypſi: ***Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & appareat turpitudo eius.*** Videte igitur miſerrimum peccatoris ſtatum, qui iubetur veſtimenta habere diſſuta, vt perſpicuum fiat, opera quidem bona etiam a peccatore fieri poſſe, id enim eſt habere veſtimenta, ſed ea tamen eſſe diſſuta,

hoc

hoc eſt, nullo charitatis vinculo accommodata, neq; ad meritũ valere, neq; ornatum animæ afferre. Tanquam ſoluta & proinde inutilia & inepta, neque calorem ſpiritui, neq; decus aliquod conferentia. Eleganter id Iſichius interpretatus eſt: *Quia leproſum*, inquit, *legiſlator intellexit eũ qui ſecundum prædicta peccata immundus eſt, neceſſario eius diſſolui veſtimenta præcepit, vt per hoc cognoſci poſſit quia diſſolutas habeat virtutes, atq; vires animæ, quæ eam ab æſtu atq; gelu peccati poterant cuſtodire*. Prorſus bene & apte Iſichi⁹ presbyter Hieroſolymitanus hæc dixit. Nam perfectionis vinculũ charitatem Paulus appellat: ac proinde ſine charitate ſiue ieiunes, ſiue eleemoſynas tribuas, ſiue corpus maceres, ſiue diuinas preces hymnoſque decantes, opera ſunt quidem bona, ſed ad gratiæ meritum prorſus inepta, tanquam veſtimenta diſſuta, neque ad vitæ vſum neq, ad decorem comparata. Quanta vero ſit ea calamitas, quæ iactura, vt tot laboribus, tot operibus bonis & ſanctis, qui in peccato mortali verſatur (de hoc enim nobis eſt ſermo) nihil ſibi gloriæ, nihil gratiæ apud Deum comparet, ſi quis attentius conſideret, miſerrimum & infeliciſſimum peccatoris ſtatum deploret ac lamentetur neceſſe eſt. Quanquam bona opera ad id valent in peccatore, ne peccato amplius induretur, tum alios quoſdam vſus non reijciendos habent, ſed decoris interni, meriti inquam gratiæ ac gloriæ nihil penitus habent.

Iſichius in Leuit. li. 4.

Coloſ. 3.

3 Peccato mortali ſpem debi litari, fidẽ effici mor tuam.

Sequitur illud. *Caput nudum*. Quanquam eſt ſimile hoc ſuperiori, cũ ſint rationis eiuſdẽ & ad tuendum corpus & ad decorem quendã, habere caput opertũ, vt veſtes conſutas & cõcinnatas,

tamen eſt aliquid peculiare. Nam qui nudatum gerit caput, non ſolum expoſitus eſt frigoris & caloris iniurijs, imbrís ac ſolis, ſed etiá periculo obiectus, ſi quis ferire ac vulnerare voluerit aut caput quouis telo appetere. Itaque quem nudũ geſtare iubet lex caput, eundem ſecuritate carere docet, atq; omni periculo exponi. Eſt enim peccati grauis conditio, quæ diuino præſidio peccatorem nudat, atque infinitis incommodis periculiſque obuium exponit. Paulus quidem

Epheſ. 6. ſpem vocat galeam ſalutis, quod protegat caput hominis. Itaque quia gratia Dei deſeritur, eum galeam ſalutis exuiſſe exiſtimate, nec dubitate mille calamitatibus, mille periculis obiectum.

Iſichius li. 4. in Leuit. Suffragatur ſententiæ noſtræ Iſichius his verbis vtens: *Habere autem eum & caput nudatũ præcepit, vtpote ſalutis galeam non habentem, quam Paulus inter intelligibilia arma ſumi præcepit.* Inermen ergo & iniuriæ expoſitam relinquit animam peccatum: quam ex ſcelere ſuo miſeriam agnoſcens Cain ille parricida conquerebatur,

Geneſ. 4. hoc modo: *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar: & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.* Quanta ſit ſecuritas diuinæ gratiæ, quã tutum perfugium bonæ conſcientiæ, poteſtis

Sapien. 17. facilè cogitare. *Semper enim præſumit ſæua*, vt ſapiens dixit, *perturbata conſcientia. Os veſte*

Leuit. 13. *contectum.* Omnia contrario modo. Nam caput quod debet tegi: nudum: os, quod ſolet apertum geri, tectum eſſe iubetur. Nihil in homine dignius ore, nihil quod perſonam æque demonſtret ac facies: quam eſſe voluit natura omnium animantis partium maximè honeſtã ac decoram. Ergo lepra peccati infectus tegere

os

os iubetur, vt ignotum ſe Deo cæloq; ipſi abominandũ intelligat. Nã qui gratia Dei excidit, eum à Deo ignorari ſcriptura docet. *Diſcedite*, inquit, *à me operarij iniquitatis, qui neſcio vos*, & Paulus, *Cum cognoueritis Deum, imo cogniti ſitis á Deo*: ſic enim habet etiã ſermo vulgaris, vt notos alicui dicamus, quos habet ſibi coniunctos ac familiares. Quare peccator ignotus Deo iure cenſetur. Habet ille quidem os, ſed tamen veſte tectum: ac proinde ignotum, Habet, inquam fidem: neq; enim neceſſe eſt interire ſimul fidem cum charitate: ſed habet fidem mortuam. Idem enim valet facies operta, quod fides mortua. Facie enim fidẽ deſignari Gregorius eſt autor. Itaq; ſi penitus conſideretis, inuenietis miſerrimum ſtatum peccatoris illis tribus rebus notari, quo ad tres omnium præcipuas virtutes, quas theologicas diuinaſq; merito vocamus, Fidem, Spẽ, Charitatem: veſtibus diſſutis charitatem amiſſam, capite nudato ſpem debilitatam, ore cooperto, fidem vita carentem accipite. Quibus incommodis quid poteſt grauius aut acerbius cogitari?

Matth. 7. *Galat. 4.* *Greg. hom. 3 in Ezech*

Quarto iam loco *Contaminatum ac ſordidũ ſe clamabit.* Omnem alium ſermonem lex eripit, ſolum quod ſe prodeat infectum, clamorem leproſo relinquit. Eſt enim lepra lues ea, quæ facile contagione contaminat: quare nullum eſſe commercium, nullam congreſſionem oportet aliorum, qui poſſint ignari inquinari. Ita interpretatur eum locum leuitici Radulphus Flauiacenſis: *Separabit eum, id eſt à catu fideliũ ſegregabit. Timendũ eſt enim, ne virus quod in animo portat, familiaritatis contubernio etiã alijs infundat.* Et idem: *quamdiu leproſi ſunt & mundi, ſoli*

4. Cõtagio nem peccati fugiẽdam.

Radulph. Flauiacẽſ. lib. 9. in Leuit. cap. 2. & 8.

habitent extra caſtra, & adimpleatur in eis, quod principi reproborum omnium per Iſaiam pronuntiatur: Quaſi cadauer putridū nō habebis cōſortiū vt dum ab vniuerſis eorū ſocietas deteſtabilis iudicatur, ſolus pereāt, qui ad ſalutem redire detrectāt. Ea nimirū eſt natura peccati, vt manet & fluat in alios, qui communicant peccatori. Cōmunicant, inquam vel cōſenſu, vel conſilio vel opera: *Digni enim ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiā qui cōſentiunt facienti.* ait Apoſtolus. Et *Recedite â tabernaculis hominum impiorum neque inuoluamini in peccatis eorum. Et immundum ne tetigeritis ſed recedite.* Quæ omnia colluuionem peccati eſſe fugiendam manifeſtè oſtendunt. Quid? An ex primo peccato Angeli, non ſunt cæteri Apoſtatæ Angeli corrupti? Maxima enim lepra ſuperbia, vt etiam Bernardus cenſet. Quid? num progenitores noſtros primos videmus? an non ex muliere in virum, ex parentibus in totam progeniem peccati labem permanaſſe conſpicimus? ſatis ergo leproſo ſit, quod ipſe peſſimè habeat, noli talios attrahere in eandem peſtem: proinde ſordidum ſe ac peſtilentem inclamet. Itaque *Omni tempore quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.* Seruatam eſſe diligenter legem ea parte hiſtoriæ ſacræ perhibent. Nam Maria Moyſis ſoror lepra percuſſa diuinitus, ſecedere extra caſtra coacta eſt. Ozias Rex extra vrbem conſtructo domicilio toto vitæ tempore ex quo tactus eſt lepra commoratus eſt. Leproſi illi quatuor qui in ſpolia Syrorum primi inciderunt exulaſſe Samaria perhibentur. Habet vero id rationem politicam, & humanam, ne cæteri inficiantur eo malo, quod natura ſerpit, quemadmodum

Rom. 1. *Num. 16.* *2. Cor. 6.* *Num. 12.* *2. Paralip. 26.* *4. Reg. 7.*

modum nunc cernimus eſſe domicilia quædam ſeparata ab vrbibus quæ ſolent vocare Lazareta, quo homines vel infecti vel certè ſuſpecti ſe recipiant vſque dum contagione purgentur. Sed habet cauſam lex cum ſit ſpiritualis, altiorem: inſinuat plane eum qui corruptus eſt fœditate peccati, Sanctorum conſortio priuari. *Eſtis*, ait Paulus, *ciues Sanctorum, & domeſtici Dei.* Atque alio loco, *Acceſſiſtis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & cætera.* Ephes. 2. Heb. 12. Magna ſunt diuinæ gratiæ præſidia, præclara emolumenta, ex tot tantorumque ciuium amicitia, ac fœdere: iure eodem ciuitatis cæleſtis gaudent omnes iuſti: mirabili inter ſe vinculo conſtricti. His caret omnibus, qui Dei gratia excidit: procul ab ea ſocietate recedit. Ob id Maria ſecedere iuſſa eſt extra caſtra, *Num.* 12. vt quæ Deum habebat infenſum; etiam fratrum ciuiumque ſuorum ope amicitiaque ſe ſpoliatum ſciret. Ea autem relegatio atque excluſio duobus modis intelligi poteſt. Vno quidem, cum interno habitu charitatis abiecto, iuſtorũ ſocietatem internam amittit. Atque id eſt ſane commune omnibus, qui mortali tenentur crimine. Altero vero, cum etiam externa ſocietate priuatur fidelium, quod per Eccleſiæ cenſuram efficitur, cũ rebelles excommunicantur. Quod genus exilij ſupplicijque grauiſſimi omnino eſt extimeſcendum, quod priuet ſuffragijs orationibusq; Eccleſiæ, quarũ cõtemplatione multi è mortuis reuocantur ad vitam. Sunt enim excõmunicati tanquam igni aquaque interdicti, quę erat Romanis extrema pœna, ac pene capitali

par. Itaque leproſi inter feras agere, non cum hominibus verſari debent: magiſque luſtra latibulaque ferarum, quam hominum tecta ac domicilia ſubire. Vt intelligãt demum peccatores ſe humanam exuiſſe vitam, belluinam ferarũq; propriam miſerrima conditione agere. Quæ cũ ita ſint peccatum nos fugere, fratres, diligentiſſimè oportet, ac lepra quauis & peſte funeſtius malum exiſtimare. Quod ſi per vitæ incuriam inciderimus, ſciamus vnius Chriſti voce & congreſſu liberari eo malo poſſe. Id quo pacto aſſequamur, quoniam hodie non vacat, alias opportunè dicemus.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Cum deſcendiſſet Ieſus de monte, ſequutæ ſunt eum turbæ multæ. Matth. 8.

1 Chriſti altitudinẽ paucos, humilitatem ſequutos plurimos.

CVM in mõte ſempiternæ maieſtatis Deus conſiſteret, non multos habuit, qui ſe ſequerentur. Quin potius is princeps qui ad illum aſcendere conatus eſt, ſedemque ſibi in monte teſtamenti parauit, in lateribus Aquilonis, gradu decidit, ac miſero caſu in profundum præceps eſt datus. At cũ primũ Deus ille è mõte deſcẽdit, ſeq; hominib⁹ lenitate mirabili ęqualẽ præbuit, tũc ſcilicet innumerabiles habuit ſectatores,

tores, omnes n. qui laborarẽt & premerẽt malis, ad ſe iuſſit accedere, quos leuaret omni miſeria. Sic locum hunc Euangelicum diſſerit Haymo, cuius ea verba ſunt: *Secundum ſpiritualem intelligentiam per montem deſignatur cælum, deſcendente Domino de monte, id eſt, de cælo veniente in mũdum per incarnationis myſterium, ſequutæ ſunt eum turbæ multæ generis humani per fidem. Niſi enim ille deſcendiſſet, nemo hominum in cælos aſcendiſſet. Poſtquam Dominus incarnatus apparuit, & Euãgelium mundo prædicauit, multæ turbæ ex omnibus gentibus ſequutæ ſunt eum, credendo, diligendo, & præcepta eius implendo. Sequuntur etiam quotidie, & ſequentur vſque ad finem ſeculi.* Sic Haymo Chriſti deſcenſum ex monte interpretatur. Cuius deſcenſus Dei ex monte æternitatis in noſtræ vitæ depreſſa, fructum contẽplans Eſaias ardenter vota faciebat: *Vtinam dirumperes cælos & deſcenderes: à facie tua mõtes defluerent.* Sicut exuſtio ignis tabeſcerent, aquæ arderent igni, vt notum fieret nomẽ tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur. Cum feceris mirabilia non ſuſtinebimus. Deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerunt. Hæc eo dicit, quod vbi Deus ſui copiam fecit hominibus nihil fuerit, quod eius potentiæ efficaciæque reſiſteret. Celſa mundi & ſummopere repugnantia verbi Dei virtuti ceſſerunt. Vt ſolet ingenti igni materia arida correpta. Simul illud è monte deſcendens Dominus docet, magiſtros præfectosq; Eccleſiæ non debere ſolum in mõte cum Apoſtolis, id eſt, viris perfectis ſapientibusque verſari, ſed oportere ad vulgares humilesque deſcendere. Ita commentatur Origenes: *Deſcendente nunc Domino: hoc eſt, inclinante*

Haymo in expoſ. Euang.

Eſai. 64.

Origen ho. 5. in Matt.

ad infirmitatem & impotentiam cæterorum; cum miſertus eſſet infirmitatis atque imperfectionis eorum, ſequuta ſunt eum turba multa. Haymonis etiam ſententia eſt eadem, ita loquentis: *Demõſtratur autem doctoribus, vt in prædicatione ſua ſermonem habeant temperatum, & ſicut viderint capere vnumquemq; poſſe, ſic verbum Dei annũtient. Aſcenderunt enim in montem doctores, cũ perfectioribus excellentia præcepta oſtendunt: deſcendunt autem cum inferioribus leuiora demonſtrãt.* Rectè hæc ab Origene & Haymone dicta, cum ſint magiſtri. Quod Apoſtolus de ſe profitetur, ſapientibus atq; inſipientibus debitores. Imo vero quod monet idẽ Apoſtolus, habet etiã hîc locum: *Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.* Turbæ enim ſequutæ dominum referuntur: rari in eo comitatu viri primatij, rari omnino legis prudentes, ſapiẽtiæ laude pręſtãtes. Phariſæos audi iactantes: *Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum? Sed turba hæc quæ ignorat legem.* Neque id à Chriſti conſilio alienum ſicut Iacobus teſtatur, *Nonne Deus pauperes elegit, diuites in fide & hæredes regni?* Cum ergo deſcendiſſet de monte, ſequutæ ſunt Ieſum turbæ multæ.

Haymo in catena S. Thom. — *Rom. 1.* — *Rom. 12.* — *Ioan. 7.* — *Iac 2.*

2 Prius Deus adorandus, mox orandus.

Et ecce leproſus veniens adorabat eum. Qui ſe ab omnibus deſertum videbat, ad Chriſti miſericordiam ſibi cõfugiendum exiſtimauit, quem deſertam ouem atque à cætero grege errantem per illa campeſtria loca ac decliuia requirere intelligebat. Neque vero metuebat, ne immundus ſordibus ſuis oculos Chriſti mundiſſimos offenderet. Etſi enim ab omni illum eiuſmodi labe abhorrere nouerat vſque eo, vt aſpicere immunda non poſſet, tamen ita pium cõſiderabat,

vt vellet miſeria leuare miſeros, ita potentem, vt aſpectu ſolo reddere poſſet munditiā ac ſalutem. Itaq; eum ſic alloquebatur: *Reſpice in me, & miſerere mei.* Quanto ſum equidē miſerior, tanto tu Domine miſericordior declaraberis. Quod autem adoraſſe primū narratur, deinde poſtulaſſe, fecit ſane diuina ſcientia edoctus. Sic enim oportet accedentes ad Deum facere: vt primum Dei maieſtatem cognoſcant, venerentur, adorent, eius ſummam potentiam ac magnitudinem confiteantur. Deinde vt precentur, eaque poſcant, quæ ſibi opportuna & neceſſaria perſpexerint. Origenis eſt hæc quoq; doctrina, qui factum leproſi exponit his verbis: *Venit ad Chriſtum homo leproſus adorans eum. Antequam peteret, adorare cœpit: antequam rogaret, culturam oſtendit. Adorauit eum. Pro hoc ipſo Deum & Dominum eum inuocans adorabat eum. Sicut enim illi beati Magi prius procidentes adorauerunt eum, & ita demum ei munera obtulerunt, ita & nunc iſte cadens adorabat, & ſic ſupplices obtulit poſtulationes.* Prius ergo reuerentia eſt exhibenda Deo, deinde preces promendæ. Ad eum nos Chriſtꝰ modū erudijt in oratione dominica: principio dicentes: *Pater noſter, qui es in cælis, ſanctificetur nomē tuū.* Quod ad Dei gloriā eiuſq; diuinitatis confeſſionē pertinet. Deinceps quæ ſequuntur, ad noſtros vſus & vota iam ſpectant. *Adueniat regnū tuū.* Eadē methodo Apoſtoli & cūcta illa Eccleſia precata narratur in actis Apoſtolicis in hæc verba: *Domine tu qui feciſti celū & terrā, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui Spiritu ſancto,* & reliqua, quæ ad confeſſionem adorationemq; numinis pertinent, quibus ſtatim attexunt, quæ ad preces

Pſal. 24.

Origen. homil. 5. in diuerſos locos Matth.

ac vota ſua faciebant: *Et nunc Domine reſpice in minas eorum.* cætera poteſtis relegere. Qua cæleſti vt ita loquar, rhetorica Eccleſiā ſacroſanctā fere cum precatur, vti facile quiuis poteſt animaduertere. Nam initia propemodum omnia eiuſmodi ſunt, Deus qui hoc aut illud feciſti, aut voluiſti, vel etiam, omnipotēs ſempiterne Deus qui dediſti famulis tuis, & cætera. Mox id quod optat, precatur & poſtulat: concede quæſumus, da, te ſupplices exoramus, cæteraque ſimilia. Neq; præcepta hæc negligenda ſunt priuatis in precibus, ſed non tam memoriter verbiſq; præſtanda ſunt, quā ſpiritu & veritate, vt creatura Conditoris primum maieſtatem agnoſcat & veneretur, deinde ſua poſtulata depromat.

3 Perfecta oratio leproſi, ex cognitione diuinæ potentiæ & propriæ miſeriæ profecta.

Domine ſi vis, potes me mundare. Breuis ſane oratio, ac plena ſapientiæ. Quæ fidem fiduciāque inſignem declaret: qua ſimul ſummam Dei potentiam, ſimul extremam ſuam miſeriam leproſus hic cōfitetur. Si vis, inquit, potes. Vim hui⁹ orationis Origenes eleganter explicat his verbis. *Voluntate tua opus eſt, quia & opera volūtati tuæ obediunt. Ideoque ſi vis potes me mundare. Non dubitans fallor: ſcio quia omnia potes: idcirco non potentiam peto, nec fortitudinem quæro. Homines enim ſcio deficientes: ſed tantum voluntatem tuā deprecor, & ſequens virtus ſtatim hanc gratiam adimplebit. Domine, ſi vis potes me mundare: mihi ad beneficium, tibi ad gloriam, videntibus ad miraculum & proficiendi doctrinam.* Igitur magnitudinem diuinæ potentiæ cognoſcēs voluntatē deprecabatur. Magnū fratres ſpei noſtrę præſidiū, ſummæ opes, noſſe nihil Deo impoſſibile, nihil difficile: *Subeſt n. tibi cū volueris poſſe,* dixit Sapiēs. Numquā ſcilicet exhauritur copia

Orig. hom. 5. in diuer. loc. Matth.

Sapien. 12.

illius

illius potentiæ: integræ ſemper opes permanẽt, quicquid expenſum ſit, nihil imminuitur ille theſaurus. Poſt innumera patrata miracula, reſtat eadem multo plura patrandi vis. Quis hanc tam potẽtiam non admiretur? quis non iucundè canat, quod celebrant illi immortales ciues, *Omnipotens nomen eius.* Infirmæ ſunt humanæ opes: inanis & falſa potentia Regum. Quam enim multa volũt, nec poſſunt? Ea vero quæ poſſunt, quam anguſtè, quam difficulter? vt huic conferant, ab alio tollunt. Quæ expendunt, nõ amplius habent. Quo plura poſſe videntur, pluribus veriſſime egent, eoq; ſe plura requirere ac deſiderare fateantur neceſſe eſt, quo ampliori dominatu præditi ſunt. Itaque potentia humana nihil eſt aliud quam opulenta inopia, vel inops, ſi maius opulentia. Præclarè igitur illud ab Apoſtolo dictum de Deo. *Beatus & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dominantium.* Atq; in peccati miſeria leuanda ea maxime elucet Dei potentia. Nullus enim eſt alius lepræ iſtius medicus & ſanator: *Ego ego ſum* ait ipſe, *qui deleo iniquitates tuas propter me.* Opportune igitur, *Domine ſi vis potes me mundare.* Qua oratione nobis vtendum plurimum, cum vel ad altare accedimus, vel ad preces nocturnas diurnasve ſtamus, vel etiam exomologeſim facere volumus. Etenim, fratres, quis eſt qui ſeſe reſpiciat, ſi non eſt oculis captus, qui non maculis ſe & ſordibus & labe plurima non ſolum reſperſum, ſed infectum plane ac peruaſum totum inueniat? ſiue internas ſordes cogitemus, quas ex vtero contraximus, ſiue quæ ipſi addidimus vitæ impuriſſimæ probra, ſiue quotidianas humanæ naturæ maculas conſpiciamus, omnino dementes ſumus,

Exod. 15.

1. Tim. 6.

mus, niſi nos cænum ipſum & labem ducimus. Quid enim præſtat ſtemma antiquum? quid generis iactantia clariſſimi? quidquid homo eſt, putre quiddam & ſanie redundans vlcus eſt. Niſi nos puriores ſanctioresq; ſanctiſſimo Propheta putamus, qui de ſe quoque ita ſentit, *Facti ſumus, vt immundus, omnes nos: & ſicut pannus menſtruata, omnes iuſtitia noſtra.* Si ipſas iuſtitias noſtras, ſi puriſſima ac ſpecioſiſſima quæq;, tamen fœdiſſimam ac cruentam eluuiem puerperarum, quæ vix oculis ferri queat, Eſaias appellandam cenſet, quid erit de ijs, quas nos ipſi erubeſcimus, impuritatibus, flagitijs, corruptelis? O nos inſanos, ſi aliter ſapimus: ſtultiſſimos, ſi tales enim ſimus, opportunitatem ſalutis nobis oblatam non ſuſcipimus. En Chriſtus adeſt: huic preces & vota cur non ardenter facimus? Quis enim poteſt facere mundum de immũdo conceptum ſemine, niſi tu qui ſolus es? Sic Iob ille beatus: ſic hodiernus peccator; *Domine ſi vis, potes me mundare.*

Eſai.64. *Iob 14.*

4. Prõpta Dei ad benefaciendum volũtas.

Et extendens Ieſus manum tetigit eum dicens, Volo: Mundare. Dei plane voluntas eſt actio, manum extendit cum vult. Fidei noſtræ inopiæ aſcribendum eſt, ſi Dei manus contracta cernitur. *Non poterat*, ait Euangeliſta, *virtutem vllam facere, niſi paucos infirmos curauit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Infidele & ingratum cor ligat quodam modo Deo manus, ne vti poſſit magnificentia ſua. Sed eſt manus extenta Dei, quæ ad ſeueritatem vindictamque pertinet. Eam Eſaias ſæpe repetit, ob malitiam ſcelerumq; noſtrorum multam improbitatem nimirum extentam, quam nulla vis propulſare mortalium queat. Eſt contra manus extenta

Marc. 6. *Eſai.5.9.10.*

tæ miſericordiæ, quam impetrat humilis cognitio noſtræ miſeriæ, & ſimplex ac vera confeſſio. Habet autem illa maieſtas opes omnes ſuas ad manum, ita vt aperire cum libeat, nihil amplius requirat. *In manibus ſuis abſcondit lucem, & præcipit ei, vt rurſus oriatur.* Sic ſane ſcriptum eſt: *Et annuntiat de ea amico ſuo, quod poſſeſſio eius ſit.* Nec ſecus Dauid, *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Quod ſi manus Chriſti non ſolum apertas conſideremus, ſed etiam cruci affixas, ita vt claudi non poſſint, ita ruptas ac perfoſſas, vt ſanguis copioſiſſimus effluat, nequaquam de Regis noſtri liberalitate & munificentia dubitare poſſimus. Quid enim poteſt deeſſe ad cauſam, quid requiri? nos miſer ille miſericors eſt: Natura habet, vt & bonus ſit, & benefacere amet. Ergo ſi vis, potes, & quia potes, vis. Neque enim punire ſupplicio tam tibi iucundum, quam ignoſcere culpæ. Si quis dubitat, ipſum audiat: *Nunquid voluntatis mea eſt mors impij: ac non magis vt conuertatur & viuat?* Itaque eum vindicat, dolenter id ſe facere declarat, prius enim ingemiſcit, & dicit: *Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Mallet parcere, ignoſcere plane cuperet: ſed noſtra perfidia non ſinit. Id ſcilicet dolet. At cum bene faciendum eſt, prompte alacriterque & dicit & agit: *Volo, mundare.* Breui & fideli oratione, vt bene ſcribit Ambroſius, æquè breuis & cita conceſſio. Si vis, volo. Potes mundare, Ergo: mundare. Nempe *volens miſericordiam eſt*, quod Propheta dixit, & res oſtendit. Id cum nos bene cognoſcemus, cum ſumma fiducia quidquid vſui ſit à tam potente

Iob 36.

Pſal. 144.

Eſai. 1.

Ambroſ. ſuper c. 1. Luc.

Mich. 7.

tente voluntate petemus, à tam miſericordi bonitate impetrabimus.

5. Laudes hominum defugiẽdę.

Vide, nemini dixeris. Fuiſſe multos coram hiſtoria prodit: id factum celari non poſſe, Dominus probè nouerat. Neque vero aut ingratum aut negligentem cupiebat ſalutis ſibi allatæ denuntiatorem. Quid ergo vetat dicere, quod neque celari vult, neque vero poſſe cognoſcit? Nos videlicet erudit, ne laudes affectemus humanas, idq; valet vetuiſſe dicere, quod ſe alienum ab omni laudis ſtudio oſtendiſſe. Ita hoc loco Chryſoſtomus: *Nulli hoc eum iuſſit fateri, docens quam eſſet alienus ab aura gloriæ pompaq; iactantiæ. Et certe nouerat, quia non eſſet ille taciturus, ſed paſſim tam grande beneficium prædicaturus: & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtẽtare quod fecerat.* Humilitatem Chriſti etiam Hieronymus commendant hoc loco. Quæ ſane virtus per magna eſt atq; admodum rara, vt cum præclare te habeas, reſq; geſſeris magnas, aliorum notitiam exiſtimationemque defugias. Paulus de ſe id profitetur: *Non quærẽtes,* inquit, *laudem neque a vobis, neque ab alijs.* Hieremias item. *Et diẽ hominis nõ deſideraui.* Ne ergo gloriã humanã quæram⁹, ſi diuinæ ſeruire volũtati volumus. Valde enim periculoſum, flammam lucernæ vento exponere: auræ flatus, exiguum cito lumen extinguit, & vertit in fumum. Id nobis incautis ſæpe in bonorum operum prædicatione hominum accidit. Quare Chriſtus præcepit, ne ſiniſtra cognoſceret, quid boni dextera perficeret. Sic etiam cum ſanaſſet aliquando ſurdum & mutum, præcepit Dominus ijs, qui ad ſe hominem attulerant, ne cui rem perfectã à ſe proderent. Et tamen illi Dei gloriæ ſtudentes, non de-

Chryſoſt. hom. 26. in Matth.

1. Theſſ. 2.

Hiere. 17.

Marc. 7.

deſtiterunt eius admiranda opera prædicare. Quanquam poteſt hoc loco is ſenſus verborum Chriſti non inepte accipi, quem autor quidam antiquus ſequitur: vt nemini munditiam ſibi reſtitutam leproſus ante perhiberet quam ſacerdoti, cuius id erat munus, rem cognoſcendam exponeret. Itaque coniungenda erunt illa verba, Vide nemini dixeris: ſed vade oſtende te ſacerdoti, tanquam dicat, nemini te prius quam ſacerdoti exhibeas. Quod & ad ſacerdotis dignitatem commendandam, & ad veram miraculi fidem probandam pertinere videtur. Vt in nuptijs etiam Chana Galilææ vinum à ſe factũ primum Architriclino propinandũ probãdumq; imperauit.

Autor imperfecti in Matth. homil. 20.

Sed oſtendere, inquit, ſacerdoti ſiſtere ſe leproſum Dominus, & hunc & illos decem quos Lucas refert, multas ob res præcepit. Primum, vt legi Moſaicæ obtemperarent, cuius ſe non euerſorem ſed perfectorem Chriſtus habere voluit. Deinde quod animaduertit Ambroſius, ipſa oſtenſione lepræ curatæ, cum modum neceſſario eſſent audituri, ſacerdotibus innoteſcere oportuit autorem eius munditiæ, quam vel tactu vel voce effeciſſet, lege eſſe ſuperiorem, atq; altiori potentia facultateq; præditam. Accedit, ꝙ ſacerdotum dignitati optime ſemper conſultum voluit, neque inducere in animum paſſus eſt quos diuinis beneficijs affeciſſet, vt humanos idcirco gradus ordineſque contemnerent. Nam & Saulum tãtum militiæ Chriſtianæ ducẽ futurum, cum per ſe Chriſtus mutaſſet, tamen diſcipulo Ananiæ initiandum inaugurandumque commiſit. Et Centurionẽ Italicum Angelus, vt Simonem ſibi magiſtrũ accerſeret, monuit. Poſtre-

6. Sacerdotum cognitioni ſe debent ſummittere, quicunque diuinitus ſanari volũt.

Actor. 9.

Actor. 10.

tente voluntate petemus, à tam miſericordi bonitate impetrabimus.

5. Laudes hominum defugiẽdę.

Vide, nemini dixeris. Fuiſſe multos coram hiſtoria prodit: id factum celari non poſſe, Dominus probè nouerat. Neque vero aut ingratum aut negligentem cupiebat ſalutis ſibi allatæ denunciatorem. Quid ergo vetat dicere, quod neque celari vult, neque vero poſſe cognoſcit? Nos videlicet erudit, ne laudes affectemus humanas, idq; valet vetuiſſe dicere, quod ſe alienum ab omni laudis ſtudio oſtendiſſe. Ita hoc loco Chryſoſtomus: *Nulli hoc eum iuſſit fateri, docens quam eſſet alienus ab aura gloriæ pompaq́; iactãtia. Et certe nouerat, quia non eſſet ille taciturus, ſed paſſim tam grande beneficium prædicaturus: & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtẽtare quod fecerat.* Humilitatem Chriſti etiam Hieronymus commendant hoc loco. Quæ ſane virtus per magna eſt atq; admodum rara, vt cum præclare te habeas, reſq; geſſeris magnas, aliorum notitiam exiſtimationemq́ue defugias. Paulus de ſe id profitetur: *Non quærẽtes,* inquit, *laudem neque a vobis, neque ab alijs.* Hieremias item. *Et diẽ hominis nõ deſideraui.* Ne ergo gloriã humanã quæramus, ſi diuinæ ſeruire volũtati volumus. Valde enim periculoſum, flammam lucernæ vento exponere: auræ flatus, exiguum cito lumen extinguit, & vertit in fumum. Id nobis incautis ſæpe in bonorum operum prædicatione hominum accidit. Quare Chriſtus præcepit, ne ſiniſtra cognoſceret, quid boni dextera perficeret. Sic etiam cum ſanaſſet aliquando ſurdum & mutum, præcepit Dominus ijs, qui ad ſe hominem attulerant, ne cui rem perfectã à ſe proderent. Et tamen illi Dei gloriæ ſtudentes, non de-

Chryſoſt. hom. 26. in Matth.

1. Theſſ. 2.

Hiere. 17.

Marc. 7.

deſtiterunt eius admiranda opera prædicare. Quanquam poteſt hoc loco is ſenſus verborum Chriſti non inepte accipi, quem autor quidam antiquus ſequitur: vt nemini munditiam ſibi reſtitutam leproſus ante perhiberet quam ſacerdoti, cuius id erat munus, rem cognoſcendam exponeret. Itaque coniungenda erunt illa verba, Vide nemini dixeris: ſed vade oſtende te ſacerdoti, tanquam dicat, nemini te prius quam ſacerdoti exhibeas. Quod & ad ſacerdotis dignitatem commendandam, & ad veram miraculi fidem probandam pertinere videtur. Vt in nuptijs etiam Chana Galilææ vinum à ſe factũ primum Architiclino propinandũ probãdumq́; imperauit. *Autor imperfecti in Matth. homil. 20.*

Sed oſtendere, inquit, ſacerdoti ſiſtere ſe leproſum Dominus, & hunc & illos decem quos Lucas refert, multas ob res præcepit. Primum, vt legi Moſaicæ obtemperarent, cuius ſe non euerſorem ſed perfectorem Chriſtus habere voluit. Deinde quod animaduertit Ambroſius, ipſa oſtenſione lepræ curatæ, cum modum neceſſario eſſent audituri, ſacerdotibus innoteſcere oportuit autorem eius munditiæ, quam vel tactu vel voce effeciſſet, lege eſſe ſuperiorem, atq; altiori potentia facultateq́; præditam. Accedit, ꝙ ſacerdotum dignitati optime ſemper conſultum voluit, neque inducere in animum paſſus eſt quos diuinis beneficijs affeciſſet, vt humanos idcirco gradus ordineſque contemnerent. Nam & Saulum tãtum militiæ Chriſtianæ ducẽ futurum, cum per ſe Chriſtus mutaſſet, tamen diſcipulo Ananiæ initiandum inaugurandumque commiſit. Et Centurionẽ Italicum Angelus, vt Simonem ſibi magiſtrũ accerſeret, monuit. Poſtre- *6. Sacerdotum cognitioni ſe debent ſummittere, quicunque diuinitus ſanari volũt.* *Actor. 9.* *Actor. 10.*

ſtremo Euágelici ſacerdotij vt Auguſtinus Gregoriusq; optime philoſophantur, cum dignitatem, tum munus atque functionem eo facto deſignandam exiſtimauit. Neq; enim qui lepram peccatorum gerunt, & diuinitus tacti mundantur, id eſt, compunctione & contritione cordis veriſſima Dei offenſas dolent, quamuis ſint in Dei gratiam recepti, pœnitentiæ ſacramentum contemnere debent, neque confeſſionem ſacerdoti Chriſti faciendam vllo modo prætermittere. Primum quod an mundati ſint, neſciant, idque ſacerdotis ex lege proprium iudicium eſt. Deinde perſæpe niſi ſacerdotali ſententia, non

Leuit. 13. datur remiſſio culpæ. Deinde mutuas ſibi vices præbent Deus ac miniſter Dei, eandemq; ſanitatem animæ reddunt, ille vt autor & Dominus, hic vt executor & ſeruus. Ille interna motione, hic externo ſacramento. Ad hunc ſane modum Patres confeſſionis ſacramentalis neceſſitatem ex hoc Chriſti documento eliciunt. Inter quos

Haymo in expoſ. Euãgel. non exiguę autoritatis Haymo ſic ſcribit: *Leproſus, id eſt, peccator neceſſe eſt, vt accedat ad ſacerdotem, & oſtendat lepram; id eſt, confiteatur ei peccata ſua, & per iudicium ſacerdotum debet ſe abſtinere ab introitu Eccleſiæ donec mundetur per pœnitentiæ lamentum. Expleta vero digna pœnitentia, iterum per iudicium ſacerdotum recipiatur intra caſtra, id eſt, ſocietatem Eccleſiæ, & reconcilietur altari, & communicetur corpore & ſanguine Domini.* Ita quidem ille ex veteri traditione perpetuoque vſu Eccleſiæ. Quem ſane Eccleſiaſticum vſum pœnitentiæ beatus quoque

Auguſt. homil. 50. cap 11. & 16. de Auguſtinus commendat his verbis: *Iudicet ſeipſum homo, & mores conuertat in melius. Et cũ in ſe protulerit ſeueriſſimæ medicinæ ſententiam,*

ve-

Veniat ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claues miniſtratur, & à præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum. Atque in eodem opere ad finem: *Certiores ſunt claues Eccleſiæ, quam corda Regia. Quibus quodcunque in terra ſoluitur, etiam in cælo ſolutum eſſe promittitur.*

pœnit. d. 1. c. iudicet. In 4. ſent. d. 7. cap. ſed quid.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO TERTIA.

Offer munus quod præcepit Moyſes in teſtimonium illius.

Matth. 8.

NON dubium eſt quin lex vniuerſa Moſaica plena myſteriorum ſit, magnaſque habeat Euangelicæ perfectæq; legis ſignificationes, atq; ea præſertim quæ de expiãdis ſceleribus deq; procuranda lepra, copioſe atq; accuratè perſcripta ſunt. Quod Paulus ſatis inſinuat, cum ſacrificia vetuſta & totum illum apparatũ victimarum ad Chriſti verè purificatorium ſanguinem, victimamque perfectam indicandam referri debere oſtendit. Quare vt munus leproſo offerendum à Chriſto imperatum, quo ſpectet, intelligatur, neceſſario legis erunt verba recitãda,

1. Per duos paſſeres in ſacrificio leproſi oblatos, ſignificari duas naturas in Chriſto.

Hebr. 9.

pateretur atq; occumberet morti, tamen diuina illius natura neque pati neque mori vlla ratione poterat: quæ proinde & viua & liberè euolans deſcribitur, cum ſit ipſe hac præcipue ratione vt habet Pſalmus, ſolus inter mortuos liber. Habet enim poteſtatem ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Quod Deus eſſet, qui ſolus habet immortalitatem. Duorum paſſerum expoſitionem idoneam eſſe quam diximus, fidem facere poteſt Iſychius Hieroſolymitanus presbyter docte admodum ſcribens: *Habuit Chriſtus diuinitatem & humanitatem, quos duos paſſeres quibus veſci licitum eſt, lex intelligit.* Et mox, *De paſſeribus ergo quos diximus eſſe Chriſtum, hunc præcipit immolari: vel occidi, id eſt, id quod erat paſſibile. Vnigenitus enim ſecundum carnem occiditur ſuper aquas viuas, ideſt, baptiſmatis. Mors quippe eius noſtrum figurat baptiſma: quod oſtendit Apoſtolus.* At illud mirifice expreſſum eſt, quanquam vnum paſſerem à duobus viuum manere oporteret, tamen in ſanguine alterius immolati etiam hũc viuum mergi debere, vt fieret aſperſio atque expiatio legitima. Hoc quid eſt aliud, quam diuinam quidem naturam non interijſſe: ſed tamẽ naturæ humanæ patientis ac mortuæ ſanguini, vim efficaciamq; præbuiſſe? neq; enim fuit paſſio aut mors hominis puri, ſed Dei etiam veri. Quam rẽ idem etiam adnotauit Iſychius: *Viuens paſſer*, inquit, *quem in Vnigeniti diuinitate neceſſariò accipimus, in ſanguine occiſi paſſeris, & aqua tingitur, ideſt, in gratia baptiſmatis, quia non in hominis paſſione, ſed Dei & hominis baptizamur.* Itaque paſſionis Chriſti meritum & ſatisfactio, & pretium illius ſanguinis nequaquam ex humanæ

Pſal.87. *Ioan.10.* *1.Tim.6.* *Iſychius in Leuit. li. 4.* *Iſychius ibidem.*

tantum naturæ virtute,ſed etiam ex diuinæ maieſtatis dignitate perpenditur: cum fuerit vtriuſque naturæ vna eademque perſona. Quæ res ad Chriſtianæ ſalutis opes amplificandas plurimum valet.

2. Quid Cedrus, coccum, hyſſopus, vas fictile, aqua viuēs ſignificēt in aſperſione leproſi.

Iam vero quæ immolationi paſſeris & ſanguinis aſperſioni adhiberi lex iubet, non obſcurè paſſionis Chriſti rationem virtutemq; declarant Aſſumitur enim cedri lignum,quo crucem Chriſti ſignificari, quod eidem Iſychio placet, etiam vox ipſa monet, cum non modo in ligno paſſum,ſed lignum id fuiſſe cedrum vetuſtiſſima traditio teneat. Eccleſia certè in carmine, cedri nomine appellat crucem: *Inter omnia ligna cedrorum tu,* inquit, *ſola excelſior.* Nam quæ alioqui, quamuis pulchra ac generoſa cedrus, vel odore mirabili vel incorrupto vigore, crucis illius fragrantiam, roburque immortale æquare poſſit? Hyſſopum etiam commemorat lex, herbam ſane exiguam ac minutam, eandemque vt Phyſici perhibent, expurgatoriam pulmonum: qua Chriſti humilitas mirabilis, vt etiam Gregorius docet, plena ſalutis ad noxios ſuperbiæ corruptosque humores purgandos, perſpicuè declaratur. Sed coccus maxime adhibetur,vt cedro hyſſopus, coaptetur ac colligetur, vbi charitatem Chriſti tum igneo colore tum colligandi aſtringendiq; vſu mihi intueri videor, quod charitatis ea vis fuerit, quæ Chriſti patientiam atq; humilitatem ad crucem vſq; perduxerit, cui cruci tam illum fortiter aſtrinxerit, vt diuelli nullo modo potuerit, vſque dum ſanguine immolati ſacrificij & lignum cedri & hyſſopus ipſa perfuſa longe lateq; manarit. Charitatē cocco notari ſcribit Euſebius Emiſſenus vel quiſquis is autor

Greg. in 4. Pſal. pœnit.

Euſebius Emiſſen. in

tor eſt: *Hic*, inquit, *ſuperaddat & coccum, vt charitatis igne ſuccenſus, Deum diligat & proximum. Coccus enim ignei coloris eſt.* Supereſt dicere quid ſit quod ſuper aquas viuentes immolari paſſer ſit iuſſus, cur vaſe fictili ſanguis reciperetur. Equidem aquas viuas ideo cōmemorari exiſtimo, quod in Chriſti paſſione magno ſacramento, aqua ſimul & ſanguis de Chriſti latere fluxerit. Atque ſunt eæ aquæ viuæ, quæ verè homines abluunt, atque omnibus ſordibus liberant. Ita enim Ioannes loquitur: *Ieſus Chriſtus venit in aqua & ſanguine non in aqua tantum, ſed in aqua & ſanguine.* Vas autem ſuppoſitum ſanguini continendo, atque aſperſioni inde perficiendæ idoneum, ob id fictile fuiſſe exiſtimo, non aureum aut argenteum, vt non vaſi ſed rei quam vas contineret, purificatio aſcriberetur. Itaq; ſacramenta ijs fictilibus vaſculis inſinuata exiſtimare poteſtis: quorū tane eſt egregius vſus & vis mirifica, ſed tamen non ex natura rerum ipſarum quæ ſubſunt ſacramentis (quid enim vilius aqua vulgari, oleo, pane, cæteriſque eiuſmodi?) ſed ex diuina potius virtute Chriſti ſanguine quem in ſe continent, abunde communicata. Quare non ineptum aut intempeſtiuum arbitror huc illud Apoſtoli inflectere. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus.* Nam & homines ipſi: quibus Deus credidit tam alta myſteria, & actiones hominum, quæ propriè ſunt ſacramenta materia formaque conſtantia, quis vaſa eſſe fictilia, ac per ſe vulgaria viliaque neget? quis vero tantum illum theſaurum gratiæ cæleſtis talibus vaſis creditum non admiretur? Non admodum ab ea interpretatione abhorret Iſychius ita ſcribēs: *Id quod erat paſſibile & quod poterat*

expoſ. Euāgel.

1. Ioan. 5.

2. Cor 4.

Iſychius 4. li. in Leuit.

terat occidi, præcipitur occidi in vaſe fictili ſuper aquas viuentes baptiſmatis. Si quidem nos ſumus vas fictile de luto videlicet facti.

3. Quod aſperſio ſepties in ſanguine paſſeris perfecta, ſignificauerit gratiā remiſſionis per Christi ſanguinem conferri.

Igitur his omnibus quæ commemoraui ritè paratis atq; perfectis, leproſus is qui mundus futurus erat aſpergi iubebatur ſanguine illo immolati paſſeris, & quidem ſepties. Numero ſeptenario vt volunt maiores noſtri, pfectió quædam deſignatur, tum gratia Spiritus ſancti, qui ſeptemplex, ſi verbo eo vtendum ſit, in ſcriptura exprimitur. Radulphus Flauiacenſis ita ſcribit: *præcipitur vt ſanguine paſſeris ille qui immundus eſt, ſepties aſpergatur. Septenarius numerus Spiritus ſancto conſecratus eſt propter ſeptiformē eius gratiam, cui etiam remiſſio peccatorum aſcribitur. Homo igitur qui immundus fuerit ſanguine paſſeris immolati ſepties aſpergitur, quia quiſquis lepra ſpirituali fuerit obſeſſus, ſine Chriſti ſanguine nec veniam conſequi, nec à peccatis ſuis poterit purificari.* Itaque ſeptenario numero gratiā Spiritus ſancti notari certum eſt. Quare Naaman etiam leproſus ſepties lauari in Iordane à Propheta eſt iuſſus. Neq; enim peccati lepra abſtergi poteſt, niſi Spiritus ſancti numine & gratia, ſiue ea baptiſmo quem Iordanes ſignificat, abluenda ſit, ſiue ſacerdotum inſpectione, & procuratione purganda, ideſt, pœnitentiæ ſacramento. Nam remiſſio culpæ, niſi Dei gratia & charitate quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis, obtineri nequaquam poteſt. Neque verò fieri, vt imperfecta ac dimidiata condonatio detur, parte peccatorum mortalium dimiſſa, parte non dimiſſa, cum ſit impium dimidiam à Deo ſperare veniam, ſicuti Patres docent, & qui ſanat Deus, to-

Eſai. 10.
Radulphus in expoſit. Leuitici.
4. Reg. 5.
In Concil. Trid. ſeſſio. 24. c. 5.

totum hominem ſanet. Recte itaque ſepties aſpergitur leproſus, qui & ſpiritus ſancti gratia ſanādus, & perfecte, id eſt, omni crimine liberandus eſt. At vero leproſus quacunque ratione ſaluti reſtitutus videretur, erat tamen immolati ſanguinis aſperſione imbuendus, nec fas erat alioqui vel ciuium conſortio reddi, vel ad templi aditum recipi: manifeſte eo ritu Moyſe oſtendēte, neminem poſſe Dei ſanctorumque amicitiæ reddi, quem non aſperſerit atq; imbuerit Chriſti Ieſu ſanguis ſanctiſſimus. Fide enim Chriſti ſemper fuit opus ad ſalutem, ſi Paulo credendum eſt ita ſcribenti: *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit propitiationem per fidem in ſanguine ipſius.* Quamobrem Petrus fideles alloquens atque electos, vnde id boni conſecuti ſunt, docet ijs verbis: *Secundum praſcientiam Dei Patris in ſanctificationem ſpiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti.* Volens nimirum intelligi, electionem fidelium ex Dei prædefinitione venire, qua illis gratiā Spiritus ſancti per Chriſti ſanguinem fide & ſacramento communicauit. Hanc præclaram Chriſti ſanguinis aſperſionem, qua leproſi mundantur & maculæ omnium criminum expurgantur vaticinio prænuntians Dauid dicebat. *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Tenebat certè animo, quod Paulus aſſerit, *Neque enim ſanguis hircorum aut vitulorum inquinatos ſanctificat, ſed ſanguis Ieſu Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum.* Hoc ſanguine aſpergitur, qui fide & ſacramento paſſionis Chriſti vim meritumque communicat. *Hoc ſan-*

Rom. 3.
1. Petr. 1.
Pſal. 50.
Hebr. 9.

Gregor. in Pſal. 50 *guine atque hyſſopo aſpergitur*, ait Gregorius, *ille ſolummodo, qui vias Dominicæ paſsionis imitatur.*

4. Chriſtũ pro nobis factũ eſſe leproſum. Satis vt opinor, quodnam fuerit munus quod leproſus offerre iubetur, expoſui: tum quæ eſſet vtilitas, quis ritus ſeruandus: quanta denique extiterit Chriſti paſſionis efficacia ad maculas omnes noſtras abluendas, eamque nobis diuinitus inſtitutis ſacramentis baptiſmo & pœnitẽtia communicari. Reſtat illud vnum, vt quam eſſe grati ac memores diuini beneficij debeamus, attentius cogitemus. Non enim Chriſto fuit ſatis, etſi erat id maximum & plurimum, lepram noſtram ſuo cruore diluere, niſi noſtram ipſe lepram in ſe etiam tranſtuliſſet. Itaque qui omnes leproſos mundat, atque eſt ſole ipſo purior, vel potius ipſa mundities, effectus pro nobis eſt immundus atque leproſus. Siquidem diuina in nos charitate ardens Pater maculas omnes noſtras, omnia ſcelera, piacula omnia in Filiũ coniecit: *Eumq; qui peccatum non nouerat, vt magnus loquitur Paulus, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.* quod etiam Eſaias cecinit. *Et poſuit iniquitates noſtras ſuper eum.* Quod ſi leproſi ignominiam & dedecus perhorreſcitis, & à tanto Domino alieniſſimam ducitis, videte quid idem propheta noſtram omnium perſonam gerens teſtetur: *Et nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum, à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus.* Quid ad hanc Chriſti in nos charitatem, quid ad ſummam benignitatem par cogitari poteſt? ſi nos ipſos æterna ſeruitu.

2. Cor. 5.

Eſai. 53.

Eſai. 53.

nitute Chriſte noſter, tradamus tibi, nihil omnino præſtabimus quod beneficijs in nos tuis reſpondeat. Narrat ſane Beatus Papa Gregorius Chriſtum aliquando in ſpecie leproſi monacho cuidam Martyrio nomine apparuiſſe, ab eodem vero ſuſceptum, & in humeros ſublatum peracta via, depoſita leproſi ſpecie ſe oſtendiſſe, quis eſſet. Adiungit vero Sanctus Pontifex verba præclara: *Tanto quiſque maiorem mercedem recipit, quanto nec eum deſpicit, qui amplius deſpiciendus videtur. Quid enim in humana carne ſublimius carne Chriſti, quæ eſt ſuper angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leproſi, quæ tumeſcentibus vulneribus ſcinditur, & exhalantibus fœtoribus impletur? ſed ecce in ſpecie leproſi apparuit: & is qui eſt reuerendus ſuper omnia, videri deſpectus infra omnia dedignatus non eſt.* Nos igitur grati tantis Chriſti beneficijs ſimus, neq; enim minus per fidem Chriſtũ leproſum in cruce cernimus, quam oculis corporis Martyrius ille in via iacentem aſpexit. Quare ſuſcipere Dominum in infirmis non dedignemur, & pro beneficijs eius quia impares omni ex parte ſumus, gratias quas poſſumus ſempiternas immortaleſque agamus, illudque precemur obnixe, ne tantus laborum Chriſti, in his quos ſibi redemit ſeruis, fructus depereat.

Greg. hom. 39. in Euãgel.

IN DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, CONCIO PRIMA

Aſcendente Ieſu in naculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius.

Matth. 8.

1\. Mare eſſe ſimile huic mũdo, ſalſugine, procellis, piſcium grãdiorum voracitate.

QVOD Matthæus Euangeliſta mare appellat in hac ſua narratione, Lucas in ſua ſtagnum dicit, idque magis ex vſu & ſermone hominum, qui lacus & ſtagna à mari diuerſo nomine cẽſent. Nam reuera ſtagnum illud amplum erat, neq; ab ijs qui Geographica ſcribũt, vt Plinius, Egeſiphus, Ioſephus, aliter nuncupatur. Erat enim, eodem Ioſepho teſte, ſtadia centum non amplius porrectum in longum, latum quadraginta, medium vero interfluebat Iordanes, aqua potabili, aſpectu iucundo. Verũ Matthæus Hebraico more mare appellãdum duxit, quoniam aquarum cõgregationes maria appellata ſcriptura perhibet: & ad myſticam eius rei ſignificationem maris vocabulum maximè accõmodatur. Etenim nauigatione hac Chriſti, eius inter mortales decurſum ſignificatum, omnium patrũ ſententia eſt vna. Vbi quid mare, quid nauicula ſit, quid fluctus cæteraque neceſſario expo-

Ioſeph. li. 3. de bel. Iudaico. c. 17.

Geneſ. 1.

po-

ponenda veniunt. Ac mare eſſe hunc mundum Ambroſius dixit, in quo ſine Chriſti ſocietate tuto nauigare non poſſumus. Itaq; maris notæ conditionesque afferendæ erunt, ſi cur hæc vita mare vocetur, velimus cognoſcere. Mare igitur aqua ſalſa redundat, ad vſus vitæ ſitimque ſedandam minimè idonea: inconſtans valde eſt ac variabile, nunc his nunc illis ventis intumeſcens & ſæuiens: ordine vero & lege nulla cõtinetur, cum ea ſola ſit ratio piſcium genere vitæ ſuſtentandæ, minores à maioribus vorari. Eæ in mundum res omnes egregie conueniunt. Omnia hæc Auguſtinus breuiter perſpicueq; cõplexus eſt dicens: *Gentes omnes matris nomine nuncupantur, quod vita humana amara eſt: & procellis ac tempeſtatibus ſubdita. Iam illud ſi attendas, quod homines ſe tanquam piſces deuorant, cũ maior minorem abſorbet.* Hæc ergo ſingula explicemus. Primum enim voluptates vitę fortunæque omnes, quanuis affluere ac redundare videantur, tamen deſiderium hominum tanquam ſalſæ excitant potius & inflammant, quam ſatiant, ac ſi quid in hauriendo cupiditatis eſt, mox hauſtum mirificè ſentitur amarum & funeſtum. Salomonem audi: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas: Non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu*. atq; alias. *Inueni amariorem morte mulierem*, &, *vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.* Abi nunc & iſta aqua ventrem impleto, quæ ſitim decies accendat & cruciet. *Mundus tranſit & concupiſcentia eius*: ait Ioannes. Iam quæ vitæ mortalis inconſtantia? qui fluctus? quæ viciſſitudines rerum? quæ bella pugnæq; ventorum? quæ tempeſtates? quam ſubitæ ſæpè, quam turbu-

Ambroſ. li. 6. in Lucã, cap. 8.

Augu. ſup. Pſalm 76. prope ſinẽ.

Eccleſ. 1.

Eccleſ. 7.

Eccleſ. 2.

1. Ioan. 2.

Gregor. in Pſal. 50 *guine atque hyſſopo aſpergitur*, ait Gregorius, *ille ſolummodo, qui vias Dominicæ paſsionis imitatur.*

4. Chriſtū pro nobis factū eſſe leproſum. Satis vt opinor, quodnam fuerit munus quod leproſus offerre iubetur, expoſui: tum quæ eſſet vtilitas, quis ritus ſeruandus: quanta denique extiterit Chriſti paſsionis efficacia ad maculas omnes noſtras abluendas, eamque nobis diuinitus inſtitutis ſacramentis baptiſmo & pœnitētia communicari. Reſtat illud vnum, vt quam eſſe grati ac memores diuini beneficij debeamus, attentius cogitemus. Non enim Chriſto fuit ſatis, etſi erat id maximum & plurimum, lepram noſtram ſuo cruore diluere, niſi noſtram ipſe lepram in ſe etiam tranſtuliſſet. Itaque qui omnes leproſos mundat, atque eſt ſole ipſo purior, vel potius ipſa mundities, effectus pro nobis eſt immundus atque leproſus. Siquidem diuina in nos charitate ardens Pater maculas omnes noſtras, omnia ſcelera, piacula omnia in Filiū coniecit: 2. Cor. 5. *Eumq; qui peccatum non nouerat, vt magnus loquitur Paulus, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.* quod etiam Eſaias cecinit. Eſai. 53. *Et poſuit iniquitates noſtras ſuper eum.* Quod ſi leproſi ignominiam & dedecus perhorreſcitis, & à tanto Domino alieniſſimam ducitis, videte quid idem propheta noſtram omnium perſonam gerens teſtetur: Eſai. 53. *Et nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum, à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum: & liuore eius ſanati ſumus.* Quid ad hanc Chriſti in nos charitatem, quid ad ſummam benignitatem par cogitari poteſt? ſi nos ipſos æterna ſeruitu-

nitute Chriſte noſter, tradamus tibi, nihil omnino præſtabimus quod beneficijs in nos tuis reſpondeat. Narrat ſane Beatus Papa Gregorius Chriſtum aliquando in ſpecie leproſi monacho cuidam Martyrio nomine apparuiſſe, ab eodem vero ſuſceptum, & in humeros ſublatum peracta via, depoſita leproſi ſpecie ſe oſtendiſſe, quis eſſet. Adiungit vero Sanctus Pontifex verba præclara: *Tanto quiſque maiorem mercedem recipit, quanto nec eum deſpicit, qui amplius deſpiciendus videtur. Quid enim in humana carne ſublimius carne Chriſti, quæ eſt ſuper angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leproſi, quæ tumeſcentibus vulneribus ſcinditur, & exhalantibus fœtoribus impletur? ſed ecce in ſpecie leproſi apparuit: & is qui eſt reuerendus ſuper omnia, videri deſpectus infra omnia dedignatus non eſt.* Nos igitur grati tantis Chriſti beneficijs ſimus, neq; enim minus per fidem Chriſtũ leproſum in cruce cernimus, quam oculis corporis Martyrius ille in via iacentem aſpexit. Quare ſuſcipere Dominum in infirmis non dedignemur, & pro beneficijs eius quia impares omni ex parte ſumus, gratias quas poſſumus ſempiternas immortaleſque agamus, illudque precemur obnixe, ne tantus laborum Chriſti, in his quos ſibi redemit ſeruis, fructus depereat.

Greg. hom. 39. in Euãgel.

IN DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, CONCIO PRIMA

Aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius.

Matth. 8.

1. Mare eſſe ſimile huic mūdo, ſalſugine, procellis, piſcium grādiorum voracitate.

QVOD Matthæus Euangeliſta mare appellat in hac ſua narratione, Lucas in ſua ſtagnum dicit, idque magis ex vſu & ſermone hominum, qui lacus & ſtagna à mari diuerſo nomine cēſent. Nam reuera ſtagnum illud amplum erat, neq; ab ijs qui Geographica ſcribūt, vt Plinius, Egeſiphus, Ioſephus, aliter nuncupatur. Erat enim, eodem Ioſepho teſte, ſtadia centum non amplius porrectum in longum, latum quadraginta, medium vero interfluebat Iordanes, aqua potabili, aſpectu iucundo. Verū Matthæus Hebraico more mare appellādum duxit, quoniam aquarum cōgregationes maria appellata ſcriptura perhibet: & ad myſticam eius rei ſignificationem maris vocabulum maximè accōmodatur. Etenim nauigatione hac Chriſti, eius inter mortales decurſum ſignificatum, omnium patrū ſententia eſt vna. Vbi quid mare, quid nauicula ſit, quid fluctus cæteraque neceſſario expo-

Ioſeph. li. 3. de bel. Iudaico. c. 17.

Geneſ. 1.

ponenda veniunt. Ac mare eſſe hunc mundum Ambroſius dixit, in quo ſine Chriſti ſocietate tuto nauigare non poſſumus. Itaq; maris notæ conditionesque afferendæ erunt, ſi cur hæc vita mare vocetur, velimus cognoſcere. Mare igitur aqua ſalſa redundat, ad vſus vitæ ſitimque ſedandam minimè idonea: inconſtans valde eſt ac variabile, nunc his nunc illis ventis intumeſcens & ſæuiens: ordine vero & lege nulla cõtinetur, cum ea ſola ſit ratio piſcium genere vitæ ſuſtentandæ, minores à maioribus vorari. Eæ in mundum res omnes egregie conueniunt. Omnia hæc Auguſtinus breuiter perſpicueq; cõplexus eſt dicens: *Gentes omnes matris nomine nuncupantur, quod vita humana amara eſt: & procellis ac tempeſtatibus ſubdita. Iam illud ſi attendas, quod homines ſe tanquam piſces deuorant, cũ maior minorem abſorbet.* Hæc ergo ſingula explicemus. Primum enim voluptates vitę fortunæque omnes, quanuis affluere ac redundare videantur, tamen deſiderium hominum tanquam ſalſæ excitant potius & inflammant, quam ſatiant, ac ſi quid in hauriendo cupiditatis eſt, mox hauſtum mirificè ſentitur amarum & funeſtum. Salomonem audi: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas: Non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu.* atq; alias. *Inueni amariorem morte mulierem,* &, *vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.* Abi nunc & iſta aqua ventrem impleto, quæ ſitim decies accendat & cruciet. *Mundus tranſit & concupiſcentia eius:* ait Ioannes. Iam quæ vitæ mortalis inconſtantia? qui fluctus? quæ viciſſitudines rerum? quæ bella pugnæq; ventorum? quæ tempeſtates? quam ſubitæ ſæpè, quam turbu-

Ambroſ. li. 6. in Lucã, cap. 8.

Augu. ſup. Pſalm 76. prope finẽ.

Eccleſ. 1.

Eccleſ. 7.

Eccleſ. 2.

1. Ioan. 2.

turbulentæ? quam ſæuæ & periculoſæ? ex tranquillo repente procelloſiſſim & ferox mare. hinc Borea, inde Auſtro impetitur: fremere ſæpè & in ipſum cœlū inuadere, terram mox cunctā deuorare velle videtur. Boetius quidem hæc animo perturbato cupiditatibus & doloribus accidere optimè ſentit, cum canit ad hunc modum: *Si mare voluens Turbidus Auſter, Miſceat vndam, Vitrea dudum, parīq; ſerenis vnde diebus, mox reſoluta Turbida cœno viſibus obſtat. Tu quoque ſi vis lumine puro, Cernere verum, pelle timorem, gaudia pelle, nec dolor adſit, ſpem quoq; pone: nubila mens eſt vinctaq; frenis hæc vbi regnant.* Ac quemadmodum ventos eſſe præcipuos quatuor ex quatuor orbis plagis flantes aiunt, quorum latera alios atq; alios efficiūt vētos ac ſunt pene innumerabiles, tametſi nautæ vel ſexdecim vel etiā triginta duos numerēt, ita profectò paſſiones, quæ nos perturbant; primariæ ſunt quatuor inter ſe aduerſæ, quas Poeta memorat: *Hic metuunt, cupiunt'q; dolent gaudētq;*: id eſt cupiditas, & timor, gaudium, & dolor: ex quibus tamen multæ aliæ exoriuntur, vt ſpes, vt ira, vt inuidia, vt cæteræ, quibus infelix miſeraq; hominū conditio exagitatur torqueturq;. Horum vētorum impulſu & vi ſæuæ tempeſtates excitantur, naufragia fiunt miſerabilia, collidūtur implacabili ſæpe furore ipſimet fluctus: quorū cū ſit tumor tantus, & minæ tantæ, pariūt plerūq; nihil aliud cum perducuntur ad finem, quā ſpumas, ac marinas quaſdā fœces viliſſimas, quod intuēs Apoſtol⁹ Iudas, ſuperbos atq; elatos homines vocat. *Fluctus feri maris, deſpumantes ſuā confuſionem. Quo enim euadant concilia iſtorum potentum, ac ſuperba machinationes, pudor ſit dicere, vanitate*

Boeti. lib. 1. de conſola. Philoſop. metro. 7.

Virgil. 6. Æneid.

Iuda. 1.

aut

aut libidine, aut vindicta inepta cogitatione elata. Eſai. 57.
Eſaias planè horũ inſtabilẽ perturbationumq́, plenum ſtatum conſiderans ait: *Impij autẽ quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt, & redũdant fluctus eius in conculcationẽ & lutũ. Non eſt pax impijs, dicit Dominus meus.* Neq; vero alia hominibus viuẽdi ratio quã piſcibus, neq; apud mundi ciues lex & ius amplius, quam poteſtas & robur valent. Itaq; ipſorum vox eſt: *Sit ergo lex iniuſtitiæ fortitudo noſtra, quod enim infirmum eſt, inutile inuenitur.* Sap. 2. Quare potentiores imbecillioribus dominantur, craſſiores glutiunt ac deuorant minutiores, more piſcium prorſus, ꝙ Abacuch Propheta non ſolũ ſentit, ſed grauiter etiã indignatur, hoc modo cũ Deo expoſtulans: *Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ſe? Et facies hominis quaſi piſces maris, & quaſi reptilia non habentia ducem? Et factum eſt iudicium, & contradictio potentior, quia impius praualet aduerſus iuſtum.* Abacuc. 1. Quæ propterea à Propheta dicuntur, quod vſu atque exercitatione rerum qui pollent, aut potentia opibuſque nituntur, imbecillium fortunas prædam cogitant ſuam, in quos illud maledictum verum ſit, *Qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis.* Pſal. 13. 52. Nam carnium quidem aliquæ partes ac penè cæterorum edulliorum relinquuntur, vt oſſa, putamina, nucleus: panis vero nihil eſt quod non edatur. Itaque ſummam auaritiam declarat eo ſimili eſcæ panis, quæ vniuerſas miſeriæ plebis facultates deuoret. Sed vt ſunt piſces minuti præda maioribus, ita hi viciſſim à maximis cætis glutiuntur. Quam rem Salomon ſcite dixit: *Qui calũniatur,* inquit, *pauperẽ, vt augeat diuitias ſuas, dabit ipſe ditiori & ege-* Prou. 22.

egebit. Quotidie res ea cernitur, cum Magiſtra-tus prouinciæq; deponūtur:& quæ amiſit Chri-ſtus, rapit fiſcus. Ergo cum natura maris huius ea ſit quam diximus, varia, procelloſa, inſuauis, ac plena furoris cuiuſdam, nihil eſſe mirum debet, ſi noui atq; imperiti vectores cum primum na-uigare incipiunt, vehementi nauſea afficiantur. Nam qui ex ſimplici ſynceroque vitæ genere ad illum tumultuoſum, dolis, ac varietatibus ple-num ingrediuntur, non poſſunt ij tanta rerum abſurditate non vehementer commoueri. Atq; vtinam non veteraſceret iſtos marinos fluctus tractandi conſuetudo, quæ facit certè, vt miſe-rum vitæ genus, quod nautis accidit vſu maris duratis, non modo non diſpliceat, verumetiam delectet ac teneat.

2 Nauim eſſe Eccle-ſiam præ-ſertim Ro-manam.

En mare quod Chriſtus iniuit: in quo omnes verſamur mortales. At qua ope, quibus præſidijs ad ea pericula muniri oportet? Naui ſe Chriſtus commiſit: naui nos ſuperare pelagus iſtud debe-mus. Quæ porro ſit ea nauis dicemus, ſi pri-mum ligni naturam & vim exponamus, cuius ope ac præſidio audent homines tam ferox, tam magnum, tam terribile pelagus aggredi, & cum ſummis procellis tempeſtatibusque confligere. Celebrat ſapiens quidam & iure celebrat eam diuinæ prouidentiæ partem, quæ ligno fragili-vim in aquas, hominibus ligni gubernandi ar-tem tribuit, quo nauigationis longiſſimæ opus perficeretur. *Dediſti* (inquit Deum enim allo-quitur) *& in mari viam, & inter fluctus ſemitā firmiſſimam, oſtendens quoniam potens es, ex om-nibus ſanare, etiam ſi ſine rate aliquis adeat ma-re. Sed vt non eſſent vacua ſapientiæ tua opera, propter hoc etiam exiguo ligno credunt homines*

Sapien. 14.

ani-

animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. Quibus verbis potentiam quidem Dei celebrat, quod ſine vllo nauigio iter per mare præbere tutiſſimum queat, quod iam fecit cum filij Iſrael mare Erythreum penetrarunt: ſed ſapientiam diuinam admiratur, quæ docuerit homines exiguo ligno & tuto credere vitã, & mare tam vaſtum nauigatione ſuperare. Igitur nauim quam Chriſtus ſubit, quæque ſola vaſto ac procelloſo ſeculo ſalutem continet, Eccleſiam eſſe Catholicã vt hoc loco Origenes ſcribit, notiſſimum eſt, quam depictam Romæ in vaticano eſt cernere antiquiſſimo opere, quam ſolam ſeruari in hoc mari ſcribit Ambroſius. Idcirco Sapiens nauigationis mentione facta, ad primum generis humani nauigium ſe confert ita ſcribẽs: *Sed ab initio comperirent ſuperbi Gigantes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſeculo ſemen natiuitatis, qua manu tua erat gubernata. Benedictum enim eſt lignum per quod fit iuſtitia.* Diluuij nimirum tempora & Noe arcam memorat, quam habuiſſe dicit Deum gubernatorem atque nauclerum, cui ligno diuinitus inſtituto & fabricato bene vult, quod iuſtos ſeruauerit, impijs interemptis. Itaque ſola Chriſti Eccleſia ſeruat: quiſquis extra Eccleſiam eſt, naufragio pereat neceſſe eſt, diluuioque communi. Sed quanquam Eccleſia vniuerſa, arca intelligatur illa Noe, nauiſque hæc qua Chriſtus vehitur, tamen peculiari propriaque ratione, cenſetur nauicula Petri, Eccleſia Romana. Quæ quidem nauis natura ſimilis eſt cæterarũ, ligno fragili conſtans, ſed priuilegio ac præſentia Chriſti, vna omnes ſuperat dignitate, ſapientia, firmitate. Etenim nauis huius materia

Aug. hom. 17.
Nauis illa Eccleſiam figurabat.
Orig. hom. 6. in diuer. locos Matt.
Ambr. li. 6. in Luc. c. 8.
Sapien. 14.
Geneſ. 6.

non

Commemorata is fabula Vlyſſis, qui ad malum religatus Circes periculoſa carmina ſaluus eua- ſerit, ita ait. *Crucis enim arbor, non ſolum religatum ſibi hominem patriæ repræſentat, ſed etiam ſocios circa ſe poſitos virtutis ſuæ vmbra cuſtodit.* ac poſt pauca: *Arbor enim quadã in naui eſt crux in Eccleſia, quæ inter totius ſaculi blanda & periculoſa naufragia incolumis ſola ſeruatur. In hac ergo naui quiſquis arbori crucis ſe religauerit, dulcem procellam luxuriæ non timebit.* Verũ vt crucis laudes clariores fiant, placet etiã nauiculæ nomine crucem intelligi. Neque mirari aut refutare debetis quod eandem nauiculam & Chriſti Eccleſiam vniuerſam, & Petri peculiarem Romanã Eccleſiam dixerimus: Ijdemq; modo eandem nauiculam crucem Chriſti eſſe dicamus. Sunt enim hæc myſtica eiuſmodi, vt late pateant, atq; diuerſas in res accommodata minimè diſſident, cum præſertim res ipſæ inter ſe cohæreant ac coaptentur. Nam Eccleſia vniuerſa in vna Petri Eccleſia eſt: & ipſa Eccleſia Petri tota in cruce Chriſti nititur, inde ſalutem, dignitatẽ, firmitudinemque omnem ſibi concilians. Itaque Beatus Pater Ambroſius qui arcam Noe & nauiculam Petri Eccleſiam eſſe docuit, idem alio loco crucis Chriſti figuram ac ſignum vtrumque facit. Rabanus quoque eandem allegoriam ſequitur ita ſcribens: *Mare eſt æſtus ſaculi. Nauicula quam Chriſtus aſcendit intelligitur arbor crucis, cuius auxilio fideles tranſactis mũdi fluctibus perueniunt ad cæleſtem patriam, quaſi ad littus ſecurum.* In qua naui crucis Chriſtus cum ſuis aſcendit: vnde ait, qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequa-

Amb. ſer. 55. qui eſt de cruce Chriſti.

Rabanus in catena S. Thom.

ſequatur me. Igit in nauicula Christi ſola, ſalus noſtra ſita eſt: in cruce Dominica mare hoc ſęcũ ad periculoſũ tutò traijcimus, ſi illic hæremus, ſecuri ſumus, ſi inde dilabimur, fluctibus ſęculi exitialibus mergimur. Quanta vero fuerit tempeſtas, quæ procellæ, quis turbo violentus, cum Dominus Ieſus in hanc eſt ingreſſus nauiculam,
Pſal. 68. ipſe de cruce pendẽs optimè docet. *Veni,* inquit, *in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.*
Pſal. 87. Item alio in Pſalmo: *Super me tranſierũt ira tua, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.* Sed cum tot fluctus pertuliſſet, tandem virtute ac vi crucis tempeſtatem omnem Saluator ſuperauit, nobiſque ſalutem & tranquillitatem ſempiternam reddidit. Itaque illud ſapientiæ huc refert
Sapien. 14. Beatus Ambroſius *Benedictum eſt enim lignum*
Ambr. ſermo. 8. in Pſ. 118. *per quod ſit iuſtitia. Hoc ad patibulum*, inquit ille, *retulit Domini quia iuſtitia eſt crucis, in qua peccata donauit.* Quare lignum crucis ſuo etiam modo arca illa Noe præfigurauit, in qua diluuij aquas mortalium genus euaſit. Exiguum quidem hoc lignum ſcriptura merito vocat, tantæ familiæ continendæ, tam vaſto pelago traijciendo, tantis tempeſtatibus ſuperandis: ſed tamẽ fidele lignum eſt, & Dei potẽtia inuictum. Huic exiguo ligno credunt homines animas ſuas, ſanè tutò; & tranſeuntes iſtius ſeculi mare per
1. Cor. 1. hanc ratem liberati ſunt. Quid ait Paulus? *Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, ijs autem qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, Dei virtus eſt.* Quare ſi quis cupiat ſaluus eſſe, ſi quis huius turbulentiſſimi maris difficultatibus omnibus ſuperatis portam æternæ ciuitatis tenere, in hanc ſe nauiculam Christo Ieſu comitem adiungat: Chriſtum dormientem in hac nauicula crucis

inter

inter inſanos fluctus non deſerat: perueniet ſine dubio ad optatum portum, tenebit patriæ cœleſtis fidiſſimum litus. Patiendo, ſuſtinendo, tolerando, ſalutem, victoriam, regnum aſſequetur. Paulum Apoſtolum nos ardenter adhortantem audiamus, nauigationis iſtius ſocium ſtudij ac certaminis æmulum: *Per patientiam*, inquit, *curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta.* *Heb. 12.*

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus.

Matth. 8.

ETSI in vniuerſo terrarum orbe numen illud cœleſte, quod omnia continet ac regit, perſpicue dominari cognoſcitur, tamen neſcio quo pacto illius & poteſtas, & prouidentia nauigantibus mare longe maxime elucet. *Qui deſcendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera Domini, mirabilia eius in profundo.* Id quam vere Pſalmus canat, ij optimè norunt, qui periculum fecerunt.

1 Pericula nauigātiū diuina miſericordia euadi.

Pſal. 106.

Eccleſ. 43. runt. Nam vt dixit Sapiens: *qui nauigant mare, enarrant pericula eius: & audientes auribus noſtris admirabimur.* Ac mihi quidem videtur id eſſe ſpectaculum quoddam præclarum diuinæ magnitudinis, diuinæ potentiæ, diuinæ demum miſericordiæ. In illo enim vaſtiſſimo elemento dominatur ſingulari quadam ratione cœleſtis Rex: neque eſt Neptunus aliquis, neque Æolus alius, neque vero princeps cui obedeat mare: à nullo alio tribunali, a nullo magiſtratu leges expectat, imperio nullius paret niſi conditoris. Duces, Dynaſtas, Reges, Imperatores contemnit omnes. Tempeſtates ac procellas, vel excitat vel deponit, ſolo æterni Regis imperio, ſicut Pſal. 148. Pſalmus habet, *ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* Itaque vt ſæuiunt iubente Deo maris procellæ, ſic etiam eiuſdem nutu placantur & conquieſcunt: Dauidis teſtimonio ſi credi- Pſal. 88. mus. *Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.* Quam rem multò meliùs periculo edocti, quam vlla doctrina, qui nauigant, eam ſibi ſolam ſpem ſupereſſe, id præſidij relinqui modo cernentes numen cæleſte votis precibuſque fatigant, cum iracundo ad- Pſal. 64. uerſario cum confligantur. *Spes quidem omni-* Virgil. *um finium terræ*, ait, *& in mari longe*. vbi *cælum vndique, & vndique pontus.* quando *inſequitur clamorq; virum clangorque rudentum:* quando, *Turbine terribili puppis diſiecta per vndas expectat miſerà iam iā diſcrimina gentis vltima.* Naufragium Pauli Apoſtoli cum in Italiam peteret, Actor. 27. Lucas eleganter ſcribit: *Valide autem nobis tempeſtate iactatis, ſequenti die iactum fecerunt, & tertia de ſuis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neque autem ſole, neque ſideribus apparentibus*

tibus per plures dies, & tempeſtate non exigua imminēte, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtra. En quo pueniat furor ac pucacia inſani maris, cum diuino imperio finitur ſuo more fremere & ſæuire. Sed à nemine pulchrius exprimi mihi videtur, quanuis poetæ atque hiſtorici in ea narratione accurate verſentur, quam eſt ab egregio vate Dauide decantata ferox illa maris irati poteſtas, atque omnis nautarum vel ſedulitas vel deſperatio rebus extremis, ac demum profuſa lætitia cum numine inuocato extrema mala in certam ſalutem vertuntur. Itaque canit ad hunc modum: poſt illa quæ ante recitaui: *Qui deſcendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera Domini, mirabilia eius in profundo.* Quænam ea ſunt mirabilia, aggreditur dicere: *Dixit & ſtetit ſpiritus procella* vt verbo Dei parere ventos intelligamus, *& exaltati ſunt fluctus eius. Aſcendunt vſque ad cælos & deſcendunt vſque ad abyſſos.* Satis exaggerata res à cœlis ad abyſſos fluctus ferri ac referri, quid interim miſeri nautæ? *Anima*, inquit, *eorum in malis tabeſcebat. Turbati ſunt & moti ſunt, ſicut ebrius, & omnis ſapientia eorum deuorata eſt.* Nō potuit elegātiori ſimili vti ad deſcribendam perturbationē nautarum, & cōcurſationem illā inſtabilē, quod nauigio huc illuc cōcitato pedes ponere firmiter non liceat, vnde neceſſe ſit huc illuc errare & labi more ebriorum. Denique vbi omnis induſtria nautarum vi tēpeſtatis vincitur, quid ſupereſt miſeris præſidij? ſequitur, *Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de neceſſitatibus eorum eduxit eos.* Vota precéſque pereuntium miſericordia *Pſal. 106.*

conditoris non patitur eſſe irritas. *Et ſtatuit procellam eius in auram, & ſiluerunt fluctus eius & lætati ſunt quia ſiluerunt, & deduxit eos in portũ voluntatis eorum. Confiteantur Domino miſericordiæ eius & mirabilia eius filijs hominum.* Vento furente in auram benignam commutato, atque omni percelloſi maris tumore ſubſidente, lachrymæ in cantica mutantur, neque eſt facile inuenire vberioris lætitiæ ſpeciem, quam tempeſtate ſedata, portum concupitum ſecundo vento ſubeuntium. Quare Dei miſericordiæ & mirabili potentiæ non eſſe ingratos oportet homines, ſed ſalute iam lætos eius in ſe beneficia ſummis laudibus commemorare. Eam igitur rem Chriſtus Deus docere nos volens facto ſuo, procellam excitari ſæuam in nauim qua ipſe vna veheretur, ſinit: quo diſcipulos periculo territos ad Dominum confugere videns, ac demũ ſalute parta lætiſſimos illius maieſtatem confiteri ac venerari, cui etiam venti & mare dicto obediant. Itaque ſacrauit Chriſtus mare nauigando, vt terram ſacrauerat ambulando: pericula nauigationis ſuſcepit, quo in eiuſmodi euentu, quid eſſet conſilij capiendum, quo confugiendum, homines ſcirent. Neque exiguam eam fuiſſe procellam, amplius quã Matthæus, Marcus expreſſit: *Facta eſt*, inquit, *pcella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt compleretur nauis.*

2. *Quas tempeſtates Eccleſia Dei perpeſſa ſit.* Quoniam vero nauim in qua Chriſtus vehitur, Eccleſiam eſſe peruulgatum eſt, facile meminiſſe poſſunt, qui ſuperiorum temporum hiſtorias Eccleſiaſticas legerunt, quãtis turbinibus impetita, quibus fluctibus iactata, quibus ſit nauicula Chriſti ſæpe fœdata tempeſtatibus atque

que conuulſa. Nunquã tamen vel ſuperata eſt, vel curſum ſuum tenere deſtitit, auxilio Chriſti ſubleuata, cum maximè iam peritura videretur. Notat id Origenes hoc loco ita ſcribens: *Sapius concilia infidelium commota ſunt aduerſus verã & firmam Eccleſiam, aliquoties Paganorum, aliquoties hæreticorum, ſæpius ſicut maris fluctus irruebant comminantes & conterentes huiuſmodi principes, per omnia ſe perdere Eccleſiæ filios arbitrantes. Sed ſurgens Dominus increpauit dæmonũ ventos, & omnes euaneſcere fecit audaces aduerſarios fidei magnamq; pacem & tranquillitatem dedit Eccleſiæ ſuæ.* Ita quidem Origenes. Ac reuera Chriſtianæ fidei veritatem ipſe vſus rerum eximiè confirmat, quod non minus apertè præſtitum cognoſcamus, quam fuit illud magnificè promiſſum Petro Petriq; ſedi, *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferni non præualebunt aduerſus eam.* & illud, *Omnis qui audit verba mea hæc & facit ea, aſſimulabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram: & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti & irruerunt in domum illam. & non cecidit: fundata enim erat ſupra petram.* Vultis tempeſtatum vim atque impetum in Eccleſiam Chriſti furentium intueri? cogitate tyrannos illos immanes Nerones, Domitianos, Decios, Seueros, Maximinianos, Diocletianos, Licinios: quorum eo vſque violentus turbo proceſſit, vt Eccleſia Chriſti latibulis ſe continere cogeretur ad cryptas, ſpeluncas, ſubterranea atque nocturna domicilia perfugere, tanquam nauicula vndarum mole oppreſſa ac fluctibus cooperta ex oculis ſublata in imo pelago cõdetetur. At quis tandem exitus diuturnæ atrociſq;

Orig. ho. 6. in diuerſ. lo cos Matth.

Matth. 16.

Matth. 7.

tempeſtatis? omnia repente naufragia in latiſſimam ac feliciſſimam auram conceſſere. Exortus eſt de improuiſo Conſtantinus Imperator, Chriſti crucem adorans, Chriſti Eccleſiam non defendens modo, ſed etiam ſummis honoribus muneribusque exornans. Ipſam Romam caput orbis terrarum piſcatoris Petri pedibus ſubdit. S. P. Q. R. aquilas, Petri clauibus ſummittit: nauicula toto pelago dominatur. Sed ea tempeſtate tyrannorum ſuperata, irruit ex hæreſi tanquam ex alia ventorum plaga, non minus periculoſa ac turbulenta tempeſtas. Arianiſmus ita in hanc nauim incubuit, potẽtia Imperatorum Conſtantij valentiſque nitens, vt vi tempeſtatis propèmodum tota obruta ſit. Concilio Ariminenſi vſque eo fides Catholica oppreſſa eſt, vt Hieronymus dicat totum orbem Arianum ſe factum eſſe miratum. Sed aſpirauit diuina bonitas opportune: Theodoſium imperio extulit, qui de Ariana hæreſi triumpharet aductoribus Damaſo, atque Ambroſio: pax & tranquillitas Eccleſijs reddita. Neq; alio pacto cætera monſtra ſuperata & extincta: Macedonius, Eunomius, Dioſcorus, Eutyches, cæteri innumerabiles. Fuit aliud procellæ genus ſuperioribus nihilo remiſſius, ſchiſmate tanquam borea truculentiſſimo Eccleſiam deuaſtante, qui huius nauiculæ compages ita ſoluit atque diſiecit, vt nulla fere eſſet ſalutis ſpes, nulla gubernatoris, quæ tanto malo mederetur, induſtria. Quid enim cum tres ſe gubernatores profiterentur, atque cõtrarijs modis nauium quam tueri oportebat, diruerent? Neque vnius diei aut menſis vel etiã anni, ſed multorum annorum ea calamitas extitit luctuoſiſſima ac funeſtiſſima omniũ quæcun-

Hierony in dialog con. Luciferiã.

cunque Eccleſia Dei pertulit, cum diſcrimen ab ijs ſuſtineret, qui ſalutis autores eſſe debebant. At hîc quoq; Chriſti benignitas tandem affuit; & rebus afflictis opitulata eſt, Martino Quinto creato Pontifice, Sigiſmundo Imperatore immortali gloria celebrando Conſtantię & Pontifici exhibente calonem, atque equum illius imperatoria dextra deducēte, longe profecto glorioſius quā Iulio Cæſare triumphali curru Romam inuecto. Itaq; *ſtatuit procellam eius in auram*: & nauis Petri ex omni tempeſtate integra euadens, læta cantat, & Dei celebrans laudes ait, *Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum. Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas, & conuerſus viuificaſti me: & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me?* *Pſal. 106.* *Pſal. 70.*

Quod de Eccleſia vniuerſa diximus, id ad ſe referre vnuſquiſque & poteſt & debet. Nam quæ ratio eſt totius ciuitatis, eadem ſuo modo ciuium ſit oportet. Neque eſt quiſquam hominum, qui Chriſtum turbulento mari nauigantem diu ſequatur, cui non incumbat aliquando tempeſtas, ex qua niſi inuocato diuino auxilio emergere nequeat. *Omnes enim* ait Paulus, *qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.* Nec diuerſa ſapiens qui ita conſulit: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore: & prepara animam tuam ad tentationem.* Quam vero ſit interdum ſæua tempeſtas, quam illud verum ꝙ præſtantiſſimus Poeta cecinit: 3. Vnicuiq; ſuam non deeſſe tempeſtatem aliquādo. *2. Timot. 3.* *Eccleſ. 2.*

Præſentemque viris intentant omnia mortem. *Virgil.*

Multò meliùs verbis Pauli quā meis diſceris: qui vt Chryſoſtom⁹ hoc loco etiā ſcribit, quandā ſuā procellā ex ijs, quas plurimas ꝑtulit, narrās ait: *Chryſo. ho. 29. in Mat.*

2. Corin. 1. *Non enim volumus vos ignorare fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt taderet nos etiam viuere. Sed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus (id eſt, mortem inſtare certam nobis perſuaſimus) vt non ſimus fidentes in nobis, ſed in eo qui ſuſcitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit.* En quo perducta eſt procellæ vis, vt ſalutem deſperare fortiſſimus miles atque induſtrius maximè nauta cogeretur. Itaque in medijs periculis cum omnia deſunt, cũ fluctus magis ac magis intumeſcunt, cum nauicula iam dehiſcit, cũ ij qui ſapientia præditi videntur, omni induſtria ſuperata ſua, deſperant, tunc inuocandus Chriſtus eſt vehementius, ac multo clamore excitandus. Ipſe quippe ſic de ſe pollicitus eſt: *In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te: exaudiui te in abſcondito tempeſtatis.* Pulchre abſconditum tempeſtatis id tempus vocat, quo ex imo mari procellæ in nos turbulentiſſimæ excitatæ videntur.

Pſal. 80.

4. Deum in afflictionibus ſuorum dormire videri.

Enimuero illud tempeſtate ipſa grauius accidit, quod Dominus in tantis periculis noſtris nequaquã vigilare, ſed dormire potius videtur, tanquam neq; curet neq; ſciat, quid in nos, quid de nobis agatur. *Ipſe vero*, inquit, *dormiebat.* Ac plane hiſtoria ipſa Euangelica non parum habet & voluptatis & vtilitatis. Nanque vt Chryſoſtomus animaduertit id fecit Chriſtus *vt & humilitatem ſuam patefaceret, & præſtantis philoſophiæ præceptis nos inſtrueret.* Declarat enim id Chriſti factum, ita rebus gerendis fatigatum, vt ſomnum carpere cogeretur nauigans, cuius ea extitiſſent vigiliæ, ij labores, vt moleſta

Chryſoſt. homil. 29. in Matth.

quoque

quoque iactatione nauiculæ ſomnus minime rumperetur. Quæ res docet, & quam ſibi parum indulſerit, qui ceruicali tantum capiti ſuppoſito in naui conquieſceret, & quantum temporis ſaluti hominum procurandæ impenderet, qui ſuæ tantillum idque adeo importunum arriperet. Quis huic ſuauitati beneuolentiæque tantæ in homines agere gratias poſſit? Cæterum hiſtoriæ huius fructus ſpiritualis ac myſticus, & altior & vberior eſt. Etenim Apoſtolis ſummopere periclitantibus tunc maxime dormire ſe Chriſtus oſtendit: quod ita ſuos probet atque exerceat, cũ & laborare eos ſentit, & ſe ſentire diſſimulat. Eæ ſcilicet ſunt querelæ, ij gemitus mœſtiſſimi ſanctorum: *Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem: quare faciem tuam auertis: obliuiſceris inopiæ noſtræ, & tribulationis noſtræ.* Psal.43. Quid Iob graui dolore imflammatus? *Sto & non reſpicis me, clamo ad te, & non audis me: mutatus es mihi in crudelē.* Iob 30. Quid poteſt triſtius & flebilius dici? Quin etiam ipſe Chriſtus, ne cęteri tanquam meriti diuinam obliuionem neglecti viderentur, eiuſdē afflictionis in ſe documentum manifeſtum præbuit, ideo clamat in cruce pendens: *Deus meus, Deus meus quare me dereliquiſti?* Psal.21. Et *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte & non ad inſipientiam mihi*: videri enim poterat inſipientis cum die pulſans non admitteretur, noctu etiam pulſando perſeuerare. Igitur quia & cum ſummis ſanctis, & cum ipſo Sanctorum ſanctiſſimo ita eſt actum, ſcire debemus fratres, eas eſſe præclariſſimas opes crucis Chriſti, eum theſaurum pretioſiſſimum, cum fideles fideliter certãtes deſeri videtur à Deo, ſuſtinentq; dolorem non ſolum

 à crea-

à creatura impugnante, ſed etiam à creatore veluti negligente. Nam cum diuino fauore arridente patiuntur, cũ Deo ſe ꝓ illis oſtentante ac veluti patrocinante, dimicant, non eſt id magnum atq; præclarum, pluſq; voluptatis ac gloriæ habet ea pugna, quam ſudoris & ſanguinis. At vbi Deus ipſe fauere aduerſario videtur, & te tuoſq; labores contemnere, cum illius cauſa dimices, id demum perfectæ cuiuſdam patientiæ eſt, atq; immenſæ fiduciæ. Tunc audacter prorũpendum eſt in illas voces: *Domine, non ad te pertinet, quia perimus?*

5. Opportune ſuccurrere Deum in afflictionibus & periculis.

Sed cum maxime dormire videtur, vigilat amantiſſimus Pater, neq; vel minimũ patitur adijci ad id põdus, quod nos ferre poſſe cognouit. Itaque reſpondet ſuauiter vultu iucundo: *Non dormitabit neq; dormiet, qui cuſtodit Iſrael.* Reſpondet. *cum ipſo ſum in tribulatione.* Reſpodet, *Eruam te & honorificabis me. Ad vocem clamoris tui ſtatim vt audierit reſpondebit tibi.* Imo vero quod alias dicit: *Antequam clament, exaudiam.* Quanta dulciſſimi Patris cura, quis amor, quã attenta prouidentia. Nempe quod ait Paulus, *Fidelis eſt, negare ſeipſum non poteſt.* Sæpe mater infantulum tantiſper deſerit, vt eiulanti & ſe quærenti iucundior appareat: itaque ad ſe properantem anteuertit, ſinu excipit, amplexatur, ocellis lachrymas abſtergit, oſcula repetit, lac concupitum ſuauiſſime inſtillat. Tales parentis mores, tale ingenium. Ne igitur amittere velimus, quod monet Paulus, confidentiam noſtram, quæ magnam habet remunerationem. Si tamen guſtauimus Petri dictum, quoniam dulcis eſt Dominus: *Bonus enim*

Pſal.120. *Pſal.90.* *Pſal.49.* *Eſai.30.* *Eſai.56.* *2.Tim.2.* *Hebr.10.* *1.Pet.1.*

nim Dominus animæ quærenti illum. Auguſtinus exponens illum verſum, ſi dicebam motus eſt pes meus, miſericordia tua Domine adiuuabat me: adducit Petrum in mari fluctuantem, & Dominum Petro manum porrigentem, atque ait: *Mirum eſt quomodo probat Deus homines, ipſa pericula noſtra dulciorem nobis faciunt liberantem: dulcis illi Vtique factus eſt Dominus: eripiens eum à periculis, & ideo exponens ipſam dulcedinem Domini, exclamat dicens, Domine ſecundum multitudinem dolorum in corde meo exhortationes tuæ* (*ſic legit Auguſtinus, nos conſolationes legimus*) *iucundauerunt animam meam. Multi dolores, ſed multæ conſolationes, amara Vulnera ſed ſuauia medicamenta*. Certè accommodatè hæc Auguſtinus ad hiſtoriam hodiernam. Namque vbi periculum maxime incubuit, tunc Chriſtus exurgit, & imperat ventis & mari: *Et facta eſt*, inquit, *tranquillitas magna. Amen amen dico Vobis, quia plorabitis & flebitis Vos: mundus autem gaudebit. Sed triſtitia Veſtra Vertetur in gaudium. Iterum Videbo Vos: & gaudebit cor Veſtrum, & gaudium Veſtrum nemo tollet a Vobis.* Et facta eſt tranquillitas magna & omnes mirati ſunt homines, dicebantque inter ſe: *Quis eſt hic, quia mare & Venti obediunt ei?* Nempe: *Omnia oſſa mea dicent, quis ſimilis tui?* Quid quod non ſolum imperio tempeſtatem ſedauit, ſed etiam iactari ſe in mare voluit, vt iratū mare capitis ſui periculo nobis placaret. Nōne hic eſt veriſſimus Ionas, qui iuſſit ſe mitti in mare, vt tempeſtas conquieſceret? Nonne ipſe ſe Ionæ ſimilem propoſuit? Nonne canit ipſe, *Veni in altitudine maris & tempe-*

Aug ſuper Pſal 93.

Thren. 3.

Ioan. 16.

Pſal. 30.

Matth. 12.

Pſal. 68.

ſtas

ſtas demerſit me? O Chriſte amator hominum, tibi certè ſit gloria & imperium & laudes immortales pro collatis in nos tantis beneficijs.

IN DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM, CONCIO PRIMA

Simile eſt regnum cælorum homini, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Cum autem dormirent homines.

Matth. 13.

I. Scopus huius parabolæ.

SI quis eſt, qui huius parabolæ a ſaluatore propoſitæ ſeriem penitus perſpexerit, intelliget plane eo ſpectare vniuerſam, vt quandiu vita mortalis hæc manet, bonis malos doceat neceſſario permixtos eſſe. Itaque oportere tolerari, ſi nequeant ſine bonorum pernicie ſeparari, quouſq; ſupremo iudicio, pro meritis, quod decet vnicuique reddatur. Quas quidẽ tres res noſſe ac probe tenere, ad omnem Chriſtianę vitæ rationem magnopere refert. Sed nos modo primã illam tractabimus, bonis, inquã, malos eſſe admixtos, tum quã ob cauſam id Deus fieri ſinat, qui demum ſint mali maxime pernicioſi, bo-

bonorum ſcilicet ſpeciem mentientes. Atq; hãc quidem parabolam non modo Chriſtus attulit, ſed etiam explicuit: docuitq; quid ſingulæ eius partes declararent. Itaq; legem qui condidit, idem eſt etiam interpretatus. Quo officio functus eſt aliquando Dominus, neque tamen omnes aut plurimas parabolas ſuas enucleandas ſibi putauit: illud ſane præſtitit imperitiæ noſtræ, vt ipſius ductu diſceremus cæterarum etiam rerum ſimilitudines inueſtigare quemadmodum ſi notas aliquot occultas magiſter aperiat, cætera arcana diſcipulo, exemplo ſuo enodanda relinquat. Nam & intelligere nos certè quæ diceret, voluit: & difficultate nõnulla magis ad ſcrutandum excitari, quod accidant longe iucũdiora penituſq; hæreant, quæ noſtra exercitatione & labore ſumus aſſecuti. Quare partim facilia, partim etiam difficilia Scriptura diuina cõtinet, magna noſtra vtilitate, quod ſapienter Auguſtinus animaduertit. *Sunt*, inquit, *in Scripturis ſanctis profunda myſteria, quæ ad hoc abſconduntur, ne vileſcant, ad hoc quærũtur, vt exerceant, ad hoc aperiuntur, vt paſcant.* Et idem: *Obſcure quædã in Scripturis denſiſſimam caligine obducũt. Quod totum prouiſum diuinitus eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum, cui facile inueſtigata plerunque vileſcunt. Magnifice igitur & ſalubriter Spiritus ſanctus ita Scripturas ſanctas modificauit, vt locis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret. Nihil enim ferre de illis obſcuritatibus eruitur, quod non planiſſime dictum alibi reperiatur.*

Auguſt. in Pſal. 140. initio.

Idem lib. 2. de doctrina Chriſt. c. 6.

Primum igitur monitos nos Chriſtus vult, fruſtra hoc ſtatu mortalium bonum purum perfectum-

2. Malos bonis paſſim eſſe permixtos.

fectumq; quæri, cum ſint vbique malorum ſegete fruges bonæ refertæ. Neq; id culpa Conditoris, qui bona omnia condidit: nulla negligẽtia agricolæ, qui granum optimum ſeuerit: ſed aduerſarij potius inuidia, qui agrũm bene ſatũ, praua ſemente corrupérit. Atq; huius rei tenenda eſt valde ratio, ne vel bonos improborum ſocietate vituperemus, vel improbos bonorũ ſpeciepræ textuq, probemus. Auguſtinus ſane vbi de erudiendis ijs agit, qui ad fidem catholicam conuertuntur, inter alia illud ſummopere edocendos cenſet, permultos eſſe in Eccleſia non bonos, qui perdite viuant, flagitijs ac ſceleribus Chriſtianorum nomen dehoneſtent: ne legem noſtram ſanctam & integram de impuris quorundam Chriſtianorum moribus iudicent, atq; contemnant: neve eam cum ſuſceperint, ſcandalizentur & ad praua multorum exempla, cum occurrent, periculoſiſſimè impingant. Nam & legem ipſam ita tradere, cum ſit vera & iuſta & ſancta, multos ea indigne vti, quos in præſentia toleret, aliquando ſupplicijs dignis puniat. Quod de Eccleſia catholica dixi, eadem ratione de collegijs, ac ſocietatibus religioſis & pijs debet intelligi, ſiue clericorum, ſiue monachorũ, ſiue quorumuis aliorum Dei ſeruorum domicilia conſideres: nihil eſſe ita paruum, ita ſelectum, in quo non lateat aut etiam pateat admiſtio aliqua impuritatis & ſordium. Malos vbiq; bonis conſtant eſſe permixtos. Quid enim aliud illæ aliæ Saluatoris parabolæ ſibi volunt? An non id apertè indicat rectè illud à piſcatoribus tractũ ad litus, piſcibus æquè malis boniſq; refertum? An non in area illa Euangelica, granum paleæ copulatum, quod ſit ventilabro aliquando pur-

Aug. de catechiz. rudibus.

Matth. 13.

Marc. 3.

gan-

gandum? Atque eſt quidem palea vtilis area, qua interdum ab imbre frumentum defenditur: in horreo non eſt vtilis. Ergo in agro Domini mirari minime debemus, quod zizania tritico permixta cernantur. Ficus bonas, bonas valde Hieremias Propheta inuenit, malas vero, malas valde; ſed vtraſque pro foribus templi. *Et vos*, ait Chriſtus, *mundi eſtis ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum.* Quod ſi inter duodecim à Deo electos Apoſtolos Iudas proditor repertus eſt, ſi inter diaconos ſeptem ab Apoſtolis cæleſti operi præpoſitos, Nicolaus ſceleratus, quid miramur cõgregationibus monachorum & clericorum etiam ſuas fæces ineſſe? Quam ſapienter, quam pie Auguſtinus vbi probri quippiam domui ſuæ accidiſſe vidit, ijs ſe documentis & conſolatur & munit. *Quantumlibet*, inquit, *vigilet diſciplina domus meæ, homo ſum & inter homines viuo, nec mihi arrogare audeo vt domus mea melior ſit quam arca Noe, vbi tamen inter octo homines reprobus inuentus eſt vnus.* Et idem repetit de domo Abrabæ, de domo Iſaac, de domo Iacob, de domo Dauid, de cohabitatione Pauli Apoſtoli: ac tandem ita cõcludit: *Aut melior ſit quã cohabitatio ipſius Domini Chriſti, in qua vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior ſit poſtremo quam cælum, vnde Angeli ceciderunt.* Sapienter plane ac religioſe. Nec diuerſa Cyprianus: *Et Iudam*, inquit, *inter Apoſtolos Dominus elegit, & tamen Dominum Iudas poſtmodum prodidit. Non tamen idcirco Apoſtolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Iudas ab eorum ſocietate defecit: ſic & hic non ſtatim confeſſorum ſanctitas & dignitas comminuta eſt, quia quo-*

Hiere. 24.
Ioan. 13.
Aug. epiſt. 137 ad plebem Hipponenſem.
Cyprian. in tract. de vnitate Eccleſiæ.

quorundam fides fracta eſt. Itaq; conſolari ſe debent boni, cum diſſimiles improborum mores vident, quod eorum ſocietate nihil ſibi de virtute & laude depereat: nihil eorum vitijs fœdetur.
Ezech.18. *Anima quæ peccauerit*, inquit, *ipſa morietur. Fi-*
Ezech.14. *lius non portabit iniquitatem patris*. Item alio loco: *Si fuerint tres viri iuſti in medio eius Noe, Daniel, & Iob, viuo ego dicit Dominus, quia filium & filiam non liberabunt: ſed ipſi in iuſtitia ſua ſoli liberabuntur.* Valet ſane ea cogitatio ad comprimendam refutandamque ſtultam quorundam arrogantiam, qui ſe ideo ſanctos haberi volunt, quod in ſanctorum virorum familia numerentur. Quamuis enim vel Auguſtinus vel Hieronymus, vel etiam Franciſcus aut Dominicus tibi parens ſit, ſi ab eorum, quibus autoribus gloriaris, virtute & integritate abſis, nihil ea
Ioan.8. laude proficies. *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*, dicibat Chriſtus, qui genus Abrahæ iactabat Nec diſſimile Ioannis Baptiſtæ illud: *No-*
Matth.3. *lite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham: amen dico vobis potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Quo ſermone præclare docebat neque nobilibus prodeſſe maiorum virtutes, ſi ipſi denegerent vitæ inſtituto, neq; ignobiles ab eorũ, quorum imitẽtur facta, claritudine generis repelli. Quod de genere & familia dixi, id de ſocietate & cõtubernio debet intelligi. Non enim aut bono nocet malus contubernalis, quem non imitatur, aut malum iuuat boni ſocietas ſi ſunt facta cõtraria. De ſe Iob
Iob 30. ita confitetur. *Frater fui draconũ & ſocius Struthionum.* Quare nullus te improborum & nequam hominum cõuictus lędet, quorum facta nõ imitere. Dauid quidẽ vir per quam religioſus & fru-

& frugi liberos habuit improbos ac petulantes: fratres non admodum ſanctos atq; innocentes. Quare ſibi quiſq; caueat, atq; vti Paulus monet, probet opus ſuum, & non aliena vel laude glorietur, vel vitio mœreat: *Onus enim ſuum*, ait, *portabit vnuſquiſq;*. *Galat. 6.*

At quamobrem bonus Paterfamilias agrum ſuum paſſus eſt inſidijs inimici violari? cur zizanijs fruges defœdari ſiuit? An non poterat agro cuſtodes dare, ne inimico aditus eſſet? Nū fraudes eius & peruerſa ſtudia ignorabat? Nouerat plane inimici ingenium, atque eius fraudes poterat facile, ſi vellet, auertere. Permiſit tamen: atq; optima ratione permiſit, quòd fraudes aduerſarij ad ampliorem bonorum fructum tandē profecturas ſua miſericordia ſtatuebat. Auguſtini nota ſententia eſt, *Nec enim Deus omnipotens, cum ſummè bonus ſit, vllo modo ſineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi vſq; adeo eſſet omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo.* Quod alijs verbis dixit idem, *Melius iudicauit de malis benefacere, quam mala nulla eſſe permittere.* Recte ſanctus Cyprianus: *Obeſſe mali bonis nō debent, ſed magis mali à bonis adiuuari.* Itaq; quod mali homines ſint, id in bonorum cedit vtilitatem. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quiſnam igitur bonis vſus malorum? Primum qui eſt maximus, vſus exercitatioque patientiæ, ſine qua cuiuſuis virtutis quanuis præclaræ, exiguæ ſanè laudes ſunt. A bonis vero bonos iniurias & damna ſuſtinere non facile contingit. Prauorum autem non facta modo iniqua atque improba, ſed ſermo etiam aut ſuperbus aut petulans, vel etiam ipſa ſtudia deprauata & abſurda mirum in modum bonos ve-

3. Multas & magnas vtilitates capi ex permixtione bonorum ac malorum.

Auguſt. in Enchirid. c. 11.

Cypr. lib. 1. epiſt. 2.

Pſal. 54. xant, affligunt, cruciant. *Contriſtatus ſum*, inquit, *in exercitatione mea, & conturbatus à voce inimici & à tribulatione peccatoris*. Ne putetis, ait eo loco Auguſtin⁹, fruſtra eſſe malos. Et malorum impugnationem eſſe ſuam exercitationem dixit. Vidiſtis ſæpenumero argenteas lances cinere perfricari vel vitreos etiã cyathos furfuribus aut mordacibus alijs ramentis vrgeri: quę ſane vaſa, cum ita pérfricantur, videtur amplius ſordeſcere, verum peracta tota illa perfricatione, ſimul ex ijs acribus diluuntur, & longe amplius pulchriuſq; nitēt ac ſplendent. Sic profecto ſe habet purgatio iuſtorum quadam veluti confricatione ex ſocietate improborum. Accedit cum humilitatis non parua ratio, cum eorum quibuſcum verſamur, turpitudine cogimur erubeſcere: tum charitatis ſeges perampla in ijs adiuuandis, corripiendis, quoad licet, precibus quoq; pro iniquorum emēdatione, aſſiduis Deo offerendis, quod Chriſtus & docuit & præſtitit. Præterea illud diuina ſapientia prouidit, quoniam oppoſita ex dialecticorum præceptis, iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt, ampliorem futuram & iuſtorum claritatem, & Dei gloriam, cum in medio nationis prauæ & peruerſæ

Philip. 2. quod dixit Paulus, filij Dei tanquam luminaria

Cyprian. de Vnitate Eccleſia. quædam cæleſtia copioſius lucent. Quare Cyprianus *ampliorem ait hoc ipſo conſecutos bonos fidei ſua laudem, quod à malorum perfidia ſegregati à contagione criminis receſſerūt*. Et Auguſtinus quæſtiones Euangelicas tractans, ſic ſcribit: *Patientiſſimos & tranquilliſſimos reddit: quia boni dum adhuc infirmi ſunt, opus habent in quibuſdam malorum commixtione, ſiue vt per eos exerceantur, ſiue vt eorum comparatione, magna illis*

ex-

exhortatio fiat, & inuitentur ad melius. Et idem: *Bonus mali etiam inuiti vtiles ſunt.* Deniq; virtutes vacare plurimas atque otioſas eſſe oporteret, quarum officium proprie in malis cernitur, niſi mali eſſent, in quo velut campo ſe exercerent, atque excurrerent. Quænam enim eſſet miſericordia, ſi miſeri nulli exiſterent? quæ laus iuſtitiæ vindicatiuæ? quis zelus Dei, ſi nihil quod vel zelaret vel vindicaret, haberet? Nam de tolerantia & patientia, & longanimitate ſuperuacaneum eſt diſputare, cum vel vocibus ipſis in malorum ſe ſegete verſari declarent. Poſtremo prudentiæ ac ſapientiæ præcipuæ partes otioſæ in obſcuro relinquerentur, quippe cuiuis præſtantiſſimæ laudes ſint, malis occurrere, malorum conatus in melius vertere, malo denique bene vti: in quo diuina illa ſapientia ſingulari atque eximia ratione reſplendet. Quam philoſophandi rationem Scriptura ſacra nos docet, cum ita habet: *Contra bonum malum eſt, & cōtra mortem vita, ſic & contra virum iuſtum peccator. Et ſic intuere in omnia opera Altiſſimi. Duo contra duo, & vnum contra vnum.* Ecclеſ. 33. Hanc igitur quam Philoſophi oppoſitionem vocant, intueri licet, ſiue naturæ opera ſpectemus, elementis compacta qualitatibusque contrarijs, ſiue gratiæ munera conſideremus, vbiuis diſtinctione fulgentia fidelium & infidelium, bonorum ac malorum. Et cum ſit idem autor naturæ, gratiæque largitor, mirabilem eæ res ſapientiæ prouidentiæque diuinæ ſpeciem, atque eximium quoddam decus oſtendunt. Itaque primi omnium fratres Cain & Abel, hic pius, ille impius & parricida: in eodem ventre Rebeccæ Eſau & Iacob pugnant, nondum

editi in lucem, iam certaminis æmuli. Eadem Abrahę domus fratres habet Iſmael & Iſaac corrixantes, confligenteſq; ludrico tunc ſpectaculo, ſed quid natu grandiores agāt perſpicuo documento. Quare malos bonis, bonos malis permiſceri dum hæc ducitur vita; & ad diuinæ ſapientiæ laudem, & ad hominum etiam vtilitatem pertinere non dubium eſt.

4. Malos ſpecie bonorū quos zizania ſignificant, maxime eſſe perniciosos.

Sed quanuis ſapientia Dei recto conſilio malorū ſordes intermiſceri bonorum frugibus permiſerit, tamen fideles ſerui præſentia damna cernentes nō poſſunt non commoueri & rei indignitatem deprecari. Itaque occurrunt cōquerentes: *Domine nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?* Nam reuera dolore digna calamitas ea eſt, quod bonorum pulchritudinem & decus impuri & ſcelerati obſcurent atque deforment. Atque auget illud maxime cum non mediocrem dolorem, tum vero iuſtiſſimam iracundiam, quod improbi cum ſint, tamen bonorum ſpeciem & habitum præ ſe ferunt, vt vix queant diſcerni: qua pernicie nihil eſſe poteſt grauius. Id eſt enim ꝓprie zizanium. Id adnotauit Chryſoſtomus: *Illud profecto*, inquit, *diaboli artibus aſtutè fieri ſcire debemus, vt veritati ſemper errores connexi atq; inſerti per ſimilitudinem facile decipiant lectores. Propterea non alia ſemina, ſed zizania immixta dixit, quæ tritico ſimillima ſunt.* Neque vero inimicus immiſiſſe dicitur ſpinas, & tribulos, aut filicē aut lappas, quæ ſtatim omnia quā ſint à tritico aliena, oſtēdunt: ſed ſeuiſſe zizania quæ ſunt ſane primo exortu, tritico perſimilia, ac non niſi à peritis agricolis dignoſci poſſunt. Quod enim Græci zizanion, id Latini lolium

Chryſoſt. homil. 47. in Matth.

voci-

vocitant, ſpecie, vt dixi, & forma triticum mentiens, de quo Poeta:

Infelix lolium & ſteriles dominantur auenæ. *Virgilius*

Inter frugum peſtes lolium id Plinius numerat. Quocirca maxima eſt ea calamitas bonorum, ſummus dolor virtute præſtantium virorum, eſſe plurimos improbos & nequam ſpecie pietatis fallentes, quos dignoſcere vulgo non liceat, ea falſa virtutis imagine veræ virtuti perniciem plurimam afferentes. Nam lolium imprimis id habet, vt terram maxime occupet atque exugat, frugibus præripiens alimentum, id quod in aluearibus fuci inutiles faciunt, vt apũ labores defraudent, qui cum commodi coferãt nihil, fauos tamen ab alijs elaboratos vorant: & tamen agmini apum, quaſi grege de eodem ſint, impudenter ſe adiungunt. Quantæ vero miſeriæ ſit, hæc perturbatio rerum, bonorum malorumque commixtio, atque externa ſpecio factorum ſimili diſſimillima ſtudia, deplorat Salomon his verbis: *Sunt iuſti, quibus mala proueniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impij, qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant.* Atque in eodem libro poſtea: *Hoc eſt peſſimum, quod eadem cunctis eueniunt: Vnde & corda fideliorum hominum implentur malitia & contemptu in vita ſua.* Zizania ergo illa pericu-loſa ſunt, quæ ſub nomine Chriſtiano doctrinam ab Eccleſia catholica alienam afferunt: qui ſacras literas profitentur, & illarum autoritate ad peruerſa atque impia dogmata ſua abvtuntur. Plus longe ea zizania hæreticorum religioni nocent, quam apertæ ſpinæ paganorum. Zizania etiam habenda ſunt ij, qui religionem pietatemque præ ſe ferunt, cum ventri ſeruiant,

Plinius lib. 18. c. 17.

Eccleſ. 8.

Eccleſ. 9.

micus fecit. A diabolo omne malũ, peccatum o-ne à diabolo. Ille fecit in ſe primo, deinde in homine, ipſo etiã homine conſentiente. Hinc vniuerſa malorum ſeges, quæ nihil habet ſubſtãtię, nihil rationis aliud, quam bono priuare. Bene

Chryſolog. ſerm. 96. Petrus Chryſologus diſputãs de hodierna parabola: *Inimicus ſuperſeminauit zizania: non ſeminauit ſed ſuperſeminauit. Præcedunt creatoris bona, mala diaboli poſt ſequuntur, vt malum quod eſt ex diabolo, ſit accidens non natura.* Et idem. *Poſtquam eſt ipſe in dæmonem conuerſus ex Angelo, ne qua creatura in ſuo ſtatu cõſiſteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit.* Et illud etiam idem, *Deus omnia facit bona, bona valde. Nam quem Deus faciens vocauit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum: & hominem, quem Deus in paradiſo delitioſum collocauit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum quem Deus carni inſeruit per naturam, inimicus in parricidium per inuidiam commutauit.* Nẽpe inimicus ille ſponte ſua de amico factus eſt inimicus. Bonus à Deo cõditus, volũtate ſua redditus malus, mox malitiam ſuam deriuans in alios Angelos atque homines.

Ioan. 8. *Ille,* inquit, *in veritate non ſtetit, ille homicida eſt ab initio: ille mendax & mendacij pater.* Quare mendaces ac mali prauiq; homines: huius ſatoris fruges ſunt. *Filij ſunt nequam,* illius, inquam, nequam & ſcelerati parentis, à quo originem ducunt: quem imitantur, cui placent atque obſequuntur.

2. Malũ nõ ſemp vindicãdũ interdũ diſſimulãdum.

Offenſi igitur boni ſerui inuidia nequitiaque diaboli fruges Dei infeſtantis, ſtudia prompta operamque diligentem Domino offerunt, tanto malo procurando: *Vis, imus,* inquiunt, & *colli-*

colligimus ea? Zelum ſane probauit, ſed operam repudiauit ſapiens Paterfamilias: *Nequaquam,* inquit, *ne forte colligentes zizania, eradicetis cum eis ſimul & triticum.* Qua in re primum cõſideranda ac bene ponderanda eſt Dei patientia & lõganimitas, quã tãtopere Scriptura celebrat, quod tandiu ſuſtineat impios. Mirari ſe Petrus apud Clementem aiebat profundam Dei patientiam quæ Simonem Magum tanta peccantem diuturna diſſimulatione ferret. Atque huius diuinæ patientiæ duplex eſt ratio: partim enim ipſorum impiorum ſaluti tribuitur, ſi forte eos mali pœniteat, quemadmodum Paulus admonet: *An diuitias,* inquit, *bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* partim autem electorum bono conceditur, propterea quod exercitatione improborum, vt eſt à nobis alias explicatum, magnas vtilitates conſequuntur, tum vero ne impiorum ſegete euellenda, damnum ipſi quoq; non leue ſuſtineant, quod hic docet Paterfamilias. Nam tolerandis impijs quid fructus accedat ad iuſtos, Salomon declarat, *Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego cognoui quod erit bonum timentibus Deum, qui verẽtur faciem eius.* Iam vero ex ea quam diximus Dei patientia ac tolerantia, ij qui Rempublicam adminiſtrant, aut populo præſunt, aut collegij cuiuſque vel etiam familiæ curam gerunt diſcere opportune poſſunt ac debent, non eſſe ſemper mala omnia vindicanda, neque peruerſos ſemper tollendos. Itaque Cyprianus ſcribit: *Tũ deinde quantus arrogantiæ tumor eſt, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantiæ ſuæ quanta*

Clemẽs in Recognitionibus.

Rom. 2.

Eccleſ. 8.

Cypria. lib. 4. epiſt. 2.

ta iactatio, vt quis aut audeat aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit Dominus, vt zizania á frumento putet ſe poſſe diſcernere: aut quaſi ipſi paleam ferre, & aream purgare conceſſum ſit, paleas conetur á tritico ſeparare? Quibus tamen verbis Cyprianus nequaquam Eccleſiæ præſules cenſuit poteſtate idonea priuatos ad hæreticos coercendos dignisque pœnis prout res poſtulauerit afficiendos. Maxima prudentiæ pars, ſcire quæ punienda, quæve diſſimulanda ſint mala: quibus occurrere ſtatim incõmodis, quibus oporteat tantiſper cedere. Eſt enim imperitorum omnia velle corrigere: nihil vitij, nihil criminis ferre poſſe. Non eſt autem mediocris artis, cum medicus morbum ſinit agere ſua, vt medicamentum tempeſtiue admotum vim peſtiferam ſedare potius, quam excitare amplius videatur. Sunt vero impatientes ineptique ægroti, qui confeſtim omnibus deprauatæ valetudinis incõmodis pharmaco occurri volunt. Corripere qui opportune cupiat, debet interdũ peccantis facta non pauca diſſimulare. Fit enim non raro, vt reprehenſus deterior fiat, vel cum maiori aliorum damno curetur. Nauim qui gubernat, ſolet aliquando contrarijs fluctibus ferri ſinere, ne ſi gubernaculo tenacius oppoſito vim procellæ ſuperare non poſſit, cogatur obruere. Quæ autem ſint peccata toleranda, quæ vindicanda: quouſque diſſimulandum, quando ſeuerè & vigilantèr animaduertendum in improbos, res ſane eſt perdifficilis definire. Neque poteſt quiſquã ſuo vel ingenio vel doctrinæ ſatis fidere, cum ſit humanum etiam ſapientes hac parte ſæpe labi & errare. Itaq; diuinæ ſapientiæ lux imploranda erit, & ſtudio accenſo precandum.

dum. *Doce me facere voluntatem tuam.* Videmus *Pſal. 101.*
ſanctū Dauidem nefaria ac crudelia facta Ioab
diſſimulaſſe dum viueret, illa ſe ratione excu-
ſantem, *Ego autem ſum delicatus & vnctus Rex.* *2. Reg. 3.*
Vires ſibi nimirum deeſſe idoneas cauſabatur, *3. Reg. 2.*
vt militiæ ſuæ principem pro meritis ſeuerè ac-
ciperet. A quo tamen iam moriēs pœnas repoſ-
cere iuſtiſſimas, Salomon filio iuſſit. At illum *2. Reg. 1.*
qui Saulem à ſe interfectum nuntiabat, ne mo-
mento quidem paſſus eſt viuere, ſed à ſatellite
iugulari è veſtigio imperauit. Idem ipſe Dauid
aiebat, *In matutino interficiebam omnes peccato-* *Pſal. 100.*
res terræ. Oſtendens quàm ſibi eſſet curæ, quòd
reipublicæ præeſſet, eniti vt in ſceleratos ac pe-
ſtilentes omnes regia vindicta vigilaret. Ex quo
illud eiuſdem: *Vidi præuaricantes & tabeſcebam.* *Pſal. 118.*
At non eſſe aliquando gladium ſtringendum in
impios, ſed expectandum & conniuendum, a-
pud eundem reperies, ita canentem: *Deus oſten-* *Pſal. 58.*
*dit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, ne
quando obliuiſcantur populi mei. Diſperge illos in
virtute tua.* Occidi vetat, ſed exulare iubet, quo
fideles populi pœnæ eorum conſideratione pro-
ficiant. Quod de Iudæis intelligit Auguſtinus.

Sed quæ ſit in differenda pœna & toleranda perueſitate ratio tenenda, demonſtrat ſatis ſermo ipſe Euangelicus Patrisfamilias. Cum enim ſerui promptam operam obtuliſſent euellendis zizanijs, dixiſſentque: *Vis imus & colligimus ea?* Reſpondit ille, *Non: ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis ſimul & triticum.* Quibus verbis oſtendit, cū mali puniri non poſſunt, ſine grauiore damno bonorum, potius tolerandos eſſe. Expectandum idoneum tempus, inte-

3 Tunc in malos animaduertēdum cum boni nihil inde damni patiantur.

Apoc. 22. interim illud habere locũ. *Qui iuſtus eſt iuſtifice-tur adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Itaque ſi in innoxiam ſæuiendum eſt, ſatius eſt etiam noxio parcere, quam pari clade imparem cauſam perſequi. Titum Romanum imperatorem Ioſephus hiſtoricus narrat, cum Giſcala ciuitas illius imperio infeſtiſſima fideles nonnullos vna cum hoſtibus contineret, cædem ac populationem militi interdixiſſe ne ad immeritos ſupplicij acerbitas perueniret: *Meliuſque*, inquit, *noxium relinquere metu ſuſpenſum, quam immeritum quenquam cum eo perdere exiſtimabat. Sine cauſa enim morientium pœnas, corrigi nullo modo poſſe.* At vero cum noxij plecti ſine innocentium damno queunt, vel potius ad bonorum vtilitatem pertinet vindicatio malorum, nullo modo prohiberi ſunt ſerui intelligendi purgare agrum ſterilem. Si enim zizania colligere licet, nullo eradicato tritico, non dubium eſt, quin Paterfamilias gratam eam ſeruorum operam ac diligentiam ſit habiturus. Hæc igitur tota ratio eſt puniẽdi hæreticos: qui ſe hac parabola Euangelica falſo tuentur. Lutherus quidem atque Caluinus ac cæteri horum ſimiles, contra hoc præceptum Euangelicum facere Eccleſiam contendunt, cum in hæreticos animaduertit honoribus, fortunis, vita quoque interdum priuando. Interim ijdem ipſi criminatores Eccleſiæ Catholicæ, egregiè in eos animaduertunt, qui ſuis dogmatibus cõtradicunt. Videas Lutheranos furere in Caluinianos: hos quoque vſque ad flammas perſequi Puritanos. Verum miſſis iſtis ſtolidis Eccleſiæ accuſatoribus, quid in cauſa ſit ipſa, videamus. Diuus quidem Auguſtinus ad Vincentium Rogatianum

Ioſeph. de bello Iuda. li. 4. cap. 4.

Aug. epiſt. 48. ad Vincentium.

num hæreticum ſcribens, fatetur ſe aliquando in ea fuiſſe ſententia, cum hæreticis ratione & diſputatione agendum, à vi & vindicta temperandum, vt ſit eorum conuerſio voluntaria, nõ inuita. Cæterùm legum imperialium mirabilem vtilitatem expertum, quæ bonis ac libertate hæreticos ſpoliarent, ceſſiſſe veritati, ipſoque vſu copioſe edoctum, parum proficere diſputationes, ſupplicia multum apud hæreticos. Ad Bonifacium vero comitem ſcribit his verbis: *Quis autem veſtrum velit non ſolum aliquem hæreticorum perire, verumetiam aliquid perdere? ſed aliter non meruit habere pacem domus Dauid,* *Ad Bonifacium comitem epi. 50.* *niſi Abſalon filius eius in bello, quod contra patrẽ gerebat, fuiſſet extinctus: quanuis magna cura mandauerit ſuis, vt eum quantum poſſent viuum ſaluumq; ſeruarẽt, & eſſet cui pœnitenti paternus affectus ignoſceret. Quid autem ei reſtitit niſi perditum flere, & ſui regni pace acquiſita ſuam mæſtitiam cõſolari? ſic ergo Catholica mater Eccleſia, ſi aliquorum perditione tam multos cæteros colligit, dolorem materni cordis lenit & ſanat tantorũ liberatione populorum.* Quam Auguſtini vſu & exercitatione comparatam ſententiam non modo S. Thomas vniuerſaque Theologorum ſchola ſequitur, ſed etiam Catholicæ Eccleſiæ autoritas diuturna conſuetudine cumulatiſſimè probat. Tantum enim abeſt vt hęreticorum punitio cũ piorum & Catholicorum detrimẽto fiat, nihil vt ſit ad retinendũ in officio & pietate populum Chriſtianum vtilius & ſalutarius. Quã ob rem ſi qui ſunt Sãcti Patres, qui aut hęreticos puniendos non cenſuerunt, aut parabolã hanc ad eos tolerandos accõmodauerunt, intelligẽdi proculdubio ſunt, cũ ea tẽpora vigebant, cum

ſine

ſine multo piorum detrimento impij tolli de agro dominico euelliq; non poterant. Alioqui quam ſit Deo gratus zelus, quam ea probata opera, quæ infideles & impios impune abire non patitur, apertè declarat ſcriptura diuina, cum in Apocalypſi Epheſum Epiſcopũ eo nomine valde

Apoc. 2. commendat & laudat: *Scio*, inquit, *opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes ſuſtinere malos: & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces.* Cõtra, Epiſcopum Pergamenum acriter arguit cenſura cœleſtis, quod impiæ doctrinæ ſectato-

Apoc. 2. res in ſuo grege agere paſſus ſit. *Habeo*, inquit, *aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcãdalum coram filijs Iſrael, edere & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinã Nicolaitarum.* Paulus

1. Corin. 5. vero præterea docet, quã ſit noxium fidelibus & pijs conſortium infidelium atq; impiorum. *Neſcitis*, inquit, *quoniam modicum fermentum totã maſſam corrumpit? Auferte malum ex vobis ipſis*, hoc eſt impurum ac nefarium hominem ſegregate è cœtu veſtro, ne alios inquinet & contaminet. Quare non ſolũ hæretici puniendi ſunt, & ex Catholicorum conuentu exterminandi,

3. Reg. 15. quod vbicunque viribus præſtat Eccleſia facit,

Aug. lib. 3. contra epi. Parmenianica. 2. refert 23. d. q. 4. ca. cum quiſque & ca. Non poteſt. verumetiam flagitioſi ac ſcelerati homines, qui cæteros corrumpere morum impuritate atque licentia poſſunt, diligenter inquirendi, dignaque pœna coercendi ſunt, quod faciebat Dauid, quod Ioſias diligentiſſimè præſtitit, & Aſa ille qui effæminatos de terra exterminaſſe cũ magna laude commemoratur. Totum autem hunc locum Euangelicum Aurelius Auguſtinus egregie explicat & confert in pauca ſcribens aduer-

ſus

ſus Parmenianum hæreticum. Verba recitabo. *Satis oſtendit cum metus iſte non ſubeſt, vt cum zizaniis eradicetur ſimul & triticum, ſed omnino de frumenti ſtabilitate certa ſecuritas manet, id eſt, quando ita cuiuſque crimen notum eſt, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplina, in qua tanto eſt efficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior fuerit obſeruatio charitatis. Cum vero idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis reſtat, niſi dolor & gemitus, ſic igitur miſericorditer corripiat homo, quod poteſt: quod autem non poteſt, patienter ferat. Turba autem iniquorum cum facultas eſt, generali obiurgatione ferienda eſt, & cum facultas datur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo. Nam ſicut ſeparata ſæuire, ſic in ipſa congregatione obiurgata, gemere conſueuit.* Hæc Auguſtinus omnia omnino excellenter atque diuinè.

In tempore meſſis dicam meſſoribus, colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum. Habent ſuum diem iudicij, quę nunc vidētur ſine iudicio prętereri. Qui nūc diu diſſimulat, aliquando tandem collecta tāta malorum multitudine, erumpet in furorem. Nam ſi alia eſſet nulla, certè hæc vna ſatis eſſe deberet, vitæ futuræ demonſtratio, quod nunc tam ampla improborum ſeges vt velit agat, neque ſupplicio digno accipiatur, quæ res à diuina prouidentia & iuſtitia alieniſſima ſit. Ergo tempus aderit meſſis. *Meſſis*, inquit, *conſummatio ſæculi eſt: meſſores autem Angeli ſunt.* Quam ampla, quam terribilis meſſis illa. Primus ipſe Dei filius

4. In ſupremo iudicij die in improbos acriter vindicādum.

filius hominum & Angelorum Dominus Ieſus Chriſtus falcem capiet, vt ſignum det meſſorib⁹ rei gerendæ, cum ſit opportunum. Ad eum modum deſcribit Ioannes: *Et vidi & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis, habẽtem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam. Et alius Angelus exiuit de templo clamans voce magna, ad ſedentem ſuper nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora, vt metatur, quoniam aruit meſſis terra. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.* Manipulos autem ea meſſe collectos in aream comportandos ſcriptura item docet, cum in vallem Ioſaphat Ioel Propheta prædicit in iudicium gentes cunctas coituras. *Conſurgant*, inquit, *& aſcendãt gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mitte falces quia maturauit meſſis.* Hæc Ioel. Iubet autem Dominus manipulos colligi, vt qui ſunt generis eiuſdem ſimul colligentur: ne permixti alijs alij fortuito ferantur, vt nunc fit. Itaque & ſceleratos à ſanctis diſiungi neceſſe erit: & inter ipſos impios diuerſas etiam eſſe ſtrues & faſces, vt ſunt cauſæ diuerſæ. Implebitur illud Eſaiæ: *Et congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum & claudentur ibi in carcere.* Erit flagitioſorum cohors, erit ſuperborum & crudelium: ibi cum Iuda proditore auari, cum Simone Mago ſacrilegi, cum Zambri Cozbi impuri ſcortatores copulabuntur. Habebunt pænarum ſocios, quos ſcelerum duces ſunt ſequuti. Inflammabit manipulos hoſce infelices æternum incendium: ardebunt nefarij diuini iuris violatores, nullo ſempiternis ſupplicijs expectato exitu.

Apoc. 14. *Ioel 3.* *Eſai. 24.*

tu. Pira illa gehennæ remittet de immenſa vi nihil: cruciare atque vrere ceſſabit nunquam: quid enim ceſſet cum flatus Domini ſicut torrēs ſulfuris ſuccendat eam, teſtimonio ſi eſt credendū Iſaiæ Prophetæ? *Eſai.30.* Quapropter fratres, cum datur & tempeſtiuum eſt, ſe noſtrum vnuſquiſque diſcutiat, reprehendat, iudicet, plectat: quicquid eſt vitij reſecet, puras fruges ac fœcundas virtutum Chriſto paret. Ne cum in nos negligentem ipſi cēſuram exercuerimus, cogamus ſummum iudicem duram atque acerbam pronuntiare ſententiam. *Si noſmetipſos diiudicaremus*, Pau- *2. Cor. 11.* lus ait, *non vtique iudicaremur*. Quod ſi ea conceditur permutatio, vt iudices ipſi in noſtra cauſa eſſe poſſimus, certè amentiæ erit extremæ, ſeueriſſimum potius iudicium illius diei magno noſtro malo expectare malle.

IN DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM, CONCIO PRIMA

Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis. Matth. 13.

EVANGELICVM regnum idcirco grano ſinapis Dominus ſimile eſſe perhibuit, quod ex anguſtis tenuibusq; ingentes progreſſus ſuſceperit. Nam legis Moſaicæ ſtatus initia habuit ampla & præclara, incrementa non item.

1. Euangelicum regnum ex paruis initijs incrementa cæpiſſe maxima.

Magnis enim in Ægypto editis ſignis, exercitu Pharaonis mari rubro demerſo filij Iſrael ingẽti manu ſimul ingreſſi ſunt iter in Paleſtinã. Legẽ terribili fragore & incredibili maieſtatis ſignificatione acceperunt. Contra Euangelica exordia parua, deſpicabilia, vulgaria: homines ſcilicet pauci numero, opibus nullis, opinione ſapiẽtiæ vacui, metu Iudæorũ latitantes. At his initijs tã anguſtis regnũ Chriſti in quantã magnitudinẽ cito ſe ſuſtulit? Breui orbẽ terrarũ videmus eſſe

Chryſoſt in expoſit. Euangel. cõplexum. Vt enim dicit Chryſoſtomus: *Imbecilliores cæteris omnibus atq; minores erãt Apoſtoli, verũ quia in ipſis magna erat virtus, fama eorum vbiq; terrarum floruit. Exiguitatem eorũ poteſtis*

Luc. 12. *cognoſcere ita ſuos alloquẽte Chriſto: Nolite timere puſillus grex.* & quidem ouiũ imbellium vel agnorum grex: non leonũ inuicta acies. Itaq; hos eſſe contemptos à Phariſæis & ſcribis conſtat,

Actor. 4. doctis videlicet & religionis opinione præſtãtibus. *Comperto*, ait ſcriptura, *quod homines idiotæ eſſent & abſq; literis.* Talia fuere primordia, ſed

Pſal. 18. qui progreſſus? *In omnem terrã exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorũ.* Paulum audite magnifice verbi Dei glorioſum curſum prædi-

Rom. 10. cantem: *In verbis veritatis Euãgelij, quod perue-*

Coloſ. 1. *nit ad vos, ſicut & in vniuerſo mũdo eſt, & fructificat & creſcit.* Et granum ſinapis exiguum toto orbe propagatum atq; dilatatum. Fuit nimirùm diuinæ illius ſapientiæ conſilium, quod idem Apoſtolus commendat. *Videte vocationem veſtram fratres: quæ ignobilia*, inquit, *ſunt mundi & contẽptibilia elegit Deus.* Quo conſilio? *Vt non glo-*

1. Corin. 1. *rietur omnis caro corã Deo.* Ita enim maximè Dei fuiſſe opus proprium, nõ hominũ perſpicuè intellectũ eſt. Hic n. eſt ille fonticulus perexiguus

quem

quem vidit Mardochæus creuiſſe in fluuiū, & in aquas plurimas redundaſſe. Hic ille lapis, quem eſt intuitus Daniel prodigioſam ſtatuam Nabuchodonoſoris comminuentem, & in montem euadentem, qui terram ſua magnitudine impleuerit. *Lapis,* inquit, *qui percuſſerat ſtatuā, factus eſt mons magnus & impleuit vniuerſam terram.* Rei eius interpretationē ex ipſo Daniele petere licet ad hunc modum viſa exponenti: *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnū quod non diſſipabitur in æternum, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hæc, & ipsū ſtabit in æternū.* Ac reliqua ſane regna initia habuere magnifica, exitus miſeros: Chriſti regnū paruo principio, fines obtinuit immenſos, ſtabilitate ſempiternum, magnitudine mundo par, vi & potentia cætera omnia ſubigens ſibi. Monarchiam Aſſyriorū Nabuchodonoſor alio nomine Belus fundaſſe perhibetur: Cyrus alterā Perſarū ac Medorum: tertiā Græcorū Alexander Magnus: ſupremam & maximā Romanorū Imperatorū Iulius Cæſar, quo nemo vel ſæpius pugnauit, vel felici' vicit. Hi omnes duces ac Reges quanto cū ſtrepitu, quā ſpectāda pompa inuecti? Chriſtus vero noſter ſilentio, patientia, humilitate vicit. Non aquilas, nō leones, non chimæras præferri inſignibus: & vermiculum potius ligno irrepentem, inſignia ſua eſſe voluit. Crucem nō dedignatur, quam ſubijt, inde hoſtes omnes profligaturus. Sic enim diuinis literis de Chriſto ſub Dauidis nomine conſignatum legimus: *Dauid ſedens in cathedra ipſe eſt quaſi vermiculus ligni tenerrim': & interfecit octingentos impetu vno.* Aquilæ certè illæ felices Romani Imperij nequaquam eo

Eſther.13. *Dan.2.* *2.Reg.23.*

vſq; terrarum euolarunt, quo crux Chriſti progreſſa eſt. Num immeritò vobis videtur ſinapis grano ꝙ tenui ſemine in amplam arborem creſcat, regnum Euangelicum adaptatum? Nam ꝙ aues cæli nidificare dicit in ramis eius, ſignificat plane, elata etiam ac præclara ingenia philoſophorum atq; ſapientium, tum opes ſuperbas regum, Principum præpotentium, in Eccleſiæ Chriſtianæ gremio conquieſcere, atq; ex ea ſibi doctrinæ ſalutaris victum quærere. Etenim licet pauperes & plebeios, vileſq; potius elegerit, tamen voluit ſapientes quoq; ac nobiles, diuiteſque, Euangelio cedere, victaſq; manus dare, quo Dei verbi victoria eſſet illuſtrior. Itaq; videmus Paulum Sergium Procõſulem virum prudentẽ

Actor. 13. & grauem, videmus Dionyſ. Areopagitã Athe-
Actor. 17. nis ſapientiæ laude pręſtantem Euãgelio ſuba-
Actor. 4. ctum, Gamalielem legis Moſaicæ multa peritia & canitie venerabilem, Nicodemum Sinagogæ principem videmus Euangelicæ ſimplicitati literarum ſuarum faſces vltro ſummittere. Nonne volucres dicas has in ſinapis ramos conceſſiſſe? Quid innumeros alios proferam viros immortali gloria dignos? quid Iuſtinum philoſophum, eundem mox martyrem Chriſti? quid naturæ miraculum Aurelium Auguſtinum, ex acerrimo Eccleſiæ hoſte ſummũ Eccleſiæ Chriſti propugnatorem & ducem? Quid Conſtantinum magnum? quid cæteros loquar imperatores Romanos crucis Chriſti inſigne geſtantes? Nonne volucres cœli hæ ſunt alto & pernici volatu prędítæ, quæ tamen ſalutari cõſilio alas demittant, ac ſe in tuta arbuſculæ noſtræ opaca recipiãt? Præclara certæ ſinapis incremẽta videtis, quæ tot auibus nidificãdi facultatem præbeant.

Quod ſi rem attentius cōſideretis, perſpicietis profecto, quam rationem iniuit Eccleſiæ ſuæ fundandæ, eandem in ſingulis Eccleſiæ partibus inſtituēdis tenuiſſe Chriſtum. Religionum initia fere exigua anguſtaq; fuere, progreſſus illuſtres & magni. Franciſcus olim mercator ſecularis, quò perduxit ordinem minorum nomine, re magnorum? Dominicus Canonicus regularis toto orbe familiam prædicatorum amplificauit. Benedictus diu tectus & latens quot Pontifices Eccleſiæ dedit? quot doctores mundo? quot martyres, quot cōfeſſores cœlo? Et noſter Ignatius militari potius quam literario aut religioſo cultu inſtitutus, & doctrinæ & religioni non ineptam Societatem peperit. Nuper in noſtra Hiſpania fœmina virorum magiſtra & dux diuinitus effecta, Tereſſia inquam illa, quæ excalciatorum domicilia monachorū, non modo excalciatarum virginum collegia excitauit. Quanta hæc Dei noſtri gloria? quā apertè magnitudinē conditoris exigua iſthæc in ſummum perducta prædicant? *Qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquā ea quæ ſunt.* Cui ſit pinde facile & expeditū paucis vincere ac multis. *Quis Deus ſimilis tui?* Propheta quidam exclamat. Addo præterea in ſe etiam ipſo poſſe quenquā noſtrum eandem Dei magnificentiam perſpicere: ex tenui initio quanta ſeges? Conuerſio enim ad vitam Deo dignā facillimo fere initio conſtitit. Vno verbo concionatoris es ictus: pupugit te vocula neſcio quæ libri quem legebas: moleſtiæ quippiā mundana vanitas attulit: cœpiſti tędio affici vitæ ſæcularis. Audiſti ſociū cœnobiticū habitum induiſſe, parem te illi fore venit in mētem. Granū profecto ſinapis agnoſcas, ſi primos tuæ ſalutis exortus

2. Quod Eccleſiæ contingit, vt ex tenui initio ad tantam magnitudinem ſurgeret, id accidere partibus, imò ſingulis filijs Eccleſiæ.

Rom. 4.

1. *Reg. 4.*

Mich. 7.

memoria repetas: arborem non exiguã ex tenui ſemine propagatã confitearis, cum quantũ inde vtilitatis accreuerit, prudenter expendas. Itaque dum eſt ſemen exiguum, caue negligas, caue vilipendas. Preces faciebat Elias pluuiæ impetrãdæ: puer ſpeculabatur cœleſtem faciem. Quid intueris puer? quid tandem, edito. Poſt moræ

3. Reg. 18. paululum. *En*, inquit, *nubecula parua aſcendit de mari quaſi veſtigium hominis*. Rem nullius pretij opinabatur, quid Elias? *Sonus*, inquit, *magnæ pluuiæ eſt*. Nubecula videlicet paulatim extendi & cælum tegere viſa eſt, quo tantũ imbris eſt datũ terræ, vt Rex currum accelerare coactus ſit, ne magnitudine pluuię obrueretur. Talia ſane ſunt Dei opera, tales ex paruo initio proceſſus. Quãobrem ſi quis diuinæ vocationis ſemina acceperit, videat, ne quanuis tenuia & anguſta contẽnat: foueat potius diligenter, & ſeruet, futurum certò ſciat, vt in magnũ molem diuinæ ſinapis granum ſe breui attollat, cuius ſi ductum ſequatur, ad magnos ac mirabiles prouentus certò perueniet.

3. Sinapis acrimoniã in agitatione diuini verbi ſentiri.

Quanquam ea quam expoſui, præcipua ratio eſt, cur grano ſinapis Chriſtus Euangelium cõpararit, & tamen alia etiam valde conueniens, quod nimirum granum ſinapis mole minima, minuta admodum cum res ſit, vim tamẽ & acrimoniã cõtinet maximam. Ambroſius ſanè rem

Ambr. ſer. 1. eam tractans ita diſputat: *Granum ſinapis magnum eſt, ad cuius ſimilitudinẽ fidem habere compellimur. Magnum autẽ dixerim, non ſpecie ſed virtute, & fidei qualitate non oleri comparandũ,*

Amb. li. 7. in Lucam. *ſed vigore acrimoniæ coæquandum*. Et poſt pauca: *Vt mirũ ſit in tam friuolis granis tantũ ignẽ fuiſſe concluſum*. Idem ſcribens in Lucã. *Granũ ſinapis*

res

res eſt vilis & ſimplex: ſi teri cœperit, vim ſuã fundit: Fides quoq; primò ſimplex videtur, ſed ſi teratur aduerſis, gratiã ſua virtutis effundit. Magnæ virtutes ſunt, quas ineſſe ſinapi phyſici ſcribunt. Pytagoras quidem aſſeruit, nullum eſſe ſemen, cui tantum igneæ naturæ virtutis ſit. Plinius & multa & mira de ſinapi prædicat. Veneno eſſe contrarium, capiti mirificè prodeſſe, tum pecto-ri tum ſtomacho egregium: frigiditatibus magnopere mederi, fluxiones noxias curare, vnguentis aptum, oleo idoneum, condimento præſtans, cibo ſalutare atq; appetendũ. Ex qbus quidem omnibus per multa poterat diſputatio texi, ꝙ in verbum Dei eæ omnes virtutes conueniant: cum verbo Dei omnes morbi pellantur ſcriptura teſtante: *Etenim neq; herba neque malagma ſanauit eos, ſed tuus Domine ſermo, qui ſanat omnes.* Confirmat etiam mirificè, atq; accẽdit animum, omnia frigora timoris humani depellens: *Omnis ſermo Domini*, inquit, *ignitus: clypeus eſt ſperantibus in eum.* Habet etiam iucunditatem & cõdimentum ſuũ, quo difficilia etiam facta ſuauia fiunt. *Vt det gratiam*, inquit, *audientibus*. ſed illud præcipuè conſiderandum, nihil eorũ quæ diximus multa ac præclara præſtare, niſi tritum atq; contuſum. Quo vero terit, vehementius, eo amplius igneſcit & vrget. Pulchrè Chryſologus: *ſicut in integritate grani ſinapis, ſinapis virtus habetur occulta, apparet vero virtus eius vehementiſſime, ſi teratur: ita Chriſtus corpore teri voluit, qui ſuam noluit latere virtutem.* Ambroſius copioſe atq; ornatè: *Granum ſinapis vbi teri cœperit, ſtatim odorem ſuum acrimonia exhibet, cibum flammei ſaporis exhalat, & tanto feruoris calore ſuccenditur & cætera.* Quas

Plin. lib. 19. cap. 8. & li. 20. cap. 22.

Sapien. 16.

Prouer. 30.

Coloſ.

Chryſol. ſermo. 98.

Ambro. ſermo. 1.

cauſæ eſſe putatis, quod nonnulli audita cõcione pœnitentiam agunt, ſæculi vanitates deſerũt, vitã monachi inſtituunt, cum permulti eadem audientes nihil moueãtur, nihil de priſtina impuritate remittant. Alij nimirum cogitãt & verſant apud ſe, quæ audierunt. Itaq; grana ſinapis terunt: alij integra vt acceperunt, obliuioni reddunt. Cur Franciſcus Euangelio audito, cur Antonius ſtatim ſæculari omni abiecta pompa in deſerta conceſſerunt, vitam Angelicam ingreſſi ſunt? Nempe vim verbi intus agitati ſenſerunt, acrimonia illa ſalutari perfuſi ſunt. O mirabilem certè diuini verbi potentiam, vtinam Euangelica grana in noſtræ intelligentiæ veluti pila cõtunderemus, iterum atque iterum meditatione ſubigeremus diuina myſteria, excitarent profectò mirabilem feruorem, vim illam ſuam igneam exhalarent. Videas pleroſq; Theologos, cathedris præfectos ſcripturæ, Eccleſiaſticas præbendas magiſtrales obtinentes, videas clericos & regulares paſſim de ijs cœleſtibus rebus multa ac præclara diſſerere: eoſdem ita frigidos ſentias, vt nihil eorum oratione commoueãris, nihil actibus perſpectis incaleſcas. Quid hoc rei *Rom. 2.* eſt, vel monſtri potius, cum ignem agitent, ſic algere? ſed ſinapim videlicet multã habent congeſtam, ſaccos plenos, ſinapim eandem non terunt, non contundunt. Itaque nihil illius calore afflantur, nihil acrimoniæ ſentiunt. Spiritum non redolent, Dei ignem non habent, de mortificatione, de oratione, de Chriſti imitatione nihil ad eos. Ergo libri tot, commentarij, ſcripta quibus ſcatent: ſacci ſunt ſinapi pleni ſed terere piget. Vendere malunt alijs quam ipſi vti, quod faciunt Pharmacopolæ. Hoſce

Paulus coarguit. *Qui alium doces, te ipſum nõ doces, qui glorıaris in lege, per legis prauaricationem Deum inhonoras.* Attamen fratres, *non auditores legis neq; doctores, ſed factores legis iuſtificantur apud Deum.* Quare mihi credite, verbi diuini quod accepiſtis, vim & potentiam perſpicietis, ſi vſu & exercitatione eius periculum feceritis.

4. Verbum Dei ſic eſſe ſalutare vt tamen mordeat, more ſinapis.

Hierony. in Matth.

Ambr. ſer. 2

Nunc ad ea quę de ſinapi attulimus, illud adijciamus quod eſt conſideratione digniſſimum, ita eſſe ſinapim vtilem ac ſalutarem, ita etiam iucundam & cibo expetendam, vt mordeat tamen & pungat, vſque eo, vt ſæpe lachrymari cõpellat. Rem dico nemini ignotam, quam ſæpe eſtis experti. Hieronymus vel ob id maximè vult doctrinam Euangelicam ſinapis grano collatam. Quid Ambroſius? Præclare admodum philoſophatur ea de re. *Nam ſicut cum ſinapis, inquit, ſuccum ſumimus, vultu contriſtamur, fronte contrahimur, ad lachrymas promouemur, & ipſam ſalubritatẽ corporis noſtri cum quodam fletu auſteritatis accipimus, & tunc magis ſani efficimur, cum amplius deploramus. Ita ergo cum fidei Chriſtianæ mandata percipimus, contriſtamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipſam ſalutem noſtram cum quodam fletu ac mœrore conſequimur.* Sapientia igitur huius ſæculi dulce potius quoddam, ſed flaccidum & inutile ſapit: quod poetica, quod hiſtoria, quod oratoria, quod philoſophia denique humana continet mellitis magis granis ſimile eſt, ſed quod ad ſalutem nihil conferat, quod acrimoniæ nihil habeat, ſiue Tullium, ſiue Virgilium legas, ſiue Platonem aut Xenophontem, nihil quod ſpiritum accendat, reperies. *Doctrina Philoſophorum*, ait Hieronymus, *nihil*

Hierony. in expoſit. Euangelij.

nihil mordax, nihil viuidum, nihil vitale demonſtrat, ſed totum flaccidum marcidumq́; & mellitum ebullit in olera & in herbas, quæ cito areſcunt & corruunt. Itaque compungere animum, ſalutares ciere lachrymas, deſiderium virtutis accendere, id planè proprium eſt Chriſtianę doctrinæ: diuina ſinapis id modo efficit. ***Simile eſt regnum cælorum grano Sinapis.*** ſic plane Ioannes Baptiſta prædicabat: ***Pænitentiam agite***: Sic ipſe Chriſtus, ſic Chriſti imitator Paulus. ***Prædicans***, inquit, ***in Deum pænitentiam***, Ezechiel Propheta volumen ſibi diuinitus oblatum cum voraſſet, illius vim & acrimoniam intus ſenſit. ***Amaricatus***, inquit, ***eſt venter meus.*** Nec diſſimilia Ioãnes de ſe perhibet. Ea demum eſt ſinapis cæleſtis ratio, vt pungat, vt mordeat, vt viſcera penetret, lachrymas excitet. At nunc ſinapim quidem amant homines, de multo melle imbutam vel dilutam potius, aut muſto tantopere infertam, vt nihil pene habeat vigoris ſui. Nullos, inquam, aculeos, cupiunt prædicatorum, nullos confeſſorum, nullos conſiliariorum: ſed eos ſequuntur & captant, qui ſuauiores facilioresq́; exhibent: qui omnia concedunt, omnia condonant, omnia licere patiuntur. Auſteros obiurgatores oderunt, vera dicẽtes, niſi fucata ac minimè pungantia non ferunt. Hi iudices hi magiſtratus: quibus crumenæ explendæ, potius quam Reipublicæ purgandæ cura ſit. ***Argentum tuum***, inquit Propheta, ***verſum eſt in ſcoriam: vinum tuum mixtum eſt aqua. Principes tui ſocii furum: omnes diligũt munera, ſequuntur retributionem.*** Id ſcilicet mel eſt quod ſinapim debilitat, ac propèmodum extinguit, quæſtus, commo-

Actor. 20.
Ezech. 3.
Apoc. 10.
Eſai. 1.

modi, compendij ratio. Eo reſpectu tanquam vinum aqua permixtũ roboris habet nihil. Tales eſſe principes conqueritur Propheta, quos munera captare intelligit, eos facile fures aut furum ſocios pronunciat. Nam de miniſtris Euãgelij dolendum ſerio, quod applauſum humanũ quærant, quod gloria vulgari capiantur, quod ſe totos palato hominum potẽtium accommodent, de quibus ſermo propheticus habet: *Filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, nolite videre: & aſpicientibus nolite aſpicere nobis quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Næ iſti non ſinapim, ſed ſapam quærunt. At non talis Paulus ſed meram auſteramque ſinapim, vinum nequaquã dilutum ſed meracum afferre ſe profitetur. *Non ſumus*, inquit, *ſicut plurimi cauponantes ſiue adulterantes verbum Dei: ſed ex ſynceritate coram Deo in Chriſto loquimur.* Tales verbi miniſtri cõpunctionem & lachrymas cient, qui non laudes auditorum, ſed emendationem amant, non præconijs eloquentiæ, ſed vitæ melioris mutatione delectantur, quibus illud denique Hieronymi, ſedet animo. *Lachrymæ auditorum, laudes tuæ ſint.*

Eſai. 30. *2. Cor. 2.* *Hierony. ad Nepotianum.*

IN

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec formentatum eſt totum.

Matth. 13.

SACRÆ ſcripturæ mos eſt, quẽmodũ Auguſtinus rectè ſcripſit, vt res eadẽ, verbũq́; idem ſępe varia imò cõtraria ſignificet, quod ex orationis curſu ac propoſito intuendũ eſt: nõ enim ſemper ouis rẽ bonã, non ſemper ſerpens & leo rẽ malam notat. Sũt oues poſitæ in inferno: eſt contra ſerpens, cuius aſpectu ſalus recuperatur. Id alias ſæpe vſitatũ, in præſenti Euangelica parabola cernimus maximè. Cum enim fermẽtum quod Auguſtinus animaduertit eodem loco, plerunq́; malum quid & fugiendũ ſonet, hoc loco bonum atque expetendum perſpicue declarat, cum fermento ſimile regnum cœlorum æquiparatur. Prauum illud ſane fermentum eſt quod Dominus ſuos vitare iuſſit. *Cauete,* inquit, *à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſi*, hypocriſim Phariſaicam atq; doctrinam illam fallacem: atque fuccatam, ideo fermentum vocat, quod ſenſim attraheret ad ſe ſenſus moreſq; hominum. Facilis enim diſcitur fucus atque mendaci-

1. Eadem re diuerſa in ſcriptura ſignificari.

Aug. lib. 3. de doctrina Chriſt. c. 25

Matth. 16.

dacium, & imbuitur homo arte fallendi, vt videri probus quàm eſſe malit. Inde gloriam aucupans, hinc laborem defugiens. Paulus quoq; de peruerſo morum fermento loquebatur, cum Corinthios admoneret: *Non epulemur in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis*, fermento nequitiam ac malitiam eadem ratione qua Chriſtus appellans, illum ſimulationis habitum, ſpeciem honeſti habentem, virtutis penitus vacuum quod ſummopere inficit & cõtaminat, vt dolo ac fraude plena ſunt omnia. Qua peſte redundãt palatia, curiæ, comitatus Principum. Vtinam non in clauſtra etiam religioſa & collegia ſanctitatis irrepſerit. Vnde autem petenda ſit vocis cuiuſque ſignificatio, tradunt Patres. Neque enim natura rei inſpicienda eſt, ſed is ad quem accommodatur vſus. Ita leo Chriſtum aliquando, diabolum contra aliquando notat: in illo fortitudinem, in hoc crudelitatem indicans. Sol iuſtitiæ Chriſtus: Sol exurẽs Satana, carnis cupiditas. Aues cęli ſuperna petentes vel Angeli, vel viri ſpirituales: aues etiam cæli ſemina rapientes, dæmones. Quæ ratio interpretandi ſcripturas vſq; eo probata eſt, vt res interdum hiſtoria fœdæ ac turpes, myſterio contineant res ſanctiſſimas atq; pulcherrimas, quemadmodum Gregorius Papa animaduertit, qui in amore Dauidis in Berſabee alienam coniugem, Chriſti in Eccleſiam gentium gratiam adumbratam interpretatur. Quare mirandum minimè erit, ſi fermẽtum, quod impurum quippiam & prauum plerũq; notat, hodie mirificis laudibus proſequamur, tanquã rem expetendam præclaramq; ſignificans.

1. Cor. 5.

Gregor.

2. Fermento notari mirabile Euangelij incrementum.

Eſt autem parabolæ huius ratio ac ſententia ca-

eadem fere, quæ proximè à Chriſto allata de grano ſinapis. Vt enim ſinapi cum ſit granũ minutum ac per exiguum, ſatum tamen ſurgit in arborẽ ſpectabilem, ita fermentum modicum, magnã breui maſſam farinæ immixtum efficit. Quibus verbis oſtẽditur, Euangelium tenui initio in maxima breui incrementa veniſſe. Rectè autem fermẽto comparatam Euangelicam doctrinam Ambroſius docet: *Bene*, inquit, *fermentum doctrina dicitur Chriſti, quia panis eſt Chriſtus: & Apoſtolus ait, quia vnus panis, vnum corpus multi ſumus in Chriſto.* Itaque Chriſtum veluti incorporatum Eccleſiæ Ambroſius ſentit, ac de multis in vnum coaluiſſe ac coagmentatum eſſe regnum cæleſte: cuius propagationem fœcunditate mirabili Eccleſię, Eſaias eleganter deſcribit his verbis: *Leua in circuitu oculos tuos, omnes iſti congregati ſunt venerunt tibi, viuo ego dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circundabis eos tibi quaſi ſponſa. Adhuc dicent in auribus tuis filij ſterilitatis tuæ, Anguſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi, vbi habitem. Et dices in corde tuo: quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis: & non pariens, trãſmigrata & captiua, & iſtos quis enutriuit? Ego deſtituta & ſola, & iſti vbi hic erant?* Quorum verborum illa eſt ſententia, quod fideles ipſi vix oculis ſuis crederent, cum à paucis hominibus ijsque abiectis & rudibus, totum pene orbem terrarum breui peruaſum, mutatum, fidei Chriſtianæ ſubiectum intuerentur. *Donec fermentatum*, inquit, *eſt totum.* Etenim: *In omnem terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quod prædixerat Chriſtus: *Eritis mihi teſtes*

Ambroſ. l. 7. in Luc. cap. 13.

Rom. 10. Pſal. 18. Actor. 1. Matth. 24.

teſtes vſque ad vltimum terræ. Et prædicabitur hoc Euangelium in vniuerſo mundo.

3\. Magnã viuidamq; eſſe vim doctrinæ Euãgelicæ

Quoniam ergo fermentum patet eſſe Euangelicam doctrinam, fermenti naturam inueſtigemus, atq; illius propria in Dei miniſtro quæramus. Primum fermenti inſtar quicquid farinæ contigerit, ad ſe attrahere, in ſe vertere Dei ſeruũ oportet, vt omnibus impertiat vim ac vigorem ſuũ. Eſt enim ea præcipua natura ferméti. Quare ſi Chriſti miniſter is ſit, quem eſſe oportet, vigens fide & charitate, ſapientia præſtans, ad habitum confirmare ſuum cæteros debet. Quid enim Paulus aliud ſibi volebat, cum ſcriberet?

2.Cor.2.

Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu: & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, quia Chriſti bonus odor ſumus, alijs quidem odor vitæ in vitam, alijs autem odor mortis in mortem. Et ad hæc quis tam idoneus? Quocũq; ſe vertat miniſter Chriſti, debet Chriſti odorem offerre, Chriſti guſtum indere ijs, cũ quibus verſari contigerit. Penetrat ac peruadit ſubito circumuicina loca excellens aliquod odoratumq; vnguentum: domum totam illius Euangelicæ mulieris nardo perflatam narrat hiſtoria ſacra. Talẽ ſe præbere cõuenit Chriſti miniſtrũ, vt omnes Chriſtiana ſua ſapiẽtia imbuat, omnes afficiat. Vnus Paulus repleſſe ſe memorat notitia Chriſti ab Hieruſalẽ per circuitum vſque ad Illyricum. Vni Thomæ Apoſtolo India ceſſit, vni Andreę Achaia, Iacobo vni Hiſpania. Ibericã Ciliciæ prouinciam maximam vnius ancillulæ Chriſtianæ opera, Chriſti religionem ſuſcepiſſe ſcribunt Sozomenus atque Nicephorus Eccleſiaſtici hiſtorici. Habet præterea fermentum vim in ſe mirabilem, vt rem animatam ac viuam

Marc.14.

Rom.15.

Sozomen. lib.2.c.6. & 7. Niceph. li. 8.c.14.

uam credere poſſis, cum bullire, ac ſe ſe commouere videatur. Feruet enim ſuapte natura, & attollitur, ac veluti grauidatur & parturit. Talis nempe eſt doctrina cæleſtis, talis Euangelica forma, quæ vitam quandam præ ſe ferat, atque alijs impertiri cupiat. *Viuus eſt enim*, ait Paulus, *ſermo Dei & efficax*. Qui penetret efficiatque animos, non aures tantum ſono intermortuo pulſet. Quocirca animalia illa ſacra quę vidit Ezechiel Propheta, & ipſa ardebant, & viuas igneaſque ſcintillas vndique vibrabant. Quanto vero ardore corripiat animum diuini vis verbi, quemadmodum ferueat intus, nec continere ſe poſſit, oſtendunt illi diſcipuli Amaon & Cleophas, vt etiam Ambroſius memorat, inter ſe loquentes, *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & aperiret Scripturas*? Nihil profecto ſimile inuenias, ſi humanam eloquentiam requiras: nihil Poetica, nihil Rhetorica, nihil Philoſophia ita validum, vigens, inuictumque præſtat: pictura tantum inani, & virtutis vacuo tumore delectat, & paſcit. Poſtremo, quicquid farinæ, fermento aſpergitur, ſurſum tollitur. Quam rem diuini eſſe fermenti propriam, minime me dicere eſt opus. Accepto etiam cæleſtis doctrinæ fermento ſtatim animus in cælum tollitur, cæleſtia quærit: ac tanquam grauidatus ſuperno ſemine, ſuperna etiam parturit. Superna amat, iſtis infimis teneri non patiatur. Hoc ſcilicet illud eſt, *Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt vita veſtra*. Caducis periturisque bonis contemptis, immortalia ſempiternaq; mens diuinitus tacta ſuſpirat.

Hebr. 5. *Ezech. 1.* *Luc. 24.* *Coloſſ. 3.*

4. Quæ ſit mulier, quæ menſuræ tres farinæ.

Quod nimirum fermentum: *Mulier*, inquit, *accipiens abſcōdit in farina ſatis tribus*. Tres mēſuras proculdubio intelligit, tametſi quales quantæve extiterint, quoniam vox eſt Syriaca illud ſatis, difficile cognitu ſit: ſed tamen ad rem haud magnopere neceſſarium. Porro quænam ea mulier intelligatur, quæ item illæ menſuræ tres, varias varij ſcriptores diſputationes offerunt, pias quidem omnes & Chriſtianæ charitati conſentaneas. Bernardus Beatiſſimam Mariam eam mulierem interpretatur, quæ tres naturas, id eſt, Deum, animam, corpus tāquam menſuras tres optima piſtrix commiſcuerit, vnde panem vitalem proferret. *Felix*, ait Bernardus, *benedicta in mulieribus, in cuius caſtis viſceribus ſuperueniente igne Spiritus ſancti coctus eſt panis iſte. Felix, inquam, mulier qua in hac tria ſata immiſit fides ſua fermentum. Nec mireris quod fide eius mediante, vnitum dixerim verbum carni, quandoquidem & carnem ipſam de eius carne ſuſcepit.* Nec ſecus Petrus Chryſologus ſic ſcribēs: *Maria huius fermenti implet typum, ſimilitudinem præfert, conſignat figuram, dum de ſupernis ſuſcipit fermentum Verbi, & humanam in alũo Virginis, imo in alueo Virginis cæleſtem totam conſperſit in maſſam.* Sic beatus ille ludit. Ambroſius rem eandem pro grauitate ſua ſic explicat: *Bonis autoribus acquieſcimus, vt dicamus quia Eccleſia renatum hominem, qui eſt in corpore, & anima, & ſpiritu, fermento ſanctificat ſpirituali. Cuius ſententiæ aſſertorem habemus Paulum Apoſtolum dicentem: Ipſe autē Dominus ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter, & anima & corpus ſine querela in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.* Ambroſij interpre-

Bern. lib 5. de cōſider.

Bern ſer. 2. in nat. Domini.

Chryſolog. ſerm. 99.

Ambroſ. li. 7. in Luc. in c. 13.

1. Theſſ. 5.

pretationem etiam ſequuntur Hieronymus & Theophylactus, niſi quod Eccleſiæ Ambroſius, animę cuiuſq; fidelis officium, hi mulieris tribuunt. Sed menſuras eaſdem agnoſcunt tres, quas Paulus memorauit, ſpiritum, animam, corpus. At Auguſtinus mulierem vult diuinam eſſe ſapientiam: tres autem menſuras tria genera hominum in Daniele, Noe, & Iob notata propheticis literis. Alij tres menſuras accipiunt, tres orbis partes, Europam, Aſiam, Africam, quibus Euãgelicum fermentum immiſſum maſſam vniuerſi traxit ad ſe. Piæ ſane interpretationes, vt ante iam dixi, omnes hæ: quibus vt quemq; iuuerit, vti licebit.

Hieron. in expoſ. Euãgel.
Theophyl. in expoſ. Euang.
Aug. lib. 1. de quaſt. Euãg. c. 12.

Sed illud interim quæri libet ac deplorare, quod cum officio fermenti fungamur tam multi præcones Euangelici, omnino parum vixque promoueamus. Exiguum plane fermentũ multam maſſam afficit: nos vero cũ ſimus permulti, vix exiguum aliquid perficimus. Quid rei eſſe putatis? An euanuit iam vis illa ac natura fermẽti? Verbi, inquam, diuini potentia num debilitata iam extinctaq; eſt? Sed natura quidem fermenti eadem eſt, at conditio piſtorum & induſtria nunc lõge alia. Vult ꝓfecto fermentũ maxime conſeruari: ab externis aeris iniurijs ſummopere oportet eſſe tectum atq; munitum. Sin minus vigor ille omnis natiuus paulatim debilitatur, ac denique euaneſcit. Nos vero facile ad externa & vana diffluimus: nequaquam cordis ſecreta ſeruamus, vbi Dei ſpiritus ſit munitus & tectus. Itaque non modo farinam non attrahimus & ferueſcere cogimus vi ac virtute noſtra, ſed etiam ipſi quod dolendum vehementer eſt, fermenti naturam exuimus, in farinam vilem

5. Quod niſi caute cuſtodiatur fermẽtum, facile euaneſcat.

ac diſſolutam facile vertimur. Quemadmodum antiquos Iſraelitas deplorat Pſalmus. *Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factum eſt illis in ſcandalum.* Quos oporteret de ſecularibus, auditores noſtros facere religioſos, contra nos de religioſis fieri ſeculares cernimur. Quamobrem Paulus de ſe: *Caſtigo,* inquit, *corpus meum & in ſeruitutem redigo: ne cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar.* Omnino qui diſciplinam in ſe minime conſeruat, eũ tametſi alijs prodeſſe curet, deteriorem reddi neceſſe eſt. Itaque Thimotheum idem Apoſtolus ſerio Admonet: *Attende tibi & doctrinæ: inſta in illis: hoc enim faciens & teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.*

Pſal. 105.

1. Cor. 9.

1. Tim. 4.

6. Fermentũ nequitiæ in omni cõgregatione fugiendum.

Enimuero in omni congregatione & cætu hominum, licet reperire vtrumque fermẽtum, & bonum inquam, & prauum. Sunt qui ſtudio virtutis eluceant, ſunt qui vitijs teneantur. Sunt prorſus quidam conſuetudine ſua atque ipſo victu cæteros inquinantes, qui ſuperbiam, qui audaciam, qui turpitudinem, qui furorem aſpergant. Vnus iſtorum integrum collegium corrũpere & contaminare queat. Quare ſi in eiuſmodi quenquam incideritis, auertite, vitate, fugite, tanquam labem ac peſtem. Neque ob id bonorum ſocietas deſerenda, quod improbi intermixti ſint: ſed improbi ipſi euitandi, ſi ſanari nõ poſſe videantur. De qua re Baſilium magnum audire iuuat ita præcipientem: *Si quis improbos quoſdam reperiri inter fratres dicat, qui honeſtatem ac diſciplinam negligant, ac propterea huiuſcemodi hominum ſocietatem relinqui oportere, nequaquam is idoneam recedendi cauſam commentus eſt. Siquidem neque Petrus neque Andreas neque*

Baſilius in monaſticis conſtit. cap. 22.

que

que Ioannes propter Iudæ improbitatem à reliquorum Apoſtolorum choro ſe ſubmouerunt. Neque vlla in re vitijs illius quiſquã Apoſtolorum retardatus eſt, ſed relicta potius illius peruerſitate, dominicæ diſciplinæ virtutem magno ſtudio ſectabãtur. Ergo non corpore, ſed imitatione deſerendus eſt improbus, quem habes contubernalem. Quod ſi facultas ſit expellendi peſtiferum, præpoſiti pluribus conſulant, vno ſublato. In eo genere Paulus admonet: *Neſcitis quoniam modicũ fermẽtum totum maſſam corrumpit? auferte malum ex vobis ipſis.* Quod ſi liberos nacti eſtis, liberorum ſaluti conſulite; ſodalitia improborũ depellite: ſcortatores, aleatores, maledicos, ſcurras, hellnones, procul iubete abire. Puros & innoxios mores facile perdẽt eiuſmodi peſtes. Bene Sapiens conſulit, *Attende tibi à peſtifero. A ſcintilla vna*, inquit, *augetur ignis.* Et Salomon. *Homines peſtilentes diſſipant ciuitatem.* Deniq;: *Amicus ſtultorum*, ait idem, *ſimilis eis efficietur. Et qui cum ſapientibus graditur ſapiens erit.* *1. Cor. 5.* *Ezech. 11.* *Prouer. 29.* *Prouer. 13.*

IN DOMINICA IN SEPTVAGESIMA, CONCIO PRIMA.

Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam.

Matth. 20.

1. Parabolas Euãgelicas & multis pauca, & paucis multa complecti

INTER omnes parabolas, quibus Saluator noſter vſus eſt plurimis, ea quã ex Matthæo hodie audiuim⁹, maximè inſignis eſt, ſanctorum Patrum cõmentationibus illuſtrata plurimũ, tum Eccleſiæ autoritate celeberrimo tempore Septuageſimæ, tanquam in primo aditu ipſiſq; foribus pœnitentiæ ac ſanctitatis propoſita. De qua parabola ſic ſcriptum reliquit Origenes: *Scire autem debemus quod ſi parabola Ieſu, in quo theſauri ſapientia & ſcientia abſconditi ſunt diſcuſſa fuerit, tanta dogmata in myſterio abſcondita inueniuntur ab his, qui poſſunt talia inuenire, & maxime de iſta parabola dicat Saluator. Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio, & eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* Sed quo præſtantior vberiorque parabola eſt de operarijs in vineam miſſis, eo planè & ad intelligendum obſcurior, & ad explicandum difficilior. Itaque vix alias aut plures aut magis inter ſe diſcrepantes interpretandi rationes inuenias: ac quo tandem pertineat parabola, ægrè omnibus expenſis conſtituas. Igitur illud imprimis tenendum eſt, parabolas Euangelicas, & multis pauca, & paucis ſolere multa complecti: quod videtur quidem eſſe repugnans, & eſt tamen certum & conſtans. Nam ſi primarius ac præcipuus ſcopus attendatur, in quem tendit parabola, ſine dubio eſt vna quædam ſententia, quæ totius parabolæ tanquam concluſio eſt.

Orig. hom. 10 in diuers. ſermones Matth.

Quale eſt pronuntiatum illud, *Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.* Quod ex Phariſæi & Publicani oratione concluditur. *Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis,*

Luc. 18.

Matth. 18.

ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Quod ſerui denarios paucos à collega dure ac crudeliter exigentis ſupplicio demonſtratur. Atque ad eundem modum in cæteris oportet inſtitutum Domini cognoſcere, cui demonſtrando parabolam inducat. Cætera vero quæ in narratione parabolæ inſeruntur, non admodum opus eſt cuncta rimari, dummodo ſcopus, teneatur, vt in parabola decẽ virginũ egredientium obuiam ſponſo, ſumma eſt illa; oportere nos eſſe paratos, quod neſciamus diem neque horam. Eo omnia pertinẽt, quæ de ſomno & excitatione intempeſtiua virginum afferuntur. Cur vero decem dicantur, cur pares fatuis prudentes numero, cur media nocte aductus ſponſi, quonam pergant fatuæ vt comparent oleum, cæteraque ſimilia diſquirere, non facit ad parabolæ propriam intelligentiam, quã propterea dixi multis pauca complecti. Sunt enim pleraque narrationis gratia inducta. Eam regulam parabolis explicandis Baſilius ſtatuit his verbis: *Sane quæ afferuntur ſimilitudines, nequaquam ea omnino ſingulis earum rerum, ad quas allata ſunt, partibus reſpondent. Sed illud agunt, vt mentem ad id, de quo agitur, argumentum dirigant.* Quod ſane Baſilij præceptum Chryſoſtomus non ſemel parabolis explicandis commendat. *In parabolis,* inquit, *non oportet nimia in ſingulis verbis cura perangi. Sed cum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxio eſt conatu inueſtigandum.* At eſt etiam alius diuinarũ parabolarum vſus, vt non ſolum vna illa ſententia intelligatur, quam præcipuæ intendit parabola, ſed obiter parabolæ partes enucleantes in-

Matth 25.

Baſil in regulis breuioribus reſpõſione. 254.

Chryſoſt. hom. 65. in Matth.

Idem docet hom. 48. in Matthæũ nõ eſſe ſingula verba parabolarum exponenda.

inueniamus, quas res quibus vocibus ſignificare voluerit parabolæ narrator Chriſtus. Neq; enim dubium eſſe poteſt, quin diuina illa ſapientia ſimul rem præcipuam quam vult, efficiat, ſimul intelligentias multas atque præclaras parabolarum ſuarum finibus intimiſque receſſibus includat: quas latebras perſcrutari & ſanctis Patribus vſitatum eſt, & ad innummerabiles intelligentiæ commoditates idoneum. Ideo dixi ac merito dixi, parabolas ſolere paucis multa cõplecti. Patet enim ampliſſimus campus intelligentiæ mirabilis, vocum propemodum ſingularum ſignificationibus enucleandis. Quæ fuit non extrema ratio, quare Chriſtus tam frequẽs docendi parabolis fuerit. Id vero & magni eſſe laboris & ſingularis Dei gratiæ Auguſtinus docet his verbis. *Quis audeat velut manifeſtas legendo percurrere parabolas & propoſitiones, quæ nominibus ſuis indicant altius perſcrutari oportere? In parabolis enim quæ dicuntur, rerum ſimilitudines rebus de quibus agitur comparatur. Quis non his auditis vigilantiam mentis intendat, vt ad eorum fructum intelligendo perueniat.* Et in eodem Pſalmo: *Vtinam qui dixit, aperiam in parabolis os meum, etiam intellectum noſtrum in eas aperire dignetur. Si enim aperiret ipſas parabolas, non hic æſtuaremus. Nũc vero ita obtecta & clauſa ſunt omnia, vt etiam ſi ad aliquid ipſo adiuuãte, vnde ſalubriter paſcamur, peruenire poſſimus, in ſudore tamen vultus noſtri edamus panem, & pœnam diffinitionis antiquæ non corporis tantum, ſed & cordis labore pendamus.* Vſque adeo Auguſtinus difficilem operam ſentit ſingulas partes parabolarum explicandi: ſed tamen fructuoſam & Dei munere conceſſam cenſet. Atque

Aug ſuper Pſal. 77.

que eſſe hunc legitimum minimeque ſuperuacaneum parabolas tractādi exponendiq; vſum, non modo Patrum omniū ſententia documentoque perſpicitur, ſed etiam ipſius Chriſti optimi ſuarum parabolarum interpretis exemplo liquet. Cum enim parabolas quaſdam ſuas rogatus Apoſtolis explicuerit, non eſt cōtentus ſummam rei indicare, ſed etiam parabolæ partes, ac ſingulas pene voces quid ſibi vellent, expoſuit. Etenim de zizaniorum parabola interrogatus, minutè atque enucleatè dixit, quid eſſet ſemen bonum, quis ager, quid zizania, quis inimicus homo, quæ meſſis, qui meſſores. Atque in alia parabola eius qui exijt ſeminare ſemen ſuum, poterat ſatisfacere ſummam eam docēdo, quod plurimi auditores fructum ex diuino verbo non referrent, pauci tandem ad cumulum peruenirent: tamen ſingulas partes perſecutus maluit demonſtrare, quid ſemen eſſet, quæ aues rapientes ſemen, quæ terra petroſa ac tenuis, quæ impedimēta veprium ac ſpinarum. Ex quarum rerum notionibus magnas ac mirabiles ſapientiæ cæleſtis opes eruere licet. Ergo quod initiò dixi, veriſſimum eſt, atq; Euangelica maieſtate digniſſimum, Chriſti parabolas non minus paucis multa docere, quam multis pauca tradere. *Matth. 23. Luc. 8.*

Hæc generatim diſputata, deinceps ad rem de qua nunc agimus perducenda ſunt. Præcipuū hodiernæ parabolæ inſtitutum illud eſt, vt diuinæ gratiæ maieſtas intelligatur. Prædicatur enim ſummi Patris benignitas ac liberalitas magna in quoſdam electos, ſine vlla iniuſtitia in cæteros. Itaque cum omnibus iuſtus ſit, non omnibus tamen eſt æquè munificus, ſed nōnullos muneribus gratiæ præ alijs excellit, eos pſertim, qui *2 Parabolæ ſcopum eſſe, Dei gratiam oſtendere, qua inferiores, ijs qui de ſuis meritis pſumunt, anteponūtur.*

qui de ſuis meritis minime præſumunt, quoſque opinio hominum inferiores putat. Itaque parabola hæc, mea quidem ſententia, præcipuè texitur de ijs, qui ad regnum cæleſte vocati ſunt, & tamen diuino munere non æquè potiuntur. Nam cum de ijs qui Euangelicæ perfectionis ſublimiorem gradum tenent, diſſeruiſſet, ſubie-
Matth. 19. cit: *Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Cui ſententiæ mirabili demonſtrandæ inducta eſt ſtatim parabola hodierna. *Simile enim eſt regnum cælorum homini patrifamilias:* & cætera. Cui initio reſpondet exitus idem. *Sic erunt nouiſſimi primi & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi.* Tanquam dicat, Quemadmodum audiſtis Patremfamilias omnibus quidem iuſtā mercedem reddidiſſe operarijs: ſed tamen liberalitate ſua eos prętuliſſe qui videbātur extremi, quibus & prius datum eſt, & amplius quam ipſi ſperabant præmium, ita profecto inter ipſos fideles gratia in quibuſdam præ alijs elucebit, qui & exiſtimatione ſua & opinione hominum abiectiores erant, cum nemini tamen Deus faciat iniuriam. Sunt enim multi vocati ad cōmunem ſalutem, pauci vero ad peculiarem atq; inſigniorem gradum gratiæ electi. Quæ ſanè doctrina Euangelica mirificè valet, primùm ad illuſtrandam Dei gratiam, & illam munificentiam extollendam. Hoc enim eſt quod Paterfamilias prædicat: *An non licet mihi quod volo facere? volo huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.* Valet prætereà ad humilitatem commendandam, & ſpem fiduciamque omnem, non tam in noſtris laboribus ac meritis, quam in Dei benignitate ac miſericordia collocandam. Ita enim videmus vltimos eſſe
præla-

prælatos, qui de ſeſcilicet demiſſe ſentiebant. Qui erát opinione hominum inferiores. Hi nihil pacti ſunt de pretio, ſed vocati in vineam ierunt, quacunque mercede contenti. Quod potuerunt laborauerunt: ſed neq, laboris pretium petierunt, neq; quicquam oblocuti ſunt. Quorum voces nullæ, opera qualis contigit præmiũ humilitate & ſilentio & obedientia ampliſſimũ retulerunt. Quæ omnia ſapienter expendit ſanctus Gregorius Theologus ita hanc parabolam tractans: *Tametſi quantum ad laboris modũ plus cõtenderint, qui in vineã priores ingreſſi ſunt, non tamen ad animi liberaque voluntatis modũ. Illi enim non prius crediderunt, & ingreſſi ſunt, quam ipſis eſſet merces conuentione conſtituta: hi nulla cõdicta mercede ad laborẽ acceſſerunt, quod quidem maioris fidei argumentum eſt. Ad hac illi queruli, inuidi, ac murmuratores inuenti ſunt: his nihil tale obijcitur. Tum etiam illis mercedis rationem habebat, quod donabatur: his gratia.* Valet igitur etiã parabolæ intelligentia ad contundendam hominum vanã de ſe fiduciã, ſuperbiamq; frænandam eorum, qui & merita ſua extollunt, & alios contẽnunt præ ſe, & cum Deo ipſo diſputare diſceptareq, audent. Quibus dicitur: *Amice non facio tibi iniuriam, an oculus tuus nequã eſt?* ex ſuperbia enim inuidia oritur. *Deus vero ſuperbis reſiſtit: humilibus autem dat gratiã.* Atq, huius quidẽ parabolæ argumẽtum verſare mihi videtur Apoſtolus, cum gloriationem Iudæorum refellit, & ſuperbam aduerſus gentes contentionem vituperat, quod factis ſuis niterentur ac fiderent, plus quam gratiæ Dei. Cum enim de vocatione gentiũ ex diuinis literis diſputaſſet, atq; oſtendiſſet non ſolum ad eiuſdem

Greg. Naz. in oratione in ſanctum baptiſma.

Iacobi 4.

Dei cognitionem & obſequium vna cum Iudęis fuiſſe aggregatas, verumetiam Dei ſingulari & eximio beneficio ijſdem ipſis Iudæis prælatas, cauſas huius admirandi conſilij pergit quærere, atque ita pronuntiat: *Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam: iuſtitiam autem quæ ex fide eſt. Iſrael vero ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia nō ex fide, ſed quaſi ex operibus.* Videtis plane eo ſummam rei perductam, vt electionis Gentilis populi præ Iudaico ea ratio demum aſſignetur à Paulo, quòd Iudæi factis & obſeruationibus legis nimium fiderent, gentes beneficium Dei, nullius boni ſibi cōſciæ, bonitati ac miſericordiæ totum tribuerent? Quamobrem Hilarius ac Hieronymus parabolam maximè de inuidia Iudæorum in gentiū populū interpretantur: *Vnde Saluator*, ait Hieronymus, *concludens parabolam. Erunt*, inquit, *nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Quod Iudæi de capite vertantur in caudam, & nos de cauda mutemur in caput.* Hæc igitur quærela erat Iudæorum aduerſus gentes: *Hi nouiſſimi vna hora laborauerunt: & pares illos nobis feciſti: qui portauimus pondus diei & æſtus?* Reſponſio vero Patrisfamilias an non æquitatis plena vobis videtur? *Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum eſt & vade. An non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Quæ verba ſatis declarant inuidiam Iudæorum iniquā, quod Dei gratia in gentes manaſſet nequaquam inferior. Itaque cernere eſt pactum cum populo Iudaico, qui prior vocatus eſt, ad obſequium Dei, initum nec violatum, ꝙ Chriſtus in ſalutem ipſorum venturus eſſet: qui

Roman. 9.

Hilarius in expoſ. Euangel.

veluti

veluti denarius & merces promiſſa vniuerſi laboris legalis, perſolutus eſt etiam Iudæis. Sed tamen gentes quæ ſunt poſteriores vocatæ, neque vllo pacto interpoſito, Euangelicæ gratiæ conſortes ſunt factæ, prius denariũ accipiunt, quod bonis Euangelicis & Chriſti ſalute prius fruuntur. Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, ait Scriptura. Cæterum parabola non his finibus concluditur, diſceptationis Iudæorum & gentium, ſed latius patet, atq; inter ipſos fideles populi Iudaici intelligi vult, eos diuino beneficio priores partes ferre, qui ſunt opinione hominum poſteriores. Qui enim de ſua iuſtitia præſumunt, quales Phariſæi & Scribæ, illis poſthabentur diuino cõſilio atq; electione, qui ſe, peccatores agnoſcentes, totos ad diuinæ miſericordiæ præſidia conferunt: quales fuiſſe conſtat multos Publicanos & meretrices, qui Chriſti ſunt clementia cõſeruati. Quamobrem ſuperbiam Phariſæorum Chriſtus comprimere volens aiebat: *Amen dico vobis, quia Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei.* Neque inter Iudæorum & gentium populum modo, aut etiam inter Iudæos ipſos parabola oſtendit de poſterioribus priores fieri, & quod Scriptura habet, caudam in caput verti, caput in caudam, ſed illud ipſum accidere poſſe monet inter ipſos Eccleſiæ Chriſti operarios, atq; eos præſertim, qui Euãgelicam perfectionem inſtituto ſanctiori profitentur, de quibus parabolam declarat magnus Baſilius, nempe de ijs quibus centuplũ pro rebus dimiſſis in hoc ſeculo, & vita æterna promiſſa eſt. Idcirco enim vbi eorum præmia dixiſſet, qui omnia ꝓ Chriſto ſequẽdo relinquunt, quibus

Rom. 11.

Matth. 21.

Deut. 28.

Baſilius in regulis breuioribus interrog. 216.

quibus viciſſim promittit cētuplum nunc, mox
Matth. 19. vitam ęternā adiungit è veſtigio apud Matthęū, *Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.* Quam ſententiam liquet cum ſuperioribus eſſe contextam atq; ad idem pertinere. Cui quidem ſententiæ declarandæ ac probandæ inducta eſt continuo parabola, eandem tandem colligens atque definiens. Quare futurum ſine dubio eſt,(quod nos attēdere magnopere oportet) vt plerique eorum, qui in Eccleſia videntur potiores partes tenere, quique rerum geſtarum magitudine ac multitudine præſtant, inferiores diuino iudicio relinquendi ſint ijs, quos nequaquam ſplendidos aut ſanctitatis opinione excellentes cernimus. Quam rem ſapienter expendens beatus ille Chriſti pauper Franciſcus dicere ſolebat, in die iudicij illud mirabile euenturum, vt magni Paſtores ac prædicatores idiotis & otioſis & abiectis cedere cogerētur, ad hunc modum interpretans illum verſum, *Donec ſterilis*
1. Reg. 2. *peperit plurimos: & quæ multos habebat filios infirmata eſt.* Neq; ea eſt Franciſci modo, ſed etiā
Matth. 7. Chriſti ſententia: *Multi*, inquit, *dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos: diſcedite à me qui operamini iniquitatem.* Quem Domini ſermonem Lucas ex alia occaſione cōmemorans, etiam hodiernæ parabolæ clauſulam intulit, ita ſcribens *Cum autem intrauerit*
Luc. 13. *Paterfamilias & clauſerit oſtiū, & incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes Domine aperi nobis: & reſpondens dicet vobis, Neſcio vos vnde ſitis; Tunc incipietis dicere, Manducauimus corā*

te

te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti, Et dicet vobis, Neſcio vos vnde ſitis: diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium: cum videritis Abraham & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Auſtro: & accumbent in regno Dei. Et ecce ſunt nouiſſimi, qui erunt primi: & ſunt primi qui erunt nouiſſimi. Quæ ſanè ſententia Saluatoris, quantum ſeries ipſa orationis docet, generalis eſt: ad Iudæos quidem peculiari ratione pertinens, quod Chriſtum non ſint ſecuti, ſed fideles tamen omnes admonens præferẽdos eos eſſe, qui non ſunt ſpecioſa Chriſti familiaritate contenti, ſed fidele obſequium obedientia atq; humilitate præſtiterunt.

Igitur qui parabolæ celeberrimæ fructum capere vberrimum velit, attendat oportet, vt omnem à ſe ſui fiduciam excludat, meritorum ſuorum nequaquam laude capiatur, laborem, induſtriam, operam ſuam omnem pro nihilo ducat. Nihil enim humana omnia eſſe conſtat, ſi diuinæ gratiæ ope deſtituantur. Quamobrem egregius Chriſti vineæ operarius Paul⁹ dicebat: *Nouiſſimè omnium tanquã abortiuo viſus eſt & mihi. Ego enim ſum minimus Apoſtolorũ, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniã perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Gratia autem Dei ſum, id quod ſum: & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autẽ ſed gratia Dei mecũ.* Hic iã cernitis quã diſtet tãtus hic opatius ab illis oparijs, q aduerſus Patremfamilias cõqueruntur, qui labores ſuos magnifaciunt, qui præferri ſibi vel poti⁹ æquari cæteros operarios, grauiter ac moleſtè ferunt.

3 Non noſtris meritis, ſed diuinæ gratiæ fidendum.

1. *Cor.* 15.

Noſter

Noſter tamen tametſi ſe amplius præ omnibus laboraſſe non negat, tamen id non ſibi ſed gratiæ Dei tribuit. Itaque & laudem non ad ſe ſed ad Chriſti gratiam vult pertinere, & cæteros adeo non dolet ſibi æquari, vt ſe etiam omnium minimum ſentiat, ſe abortiuum, ſe indignum Apoſtolico nomine, ſe denique appellet Dei Eccleſiæ perſecutorem. Dici non poteſt quam ſit Deo humilitas chara, quam amet ac complectatur animum omni fiducia & exiſtimatione ſui vacuum: quam ſit illi contra grauis ſtulta ſuperbia hominum, quem ſtomachum moueat ſtolida factorum rerumque geſtarum iactatio.

Aug. ſuper Pſal. 93. Auguſtini eſt præclara ſententia. *Sic odit Deus ſuperbos, vt ei magis placeat humilitas in malis factis, quam ſuperbia in bonis factis.* Itaq, operarius Chriſti debet non ſibi ſed Deo aſcribere quicquid laudis, quicquid gloriæ exiſtit. Quod ſi vocatus ſit prior alijs, idipſum debet reddere gratiorem. Eſt enim vocatio Dei gratia, quare maturata vocatio, amplior gratia. Præclare id ani-

Greg. Naz. in orati. in ſanctũ baptiſmum. maduertit Gregorius Nazianzenus operariorũ ſuperbam quærelã ſic retundens: *Hoc ipſum impenſius laborare in vinea Chriſti, vberioris mercedis loco habendum eſſet, his quidem certè, qui animo ſunt non omnino illiberali & ſordido.* Ne diuinæ igitur gratiæ ingratus, de cæleſti munere ſuperbiat, quod antiquior in Dei familia ſit, ob id enim & fidelior & gratior ſit neceſſe eſt. Iam vero ſi multam ſuam operam attendit, ſi diuturnos labores, ſi æſtum diei toleratũ, ſi moleſtias, inquam, in excolenda Chriſti vinea magnas ac multas deuoratas, conſideret porro, quam Deus illius operæ ac laborũ omnium nihil indigeat,

Pſal. 15. *Deus enim meus es tu*, inquit, *& bonorum meorũ non*

non eges. Quin potius id ipſum præclarum eſt Dei donum pro Dei cauſa perpeti iniuriam. *Vobis*, ait Paulus, *donatum eſt pro Chriſto non ſolum ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini.* Denique exiguum munus mentis humilis, Deus pluris facit, quam ampliſſimum arrogantis. Itaque impletur Iſaiæ vaticinium, vt Libanus conuertatur in Charmel, & Charmel in ſaltum reputetur, ſiue quod apertius dicit alias: *Et erit deſertum in Charmel: & Charmel in Saltum reputabitur.* Quod ideo Propheta prædicit, quod pauperes ſint Chriſti gratia in diuites euaſuri, diuites contra pauperibus conceſſuri. Veræ enim diuitiæ ex Dei gratia, non ex noſtro labore proueniunt. Humiles igitur in regno Dei primas ferent. *Philip. 1.* *Eſai. 29.* *Eſai. 32.*

Verumenimuero non ea eſſe debet humilitas, quæ faciat otioſum, neq; fides operibus vacua. Tenenda eſt via regia neq; in dexteram declinandum neq; in ſiniſtram. Neq; cum Pelagio de proprijs meritis præſumēdum, neq; cum Luthero inani fiducia nitendum, ſola fide ſine operibus Deo placēdi. Etenim operarios nouiſſimos etiam laboraſſe conſtat. Neq; deſidiæ ſe dediſſe benignitate Patrisfamilias fretos. Sed illud eſt omni ex parte abſolutum atq; perfectum, quod Chriſtus nos cohortatur. *Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere fecimus.* Quæ verba Euangelica ſic enarrat Ambroſius: *Sequitur ut nemo in operibus glorietur. Sicut enim tu non ſolū non dicis ſeruo tuo Recumbe, ſed exigis ab eo aliud miniſterium, & gratias ei non agis, ita nec in te patitur Dominus unius eſſe uſum operis & laboris, quia dum viuimus debemus ſemper operari.* 4 Prætextu diuinæ gratiæ nō eſſe de labore ceſſādum. *Luc. 17.* *Ambroſ. li. 8. in Lucā. cap. 17.*

Non te proferas, quia filius Dei diceris: agnoſcenda gratia, ſed non ignoranda natura. Neque te iactes ſi bene ſeruiſti, quod facere debuiſti. Vas gentium electus a Domino, non ſum dignus, inquit, *Vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei*. Itaque laborandum quidem eſt, ac ſtrenue in opus incumbendum, nihilque remittendum de conatu ſummo, quo Dei vinea excolatur, & Chriſtiana res creſcat, ſed tamen laboris & operę magnitudo non tanti fieri apud Deũ intelligenda eſt, quanti cordis deuotio atque humilitas. Neq; tam proprij laboris quam benignitatis diuinæ merces putanda. *Qui coronat*,
Pſal. 102. inquit, *te in miſericordia & miſeratione*. Quæ cum ita ſint, parabolæ vtilitas illa potiſſima cẽſenda eſt, vt vocationis diuinæ affecti beneficio fideles nos Chriſto præbeamus operarios, neque noſtro tamen labore induſtriaque nitamur, ſed illius potius benignitate, ac magnitudine, qui poteſt de infimis facere ſummos. *Qui ſuſci-*
Pſal 118. *tat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperẽ,*
2. Cor. 3. *Vt collocet eum cum principibus*. Neque enim ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia omnis ex Deo eſt, qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamẽti. Cui ſit honor & gloria nunc & in diem æternitatis, Amen.

IN

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam.
Matth. 20.

MVLTÆ ſunt res, ob quas vineç ſimilitudinem ſacræ literæ regno cælorum accommodent: atq; illa quidē perſpicua eſt, ꝙ eſt accurate excoli vinea amet: quæ ſi benè culta ſit, perutilis ac fructuoſa maximè poſſeſſio merito habeatur: ſin neglecta incultaq; iacere ſinatur, nihil ſit ea poſſeſſione inutilius deteriuſq;. Cæteræ poſſeſſiones agrorum obliuionis aut negligentiæ nonnihil pati poſſe videantur, ſi paſcua, ſi nemora, ſi vel oliueta etiam ſint: reddunt certè ſi non adeò vberes, nonnullos certè domino fructus: at vinea ſi conuenienti opera deſtituatur, nullo prorſus emolumento eſt: ne foco quidem materiam ſuppeditat. Poſtulat vineæ conditio non ſolum operam, ſed ſolicitam ac multam operam: qua in re oliuetum diſſimile eſt, quod exiguo labore continetur. Atque id vtriuſq; rei diſcrimen Poeta eximius elegāter expreſſit illis verſibus.

1. Culturā vineæ Euāgelicæ magnā diligētiā depoſcere.

Bis vitibus ingruit vmbra:

Virgil. 2. Georgic.

Bis ſegetem denſis obducunt ſentibus herbæ:
Durus vterque labor.

Et paucis interiectis,

Sollicitanda tamen tellus, puluiſq; mouendus.
Et iam maturis metuendus Iupiter vuis.
Contra non vlla eſt oleis cultura, neque illæ,
Procuruã expectant falcem, raſtroſq; tenaces,
Cum ſemel hæſerunt aruis, auraſq; tulerunt.
Ipſa ſatis tellus.

Scriptura etiam ſacra atteſtatur negligentiã in vinea colenda maximè vituperandam. Quãobrem Salomon in negligentẽ agri vineæq; cul-
Prouer.24. torem merito inuehitur: *Per agrum*, inquit, *hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiẽ eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa*
Tullius li. 2. Tuſcul. quæſtionũ. *erat.* Nam quod Cicero dixit. *Ager quanuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt.* eſt quidem in omni agricultura verũ, ſed nuſquã perinde cernitur atq; in vinea. Atq; id ꝙ de vinea dixi, ex vitis quoq; natura perſpici manifeſtè poteſt. Quid enim vitis fructu pretioſius? quid dulcius? Vino nempe & Deum, & homines exhilarati nõ male aliquis dixit. Vuam vero guſtando omnes probant: neq; homines modo hanc appetunt, ſed aues quoq; plurimæ, & beſtiæ: turdi, canes, vulpeculę his fructibus inſidiantur, quod dulces guſtatu experiantur. Quam multa ex vna vite commoda proueniãt, haud facile numeres. Cu-
Ambroſ. li. 3. Exam. cap 12. ius amplas etiam laudes perſequitur Diuus Ambroſius, quæ vitis ſi neglecta exareſcat, nullus propèmodũ vſus ſit. Soli igni materiã non diu-
Iudic 9. turnam præbeat. Id apud Ezechielẽ diſerte ſcri-
Ezech.15. ptũ legimus: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna*

ſylua-

ſyluarum? Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat ab eo, quodcunq; vas? Ecce igni datum eſt in eſcā. Quæ cum ita ſint, rectè animarum cultura ſpiritualis vineæ nomine demonſtratur, quod anima hominis virtute exculta nihil præſtantiùs, nihil cogitari poſſit vberius. Mens enim ſapientia & iuſtitia prædita, res eſt ipſo Deo digniſſima, Angelis par, cæteris rebus conditis certè ſuperior omnibus. Cuius fructus ſuauiſſimus, atque omni vino precioſior ſummopere gratus ſuperis, Deum lætitia afficere iure cenſetur. Talis eſt nimirùm ſpiritus iuſtorum perfectorum, de quo Propheticum illud: *Et vir Iuda germen eius delectabile.* Quod ſi mens hominis negligentia torpet, ſi ſyluescere vitijs ac tanquam vepribus horrida iacere pmittatur, nihil eius mentis fructibus, id eſt, ſtudijs atque actibus vel inſulſius vel etiam acerbius. *En Fructus*, inquit, *illorum inutiles & acerbi ad manducandum & ad nihilum apti.* Tales eſſe ſylueſtres vuas noſtis, quæ dentes ipſos exacerbant, ac peſſimè offendunt. Vuam ergo acerbam ſcriptura vocat iniquam hominis mentem. Vt enim iuſtus Angelis, par rebus omnibus maior, ita impius ipſis feris deterior, diabolo comes, odio plurimo eſt Deo. *odio, inquam, eſt Deo impius, & impietas eius.* Quare cùm in vtramque partem tanta ſit vel damni vel emolumenti magnitudo, qui in excolenda vinea ſpirituali laborat, non ſegneter, nō remiſſe laboret, neceſſe eſt. Cuius ardentis ſtudij, ſolicitudinis induſtriæque pleni egregiū documentū proponitur à Chriſto Domino is paterfamilias, qui vineę excolendæ ſtudio accenſus, ipſe primo mane ſurrexerit, ipſe forū petierit,

Eſai. 5.

Sapien. 4.

Sapien. 14.

tierit, operarios conduxerit, neque ſemel id, ſed bis & ter, ac ſæpius, deniq; quoties fuit opportunum, negotiũ geſſerit. Qua diligẽtia quid poteſt depingi præclariùs? quid ea cura vehementiùs? Nempe quales ſe præbere debeant coloni, diſcere abunde poſſunt, ſi officio velint ſatisfactum ſuo. Epiſcopi, inquã, presbyteri, cæteriq; Eccleſiæ Chriſti miniſtri quam ſedulitatem afferre debeant, iam cognoſcant: atq; optimum operarium Auguſtinum grauiter ea de re diſſerentem audiant: *Ante omnia peto, vt cogitet religioſa prudẽtia tua, nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tẽpore facilius & lætius, & hominibus acceptabilius, Epiſcopi, aut presbyteri aut diacyni officio, ſi perfunctoriè atque adulatoriè res agatur: ſed nihil eſſe apud Deum miſerius & triſtius & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita & maximè hoc tẽpore difficilius, laborioſius, periculoſius, Epiſcopi, aut presbyteri aut diaconi officio, ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter imperator iubet.* Hæc Auguſtinus ſcripſit Valerio Epiſcopo, cum adhuc presbyteri tantum officio fungeretur, otium ſibi nonnullũ flagitans, quo mentem lectione ſcripturarum ac meditatione excoleret atque inſtrueret. *Legendo, ait ipſe, plangendo, & orando*: quo muneri ſuo ſatisfacere meliùs poſſit:

Augu. ad Valerium epiſtol. 148.

2 In eos qui vineã Chriſti, nõ Chriſti, ſed ſui gratia ambiunt.

Cũ igitur Deus vineam tam charam habeat, & culturę magnoperè indigentem gnauos quęrit ac ſtrenuos colonos, operarios requirit diligentes non loquaces paraſitos aut ſcuras. Forum circulatoribus, theatrum mimis, orcheſtra ſaltatotibus datur: at vinea non verboſos artifices, ſed laborioſos ac robuſtos operarios exigit. Talem inſtituebat Paulus Timothæum: *Solicite*

2. Timot. 2.

cura

cura teipſum probabilem exhibere Deo, operariũ incõfuſibilem. recte tractantem verbum veritatis. Opera igitur opus eſt: manus paret operarius, non linguam neceſſe eſt. Etenim *Regnum Dei,* ait ille idem, *non eſt in ſermone. ſed in virtute.* 1. Cor. 4. At quãti greges eorũ, qui expectant, qui conduci in vineam concupiſcunt? Videas Romanam curiã feruere, atria pene omnia oppleri frequentia candidatorum, qui præſulatũ, qui dignitatẽ Eccleſiaſticam, prębendam, beneficiũ, ambiunt: qui vacare primum quiduis horum acceperint, accurrunt, petunt, flagitant, omnibus modis, quibus licet, & quibus etiam non licet fortaſſis, extorquent. Quid collegia literaria quam plurima? quid academiæ? quid ipſæ curiæ principũ? Nonnè beatam putes Chriſti vineam, quæ à tot tamque ſedulis operarijs expetatur? Eſſet certè beata, ſi laborem & operam iſti cogitarent: at paſtum ſuum, imò delicias magis cogitant: in vinea Chriſti non quem illa fit fructum ex ipſorum opere relatura, ſed quæ ipſi potius emolumenta percepturi inde, meditantur, de quibus dictum eſt illud. *Exiſtimantes quæſtum eſſe pietatem.* 1. Timot 6. Nec non illud, *Exiſtimauerunt conuerſationem vita compoſitã ad lucrum.* Sapien. 15. Vtinam pleriq; non ij ſint, quibus illa vituperatio cõueniat. Rom. 16. *Huiuſmodi Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri.* Quod ſi quis excedere me opinatur, audiat Bernardũ liberrimè ambitioſorũ mores notantẽ: Bernar. li. 4 de conſiderat. ad Eugenium Papam. *Hi ſunt q ſubeſſe nõ ſuſtinẽt, præeſſe non norunt, ſuperioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecũdi ad petendũ, ad negandum frontoſi. Hi importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi accepunt. Docuerunt linguã*

ſuam grandia loqui, cũ operetur exigua. Largiſſimi promiſſores, & parciſſimi exhibitores. Blandiſſimi adulatores & mordaciſſimi detractores. Simpliciſſimi diſsimulatores & maligniſsimi proditores. Et idem ad eundem Papam Eugenium: *Hoc tibi perſuade, qui admittēdi ſunt, difficile in curia poſſe probari: & ideò ſi fieri poteſt viros probatos oportere deligi non probandos. Curia bonos facilius recipere, magis quam facere conſueuit. Quod ſi plures in ea defeciſſe bonos, quam malos profeciſſe probauimus, quærendi ſane, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, vtpote iã perfectis.* Hæc omnia Bernardus de ijs qui in curijs dignitates Eccleſiaſticas ambiunt. Quos oportet ſcire ad laborem operarios quæri, non ad imperium. Non mittit Chriſtus in vineam ſuam, qui epulas & conuiuia adornent, qui choreas ducant, qui genio indulgeant, ſed qui operentur, qui laborent, qui ſudore ſuo terram imbuant, ac fertilem reddant. Quod quidem officium qui non præſtat, impedimento magis eſt quam auxilio, damno, non emolumento rem afficit. Atq; eo miſerior infeliciorq; vinea Chriſti, quo gregibus talium abundat, neq; enim iniuria prophetica voce Dominus queritur. *Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam.*

3. Quid ſit fodere in vinea Domini.

Eſai. 5.

Sed quoniam operarij mittuntur in vineam, operandi gratia, quid operentur conuenit ſcire. Operarij plane in vinea opus eſt fodere. Non mediocre malũ minæ propheticæ portendunt: *Et ponam vineã meam deſertam: non purgabitur, & non fodietur, & aſcendent vepres & ſpina.* Cõtra magnum ſe beneficium collaturum ficulneæ cultor vineæ ille Euangelicus exiſtimauit, qui cõſeruatam volens, ita eſt depactus, *Domine, dimitte*

mitte illam & hoc anno, vſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora. Ergo hæc præcipua opera, hic labor, induſtria, fatigatio, hoc pene vniuerſum opus. Sed quam ob rem vineæ excolendæ terra defoditur? Nequaquam enim vacare conſideratione digna, res ea putanda eſt, vt philoſophari nos pigeat. Ergo ſicut ij tradunt, qui rem ruſticam optimè norũt, tres ob res terra foditur. Primũ, inutilis vel potius noxia herba perimitur. Deinde terra ipſa aperitur, ac molleſcit, imbri ſubeundo retinendoq; aptior. Ad hæc illud accedit, quod vitis ipſius radices, glebâ foſſione aggerata à nimio vel frigore vel æſtu defenduntur: foſſione item aperiuntur: ne iniuria temporis pereat fructus illius. Talia in ſuis Georgicis Maronis præcepta agnoſcet, qui attente legerit, atq; inter alia illud: *Luc. 13.* *Virgil. 2. Georg.*

Eſt etiam ille labor curandis vitibus alter.
Cui nunquam exhauſti ſatis eſt. Namque omne quotannis.
Terque quaterq; ſolum ſcindendum, glebaq; verſis.
Æternum frangenda videntibus.

Et illud:

Primus humum fodito, bis vitibus ingruit vmbra.
Bis ſegetem denſis obducant ſentibus herba.

Itaque fratres ſi vultis veros vineæ Chriſti operarios cognoſcere, in opus reſpicite: quem mentibus veſtris vſum afferant, cogitate. Si verbo Dei tanquam ligone alte iactato vtitur, atque intimas animi fibras penetrat, ſcitote eſſe legitimum ac probatum operarium. Tale enim eſt Dei verbum, vt conterat, vt penetret, vt euertat, neque glebam ſolum frangat quod Poeta dixit,

ſed ipſas petras etiam diſcindat & ſoluat; quod Hieremias ait: *Nonne verbu mea ſicut malleus conterens petras*? Tunc autem terra noſtra foditur diuino ligone, cum ſurſum deorſum cor vertitur, id eſt quæ infra iacebant, eriguntur, quæ erant elata, ſubruuntur: ſtudia vanitatis tranſeũt in ſtudia veritatis. Id propriè fit compunctione cordis, quæ ex diuini verbi auditione ac meditatione excitatur. Ita Beatus Ambroſius foſſionem interpretatur. *Circunfodit*, inquit, *Deus vineam, quando exonerauit terrenarum mole curarum. Nihil enim magis mentem onerat, quam iſtius mundi ſolicitudo, & cupiditas vel pecunia vel potentia*. Egregium operarium Petrum in opus incumbentem aſpicite: cuius oratione audita dura anteà pectora concuſſa diſciſſaq; ſunt: *His auditis*, inquit, *compuncti ſunt corde*. Vultis parem huic alterum verbo Dei laborantem videre, ſed in terræ ſorte aſpera & ſaxoſa? quid Lucas de diſputationibus Pauli cum iudice ſuo Felice narrat? *Diſputante*, inquit, *illo de iuſtitia & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix. Vim Paulinæ diſputationis ſuſtinere non potuit: ceſſit inuitus, ſed infelix Felix, quia cultorem à ſe ablegauit, fructum tulit nullum*. Denique diuinitus Hieremias Propheta munus id ſuum edocetur. *Miſi te, vt euellas, & plantes, vt diſſipes & ædifices*. Quare robuſtũ eſſe oportet Dei operarium, atq; ipſum ferramentum ſuum, quod debet terram fodere, id eſt diuinum verbum, bene paratum excultumq; afferre, hoc eſt, vt lectione diuinorum librorum probe ac non ad ſpeciem tñ inſtructus ſit. Tum illa ſine dubio præſtabit mẽtibus, quæ ligonis operator terræ. Nã euellet ꝑfecto inutiles ac perniciosas herbas vitiorũ, prophe-

Hiere 23.

Ambroſ. li. 3. Exam. cap. 12.

Actor. 2.

Actor. 23.

Hierem. 1.

Digitized by Google

phetico oraculo edoctus, *Annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum*. Id vero faciet ligone doctrinæ, iuxta Paulina præcepta. *Argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina.* & rurſus: *Cum modeſtia corripientẽ eos, qui reſiſtunt Veritati* Neq; enim cum iracũdia & furore, aut cum libidine & ſuperbia id præſtandum, ſed in omni patientia & doctrina. Iam terra ipſa quæ foditur, moleſcit etiam: & cor hominis diuinis præceptis & ſermonibus nõ ſolum conteritur & cõcutitur, ſed etiam lenitur & ſuauius fit, conſolationem laboribus, miſerijs remedium inueniens. Itaq; redditur idonea mẽs auditoris cœleſtibus imbribus accipiẽdis beneficijs, plane auxilijſq; ſupernis etiam continendis, ne effluant: Sed quod Paulus ait, *Terra ſæpe Venientem imbrem bibens, ferat opportuna his quibus colitur.* Poſtremo nihil eſt quod à tentationibus ita defendat ac muniat animum, ac verbum Dei multa cogitatione cõgeſtum: quo radices virtutum ſuſtentantur, atque ab iniurijs vel frigoris vel æſtus importuni, quæ ſunt huius vitæ res ſecundæ & aduerſæ, fortiter vindicentur. Talem ego operarium rectè cum Paulo dixero inconfuſibilem, rectè tractãtem verbum veritatis.

Eſai. 58. *2. Timot. 4* *2. Timot. 2.* *Hebr. 10.*

Quapropter cognoſcere oportet dignos ſuo nomine operarios: neq; exiſtimare omnes, qui vineam Dñi tractant, eſſe tales. Sunt enim nugaces & inertes operarij, qui diem fabulis narrandis ducunt, qui rixas & contentiones ſerunt, ſunt qui humum non alte defodiunt, ſed ad ſpeciem tantum ſcalpunt, qui operari videntur, cum nihil ſuo labore proficiant. Sunt qui ad prandia & pocula celeriter occurrunt, ad ope-

4. In falſos & inutiles operarios.

operam pigri & deſides. Dici nõ poteſt vel quãti ſint fallacium operariorum in Chriſti vinea greges, & quantum ab iſtis Chriſtiana reſpublica detrimẽtum capiat. Paulus velut de ſpecula clamitat. *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem*. quod de ijs loquitur ſcilicet, qui lites & iurgia in Eccleſia ſerunt, & in cõmilitones ſuos arma vertunt, quæ ſunt in Chriſti hoſtes comparata. Illos idem deteſtatur, qui ſuo ventri ſeruiunt potius quã Chriſto, qui per dulces ſermones ſeducunt corda innocentium. Eos vero ferre non poteſt, qui loquaces cum ſint, ad verborum pompam omnia referunt, quorum ſe minatur operam nõ ſermonem cogniturum, quos alius Apoſtolus dicit in auaritia fictis verbis de hominibus fidelibus negotiari. Verum cum tot exiſtant operariorum vitia, illi tamen præ omnibus odioſi habentur, dominosq́ue rei ruſticæ ignaros maximè offendunt, qui ſuperficiem tantum ſcalpentes, non alte defoſſo ligone, labori fucum faciunt. Vidẽtur enim aliquid agere, cum nihil agant: qua fraude culturæ, detrimenti plurimum afferunt. Hos Paulus Apoſtolus operarios ſubdolos ſiue doloſos, falſosq; Apoſtolos appellat. Itaque pede collato cum iſtis dimicat, ac de ſe ita profitetur: *Et in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui & ſeruabo. Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ. Quod autem facio & faciam, vt amputem occaſionem eorum, vt in quo gloriantur, inueniantur ſicut & nos*. His de ſe cõmemoratis, ſtatim gladium ſtringit in aduerſarios atq; ita percutit. *Nam huiuſmodi pſeudoapoſtoli ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti*. Qui ſermo Apoſtolicus tametſi

Philip. 3.
Rom. 16.
2. Cor. 4.
2. Pet. 2.
2. Cor. 11.

metſi in hæreticos præcipuè conueniat, qui volunt magiſtri veritatis haberi, cum ſint miniſtri mendacij, tamen ſuo etiam modo ad eos pertinere putandus eſt, qui lucrum crumenæ pluris faciunt, quam ſalutem animarum. In hos Bernardus mordacius inuehitur, atque hos irridet his verbis: *optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerunt.* Sed vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam quam noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio: & cõtinua dominici gregis detrimenta neſcimus. De precio eſcarum & numero panum cum miniſtris quotidiana diſcuſſio eſt, rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet eam: perit anima, & nemo qui reputet. Tales pláne ſubdolos operarios merito dixeris, qui non tam animarum ſalutem, quam rei familiaris acceſſionem cogitant: ad ſpeciem proinde & fucum rem Chriſtianã tractantes. Hi adulantur potius principibus, quam ab errore auertunt, & plauſum hominum gratiamq; plus amant, quam vitæ perditæ correctionem. Siue confeſſiones peccatorum audiant, facile conniuent, ſiue conſilijs rempublicam gerant, placere, quam vera dicere malunt. Siue paſtores præſideſque Eccleſiæ ſint, nihil de ſeria ac ſeuera in perditos mores ac profligatos cenſura cogitant. Viſitationes diocæſeos inſtituunt belliſſimas: altari, & baptiſterio ac ſacriſtia viſitatis cõcione vna memoriter vbiuis dicta, ſatis ſe munere ſuo functos putant. Interim concubinatus feruent, vſuræ, aleæ, petulantia ſumma clericorum: profanis omnia licét, pauperum cura nulla.

Bernard. li. 4. de Conſiderat. ad Eugenium.

la. Vineæ Chriſti egregij videlicet operarij quid non tam accurata opera perficiant? ô nos infelices qui tales ſumus nacti pleroſq; operarios. Et verè, ſiquidem operarij pauci, paſtores qui ſemetipſos paſcant perquam multi. Reprehendit Hieronymus Epiſcopos qui indignos ordinant clericos, ex quorum ignorantia & vitijs omne damnum manare Eccleſiæ ſentit. Sed verba Hieronymi melius eſt ponere. *Non eſt enim peccatum leue mittere margaritas ante porcos, & dare ſanctum canibus, & ordinationem clericatus nequaquam ſanctis, & in lege Dei doctiſſimis, ſed aſſeclis ſuis tribuere, & vilium officiorum miniſtris, quodque his dedecoroſius eſt, mulicrcularum precibus. In quo conſideranda loquentis in Paulo Chriſti Apoſtoli ſapientia, qui vt ordinationis periculum demonſtraret, iunxit, tormenta peccatorum: Neque cõmunicaueris peccatis alienis. Sicut in ordinationibus malorum particeps eſt peccatorum qui tales conſtituit, ſic in ordinatione ſanctorum, particeps eſt iuſtitiæ, qui bonos elegit.* Eiuſmodi igitur inepti miniſtri non ſunt operarij vocati à Chriſto in vineam. Itaque in eos vtpote fallaces fucatoſque operarios Propheta inuehitur: *Eo quod deceperint populum meum dicentes pax, pax, & non eſt pax, & ipſe ædificabat parietem: illi autem liniebant eum luto abſque paleis. Dic ad eos, qui liniunt abſque temperatura, quod caſurus ſit paries, erit enim imber inundans.* Quicquid ſit litus paries, ſi opus non hæret male materiatum, neceſſe eſt cadat. Ipſaq; ruina fallaciam artificis teſtetur. Igitur quæ non ſolida veritate nituntur, tametſi ſpecioſa ſint, & fictione delectent, longe grauius mentibus dãnum dent oportet, quod alio loco amplius de-

cla-

Hieron. lib. 16. in Eſai. cap. 58.

Ezech. 13.

clarat idem Ezechiel. *Propheta liniebant eos abſque temperamento videntes vana, diuinãtes mẽdacium. Va*, inquit, *prophetis inſipientibus qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Quaſi vulpes in deſertis propheta tui iſrael. Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſtaretis in pralio in die Domini.* Qui laborem defugit, qui periculum auertit, haud quaquã operarius ac miniſter idoneus haberi debet. *Ezech.22.* *Ezech.13.*

Quare qui vineę Domini vtilem operam impendere cupit, quo ſe vocatum diuinitus gratulatur, conditiones diligentis peritique operarij maximè obſeruet. Primum veſtimenta prolixa deponat, vt impedimẽtis ſolutus liberius in opus incumbat. Quæ ſint veſtimenta ponenda ſcriptura docet: *Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus, vt ei placeat qui ſe probauit.* Item illud: *Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Abiecit à ſe Dauid grauiora arma Saulis: *Non poſſum*, inquit, *ſic inducere.* Mundi curas, carniſque illecebras relinquat oportet, qui velit expeditus, vt par eſt opus Domini aggredi. Deinde operarius noſter ligonem ſuum bene concinnatum atq; expolitum curet, ſine doctrina idonea opus Domini non decet aſſumere. *Oportet enim Epiſcopum eſſe doctorem*, & Angelum præſeferre ſacerdotem, à quo legis ſcientiam populus petat. Ne ſi ſcientiam ipſe repulerit, repellatur viciſſim ex prophetica voce, ne Dei ſacerdotio fungatur. Tum illud videndum, vt ferramentum manibus admoueatur operi faciundo, & quidem valide defigendum, ſi proficere cupiat. Iuxta illud poeticum.

5. Quid operario Chriſti agendum.

2.Tim.2. *Matth.19.* *1.Reg.17.* *1.Tim.13.* *Oſea.4.*

Cum

Ouid. & Virgil. *Cum bene iactati pulſarunt arua ligones.*
Et quod alius melior Poeta dixit,
Et labefactá mouens robuſtus iugera foſſor.
Non oſtentãdi ligonis humero, ſed manu vtraque iactandi gloria cordi ſit. Rebus, inquam, & factis perficiat doctor Chriſtianus, quæ alijs præcepit, exemplo pluſquam ſermone nitatur: Matth. 5. audiat Chriſtum. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur.* Audiat & Paulum. *Nihil enim audeo loqui eorum quæ per me nõ efficit Chriſtus:* Tit. 2. Eundem quoque Tito præcipientem. *Exemplũ præbe te ipſum bonorum operũ.* Auguſtinum au- Auguſt. in Pſal. 93. diat bonus operarius & diligens & patiens ſic monentem: *In vinea operaris: fac opus tuum, & accipies mercedem tuam. Et iſta tolerantia ad opus tuum pertinet, & hoc ad mercedem pertinet. Minus vis facere in vinea, qui non vis tolerare, quia & ipſa tolerantia ad ipſam operationem pertinet, vt inuenias mercedem.* Qui ijs conditionibus vineam Chriſti excoluerit, & fructum operæ ſuæ plurimum conſequetur, & laudem officij à Domino eximiam feret.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO TERTIA.

Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam.

Matth. 20.

MVL-

MVLTA quidē præclaraq́; cōſideranda parabola hodierna nobis offert: atque in primis Dei prouidentiā declarat erga res à ſe cōditas admirabilem. Inducit enim Patremfamilias quendam admodum diligentem, induſtrium, ſedulum, nunquam à negotio gerendo ceſſantem. Iuſtum quoque eundem, ac fidelem, denique liberalem & ſplendidum narrat. Quæ in Deum omnia conuenire apprime, nemo dubitaret. Ac ſolet alias deſcribi Deus ſimilis regi aut homini diuiti, quo magnitudo potētiæ atq; opum diuinarum melius intelligatur: nunc vero Patrēfamilias ſimpliciter appellare maluit, curam prouidentiamque in res ſuas præcipuè oſtendere volens. Nam vel à familia vel à re familiari curanda Paterfamilias dictus eſſe videtur. Id certè intelligunt omnes, cum Patremfamilias cogitant, ſedulum ac ſolertem prouidumq; eſſe oportere. Atque Ariſtoteles ſane ſummus Philoſophus Dei prouidentiam etiam Patrisfamilias ſimilitudine exponendam duxit in metaphyſicis ſuis, id quidem rectè: ſed illud falsò & ineptè, quod diuinam prouidentiam intra limites peranguſtos includendam putauit, quod iure in eo philoſopho reprehendunt Clemens Alexādrinus & Theodoretus Cyrenſis. Vt enim Patremfamilias non decere res perexiguas & viliſſimas, quæ domi geruntur cognoſcere omnes, quas vel mancipia vel beſtiæ agunt, ſed filiorum omnia, ac familiæ præcipua ſcire eſt ſatis, ſic Deum ſentit is philoſophus nequaquam minutiora naturæ ſcire opus eſſe, alienumque ab illa maieſtate parua hæc & abiecta curare,

1. Prouidētiam Dei omnia curare etiam minima.

Ariſtot. 12. Metaphyſ. cap. 10.

Ariſtot. 12. Metap, c. 9. Itaque auſus eſt dicere. *Quædam melius eſſe non videre, quam videre. Pari profectò errore*

Iob 22. *atque eorum quos ſcriptura commemorat, ita de Deo ſentiens. Circa cardines cæli perambulat, nec noſtra conſiderat.* Qui error abſurdiſſimus inde manauit, quod ſcientiam ac prouidentiam Dei more noſtro accepit, quaſi multitudine rerum obruatur, atque diducta cogitatione in plura, minus queat ſingula perſpicere: quod ſecus omnino eſt. Tanta enim illius mentis diuinæ altitudo eſt, vt neque maximis vrgeatur, neq; minima aſpernetur: quam Dei præclaram noſtri ſapientes naturam cognoſcentes, longe de illa ſapientia ac prouidentia magnificentius pronuntiarunt.

Dionyſ. de diuinis nominib. c. 11. Dionyſius quidem Areopagita ſic: *Et procedit ad omnia tota intrinſecus manens.*

Aug. lib. 3. confeſ. c. 11. Aurelius vero Auguſtin⁹ ſic: *ô tu bone omnipotēs, qui ſic curas vnumquenque noſtrum, tanquam ſolum cures, & ſic omnes tanquam ſingulos* Nempe diuinæ literæ eam tradunt ſummi Patris prouidentiam in res etiam minutiſſimas acerrimā, quam nihil omnino prætereat, quæ omnibus adſit, quæ ſine ſuo præſcripto ne paſſerem quidem perire patiatur.

Matth. 10. *Nonne*, inquit, *duo paſſeres aſſe veneunt; & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt.*

Tertull. in li. de exhortatione caſtitatis. Quam ſeruatoris noſtri ſententiam Tertullianus refert his verbis: *ſine Domini voluntate nec folium de arbore labitur, nec paſſer aſſis vnim ad terram cadit.* Atque alius illo vetuſtior autor ſic ſcribit: *Cuius prouidentia non tantummodo ſigillatim per ſingulos homines cucurrit aut currit, ſed etiam per totum orbem. Et nequis non etiam ad minima quæcunque Dei putaret iſtam infatigabilem prouidentiam peruenire.*

re. *Ex duobus, inquit, Dominus, paſſeribus, Vnus non cadet ſine patris Voluntate. Sed & capilli capitis numerati ſunt.* Quid hac Chriſtiana philoſophia præclarius? quid Euangelica veritate ſublimius? quæ non modo humanam tenuitatem conſolatur atque erigit Dei erga ſe beneuolentia curaque incredibili cognita, verumetiam diuinam maieſtatē illuſtrat & decorat quæ capere tot tantaque nulla imminuta ſentiendi vi queat. *Et cum ſit Vna*, ait Sapiens noſter, *omnia poteſt; & in ſe permanens, omnia innouat.* Nihil igitur de ſua quiete ſtatuq; diuino declinat, quod res curet humanas omnes illa mēs ſumma quæ minutos etiam paſſerculos cibo, vita, ope omni neceſſaria minimè prætereit, vſque eo vt præter eius decretum ne vnus quidem turdus cadere poſſit. *Sapien.7.*

Hæc vero tanta noſtri Patrisfamilias vel cura vel diligētia proditur inditijs plurimis: quod ſummo mane euigilarit ac ꝓdierit in quærēdis operarijs: quod toties exierit, nullum idoneum tempus prætermittens: quod ſeros etiam atque exiguæ operæ laboratores minimè neglexerit. Ea vero omnia quo ſtudio obijt? vel mercede ꝓpoſita, vel negotio commendato, vel etiam conuenienti reprehenſione otij adhibita. Quas huiuſce prouidentiæ cœleſtis partes exequi ac percurrere ſermone conuenit, quo melius diuinam in nos beneuolentiam prouidentiamque intelligamus. *Exijt primo mane.* Illud eſt primum. Vbi non abs re ſit vigilandi curam laudare, quæ maxime decet Patresfamilias, quos Ariſtoteles vult in ſuis Æconomicis vltimos debere ire cubitum, primos ante omnem familiam lecto ſurgere. Contra quam mos habet prope omni-

2. Deum præuenire nos ad ſalutem noſtram.

um qui eo ſe dominos cæteris ſuperiores opinatur, ſi ſomno præ omnibus indulgeant. Eſt autē ſurgendi à ſomno mane, vt optimè monet ille philoſophus, vtilitas plurima, tum ad ſanitatē corporis, tum ad negotiorum familiariū expeditionem: & quod caput eſt, ad philoſophica mentis ſtudia, Ariſtotelis verba ſunt hæc. *Expergiſci decet prius Dominum, quam ſeruum, & cubitum ire poſterius: neque vnquam incuſtoditam eſſe domum, quemadmodum nec vrbem, cum opus eſt neque die, neque noctu. Et ante lucem ſurgere, quod & ad ſanitatem & ad curam rei familiaris, & ad ſtudium philoſophiæ prodeſt quamplurimū.* Nulla enim diei pars aptior optimis cogitationibus conſilijsque ſubeundis. Veſpaſianū Imperatorē hiſtorici perhibēt ſolitum ſummo mane experrectū pleraſque Reipublicę grauiores cauſas definire: magno compendio ad res omnes opportunè ac tranquillè conſtituendas. Sed morale ſit hoc illud myſticū ac parabolæ proprium: Deum primum ad homines venire, greſſus eius ad nos vocandos omnem noſtram operam antecedere. *Præoccupat enim*, vt ait Scriptura, *qui ſe concupiſcunt diuina ſapientia, vt illis ſe prior oſtendat: qui mane vigilauerit ad illam, non laborabit: aſſidentem enim foribus ſuis inueniet ſapientiam.* Quicquid nos vigilemus, priores certè partes in beneficio ſunt ſemper illius: quod Ioannes & agnoſcit & prædicat: *Non quaſi nos dilexerimus Deum: ſed quoniā ipſe prior dilexit nos.* Nam quæ ad naturam bona pertinent, ea ſine vllo quiſque merito ſuo nactus eſt, vt ſit, vt viuat, ſentiat, intelligētia vigeat, corpore integro, ſano, robuſto, mente acri, perſpicaci, prouida præditus. Quis enim vt hæc ſibi contingerent labo-

Ariſt. lib. 1. Œconom. cap. 5.

Veſpaſian. in vita Veſpaſiani. cap. 21.

Sapien. 6.
1. Ioan. 4.

laborauit? *Quoniam ipſe*, ait Pſalmus, *fecit nos, & non ipſi nos.* Quæ vero ad gratiam Chriſtianã beneficia ſpectant, in ijs non minus cernitur Dei prouidentia omnem noſtrum actum, omne meritum anteuertens. Gratis enim iuſtificat Deus hominem, nullis meritis præcedentibus, primusque gradus ad iuſtitiam Dei motione ponitur. Itaque gratia ipſa iuſtificans à ſacris autoribus creatio quædam nominatur, tanquã ex nihilo noſtro, illud diuinum fiat in nobis. *Pſal.99.*

Sic Paulus non ſemel nouam creaturam vocat. Sic Iacobus initium creaturæ eius. Atque idem Paulus rem totã explicat verbis præclaris: *Gratia ſalui facti eſtis per fidẽ: & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt, non ex operibus, vt ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.* Videtis quemadmodũ primas ac præcipuas partes ſanctificationis noſtræ Apoſtolus gratiæ ac dono Dei tribuat, vt ipſa etiam bona opera noſtra aſſerat diuinitus fuiſſe præparata & conſtituta: veſtigium vero ſalutis noſtræ primũ diuina benignitate eſſe poſitũ. Cũ enim alte dormires homo peccatorũ ſomno demerſus, euigilauit Deus, vt te excitaret ac vocaret ad ſe, vt rectè Paterfamilias noſter primo mane exijſſe narratur: cuius benignitati & clemẽtiæ ſi non pares, ad quas licet, gratias agere debent electi ac dicere, *Domine præuenisti nos in benedictionibus dulcedinis.* Hanc vero diuinæ gratiæ præuentionem nõ ſolum in admonenda intelligentia cerni, ſed etiam in excitanda & mouenda volũtate declarat Diuus Cyrillus tractans illud, Apprehenderunt Angeli manum eius, & ma-

2. Cor.5. *Galat.6.* *Iacob.1.* *Epheſ.2.*

Pſal.20. *Cyrill.li.1. de adoratione & cultu in ſpiritu & veritate.*

manum vxoris ac duarum filiarũ eius, eo quod parceret Dominus Loth: *Manifeſto*, inquit, *argumento tibi hoc eſſe poteſt, non verbis ſolum incitari, & adhortationibus mentis immiſſis, vt à peccato diſcedamus; ſed tanta benignitate erga nos ſeruatorem totius vniuerſi Deum vti, vt actu ipſo efficaciterq́; nobis auxilium præſtet, ſecundum quod ſcriptum eſt. Apprehendiſti manum dexterã meam, & in conſilio tuo deduxiſti me. Cum enim humana natura non ſatis valida eſt, neque per ſe ſufficit, vt malum effugere queat, vna quodammodo nobiſcum contendit Deus: dupliciq́; beneficio afficere cognoſcitur, admonitionibus nimirum perſuadens, & ſubſidium præſtans fortius, quamuis ab impediẽte aut imperato malo ſuperari poſſit.* Magna hæc & præclara tanti patris de gratia & efficaci præmotione ſententia: vt Dei beneficio grati maximè ſimus.

3. Mira Dei ſedulitas in noſtra ſalute procuranda. *Auguſt. de verbis Domini, ſerm. 59 Gregor. ho. 19. in Euãg. Orig. hom. 10. in Mattheum. Hylar. in expoſit. Euang.*

Iam illa eadem Dei prouidentia diligens ac ſolicita oſtenditur, quod non cunctetur primo mane quæſitum operarios exijſſe, forum repetit ſæpe ſæpius: quotieſcunq; rei gerendæ occaſio occurrit, prætermitti non potuit. Itaq; hora etiam tertia, & ſexta, & nona, & vndecima tandem, cum iam diei ſupereſſet exiguum, adeſt, forum init, rem vrget. Quæ quidem iteratio ac repetitio fori diuerſis horis etſi conuenienter à ſanctis Patribus Auguſtino & Gregorio ita accipitur, vt vel diuerſas mundi ætates, quod Origenes, & Hilarius, & Theophilactus, vel diuerſas etiã vitæ noſtræ ætates ſignificet, quod Hieronymus & Eutymius probant: tanquam alij primo mane pueritiæ, alij tertia hora, adoleſcentiæ, alij ſexta feruẽte iuuentute, alij inclinãte die in nonam, iam ætate virili, alij denique vltima

ſtima ſenectute velut vndecima hora vocentur, eſtque ea commentatio veriſſima atque optima: tamen poteſt non ineptè intelligi ad eundem etiam hominē hæc ipſa toties repetita vocatio pertinere. Itaque ſiue mundi totius curſus ſiue populi alicuius, ſiue etiam eiuſdem hominis ætates cogitentur, verum profectò eſt illud quod Deus prophetico ore loquitur: *Ego autem loquutus ſum ad vos, de mane conſurgens, & loquens, & non obediſtis mihi: miſiq; ad vos omnes ſeruos meos prophetas, conſurgens diluculo, mittēſque & dicens, Conuertimini vnuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra.* Quam ſuam ſedulitatē & ſalutis noſtrę inflammatū deſiderium Saluator illa etiam flebili voce denuntiat: *Hieruſalem Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Singularem ſuam benignitatem cum noſtra ſumma contumacia certaſſę toties ac tātopere declarat dulciſſimus Ieſus: nec per ſe ſtetiſſe, ſed per nos, quo minus immenſa illa dulcedine frueremur. Neq; ab ijs diſſidet quod Eſaiæ voce teſtatur: *Tota die expandi manus meas ad populum nō credentem, ſed cōtradicentē mihi.* Cogitet vnuſquiſq; veſtrū fratres, apud ſe, quoties ſit vocatus à Domino, quoties diuina inſpiratione pulſatus, quas voces ab ineunte ætate acceperit cœleſtes: quibus modis, quot quātis rationibus egerit ſecū ille clemētiſſimus Pater, vt à perdita vita reuocaret, ne rueret in exitium, vt inſanias falſas relinqueret, & certam ſalutem arriperet. Nonne concionatorum vocibus ſæpe homo excitatus es? nonne morbi graui periculo decumbens? nonne tempeſtatis horrore ſubitæ concuſſus? nonne infor-

Theophyl. in expoſit. Hieron. in comment. in Matth. Eutym. in expoſ. Euāg *Hierem. 35.* *Matth. 23.* *Eſai. 65.*

tunij cuiuſdam caſu exercitus? nonne ſodalium ad meliorem frugem exemplo inductus? *Quoties*, inquit, *volui & noluiſti*? O nos non modo ingratos tantæ benignitati, ſed etiam impios in illam maieſtatem. Pater quidem familias inſtat: vrget negotium, non defatigatur eundo & redeundo, omni hora adeſt, ſæpius vocat: & quod iure mireris, ne extremam quidem diei particulam officio vacuam iure patitur. Quis noſtrum ſi hominem videret extrema hora operarios cõducentem, non rideret? At Deus ne illud quidẽ exiguum ſpatium benignitatis ſuæ expers prætermittit. Itaq; vel ſerum & tardum operarium non abijcit, non dedignatur. Quid dico non dedignari? vltro vocat, inuitat, allicit, atque extimulat ad opus paruo vel nullo poti⁹ emolumẽto ſuo, ſummo illius cõpendio. Hoc illæ voces amatoriæ ſignificant: *Ergo ſaltem amodo voca me Pater meus*. Vel ſero tandem vel poſt innumera-

Hierem. 3. biles errores tuos ad me redi. *Reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te.* Cuinã tandem hæc tam dulcia, tã blanda, tã amatoria? cognoſcite quæſo. Nẽpe cui erat dictum. *Tu fornicata es cum amatoribus multis.* Et rurſus: *Frons meretricis facta eſt tibi, & noluiſti erubeſcere. Erubeſcant hæretici*, inquit

Hieron. in Hierem. Hieronymi, *qui nolunt ad meliora cõuerti, nec regredi ad patrem creatorẽ ſuum: & audiant: ſaltẽ amodo voca me Pater meus, dux virginitatis meæ es tu. Ipſe deſpõdit animam veſtram amplexibus ſuis, & docet quomodo orare debeat & agere pœnitentiam. Quanto autẽ ille clementior, qui ſalutis poſt fornicationẽ oſtendit viam, tãto miſerior meretrix, quæ non vult poſt vulnera recipere ſanitatẽ.* Ergo ſi Dei minus reuerẽtia tangimur, ſi pudore non ducimur, certè patiamur Dei perſeuerã-

tia

tia & contentione nos vinci. Toties exit, toties vocat: tandem aliquando ſequamur. Atque illud ſane mirabile accidit Patrifamiliàs nihil de ſuo perire ſi renuas, tibi damnum parari maximum. *Si peccaueris, quid ei nocebis? Si iuſte egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Attamen ita nos Pater ille ſollicitat, ita allicit, tanquã ſummoperè eius interſit. Deniq; & operarij & vinea, & merces ad noſtram rationem pertinẽt omnia. Beneficium accipimus ipſo obſequio: excolimus vineam, quæ noſtra mens eſt: & redditur merces pro accepto beneficio: noſtrã rem agimus, & Deum debitorem tenemus. Omnibus modis eximia in nos Dei noſtri benignitas declaratur. *Iob 35.*

Quoniam de Patrisfamilias diligentia ac ſedulitate dictum eſt: de operariorum otio deinceps dicendum erit. Ex foro omnes in vineam acciti operarij ſunt. Vineam eſſe aliquando diximus Eccleſiam, iuſtorum cætum, Euangelicã deniq; profeſſionem, quam vel in alijs vel etiam in ſeipſo vnuſquiſque excolit. Forum vero ex quo in eam vineam itur, in quo foro reſidẽt homines, quidnam eſſe putemus? Bene forum Hilarius interpretatur in hunc modum. *Forum,* inquit, *accipi pro ſeculo, res ipſa admonet, æquabiliter turbis hominum calumniarũ iniuriarumque contentionibus, & diuerſorum negotiorum ſemper tumultuoſis.* Igitur & mihi iſte mundus amplum quoddã forũ eſſe videtur: in quo tot rerũ ſpecies videas, turbam hominũ tantã, tumultu ac ſtrepitu omnia plena, congrediendi, colloquendi, ambulandi facultatẽ amplam. Atq; hæc omnia interdiu feruent: ſimul atq; nox incubuerit, vacua omnia, ſe domum cuncti recipiunt. Forum vel

4 Forum eſſe ſeculũ & contra otioſos.

Hilarius in expoſ. Euang.

tunij cuiuſdam caſu exercitus? nonne ſodalium ad meliorem frugem exemplo inductus? *Quoties*, inquit, *volui & noluiſti*? O nos non modo ingratos tantæ benignitati, ſed etiam impios in illam maieſtatem. Pater quidem familias inſtat: vrget negotium, non defatigatur eundo & redeundo, omni hora adeſt, ſæpius vocat: & quod iure mireris, ne extremam quidem diei particulam officio vacuam iure patitur. Quis noſtrum ſi hominem videret extrema hora operarios cõducentem, non rideret? At Deus ne illud quidẽ exiguum ſpatium benignitatis ſuæ expers prætermittit. Itaq; vel ſerum & tardum operarium non abijcit, non dedignatur. Quid dico non dedignari? vltro vocat, inuitat, allicit, atque extimulat ad opus paruo vel nullo poti⁹ emolumẽto ſuo, ſummo illius cõpendio. Hoc illæ voces amatoriæ ſignificant: *Ergo ſaltem amodo voca me Pater meus*. Vel ſero tandem vel poſt innumerabiles errores tuos ad me redi. *Reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te.*

Hierem. 3.

Cuinã tandem hæc tam dulcia, tã blanda, tã amatoria? cognoſcite quæſo. Nẽpe cui erat dictum. *Tu fornicata es cum amatoribus multis*. Et rurſus: *Frons meretricis facta eſt tibi, & noluiſti erubeſcere. Erubeſcant hæretici*, inquit Hieronymi, *qui nolunt ad meliora cõuerti, nec regredi ad patrem creatorẽ ſuum: & audiant: ſaltẽ amodo voca me Pater meus, dux virginitatis meæ es tu. Ipſe deſpõdit animam veſtram amplexibus ſuis, & docet quomodo orare debeat & agere pœnitentiam. Quanto autẽ ille clementior, qui ſalutis poſt fornicationẽ oſtendit viam, tãto miſerior meretrix, quæ non vult poſt vulnera recipere ſanitatẽ.*

Hieron. in Hierem.

Ergo ſi Dei minus reuerẽtia tangimur, ſi pudore non ducimur, certè patiamur Dei perſeuerãtia

tia & contentione nos vinci. Toties exit, toties vocat: tandem aliquando ſequamur. Atque illud ſane mirabile accidit Patrifamiliàs nihil de ſuo perire ſi renuas, tibi damnum parari maximum. *Si peccaueris, quid ei nocebis? Si iuſte egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Attamen ita nos Pater ille ſollicitat, ita allicit, tanquã ſummoperè eius interſit. Deniq; & operarij & vinea, & merces ad noſtram rationem pertinẽt omnia. Beneficium accipimus ipſo obſequio: excolimus vineam, quæ noſtra mens eſt: & redditur merces pro accepto beneficio: noſtrã rem agimus, & Deum debitorem tenemus. Omnibus modis eximia in nos Dei noſtri benignitas declaratur. *Iob 35.*

Quoniam de Patrisfamilias diligentia ac ſedulitate dictum eſt: de operariorum otio deinceps dicendum erit. Ex foro omnes in vineam acciti operarij ſunt. Vineam eſſe aliquando diximus Eccleſiam, iuſtorum cœtum, Euangelicã deniq; profeſſionem, quam vel in alijs vel etiam in ſeipſo vnuſquiſque excolit. Forum vero ex quo in eam vineam itur, in quo foro reſidẽt homines, quidnam eſſe putemus? Bene forum Hilarius interpretatur in hunc modum. *Forum*, inquit, *accipi pro ſeculo, res ipſa admonet, æquabiliter turbis hominum calumniarũ iniuriarumque contentionibus, & diuerſorum negotiorum ſemper tumultuoſis*. Igitur & mihi iſte mundus amplum quoddã forũ eſſe videtur: in quo tot rerũ ſpecies videas, turbam hominũ tantã, tumultu ac ſtrepitu omnia plena, congrediendi, colloquendi, ambulandi facultatẽ amplam. Atq; hæc omnia interdiu feruent: ſimul atq; nox incubuerit, vacua omnia, ſe domum cuncti recipiunt. Forum

4 Forum eſſe ſeculũ & contra otioſos.

Hilarius in expoſ. Euang.

vel lutulentum, vel puluerulẽtum ſibi relinquitur. Nũ ſecus habere tibi mundus videtur? *Præterit*, inquit, *figura huius mundi: Et mũdus tranſit & concupiſcentia eius.* Vel ipſi mundi amatores fraudem, ſed ſero deplorant: *Tranſierunt omnia illa.* Qui igitur domicilium ſibi aut hoſpitium nocturno tempore nõ parauerit, quam eũ putatis ineptum ſola fori iſtius amplitudine captum? Veniet nox fratres: qui in illa vita domicilium non munierit ſibi, videat quo pacto ingruentem noctis obſcuriſſimæ tẽpeſtatem tranſigat. Igitur in forum iſtud cateruis hominum refertum, vbi fraudes, vbi inſidiæ, vbi cõtentiones vigent, ſapientia quoque diuina ingreditur, & ex pernitioſa amplitudine, ad ſtrictam ſed ſecuram ſemitam vitæ vocat, concionatur, & clamitat. An non de illa ſcriptum eſt: *Sapientia foris prædicat, & in plateis dat vocem ſuam: in capite turbarum clamitat, vſquequo paruuli diligitis infantiam, & ſtulti ea quæ ſibi ſunt noxia, cupiunt? Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis ſpiritum meum.* Vultis cognoſcere ſapientiæ diuinæ correptionem? Patremfamilias audite operarios otioſos coarguentem. *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Ac verè ſanè otioſitas reprehenditur: quod boni nihil pariat, malorum verò ſegetem amplam ferat: Seneca ſapienter de otio illud: *Paulatim effœminatur animus: & in ſimilitudinem otij ſui, & pigritiæ, in qua iacet, ſoluitur. Otium ſine literis mors eſt, & viui hominis ſepultura.* Noſter verò ſapiens, & ſi minùs ornatè, multò tamen robuſtius in otium inuehitur. *Multam*, inquit, *malitiam docuit otioſitas.* Illud probè Diuus Hieronymus: *In deſiderijs eſt omnis anima otioſi, quod videlicet ſemper ali-*

1. Cor. 7. *1. Ioan. 3.* *Sapien. 5.* *Prouer. 1.* *Seneca in epiſt. 83.* *Eccli. 33.* *Hieron. li. 5 in Ezech. in c. 16.*

aliquid agendum ſit,ne ager pectoris noſtri ceſſante manu, malarum cogitationum ſentibus occupetur. Verum eſt illud Chryſoſtomi dictum, *Omnium vitiorum quaſi magiſtra quædam & origo eſt otioſitas.* Nam vitiorum omnium ſemina in otio inuenias. Inde garriendi,mentiendi, detrahendi,ludendi,furandi, peierandi, concupiſcendi, mœchandi,humanas leges ac diuinas deniq; violandi origo atq; materia. Ager otio torpens vepribus &ſilice impletur:equus in ſtabulo diu à labore ceſſans, inutilis redditur: ipſum ferrum niſi exerceatur,rubigine hebeſcit.*Deſideria occidunt pigrum*, ait Salomon. Quare Paulus grauiter otioſos obiurgat atq; admonet. *Rogamus*, inquit, *vos fratres, vt veſtrum negotiũ agatis,& operemini manibus veſtris.* Mulieres etiam durius accipit, *Quæ diſcunt circuire domos otioſæ, non ſolum autem otioſæ,ſed & verboſæ & curioſæ.* Cõtra beatum prædicat Scriptura virum labore victum parãtem:*Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & benè tibi erit.* Fœminã quoq; principem laudat, quod, *Panem otioſa nõ comedit.* Ac primum homini Deus excolendum hortum voluptatis tradidit,vt cuſtodiret & operaretur, tunc negotium prout decebat iniungens:mox verò etiam peccati pœnam ſimul atq; medicamentum eſſe laborem voluit. *In ſudore,* inquit, *vultus tui veſceris pane tuo.* Atque otiari quidem culpa non vacat: at otiari totam diem, magno reprehenſionis aculeo dignum:*Quid hic ſtatis*, inquit, *tota die otioſi?* Nihil diſtat otioſus à ſtipite: quod eſt ingenij atq; induſtriæ probrũ ſummum.

Chryſoſt. homil. 36. in Matth.

Prou. 21.

2. Theſ. 4.

2. Tim. 5.

Pſal. 127.

Prou. 31.

Gen. 3.

5. Maximè otioſos eſſe, qui varijs ſeculi negotijs tenentur.

At ſi ſe ita res habet, diceris credo, præclarè ſe tabelliones gerere inſtitores, nundinatores, litiga-

litigatoresq́; , quorum eſt tanta opera & aſſidua cura, tám feruens huc illuc diligentia, vt feſtos etiam dies negotientur, ac negotiorum multitudine ſe pares eſſe non poſſe querantur. Hos Dominus nequaquam arguere poſſit, ac dicere. *Quid ſtatis tota die otioſi?* quibus ad cibum & ſomnum neceſſario capiendum vix otij ſatis ſit. Sed enimuero quantum equidem ſentio, hoſce negotiatores libentius Pater noſter familias reprehenderit, otioſóſque cenſuerit: Neque enim qui in foro nugantur, eos quippiã agere dixeris, tametſi horas totas fabulando, iocando, ridendo conſumere videas. Quin potius eo iſtorum otium turpius ac vituperatione dignius ſit, quo plus in rebus futilibus & nihili teneantur. *Socrates quidem vt ſcribit Xenophon grauis autor, cenſebat eos eſſe otioſos, qui dimiſſis inutilibus, meliora agere negligerent. Nam & qui taxillis, & qui riſui excitando vacant, aliquid agunt: nihilominus otioſi ſunt, quod liceat iſtis omiſſis meliora agere.* Et rectè hæc Socrates. Quid enim otioſum, quid vanum & inane dixeris, niſi quod nullius fructus, nullius ſit emolumenti? Num eos non cenſeamus otioſos, qui ludicra tractãt, puerilibus occupantur, cum ſeria inſtent, cum de capite & fortunis agatur? Iubet te Deus quærendæ æternæ vitæ operam dare, ſaluti tuæ conſulere, tu vero re tanta neglecta, ludis, nugaris, ſaltas? Quid enim niſi nugæ ſunt meræ, occupationes iſtæ honorum, quæſtuum, contentionũ, ſempiterna ſalute contempta? Cælum tibi comparare potes, & tu viliſſimas merces & ſcrupea quædam inania pluris facis? Neque amittis ſolum tantum commodi, ſed exitium tibi veriſſimum comparas? Audi propheticas voces in iſtã ſtulti-

Xenophon lib. 3. de dictis & factis Socratis.

ſtultitiam planè miſſas: *Confidunt in nihili*, ait Eſaias, *& loquuntur vanitates: conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. Oua aſpidum ruperunt, & telas araneorum texuerunt. Qui comederit ex ouis eorum morietur, & quod confotum eſt erumpet in regulum. Telæ eorum non erunt in veſtimentum, neque operientur operibus ſuis. Opera eorum, opera inutilia: & opus iniquitatis in manibus eorum.* Miram hominum fiduciam ſui, incredibilem iactantiam ac vanitatem arguit Propheta: eoſque docet multum quidem laborare, multum ſudare, vt ſceleris tãdem prouentum faciãt. Quorum fraudes & technæ ſint ouis aſpidũ ſimiles, inuenta & labores telis araneorũ, quibus texi veſtis non queat. Qui deniq; cum nihil vtile & opportunum gerant, ſunt tamen & ſibi & alijs ſummoperè pernicioſi. Aduerſus hos negotiorũ inutiliũ vel potius pernicioſorum architectos, beatus Chryſoſtomus ſcitè diſputat in hunc modum. *Nolo mihi reſpondeas, nõ nihil te quotidie facere: ſed illud mihi oſtende, ſi earũ rerũ aliquid tractas ac facis, quæ neceſſaria ſunt. Sin vero pecuniarum quæſtus, quaſi diligentiſſimus campo, & ingem quam de accumulandis opibus habes, curã mihi proponis: non verebor ipſe tibi reſpondere, non eſſe opera hæc. Quippe cũ illa, mea quidem ſententia & quidem certa, magna opera ſint, miſericordia erga pauperes, oratio iugis, eorumque protectio, qui iniuria maioris alicuius vexãtur. Quæ omnia apud nos nullũ habent locũ: ſed in maxima deſidia ocioque viuimus ſemper.* Hæc idcirco Chryſoſtomus dicit, quod occupationes omnes & labores cẽſeat inanes & vanos, niſi Dei mandata ſeruentur. *Vanitas vanitatum* dixit Eccleſiaſtes, *& omnia vanitas. Quid habet*

Eſai. 59.

Chryſo. homil. 36. in Matth.

Eccleſ. 1.

bet amplius homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub Sole? Nonnè rectè ad meliorem frugem Scriptura nos vocat? nonnè vberiores laborum fructus pollicetur, ſi Dei mandata ſeruamus, ſi illi nos operarios qui nos conducit in ſuam vineam, præbemus? *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Vel potiùs. *Quare appenditis argentum & non in panibus? laborem veſtrum & non in ſaturitate?* Sapientiam diuinam, fratres, potius audiamus, illius præceptis pareamus, in illius opere libenter verſemur. Fidelem experiemur, quæ ita promittit: *In opere meo exiguum laborabis: & cito edes de fructibus meis.*

Eſai. 55.

Eccli. 6.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO QVARTA.

Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, &c. Matth. 20.

1. Iuſtitiã Dei gratię in nos, eſſe cõiunctã.

SI diligenter parabolæ propoſitæ narrationem attendimus, inueniemus certè Patremfamilias non modo diligentem, ſed etiam æquum & iuſtum. Ita enim rei ſuę familiari conſulendum putat, vt eam curantibus cõmodus ſit. Tria igitur conſiderare debemus, pactum quod inter Patremfamilias atque operarios intercedit: laborem ab operarijs exhibitũ: mercedem à Patrefamilias redditam. Pactum qui-

quidem eiuſmodi eſt, *ex denario diurno conuentione facta.* Ac mox, *ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo vobis.* Itaque præmium pollicetur, vt ad laborem inducat. Quocirca gratiam Dei præcedere & primas partes agere, nullo modo dubitare fas eſt. Idcirco perhibetur primum exire Paterfamilias & vocare de foro quos vult. Id nemo poteſt meritis ſuis tribuere, neque ſe quæſiſſe Patremfamilias dicere, priuſquam ab illo quæſitus vocatusque ſit. Itaque vocatio Dei gratuita omnino eſt. At ſuppoſita iam gratia prima vocantis, ſequitur iuſtitia pollicentis, reddentisque mercedem. Ex parte quidem liberi arbitrij, diuina adiuuante gratia, eſt aſſenſio, & acceptio promiſſi, tum labor & opera præſtita, cui merces eſt promiſſa. Integrum enim operarijs fuit ire, ac manere: accipere conditionem vel repudiare. Neque eos coactos legimus à prætore, ſed à Patrefamilias cõductos. Quare & operatur homo & meretur promiſſam mercedem. At Dei benignitatem ſimul cum iuſtitia coniunctam pariter videmus. Neq; enim tribuit mercedem niſi laboräti. Quẽ vt alliciat, promiſſis incitat, fidelis & iuſtus in exoluendo. Quare vita æterna, & gratia dicitur rectè, & merces rectè. *Stipendia peccati mors: gratia autẽ Dei vita æterna.* Ita paulus, qui alio loco ſic loquitur: *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Rogo te Paule, quomodo gratia, ſi eſt corona iuſtitiæ? ſed prima gratia conſiderata, qua Deus vocat & cõuentionem cum homine facit, nullis eius meritis præeuntibus, iam vita æterna merces iuſtitiæ eſt. Egregium gratiæ prædicatorem ac defenſorẽ Auguſtinũ audiamus ſic diſſerentem:

Roman. 6.
2. Timot. 4.

Aug. de gratia & libero arbitrio, c. 8 & 9. rentem: *Quomodo eſt gratia vita æterna, quæ ex operibus ſumitur? Iſta quæſtio nullo modo videtur mihi poſſe diſſolui, niſi intelligamus & ipſa bona opera noſtra, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere propter illud quod dicit, ſine me nihil poteſtis facere. Itaque chariſſimi vita bona noſtra nihil aliud eſt quam Dei gratia, ſine dubio & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt: & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Sed illa cui datur tantummodo gratia eſt. Hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium eius eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam merces pro iuſtitia, vt verum ſit, quoniam verum eſt, quia reddet vnicuique Deus ſecundùm opera eius. Ex eius plenitudine accepimus, vt benè viuamus: & inſuper accipiemus gratiã pro gratia, quãdo nobis vita æterna reddetur.* Hæc Auguſtinus, de cuius ſententia imo Pauli ipſius merces vitæ æternæ ſimul eſt gratia, & quidem maxima: & iuſtitia item veriſſima, vſq; eo vt idẽ Apoſtolus aſſerat iniuſtum Deum futurum fuiſſe, ſi laboris

Heb. 6. noſtri rationem non haberet. *Non enim iniuſtus Deus,* inquit, *vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius.* Magnum gratiæ beneficium, quod te Deus vocauit operarium, cum poſſet in foro relinquere: quod conduxit in vineam, æternæ vitæ mercedem conſecuturũ. Cui Dei gratiæ non ingratus Apo-

1. Tim. 1. ſtolus dicebat: *Gratias ago Deo meo qui me fidelem exiſtimauit, ponens in miniſterio.*

2 Quales operarios Deus probet. Sed hac iã accepta gratia videat Chriſti operarius ne abutatur. Oportet enim fideliter laborare. Neq; proderit pactum iniјſſe, ſi conditionem tuam non ſerues. Non accipies mercedem niſi labores. Hoc enim erat in tribus illis ſecun-

dum.

dum. Summa vel ſtultitia vel impudentia ſit, victoriam velle ſine certamine, brauium ſine curſu, mercedem ſine labore. *Qui operatur*, ait Salomon, *terram ſuam, ſatiabitur panibus.* Et rurſus: *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa.* Videat vnuſquiſq; quid faciat, quam diligenter, quam grauiter operam ſuam præſtet, recepturus ſine dubio mercedem pro ratione laboris & operæ. Ita ille prædicat vineæ Dominus, voce præclara: *Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* Cui Paulus aſſentiens, vnuſquiſque, inquit, ſecundùm laborem ſuum propriam mercedem accipiet. Debet autem labor operarij eſſe tum obediens, tũ impiger, tum denique concors alijs. Obediens quidem ſit oportet, vt Patrisfamilias voluntati obſequatur. Nec enim eligere eius eſt qui operam præſtat, ſed eius cui præſtat. *Ego vos elegi,* inquit, *vt eatis.* Ne ſi curramus non miſſi, querelam Dei audiamus, non gratiam. Quare in qua quiſq; vocatione vocatus eſt in ea maneat. Vnuſquiſq, prout accepit gratiam illam adminiſtret. Ibi operarius fodiat, vbi Paterfamiliàs iuſſerit. Neq; ſibi placere, ſed Domino qui ſeruit, velle debet. Deinde impiger ſit labor, nõ ad ſpeciem & fucum, ne ſubterfugiat opus, ſtrenuè grauiterq; ſe gerat: illa diligentiſſimè curet, quę eum Deus curare volet. *Maledictus enim habetur, iuxta prophetam, qui facit opus Domini fraudulenter.* Doloſum operarium Auguſtinus & deſidem reprehendit his verbis: *Quod ſi doloſus es, vide ne non ſolum accipias mercedem, ſed & pœnam inuenias, quia voluiſti eſſe operarius doloſus. Et quidem operarius doloſus, vt incipiat non benefacere, oculos patrisfamilias attendit ad*

Prouer. 12. *Prou. 10.* *Apoc. 22.* *1. Cor. 3.* *Ioan. 15.* *1. Cor. 7.* *1. Pet. 4.* *Hiere. 48.* *Aug. in expoſ. Pſalm. 93.*

illum aſpicit, qui conduxit ad vineam, vt cum ille auerterit oculos, ceſſet & non bene operetur: cum autem ille aduerterit oculos bene operetur. Deus autem, qui te conduxit, non auertit oculos, non tibi licet doloſe operari. Super te ſunt ſemper oculi Patrisfamilias: quare vbi illum fallas, & ſi potes ceſſa. Ergo fratres, diligenter atque impigre in opus Domini incumbendum nobis eſt. Nam qui parce & maligne Deo operam ſuam nauat, facile reſpuitur opera eius, atque contemnitur

Agg. 1. Aggæo ſic atteſtante: *Intuliſtis in domum, & exufflaui illud: quam ob cauſam, dicit Dominus exercituum, quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinaſtis vnuſquiſque in domum ſuam.* Exufflaſſe atque reſpuiſſe dicit quæ erant illata in templũ, propterea quod præcipuam operam rei ſuæ familiari quiſque adhiberet, templo autem ædificando, non niſi cum eſſent curis domeſticis perfuncti, vacarent. Ergo veros, fideles, ſtrenuoſque operarios quales amat Paterfamilias, paucos eſſe videmus. Præterea ipſos benè inter ſe conuenire operarios oportet, vt opus creſcat atque proficiat. Si enim diſſideant, & tumultuentur, ligoneſq; ad mutuam cædem vertant, actũ erit de opere æquè atq; operarijs. Qui lites & iurgia amant, qui laceſſunt ſocios, qui verbo Dei & facultate abutuntur ad inuidiam & contumeliam faciendam fratribus, eos potius euerſores operis Dei quam fabricatores Spiritus ſanctus oſtendit. In hos illud Apoſtolicum propriè

Philip. 3. eſt dictum: *Videte canes (ſe nimirum mutuò mordentes,) videte malos operarios, videte cõciſionem.* Quare admonẽdi ſunt eiuſmodi iracundi & bel-

Galat. 5. licoſi operarij, quod idem Apoſtolus ſcribit: *Quod ſi inuicem mordetis, & inuicem comeditis,*

vide-

Videte ne ab inuicē conſumamini. Ac ferè fit, vt optimè conſtituta reſpublica, diſcordia ciuium maximè diſſipetur, atq; illud cernere eſt, quod de Philiſthæis Scriptura commemorat, *Verſum* 1. Reg. 14.
fuiſſe gladium cuiuſq; in proximum, ac ſe mutua cæde truncaſſe. Quapropter quod in vineis fodiendis vſus habet, vt foſſores vno agmine cateruatim fodiant, atq; ita & ſe mutuo excitent, & opus ipſum commodius perſequantur, id in ſpiritnali operatione, qua Eccleſiæ ager excolitur, multò diligentiùs ſeruandum eſt. Valet enim mirificè concordia atq; ordo ille rei gerendę accommodatus, quo labor minus moleſtus ſit, & lōgè ampliùs ꝓmoueat. Solet vero interdū ipſe etiā vineæ ꝓcurator ſumpto ligone tanquā dux cōmilitones ad ſe ſequendū cohortari, atq; liberali quadam vi ad opus vehemētius vrgere, cū pudori ſit præeuntē deſerere. Quæ res in Chriſto tanquam duce laboris & comite pro ſua humanitate nos eximio documento adhortante, illuſtriſſimū ac iucundiſſimum ſpectaculū præbet Eccleſiæ vniuerſæ. Nam cruce tanquam ligone quodā ac præcipuo operis inſtrumēto in humeros ſublato, nos omnes ad ſequendū ſe hortatur, & tollere ſuā quemq; crucem iubet. Quem tantum tamque præclarum ducem pudoris ſit ſummi deſerere, gloriæ ſingularis ſequi, cuius ſtudio Paulus accenſus ſocios item extimulat: *Exea-* Heb. 13.
mus igitur ad eum extra caſtra, improperiū Chri- Heb. 12.
ſti portantes. Et item: *Aſpicientes in autorem fieri & conſummatorem Ieſum per patientiam ad propoſitum nobis certamen curramus.*

3. Mercedē denario ſignificatā eſſe vitam æternam.

De conuentione, & labore dixi: de mercede reſtat, vt dicam. Nō diſplicet Deo deſideriū prę-mij: mercedē ideo promittit, vt eius cupiditate

homo excitetur ad laborandum, laboriſq; moleſtias fructus cogitatione ſuſtentet. *Quoniā eſt,* inquit, *merces operi tuo.* Quare apud Iob legim'. *Sicut præſtolatur mercenarius finem operis ſui, ſic ego menſes vacuos enumeraui mihi.* Præſentem penuriam futura compenſatione opulentiæ ſe toleraſſe dicit. Eſt autē merces ea tanta, vt quāuis operam, quoſuis ſudores, eius reſpectu homines non modo æquo animo, ſed grato etiam ac libenti ferre debeant. Denarium diurnum Scriptura vocat. Si conſuetudinem hominum ſpectes, vile admodum pretium putes: ſin rem eo verbo myſticè dictam perpēdas, nihil optare præſtabilius poſſis. Etenim denarium Patres interpretantur vitam æternam, felicitatem nunquam finiendam. *Salutis*, ait Origenes, *nomen arbitror eſſe denariū.* Diui Auguſtini verba ſunt etiam hæc: *Denarius ille vita æterna eſt: & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamuis enim meritorum diuerſitate fulgebunt, alius maius, alius minus, quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longior, alteri breuior: quod pariter ſempiternum eſt, quod non habebit finem.* Benè diurnus denarius dicitur. Quæ eſt enim tota vita mortalium ad illam æternitatem comparata, niſi dies vnus & ſanè breuis. Sic philoſophatur Origenes: *Vide,* inquit, *ſi poſſumus totum hoc ſeculum præſens dicere vnum diem: magnum quidem quantum ad nos, modicum autem & exiguum temporis quantum ad Dei patris & Chriſti & Spiritus ſancti vitam.* Diurnum vero etiam accipere poteſtis, qui ad victum diei vnius ſufficiat: ſed diē intelligite illum quem Petrus vocat æternitatis. Quare denario nihil opus eſt amplius: ſatis vnus eſt ad vitam

Hierem. 31. *Iob 7.* *Orig. hom. 10. in Matthæum.* *Auguſt. de verbis Domini ſerm. 59.* *Orig. hom. 10. in diuerſos locos Matthæi.* *2. Pet. 3.*

tam perpetuo ducēdam, in ea ciuitate, quæ diei ſuccedentem noctem nūquam vidit. Eſt autem denarius ille regium planè numiſma, in quo nō Cæſaris imago & nomen ineſt, ſed Dei cæleſtiū ciuium Regis ſempiterni. Vultis ne ſcire quænā merces ſit vobis oblata? qui expectandus denarius? ipſum audite Dominum cum fideli ſeruo Abraham ſtipulantem. Cum enim is ſecum de ſuorum laborum fructu cogitaret, antequam in illam vocem erumperet: *Domine Deus, quid dabis mihi?* Anteuertit ſermo diuinus, & ait: *Noli timere Abraham, ego ſum merces tua magna nimis.* An vobis non videtur ea merces magna, qua maius eſſe nihil poteſt? quæ ipſum Deum æquet. *Ecce Saluator*, ait Propheta, *& merces eius cum eo*: Ita planè, cum ipſo Deo merces oſtenditur, cùm ſit qui dat, idipſum quod datur. Satis proinde Petri deſiderio eſt factum ſciſcitantis quid ſibi & ſocijs præmij ſperandum eſſet, qui omnia reliquiſſent, Chriſtum ſequuti, cum poſſeſſuros vitam æternam confirmauit. Nam quid ſit illud bonum quo beati fruūtur, nullo poteſt modo melius explicari, quam ſi dicas, omne eſſe bonū in vno bono cōſiſtens. Nūmus planè idcircò mihi nominari videtur vita illa beata, quod ſicut in nūmo ſunt omnia, eſt cibus, eſt veſtis, domus, equus, ſeruus, res deniq; omnes ad vitam opportunè agendam quæ nummo cōparantur: ſic in illo bono ſunt omnia bona, diuitiæ, gloria, maieſtas, voluptas, ſalus ſempiterna, cunctæ denique res, quæ beatum facere poſſunt. *Erit enim Deus omnia in omnibus.*

Geneſ. 15. *Eſai. 62.* *Matth. 19.* *1. Cor. 15.*

Cum ea igitur merces reddatur omnibus: tamen non omnes æquè beantur. Alij alijs præferuntur ſine vlla cuiuſquam iniuria, magna certè

4 Quam felix hora ſit accipiendæ mercedis.

magnificentiæ diuinæ laude. Id quemadmodũ fiat, attendite. *Cum ſero,* inquit, *factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo. Voca operarios & redde illis mercedem ſuam incipiens à nouiſſimis.* Procuratorem intelligimus Chriſtũ, qui tametſi Dominus vineæ æque ſit, tamen ſe procuratorem præbere etiã voluit homo factus, mediator Dei & hominũ Chriſtus Ieſus: cui pater

Ioan. 5. *omne iudicium dedit quia filius hominis eſt: non enim pater iudicat quenquam.* Vt Euangelicus ſermo tradit. *Dominus Ieſus Chriſtus,* ait Remigius, *ipſe eſt Paterfamilias & vineæ procurator, ſicut & ipſe eſt oſtium & oſtiarius.* Horam verò ſeram illam cum labore finito, de mercede capienda cogitãdum eſt, finem eſſe ſeculi, accipite vel vitæ cuiuſque finem, eodem enim redit: ſiquidem, vt Auguſtinus dixit, tunc vnicuiq; mundi finis exiſtit, cum vitæ huius finis aduenerit. Felix ſanè hora atque omnibus votis exoptanda ijs, qui fidelem operam poſuerunt. Quanta cum voluptate operarius accedit, ligonem ponens, manum mercedi aperiens. Sed intereſt plurimum. Apud mortales, laboris tolerantia diuturna, pecuniæ ſolutio breuis: duodecim pene horas qui ſudauit, celeri acceptione mercedis cõpenſatur. Apud ſuperos longe ſecus. Vix horam vnam laboraueris, præmium capies ſempiternum. Quam rem altè contemplans Paulus ſic ſe excitabat: *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modũ in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis, quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia ſunt: quæ autem non videntur æterna ſunt.* Quamobrem aliàs idem dicebat: *Exiſtimo quod*

Remig. in catena Sancti Thomæ.

Aug. epiſt. 80. ad Heſychium.

2. Cor. 4.

Rom. 8.

non

non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Itaque qui ſe intuentur pro Chriſto fideliter laboraſſe, iniurias pertuliſſe plurimas, nihil niſi Domini opus curaſſe, meritò is iucundiſſimam illam vocem habebit, *Voca operarios*, dicétque ex animo: *Veni Domine Ieſu: & qui ſitit, dicat: Veni, & accipiat aquam vitæ gratis.* Hoc æternæ retributionis deſiderium electorum Gregorius explicat illis beati Iob verbis contineri: *Sicut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi. Vmbram*, ait Gregorius, *ſeruum deſiderare, eſt poſt tentationis æſtum, ſudoremque operis, æterni refrigerij requiem quærere. Hanc vmbram comprehendere Paulus anhelabat, deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto. Ad hanc vmbram ex deſiderij iam perfectione peruenerant, qui dicebant: Nos qui portauimus pondus diei & æſtus. Mercenarius etiam, quod graue perpendit ex opere, leue exiſtimat ex remuneratione. Sic electi cum mentis oculum ad æternæ patriæ conſiderationem tendunt, ex comparatione præmij, quam ſit leue, quod patiuntur, inueniunt. Hinc eſt quod Paulus labores ſuos enumerat & contumelias, & pericula, & ita ſe grauatum dicit, vt tæderet iam viuere. Sed quomodo remunerationis linteo ſudores tanti laboris tergat, ipſe denuntiat dicens: Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Finem itaque laboris quaſi mercenarius præſtolatur, qui dum profectum remunerationis conſiderat vile æſtimat, quod penè deficiens laborat.* Hactenus Beatus Gregorius.

Apoc. 2.

Greg. ho. 8. moral. c. 7.

Deum cum ſit iuſtus in omnes, in quoſdam amplius ſe præbere munificũ.

Verum quid illud eſt, quod à nouiſſimis inchoare procurator iubetur in reddẽda mercede? Nempe cum ſit in omnes iuſtus & fidelis Deus, eſt præterea in nonnullos liberalior, eoſque ſæpenumero præfert, qui nouiſſimi ſunt opinione hominum atque externorum operum meritis. Quo liqueat cunctis in hos oſtendi munificum, proptereà quod neque ipſi ſibi, neq; alij illis tribuere poſſunt præſtantiora munera. Eam enim rationem attulit facti ſui: *An nõ licet mihi quod volo facere? volo autem huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.* Eſt nimirùm bonorum ſuorum Dominus: facit, quod vult, neque alia eſt cauſa requirenda, quam illius magnificentia & maieſtas, quæ eo pacto maximè declaratur. Qui otioſi totam diem nihil agendo cõſumpſerant, hi vna hora laborantes, cæteris præferuntur. *Nã tametſi quantum ad laboris modum, quemadmodum dicit Nazianzenus, plus contulerint qui priores ingreſſi ſunt vineam, non tamen quantum ad animi liberaque voluntatis modum.* Dei verò longè diuerſum eſt iudicium ab humano. Nos externos labores conſideramus: ille fidei & dilectionis internæ modum pluris facit. Itaque qui diu fuere otioſi, exiguo tempore laborantes, diu laborantibus non immeritò anteponuntur: vt patrisfamilias liberalitas ampliùs eluceat, & Dei gratia fiat illuſtrior. *Semper enim libentius damus aliquid illis, quibus gratis donamus, quia pro ſolo noſtro honore donamus.* Quemadmodum hoc loco autor non ignobilis dixit. Equidem etſi videtur audacius dictum, addam non ſolum in otioſos fuiſſe liberaliorem, ſed ſępè etiã in pernitioſos, in ſceleratos, in blaſphemos & impios. Nonne Saulus ſpirans minarũ & cædis

Naziãz. in orat. in ſanctũ baptiſmum.

Autor imperfecti in Matth. homil. 34.

Actor. 9.

cædis in diſcipulos Domini in ipſa furoris feſtinatione, diuinitus proſternitur, & illuminatur: & fit electionis præclariſſimum vas? Nonne Matthæus de telonio transfertur in Apoſtolatum? de tabulis fœnerarijs ad Euangelicas tabulas conſcribendas traducitur? Quid illa peccatrix, quæ meruit audire, ſibi eſſe remiſſa peccata multa, eoq; maiori gratia donatã, quo peccatorum grauior fuiſſet ſarcina? Cur hæc tã admiranda? Dauid certè canit egregie, *Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra? ſuſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum principibus, cum principibus populi ſui.* Ergo ea res ad declarandam diuinæ potentiæ magnitudinem pertinet, vt eſt vſitatum ſummis terræ monarchis amicos infimæ ſortis aſcitos ad faſtigium imperij extollere. Aſſuerum quidem Perſarum Medorumque regem potentiſſimum literæ ſacræ tradunt ſic Amano Agagæo fuiſſe, vt eſſet ſecundus in regno: eodẽ mox depoſito & ad extremam ignominiam in crucẽ ſublato. Mardochæum Iudæum ex plebeio & condemnato, ad ſummas opes imperij momento temporis perueniſſe. Omnes igitur iuſti pro acceptis beneficijs gratias agere debent omnium bonorum largitori Deo. Si qui plus alijs accepiſſe videntur, neque gloriari, neque cæteros contemnere decet. *Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Eripit breui ſuperbia, quod gratia diuturna contulit. Sed qui minus ditati ſunt, neque ijs ſe donis conſpicuos cernunt, quibus eminere alios intuentur, neque mœrere, neque inuidere conuenit, multoque minus in Deum di-

Matth. 9.
Luc. 7.
Pſal. 128.
Eſther 3.
Eſther 8.
1. Cor. 4.

tum ad retributionem æternę mercedis accommodetur, ſed etiam ad præſentem diuinorum donorum diſtributionem, quemadmodum peritiſſimi quoq; interpretes volũt, ſane nihil habet abſurdi, quod inter ipſos operarios à Deo vocatos, nonnihil interdum querelæ, nonnihil inuidiæ exiſtat. Quæ ſi fraternam etiam charitatem violet, non dubium eſt, quin excludat à regno Dei: idque Baſilius ſic accepit interpretans operariorum querelas & inuidiam. Sed citra crimen tam exitiale poteſt intelligi quædam inter ipſos etiam iuſtos hoc tempore contentio atque æmulatio. Sic enim conſtat Iudaici populi cultores quod Hieronymus Hilariuſq; declarant gentilibus inuidiſſe, ac de gratiæ Euangelicæ quam iure quodam antiquitatis Iudæi ſibi vendicandam arbitrabantur, acriter admodum contendiſſe: vt neceſſe fuerit Paulo ſe præbere diſceptatorem longa illa atq; eleganti ad Romanos epiſtola ſcripta. Nos vero, fratres, diſcamus & vocationi diuinæ libenter obtemperare, & opus Domini quodcunque contigerit, diligenter fideliterque perficere: & quod caput eſt omnium humiliter ac demiſſe de nobis ſentire, vt cum opinione noſtra vltimi ſimus, ac cęteros nobis præponamus, diuino fortaſſe beneficio ac munificentia nunquam expectatam gloriæ celſitudinem conſequamur.

Baſil. in regulis breuioribus interrogat. 256.

(·.·)

IN

IN DOMINICA
IN SEXAGESIMA,
CONCIO PRIMA.

Exijt qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.
Luc. 8.

1. Quantus fuerit cõcurſus Chriſtum audire cupientium.

HVivs præſtãtiſſimæ parabolæ narrator Chriſtus, voluit etiam interpres eſſe & expoſitor, ꝙ eius intelligentiam probe tenere magnopere noſtra intereſſe ſciret. Eſt autem parabolæ ſcopus is potiſſimus, verbi diuini auditores pleroſq; non eã vtilitatem capere quam oporteret, idque varijs ex cauſis accidere: eos vero qui vt par eſt, acciperent, ac continerent verbum Dei, mirabiles fructus inde referre. Quam ſane parabolam ea occaſione Chriſtus induxit, quod frequentiſſimi vndique auditores confluxiſſent, vſque eo vt nauiculam ſubire neceſſe fuerit vt turbam litore irruentem à ſe pauliſper arceret. Nam conſcenſæ nauiculæ Matthæus & Marcus meminerunt: cauſam autem fuiſſe multitudinem auditorum ſatis Lucas expoſuit cum dixit: *Cum autem turba plurima conueniret & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem, Exijt qui ſeminat.* Matthæus quoque ſatis expreſſit neceſſitatem ſubeundæ nauiculæ ad docendum multitudinem auditorum attuliſſe: ait enim, *Exiens Ieſus de domo ſedebat ſecus mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ,*

Matth. 13.

ta, ita vt in nauiculã aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in litore. Quo circa videre eſt ꝓphetiam Michææ atque Eſaiæ completam, qui de Euangelicæ gratiæ fortunatis temporibus vno ſpiritu atque verbis ijſdem ſic pronuntiarunt: *Erit mons domus domini præparatus in vertice montium & eleuabitur ſuper colles (quod de celſitudine doctrinæ doctoriſq; Euangelici dicit:) & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, & dicent, venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de vijs ſuis, & ibimus in ſemitis eius.* Quæ quidem omnis oratio quamuis ad Eccleſiæ primææ amplitudinem declarandam pertineat, quod ſatis indicant, illa quæ ſequuntur, *Quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Hieruſalem*, quemadmodum Euſebius & Iuſtinus accipiunt, tamen negari non poteſt, quin etiam ad ipſum Euangelij autorem Ieſum, quod Hieronymo etiam placet, referenda ſit. Sed tantæ multitudini Chriſtus oſtendere volens non pares futuros eſſe Euangelicæ doctrinę prouentus ſimilitudinem opportune narrauit eius qui cum multum ſementis feciſſet, plurimam partem excidere ſibi ac perire conſpexerit. Inde alteram eiuſdem Eſaiæ prophetiam non minus veram demonſtrans, *Multiplicaſti gentem: non magnificaſti lætitiam.* Nam pro multitudine credentium, non ea eſt copia iuſtorum, quam deſideres: neque ſementi largiſſimæ æquæ lætæ atque vberes reſpondent ſegetes. Id nos probe intelligere multum refert, ne vel audiendi ſtudio contenti ſimus, vel Chriſtiano nomine gloriemur, facta minimè Chriſtiano digna exhibentes. Ergo egregium concionatorem Chriſtum

Eſai. 2.
Micha. 4.

Euſeb. li. 6 demonſt. Euangel. cap. 13.
Iuſtin. in 2 Apolog. & in colloq. Tryphon.
Hierony. in 2. Eſai & in 4. Micha.

Eſai. 9.

ſtum attente ac ſtudioſè audiamus ipſam Dei ſapientiam ad nos ea verba facere exiſtimemus.

Prouerb. 8. *Audite quoniam de rebus magnis locutura ſum.* Huic præclaro concionatori ſuggeſtum ad dicendum idoneum eſt viſum, puppis exiguæ nauiculæ, qui locus etſi videtur piſcatorem potius quam ſatorem decere, tamen ex eo ſemen cæleſte terræ mandatur, vel quod amplius mirere, arenæ: quod ea ſit potentia verbi Dei, vt poſſit etiam ex arena frugem referre: ac nouo genere ex nauicula piſcatur in terra, & ſementem facit in aqua. Si quidem aquæ multæ, gentes multæ. Pulchre Victor Antiochenus: *Sedens in naui, eos per Verbi rete piſcatur, qui in terra aſſiſtebant.*

Victor Antiochen. in 4. c. Marci.

Neque abs re eſt, quod turba auditorum litori inſiſtere deſcribitur, propterea quod pleriq; inſtabili arenæ hærentes, neque conſtantiam mentis maiorem afferunt, neque frugem meliorem pollicentur. Ita Hilarius: *Sediſſe autem Dominum in naui & turbas foris ſtetiſſe ex ſubiectis rebus eſt ratio. Facti ipſius genere ſignificat eos qui extra Eccleſiam poſiti ſunt, nullam diuini ſermonis poſſe capere intelligentiam. Nauis enim Eccleſiæ typum præfert, intra quam Verbum Vitæ poſitum eſt, & prædicatum ijs qui extra ſunt, & arenæ modo ſteriles intelligere non poſſunt.*

Hilar. can. 13. in Matthæum.

2. Qua cõtentione vocis & animi Chriſtus prædicauerit Euãgelica.

Quanti vero referat non ineptum ſe præbere auditorem huic præclaræ concioni, illud palam oſtendit, quod tanquam perſonam ſuam oblitus, & grauitatem dignitatemque illam cœlo ipſi venerandam quodammodo deponẽs, non veretur Chriſtus clamare, vociferari, ac ſumma vocis contentione illa edere. *Qui habet aures audiendi audiat.* Euſebius hic Emiſſenus, ſi tamen

Euſeb. E.

men

tamen is eſt, commentatur: *Non ſine cauſa*, inquit, *clamat Ieſus, qui enim clamat audiri deſiderat, meritò igitur clamabat Dominus, quia pauci erant qui eum audirent. Audiebant quidē vocem, audiebant ſimilitudinē: illud autē nō audiebant quod per vocē & ſimilitudinē ſignificabatur. Vnde & aures audiēdi requirebat, quia nō aures corporis, ſed aures cordis hunc clamorem audiunt & intelligunt.* Id igitur vt inſinuaret, etiam voce cōtenta Chriſtus hodie clamat. Cuius rei nouitate, quis es qui non excitetur? quis ad inuſitatos clamores tanti magiſtri nō arrigat aures? Iudicis perſona neglecta, præconis partes agere Chriſtum? Ruſticanum atq; agreſte homines opinantur, clamitare principes viros, decere ſermonem putant graue, quietum, moderatum. Inconditas voces edere paſtorum, nautarumq; magis cenſent. At illa maieſtas pluris habet ſalutē noſtram, nec ſe dedecere iudicat, quicquid vtilitatis mortalibus amplius conferat. Itaque apud Salomonē ſic ſcriptum legimus: *Nunquid non ſapientia clamitat, & prudentia dat vocem ſuam? In ſummis excelſiſque verticibus ſupra viam in medijs ſemitis ſtans, iuxta portas ciuitatis in ipſis foribus loquitur, dicens: O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.* Tantum cœleſtis ſapientiæ ſtudium, tanta beneuolentia exiſtit in homines. Quare & ſomno merſos excitari, & ſurditate peſſimà detentos audire cupiens, vociferatur & clamitat, *Qui habet aures audiendi audiat.* Quis ille clamor tuus ô Chriſte Deus? Vtinam & audire diuina verba intonantē, & intueri vultū illum diuinū liceret, totū deſiderio noſtræ ſalutis incēſum, illos oculos, lumen cœleſte vibrantes, illas ge-

missenus in expoſit. Euang.

Prouer. 8.

nas

nas magnitudine & vi feruoris rubentes. Eo fratres, Chriſtum Ieſum Euangelici officij ardor, eo ſalutis humanæ cupido aliquando perduxit, vt tanquam inſanus furioſuſq; præ magnitudine rerum quas dicebat vociſq; contentione habe-

Marc. 3. retur. Ita enim Marcus ſcribit: *Exierunt ſui tenere eũ, dicentes, quia in furorem verſus eſſet.* Quem

Victor Antiochenus. locum tractantes Victor Antiochenus & Theophylactus, in Chriſtum impetũ factum à ſuis ciuibus ſcribunt, quod tanquã inſanũ vincere vel-

Theophyl. *Beda.* lent: idq; non ex malitia, vt Victor cenſet, ſed ex ignorantia, vt Beda affirmat, factum exiſtimo: quod vim ſpiritus in Chriſto loquẽtis furori tribuerent, rerũ ſpiritualium imperiti. Ea vis erat charitatis Chriſti, is dolor de exitio noſtro. Ac nos quidem vociferari poſſumus, clamores edere ſatis lõgos: ſed vim, internas animi aures qua penetremus, minimè habemus. Sunt frigidi, ſunt ſteriles clamores noſtri. Pulſare aures cordis, aperire oculos mentis non eſt noſtræ operæ, ſed diuinæ clementiæ. Quãobrem fidem ſcripturæ

Prouer. 20. habentes dicenti, *oculum videntem, & aurẽ audientem, Dominus fecit vtrumq;*, cum qui ad dicendum, tũ etiam qui ad audiendũ ſe comparat Dominum deprecentur oportet, initio maximè Eccleſiaſticæ cuiuſq; concionis, vt illud præſtet

Eſai. 29. quod eius nomine Propheta promiſit. *Audient in die illa ſurdi verba libri, & tenebris, & caligine oculi cæcorum videbunt.* Simul vereri nos docet, ne peccatorum noſtrorum pœna ſit iuſta, quod

Deut. 29. Moyſes dixit: *Non dedit Dominus vobis cor intelligens & oculos videntes, & aures quæ poſſunt audire.*

3, Euangelici agrico- *Exijt qui ſeminat.* Quod verbum Dei ſæpenumero nequaquam vberes fructus referat, neque

in

in ſemente eſſe, neque in ſatore vitium, ſed culpa eius agri in quem iacitur, accidere pulchra ſimilitudine Chriſtus oſtendit: quæ eo etiam pertinet, vt qua parte fruges tandem coaleſcant, reliquum damnum omne compenſent. Non poteſt nempe agricola laborare, arare, ſerere, niſi ſpes futuræ frugis affulgeat, cuius enim amentię eſſet fruſtra velle ſementem facere, corpus ſine vllo commodo fatigare? *Quoniam debet*, ait Apoſtolus, *in ſpe qui arat, arare, & qui triturat in ſpe fructus percipiendi*. Ea videlicet ſpes laborem leuat, impenſas tolerat, moras diuturnas ſolatur. Sic ſe habet res, quemadmodum Iacobus Apoſtolus dixit: *Ecce agricola exſpectat pretioſum fructum terræ, donec accipiat temporaneum & ſerotinum.* Quare qui cœleſtem agriculturam exercent, debent ſe confirmare atque erigere ſpe vera pretioſi fructus, ſalutis inquam animarum, quam tanti Deus fecit, vt ſanguinem pro ea adipiſcenda fundere, atque extrema perpeti non recuſauerit. Verum pro hac ſancta cupiditate fructus cæleſtis, cum ſæpe contingat frugem opinioni minimè reſpondere, verendum eſt ſane, ne Euangelici coloni animus debilitetur, & vigor ille ſummopere neceſſarius paulatim remittatur & concidat: ſterilis malignuſque prouentus quamuis cupidum & ſtrenuum agricolam frangit. Summis enim laboribus nihil emolumenti conſequi, infelicitatis, ſi prouideri non potuit, dementiæ, ſi potuit, extremæ eſſe videatur. Eam ergo inualetudinem vel morbum potius, qui frequens ſolet accidere Euangelici verbi miniſtris, vt tædio inutilis laboris, quadam præduritia auditorum deſperatione frangantur, curare ſatagit hodier-

læ magnā eſſe oportere cupiditatem indefeſſū ſtudium ſalutis hominum, Pauli & Chriſti ipſius exemplo.

1. Cor. 9.

Iacob. 5.

na parabola magiſter optimus, ſe etiam ipſum documentum rei eius idoneum proponens. Etenim ſolent agricolæ diuerſas agri partes ſerere, neque ex omnibus fructum ſemper referunt, ſed alijs atq; alijs ſeminibus amiſſis, alia rectè poſita fructificant, & damnum repenſant. Itaque nullo pacto ceſſare debet agricola Euangelicus,

Eccleſ. 11. ſed ſapientis obedire præceptis, *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc an illud: & ſi vtrūque ſimul, melius erit.* Quid futurum planè ſit, nos ſcire minimè poſſumus; ſed tamen accidere certè videmus, vt inde maior interdum ſeges ſurgat, vnde vel nullam vel perexiguam expectabamus. Contraque quæ videntur lætiora habere principia, crebro ſterileſcunt, & opinionē noſtram fallunt. Ergo incumbendum eſt operi, & nulli parcendum labori, neque vel tenui frugis ſpe allucente, fraudādus diuino ſermone auditor. Præclarum eſt illud Eſaiæ præconium.

Eſai. 32. *Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bouis & aſini.* Quem locum tractans

Greg. li. 35. moral. c. 11. Gregorius ſcribit: *Seminare ſuper omnes aquas eſt cunctis populis fructuoſa vitæ verba prædicare: pedē vero bouis & aſini immittere, eſt vitam Iſraelitici & Gentilis populi per præceptorum cæleſtium vincula religare.* Quam interpretandi rationem

Clem. Alexand. ſtromat. lib. 6 inuenies apud priſcos, atque in ijs Clementem Alexandrinum. Super omnes igitur aquas ſeminare cenſendus eſt, qui in humectis & ſiccis pariter locis ſementem facit, accliuia æquè & humilia non prætermittit, ſero perinde atque cito prouenientia loca ſemine impertit. Bouem autē aſino iungere lege vetuſta prohibitū quidem erat: at noua & Euangelica conceſſum atq; lauda-

Deuter. 22. Non arabis in boue ſimul & aſino. 3.

datum. Vbi tanta eſt cupido rei gerendæ ruſticę, vt cum deſunt paria boum aratro ferendo, aſinus pro boue boui copuletur, quod quidem exquiſitum quoddam ſtudium demonſtrat operis efficiendi. Myſticè vero vt dixi iuxta patres Iudaico populo Gentilium copulandum Apoſtolicis temporibus indicatum. Itaque is vere beatus diuinis literis prædicatur, qui opportunitatem præterit nulla gerendo negotio Euangelico, ſaluti hominum procurandæ, verbo deniq; Dei quaqua verſum diſpergendo. Quo ſtudio teneri ſe Paulus declarat, cum ſcribit, *Græcis & Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum. Ita, quod in me, promptum eſt, & vobis qui Romæ eſtis, Euangelizare, non enim erubeſco Euangelium: virtus enim Dei eſt ad ſalutem omni credenti: Iudæo primũ & Græco.* Eũ Pauli rei gerendæ Euãgelicæ infatigabilẽ ardorẽ, qui imitari glorioſe debet, non debet elabi ſinere vllã ſalutis animarum quęrendæ occaſionẽ. Et ſi enim plurimæ votis non ſuccedent, tamen aliæ tandẽ fructui deſiderato non deerunt. Cuius rei exemplum nullũ poteſt illuſtrius peti, atq; ipſe Chriſtus Deus noſter, qui ſuos ita cõfirmat & munit. *Rom. 1.* *Si ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt, Non eſt ſeruus maior domino ſuo.* Atqui videmus plane, quanquam copioſiſſimos Chriſtus habuerit cœtus auditorum, pauciſſimos tamen ſectatores ſibi adiunxiſſe: pleroſque etiam doctrina eius audita nihilominus ſuis hæſiſſe cupiditatibus, ne dicam ſermonem diuinum non paucos vituperaſſe. Quam mortalium duritiem ſummamque in ſe ingratitudinem cognoſcens apud Patrem amanter quæritur his propheticis verbis: *Et ego dixi, in vacuum la-* *Ioan. 15.*

Eſai. 49. Hũc Eſaiæ locũ ſi voles appri me explitũ videre, lege librũ de procuranda ſalute Indorũ primũ, *cap. 3.*

boraui, ſine cauſa & vanè fortitudinem meam conſumpſi. Nam pro amplitudine & præſtantia doctoris, pro ſumma eius in docendo diligentia & opera, mundus omnis ad eum ſe cõferret, neceſſe erat: quod omnino accidit ſecus, plurimi enim neglexerunt, non pauci etiam oppugnauerunt: rari de tot ſequuti ſunt, ob id adiungit: *Ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.* Quibus verbis illud ſibi vult, ſe hominum indignitate & iniqua conditione minimè commotum, ſalutem eorum comparare pergere, diuinæ voluntatis reſpectu, vt Patri in opere ſibi demandato placeat. Quæ quidẽ debet eſſe Chriſtiani doctoris cogitatio qui Chriſtum ſibi propoſitum tanquam inſigne documentum intuens, fidelem operam ac diligentem præbeat, atque in re Euangelica procuranda dies & noctes minimè ceſſet. Etſi enim plurima non prouenient, at nonnulla certè ſuccedent, quibus cætera cõpenſentur. Electos habiturus eſt fructus, quorum centenario prouentu, perditorum damna inſtaurentur. Quo ſpectans Apoſtolus dicebat: *omnia ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalutem conſequantur.* Quanquam ne illud quidẽ mercede caret operæ, quod fruſtra inſumi putatur. *Vnuſquiſque enim propriam mercedem accipiet, nõ ſecundum fructũ inquit, ſed ſecundũ ſuum laborẽ.* Quare in perditos & perſligatos homines clamare nõ deſiſtat, vt ij non illius, ſed ſua ſolummodo culpa pereant. *Chriſti, ait idem, bonus odor ſumus Deo & in ijs qui ſalui fiunt & in ijs qui pereunt, alijs quidem odor mortis in mortẽ, alijs vero odor vita in vitã, & ad hæc quis tam idoneus?*

2. Tim. 2. *1. Cor. 3.* *2. Cor. 2.*

4. Quid ſit Non eſt autem prætereundum, quod exiiſſe di-

cit Saluator eum qui ſemina mandaret humo. Satis enim videri poterat, ſi agricolā ſæuiſſe dixiſſet, ſed maluit id etiam addere quod neceſſario alioqui intelligendum erat, & ſolet ſcriptura id non ſuperfluo facere, ſed indicandi myſterij alicuius gratia. *Exijt*, inquit, *qui ſeminat*. Neque enim ſementem feceris, ſi domi te continueris, ſi larem focumque ſeruaueris, ſi lautis epulis diem totum indulſeris. Amat agricola tempus pluuium ſementi, domo pedem effert libenter, cum humecta terra, lutulenta veſtigia vix dimouere queat, quod tempeſtiuum ſementi id maximè ſciat. Id ſi tempori deeſt, quoad licet arte conſequitur, quod Poeta in Georgicis dixit: exire ad ſeminandū.

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua
Inſequitur, cumulosq; ruit male pinguis arenæ,
Deinde ſatis fluuium inducit, riuosq; ſequentes. Virgil. 1. Georgic.

Itaque egrediendum & cum incommodo ſuo res commode agenda. Abrahā quidē in patriam vertere exilio iuſſus promiſſa obtinuit ampliſſima, vt in ſemine illius omnium gentium felicitas ſit. Quem imitari debere omnes qui benedictionis cœleſtis participes futuri ſunt, illis verbis ſignificatum ſcribit Cyrillus: *Benedicenter in te omnes gentes.* Iacob peregrinatus in Meſopotamiam, domum & fortunis & liberis magnopere auctus redijt. Ioſeph venditus in Ægypto, Daniel ad Babylonios relegatus, hic Perſici imperij, ille Pharaonis, primas vterque partes adeptus eſt. Paulus ad nationes longinquas, quarum ne nomen quidem audierat, miſſus Euangelicam frugem fecit ampliſſimam. Quare qui diuinæ ſementi daturus eſt operam, intelligat plane, ſecumque penitus ſtatuat, ſibi eſſe ex- *Cyril. de adorat. in ſpiritu. lib. 2.*

eundum è domicilio: commoditatis ſuæ nullã aut perexiguam habendam eſſe rationem, dignitatis certè ſtudium in opere Euangelico ex fide tractando ſolummodo ponendum: voluptati locum relinqui nullum, niſi ex re Chriſtiana bene gerenda. Nam qui inter Euangelica miniſteria, honores, fortunas, vel quod eſt turpius, delicias & quæſtum cogitat, næ is non magis in ſemente Euangelica proficiet quam qui inter focum & menſam opiparam agrum ſibi ſerendum eſſe, conſtituat. Exire igitur atq; ire porro debet agricola, ſi prodeſſe operam ſuam cupit: quod Chriſt⁹ Dominus ſuos voluit admonitos:

Ioan. 15. *Ego*, inquit, *poſui vos, vt eatis & fructum afferatis.*
Pſal. 125. Neque alienum ab his præceptis, quod Pſalmus glorioſe prædicat: *Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Bernardum audite id commonentem: *Fructificate*, inquit, *& vos chariſſimi, quoniam in hoc poſiti eſtis vt eatis, & fructum afferatis: vnde eatis? Vtique á vobis ipſis: ſicut ſcriptum eſt, A voluptatibus tuis auertere. Nam & de Domino legimus: Quia exit ſeminare ſemen ſuum. Ecce hic habemus ſemen ſuum, ſicut & prius fructũ ſuum: Imitemur hunc fratres, quoniam ad hoc venit, vt formam nobis traderet, & viã demonſtraret.* Ita Bernardus. Igitur quia ſeipſum Chriſtus ſine dubio intellexit eſſe eum qui ſeminauerit, rectè illum etiam exijſſe vt ſereret, intelligimus. Exijt enim verè à Patre procedens æterno illo egreſſu,

Bernar. in ſerm. de S. Bened. Abbate.

Miche. 5. quem Michæas perhibet, dicens: *Et egreſſus*
Ioan. 16. *eius à diebus æternitatis*, quod ipſe de ſe con-
Ioan. 18. firmat, *Exiui á Patre & veni in mundum*, vt quid

vt quid rogo vos? ipſe potius declaret, *Ego*, inquit, *ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.* Rectè Beda: *Satorem filium Dei intelligimus, qui de ſinu patris quo creatura non erat acceſſus, egrediens, ad hoc venit in mundum, vt teſtimonium perhibeat veritati.* Neque vero optimini ſatoris officium facturus, habitum moremq; ruſticanum recuſauit, ſeruili forma indutus, qui ſe apud quendã prophetam agricolã profitetur, quemq; alius Propheta miratur, atque alloquitur, *Quare vt colonus futurus es in terra?* Nacti igitur, fratres, tam præclarum terræ noſtræ colonum, gratias eius benignitati immortales agamus, atque vt agrum hunc noſtrum vel ſuum potius excolere ac diuino ſemine implere non ceſſet, omnibus precibus deuoti flagitemus. *Beda in Lucam.* *Zach.12.* *Hiere.18.*

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Exijt qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Luc. 8.

VERBVM Dei ſeminis eſſe ſimile, ipſe Chriſtus expoſuit. *Semen*, ait, *eſt verbum Dei.* In primis illud intelligi voluit, cæteras omnes diſciplinas, quamuis virere aut flo- 1. Verbum Dei eſſe granũ, humanã eloquentiã paleas.

tere videantur, ſi cum Dei verbo conferantur, paleas potius vel ſtipulam, vel fœnum exiſtimari oportere. Itaque eum cuius intereſt agrum dominum ſerere, earum rerum omnium non magnopere ſarcinam curare debere, ſed ſtudium omne certè præcipuum ad granum diuini verbi colligendum, alijſque impertiendum potius conferre. Quid enim Poetica, quid Rhetorica, quid denique ipſa Phyloſophia ſit, ſi cum diuini verbi facultate comparetur? Illud plane intèrſit inter humana illa omnia & diuinum hoc neceſſe eſt, quod inter paleas & grana. Hieremias idoneus autor ſit, qui commentitios falſoſque Prophetas à veris diuiniſq; ſic diſcernit, vt fucatū ac compoſitum iſtorum ſermonē paleis aſſimilet, ſimplicē & ſolidum horum grano
Hiere. 23. pleniſſimo. *Quid paleis ad triticum?* dicit Dominus, *Nunquid non verba mea ſunt ſicut ignis, & ſicut malleus conterens petras?* Tritici quidē granum vim habet mirabilem, neq; eſt quicquā æ-
Pſal. 103. què efficax ad alendum, ad confirmandum, ad
Pſal. 71. augendum cordis robur. *Et panis*, ait Pſalmus, *cor hominis confirmat*, & idem, *Erit firmamentū in terra, in ſummis montium extolletur ſuper libanum fructus eius*. quod noſtri codices habent firmamentum, inuenies in alijs frumentū, idque ad Hebraicum ſermonem proprius: eſt enim re vera firmamentum hominis frumētum. Atq; humana eloquentia poteſt quidem tanquā ſiliqua plus ſonare, poteſt inflare ventrem: alere, nutrire, corroborare æquè non poteſt. Quæ cum ita ſint, illorum quæſo concionatorū ſtultitiam immenſam cognoſcite, qui ad Eccleſiaſtica pulpita præcipuam ſuppellectilem, ſæcu-

 lares

lares profanaſque periodos afferunt, qui velut cantilenam quandam mulcendis auribus orationem accõmodant ſuam, quorũ cura omnis & opera in eo ponitur, vt benedixiſſe videantur, neq; ab inimico humani generis & theatro loquaciſſimorum ſpectatorũ tam grauia ſcripturę loca, tam diuina diſcernunt. Quid apud Deum futurum putatis, ſi agricolam bono verbo Dei grano neglecto ſaccum palea vndique refertum geſtare in agrum conſpiciet? Qui riſus? quæ probra? quis pudor inepriſſimi operatoris? At nunc ſaccos ſtipula inani plurimi inferciunt, vix inter palearũ aceruos granum vnum aut alterum videas. Poeticis, mimicis, Hieroglyphicis ſcatent plurimi. Scientiã ſcripturæ vix flocci faciunt, ſpiritũ ne pili quidem Hieronymus eiuſmodi carpit concionatores his verbis: *Quemcũque videris in Eccleſia declamatorem, & cũ quodã lenocinio ac venuſtate verborũ excitare plauſus, ac riſus excutere, ſcito ſignum eſſe inſipientia, tam eius qui loquitur quam eorum qui audiunt.* Neq; Hieronymi eſt modo ea reprehẽſio iſtorũ, ſed Pauli etiã Apoſtoli, qui tales notat cum ait: *Non ſumus ſicut plurimi adulterantes verbũ Dei: ſed in ſynceritate coram Deo in Chriſto loquimur.* Adulteratum, hoc eſt fucatum, oſtentationi laudiq; ſeruientem ſermonem Paulus refutat, auerſatur, explodit. Neq; tamen ornari vetat benedicendo ſententias Euãgelicas, quin potius Auguſtinus & Paulũ fuiſſe eloquẽtem vehementer contendit, & elocutionem in Eccleſiaſtico oratore valde probat. *Nam cum per artem Rhetoricam*, inquit, *& vera ſuadeãtur & falſa, quis audeat dicere aduerſus mendacium in defenſoribus ſuis inermẽ debere conſiſtere veritatem?* Cyrillus

Hieron. in Eccleſiaſt. c. 9.

2. Cor. 2.

Aug. 4. lib. de doctrina Chriſti. c. 2. & c. 6 & 7.

Cyrill. li. 1. de adorat. in ſpirit.

etiã id confirmat ex eo quod Iſraelitæ ſacrificari iuſſi ſunt Deo hoſtias Ægyptiorũ. *Nonne hoc faciunt*, inquit, *qui mundana ſapiẽtia adminiculis, ſacris diuiniſq; noſtris dogmatibus opitulantur, cũ dictionis ſplendorem, & ſcientiæ acumen ſectantes, cultumque rationalem Deo perſoluentes?* Sed ornamenti cauſa comparantur, non debet eorũ eſſe vel ſola præcipua cura, ſed ſalutis ac vitæ ſtudium reliquis imperare atq; excellere omnibus decet. Humanam vero eloquentiam & externa ornamenta ita adhibere verbo Dei fas eſt, vt ſeruiant, non dominentur.

2 Studioſum Euangelij agricolã æquo & iniquo loco debere ſerere.

Eccleſ. 32.

Matth. 7.

Cum ſit autem verbum Dei ſemen præſtantiſſimum, quid eſt quod tam peritus agricola tãtam eius grani copiam perdere vult? quis enim petris & ſaxis pretioſum ſemen committat? quis trito viarum ſolo, vbi cõculcari neceſſe ſit? Nonne inſipientis ſit, nullo prouentu tantum optimæ ſementis prodigere? Num ſapientis illud negligendum eſt? *Vbi auditus non eſt, non effundas ſermonem* An vero ipſe Chriſtus non ita ſuos admonet? *Nolite ſanctum dare canibus: neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Vt qui igitur nobiliſſimum ſemen ita diſſipatum vijs, petris, vepribus creditum? Excelſa videlicet Dei ſapientia, conſilio vtitur pleno prudentiæ, quod diſcere nos oportet. Ac Chryſoſtomus quidem illam rationem affert: *Increpandus*, inquit, *eſſet agricola, qui ſuper ſenſibiles ſpinas & petram, & viam ſeminaret. Non enim eſt poſſibile petram terram fieri, nec viam non eſſe viam, nec ſpinas, non eſſe ſpinas. In rationalibus autem ſecus eſt. Poſſibile eſt enim petram conuerti in terram pinguem & viam non conculcari, & ſpinas diſſipari.* Sed quoniam peritus etiam agricola conditione

Chryſoſ. in catena San cti Thomæ.

ne ipſa agri cogitur ſæpè magnam ſementis iacturam facere, cæleſtis ſapientiæ conſilium altius perſpiciendum eſt. Permixtæ nimirùm ſunt variæ terræ ſortes, atque inter ſe, quæ conditione plurimum diſtant, loco proximè ſæpenumero hærent. Itaque iniquo etiam loco ſerendum, vt idoneus ſemen accipiat: neque parcendum grano, dum affulget ſpes prouentus. Pulchrè Auguſtinus: *Exijt ſeminans ſeminare impiger. Quid enim pertimuit, quod alud cecidit in via aliud in petroſa loca, aliud inter ſpinas? Si iſtas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perueniret.* Rectè prorſus. Huc accedit quod natura ſterilis aut malè luxuriãtis agri non ſe ſtatim prodit, ac niſi vſu, dignoſci ſæpè non poteſt. Quamobrem periti ac diligentis agricolæ eſt, omnibus locis ſementem iacere, quo ſit certius frugẽ vel hinc vel inde colligere. Quocirca docemur primum, malis etiam eſſe benefaciendũ propter bonos, ſiquidem ſeiungi, vitæ huius ratio non patitur. Deinde cum de conditione nõ liquet, vtrum bonus quiſpiam an prauus exiſtat, beneficiũ nullo pacto negandum: ſterilis an fertilis ager obtigerit, dum plane ignoras, agri partes dubias excolere omnes debes. Sic cõſulit Salomon vbiq; ſemperq; ſerendum, quod neſcias quid potius proueniat. Paulus omnibus ſe debitorem agnoſcit, ſapientibus atq; inſipientibus, Iudæis & Græcis, Barbaris & Scythis. Cum omnibus ſane de regno Dei diſputabat: lucrum animarum vndecunq; cupidus negotiator quærebat. Probandi ij doctores minimè ſunt, qui niſi frequenti ac lectiſſima concione docere non inducunt in animum. Curias, Academias, ciuitates præclaras pleriq; amant concionatores. Oppida angu-

Aug. ſerm. 1. de Apoſtolis.

Eccleſ. 11.

Rom. 1.

anguſtiora, vicos pagoſque contemnunt. Cum eruditis, cum nobilibus agere iuuat: ruſticanos, plebeios, docere tædet. At noſter agricola copioſam ſementem facit, neq; inculta & horrida dedignatur. Idcirco Auguſtinus vel quiſquis autor is ſit, benè adhortatur agricolas Euangelicos: *Non ergo nos dilectiſſimi aut timor ſpinarum, aut ſaxa petrarum, aut duriſſima via perterreat, dum tamē ſeminantes verbū Dei ad terram bonā aliquando peruenire poſſimus. Accipe verbū Dei omnis ager, omnis homo ſiue ſterilis ſiue fœcundus. Ego ſpargam: tu vide quomodo accipias, ego erogem, tu vide quales fructus reddas. Melius eſt enim, vt de accepto tu pro te rationem reddas, quā nobis non erogantibus Dominus iraſcatur.* Et Victor Antiochen. *Chriſtus Dominus diſcipulos inſtruit, ne conſternentur animo, ſi plures interdum ex ijs, qui Euangelij doctrinam exceperant, perire, quam ad ſalutis portum appellere intelligant. Nam hæc ſementis ſterilitas ipſi quoque Domino vſu venerat.* Laborandum eſt igitur impigre, & Deo relinquendus euentus: neque contemnenda & mediocria aut exigua emolumēta verbi Dei. Sæpè nimirum hamum iactat piſcator, vt aliquando prehendat piſcē & quanquam optimum mallet, non contemnit tamen vel mediocrem vel etiam tenuem hamo hærentem.

In 9 10. Auguſt. in tractat. de quarta Feria.

Victor in expoſit. Euang.

Quæ quidem cupiditas frugis faciendæ diligentiaque indefeſſa in bonorum etiam actuum ratione, quibus vita æterna paratur, intelligenda eſt, vt ſementem facere quauis occaſione non ceſſet diſcipulus Chriſti, cuius auribus Pauli illud inſonuit: *Quæcunq; ſeminauerit homo, hæc & metet. Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes:* *Ergo dum*

2. Cor. 3.

dum tẽpus habemus, operemur bonum ad omnes. Mirabiles vtilitates affert ea benè agendi ſedulitas, atque illa eſt egregia, vt ſi multa de benefactis noſtris exciderint, quod neceſſe eſt in tanta confuſione vitæ mortalium, tamen reſtent plurima, quibus fruamur. Neque enim opera noſtra, etiam quæ firma putamus, manſura omnia eſſe Apoſtolus apertè prædicit, ac verendum ſanè, quod Aggæus vaticinatus eſt illis, ne nobis quoque contingat. *Seminaſtis multum, & intuliſtis parum.* Multa reſpectus hominum, multa vanitas perdit: quid ſolidum, quid integrum, fructuoſumque ſit, vix in tantis ignorantiæ huius tenebris iudicare licet. Atque vtinam ne illud eiuſdem prophetę aliquando appareat, *Et qui mercedes congregauit, miſſit eas in ſacculũ pertuſum.* Equidem pertuſum diruptumque ſaccum interpretor mẽtis noſtræ intentionem, quę veluti fundũ quoddã eſt actuũ humanorũ: quam intentionem ſæpe diſſipatam humana laude aut inuidia aut proprio commodo velut perfoſſam, neceſſe eſt meritorum plurimam facere iacturam. Se ergo vnuſquiſque interroget & de vniuerſa ſemente, quam ſe feciſſe diligenter, gaudet, inueniet fortaſſe vix quartam partem eſſe ſaluam: cæteras omnes, alijs alias cauſis, interijſſe. *Galat. 6.* *Agg. 1.*

Iam verò quanquã eſt inuidiæ plenum quod dicturus ſum, dicam tamen, illud etiam, Euangelica hac parabola inſinuari, ex ipſo fidelium agro, partem multò maximam non peruenire ad optatum exitum, idque accidere nulla negligentia optimi agricolæ, nullo iacti ſeminis vitio. Videtis enim de quatuor agri Euangelici portionibus, tres omnino amiſſas, quod hoc lo- 3. Maximã partem eorum, qui verbum Dei participant, ſua culpa perire.

co ponderat Victor antiquus & grauis autor: *Ita ex toto ſemine, quarta duntaxat pars ſeruatur.* Neq;enim de multis ſyluis,aut inuijs montibus loquitur Euangelium, quibus illatum nũquam eſt ſemen Dei. Loquitur planè de fundo ſuo, de hæreditate, de ipſo agro, aratro cæleſti proſciſſo, atque Euangelica ſemente conſperſo. Huius,inquam, agri ſui partes omnino tres fruge fruſtratas dicit, vel nullam feciſſe frugem,vel eam ad cumulum non perueniſſe, palam confirmat. Ergo barbaros modo relinquamus: idolorum cultores,Paganos prętereamus: Sarracenos ac Turcas, cæteroſque infideles quibus lex Euangelica non eſt annuntiata, miſſos faciamus: illi, illi ipſi fideles qui Eccleſiam frequentant, qui Dei verbum audiunt, non fiunt ſalui omnes:de ijs quibus verba diuina fiunt,tres partes nequaquam dignos retuliſſe fructus parabola docet. Quid eſt hoc? quid audimus, fratres? quis hic noſtrum non expaueſcat? Nam copioſam fieri ſementē,negare minime poteſtis. Tot cœleſtes conciones: tot ſcripturæ diuinæ annuntiatæ: vbi horum fructus? quis agit pœnitentiam? quotus quiſque ex tanto auditorum cœtu vitam in melius mutat? quos mihi oſtendas, deſertis inanibus mundi illecebris, Dei regnum digno ſtudio atque opera quærere? Præclarè equidem vobiſcū agi putarem,ſi vel quarta pars hominum qui nos audiunt, diuini ſeminis fructum aliquem ferret. Paulus quidem ita nos

1. *Cor.* 9. adhortatur: *Sic currite vt cōprehendatis.* Dixerat vero. *Omnes quidem currūt, ſed vnus accipit brauium.* Cuius ſententia documenta ſtatim permagna ſubdit: *Nolumus enim vos ignorare fra-*

1. *Cor.* 10. *tres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt,*

rũt, & omnes in mari & in Moyſe baptizati ſunt: & omnes eandem eſcam ſpiritualem mãducauerunt. Et reliqua, quæ tandem eo exitu terminat, *ſed non in pluribus eorum beneplacitum fuit Deo.* Id plane volens intelligi etiam cæleſtium ſacramentorum, baptiſmi inquam atque Euchariſtiæ ac cæterorum participes, regno Dei priuari pleroſque, quemadmodum ex illis antiquis Patribus plurimi tantis ac talibus beneficijs quibus hæc noſtra ſignificabantur, affecti, nihilominus duri & ingrati à Deo repulſi alienatique ſunt. Quem Pauli locum explicans Diuus Anſelmus ſcribit: *exemplum de priori populo ideo proponit, vt in Chriſtianorum populo nullus in eo ſolo confidens, quod baptizatus eſt, & eſcam ac potum corporis & ſanguinis Domini percepit, putet ſibi Deum parcere ſi peccauerit: ſed tunc omnia hac cognoſcat ſibi profutura, ſi Deo humiliter obedire perſeuerauerit.* Et poſt totum locum explicatum concludit: *Non ergo ſolis ſacramentis confidamus, quia his ſolis ad regnum caleſte non perueniemus, ſi bona operari neglexerimus.* Fuiſſe vero mentem Apoſtoli Pauli docere, electorum eſſe exiguum numerum præ multitudine vocatorum, etiam beatus Thomas confirmat, breui compendio complexus his verbis: *In primo notatur conditio viatorũ, nempe in illo, qui in ſtadio currunt, in ſecundo multitudo vocatorũ, ſcilicet in illo, omnes quidẽ currunt, in tertio paucitas electorũ, videlicet in illo, vnus accipit brauiũ, quia multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Ita quidem Thomas & verè. Quapropter nos idẽ monet Apoſtolus, cum metu ac tremore ſalutem noſtram operari. Ne falſo nobis de diuinis muneribus blandiamur,

Anſelm. in expoſ. 1. Corin. 10.

S. Thom. 1. Cor. c. 9. lectio. 5.

Philip. 2.

mur, quæ ſunt certè ſemina fructum expectātia idōneum, quæ quo ampliora ſunt, eo magis dānatione ingratos atq; inutiles iuſtiſſima vindicabunt. Conueniat ſuā quiſq; conſcientiam: videat etiam atq; etiā quos fructus tulerit ſermo Dei toties acceptus, timeat ne in pernicie̅ vertat culpa ſua, quod erat diuinitus in ſalutem prouiſum.

Ioan. 12. *Qui ſpernit me*, ait Chriſtus, *& non accipit verba mea, habet qui iudicet eum: ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.* Et nos ergo iudicem aliquando noſtrum futurum ſcientes ſermonem Dei, ita cū benignus ad nos accedit, accipiamus hoſpitio, vt gratum ac beneuolum dimittamus. Dimittemus certè, ſi optimis eius conſilijs libenter paruerimus.

4 Quod audientes Chriſtum non intelligerent, ipſorum vitio accidiſſe.

Dicet aliquis, Tu Dei benignitatem laudibus extollis, quod ſalutis hominum tam ſit auidus, vt omni loco etiam iniquo & ſterili ſemen verbi ſui inſpergat: neq; iactutam magni æſtimet triū ſementis partium, dummodo vel quarta proueniat. At huic benignitati Dei & charitati in homines quam prædicas, valde repugnat quod ipſe Chriſtus teſtatur. Nam in parabolis ſe loqui maximè reſpondet, quod ita fiat, vt turbæ minimè intelligant. Hæc Chriſti ratio eſt atque vox ad diſcipulos parabolæ ſenſum interrogantes:

1. Cor. 14. *Vobis datum eſt noſſe mīſterīū regni Dei: cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* Quid prodeſt loqui, ſi ita loquaris, vt is quo cum loqueris, non te capiat? *Si neſciero*, ait Apoſtolus, *virtutem vocis, ero cui loquor, barbarus: & ille erit mihi barbarus.* Iſta quidem certè ratione quā Chriſtus turbas ſe alloqui dicit, eo tendere videtur, vt auditores dānationem potius quā ſalute̅ ex eius ſermone ſibi

ſibi comparent. Ita quidem diſputare aliquis poſſit. Nos verò primùm ſic ſatisfaciendum iudicamus, vt cum de immenſa Dei clementia & benignitate ſentire præclariſſimè debeamus (eſt enim omni noſtro ſenſu, omni cogitatione ſuperior,) tamen eſſe diuinis iudicijs locum intelligamus, modumq; iuſtiſſimum illum quidem, ſed quo iuſtiorem, eo occultiorem, atq; a noſtrà intelligentia lõge remotiorem. Noſtram enim conditionẽ cogitare debemus. atq; illud opportunè in mentem reuocare: *Nunquid dicit figulo lutum, quare me finxiſti ſic?* Et illud prolixius ex ſapientia: *Quis enim dicet tibi, quid feciſti? aut quis ſtabit contra iudicium tuum? aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorũ hominum? aut quis tibi imputabit, ſi perierint nationes quas tu feciſti? Non enim eſt alius Deus, quam tu, cui cura eſt de omnibus: vt oſtendas quoniam non iniuſte iudicas iudicium. Neque Rex, neque tyrannus inquirent de ijs quos perdidiſti. Cum ergo ſis iuſtus, iuſte omnia diſponis: ipſum quoque qui non debet puniri, condemnare, exterum aſtimas à tua virtute.* Sic enim lectio correctior Pontificia autoritate probata habet: quibus copioſe Sapiens demonſtrat, Dei iuſtitiam vbique eſſe perfectam: neque tamen poſſe ab hominibus ſæpenumero comprehendi. Quare ſilentio & obedientia venerandam potius eſſe, quam diſputatione acri indagandam. De qua quæſtione Auguſtinum diſſerentem placet audire, hunc Euãgelicum locum ita tractãtem: *Hinc eſt quod Dominus cum eis loqueretur, qui carnales aures apertas haberent, dicebat tamen, Qui habet aures audiendi, audiat: quas non omnes habere proculdubio nouerat. A quo autem habeant, quicunq; habent*

Rom. 11. *Sapien. 12.* *Aug. lib. de bono perſeuerantia. c. 14.*

bent ipſe Dominus oſtendit, vbi ait, *Dabo eis cor cognoſcendi me, & aures audientes. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant, quis cognouit ſenſum Domini, aut quis cōſiliarius eius fuit? Aut tu quis es homo qui reſpondes Deo? Nunquid ideo negandum eſt, quod apertum eſt, quia cōprehendi non poteſt, quod occultū eſt? Nunquid*, inquā, *propterea dicturi ſumus, quod ita eſſe perſpicimus, non ita eſſe, quoniam cur ita ſit, non poſſumus inuenire?* Ergo de ſententia Auguſtini & veritatis in humilitate perſtādum, potius quam Dei occulta iudicia diſcutienda. Sed illud eſt etiam perſpicuum (vt ad rem propius accedamus) iſtorum cæcitatem abſurditatemq; grauiſſimā, ipſorum meritis ac peruerſæ voluntati factisque ſceleratis tributā: neq; quo minus diuina caperent, atq; intelligerent, intelligentesq; ſalui fierent, per Chriſtū ſtetiſſe, qui omnes quantum in ipſo erat, & vocabat, & alliciebat, & veriſſime ſaluare cupiebat. Neq; enim falſum eſſe poteſt aut fraude tectum, quod veritas perſpicuè dicit:
Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis*. Et, *Omnes vult*
2. Tim. 2. *ſaluos eſſe & ad veritatis agnitionē venire*. Quin ipſos pertinaciter ſtudio ſalutis ſuo reſtitiſſe valde dolenter queritur: *Quoties volui congregare*
Matth. 23. *filios tuos, vt gallina pullos ſub alas, & noluiſti?* Nam quod Lucas obſcurius dicit, *Ideo in parabolis loquor eis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant*: quaſi eo fine & inſtituto, parabolicè & obſcurè loquatur, ne intelligatur, quod videtur inuidiæ potius eſſe quam beneuo-
Matth. 13. lentiæ officium, ſane Matthæus quomodo ſit accipiendum magis declarat, ita ponens: *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident. & audientes non audiunt neq; intelligunt*. Vbi ſatis

liquet

liquet Chriſtum oſtendere, culpam eſſe auditorum, non ſuã, quod non videãt, neq; intelligant. Neq; ſe obſcura ideo loqui, quod nolit intelligi, ſed quod auditores ita cõparatos nouit, vt nollent intelligere. Itaq; ea quæ parabolis edidit, ſi aperto ſermone proferret, nequaquã eſſent accepturi propter prauũ mentis affectũ, à veritate ſequenda alieniſſimum. Id Theophylactus animaduertit ſic ſcribẽs: *His autem qui indigni ſunt tantis myſterijs, obſcurè dicuntur. Videre enim ſe putant, non vident autem: & audiunt quidem ſed non intelligunt. Huius ergo gratia hoc eis Chriſtus abſcondit, ne maius eis præiudicium generetur, ſi poſtquam nouerint, Chriſti myſteria cõtempſerint. Qui enim intelligit & poſtea ſpernit, grauius punietur.* Theophylacto Beda conſentit, dicens: *Rectè in parabolis audiunt, quando clauſis ſenſibus cordis non curant cognoſcere veritatem.* Itaq; culpa erat illorum, qui non idoneum audiendi ſtudiũ afferebant. Quibus diſcipuli erant profectò diſſimiles, ſincero animo veritati ſtudentes. Hoc Ioãnes amplius declarat, cum ſcribit. *Cum tanta ſigna feciſſet Ieſus coram eis: non credebant in eum. Vt ſermo Eſaiæ impleretur quem dixit, Domine quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui reuelatum eſt?* Et adiungit Ioannes. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorũ: vt non videãt oculis, & non intelligãt corde, & conuertantur & ſanem eos.* Non poſſe credere dicit, quod fidei reſiſtat prauus affectus & peruicax, quo perdurante credere impoſſibile ſit, ſed permanendi, malitia cauſa eſt, non neceſſitas. Nam quod Deum excæcaſſe iſtos & obduraſſe ponit, vt recidere in Deũ cauſa videatur, notum

Theophyl. in expoſ. Euangelij.

Beda in expoſ. Euang.

Ioan. 12.

Eſai. 53.

Eſai. 6.

eſt Theologicis literis, quemadmodum Deus excæcare & obdurare dicatur, nequaquam efficiendo aut iuuando aut impellendo in peccatum, ſed iuſto iudicio volũtarium hominis malum permanere ſinendo.

ſ Mirus parabolarum Euangelicarum vſus.

Poſtremò quod parabolis Chriſtus vteretur crebrò cum plebe agens, erat beneficentiæ, erat ſapientiæ, erat etiam cuiuſdam, quod negare nõ poſſumus, iuſtæ ſeueritatis. Quæ omnia conſiderare plurimum refert. Habet enim id apprime parabola, vt ampliſſimè doceat, vt breuibus plurima complectatur. Habet nihilominus, vt inuolutam veritatem ita dicat, inuolucra ipſa vt non penetrãti, nihil dicat. Ita vno eodemq; ſermone alij intelligẽtes docentur plurima, alij rei ſignificatæ inſcij, nihil omnino percipiunt. Rectè D. Ambroſius: *Dominus Iudæis in parabola loquebatur, vt imperiti non intelligerẽt, intelligerent ſapientes, vt intelligebant Apoſtoli, & in quo mouebantur, interrogabant Dominũ. Iudæi autẽ nec intelligebãt, nec iterũ diſcere non intellecta cupiebant.* Atq; ad noſtræ intelligentiæ modũ, eſt ſanè perquã accommodatus vſus parabolarũ, cũ cognitio omnis noſtra naturaliter à ſenſibilibus ad intelligibilia procedat, ex notis ignota rimetur. Quod non modo autores & noſtri & externi confirmant, Ariſtoteles, ac Dionyſius Areopagita, ſed etiam vſus ipſe quotidianus planum facit. Fuit igitur beneficentiæ, rude vulgus ſermone ad noſtrum intelligendi modum accommodato parabolis alloqui, & eorum qui audiebant ſciendi ſtudium ex rebus ſenſibilibus & vſitatis excitare, atque ad cæleſtia transferre. Nam vt Victor ait Antiochenus: *Parabola ſermonem illuſtriorem reddit, & auditorum memoriæ altius impri-*

Ambro. in expoſ. Pſal. 43.

Ariſt. 3. de Anima.

Dionyſ. ca. 7. de diuinis nominibus.

Victor. in Marc. c. 4.

imprimit res per ſimilitudines ſenſibus quodammodo ſubijciens. Quod ſi hi auditores forent, quos oportebat, quod fecerunt diſcipuli, facerent, vt interrogarent, vt obſcura illucere ſibi depoſcerẽt. Impertiſſet ſane bonus magiſter ſtudioſos auditores veritatis clara diligẽtia. Sed illi & audiebant, & non audiebant, aure externa ſenſus aderant, mentis ſtudio aberant. Quare Dei ſapientia par pari referens, & loquebatur, & non loquebatur. Et veritatem annuntiabat, & in tegumẽtis ſimilitudinum occultabat. Quod erat ſapientiæ, ne margaritæ canibus darentur, & ijs quibus veritas innoteſcebat, parabolis ipſis longe locupletior & luculentior cognitio offerebatur. Ob eam rem Pſalmus canit: *Aperiam in parabolis os meum; loquar propoſitiones ab initio mundi*: Quod Matthæus referens, addit: *Eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* Quare ſapientiæ diuinæ opes in Euangelicis parabolis elucent maximè, quæ paucis ſimplicibuſque verbis ſenſus habent reconditos & plurimos & præſtantiſſimos. Tandem ſeueritatis non mediocris etiam erat per parabolas alloqui auditores indignos, & ineptos nudæ veritati perſpiciendæ. Nam qui non id ſtudij afferunt ad audiẽdum Dei verbum quod decet, non reuerenter, non cupidè, non diligenter auſcultant, eos tanquam agri partem inutilem & alienam ſemen præterit ſine vllo aut exiguo fructu. Qui vero vt opus eſt, accedunt religioſe ac deuotè, lucrum faciunt vberrimum. Quarè ſerio nos Apoſtolus cohortatur his verbis: *Propterea abundantius oportet obſeruare nos ea quæ audimus: ne forte pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus eſt, ſermo factus eſt firmus, & omnis prauaricatio &*

Pſal. 77.
Matth. 13.
Heb. 2.

inobedientia, accepit iuſtam mercedis retributio-nem, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? Hæc quidem Paulus, quibus nos Chriſtianos vehementer terret, ne beneficium Dei ſummum per noſtram ignauiam in extremam nobis perniciem vertamus. Quare attendite, fratres, quemadmodum ſacras conciones audiatis? quemadmodũ diuina myſteria frequentetis, quemadmodum ad exomologeſim & ſinaxim cæleſtem accedatis. Ne vobis fortè eueniat, quod dictum à Chriſto eſt. *Habenti*

Matth. 13. *dabitur: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Videtis fidem etiam apud quoſdam exciſam atq; euerſam, cur? quod ſolo Chriſtiano nomine gloriarentur, facta nequaquam fidei paria curarent. Iraq; quod videbantur habere, id etiam ablatum iure eſt, vt fidem quam gerebãt mortuam, nullam omnino iam habeant. Graue atq; horrendum vindictæ genus. Quod ſi, qua potiſſimum mente audire de beatis atq; ad Deum accedere, ſcire cupitis, ſcripturam potius audite, quam me: *Fili à iuuẽ-*

Eccli. 6. *tute excipe doctrinam, & vſq; ad canos ſapientiã. Quaſi is qui arat, & qui ſeminat, accede ad illam, & ſuſtine bonos fructus illius.* Aratro proſcindi terrã pectoris oportet, vt verbi Dei ſemina conuenienter excipiat: acceptam vero ſementem diligenter conſeruate, vſq; dum in frugem optatã ſurgat, & ad meſſem maturam perueniat, quod diuturna patientia fit.

(∴)

IN

IN EADEM DOMINICA, CONCIO TERTIA.

Et dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & cætera.

Luc. 8.

1. Quadruplex conditio eorum qui Dei verbum audiunt.

CREDO vos animaduertiſſe fratres, omnem diuini verbi auditorum frequentiam in quatuor à Chriſto Domino partes eſſe diſtributam. Cũ enim ſemen declaraſſet eſſe verbum Dei, tres eius partes periſſe docuit diuerſa quidem, ſed iniqua conditione accipientiũ. Quartã frugiferã & benè cõparatam fructus tuliſſe vberrimos. Quare niſi nos fallit Dei ſermo, omnes quicunq; hic adeſtis qui ad audiẽdum diuinum verbũ conueniſtis, in aliqua certè illarũ quatuor ſorte vos conſiſtere, cogitetis neceſſe eſt. Quæ quidem cogitatio quam ſit vtilis, quam ſalutaris; non poteſt ſatis dici. Nam vel in eorum numero ſit quiſque veſtrum oportet, quibus ſemẽ eſt illatum ſine fructu, quod tribus modis accidere poſſe Saluator declarat, vel ad agri partem fertilem ac beatam pertinebit, quæ cumulatè ſementi diuinæ ſatisfecit. Atque vt rem primis initijs ductam ſub oculos ponam, illud primum explicandum arbitror, varium atque multiplicem eſſe ſtatum frugum: ſed quatuor habere

inobedientia, accepit iuſtam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? Hæc quidem Paulus, quibus nos Chriſtianos vehementer terret, ne beneficium Dei ſummum per noſtram ignauiam in extremam nobis perniciem vertamus. Quare attendite, fratres, quemadmodum ſacras conciones audiatis? quemadmodũ diuina myſteria frequentetis, quemadmodum ad exomologeſim & ſinaxim cæleſtem accedatis. Ne vobis fortè eueniat, quod dictum à Chriſto eſt. *Habenti dabitur; ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Videtis fidem etiam apud quoſdam exciſam atq; euerſam, cur? quod ſolo Chriſtiano nomine gloriarentur, facta nequaquam fidei paria curarent. Itaq; quod videbantur habere, id etiam ablatum iure eſt, vt fidem quam gerebãt mortuam, nullam omnino iam habeant. Graue atq; horrendum vindictæ genus. Quod ſi, qua potiſſimum mente audire de beatis atq; ad Deum accedere, ſcire cupitis, ſcripturam potius audite, quam me: *Fili à iuuẽtute excipe doctrinam, & vſq; ad canos ſapientiã. Quaſi is qui arat, & qui ſeminat, accede ad illam, & ſuſtine bonos fructus illius.* Aratro proſcindi terrã pectoris oportet, vt verbi Dei ſemina conuenienter excipiat: acceptam vero ſementem diligenter conſeruate, vſq; dum in frugem optatã ſurgat, & ad meſſem maturam perueniat, quod diuturna patientia fit.

Matth. 13.

Eccli. 6.

(∵)

IN

IN EADEM DOMINICA, CONCIO TERTIA.

Et dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & cætera.

Luc. 8.

CREDO vos animaduertiſſe fratres, omnem diuini verbi auditorum frequentiam in quatuor à Chriſto Domino partes eſſe diſtributam. Cũ enim ſemen declaraſſet eſſe verbum Dei, tres eius partes periſſe docuit diuerſa quidem, ſed iniqua conditione accipientiũ. Quartã frugiferã & benè cõparatam fructus tuliſſe vberrimos. Quare niſi nos fallit Dei ſermo, omnes quicunq; hic adeſtis qui ad audiẽdum diuinum verbũ conueniſtis, in aliqua certè illarũ quatuor ſorte vos conſiſtere, cogitetis neceſſe eſt. Quæ quidem cogitatio quam ſit vtilis, quam ſalutaris; non poteſt ſatis dici. Nam vel in eorum numero ſit quiſque veſtrum oportet, quibus ſemẽ eſt illarum ſine fructu, quod tribus modis accidere poſſe Saluator declarat, vel ad agri partem fertilem ac beatam pertinebit, quæ cumulatè ſementi diuinæ ſatisfecit. Atque vt rem primis initijs ductam ſub oculos ponam, illud primum explicandum arbitror, varium atque multiplicem eſſe ſtatum frugum: ſed quatuor habere

1. Quadruplex conditio eorum qui Dei verbum audiunt.

tanquam gradus præcipuos, quibus ex imo itur ad ſummum. Primus ſeminis eſt nudi, cum granum terræ mandatur. Secundus cum iam à terra conceptum ſemen radices agit, & germinat herbæ quippiam. Huic ſuccedit tertius cum ſurgit in culmum & ſpicam proferre incipit. Summus demum is eſt, cum ſpica impletur ac matureſcit, quæ nihil aliud iam requirit, quam falcem. Itaque conſiderare licet granum, herbam, culmum, ſpicam. Similibus ſane gradibus verbum Dei mentibus commiſſum noſtris ex tenui principio ad exitum feliciſſimum peruenit paulatimque conualeſcit, vſque dum quod opus eſt proficiat, votisq; reſpondeat. Neque meum hoc inuentum cogitationemque exiſtimate, ſed ipſius Domini potiùs ſententiam cognoſcite, cuius apud Marcum verba ſic habent: *Sic eſt Verbum Dei, quemadmodum ſi homo iaciat ſementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet & increſcat, dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* Hæc Marcus vel potius Christus. Itaque poteſtis deprehēdere multiplicem virtutis ſtatum, vt herbæ ſimilis primum, mox culmo ſpicam parturienti, tandē frumento pleno maturoque. Tunc ſcilicet gaudiū eſt integrum: vſq; eo inter ſpem ac metū verſatur agricola: multaq; poſſunt accidere incommoda, quæ frugem exoptatam interimant. Sapienter hæc eadē Gregorius Papa demonſtrat memoratum Euangelij locum tractans: *Ecce*, inquit, *veritatis voce per qualitates frugum diſtincta ſunt incrementa meritorum. Ait enim primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Annon adhuc herba*

Marc. 4.

Greg. li. 22. moral. c. 20. & in Eze. hom. 15.

tunc

tunc fuerat Petrus, cum ab ancilla ore ſubito vnius flatu ſermonis inflexus eſt: iam quidem per deuotionem viridis, ſed adhuc per infirmitatem tener? Plenum vero frumentum in ſpica inuentus eſt, quando in tritura perfectionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palearum more immutatus eſt: ſed granum integrum manſit. Pauliſper quippe in vnaquaque anima, vt ita dicam, interna gratiæ humor exuberat, vt herba in frugem tranſeat. Sunt igitur gradus quidam Euangelicæ frugis. Ac ſunt propria cuiuſq; horũ ſtatus pericula, quibus fit, vt fructus impediatur: quæ quidem pręclarè præſens parabola enarrat. Eſtq; ue ſcitu digniſſima, quã proinde Dominus non ſolũ proponere, ſed exponere etiam voluit. Noſtra vero plurimum refert hoſce ſingulos ſtatus cognoſcere, & quæ cuiq; impedimenta contingant, probe noſſe, tum quibꝰ ex cauſis ea dãna veniant, accuratiſſime diſcere. Omnia hæc doctrina Euangelica copiosè præſtat.

Ergo, inquit, *Dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud.* Hoc genus detrimenti Chriſtus explicans ait: *Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.* Primum detrimentum accipit ſemen, cum adhuc purum ſemen eſt, quod granum integrum perditur, in via vel conculcatum à viatoribus, vel ereptum ab auibus. Significat autem eos auditores, qui nihil percipiunt, nihil intelligunt, neque ijs quę dicuntur attendunt. Matthæus apertius dixit de his: *Omnis qui audit verbum regni & non intelligit, venit malus & rapit, quod ſeminatum eſt in corde eius. Hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.*

2. Primum genus auditorum, quibus nihil confert verbum Dei.

Iſtius generis auditores ego eſſe plurimos puto: qui nihil pene aliud ad concionem afferunt, quam aures & oculos: mentem atque animum minime afferunt, ſed in re familiari, aut in negotio, vel etiam in meris nugis defixum reliquerunt. Atque vtinam vel aures interdum afferrēt, quas fabellis inuſitantium etiam in Eccleſia ſæpe accommodant. Vtinam oculos ſaltem orationi præberent, quos deflectunt crebro formis fœminarum contuendis. Iſti æquè in ſacram concionem atque in comœdiam ſe conferunt: pari obſeruatione quadrageſimam frequentant, ac bachanalia agunt. Nihil in eccleſia niſi quod delectet & voluptatē teneat, requirunt. Concionem ad aurium dulcedinem perinde quaſi mimicum quippiam auſcultant. In iſtos Deus apud Ezechielem verba facit, quorū ſtudium inane deſcribit in hunc modum: *Filij populi tui qui loquũtur de te iuxta muros, & in oſtijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum ſuum loquentes: Venite & audiamus, quis ſit ſermo egrediens à Domino. Et veniunt ad te quaſi ingrediatur populus & ſedent coram te populus meus: & audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris ſui vertunt illos, & auaritiam ſuam ſequitur cor eorum. Et eſt eis quaſi carmen muſicum, quod ſuaui dulciq; ſono canitur: & audiunt verba tua & non faciunt ea.* En auditorum genus plus ſatis vſitatum: en qua mēte & cogitatione pleriq; ad ſacras conciones veniant, quibus iucundum benedicentem audire oratorem, tanquam cytharæ dum aliquē animi cauſa dulce modulantem, quid interim ille canat, nihil ad ſe pertinere putantes. *Audiunt*, inquit, *ſermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum*

Ezech.33.

cum oris ſui vertunt illos, & auaritiam ſequitur cor eorum. Concionantem quidem attente audiunt,applauduntque bene & diſertè dicenti,diſputant etiam libenter,quam illud vel illud acutè, quam eleganter, quam eruditè ſit dictum. Cæterum quid ipſis inde agere conueniat, mentio nulla,ſequitur nimirum auaritiam cor eorũ. Negotijs ſuis & quæſtui & ambitioni æquè audita cõcione vacant, ac cum è ſpectaculis theatri domum redeunt. Ezechielis memoratum teſtimonium Hieronymus tractans hæc loquitur: *Qui Propheta verba audire deſiderant non ad animæ ſalutem,ſed ad aurium voluptatem. Et nolunt facere quod audierunt. Iſtiuſmodi mihi videtur ſimiles, qui theatralibus luduntur carminibus, & vel tragœdos audiunt vel comœdos, & ibi cum voluptate palpantur: ita vt cum egreſſi fuerint ad te replicent ea & decantent, & dulci ſono ſe decipiant. Et audient,inquit, verba tua,& non facient ea. Tales ſunt vſque hodie multi in Eccleſijs, qui aiunt,Venite audiamus illum & illũ,mira eloquentia prædicationis ſua verba voluentem, plauſuſq; commouent, & iactant manus*. Hæc Hieronymus. Hoc genus hominum facile, leue, ſpecie tenus Chriſtianum, Chriſtus notat egregie vocabulo viæ. *Cecidit*, inquit,*ſecus viam.* Omnibus æque via patet, & bonis, & malis, ſapientium & ſtultorum diſcrimen nullum, nulla ratio quis honeſte ingrediatur, quis turpiter: omnium enim eſt via. Eam ſtultam turpemque facilitatem ſeſe cuiuis libidini dantium Propheta meretricis in biuio poſitæ ſimilitudine reprehendit: *Ad omne*, inquit, *caput viæ diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti*. Rectè à Victore Antiocheno hoc genus hominum ſic viæ æquipa-

Hieron.lib. in Ezech. cap.33.

Victor. in Marc.c.4.

ra-

ratur. *Anima*, inquit, *quæ inſtat via publica ab omnis generis vitijs & flagitijs calcatur & prateritur*, & cætera. Quid igitur miramur granum hic nullum feciſſe fructum, ſimul enim atq; iniectum eſt, pedibus viatorũ calcatur: aues quoq; vt diripiant, confeſtim aduolant. Hos auditores fidei expertes Chriſtus cenſet, non quod infideles eſſe neceſſe ſit, ſed q perinde fidem accõmodant dictis, quaſi nullam haberent fidem. Denique ludricum quippiam & inane putãt Dei verbum audire: quibus audire nihil prodeſt. *Neque enim profuit*, ait Paulus, *ſermo auditus, non admixtus fidei.* O vos qui hæc auditis miſeros, ſi eorum de grege eſtis. *Qui habet aures audiendi audiat.* Videat ſe quiſque penitus, vtrum ne ſermo diuinus aliquid frugis in animo ſuo proferat, an iaceat ſine vlla vi nihil excitans, nihil moliens.

Hebr. 4.

3. Cur dæmones dicantur volucres cęli.

Greg. hõ. 15. in Euang.

De iſto toto genere pronuntiauit Dominus, volucres cæli comediſſe illud. Quæ ſint eæ volucres, dæmones ſane interpretatur Magiſter. Verè eſt à Gregorio dictum & commodę, niſi Chriſtus ipſe explicuiſſet, non facile nos aſſenſuros eiuſmodi interpretationi. Quis enim volucres cæli non præclarum aliquid & nobile accipiat? magis certè vel Angelos vel viros ſapientia præſtantes videntur ſignificare, vti apud Iob eius verbi ſenſus eſt, cũ dicit, *Volucres quoq; cali latet*: quocirca alas Cherubinis cæteriſque ſpiritibus Scriptura appingit, eoſque volare refert. At Scripturæ conſuetudo tenenda eſt probe, quæ ſæpenumero eandem rem diuerſis ſignificationibus vel etiam contrarijs accommodat. Sicut nobis accidit ijſdem notis & caractetibus ad res ſcribendas valde repugnantes vti. Itaque peri-

Iob 28.

peritus diuinarum literarum facile videt leonẽ iam Chriſto, iam diabolo accommodari ouem, ſæpiſſime iuſtum manſuetumque dici, aliquando etiam impium ſupplicio datum. Ignem Spiritus ſancti ſymbolum eſſe conſtat: igni nihilominus libido turpiſſima exprimitur. Solem ad Dei claritudinem frequentiſſime, eundem in hodierna parabola ad æſtum perſecutionis referri perſpicuum eſt. Quibus exemplis, vt miſſa faciam innumera alia, docemur ſignificationes rerum in ſcriptura ſacra, non ex primo ſono verborum captandas, neque ſpeciem ſolam intuendam: ſed ex occultis potius proprietatibus, quatenus propoſito inſeruiunt, eruendas: vt earum rerum ſigna ſint, quas conditione vel bona vel mala propoſitæ ſententiæ accommodare ratio penitus inſpecta perſuadet. Igitur volucres cæli dæmones rectè intelliguntur, propterea quod illorum regio, in qua maxime verſantur, aeris iſtius eſt domicilium, ſiquidem Petro Lombardo Magiſtro, Theologiſque præſtantibus fides habẽda eſt, vel potius Paulo ipſi ita ſcribenti: Nõ *eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* Illa quidem verba: *tenebrarum harum, & ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus,* ſatis inſinuant habitationem dæmonũ eſſe aerem caliginoſum, (quem cæli vocabulo ſæpe appellamus) quemadmodum commentatur Anſelmus, atque etiam ſentit Ambroſius ſic interpretans eum locũ Pauli: *Spiritus nequiſſimi, qui degunt in cæleſtibus in firmamento mundi.* Antoniũ Athanaſius ſcribit ſpiritus iſtos improbos in aere volitantes magno agmine ali-quan-

Magiſt. ſent. 2. d. 7.
S. Thom in epiſt. ad Epheſ. cap. 6. lect. 3. Vbi confirmat dæmones habitare in aere caliginoſo hoc teſtimonio quod volucres cæli vocantur.
Anſelm. in

expoſ. epiſt. ad Epheſ. Ambroſ. in epiſtol. ad Epheſ. Athanaſ. in vita Antonij. Iob 1.

quando ſpectaſſe. Vocantur præterea dæmones volucres, quod tanquam aues rapto viuentes, agant, ac celeritate incredibili ad prædam aduolent. Quem pernicem celeremq́ue volatum Satanas declarat, cum dicit, *Circuiui terrã & perambulaui eam.* Neque vero vulturis alicuius exiſtit vel odoratus tam vehemens de longinquo, neque accurſus tam citus ad diripiendum cadauer, quam eſt dæmonum celeritas incredibilis, ſingulariſq́ue vigilantia, vt perniciem quaqua licet hominibus afferant. Itaque iſtos edaces impuroſq́ue vultures fœde lacerantes miſeros homines Scriptura commemorat cum narrat Angelum voce magna clamaſſe dicentem: *Omnibus auibus quæ volabant per medium cælum, Venite & congregamini, vt manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium.* Denique rem abſoluit his verbis: *Et omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.* Vim illam diabolicam cupidinemq́ue nocendi, expleri ſignificat infinita clade miſerorum.

4. Cur diabolo tribuatur iactura primæ ſemẽtis cadentis in viam

Nunc merito quæritur, quid ſit quod Chriſtus primam ſeminis iacturam & damnum dæmonibus tribuat. Num in alijs quoque duabus partibus ſemẽtis amiſſæ vel petroſi ſoli ſterilitate, vel veprium & ſpinarum exorientium importunitate, diabolus partes ſuas non agit? num illic nocere quantum poteſt ceſſat? Ecquid igitur cauſæ eſt, quod prima viæ pernicies, diabolo aſſignatur? Magna quidem ratione prima illa detrimenta dæmonis opera accidere dicuntur, quod hominum nimirum eorum lenium ac ſtultorum, quos viæ vocabulũ notat, diabolus tantam dominationem ſit cõſecutus, vt eos nullo negotio quoquo libuerit vertat, à bono

ciuiſ-

ctiſſimè abducat, virtutis vt ſemen radices nullas agere ſinat. Prauis cogitationibus facile iſtos implet, & à ſalutarib⁹ monitis auocat. Quare neque cõcio ſacra audita quicquam in iſtorũ mente conſiſtit, neque caſus atrox ad pœnitentiam flectit, neq; præclara exempla virtute præſtantium aliquid mouent. Cito hæc omnia quæ alios excitare ſolent, prætereuehuntur: nihil ſanum, nihil dignum laude eos tenet. *Venit diabolus*, inquit, *& tollit de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.* Eum miſerum & calamitoſum ſtatum quorundam, qui in diaboli poteſtate penitus ſunt: Apoſtolus Paulus oſtendit mirificè cũ ſcribit: *Quod ſi Euangelium noſtrum eſt opertum, in ijs qui pereunt eſt opertum, in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij pacis.* Deum huius ſeculi, tametſi propter hæreticos Deum malum inducentes id recuſet ſanctus Irenæus, tamen à Paulo vocari diabolum rectè Hieronymus Auguſtinusque ſentiunt: quem huius ſeculi Deum pro ampliſſima ſua poteſtate in homines impios ac ſceleratos, lumen omne detrahere, & tenebras multas effundere, ne ſplendidiſſimum Dei verbũ oculis affulgeat, quod hic Saluator ait, rapaces aues ſemen auferre. Iſtorum quam ſit infelix ſtatus, quam difficilis ſalus, quam certa & immenſa pernicies, quid me attinet dicere? vos diligentius cogitate.

2. Cor. 4.

Irinæus.

Aug. lib. 21. contra Fauſtũ c. 9. circa medium.

Hierony. in 2. Cor. 4.

5. Secundũ genus auditorum, qui cito conceptũ virtutis amorem deponunt.

Iam ſecũdum genus eſt eorum qui bona agere incipiunt, ſed facile ab incepto reuocantur: in quibus ſemen quidem diuinum deſideria vitæ melioris parturit, & nihil proficit: ſed infirmas radices agit, ſoli conditione macri impeditum.

tum. Itaque exorta difficultate, & iniuria grauiori obiecta, marceſcit quidquid herbæ erat productum, & cito concidit. Quem hominum ſtatum virtutis exiguas radices ponentium deſcribere mihi videntur illi apud Iob verſus: *Humectus videtur, antequam veniat Sol: & in ortu ſuo germen illius egredietur ſuper aceruum petrarum, radices eius denſabuntur, & inter lapides commorabitur.* Iſtos igitur qui ad ſuperficiem virtuti vacant, qui nonnullam ſpeciem frugis bonæ præferunt, ſed non penitus hærent incepto, petroſæ terræ ſimiles perhibet Euangelium, quod Dei motionem tantiſper recipiant, ſed duri ſaxoſiq; aut natura aut conſuetudine, ſe totos diuinæ actioni minime tradunt. Itaque vt primũ honoris exiſtimationiſq; iactura ſubeunda eſt aliqua, aut contradicentium obtrectantiumque maledictis laceſſi ſe vident, aut aſperiora quam putarant, virtutis exercitamẽta ſentiunt, ſtatim cedunt, omniſque illa tanquam virtutis herba flacceſcit, exareſcit, intercidit: *Filij Ephraim intendentes & mittentes arcum conuerſi ſunt in die belli.* Nequaquam eiuſmodi milites ꝓbat Deus, delicatos, meticuloſos, imbecilles: ſed robuſtos atque conſtantes, qui regno cælorum cætera cuncta poſt habeant. *Regnum enim cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et, *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Cuius eſt rei locuples teſtis illa vxor Loth retro in Sodomam ſpectans, & in ſalis ſtatuam illico conuerſa. Maſculos occidi Pharao iubebat, fœminas reſeruari: Deus contra ad militiæ ſuæ gloriam mares ſolos recenſeri volebat: quod vtrumque interpretatur Cyrillus, virili robore opus eſſe ad virtutem, mol-

Iob 8. *Pſal. 77.* *Matth. 11.* *Matth. 9.* *Cyril. li. 4. de adoratione in ſpiritu.*

molles & inconſtantes nihil curare diabolum. *Parum*, inquit Cyrillus, *de muliebri ſexu Pharao, id eſt, Satanas laborat. Mulier enim res eſt aliena à bello neque apta ſcientia. Maſculum vero affligit, vt ſapientem & bellicoſum.* Et poſt nonnulla: *Nos vero in flagranti fortitudinis amore magna animi conſtantia reſiſtamus, non ignorãtes id quod inuiſum diabolo eſt Deo eſſe acceptum: Magni enim facit Deus ſuaq; cura dignatur eos, qui à mollitie ſunt alieni.* Ita Cyrillus. Quare nõ eſt prætereundum illud, aut negligenter audiendum, quod ſolis æſtum Chriſtus dicit in cauſa eſſe, cur pereat ea portio ſementis, quæ in debilem terram cadit. Nam tentationis perſecutioniſque vim ſoli feruenti aſſimilare Scriptura ſolet. Sic Petrus Apoſtolus: *Chariſſimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit:* 1. Pet. 4. quod ſtatim quo ſenſu dicat, exponit: *quaſi non aliquid vobis contingat, ſed communicantes Chriſti paſſionibus gaudete.* Vetat peregrinari, id eſt, de via recedere ob perſecutionis moleſtiam, tanquam res importuna ſit, cum potius Chriſti ſeruo debeat eſſe iucunda: quæ Chriſti ſimilem reddit, Sanctorumque omnium conſortem atque, vt loquar hoc modo, concolorem. Ab huius æſtus moleſtia liberat ſummus Pater cui canitur. *Factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione ſua; ſpes à turbine, vmbraculum ab æſtu.* Eſai. 25. Apoc. 16. Quo æſtu extabuiſſe improbos Apoc. 7. tradit Apocalypſis: quem etiam æſtum patria illa cæleſtis minime ſentit, de cuius ciuibus legimus: *Neque ſuper illos Sol aut vllus æſtus.* Nam perſecutione & tribulatione marceſcere ſpiritum atque exiccari viroremque illum pietatis aboleri ſolere, vſque eo verum eſt, vt Dauid Pſal. 118.

de ſe confiteatur, *Factus ſum ſicut vter in pruina.* Quid enim dici poteſt aridius vtre pruina multa durato? At mirum videri queat, quod tribulationi & perſecutioni Chriſtus tribuat eam ſeminis diuini calamitatē ac perniciem. Nā labore & ærumna virtus proficit. Et ſcriptū eſt, *Per multas*

Actor.14. *tribulationes oportet nos introire in regnū Dei.* Et reuera ſic eſt. Neq; poteſt ſemen pullulare & creſcere, & ad idoneam ſegetem perduci niſi multo ſolis feruore, eamque ob rem Iacobus nos cohortatur, Omne gaudium exiſtimare cum in

Iacob.1. tentationes varias inciderimus, *ſcientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habeat*, ſed intereſt plurimum quando, cui, quantæ tribulationes eueniant. Nam ſi viribus infirmis grauiores ærumnæ ſint ſubeundæ, actum erit: qui radices adhuc egit infirmas, qui ſolum germinis primi virorē præfert, non poteſt is æſtum grauiorem diuturnioremque pati ſine magno damno, ſunt multi virtute perexigua, de quibus dictum accipias. *Sicut*

Pſal.128. *fœnum tectorum quod prius quam euellatur, exaruit.* Id autem diſpenſare pertinet ſane ad diuinæ ſapientiæ prouidentiam, quæ quid cuique ferendum ſit, ſumma æquitate conſtituit, neque permittit tentari quenquam ſupra id quod poteſt. Verum ſuperbia hominum de ſe maiora iuſto ſentientium, tentationes maiores prouocat in ſe, vt ipſa ruina, quam fragili ſtaret gradū cognoſcant. Eſt etiam ſtultitia hominum ea, vt ſe in maiora conijciat pericula, quam pro viribus ſuis. Quare,

Horatius. *Metiri ſe quenque ſuo modulo ac pede verum eſt.*

vt

vt dixit quidam poeta: tentet prius,
Quid valeant humeri, quid ferre recuſent. *Eccleſ.3.*
Qui enim amat periculum, in eo peribit. Poſtulet quotidie humili confeſſione. *Ne nos inducas in tentationem.* Eodem ſane ſolis æſtu & altis radicibus poſita ſtirps creſcit, matureſcit, perficitur, & herba imbecilla exareſcit, aboletur, extinguitur. Neque eſt in Dei prouidentiam culpa conijcienda, quaſi grauiora quam pro viribus offerat diſcrimina, ſed hominis eſt negligentia & molities accuſanda, quæ neque acceptis viribus vt poteſt, vtitur, neque ampliores cum liceat impetrare admodum flagitat. Interim documento nobis Apoſtoli ſint, qui cum eſſent teneri & imbecilles Iudæorum impetum non tulerunt: Sed deſerto Chriſto ſeſe in effuſam fugam dederunt. Iidem mox dura pro Chriſto verbera non patienter modo, ſed etiam libenter iucundeque tulerunt. Quapropter Chriſtus eos vetuit ad certamen proſilire, vſque dum fortiori diuinitus armatura corroborati vim hoſtium ſuſtinere profligareque poſſent. *Vos autem,* inquit, *ſedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* *Luc.24.* Parcant ergo tyrones ſibi, & ne acriora bella ſuſcipiant, quam eos deceant. Ne de illorum numero ſimus, prouidendum eſt, *qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Omnes enim qui in Chriſto *2.Timot.3.* pie viuere volunt, ſi Paulo credendum eſt, perſecutionem patientur. Præclare vero eſt à magno Gregorio dictum: *Nemo quantum profecerit, niſi inter aduerſa cognoſcit, cum enim aſſunt proſpera, cerni virtutum documenta non poſſunt.* *Gregor.lib.23.moraliũ cap.27.* Atque hactenus duas ſementis diuinæ partes proſecuti ſumus: reliquæ

Ambroſius: *Iſta*, inquit, *ſunt ſpinæ corporis noſtri, quæ præfocant animam, de quibus ait Scriptura, ſpinas & tribulos tibi germinabit terra. Germinat enim mihi terra mea ſpinas, ſi me corporalis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tribulos, cum me diuitiarum ſecularium cupiditate diſcrutiat: ſpina enim Chriſtiano auaritia ſua radix eſt, ſpina viro bono honoris ambitio eſt. Videntur enim ſpecie apud ſuos grata eſſe, ſed lædunt.* Haſce igitur ſpinas internaſci & opprimere bonam frugem & in nobis ſentimus, & in alijs gemimus. Nam pleroſq; qui ingenio abundant, & iudicio valent, qui veritatis vim ſentiunt, virtutiſq; pulchritudinē probant, hos diuini verbi ſementem non ſolum ſuſcipere videas, ſed etiam ſtudijs, votiſq; omnibus in ſalutaria inſtituta incumbere, vt magnos iam virtutis prouētus polliceantur. Sed ecce ſpinarum, & veprium & herbæ noxiæ vis celeriter ex eadem terra prodiens circunſtat atque obſidet bonam frugem, ac pene maturam nequitia ſuperans ſua, extinguit atque abolet. Eſt enim corrupta natura vitijs mater, nouerca virtutibus: vidiſti cōpunctum pœnitentiæ iucumbentem, res præclaras amantem, confeſſionem, confeſſionibus & ſynaxi frequenter operam dantē, preces, eleemoſynas, ieiunia obſeruantem. Quanta virtutis & quam accurata meditatio? in diuos hominem propèmodum referēdum iam iam exiſtimares. Quid igitur? quid noui hoc? ſubito voluptates priſtinas captare, ad congreſſiones diſſolutas redire, ioco ludoq; vacare: Veſtem pretioſam indui, fœminas forma præſtantes celebrare, epulis capi, duplo quā olim in omni turpitudine hęrere? Quo illa incitamenta virtutū? quo illi ho-

Ambr. ſermon. 36. de Quadrag.

neſti amores abiere? quo feruor tantus exceſſit? Nempe herbas inutiles ac noxias non expurgauit: occaſiones non amputauit vitiorum, prauos in ſeſe affectus haud quaquam mortificauit. Ergo occaſiones & pericula omnia vitate, has peſſimas terræ proles, ſpinas paſſionum diligenter eruite: purgate, purgate pectoris veſtri aream, & ſarculo mortificationis vrgete, ſi frugem ferre bonam optatis. Apertè Hieremias præmonet: *Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas*, Neque obſcurius Oſeas. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale.* Id eſt iuſtitiæ & miſericordiæ fruges abunde ſpargite, vt copioſe metatis. Rei ſane ruſticæ præceptum primarium eſt, non eſſe terram ſerendam, niſi prius purgata ſit, noualia enim rectè ſemen accipiunt, ſylueſcentia perdunt. Tum vero cum purgata & ſata nihilominus herbas vitioſas profert, ſarculo rurſus perſequenda. Virgilianum enim illud verum eſt.

Hierem. 4. *Oſe. 10.*

Intereunt ſegetes: ſubit aſpera ſylua,
Lappaq; tribuliq;.

Virg. 1. Georg.

Et illud:

Quod niſi & aſſiduis terram inſectabere raſtris.
Heu magnum alterius fruſtra ſpectabis aceruum.

Sed in agricultura ſpirituali non eſt ſegnius laborandum. Nouale equidē interpretor ex Hieronymo pœnitentiam, qua ager mentis noſtræ primum proſcinditur, ſarculum ſpiritualem conſcientiæ examinandæ ac purgandæ cōtinuum ſtudium. Vere enim ab Eſaia dictum eſt illud, *Omnes montes qui in ſarculo ſarrientur, non veniet illuc terror ſpinarū & veprium.* Ea igitur parandæ virtuti & confirmandæ ac muniendæ

Hieronymi ſententia refertur de verbor. ſignif. c. 1. & c. quid per nouale. *Eſai. 7.*

vna

vna ratio eſt, affectus contrarios euellere ex animo, occaſiones voluptatum & negotiorum, & honorum quam maximè liceat auertere. *Si conuerteris*, ait Deus, *Iſrael ad me conuertere, ſi abſtuleris offendicula tua, à facie mea, non cõmoueberis.* Neq; enim Deus Iſrael, conſortia Dagonis æquo animo fert, aut Dagonem cadere, trũcatumq; comminui neceſſe eſt, aut arcam teſtamenti in ſuos fines remitti. *Hierem.4.* *1.Reg.5.*

Iam conſideratione dignum eſt, quod ſpinas Chriſtus cenſet curas, diuitias, voluptates. Sic enim ait: *Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitijs, & voluptatibus vitæ, euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* Spinarum quidem eſt pungere, lacerare, cruentare, atq; id ſane curis & ſolicitudinibus ſat bene conuenit: pungunt enim & angunt & cruciant curæ, quocirca à Poeta eſt dictum. *Et curæ inſomnes.* At diuitias & voluptates ſpinas cenſere, ineptum videtur. Mulcent enim & moliunt potius voluptates opeſque, quas proinde melius flores & roſas dixeris, quam ſpinas & vepres. Ac mundus iſte ſic plane iudicat: ſed ſeruatoris noſtri Chriſti eſt longe alia ſententia, errareq; eos putandum eſt, qui ſecus opinantur, quorum ſenſum deceptum ſcriptura iudicat. *Eſſe*, inquit, *ſub ſentibus delicias computabant.* Quod ſi rem penitus perſpiciamus, ita ſe habere ſine dubio inueniemus. *Solet rerum abundantia*, ait Gregorius, *tanto magis diuino timore mentem ſoluere, quantò magis hanc exigit diuerſa cogitare. Nam dum per multa ſpargitur, ſtare in intimis fixa prohibetur. Quod veritas dixit de ſemine, quod ſpinis eſt ſuffocatum.* Neque enim diuitiæ vacuæ curis eſſe poſſunt: diuitiæ la- *2. Diuitias & voluptates vere eſſe ſpinas cruentas.* *Virgil.6. Æneid.* *Iob 30.* *Greg.lib.1. Moral.c.1.*

labore quæruntur, metu conſeruantur, dolore amittuntur. Iam quæ inuidiæ? iracundiæ? furores? ſuſpitiones? lites? iurgia? qui caſus? quæ pericula? fraudes? rapinæ? quæ omnium denique malorum ſeges ampliſſima? Rectè Paulus. *Qui volunt diuites fieri; incidunt in deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum.* Rectè etiam Boetius canit: *Quanuis fluente diues auri gurgite, Non expleturas cogat auarus opes. Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem, Defunctumq; leues non comitantur opes.* Nam quod ad voluptatem iſtam corporalē pertinet, quæ eſt belluis hominibuſque communis, plus illa quidem habet acerbitatis quam dulcedinis. Salomoni fides habenda eſt experto: *Inueni*, inquit, *amariorem morte mulierem*, & idem. *Extrema eius amara tanquam abſynthium*, & alias etiam, *Ingreditur blande, & ad finem mordebit vt coluber, & vt regulus venena diffundet.* Itaque ſpinas ac ſentes plane pungentes ac lacerantes iſtas veſtras libidinis ac gulæ voluptates ſi ſapitis, nimirum concidetis. Quare ille ipſe Boetius etiam de voluptate cantat: *Habet hoc voluptas omnis, ſtimulis agit fruentes, Apumq; par volantum, vbi grata mella fudit, Fugit ac nimis tenaci ferit icta corda morſu.* Circem fabulæ celebrant carmine viros in iumenta vertere ſolitam: Dalilam adamatam à Sampſone non fabulæ, ſed diuinæ literæ tradunt amatori ſuo, & oculos & libertatem eripuiſſe, & vita deniq; ipſa mulctaſſe. Iam ne videris, vtrū flores ac lilia cenſere debeatis, an crudeliſſimas ſpinas & aculeos funeſtiſſimos iſtarum rerum effectrices voluptates?

Quantum vero virtuti reſiſtant ea quæ mundus in pretio habet, diuitiæ, potentia, delitiæ

Boet. lib. 3. de conſol. Philoſoph. metro. 3.

Eccleſ. 7.
Prouerb. 5.
Prouer. 23.

Boetius lib. 3. de conſolat. Philoſoph. metro. 7.

3. A delicijs & negotijs recedendū.

tiæ, ſatis inde perſpicere poteſtis, quod ſpinæ & loligo à ſaluatore vocentur, quæ terræ humorē ebibunt, frumento alimentum neceſſariū præripiunt. Vltro enim in ea ſorte terra luxuriat, & tanquam natiua germina libenter alit. Itaque virtuti & ſapientiæ hanc corruptam vitiatamq́; naturam tanquam nouercam exiſtimare debemus: cupiditatibus vitijſque facilem indulgentemq́ue parentem. Quare qui inter delicias & curas ſeculi virtuti operam dare parat, nihil aliud agit, quam qui flammarum incendio frugem nutriendam committat. Ille in Euangelio adoleſcens teſtis locuples eſt, cui cum fuiſſet à Domino imperatum *ſi vis perfectus eſſe, vade vēde omnia quæ poſſides, & da pauperibus: & veni ſequere me*: abijt triſtis, proptereà quod multas haberet poſſeſſiones. Quid Saulem bonū & electum virum perdidit, niſi regnum? quid Salomoni ſenſum mentemq́ue omnem eripuit, tanto alioqui ſapientiæ munere decorato, qui vſque in idololatriæ infandū ſcelus impegit? nonne fœminarum amor atque blanditiæ? Ipſum Petrum Eccleſiæ petram firmiſſimam quid tandem perfregit? quid euertit? Palatij Iudaici certè conſortium. Aurelius nos Auguſtinus adhortatur hoc modo: *ſpinæ non ſint cupiditates ſeculi, ſolicitudines vitæ vitioſæ. Quid enim peius ſolicitudine vitæ, quæ peruenire non permittit ad vitā? Quid miſerius quam curando amittere vitam? Quid infelicius, quam timendo mortem, cadere in mortem? Extirpentur ſpinæ, paretur ager, ſuſcipiantur ſemina, perueniatur ad meſſem*. Ita quidem Auguſtinus & meritò. Neque enim poteſt eſſe frugibus locus niſi ſpinæ & lappæ vellātur. Quapropter nos propheta ſæcularia fugere

Matth. 19.

Aug. ſerm. 1. de Apoſtolis.

Eſai.25. monet. *Recedite,* inquit, *recedite, exite inde, pollutum nolite tangere: exite de medio eius.* Fugam

2. Tim. 2. ſæculi meditetur, qui vult Deo ſeruire. *Nemo militans Deo*, ait Paulus, *implicat ſe negotijs ſæcularibus.* Scitum illud fuit beatiſſimi Franciſci dictum, qui cum à Cardinalibus rogaretur precari Deum pro ipſis, eos potius pro Franciſco precari oportere, reſpōdit: dictum mirantibus, cauſamque ſciſcitantibus, commode adiunxit, ſiquidem vos, inquit, ampliori fiducia erga Deū prediti eſtis: ego enim in hac pauperie vix ſaluus eſſe confido: vos pleni opibus, & voluptatibus redundantes, certam vobis ſalutem promittitis. Magna plane ſæcularium hominum inſipiētia, qui cæleſtem vitam ad tantam negotiorum, curarum, cupiditatum, ineptiarum omnium ſegetem accerſere velint. Quin potius igni & ferro ſylua hæc omnis excindenda, exterminandaq́;, vt ſementis Euangelica tutò mandetur. Id facit qui mundo renuntiat, & Chriſti iugum ſuſcipit & armatur nouus regni cœlorum miles. Quod ſi id multum ſit, quod non liceat omnibus monachum agere, ſaltem ſarculo continentiæ ac mortificationis, diligēter herbas iſtas pernicioſas eruite, & quoad licet, agrum Chriſti etiam atque etiam repurgate.

4. Multiplex fruct⁹ bonorum. Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Quanuis improborū ſit maxima multitudo, & ſementis paterfamilias iacturam plurimam fecerit, tamen electorum fructu abūde ea omnis pernicies compenſatur. Neque enim reuertetur Dei verbum vacuum, vt ait Eſaias, ſed proſperabitur: horrea cæleſtia futuræ iuſtorum ſegeti ampliſſima parata ſunt. *Dilata,* inquit, *tentoria tua: & adhuc*

dices

dices anguſtus eſt mihi locus & ſuper arenā multiplicabuntur. Ea ergo debet ſe conſolari cogitatione Euangelicus agricola, quod bonorum fructus vberrimi ſint, ac pro ijs qui nec ſementem ipſam redidcrunt, alij multiplicatum in centum fœnus afferant. Ac Lucas quidem centeſimi tantum meminit, quod eſt perfectum: omnes enim aliquando perfecti reſurgent, cum erunt ęquales Angelis Dei,& filij reſurrectionis: at Matthæus & Marcus præter centeſimum, etiam ſexageſimum & trigeſimum commemorant, vt intelligi poſſit iuſtorum non eſſe omniū merita paria, ſed alios alijs virtute præſtare. *Stella enim á ſtella,* ait Paulus, *differt in claritate, & alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum, vnuſquiſque in ordine ſuo.* Nemo vero inuidebit potiori, quod ſit Deus omnia in omnibus. Deſignat autem Euangelicus ſermo, vt pleriq; ſancti Patres ſentiunt, gradus Eccleſiæ varios. Matrimonio triceſimus, virginitati ſexageſimus, martyrio & Apoſtolatui reſpondet centeſimus. Sic Cyprianus Martyr adſcribit: *Primus enim centenarius martyrum fructus eſt: ſecundus ſexagenarius veſter eſt* (*ſcribebat ad virginem ſcilicet*) *vt apud Martyres non eſt carnis & ſæculi cogitatio, nec parua & leuis & delicata congreſſio, ſic & in vobis, quarum ad gloriam merces ſecunda eſt: ſit & virtus ad tolerantiam proxima.* Cyprianum, Auguſtinus Hieronymuſq; ſequuntur, ſed ita vt cēteſimum etiam virginitati aſſignari malint, ſexageſimum viduitati, triceſimum matrimonio. Refert parum, dummodò differentias eſſe graduum & chariſmatum conſtet. Æmulemur igitur chariſmata meliora. Sed charitatem eſſe omnium excellentiſſimam ſcitote, qua chari-

1. Cor. 15.

Aug. in lib. de ſancta virginit. c. 45. 46.
Hieron. in Apolog. ad Pāmach.
Cyprian. li. de diſciplina & habitu virgin. prope ſin.

charitate qui emineat, is diuinis in rebus ſuperior ſit, eſt neceſſe. Hæc auide complectitur Dei verbum, accuratè conſeruat, quicquid contrarium ſe offerat, reſiſtit, fructum iuſtitiæ pleniſſimo frumento; non inani tremore declarat.

Eſai. 9. *Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe.* videtur eſſe contrarium ei rei, quam proximè dixerat, *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam*: Sed revera nihil inter ſe hæc repugnant, ac bene ſibi cohærent. Multiplicata quidem eſt gens Chriſtiana, ac non tamen magnificata eſt lætitia, cum pro multitudine credentium non multi ſint, qui in Dei dilectione perdurent. At eorum qui ſe tales præſtant, quales Deus amat, tanta eſt præſtantia, tanta vis, vt merito huiuſcè ſacræ ſegetis meſſores lætentur ac triumphent, tam felices laborũ ſuorum prouentus ſibi gratulantes.

5. Fructum afferri in patientia.

Illud vero attente conſiderandum eſt quod Chriſtus exponit, terram bonam & optimam, fructum attuliſſe in patientia. Bona atq; optima terra eſt plane cor noſtrum: cupiditatibus expurgatum facile ac libenter amplectitur cæleſtem ſementem. *Anima mea deſiderauit te*, ait quidam. Et idem alius, *Quid mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram?* Præclaro coniugio copulãtur anima & verbum Dei. Sed videte fratres: fructum afferri in patientia. Non dubium eſt agricolam terram fodere, arare, parare: nulli tamen vel labori vel beneficio fructus aſcribitur, niſi patientiæ. Cur ita? Nempe omnis Euãgelicus progreſſus, magis in mala patiendo, quã in bona agendo conſiſtit. Rectè Marcus Cœnobita ſcripſit, Neminem debere bona agere aggredi, qui non ſit idem mala pati paratus. Patientiæ

Eſai. 26. *Pſal. 72.*

tientiæ laudes Cyprianus plurimas & maximas ſcripſit: ego particulam breuem propoſito conuenientem recitabo: *Apoſtolus iuſtos & operantes, & diuini fœnoris incremento cæleſtes theſauros ſibi recondentes, vt patiētes quoq; ſint, inſtruit, & docet dicens: Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. Admonet ne quis impatiens in operatione deficiat, ne quis tentationibus aut auocatus aut victus, in medio laudis & gloriæ itinere deſiſtat, & pereant præterita, dum quæ cæperant, deſinunt eſſe perfecta. Patientia autem, fratres dilectiſſimi, nō tantum bona cuſtodit, ſed & repellit aduerſa Cōtra facta carnis & corporis, quibus anima expugnatur & capitur, virtutum ſuarum propugnaculo reluctatur. Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamētum pacis, tenacitas ac firmitas vnitatis, & quæ & ſpe, & fide eſt maior: quæ & opera & martyria præcedit: quæ nobiſcū æterna apud Deū in regnis cœleſtibus permanebit. Tolle illi patientiam, & deſolata non durat. Tolle ſuſtinendi tolerandiq; ſubſtantiam, & nullis radicibus & viribus perſeuerat? Apoſtolus charitati tolerantiam & patientiam vinxit.* Hactenus Cyprianus: quibus patiētię laudibus quid accidere poſſit, ignoro. Nam per patientiam fit, vt contraria efficiātur vtilia. Ea nimirum quæ frugibus maximè videntur officere gelu, pruina, venti, imbres, æſtus, ea inquā tolerata fortiter, ſummoperè poſſunt, & frugem ad maturitatem culmenq́; perducūt. *Itaq; diligētibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Quare *patientia nobis opus eſt, vt reportemus promiſſiones Dei: iuſtus autem ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.* Aurum igne probatur: miles certando ad coronam

Cypria. in lib. de bono patiētia ad medium.

Rom. 8.
Hebr. 10.

nam

nam peruenit, ſementis diuina multa, indigna
Ioan. 12. tolerans pretioſas ſegetes erat. *Niſi granum*, inquit, *frumenti mortuum fuerit, ipſum ſolum manet, ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Hoc de ſe Chriſtus, quid ergo nos cogitare opus eſt, qui cum mala fecerimus plurima, mala pati volumus nulla? Nos vero alloquitur Paulus, ad documentum Chriſti prædicans ita
Hebr. 12. exhortatur: *Deponentes omne pondus & circunſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen: aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione cõtempta.* Quod ſi ab illo diuino grano procreati ſumus, multa ipſius tolerantia & afflictione, nequaquã putare debemus, alia nos lege poſſe frugẽ afferre, niſi illa ipſa patientiæ. Neque enim granum poteſt aliter procreare, quam ſit ipſum ab alio procreatum. Quare cum Chriſti ſimus germen egregium, Chriſti etiam vt facta patientiamque imitemur, etiam atque etiam operam demus.

IN DOMINICA
IN QVINQVAGESIMA,
CONCIO PRIMA.

Aſſumpſit Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Hieruſalem & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt.
Luc. 8.

Nemo

NEmo eſt qui neſciat appropinquare iam quadrageſimā quo tempore paſſionis Chriſti ac mortis memoria religioſius innouatur, & imitatione quadam conſortioque crucis dominicæ Chriſtiana plebs caſtigationem ſibi corporis ieiunijs prolixioribus atq; abdicatione fluxæ voluptatis indicit. Quo ſpectans ſancta mater Eccleſia ijs verbis fideles populos pręmonēdos hodie ſibi arbitratur, quibus Chriſtus iturus iam in pugnam milites ſuos præcipuos excitandos præmuniendoſq; duxit. Solent nimirùm pro foribus palatia cæteraque ampla ædificia inſignia ea ornamētaq; præferre, quibus introituri facile doceantur cuius ædes eæ ſint, quiduè rerū intus geratur, ſintnè diuorū tēpla, an muſarū domicilia, an cauſis tractādis p̄toria cōſtituta. Ergo appetēte iam quadrageſima, nunc in ipſis foribus quid Chriſtianus ſperare debeat, quid cogitare tāquā inſcriptione appoſita breui admonet, cū audit Chriſtū ſic diſſerentem: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſumabuntur omnia quæ ſcripa ſunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur.* Sed quanuis hæc aperta ac conſpicua nobis ponantur, tamen quæ noſtræ eſt ignorantiæ & cæcitatis, videre certè non poſſumus niſi mentis oculi diuino lumine illuſtrētur. Ob eam rem cæcus quoque Euangelica lēctione proponitur, qui Chriſti beneficio lucem accepit, ac ſe curantem Dominum ac præeuntem, & intueri potuit & ſequi. Duplex quippe donum ac beneficium eſt, quo diuinitus afficimur:

1. Introductio in Euāgelium tempori quadrageſimæ opportunū.

mur:vt & myſteria nobis cœleſtia proponantur, & ijs præcipiendis atq; perſuadendis animo, lux & vigor diuinus accedat. Non ſatis eſt magiſtros habere veritatis idoneos, niſi intus numinis magiſterio imbuaris. Idcirco Paulus Dei donum fidem eſſe confirmat. Cuius verbis vt attenderet, aſſenſumq; præberet Lydia illa purpuraria, diuinitus ei cor apertū fuiſſe ſcriptura teſtatur. Quare qui ad ſacras conciones proximè acceditis, quanuis bonos ac diſertos oratores nacti ſitis, tamen contendere illud votis precibuſque debetis, vt intus menti hæreat, quod foris auribus ſonat. Neque enim picturam quanuis egregiam detegere ſit ſatis, niſi lux contuendæ idonea ſuppetat. Debetis igitur & pro dicente precari & pro vobis audientibus. Auguſtinus quid de hac re ſentiat, ipſius oſtendit oratio. *Sæpe*, inquit, *diximus charitati veſtræ prædicare veritatem nihil eſt, ſi cor à lingua diſſentiat. Et audire veritatem nihil eſt, ſi non auditionem fructus ſequatur. De iſto loco quaſi ſublimiore loquimur ad vos: quam ſimus autem timore ſub pedibus veſtris, Deus nouerit, qui ppitius ſit humilibus, quia non nos tam delectant voces laudantium, quam deuotio confitentium, & facta rectorum, & quam nō delectemur niſi profectibus veſtris.* Hic anim⁹, hæc mens eorū debet eſſe qui dicunt: hæ preces & vota eorum planè qui audiunt.

Epheſ. 2. *Actor. 16.* *Augu. ſup. Pſal. 66. in fin.*

2. Myſterium crucis celatū, ne dæmones impedirēt.

Aſſumpſiſſe igitur duodecim Chriſtum ſcribit Lucas: Matthæus etiam ſeorſum ac ſecreto aſſumptos dicit. Atqui paſſio Chriſti & mors publicè patranda erat: cuius cognitio non illis modo duodecim, ſed omnibus plane mortalibus neceſſaria fuit ad ſalutem. Quid igitur res ad vniuerſum mundum pertinens, his tantummodò

modò paucis communicatur? Quid ſecreto docetur, quod palam prædicari omnium intereſt? Rectè proinde Chryſoſtomus vel eius nomine autor antiquus hic: *Omnis gloria Dei & omnis ſalus hominũ in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim res eſt quæ amplius ad ſalutem hominũ pertineat, neque eſt aliud propter quod magis gratias Deo agere debeamus, quam propter mortem ipſius. Ideò cum multa turba fidelium ſequeretur eum in via, duodecim Apoſtolos ſolos tulit ſecreto: vt quia pretioſior theſaurus ſemper in vaſis melioribus includitur.* Sed ais, Cur non omnibus patefactum eſt myſterium mortis Chriſti? Magno perfectò cõſilio hæc geſta res eſt. Pimum enim arcanum Dei conſilium nuſquam magis cernere liceat quam hic, nullum de diuinis factis admirabilius atque ab omni mortalium opinione remotius. Mortalium dixi? quin potiùs ipſorum immortalium ſpirituum captu & cogitatione longè altiùs. Nam dæmones effugiſſe myſterium crucis Paulus his verbis pronuntiat: *Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtrã, quam nemo principum huius ſæculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominũ gloriæ crucifixiſſent.* Principes huius ſæculi maiores noſtri dæmones accipiunt, quos alibi idem rectores mundi appellat. Neque mirandum eſt, diabolo occultatum eſſe myſterium crucis: ipſos beatos Angelos quodammodo latuiſſe, videtur idem Paulus aſſerere cum ſcribit. *Vt innoteſcat principibus & poteſtatibus multiformis gratia Dei per Eccleſiam.* Itaque quoniam opus erat Dei conſilium cælati inimicis, ne impedirent euentum,

Autor imperfecti homil. 35. in Matth.

1. Corin. 3.

Sic Ambroſius aſſerẽs principes ſæculi intelligi dæmones. Chryſoſtomus magis principes Iudæorum interpretatur.

Anſelm. & Thom. v-tramq; ex-poſitionē veram eſſe cōfirmant.

crux Chriſti ſecretò denuntianda fuit diſcipulis, vt ijs eſſet nota quibus erat ſaluti futura, illos lateret, quos erat debellatura. *Si enim cognouiſſet, nunquam Dominum gloria crucifixiſſent.* Quantopere autem Chriſtus paſſionis negotium curauerit, declarat illud, quod amantiſſimum ſui Petrum aduerſarium atque ſatanam iudicauerit, cum moriendi cauſam indignam refutaſſet. *Vade*, inquit, *poſt me Satana: quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.* Fuit vero prudentiæ cuiuſdam diuinæ, vt quouſque Chriſtus occumberet ac reſurgeret, paſſio eius & mors innoteſceret quidem amicis Dei, ſed tanquam res magnoperè arcana, & ſummo ſilentio tegenda. Nam prophetæ quidem atque præſtantes Dei ſerui myſterium crucis expreſſe ſibi traditum continebant, alijs autem integumentis quibus oportebat, velatum communicabant. Etſi enim omnes per fidem Chriſti ſanguinis ſalui fiebant, quod Apoſtolus docet, cum dicit: *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius*, tamen eam fidem non fuiſſe omnibus apertam & explicatam, ſed pleriſque velatam & tectam, idem declarat ijs verbis: *Sub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat.* Quæ cum ita ſint, non immerito Chriſtus arcanam eſſe eam rem voluit, vſquequo perpetrata foret, ac proinde amicorum tantum notitiæ impertiendam exiſtimauit, quæ cum geſta eſſet, ad omnium cogitationem perueniret, neceſſe erat, quod omnium ſaluti impenſa fuiſſet.

Epheſ. 6. *Epheſ. 3.* *Matth. 16.* *Rom. 3.* *Galat. 3.*

3. Secretū petendum, vt Dei voces audiantur.

Illa prætereà ratio Chriſto fuit diſcipulos ſecreto ac ſeparatim alloquendi, quo attentiores redderet, & tanquam rem audituros magnam, para-

paratiores. Alio enim pacto, quæ vulgo iactantur audis, alio longe cum à principe viro remotis arbitris cum grauitate dicuntur, auſcultas. Eſt ſapientium turbas vitare, paucis iiſque lectiſſimis negotia præcipua committere. *Verba ſapientium*, ait Salamon, *audiuntur in ſilentio pluſquam clamor Principis inter ſtultos.* Quare cui cordi ſit ſalutis ſuæ ſempiternæque vitæ negotia ex Deo audire, & quæ ille geſſit tanta pro nobis, & quæ pertulit indigna, cognoſcere ac perſpicere, à turba ſecedat is neceſſe eſt, & quietem ſolitudinemque quærat. Fugiat, inquam, cupiditatum, ambitionumque tumultum: amet tranquillam & ſæcularium rerum expertem vitam, illumque Pſalmi verſum recolat, *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* Illic nimirùm fidelibus mentibus ſua Deus arcana cōmunicat, illic futura quæ impendeant, docet: & crucis cōtumelia & dolore immortalem glorioſamq; vitam parari demonſtrant. Sic ſe agere, cum amat audiri, voce Oſeæ Deus declarat: *Propter hoc*, inquit, *ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Turrim Babylonis, id eſt, confuſionis ædificantes, nec Dei voces nec ſuas ipſorum percipiunt. Rumoribus vanis & ſtrepitu ſæcularium negotiorum qui tenentur, Dei verba audire non poſſunt, nec cæleſtia arcana cognoſcere. Neque enim in cōmotione Dominus, ſed in ſibilo auræ tenuis, cui percipiendo ſilentio ac quiete opus eſt plurima. Merito Baſilius magnus excellentes ſolitudinis laudes decātans loquitur ad hūc modū. *Solitaria vita cæleſtis doctrinæ ſchola eſt ac diuinarū artiū diſciplina. Illic Deus eſt totū quod diſcitur,*

Eccli. 9. — Pſal. 54. — Oſeæ. 2. — 1. Reg. 2. — Baſil. initio tractat⁹ de laude vitæ ſolitariæ.

tur, via qua tenditur, totum per quod ad ſumma varietatis notitiam peruenitur. Eremus nempe eſt paradiſus delitiarum, vbi tanquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum. Sic flagrantia ſpirant odoramẽta virtutum. Multa & alia: ſed hæc ſint ſatis, vt ſi minus actu, deſiderio tamen vitam beatam proſequamur.

4. Quid ſit aſcendere Hieroſolymam cœleſtem. *Ecce*, inquit, *aſcendimus Hieroſolymam.* Ea eſt vniuerſæ Chriſtianæ viæ ratio, id inſtitutum vt Hieroſolymam aſcendat, non iſtam ſane terrenam, quæ occidit prophetas & excruciauit, atque ipſum ſalutis autorem vita mulctauit: ſed cœleſtem potius Hieroſolymam, quæ libera eſt, mater noſtra, cuius vbera plena ſuauitatis & gaudij nobis pręparata ſunt: de qua Hieruſalem

Eſai. 66. Propheta Eſaias canit: *Lætamini cum Hieruſalem, & exultate in ea, omnes qui diligitis eam gaudete cum ea gaudio vniuerſi, qui lugetis ſuper eam, vt ſugatis & repleamini ab vbere conſolationis eius, vt mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius.* Hanc Ioannes vidit *ciui-*

Apoca. 21. *tatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, adeò paratam ſicut ſponſam ornatam vi-*

Heb. 12. *ro ſuo.* Cuius ciuitatis cœleſtis deſcriptio illa beata Apocalypſi continetur. Hanc Hieroſolymam non manu humana ſed diuina fundatam, cuius conditor, & Architectus Deus, vehementer ſuſpirabat Dauid, & huius recordatione exilium triſte, terrenas Babylonicaſque omnes de-

Pſal. 136. licias ducebat. *Si oblitus fuero tui Hieruſalem,* ait ille, *adhæreat lingua mea faucibus meis. Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Hanc igitur ſe petere Hieroſolymam Chriſtus denuntiat. *Ecce*, inquit, *aſcendimus Hieroſolymam.* Neque enim ſine

Chri-

Chriſto duce in eam regiam vrbem ire poſſumus: neque ille ſolus in eam ſe recipere vult, ſed comites potius amat & voces, ac cœleſtis ciuitatis iure donatos ſecum ad triumphum aſſumit. At patria illa cœleſtis in alto poſita, arduū habet aſcenſum. Homini enim in Hiericho, id eſt, mutabilem iſtam fluxamque regionem commeanti latrones occurrerunt, qui ſpoliarunt ac vulnerarunt, ac ſeminecem reliquerunt. Aſcendere vero atq; in ſuperna contendere, magni laboris eſt; ſudare fatigarique eum oportet, qui in ardua illa faſtigia peruadere cupiat. *Illuc enim illuc aſcenderunt tribus Domini.* Eum verſum Pſalmi exponens Caſſiodorus *ſignificat*: inquit, *ciuitatem Hieruſalem, cuius participatio eſt in idipſum, id eſt, cœleſtem: ad quam beati ſemper aſcendunt, quoniam iugi exercitatione proficiunt.* Ingenti conatu patriæ deſiderium declarantes. *Neque enim ad magna præmia*, vt Gregorius ait, *perueniri poteſt niſi per magnos labores.* Itaque via omnis in cœlum aſcenſus eſt, naturam vincat oportet, qui carne prēditus illa ſublimia meditatur, grauis eſt terrena hæc cogitatio, deprimit vehementer humanarū rerum ſenſus & cōſuetudo. Sed contendere opus eſt, atque vrgere viam quanuis arduam & infeſtam, vt aliquando euadamus ad diuina illa & præclara faſtigia, quod agebat Paulus egregiè, quem audire iuuat ita de ſe loquentem: *Non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem ſi quo modo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Ieſu. Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Vnum autem, quæ retro ſunt, obliuiſcens: Ad ea vero quæ ſunt priora, extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor ad brauium ſupernæ*

Luc. 10.

Pſal. 121.

Caſſiod. in Pſal. 121.

Greg. hom. in Euang.

Philip. 3.

Vocationis Dei in Chriſto Ieſu. Non poteſt plane feſtini viatoris imò curſoris celerrimi vis ac conatus maior oſtendi, vt gradum ſemper ad ſuperiora faciat, nullo impedimento retardatus, nullis difficultatibus cedens. Ac certè digna eſt illa ciuitas, illa, inquam, cæleſtis Hieroſolyma, quæ tanto deſiderio petatur, tantis laboribus ſudoribusque obtineatur. Ad gloriam reſurrectionis Chriſtus vt perueniret, illuſus, excruciatus, cæſus, interfectusque eſt. *Illudetur*, inquit, *& flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget.* Nequaquam palma hæc ante conceſſa, quam cruento illo certamine egregiè dimicauit.

5. Mirabilis conſonantia vtriuſq; teſtamẽti.

Ea verò omnia quæ perpeſſus eſt, prædicta à Prophetis Chriſtus fuiſſe dicit. *Et cõſummabuntur*, inquit, *omnia quæ prædicta ſunt de filio hominis per Prophetas.* Omnino admiranda eſt Scripturæ ſacræ altitudo, quæ quicquid ab Euangeliſtis de Chriſti paſſione & nece narratum eſt à Prophetis longè ante denuntiatum apertiſſimè & copioſiſſimè oſtendit. Imo vero longè & plura & ampliora de Chriſti contumelijs & cruciatibus dicta à Prophetis, quam ſit commemorata ab Euangeliſtis, non difficile erit cernere ſi quis in ijs Scripturis diligenter attenteque verſetur. Atque vt innumerabiles prætercam locos, illi certè in promptu ſunt omnibus: quid Eſaias capite quinquageſimo & quinquageſimotertio ſcribat, quid Dauid Pſalmo vigeſimoprimo, & ſexageſimo octauo, quid Daniel nono: Sapientiæ liber capite ſecundo: Hieremias vndecimo: Iob decimo ſexto. Itaque Petrus Apoſtolus: *De qua gratia*, inquit, *locuti*

1. Pet. 1.

ſunt

ſunt Prophetæ ſcrutantes in quod vel quale tempus prænuntiaret in eis ſpiritus Chriſti, annuntians eas, quæ in Chriſto ſunt, paſſiones & poſteriores glorias. Idem etiam: *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius.* Et ipſe Chriſtus de ſe: *Oportuit impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & Pſalmis, & Prophetis de me.* Eſt ſane fidei Chriſtianæ inuictum id argumentum, quod ea omnia quæ nouum teſtamentum Chriſtum feciſſe ac toleraſſe narrat, vetus teſtamentum facturum toleraturumque & tanto anteà & non minùs perſpicuè denuntiet. Quamobrem autores præclari id operę ſuſcepère, vt vtriuſque Scripturæ nouæ ac veteris mirabilem omni ex parte conſonantiam demonſtrarent. Qua in re laudem non exiguam cõſecuti ſunt, Iuſtinus Martyr & Philoſophus in ſuo cum Triphone colloquio: Euſebius Cæſarienſis in demonſtrationibus Euangelicis: Cyprianus in libris editis ad Quirinum contra Iudæos: Tertullianus in tertio libro aduerſus Marcionem: Auguſtinus in libris præſertim decimoſexto & decimoſeptimo de ciuitate Dei: Proſper Aquitanus in opere de diuinis prædictionibus. Alij quoque cum vetuſti tum etiam recentiores non ſine gloria in eo argumento verſati ſunt. Quibus ex rebus omnibus & fides Chriſtiana vehementer confirmatur, & diuinæ laudis amore animus inflammatur, qui ſaluti noſtræ tot ac tanta præſidia conſtituerit.

Actor. 10.

Luc. 24.

Sed incredibile dictum eſt, quod Euangeliſta poſt Chriſti ſermonem tam apertum tam expreſſum adiungit, diſcipulos nihil horum intellexiſſe.

6. Verbum crucis Apoſtolis, quia diſplicebat non innotuiſſe.

tellexiſſe. *Et ipſi*, inquit, *nihil horũ intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis.* Repetita ſententia rem planè incredibilem Lucas aſſerendam cẽſuit, neq; immeritò. Quis enim tales auditores crederet à tanto præceptore edoctos de re tanta tam plane tam aperte, quã rem prophetæ omnes annunciarant, ipſe Chriſtus teſtimonio prophetarum & aſſertione ſua toties confirmarat, tamen neq; intellexiſſe neq; cogitaſſe, quod ad rem pertinet quicquam? Quænã adſurditas ea fuit? quæ mentis hebetudo? quæ ſenſus caligo tanta incidit? *Nihil horum*, inquit, *intellexerunt*. Rès plane admiranda: Quam Beda proponit his verbis: *Quid eſt quod diſcipuli toties ſibi replicatum Dominicæ paſſionis arcanũ intelligere nequeunt: & Iudæi ad vnum verbum, & tam obſcure poſitum, vt hac expoſitione dignum. Euangeliſta ducat: Hoc autem dicebat*, inquit, *ſignificãs qua morte eſſet moriturus, mox quia Crucis exaltatio ſignificetur, intelligunt, niſi quia diſcipuli cuius vitam maximè videre deſiderabant, eius mortem audire non poterant. Et quia per parabolas ſæpe eum loquentem audire cõſueuerant, quoties aliquid de ſua paſſione dicebat, hoc non ita vt ſonabat intelligendum, ſed amore dictante an aliquid quid allegoricè referẽdum eſſe credebant.*

Beda in expoſ. Euang.

Rectè omnino Beda. Nam prouerbio dici etiam noſtis, neminem eſſe ſurdiorem, quam qui audire non vult. Nempe crucis apud diſcipulorum animos erat tunc ſermo odioſus: & quod maximè oderant, capere id mente minime poterant. Rectè à Salomone illud dictum: *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi dixeris ei quæ verſantur in corde eius.* Nondum erant ſpirituales Apoſtoli: adhuc carnalia ac terrena ſapiebant: ho-

Prou. 18.

honores, & gloriam cogitabant. Indicant id ſatis duo ex præcipuis, qui teſte Matthæo ab eo ſermone continuo regni ſedes matre internuntia ambierunt, dextram ſibi, ſiniſtramque poſtulantes. Nam fuiſſe Chriſti crucem tanquam ſudem in oculis, & graue ſcandalum, ipſis quoque diſcipulis Chriſtus oſtendit, cum dixit: *Et beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me*, Et alio loco: *Hoc vos ſcandalizat? quid erit cum videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* Si de pane, inquit, verba faciens, tanto ſcandalo vobis ſum, quid futurum putatis, cum ligno affixum me contuebimini? Sic plane ſe habet res: cum de cruce Chriſti audimus, vel non capimus vel etiam reſpicimus quæ ſalutariter dicuntur. Non ſatis accommodatur ſenſus affectusque iſte humanus paſſionis, & mortis ſubeundæ conſilijs. Petrus quidem, ita nos admonet. *Nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contingat*. Paulus etiam ſtultitiam dicit fuiſſe mũdo verbum crucis. At via nulla eſt alia, alius aditus nullus ad regnum. *Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas? & conuerſus viuificaſti me.*

Matth. 20. *Matth. 11.* *Ioan. 6.* *1. Pet. 4.* *1. Cor. 1.* *Pſal. 70.*

Enimuero quod Apoſtolis accidiſſe Euangeliſta ſcribit, vt cum Dominus de paſſione & cæde ſua funeſtiſſima verba faceret, nihil illi ea de re cogitarent, nihil animaduerterent, idem profecto vſu venire hoc tempore nobis, ſi quis attendat, veriſſime iudicabit. Etenim Eccleſia quidem hoc tempore Quadrageſimam inſtare admonet, dies pœnitentiæ & luctus adeſſe indicat, Euangelium proponit quod audiſtis. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur*

7. Idem vſu venire nunc nobis quod tunc Apoſtolis: q̃ crucis ſermonem auerſamur.

tur omnia quæ dicta ſunt de filio hominis per Prophetas. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum. Hæc ſane proponit Eccleſia, in his verſatur, hæc nobis cogitanda ac mente penitus tractanda denuntiat. Nos vero quid agimus? quonam modo his vocibus, huic Eccleſiæ matris ſtudio obtemperamus? Crucem Chriſti hoc maxime tempore auerſamur, ventri & luxui indulgemus, epulas profuſe paramus: bacchanalia agitamus, laſciuiæ operam damus, ludos ac choræas turpitudine plenas frequentamus, omnibus vitijs fræna laxamus. Vbi illud: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam?* Imo vero in ſacrilegam Hiericho deſcendimus. Non alta atque ardua virtutum petimus, ſed per decliuia vitiorũ voluimur. Hoccine eſt illud? *Illudetur, flagellabitur, cõſpuetur, occidetur?* Atq; vtinam noſtris flagitijs & ſceleribus nõ innouemus Chriſti contumelias & doctores. Vtinam diuinam clementiam benigne ſalutaria monentem tanta noſtra ſtultitia in grauem furorem non conuertamus. Audite, audite, quid
Eſai. 22. Deo plenus Propheta denuntiet: *Vocauit*, inquit, *Dominus ad luctum & ad planctum, & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur*. Atque hæc quidem vberius in noſtris bacchanalibus cernimus, quam in diuino codice legimus.

Quid ſequatur, quid deinceps minetur attendite: *Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum, ſi dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini. O verba terribilis iracundiæ plena, ô minas diuinæ ſeueritatis contremiſcendas,*

Ac

Ac Baſilius quidem in eos inuehitur qui temulentiæ ſe dedunt, cum ieiunij diem expectant: atque ita loquitur: *Quemadmodum qui longinquam profectionem adornant, componunt ſarcinas, & commeatum parant, ita nonnulli vecordes hodie aduerſus quinque dierum ieiunium vino indulgent. Quod conſortium temulentiæ cum ieiunio? Quæ ſocietas vinolentiæ cum abſtinentia? Quis conſenſus templo Dei cum idolis? Hodiernus dies veſtibulum eſt ieiunij, quo profectò, qui in veſtibulo prophanatur, indignus qui ad ſanctum introeat. Nullus ſeruus cupiens hero ſuo reconciliari, hoſtem illius patronum ac reconciliatorem adhibet. Ebrietas inimica eſt Deo, ieiunium pænitentiæ initium eſt. Itaque ſi cupis per confeſſionem reuerti ad Deum, fugito temulentiam ne magis etiam abs te Deum alienet.* Sic quidem diuinus Baſilius Bacchanalium furorem inſectatur: cuius nos paternis & ſalutaribus præceptis parere æquum eſt, atque Eccleſiæ voluntati & Chriſti orationi nos potius accommodare, vt relictis iſtis friuolis nugis, ſerio tandem de æterna ſalute cogitemus. *Baſil. hom. 2. de ieiun.*

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Fili Dauid miſerere mei. Luc. 8.

Qvo-

gaudijs excluſum, charitatem ſuperna lucis ignorans, damnationis ſua tenebras patitur. Satis quidem miſera eſt per ſe cæcitas, quæ iucundiſſimo lucis aſpectu priuata eſt, quod Tobias expertus dicebat. *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris ſedeo, & lumen cali non video? Sed cum ad cacitatem accedit mendicitas, magnum ſane miſeria cumulum efficit. Quid enim eſt aliud mendicare, niſi ad hominum miſericordiam venire,* vt Auguſtinus dixit. Cogitur enim mendicus vitæ ſuſtentandæ ſubſidia quærere, quibus cæcitas omnibus impedimento eſt. Itaque neceſſario fit, vt precario viuat, atque alienam opem perpetuo imploret. Ac mendicus quidem petit, orat, obſecrat, ſed cæcus cum ſit, quem oret, ignorat, quid accipiat, neſcit. Eunt & redeunt homines: ille in via ſedet. Sæpe nullo tranſeunte, precatur & poſcit: ſæpe bellua tranſit, quam alloquitur, quod hominem putet. Cum vero nox incubuerit, & à ſtipe petenda cæcus ceſſauerit, quid collegerit nõ videt: aliud pro alio crebro opinatur. Nonne miſeriæ noſtræ expreſſa hæc effigies eſt? Quid enim homines aliud agunt? quid niſi mẽdicant in via poſiti, & à creaturis tranſeuntibus ſubſidium ſibi opemque efflagitant? Et quidem *non ad creaturam iubemur tendere, quemadmodum Auguſtinus ſcribit, vt efficiamur beati, ſed ad ipſum creatorem. Praſentia vero quantum ad creaturam pertinet, in corporis & animi mobilitate & mutabilitate quaſi tranſeuntia ſentiuntur.* Rectè prorſus id Auguſtinus. Tranſeunt enim omnia, neque miſeriam hominis inopiamq; implent. Voluptates, fortunas, honores omnes homines ambiunt: a cibo, à pecunia, à ſpectaculo, ab agro, ab ædibus, à veſte, & à tecto, à cæteris

Greg. hom 2. in Euãg.

Tob. 5.

Aug. in expoſ. 2. Pſal. 108.

Aug. 3. lib. de libero arbit. c. 21.

teris vitæ inſtrumentis ſubſidium petunt. A præſide, à iudice, à principe opem depoſcit iniuria affectus. Ipſe Princeps, & Rex, & Imperator & Pontifex ſummus, mendicat plane quotidie, quanuis ſibi copioſus & abundans eſſe videatur, ab ipſis ſeruis, à ſubditis, à ſatellitio mendicat ſalutis vitæque cuſtodiam. Omnes ſitiunt, alienæ opis omnes indigent. Nulla eſt dies, nullum horæ momentum, quo non mendicet à creaturis tranſeuntibus miſerrimus homo. Et cum tantopere egeat, quid tandem accipiat, infelix idem non ſentit: quippe qui non modo mendicus, ſed cæcus etiam ſit. Pulchre Beda: *Et ſi habere cæcus quodlibet poteſt, ſine luce non poteſt videre quod habet.* Quæ magna munera putat, viliſſima ſæpe ſunt: & vnde capere multum credidit, vacuum remanere contingit. Cumque nox venerit, vitæ præſentis die peracta, quid ſecum bonorum gerat, ignorat, æs an aurum argumẽtumve ſit, quod habet diſcernere viſu non poteſt. Stipis quantum collectum multo clamore, prolixiſque votis eſt, totum fortaſſe teruntij vix ſit. O miſeram vitam noſtram, ô conditionem mortalium cum laborioſam & grauem, tum fallacem & ludibrio plenam. Quam bene Salomon concionatur: *Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub Sole? Non ſatiatur oculus viſu, neque auris impletur auditu. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionẽ ſpiritus & nihil permanere ſub ſole.* Quæ quidem cæci mendici paræmia eos præcipue tangit qui in curijs ac palatijs Regum, Pontificũ, Principum, honores atque officia ambiunt, quorum ratio omnis eſt, vt ſemper poſtulent, ſemper clamitent, ſemper inopiam ſuam egeſtatemq; decan-

Beda in 10. cap. Marci in catena S. Thomæ

Eccleſ. 1.
Eccleſ. 2.

cantent. Qui infirmos & abiectos homines ſæpe venerari coguntur, calones, pediſequos, ſcurras colere, vt iſtorum etiam ope apud principes ſubleuentur. At illud omnium miſerrimum, quod eas tenebras infelices patiuntur, vt quid accipiant, non videant. Ægyptios tenebris denſiſſimis oppreſſos Scriptura commemorat, ita vt pedē mouere non poſſint. Solis Dei filijs Iſraelitis maxima ac iucundiſſima lux erat. *Sapien.16. & 17.*

Cæcus igitur ſedebat ſecus viam mendicans: omnes præteribant, lucem nemo tribuebat. Neque enim tranſeuntium creaturarum aliqua cæco homini oculos aperire poteſt. Solius eſt Chriſti id præſtare, qui eſt lux vera & illuminat omnem hominem. *Dominus illuminat cæcos.* Propterea huic mundo illuxit, vt cæcas mortalium mentes ſuo ſplendore illuſtraret: quod officium à Patre commendatum Eſaias vel Deus ipſe Eſaiæ voce teſtificatur. *Et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium: vt aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.* Quare quidquid rerum occurrat, nihilo homo magis miſeria ſua ſubleuabitur, vſque dum Ieſus adſit, cuius ope ſolius cæcitas generis humani poteſt depelli. Id diuinitus edoctus cæcus hodiernus Bartimæus occaſionem ſalutis ſuæ ſibi oblatam elabi de manibus minime paſſus eſt. *Et cum audiſſet quod Ieſus tranſiret, clamauit, Ieſu fili Dauid miſerere mei.* Filium Dauidis appellans, ipſo nomine & ſuæ fidei teſtimonium profert quod Meſſiam de ſtirpe Dauidis promiſſum certiſſime crederet, & ipſum Ieſum officij admonuit, quod filium Dauidis miſericordia & clementia maxime deceret, quæ fuit Dauidis præcipua laus

2. Multæ virtutes in vno cæci facto elucent. *Ioan 1.* *Pſal. 145.* *Eſai.42.*

laus. Meſſiæ vero munus eſſet oculos cæcorum aperire, vt erat ſacris Prophetarum vocibus iam
Eſai.35. prædictum. *Ieſu fili Dauid miſerere mei.* Magna mea miſeria magnam tuam miſericordiam implorat, quantoque ego vilior, tanto benignitas tua amplior erit. Sapienter plane ſe habuit cæcus hic, qui beneficij accipiendi occaſionem ſtatim vt cognouit, arripuit. Eſt prudentiæ ſingularis non differre ſalutem, remedium oblatum continuo capere, occaſioni non deeſſe rei bene gerendæ. Ieſum prætereuntem vocare eum ſcitote, qui diuinam inſpirationem inopinato oblatam præterlabi non ſinit, ſed ductum illius
Hebr.12. ſequitur. *Contemplantes*, ait Paulus, *ne quis deſit gratia Dei.* Non eſt in noſtra poteſtate ſitum, vt Ieſus veniat: at cum ille ſponte ſe offert, noſtri
2.Cor.6. officij eſt, non deeſſe copiam ſui præbenti. *Ait enim tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.* Deinde non remiſſe negotium ſuum geſſit hic cæcus. Neque voce mediocri contentus fuit. Clamore vſus eſt ac vociferatione: feruorem oſtendens, ac deſiderij ſui magnitudinem. Summopere Deo placet is ſpiritus fer-
Pſal.90. uor: frigidas ac remiſſas preces non probat. *Clamabit*, inquit, *ad me, & ego exaudiam.* Clamore opus eſt valido, ei qui cæcitatẽ diuturnam diſ-
Hieron. in expoſ. Euãgel. pellere cupiat. Hieronymus ſic plane cenſet: *Ingraueſcente bello*, ait ille, *manus ad lapidẽ adiutorij, hoc eſt Ieſum Nazarenũ cũ clamore leuanda ſunt.* Iam conſtantiam cæci huius egregiam cõſiderate, multæ in vno facto virtutes elucẽt. Neq; enim ſatis fuit cum prompta tum vehemens oratio, ſed perſeuerans, & incepto perſiſtens repulſam pati non potuit. Non ceſſit repugnanti-

bus

bus, contradicentes contentionis magnitudine vicit. *Et qui praibant*, ait Lucas, *increpabant eũ, vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat, Fili Dauid miſerere mei.* Sola perſeuerantia coronatur. Et eſt is certe beatus, qui Dei obſequium & ſalutem ſuam eo vehementius prolixiusq; procurat, quo mundus impenſius ab incepto, eum auertere conatur. Rectè à Philoſopho quodam dictum, eſſe animi robuſti & inuicti, aduerſantium telis amplius tanquam calcaribus excitari. Neq; præterijt cæci huius conſtantia Chryſoſtomum hæc loquētem: *Sed per inhibitiones huiuſmodi non impediebatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare. Vtile eſt enim pro Dei cultu pudorem deponere.* Ita Chryſoſtomus. Illud vero mihi iucundum animaduertere accidit, homines quidē illos prætereuntes officium honeſtum putaſſe cæci clamores cohibere, tanquam importunè Ieſum vocaret, moleſtiamq; ingredienti afferret vociferando: cæcum vero nihil iſtorum reprehēſiones curaſſe, rem ſuam eo pertinatius egiſſe: at Chriſtum diſceptatorē huiuſce contentionis atq; arbitrium, obſequium illorū refutaſſe, qui dignitatis ipſius rationē habere viderentur, hominis deſiderium curamq; ſalutis ſuæ indefeſſam magis probaſſe. Nam vt Victor Antiochenus literis tradidit, *Demonſtratur hoc loco quanto in honore & reuerentia Chriſtus fuerit multitudini. Neq; enim cæco permittit vt libere vociferetur aut obturbet, nec citra cōminationem ſilentium ei imperatur. Nempe dabat operam, vt omnia vbique eſſent quieta & pacata, veluti dum Rex quiſpiā pertrāſit.* Ergo pro Chriſti reuerentia & honore ſalutē cæci impedire illi pergebāt. Quod faciunt ho-

Chryſoſt. in catena Sācti Thomæ.

Victor Antioch. in 10. cap. Marci.

die permulti, vt diuini obſequij reſpectu homines a ſalutaribus & ſpiritualibus ſtudijs auocet. Sunt enim qui diuini honoris prętextu ſalutares ſæpe actiones reprehendant. Ne ſæcularis cum ſis, tam frequenter ad Euchariſtiam accedas, eſt id ſacerdotum, non laicorum. Ne tãtopere meditationibus atque ſpiritualibus exercitijs vaces: monachos & eremitas hæc potius decent, quam coniugatos. Ne te maceres ieiunijs, & cilicio, & vigilijs: corpus delicatũ iſthæc frangunt: animum à diuinis obſequijs morbo inducto auocant. Ne monachatum & cucullum induito, quod vtilis ſis reipublicæ, & Dei cauſam inter tuos melius agas. Tales ſunt mundi voces, talia conſilia: quibus dum Dei reſpectus obtenditur, illud agitur, vt ſalutis tuæ te potius pigeat. At tu ſi ſapis Chriſtiane, cæcum Euangelicum præclare ſibi videntem & conſulentem ſequere: quanto illi magis increpabant, tanto hic magis clamabat, Ieſu miſerere mei. Dauidem imitare dicentem. *Ego autẽ cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio*. Ipſum denique Ieſum aſpice qui Petrum à cruce ſubeunda auocantem acerrime repreſſit, & ſe potius ſequi iuſſit, *Vade poſt me Satana*. Conſtancia opus eſt maxima, & prudẽtia ſpirituali, ne prudentia carnis exitium afferat, dum bene ſibi conſulere videtur. Conſilia carnis Bernardus optime refellit atque irridet: *Quid hic*, inquit, *Vos dicitis obſeruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & ſequaces eius docent animas ſaluas facere in hoc mundo: Chriſtus & eius diſcipuli perdere. Quemnam Vos è duobus ſequi magiſtrum eligitis? At manifeſtum ſe facit, qui ſic diſputat, hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori vel ſtomacho nocet. Eſt enim carnis hac ſapien-*

Pſal 34.

Matth.16.

Bern. ſerm. 30. in Cãt.

pientia, quæ inimica eſt Deo. Num Hippocratis ſeu Galeni ſententiam aut certè de ſchola Epicuri debui proponere vobis? Chriſti ſum diſcipulus: Chriſti diſcipulis loquor. Epicurus atque Hippocrates corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert: meus magiſter vtriuſq; rei contemptum prædicat. Hæc Bernardus in eos qui curam carnis curæ ſpiritus præferunt acriter diſputat & vere.

Stans autem Ieſus iuſſit illum vocari ad ſe. Nõ eſt omittendum, quod Marcus hoc loco memorat: *Et vocant*, inquit, *cæcum dicentes, animo æquiori eſto, ſurge, vocat te.* Paulo ante dixerat, homines cæco eſſe comminatos vt taceret. Iidem ſine dubio, vt viderunt Ieſum conſiſtere, & cæcum ad ſe vocari iubere, mutata ſententia, eum adhortantur, quem ante inhibebant. Perſeuerãtiæ nimirum certiſſimus fructus eſt, vt qui aduerſabantur virtuti, virtutem iuuent, qui vituperabant, ijdem maxime laudent. Ita Scriptura habet: *Cum placuerint Deo viæ hominis, inimicos eius conuertet ad pacem.* Dauid in Hebron ſeptem annos regnauit: mox Iſrael vniuerſus & Beniamin domus quæ erat infeſtiſſima, in Regem ſibi depopoſcit, & regnum libentiſſimè obtulit. Eſt ab Eſaia prædictum. *Venient ad te, qui detrahebant tibi, lingent puluerem pedum tuorum.* Quod vaticinium Eccleſiæ ſanctæ quidem congruit, quæ gentes tolarauit infeſtas, habuit mox obedientes & ſubditas, ac de tyrannis factos ſibi propugnatores Cæſares vidit. Sed ſuo quoq; modo quiuis Dei ſeruus experiri etiam poteſt, perſeuerãtia boni malum nõ modo ſuperari, ſed etiam in auxilium verti. Addit præterea Marcus, *Proiecto veſtimento ſuo*

3. Alacritas & conſtantia in inuocando Ieſu.

Prou. 16.

Eſai. 44.

exiliens venit ad eum. Mira hominis alacritas: qui cum ingredi vix poſſet niſi ductu alterius, nunc exiliat & volitet. Et qui exiguam antea ſtipem toto die obſecrando colligebat, nunc etiam veſtimentũ proijciat, ac nihili pendat. Notat id Victor his verbis: *A Domino vocatus cum omni alacritate exiliens ad illum accurrit: veſtemque qua indutus erat, quo ad curſum expeditior eſſet, abiecit: tantum non veterem hominem ſeſe exuere, totumq; Chriſto dedere ſymbolo hoc teſtatum faciens.* Tobias quidem ſenior audito filij Tobię aduentu obuiam cœpit ire pedibus offendẽs. Et cum Ieſus adeſt, cũ exſpectat, cũ vocat, nihil moræ faciendũ eſt, confeſtim exiliendum & currendum eo eſt. Sis licet cæcus, propera, curre: ſi quid impegeris, boni cõſulas, peruenies ad illum tandem. Neque te morentur impedimenta: abijce ſtatim omnia, etiam veſtimenta quæ videntur vſui eſſe. Nam qui & ſarcinas ſuas amant & geſtari ab alijs expectant, raro vel potius nunquam peruenient ad Ieſum. Paulum mihi pauliſper attendite, quid ea de re ſentiat: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam.* O animum verè quid Chriſtus ſit æſtimantem, atque ipſo rerum omnium contemptu præ illo, Chriſti conſecutione digniſſimum.

Victor Antiochenus in 10. Marci.

Philip. 3.

4. Felicem eſſe, cui oculi aperiuntur, vt videat Deum.

Quid vis vt faciã tibi? Domine vt videam. Nihil his votis maius, nihil Dei aſpectu præſtãtius. Quod optauit, conſecutus eſt: aperti ſunt cæco oculi, cæleſte lumen accepit, vidit, & Dei filium

pri-

primum aſpexit & vidit: faciem illam coram in tuitus, in quam deſiderant Angeli ꝓſpicere, cuius viſione beati ſunt, quicunq; ſunt beati. Bene hic à Beda hoc loco cæcũ imitari admonemur: *Imitemur*, inquit, *& nos eum, non diuitias, non terrena bona, non honores à Domino, ſed lucem quæramus, quam videre cum ſolis Angelis poſſumus.* Dici non poteſt, quale illud ſpectaculum ſit, cum primum mens hominis corporeis integumentis exoluta, & diuina luce perfuſa in ipſam ſempiternæ deitatis faciem intuetur. Hæc omnis felicitas, hæc Patris cæleſtis ampliſſima promiſſa: ad hanc omnis Sanctorũ in terra peregrinantium cogitatio & affectus ſuſpirat, & anhelat. *Quando veniam*, inquit, *& apparebo ante faciem Dei?* Et idem: *Satiabor cum apparuerit gloria tua* Item alius: *Audemus autem & voluntatem habemus bonam, magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Quid illud? *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Nec ſecus ille alius Sanctorum: *Chariſſime nondum filij Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſecuti eſt.* Quam igitur Sapiens & perfecta petitio. *Domine vt videam.* Atque Eliſæus quidem puero formidanti & perturbato petijt, vt aperirentur diuinitus oculi. Itaq; aſpexit militum cæleſtium numeroſum exercitum & firmum. At noſter hic cæcus ipſum ducem militiæ cœleſtis vt primum oculos aperuit, intuitus eſt, Dominum exercituum vidit. O illud feliciſſimum & iucundiſſimum auditu Dei verbum, cum deſideranti ſe animæ, & vitam videre concupiſcenti, dicetur, Reſpice: *Regem in decore ſuo videbunt.*, ait Scriptura. Quicunque tan-

1.Pet.1.

Beda in expoſ. Euangel.

Pſal.41.

Pſal.16.

2.Cor.5.

Philip.2.

1.Ioan.3.

4.Reg.6.

Eſai.33.

tellexiſſe. *Et ipſi*, inquit, *nihil horũ intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis.* Repetita ſententia rem planè incredibilem Lucas aſſerendam cẽſuit, neq; immeritò. Quis enim tales auditores crederet à tanto præceptore edoctos de re tanta tam plane tam aperte, quã rem prophetæ omnes annuntiarant, ipſe Chriſtus teſtimonio prophetarum & aſſertione ſua toties confirmarat, tamen neq; intellexiſſe neq; cogitaſſe, quod ad rem pertinet quicquam? Quænã abſurditas ea fuit? quæ mentis hebetudo? quæ ſenſus caligo tanta incidit? *Nihil horum*, inquit, *intellexerunt.* Rès plane admiranda: Quam Beda proponit his verbis: *Quid eſt quod diſcipuli toties ſibi replicatum Dominicæ paſſionis arcanũ intelligere nequeunt: & Iudæi ad unum verbum, & tam obſcure poſitum, ut hac expoſitione dignum. Euangeliſta ducat*: *Hoc autem dicebat*, inquit, *ſignificãs qua morte eſſet moriturus, mox quia Crucis exaltatio ſignificetur, intelligunt, niſi quia diſcipuli cuius vitam maximè videre deſiderabant, eius mortem audire non poterant. Et quia per parabolas ſæpe eum loquentem audire cõſueuerant, quoties aliquid de ſua paſſione dicebat, hoc non ita ut ſonabat intelligendum, ſed amore dictante an aliquid quid allegoricè referẽdum eſſe credebant.*

Beda in expoſ. Euang.

Rectè omnino Beda. Nam prouerbio dici etiam noſtis, neminem eſſe ſurdiorem, quam qui audire non vult. Nempe crucis apud diſcipulorum animos erat tunc ſermo odioſus: & quod maximè oderant, capere id mente minimè poterant. Rectè à Salomone illud dictum: *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi dixeris ei quæ verſantur in corde eius.* Nondum erant ſpirituales Apoſtoli: adhuc carnalia ac terrena ſapiebant: ho-

Prou. 18.

honores, & gloriam cogitabant. Indicant id ſatis duo ex præcipuis, qui teſte Matthæo ab eo ſermone continuo regni ſedes matre internuntia ambierunt, dextram ſibi, ſiniſtramque poſtulantes. Nam fuiſſe Chriſti crucem tanquam ſudem in oculis, & graue ſcandalum, ipſis quoque diſcipulis Chriſtus oſtendit, cum dixit: *Et beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me*, Et alio loco: *Hoc vos ſcandalizat? quid erit cum videritis filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* Si de pane, inquit, verba faciens, tanto ſcandalo vobis ſum, quid futurum putatis, cum ligno affixum me contuebimini? Sic plane ſe habet res: cum de cruce Chriſti audimus, vel non capimus vel etiam reſpicimus quæ ſalutariter dicuntur. Non ſatis accommodatur ſenſus affectusque iſte humanus paſſionis, & mortis ſubeundæ conſilijs. Petrus quidem, ita nos admonet. *Nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contingat*. Paulus etiam ſtultitiam dicit fuiſſe mũdo verbum crucis. At via nulla eſt alia, alius aditus nullus ad regnum. *Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas? & conuerſus viuificaſti me.*

Matth.20. *Matth.11.* *Ioan. 6.* *1.Pet.4.* *1. Cor.1.* *Pſal.70.*

Enimuero quod Apoſtolis accidiſſe Euangeliſta ſcribit, vt cum Dominus de paſſione & cæ. de ſua funeſtiſſima verba faceret, nihil illi ea de re cogitarent, nihil animaduerterent, idem profecto vſu venire hoc tempore nobis, ſi quis attendat, veriſſime iudicabit. Etenim Eccleſia quidem hoc tempore Quadrageſimam inſtare admonet, dies pœnitentiæ & luctus adeſſe indicat, Euangelium proponit quod audiſtis. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur*

7. Idem vſu venire nunc nobis quod tunc Apoſtolis: ꝙ crucis ſermonem auerſamur.

tur omnia quæ dicta ſunt de filio hominis per Prophetas. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum. Hæc ſane proponit Eccleſia, in his verſatur, hæc nobis cogitanda ac mente penitus tractanda denuntiat. Nos vero quid agimus? quonam modo his vocibus, huic Eccleſiæ matris ſtudio obtemperamus? Crucem Chriſti hoc maxime tempore auerſamur, ventri & luxui indulgemus, epulas profuſe paramus: bacchanalia agitamus, laſciuiæ operam damus, ludos ac choræas turpitudine plenas frequentamus, omnibus vitijs fræna laxamus. Vbi illud: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam?* Imo vero in ſacrilegam Hiericho deſcendimus. Non alta atque ardua virtutum petimus, ſed per decliuia vitiorũ voluimur. Hoccine eſt illud? *Illudetur, flagellabitur, cõſpuetur, occidetur?* Atq; vtinam noſtris flagitijs & ſceleribus nõ innouemus Chriſti contumelias & doctores. Vtinam diuinam clementiam benigne ſalutaria monentem tanta noſtra ſtultitia in grauem furorem non conuertamus. Audite, audite, quid
Eſai. 22. Deo plenus Propheta denuntiet: *Vocauit*, inquit, *Dominus ad luctum & ad planctum, & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Atque hæc quidem vberius in noſtris bacchanalibus cernimus, quam in diuino codice legimus.
Quid ſequatur, quid deinceps minetur attendite: *Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum, ſi dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini. O verba terribilis iracundiæ plena, ó minas diuinæ ſeueritatis contremiſcendas,*

Ac

Ac Baſilius quidem in eos inuehitur qui temu-lentiæ ſe dedunt, cum ieiunij diem expectant: atque ita loquitur: *Quemadmodum qui longinquam profectionem adornant, componunt ſarcinas, & commeatum parant, ita nonnulli vecordes hodie aduerſus quinque dierum ieiunium vino indulgent. Quod conſortium temulentiæ cum ieiunio? Quæ ſocietas vinolentiæ cum abſtinentia? Quis conſenſus templo Dei cum idolis? Hodiernus dies veſtibulum eſt ieiunij, quo profecto, qui in veſtibulo prophanatur, indignus qui ad ſanctum introeat. Nullus ſeruus cupiens hero ſuo reconciliari, hoſtem illius patronum ac reconciliatorem adhibet. Ebrietas inimica eſt Deo, ieiunium pœnitentiæ initium eſt. Itaque ſi cupis per confeſſionem reuerti ad Deum, fugito temulentiam ne magis etiam abs te Deum alienet.* Sic quidem diuinus Baſilius Bacchanalium furorem inſectatur: cuius nos paternis & ſalutaribus præceptis parere æquum eſt, atque Eccleſiæ voluntati & Chriſti orationi nos potius accommodare, vt relictis iſtis friuolis nugis, ſerio tandem de æterna ſalute cogitemus.

Baſil. hom. 2. de ieiun.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO SECVNDA.

Fili Dauid miſerere mei. Luc. 8.

QVO-

gaudijs excluſum, charitatem ſuperna lucis ignorans, damnationis ſua tenebras patitur. Satis quidem miſera eſt per ſe cæcitas, quæ iucundiſſimo lucis aſpectu priuata eſt, quod Tobias expertus dicebat. *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video? Sed cum ad cacitatem accedit mendicitas, magnum ſane miſeria cumulum efficit. Quid enim eſt aliud mendicare, niſi ad hominum miſericordiam venire,* vt Auguſtinus dixit. Cogitur enim mendicus vitæ ſuſtentandæ ſubſidia quærere, quibus cæcitas omnibus impedimento eſt. Itaque neceſſario fit, vt precario viuat, atque alienam opem perpetuo imploret. Ac mendicus quidem petit, orat, obſecrat, ſed cæcus cum ſit, quem oret, ignorat, quid accipiat, neſcit. Eunt & redeunt homines: illa in via ſedet. Sæpe nullo tranſeunte, precatur & poſcit: ſæpe bellua tranſit, quam alloquitur, quod hominem putet. Cum vero nox incubuerit, & à ſtipe petenda cæcus ceſſauerit, quid collegerit nõ videt: aliud pro alio crebro opinatur. Nonne miſeriæ noſtræ expreſſa hæc effigies eſt? Quid enim homines aliud agunt? quid niſi mẽdicant in via poſiti, & à creaturis tranſeuntibus ſubſidium ſibi opemque efflagitant? Et quidem *non ad creaturam iubemur tendere, quemadmodum Auguſtinus ſcribit, vt efficiamur beati, ſed ad ipſum creatorem. Præſentia vero quantum ad creaturam pertinet, in corporis & animi mobilitate & mutabilitate quaſi tranſeuntia ſentiuntur.* Rectè prorſus id Auguſtinus. Tranſeunt enim omnia, neque miſeriam hominis inopiamq; implent. Voluptates, fortunas, honores omnes homines ambiunt: a cibo, à pecunia, à ſpectaculo, ab agro, ab ædibus, à veſte, & à tecto, à cæteris

Greg. hom 2. in Euãg.

Tob. 5.

Aug. in expoſ. 2. Pſal. 108.

Aug. 3. lib. de libero arbit. c. 21.

teris vitæ inſtrumentis ſubſidium petunt. A præſide, à iudice, à principe opem depoſcit iniuria affectus. Ipſe Princeps, & Rex, & Imperator & Pontifex ſummus, mendicat plane quotidie, quamuis ſibi copioſus & abundans eſſe videatur, ab ipſis ſeruis, a ſubditis, à ſatellitio mendicat ſalutis vitæque cuſtodiam. Omnes ſitiunt, alienæ opis omnes indigent. Nulla eſt dies, nullum horæ momentum, quo non mendicet à creaturis tranſeuntibus miſerrimus homo. Et cum tantopere egeat, quid tandem accipiat, infelix idem non ſentit: quippe qui non modo mendicus, ſed cæcus etiam ſit. Pulchre Beda: *Et ſi habere cæcus quodlibet poteſt, ſine luce non poteſt videre quod habet*. Quæ magna munera putat, viliſſima ſæpe ſunt: & vnde capere multum credidit, vacuum remanere contingit. Cumque nox venerit, vitæ præſentis die peracta, quid ſecum bonorum gerat, ignorat, æs an aurum argumẽtumve ſit, quod habet diſcernere viſu non poteſt. Stipis quantum collectum multo clamore, prolixiſque votis eſt, totum fortaſſe teruntij vix ſit. O miſeram vitam noſtram, ô conditionem mortalium cum laborioſam & grauem, tum fallacem & ludibrio plenam. Quam bene Salomon concionatur: *Quid habet amplius homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub Sole? Non ſatiatur oculus viſu, neque auris impletur auditu. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionẽ ſpiritus & nihil permanere ſub ſole*. Quæ quidem cæci mendici paræmia eos præcipue tangit qui in curijs ac palatijs Regum, Pontificũ, Principum, honores atque officia ambiunt, quorum ratio omnis eſt, vt ſemper poſtulent, ſemper clamitent, ſemper inopiam ſuam egeſtatemq; decan-

Beda in 10. cap. Marci in catena S. Thomæ

Eccleſ. 1.
Eccleſ. 2.

cantent. Qui infirmos & abiectos homines ſæpe venerari coguntur, calones, pediſequos, ſcurras colere, vt iſtorum etiam ope apud principes ſubleuentur. At illud omnium miſerrimum, quod eas tenebras infelices patiuntur, vt quid accipiant, non videant Ægyptios tenebris denſiſſimis oppreſſos Scriptura commemorat, ita vt pedē mouere non poſſint. Solis Dei filijs Iſraelitis maxima ac iucundiſſima lux erat. *Sapien. 16. & 17.*

Cæcus igitur ſedebat ſecus viam mendicans: omnes præteribant, lucem nemo tribuebat. Neque enim tranſeuntium creaturarum aliqua cæco homini oculos aperire poteſt. Solius eſt Chriſti id præſtare, qui eſt lux vera & illuminat omnem hominem. *Dominus illuminat cæcos.* Propterea huic mundo illuxit, vt cæcas mortalium mentes ſuo ſplendore illuſtraret: quod officium à Patre commendatum Eſaias vel Deus ipſe Eſaiæ voce teſtificatur. *Et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium: Vt aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione Vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.* Quare quidquid rerum occurrat, nihilo homo magis miſeria ſua ſubleuabitur, vſque dum Ieſus adſit, cuius ope ſolius cæcitas generis humani poteſt depelli. Id diuinitus edoctus cæcus hodiernus Bartimæus occaſionem ſalutis ſuæ ſibi oblatam elabi de manibus minime paſſus eſt. *Et cum audiſſet quod Ieſus tranſiret, clamauit, Ieſu fili Dauid miſerere mei.* Filium Dauidis appellans, ipſo nomine & ſuæ fidei teſtimonium profert quod Meſſiam de ſtirpe Dauidis promiſſum certiſſime crederet, & ipſum Ieſum officij admonuit, quod filium Dauidis miſericordia & clementia maxime deceret, quæ fuit Dauidis præcipua laus

2. Multæ virtutes in vno cæci facto elucent.

Ioan 1.

Pſal. 145.

Eſai. 42.

laus. Meſſiæ vero munus eſſet oculos cæcorum aperire, vt erat ſacris Prophetarum vocibus iam
Eſai.35. prædictum. *Ieſu fili Dauid miſerere mei.* Magna mea miſeria magnam tuam miſericordiam implorat, quantoque ego vilior, tanto benignitas tua amplior erit. Sapienter plane ſe habuit cæcus hic, qui beneficij accipiendi occaſionem ſtatim vt cognouit, arripuit. Eſt prudentiæ ſingularis non differre ſalutem, remedium oblatum continuo capere, occaſioni non deeſſe rei bene gerendæ. Ieſum prætereuntem vocare eum ſcitote, qui diuinam inſpirationem inopinato oblatam præterlabi non ſinit, ſed ductum illius
Hebr.12. ſequitur. ***Contemplantes***, ait Paulus, ***ne quis deſit gratia Dei.*** Non eſt in noſtra poteſtate ſitum, vt Ieſus veniat: at cum ille ſponte ſe offert, noſtri
2.Cor.6. officij eſt, non deeſſe copiam ſui præbenti. ***Ait enim tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.*** Deinde non remiſſe negotium ſuum geſſit hic cæcus. Neque voce mediocri contentus fuit. Clamore vſus eſt ac vociferatione: feruorem oſtendens, ac deſiderij ſui magnitudinem. Summopere Deo placet is ſpiritus fer-
Pſal.90. uor: frigidas ac remiſſas preces non probat. ***Clamabit***, inquit, ***ad me, & ego exaudiam.*** Clamore opus eſt valido, ei qui cæcitatē diuturnam diſ-
Hieron.in expoſ.Euāgel. pellere cupiat. Hieronymus ſic plane cenſet: ***Ingraueſcente bello***, ait ille, ***manus ad lapidē adiutorij, hoc eſt Ieſum Nazarenū cū clamore leuanda ſunt.*** Iam conſtantiam cæci huius egregiam cōſiderate, multæ in vno facto virtutes elucēt. Neq; enim ſatis fuit cum prompta tum vehemens oratio, ſed perſeuerans, & incepto perſiſtens repulſam pati non potuit. Non ceſſit repugnanti-

bus

bus, contradicentes contentionis magnitudine vicit. *Et qui praibant*, ait Lucas, *increpabant eũ, vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat, Fili Dauid miſerere mei.* Sola perſeuerantia coronatur. Et eſt is certe beatus, qui Dei obſequium & ſalutem ſuam eo vehementius prolixiusq; procurat, quo mundus impenſius ab incepto, eum auertere conatur. Rectè à Philoſopho quodam dictum, eſſe animi robuſti & inuicti, aduerſantium telis amplius tanquam calcaribus excitari. Neq; præterijt cæci huius conſtantia Chryſoſtomum hæc loquētem: *Sed per inhibitiones huiuſmodi non impediebatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare, & in omnia triumphare. Vtile eſt enim pro Dei cultu pudorem deponere.* Ita Chryſoſtomus. Illud vero mihi iucundum animaduertere accidit, homines quidē illos prætereuntes officium honeſtum putaſſe cæci clamores cohibere, tanquam importunè Ieſum vocaret, moleſtiamq; ingredienti afferret vociferando: cæcum vero nihil iſtorum reprehēſiones curaſſe, rem ſuam eo pertinatius egiſſe: at Chriſtum diſceptatorē huiuſce contentionis atq; arbitrium, obſequium illorũ refutaſſe, qui dignitatis ipſius rationē habere viderentur, hominis deſiderium curamq; ſalutis ſuæ indefeſſam magis probaſſe. Nam vt Victor Antiochenus literis tradidit, *Demonſtratur hoc loco quanto in honore & reuerentia Chriſtus fuerit multitudini. Neq; enim cæco permittit vt libere vociferetur aut obturbet, nec citra cōminationem ſilentium ei imperatur. Nempe dabat operam, vt omnia vbique eſſent quieta & pacata, veluti dum Rex quiſpiā pertrāſit.* Ergo pro Chriſti reuerentia & honore ſalutē cæci impedire illi pergebāt. Quod faciunt ho-

Chryſoſt. in catena Sācti Thomæ.

Victor Antioch. in 10. cap. Marci.

die permulti, vt diuini obſequij reſpectu homines a ſalutaribus & ſpiritualibus ſtudijs auocet. Sunt enim qui diuini honoris prętextu ſalutares ſæpe actiones reprehendant. Ne ſæcularis cum ſis, tam frequenter ad Euchariſtiam accedas, eſt id ſacerdotum, non laicorum. Ne tãtopere meditationibus atque ſpiritualibus exercitijs vaces: monachos & eremitas hæc potius decent, quam coniugatos. Ne te maceres ieiunijs, & cilicio, & vigilijs: corpus delicatũ iſthæc frangunt: animum à diuinis obſequijs morbo inducto auocant. Ne monachatum & cucullum induito, quod vtilis ſis reipublicæ, & Dei cauſam inter tuos melius agas. Tales ſunt mundi voces, talia conſilia: quibus dum Dei reſpectus obtenditur, illud agitur, vt ſalutis tuæ te potius pigeat. At tu ſi ſapis Chriſtiane, cæcum Euangelicum præclare ſibi videntem & conſulentem ſequere: quanto illi magis increpabant, tanto hic magis clamabat, Ieſu miſerere mei. Dauidem imitare dicentem. *Ego autẽ cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio.* Ipſum denique Ieſum aſpice qui Petrum à cruce ſubeunda auocantem acerrime repreſſit, & ſe potius ſequi iuſſit, *Vade poſt me Satana.* Conſtantia opus eſt maxima, & prudẽtia ſpirituali, ne prudentia carnis exitium afferat, dum bene ſibi conſulere videtur. Conſilia carnis Bernardus optime refellit atque irridet: *Quid hic*, inquit, *Vos dicitis obſeruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & ſequaces eius docent animas ſaluas facere in hoc mundo: Chriſtus & eius diſcipuli perdere. Quemnam Vos è duobus ſequi magiſtrum eligitis? At manifeſtum ſe facit, qui ſic diſputat, hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori Vel ſtomacho nocet. Eſt enim carnis hæc ſapien-*

Pſal 34.

Matth.16.

Bern. ſerm. 30. in Cãt.

pientia, quæ inimica eſt Deo. Num Hippocratis ſeu Galeni ſententiam aut certè de ſchola Epicuri debui proponere vobis? Chriſti ſum diſcipulus: Chriſti diſcipulis loquor. Epicurus atque Hippocrates corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert: meus magiſter vtriuſq; rei contemptum prædicat. Hæc Bernardus in eos qui curam carnis curæ ſpiritus pręferunt acriter diſputat & vere.

Stans autem Ieſus iuſſit illum vocari ad ſe. Nõ eſt omittendum, quod Marcus hoc loco memorat: *Et vocant*, inquit, *cæcum dicentes, animo æquiori eſto, ſurge, vocat te.* Paulo ante dixerat, homines cæco eſſe comminatos vt taceret. Iidem ſine dubio, vt viderunt Ieſum conſiſtere, & cæcum ad ſe vocari iubere, mutata ſententia, eum adhortantur, quem ante inhibebant. Perſeuerãtiæ nimirum certiſſimus fructus eſt, vt qui aduerſabantur virtuti, virtutem iuuent, qui vituperabant, iidem maxime laudent. Ita Scriptura habet: *Cum placuerint Deo via hominis, inimicos eius conuertet ad pacem.* Dauid in Hebron ſeptem annos regnauit: mox Iſrael vniuerſus & Beniamin domus quæ erat infeſtiſſima, in Regem ſibi depopoſcit, & regnum libentiſſimè obtulit. Eſt ab Eſaia prædictum. *Venient ad te, qui detrahebant tibi, lingent puluerem pedum tuorum.* Quod vaticinium Eccleſiæ ſanctæ quidem congruit, quæ gentes tolarauit infeſtas, habuit mox obedientes & ſubditas, ac de tyrannis factos ſibi propugnatores Cæſares vidit. Sed ſuo quoq; modo quiuis Dei ſeruus experiri etiam poteſt, perſeuerãtia boni malum nõ modo ſuperari, ſed etiam in auxilium verti. Addit præterea Marcus, *Proiecto veſtimento ſuo*

3. Alacritas & conſtantia in inuocando Ieſu.

Prou. 16.

Eſai. 44.

die permulti, vt diuini obſequij reſpectu homines a ſalutaribus & ſpiritualibus ſtudijs auocet. Sunt enim qui diuini honoris prętextu ſalutares ſæpe actiones reprehendant. Ne ſæcularis cum ſis, tam frequenter ad Euchariſtiam accedas, eſt id ſacerdotum, non laicorum. Ne tātopere meditationibus atque ſpiritualibus exercitijs vaces: monachos & eremitas hæc potius decent, quam coniugatos. Ne te maceres ieiunijs, & cilicio, & vigilijs: corpus delicatū iſthæc frangunt: animum à diuinis obſequijs morbo inducto auocant. Ne monachatum & cucullum induito, quod vtilis ſis reipublicæ, & Dei cauſam inter tuos melius agas. Tales ſunt mundi voces, talia conſilia: quibus dum Dei reſpectus obtenditur, illud agitur, vt ſalutis tuæ te potius pigeat. At tu ſi ſapis Chriſtiane, cæcum Euangelicum præclare ſibi videntem & conſulentem ſequere: quanto illi magis increpabant, tanto hic magis clamabat, Ieſu miſerere mei. Dauidem imitare dicentem. *Ego autē cum mihi moleſti eſſent, induebam me cilicio.* Ipſum denique Ieſum aſpice qui Petrum à cruce ſubeunda auocantem acerrime repreſſit, & ſe potius ſequi iuſſit, *Vade poſt me Satana.* Conſtantia opus eſt maxima, & prudētia ſpirituali, ne prudentia carnis exitium afferat, dum bene ſibi conſulere videtur. Conſilia carnis Bernardus optime refellit atque irridet: *Quid hic*, inquit, *Vos dicitis obſeruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & ſequaces eius docent animas ſaluas facere in hoc mundo: Chriſtus & eius diſcipuli perdere. Quemnam Vos è duobus ſequi magiſtrum eligitis? At manifeſtum ſe facit, qui ſic diſputat, hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori Vel ſtomacho nocet. Eſt enim carnis hac ſapien-*

Pſal 34. *Matth. 16.* *Bern. ſerm. 30. in Cāt.*

pientia, quæ inimica eſt Deo. Num Hippocratis ſeu Galeni ſententiam aut certè de ſchola Epicuri debui proponere vobis? Chriſti ſum diſcipulus: Chriſti diſcipulis loquor. Epicurus atque Hippocrates corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert: meus magiſter vtriuſq; rei contemptum prædicat. Hæc Bernardus in eos qui curam carnis curæ ſpiritus pręferunt acriter diſputat & vere.

Stans autem Ieſus iuſſit illum vocari ad ſe. Nõ eſt omittendum, quod Marcus hoc loco memorat: *Et vocant*, inquit, *cæcum dicentes, animo æquiori eſto, ſurge, vocat te.* Paulo ante dixerat, homines cæco eſſe comminatos vt taceret. Iidem ſine dubio, vt viderunt Ieſum conſiſtere, & cæcum ad ſe vocari iubere, mutata ſententia, eum adhortantur, quem ante inhibebant. Perſeuerãtiæ nimirum certiſſimus fructus eſt, vt qui aduerſabantur virtuti, virtutem iuuent, qui vituperabant, ijdem maxime laudent. Ita Scriptura habet: *Cum placuerint Deo viæ hominis, inimicos eius conuertet ad pacem.* Dauid in Hebron ſeptem annos regnauit: mox Iſrael vniuerſus & Beniamin domus quæ erat infeſtiſſima, in Regem ſibi depopoſcit, & regnum libentiſſimè obtulit. Eſt ab Eſaia prædictum. *Venient ad te, qui detrahebant tibi, lingent puluerem pedum tuorum.* Quod vaticinium Eccleſiæ ſanctæ quidem congruit, quæ gentes tolarauit infeſtas, habuit mox obedientes & ſubditas, ac de tyrannis factos ſibi propugnatores Cæſares vidit. Sed ſuo quoq; modo quiuis Dei ſeruus experiri etiam poteſt, perſeuerãtia boni malum nõ modo ſuperari, ſed etiam in auxilium verti. Addit præterea Marcus, *Proiecto veſtimento ſuo exi-*

3. Alacritas & conſtantia in inuocando Ieſu.

Prou. 16.

Eſai. 44.

primum aſpexit & vidit: faciem illam coram intuitus, in quam deſiderant Angeli ꝓſpicere, cuius viſione beati ſunt, quicunq; ſunt beati. Bene hic à Beda hoc loco cæcũ imitari admonemur: *Imitemur*, inquit, *& nos eum, non diuitias, non terrena bona, non honores a Domino, ſed lucem quaramus, quam videre cum ſolis Angelis poſſumus*. Dici non poteſt, quale illud ſpectaculum ſit, cum primum mens hominis corporeis integumentis exoluta, & diuina luce perfuſa in ipſam ſempiternæ deitatis faciem intuetur. Hæc omnis felicitas, hæc Patris cæleſtis ampliſſima promiſſa: ad hanc omnis Sanctorũ in terra peregrinantium cogitatio & affectus ſuſpirat, & anhelat. *Quando veniam*, inquit, *& apparebo ante faciem Dei*? Et idem: *Satiabor cum apparuerit gloria tua* Item alius: *Audemus autem & voluntatem habemus bonam, magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum*. Quid illud? *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto*. Nec ſecus ille alius Sanctorum: *Chariſſime nondum filij Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus: ſcimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſecuti eſt*. Quam igitur Sapiens & perfecta petitio. *Domine vt videam*. Atque Eliſæus quidem puero formidanti & perturbato petijt, vt aperirentur diuinitus oculi. Itaq; aſpexit militum cæleſtium numeroſum exercitum & firmum. At noſter hic cæcus ipſum ducem militiæ cœleſtis vt primum oculos aperuit, intuitus eſt, Dominum exercituum vidit. O illud feliciſſimum & iucundiſſimum auditu Dei verbum, cum deſideranti ſe animæ, & vitam videre concupiſcenti, dicetur, Reſpice: *Regem in decore ſuo videbunt.*, ait Scriptura. Quicunque tan-

1. Pet. 1. — *Beda in expoſ. Euangel.* — *Pſal. 41.* — *Pſal. 16.* — *2. Cor. 5.* — *Philip. 2.* — *1. Ioan. 3.* — *4. Reg. 6.* — *Eſai. 33.*

to munere affectus fuerit, vt videre patrem luminum poſſit, nihil aliud quærat, nihil agat, niſi vt Ieſum ſemper & perſpiciat & ſequatur, & laudet, quod cæcus hic Euangelicus fecit. Cætera omnia vana putet, ad Deum ſe totum conferat, Chriſtum obnixè precetur, *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Ita gratia Dei aperiat in præſentia oculos mentis, vt Chriſtum intuens & ſequens gloriæ ſplendore illuminata ad lucem illam inacceſſibilem peruenire poſſit.

Pſal.118.

IN EADEM DOMINICA, CONCIO TERTIA.

Aſſumpſit Ieſus duodecim, &c. Luc.18.

1. Amicitiæ eſſe ſecreta communicare amicis.

EST amicitiæ vel præcipuum munus cōſilia cogitationeſq; intimas amico communicare: quæ res fiduciam maximè declarat, cum amico perinde ac tibi ipſi cōfidas, tuo pectore in illum expoſito atque transfuſo. Itaque qui ſecretum ſuum alteri impertit, claues ſe crediſſe non arcis cuiuſpiam, ſed exiſtimationis, honoris, vitæ, capitis oportet intelligat. Quamobrem paucos eoſque ſelectos eſſe conuenit, quibus ſecreta credantur, quod admonet Sapiens, *Cauſam tuam tracta cum amico tuo: & ſecretum tuum extraneo ne reueles.*

Prou.25.

Eſaias

Eſaias etiam adiungit: *Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi.* Neque enim culpa vacat ſecreta vel diuina vel etiã humana temere effundere. Ambroſium audi: *Peccat Deo, qui commiſſa ſibi ſecreta myſteria putauerit indignis eſſe vulganda. Periculum itaq; eſt non ſolum falſa dicere, ſed etiam vera, ſi quis ea inſinuet quibus nõ oportet. Plerią; dum ſine praiudicio loquuntur verbũ emittunt, quod reuocare non poſſunt.* Ergo deligendi ſunt fidi amici quibus ſecreta credantur. Verus autem amicus, merito alter ipſe cenſetur. Duabus autem de cauſis ſolent ſecreta amicis communicari. Primum vt vel conſilio iuuent, vel etiam auxilio ſi opus ſit, quo in genere ſcriptura refert Ammonis cum Ionadab de animi ſui ægritudine & filiæ regis amore colloquium. Alterum genus eſt cum ſecreta communicantur, non quod ipſe alterius conſilio opere indigeas, ſed vt amico potius gratificeris, aut etiam ſubuenias, quale fuiſſe conſtat Rebeccæ erga filium Iacob officium amoris pleniſſimum. Inter homines quidem ita ſe ratio amicitiæ habet. At Deus omnipotens rerum omnium arbiter, quã habeat rationẽ cõmunicandi hominibus ſecreta conſilia ſua? Nã amicitiæ ſane leges amicum vel parem inuenire vel facere iubent. Quamobrem Ariſtoteles cẽſuit Dei & hominis amicitiam poſſe eſſe nullam, ſiquidem ſummo Imperatori cum ſordidiſſimo lixa qui amicitiã contrahi dicat, ridiculus ſit. *Amicitiam eſſe dicimus,* ait Ariſtoteles, *vbi amor reciprocus eſt. At erga Deum amicitia neutiquam reciproca eſt, & ne amare quidem ſuſcipit. Alienum quippe fuerit, ſi quiſpiã dixerit ſe Iouẽ amare. Ideo nõ erga Deũ quærimus amicitiam.* Hæc Ariſtoteles. Verum

Eſai. 24.
Ambroſ. in Pſal. 118. ſerm. 2.
2. Reg. 13.
Gen. 27.
Ariſt. lib. 2. magnorũ moralium. cap. 11.

nos aliter diuinæ literæ docent, Deumq; teſtantur amicitia ſua homines dignari, idq; præclarũ & ſe dignum ducere, ac legibus amicitiæ & ſe dimittere ad hominem, & ad ſe attollere hunc, amicisque ſuis conſilia ſua resq; maxime ſecretas libenter committere. Nam magnum patrem credentium Abraham Scriptura perhibet amicum Dei eſſe appellatum. Quæ ratio extitit, vt ſecum Deus ita loqueretur: *Nunquid celare potero Abraham, quæ geſturus ſum?* Ac Eliſæus ſe diuina amicitia decoratum ſentiens, amice querebatur, caſum Sunnamitidis celaſſe ſe Deum. Non eſt enim amicitiæ celare amicis, quid agas. Prophetas & amicos Dei conſtitutos ſapientia commemorat: quorum è numero vnus ſic aſſerit: *Non faciet Dominus Deus verbum, niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos Prophetas.* Atque Euangelica lege iam inchoante, amicitiæ ſuæ Deus maxima atque apertiſſima ſigna præbuit, Apoſtolos præſtantiſſimos amicorum ſibi aſciſcens, cum ijs penitus occulta conſilia cogitationesque communicans, quemadmodum ipſe profeſſus eſt apud eos: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo nota feci vobis. Non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius.* Inter omnia vero diuina myſteria illud altiſſimè eminet, quod de redimendo homine diuino ſanguine, atque iniurijs crucis toleratis ſuſcepit: quod myſterium magnificè Paulus Apoſtolus extollit his verbis: *Secundum reuelationem mihi notum factum eſt ſacramentum, ſicut ſupra ſcripſi in breui, prout legentes poteſtis intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti: quod alijs generationibus non eſt agnitũ filijs hominũ, ſicut nunc reue-*

Iacobi 2. *Gen. 18.* *4. Reg. 4.* *Sapien. 7.* *Amos 3.* *Ioan. 15.* *Ephes. 3.*

reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu

Hoc igitur myſterium tam reconditum cum diſcipulis ſibi chariſſimis Christus hodie communicat & ſecretum illud admirandum fidiſſimis amicis aperit, idque ſeparatim ac ſecreto, vt res tanta poſcebat. Neque conſilij, auxilijùe petendi gratia id facit, cum ſit ille ipſe, de quo Eſaias loquitur: *Quis adiuit ſpiritum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Cum quo inijt conſilium, & inſtruxit eum?* Etenim qui de condendo mundo cum ageret, nullius conſilio eſt vſus, nullius opera adiutus: cum de eodem perdito reparando ac redimendo cogitaret, neque conſilijs, neque auxilijs hominum eguit. Quid enim ſententiæ mortalium rogarentur, cum collegij Apoſtolici princeps facta eius rei mentione in illa verba proruperit? *Abſit à te Domine, non erit tibi hoc.* Ergo ſecreti communicati ratio omnis, amicitia eſt, amicos cupere rei ſummæ, & quæ illorum ſummoperè intersit participes facere. Quam rem tunc euulgari minimè oportebat, ne arcana conſilia ſi in notitiam venirent hoſtium, impedirentur: ſed celata potius & occultata inimicas manus rerũ quas patraſſent ignaras, haberent adiutrices: *quæ*, vt ſcite Leo Papa dixit, *dum proprio incumbunt ſceleri famulatæ ſunt redemptori.* Sed quod in aure audierunt Apoſtoli, poſteà prædicare iuſſi ſunt ſuper tecta: *Omni enim rei tempus eſt, & oppertunitas: tempus tacendi, tempus loquendi.* Fuit adhæc charitatis Chriſti, Eccleſiæ ſuæ firmamenta Apoſtolos munire horribili tempeſtate impendente, ne quem probris omnibus affectum viderent, ac nece crudeliſſima appetitũ,

2. Cur ſecreto crucis myſteriũ tradat Chriſtus.

Eſai. 40.

Matth. 16.

Leo ſerm.

Marc. 10.

Eccleſ. 3.

Dei filium negarent, ac mundo ſalutem offerre poſſe diffiderent. Id enim conſilij diuini fuit, ſicut Gregorius Chryſoſtomuſque demõſtrant, vt præſcientia rerum futurarum Chriſtus diſcipulos admoneret, nihil ſibi inopinatum, nihil niſi decreto ſuo præſcriptnm accidiſſe. Valide enim concuſſa eſt diſcipulorum fides ac tanquã ariete fortiſſimo cruce diſiecta. Itaque eorum quidam non infimi aiebant. *Nos ſperabamus quod ipſe eſſet redempturus Iſrael:*

Greg. hom. 2. in Euãg. Chryſoſt. in expoſit. Euangel.

Luc. 24.

3. Fide incorrupta ſecreta amicorum conſeruanda.

Iam quod ſolos duodecim ſecreto adhibuerit Chriſtus cum habuerit plurimos ſectatores, docet ſane non omnibus impertienda arcana, quanuis videantur beneuoli & ſtudioſi rerum noſtrarum. *Amici*, inquit, *ſint tibi multi: conſiliarius autem vnus de mille*, ſecretum ſeruare non omnes queunt. Sunt qui tanquam onere grauentur, ſic ægrè ſe continent, vſq; dum deponant. Parturire ſtulti videntur ſecreta amicorum, quaſi doloribus excrucientur, niſi fœtum effundant. Atque omnia quidem metalla rupta, ignis opera ſolidari & coaleſcere poſſunt: pectus autem ſecreti tenendi impotens, nullius rei præſidio firmare poſſis, nec rimulas eius hac illac effluentes occludere. Lyſimacho Regi roganti cuiuſnam rei ſe vellet participem ab eo fieri, reſpõdiſſe Philippidem poetam refert Plutarchus cuiuſuis vellet, dum modo ne ſecretorum. Prudenter videlicet ſibi cauens, ne ſecreto regio violato pœnas adiret extremas. Nihil eſt enim quod tantopere lædat amicitiam: nihil quod veniam minus vel mereatur vel impetret. Scriptura diuina ſic cenſet: *Dilige*, inquit, *proximũ, & coniungere fide cũ illo. Quod ſi denunciaueris*

Eccli. 6.

Plutar. in Apothegm.

Eccli. 27.

neris abſconſa illius, ne perſequaris poſt eum. Quę verba eam habent ſententiam, fruſtra niti ad amicitiam recuperandam, qui amicitiam ſecreto patefaciendo violauerit. Cuius rei ſimilia quædam ponit valde opportuna. *Sicut*, inquit, *qui dimittit auem de manu ſua, ſic dereliquiſti proximum tuum & eum non capies.* Vt enim aiunt, ſunt pedicæ, ſic ſecreta amicorum, quibus mutua fides aſtringitur. Itaque adiungit, *effugit enim quaſi caprea de laqueo, quoniam vulnerata eſt anima eius.* Nō minus amicum lęſum denudato arcano ab amici ſocietate auerti dicit, quā capream venatoris laqueo expeditam. Denique cauſam tanti doloris exponit. *Maledicti eſt concordatio, denudare autē amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.* Id eſt, quamuis graui maledicto amicus offenſus, recōciliari tamē poteſt, læſus autem violata fide ſecreti, redire in gratiā nullo modo poteſt. Neque enim bene vnquam de eo ſperare licet, qui fidem proditione arcani violauit. Magna eſt plane commiſſi ſecreti vis inuiolabile ius. Beatus Pater Ambroſius fratrem ſuum ſatyrum adeò ſui ſimilem fuiſſe refert, vt plerunque homines alterutrum non diſcernerent, ac pro vno alium alloquerentur. Illud vero inter vtrumque diſcriminis fuiſſe, quod alter neſciret quæ alteri eſſet ab amicis commiſſa ſecreta. Nam licet in cæteris rebus omnibus non modò fratres eſſent, ſed etiam eadem anima duobus corporibus indita, tamen res ſibi ab amicis creditas nequaquam putabat vnquam Ambroſius fratri ſatyro communicandas. Sed ipſius verba melius eſt ponere plena pietatis, plena dulcedinis: *Neſcio*, inquit, *qua expreſſione mentis, qua corporis ſimilitudine*

Ambroſ. in orat. de obitu fratris ad mediū.

alter

alter in altero videbamur. Quis te aſpexit, quê non me viſum putaret? Quoties aliquos ſalutaui, qui quoniam te prius conſuluerant, ſe à me tam dicerent ſalutatos? Quanti tibi dixerunt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memorarent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter coorta lætitia? & poſt pauca: *ſi vehementius contenderent, quod ſe aliquid mihi inſinuaſſe memorarent, reſpondebam ridens & gaudens, videte ne fratri dixeritis. Nam cum nobis eſſent omnia noſtra communia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus, ſolum tamen commune non erat ſecretum amicorum: non quo conferendi periculum vereremur, ſed tenendi ſeruaremus fidem. Sane ſi conſilio pēdenda res eſſet, erat ſemper commune conſilium, non ſemper commune ſecretum. Nam etſi amici ita alteri noſtrum dicerent, vt dicta ſua ad alterutrum peruenirent, tamen ſcio plerumque complacitum, ita fidem ſecreti eſſe ſeruatam, vt nec fratri committeretur.* Hæc vt recitaui omnia, ſcribit Ambroſius. Quo loco illius celebris præclariq; dicti, Amicorum omnia communia, eam exceptionem ſapienter videtur afferre: Præter arcana amicorum. Equidem ſecretum meum amico credere poſſum, at amici ſecretum, alteri amico credere nullo modo poſſum. Rara igitur fides: diu probādus, cui tuum transfundere animum poſſis.

4. Benignitas erga egenos & miſeros.

Chriſtus autem ſicut cōmittenda ſecreta paucis iiſque lectiſſimis iudicauit, ita beneficia cōferenda in multos imò quoſcunq; ea optare animaduertit, exiſtimauit. Ecce enim cæcus iſque ſordidus & mendicus clamans non exauditur modo, ſed etiam expectatur, atque immenſus ille comitatus cōſiſtere cogitur, Chriſto ſtante,

&

& cæptum iter ſiſtente, vſq; dum cæcus accedat. *Stans autem Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe.* Mirabile dictu eſt, & iucundum admodum cogitatu, qualis ea extiterit ſaluatoris in homines inopes exiguoſque benignitas. Matthæum diuitem telonio inſidentem vt vocet, non ſtat, ſed præteriens vocat: cæcũ Bartolomæum vt ſanet, ſtat, & dum veniat cæcus, expectat. Illuſtre plane documentum Regibus, præfectis, iudicibus, cæteris qui dominantur & præſunt: quo pauperum preces audiant, ad miſerorum poſtulata ſe præbeant benignos: faſtu omni depoſito in plano conſiſtant: inuitent & ad ſe alliciant afflictos: egentibus ſubueniant: nec maiora negotia prætexãt iſtorum cauſis audiendis, nec imperia obſtent, quæ ſubleuandis imbecillibus maximè amplificãtur. Humanitatem principi erga ſubditos, inopes præſertim atque deiectos, maximè Dei more præbendam, hoc Chriſti factum egregiè declarat, id ſcilicet Deo digniſſimum eſt. Præclarè certè Plutarchus ſcripſit ad hunc modum: *Verè quis dixerit Principes miniſtros eſſe Dei ad curam ac ſalutem hominum, vt is bona quæ Deus illis largitur partim diſtribuant, partim ſeruent*, & mox: *Itaque iuſtitia quidem legis eſt finis, lex autem principis opus, princeps vero Dei ſimulacrum adminiſtrantis vniuerſa, nihil egens Phidia ſtatuario neq; Policleto, neque Mirone: ſed ipſe ſeipſum per virtutem ſimilem Deo reddit, ac fabricatur ſtatuam omnium viſu incũdiſſimam ac magnificentiſſimam.* Præclarè, vt dixi, hæc à Plutarcho dicta, & Chriſtianæ doctrinæ conſentanea. Quam ob rem in Principes fertur illa grauis ac iuſta Dei querela, *Pupillo non*

Matth. 9.

Plutar. in libello, Requiri in Principe doctrinam.

Eſai. 1.
Hierem. 5.

non iudicant, & cauſa vidua non ingreditur ad illos. Ita quidem apud Eſaiam; neq; apud Hieremiam ſecus: *cauſam viduæ nõ iudicauerunt, cauſam pupilli non direxerunt: & iudiciũ pauperum non iudicauerunt. Nunquid ſuper his nõ viſitabo, dicit Dominus? aut ſuper gẽtem huiuſcemodi non vlciſcetur anima mea?* Grauiter Deum prouocat duities principũ, in pauperes: iniurijs autẽ etiã immeritos afficere, & calũniari miſeros, vt creſcat res, furorem etiã accendit. Decet primarios viros, decet maximè principes, humanos ſe prębere inopibus & infirmis, liberales, æquos, benignos. Nulla eſt & laus ea laude pręclarior, neque habent quicquam præſtantius imperia, quã vt liceat miſeris benigne facere.

5. Agnoſcẽda cæcitas noſtra, & lux cęleſtis expetẽda.

Quid tibi vis faciam? Domine vt videam. Nihil opus erat interrogare in re manifeſta ei, præſertim qui etiam abdita & occulta cognoſcit. Sed amat Deus confeſſionem noſtram, vt inopes nos & infirmos eſſe nouerimus: neque miſericordiam impertit ei, qui ſuam minimè agnoſcit miſeriã. Nam qui ægrotat, & valere ſe exiſtimat, fruſtra ei medicamentum adhibeas. Commode Ambroſius: *Interrogauit cæcũ, vt crederemus niſi confitentem non poſſe ſaluari.* Rectè etiã S. Papa Gregorius: *Ad hoc autem requirit quid velit, vt cor ad orationem excitet. Peti enim hoc vult, quod & nos petere & ſe concedere pranoſcit. Importune namque ad orationem nos admonet, & tamen dicit, ſcit namque Pater veſter cæleſtis quid opus ſit vobis antequam petatis eum.* Ergo & miſeriam noſtram agnoſcamus neceſſe eſt, & diuinum beneficium expetamus. Nulla eſt enim grauior & deſperatior cæcitas, quã cum videre ſibi homines egregiè videntur, in quibus errant.

Ambroſius in expoſ. Euangelij.

Greg. hom. 2. in Euãg.

Ho-

Horũ de grege plurimos reperias, qui cõſilia ſapientum minime requirunt, cũ ea tractent, quæ neq; vſu didicerunt, neq; ratione & iudicio aſſecuti ſunt: quorum ſuperbia & contumacia Reſpublica extrema plerunq; dãna accipit. In quẽdam ſane Epiſcopum admodum ſibi placẽtem, alioqui ineptum & inſipientẽ ita diuinus ſermo loquitur: *Dicis, Quod diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Tanto quippe miſerior quiſq; eſt, quanto ſe minus eſſe miſerum putat: & eo magis cæcus, quo acutior ſibi eſſe videtur. Sic inanem Phariſæorũ iactantiã, qui ſibi ſapientes & acuti videbantur, Chriſt⁹ fregit & retudit, cum cæcũ natũ curaſſet: *In iudicium*, inquit, *ego Veni in mundum, Vt qui non Vident Videant, & qui Vident cæci fiant. Et audierunt quidã ex Phariſæis qui cũ ipſo erant, & dixerunt ei. Nũquid & nos cæci ſumus? Quibus ille reſpondit, ſi cæci eſſetis, non haberetis peccatum: nũc Vero dicitis, qui Videmus, Peccatum Veſtrum manet.* Verè peccatores ij veniam nõ aſſequuntur, qui peccata ſua vel celant vel quod eſt deterius, defendunt. *Dic tu*, inquit, *peccata tua prior, Vt iuſtificeris.* & alio loco: *Qui abſcõdit ſcelera ſua, non dirigetur.* Quod ſi noſtram cæcitatem agnouerimus, & quibus bonis fruendis priuati ſimus, perdoluerimus, viſus recuperandi ſpes maxima offertur. Neq; enim alias facere expenſas iubemur diuino medico, quam toto animo velle ab ipſo curari. *Quid Vis*, inquit, *Vt faciam tibi?* Non quærit quid des: non ſciſcitatur quid habeas: nulla de pretio interrogatio: voluntatem ſolam exigit, ſed eam verã atq; integram. *Quid Vis Vt faciam tibi?* Tuum eſt velle, meũ eſt facere, quic-

Apoc. 3.

Ioan. 9.

Eſai. 42. iuxta 70.

Prouer. 28.

quicquid tu velle potes boni, ego amplius facere poſſum, *Domine vt videam.* Nihil breuius, nihil vberius. Viſio eſt tota merces. Cum Euchariſtiã adoras & ſuſcipis, dic profecto, Domine vt videam. Quid illic theſauri lateat ſi videas, beatus eſſes: amplius nihil requireres. Cum cœlum ſuſpicis & pulchram ſolis aſtrorumque ſpeciem ſpectas, intellige velum tibi obtendi gloriæ cæleſtis, interna ſi appareant, tunc verè videre tibi cælum videberis, dic igitur, Domine vt videam. Si diuina myſteria propoſita cernis, nec eorum maieſtatem, & amplitudinẽ cognoſcere vales, obſecra conditorem tuum, Domine, vt videam. O nos felices & fortunatos, ſi quæ ante oculos iacent, myſteria Chriſtiana, penitus intueri liceret. Paulus quidem Apoſtolus plenus ſapientia & pietate ita ad Epheſios ſcribit. *Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis: vt Deus, Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater, gloria, det vobis ſpiritum ſapientia & reuelationis in agnitione eius, illuminet oculos cordis veſtri, vt ſciatis qua ſit ſpes vocationis eius, & qua diuitia gloria hareditatis eius in ſanctis.* Et nos igitur illuminatos oculos petamus à Chriſto, vt opes gloriæ illius immenſas diuino beneficio affecti, ac ſempiterna illa luce perfuſi, intueri capereque poſſimus. Quam ampla illa promiſſio, *Et oſtendam illi ſalutare meũ.* Auguſtinus quidem eum locum ſic tractat: *Hoc dixit, oſtendam illi ipſum Chriſtum. Quare? Non eſt viſus in terra? quid magnum habet nobis oſtendere? ſed non eſt viſus tali viſu, quaſi videbimus, quãdo videbimus eum à facie ad faciem, quod dicit Apoſtolus, quod nobis promiſit Deus in magno pramio omnium laborum noſtrorum. Quidquid labo-*

Epheſ. 1.

Auguſt. in Pſalm. 90. Concio. 2. in fine.

laboras ad hoc laboras vt videas. Neſcio quid magnum eſt quod viſuri ſumus, quando tota merces noſtra viſio eſt, & ipſum magnum viſum, hoc eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Recte igitur cæcus illuminatus mente, petit & orat. Domine vt videam. Nihil aliud petendum, nihil deſiderãdum, niſi vt Deum videamus. Nam eodem Auguſtino autore. *Illa viſio Dei tanta pulchritudinis viſio eſt, & tanto amore digniſſima, vt ſine hac quibuslibet alijs bonis præditum atq; abundãtem nõ dubitet Plotinus infeliciſſimum dicere.* Quæ cum ita ſint demus operam fratres, vt cæcum Euangelicum imitati, clamemus dum Chriſtus audit, curramus ad illum dum vocat, atque vt videamus Chriſti os, ac ſumma felicitate perfruamur, dum quod volumus, præſtat, votis omnibus ardenter expetamus.

Auguſt. lib. 10. de Ciuitat. c. 16.

(·.·)

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVI IN HOC OPERE, VEL TRActantur, vel aliqua ex parte explicantur.

EX GENESI.

Cap. 1. VIDIT *Deus quod eſſet bonum. Pagina* 54.
In principio creauit Deus cælum, & terram. 333.

2 *Vidit ergo Deus cũcta quæ fecerat, & erãt valde bona.* 54.

Ibid. *Hoc nũc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* 220.

Ibid. *Vt videret quod vocaret ea.* 328.

Ibid. *Quam ob rem relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna,* 447 & 451.

Eri-

Digitized by Google

3. *Eritis ſicut Dij ſcientes bonũ, & malum pag.* 129.

Ibid. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. pag. 450 & 660.

4 *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra, omnis igitur qui inuenerit me occidet me.* 480.

5 *Iſte conſolabitur nos ab operibus manuum noſtrarum in terra cui maledixit Dominus.* 225.

6 *Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt.* 197.

12 *In te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ.* 319.

15 *Domine Deus quid dabis mihi? noli timere Abraham ego ſum merces tua magnanimis.* 613.

17 *Hoc eſt pactum meum quod obſeruabitis inter me, & vos, & ſemen tuum poſt te: circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & circuncidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me, & vos, infans octo dierum circuncidetur in vobis, maſculus cuius præputij caro circunciſa nõ fuerit delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactũ meum irritũ fecit.* 317 319 & 324.

35 *Cũ parturiret Rachel ob difficultatẽ partus periclitari cœpit. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij ſui, Benoni, id eſt, filius doloris mei. Pater vero appellauit eum, Beniamin, id eſt, filius dextræ.* 315.

48 *En ego morior, & erit Dominus vobiſcũ reducetq; vos ad terram patrum veſtrorum, do tibi partem vnam extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* 247.

49 *Salutare tuum expectabo.* 178.

Ex Exodo.

Cap.3. *Non videbit me homo, & viuet.* 200.

4 *Obſecro Domine, mitte quem miſſurus tu es.* 179.

Ibid. *Sponſus ſanguinum mihi tu es.* 313.

12 *Menſis iſte vocabitur principiũ menſium: primus erit in menſibus anni.* pag. 304.

Ibid. *Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi de bobus quoque, & ouibus ſimiliter facies, ſeptem diebus ſit cum matre ſua, octaua die reddes illum mihi.* 313.

Ex Leuitico.

Ca.13. *Quicunque maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitriũ ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſoluta, caput nudum, os veſte contectum contaminatum*

tum, ac ſordidum ſe clamabit omni tẽpore quo leproſus eſt, & immundus ſolus habitabit extra caſtra. 477.

19 *Ne declinetis ad Magos.* 357.

20 *Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam, pag.* 357.

22 *Septem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ, octauo autem, & deinceps offerri poterunt Domino.* 313.

26 *Pauete ſanctuarium Domini.* 293.

Ex Numeris.

Cap.11. Prohibe illos Domine mi Moyſes quid æmularis ꝓ me? quis tribuet vt omnis populus prophetet & det eis Dominus ſpiritum ſuum? pag. 104.

12 *Si fuerit inter vos Propheta Domini in viſione apparebo ei, vel per ſomnum loquar ad illum.* 272.

16 *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, neque inuoluamini peccatis eorum.* 482.

24 *Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus eſt oculus, dixit auditor ſermonum Dei qui nouit doctrinam altiſſimi, & viſiones omnipotentis videt, qui cadẽs apertos habet oculos: videbo eum, ſed non modo, intuebor illum*

ſed non prope, orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Moab, vaſtabitq́ omnes filios Seth, &c. infra dicit. Heu quis victurus eſt quando iſta faciet Deus? Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntq́ Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt. 369.

Ex Deuteronomio.

Cap.13. Si ſurrexerit in medio tui Prophetes, aut qui ſomnum vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi eamus, & ſequamur Deos alienos, non audies verba Prophetæ illius, &c. pag. 275.

15 Nõ inueniatur in te q obſeruet ſomnia. 271.

ibid. Quod ſi tacita cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum quod Domini Propheta ille prædixit, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus. 274.

32 Expandit alas ſuas, & portauit eos. 244.

33 Qui appropinquant pedibus eius, ſuſcipient de doctrina eius. 108.

ibid. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ, Neſcio vos, & fratribus ſuis, ignoro illos & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt,

uerunt, iudicia tua, ô Iacob, & legem tuam, ô Iſrael ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum in altari tuo, benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum eius ſuſcipe. 263 & 417.

Ex libro Iudicum.

Cap.7. Gladius Dei, & Gedeonis.pa. 211 & 212.

8 *Cum reuerſus fuero victor in pace conteram carnes veſtras cum ſpinis tribuliſq́ deſerti, & deſtruam turrim hanc.* 169.

Ex 1. Regum.

Cap.2. Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata eſt. pagina 574.

16 *Nec iuxta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea que patent, Dominus aut intuetur cor.* 126.

22 *Mane mecum, mecumq́ ſeruaberis.* 288.

25 *Tunc ait Dauid pueris ſuis, accingatur vnuſque gladio ſuo, & accincti ſunt ſinguli gladijs ſuis, accinctuſq́ eſt Dauid enſe ſuo.* 87.

Ibid. Et ait Dauid, verè fruſtra ſeruaui omnia quæ huius erant in deſerto, & non perijt quicquam de cunctis quæ ad ipſum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono. eadem.

ibid. Diluculo cum digeſſiſſet vinum Nabal indicauit ei vxor ſua verba hæc & emortuum eſt cor eius intrinſecus. 89.

Ex 2. Regum.

Cap. 3. Ego autem ſum delicatus, & *vnctus rex. pag.* 539.

17 Expãdit velamen ſup os putei quaſi ſiccans ptiſanas, & ſic latuit res. 246.

23 O ſi quis daret mihi potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethleẽ iuxta portũ. 194.

ibid. Dauid ſedes in Cathedra ipſe eſt quaſi vermiculus ligni tenerrimus, & interfecit octingentos impetu vno. 547.

Ex 3. Regum.

Cap. 10. Magnificatus eſt ergo Rex Salomon ſuper omnes reges terræ diuitijs, & ſapientia, & vniuerſa terra deſiderabat vultũ Salomonis, vt audiret ſapientiã eius quam dederat Deus in corde eius. pagina 181.

11 Copulatus mulieribus Salomon ardentiſſimo amore. 190.

18 Nubecula parua aſcendit de mare quaſi veſtigium hominis, ſonus magnæ pluuiæ eſt. 550.

Ex 2. Paralippom.

Cap. 30. Perrexerunt curſores cum epiſtolis ex regis imperio prædicantes filij Iſrael, reuertimini ad Dominum Deum: pius enim

enim & clemens eſt Dominus Deus veſter, &c. Igitur curſores pergebant de ciuitate in ciuitatem illis ſubſanãtibus, & irridentibus eos, attamen quidã viri acquieſcentes conſilio venerunt in Hieruſalem. 240.

Ex 1. Eſdræ.

Cap. 1. *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli.pag.* 205.

Ex libro Tobiæ

Cap. 5. *Quale gaudium erit mihi qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli nõ video.pag.* 675.

9 *Et cum dixiſſent, Amen, acceſſerunt ad conuium, & cum timore Dei nuptiarum conuiuium exercebãt.* 463.

12 *Bona eſt eleemoſina magis quam theſauros auri recondere.* 407.

Ex libro Iob.

*Cap.*4. *Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nũtum eius. pag.* 82.

ibid. *Et in angelis ſuis reperit prauitatem.* 82.

5 *Per diem incurrent tenebras, & in meridie palpabunt quaſi in nocte.* 122.

ibid. *Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorũ, & conſiliũ prauorũ diſſipat, & abominatio eſt Domino omnis illuſor & cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* 173.

ibid. *Stultum interficit iracundia, paruulum occidit inuidia.* 619.

7 *Quare me poſuiſti cõtrarium tibi? & factus ſum mihimetipſi grauis.* 335.

ibid. *Sicut præſtolatur mercenarius finem operis ſui, ſic ego menſes vacuos enumeraui mihi.* 612 & 615.

9 *Verebar omnia opera mea ſciens quod nõ parcas delinquenti.* 86.

ibid. *Si venerit ad me non videbo eum, & ſi abierit non cognoſcam.* 438.

12 *Qui immutat cor principum populi terræ, decipit eos vt fruſtra incedant per inuium, palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare faciet eos quaſi ebrios.* 123.

13 *Oſtẽde mihi quãtas habeo iniquitates.* 82.

14 *Nemo mundus a ſorde neque infans vnius diei ſuper terram.* 314.

ibid. *Quis mihi hoc tribuat vt in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertrãſeat furor tuus.* 78.

15 *Ecce cœli nõ ſunt mũdi in cõſpectu eius* 82.

19 *Scio enim quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circũdabor pelle mea, &c. repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* 53.

ibid. *Fugite à facie gladij, quia vltor iniquitatis gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.* pag. 70.

Et

26 *Et cœli inuoluti ſunt, & plicati corā eo ſicut liber.* 83.

28 *Abſcondita eſt ſcientia ab oculis omnium viuentium, volucres quoq; cœli latet. pag.* 344 & 652.

30 *Frater fui Draconum, & ſocius ſtruthionum.* 528.

31 *Semper quaſi tumentes fluctus timui Deū, & pondus eius ferre non potui.* 67.

36 *In manibus ſuis abſcondit lucem, & præcipit ei vt rurſus oriatur.* 491.

42 *Ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* 69.

Ex Pſalterio.

Pſal.2. Exultate ei cum tremore. 48.

2 *Dabo tibi gentes hæreditatē tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* 206.

8 *Domine Dominus noſter quā admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra, &c. Quid eſt homo, quod memor es eius? aut filius hominis quoniā viſitas eum? minuiſti eum paulo minus ab Angelis. pag.* 185.

ibid. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti. 374.

9 *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens. pag.* 49 & 54.

ibid. In laqueo iſto quem abſconderunt comprehen-

prehenſus eſt pes eorũ, cognoſcetur dominus iudicia faciens, comprehenduntur impij in vijs ſuis. 281.

13 *Qui deuorant plebem meam ſicut eſcam carnium.* 507.

16 *Sub vmbra alarum tuarum protege me.* pagina 244.

17 *Aſcendit ſuper pennas ventorum, & poſuit tenebras latibulum ſuum.* 198.

18 *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* pag. 374.

18 *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* 546. & 559.

18 *Exultauit vt gigas ad currendum viam.* pag. 167 & 217.

20 *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* 237.

21 *Adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium.* 206.

24 *Suſtine ſuſtentationes Dei.* 472.

29 *Et te ſuſtinui tota die.* 472.

33 *Accedite ad eum: & illuminamini.* 108 & 201.

48 *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis & ſimilis factus eſt illis.* 346.

50 *Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti*

ſtaſti mihi. 238.

50 *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* 501.

52 *Dominus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placuerunt.* 115.

54 *Contriſtatus ſum in exercitatione mea, & conturbatus à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* 530.

59 *Dediſti timentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus.* 59.

68 *Extraneus factus fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.* 217.

68 *Veni in altitudinem maris & tempeſtas demerſit me.* 512 & 523.

71 *Iudicabit pauperes populi, & filios pauperum ſaluos faciet.* 113.

71 *Dominabitur a mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* 206.

71 *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundātia pacis.* 208.

71 *Et erit firmamentum in terra in ſummis montium: ſuperextolletur ſuper Libanum fructus eius.* 235 & 632.

71 *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.* 357.

75 *Factus eſt in pace locus eius.* 208.

76 *Semita tua in aquis multis, & veſtigia tua non*

non cognoſcentur. 438.

77 Ædificauit ſibi ſicut vnicornium ſanctificium in terra. 413.

ibid. Filij Ephraim intendentes arcum conuerſi ſunt in die belli. 656.

80 In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te, exaudiui te in abſcondito tempeſtatis. 520.

87 Super me tranſierũt ira tua, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. 512.

88 Tuũ brachiũ cũ potẽtia, firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. 316.

ibid. Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent, reges Arabum dona adducent. 354.

90 Et oſtendam illi ſalutare meum. 704.

97 Flumina plaudent manu ſimul montes exultabunt. 48.

ibid. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri. 227.

ibid. Viderũt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri, iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & pſallite, pſallite Domino, &c. 179.

100 Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine. 47.

ibid. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ. 539.

102 Potẽs virtute ad faciendũ verbũ eius. 63.

ibid. Vanes

ibid. *Valles abundant frumento.* 172.

103 *Domine Deus meus magnificatus es vehementer extendens cælum ſicut pellē, qui tegis aquis ſuperiora eius.* 185.

ibid. *Et panis cor hominis confirmat.* 632.

104 *Humiliauerunt in compedibus animam eius, donec veniret verbū eius, eloquiū Domini inflammauit eum, miſſit rex & ſoluit eum.* 94.

105 *Quis loquetur potentias Domini auditas faciet laudes eius.* 184.

ibid. *Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & factus eſt illis in ſcandalum.* 564.

109 *Tecum principium in die virtutis tua, in ſplendoribus ſanctorum, ex vtero ante luciferum genui te.* 231 & 232.

112 *Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo, & in terra.* 172.

118 *Factus ſicut vter in pruina.* 658.

ibid. *Vidi præuaricantes, & tabeſcebam.* 539.

ibid. *Lucerna pedibus meis verbū meum.* 200.

ibid. *Confige timore tuo carnes meas, a iudicijs enim tuis timui.* 68.

131 *Ecce audiuimus eam in Ephrata* 194.

ibid. *Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Chriſto meo.* 124.

142 *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domi-*

Domine, quia non iuſtificabitur in cõ-ſpectu tuo omnis viuens. 78 & 81.

144 *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* 491.

145 *Exultationes Dei in gutture eorũ, & gladij ancipites in manibus eorum, &c. vſque ad verba. vt faciat in eis iudicium conſcriptum.* 55.

Ex libro Prouerb.

Ca.1. *Sapientiam foris prædicat, & in plateis dat vocem ſuam, in capite turbarum clamitat vſquequo paruuli diligetis infantiam, &c. conuertimini ad correctionem meam. pag.* 602.

5 *Extrema eius amara tanquã abſinthium. pag.* 664.

7 *Fercula & vaſa.* 416.

8 *Quando præparabat cælos aderam, quando certa lege & gyro valabat abyſſos, quãdo æthera firmabat ſurſum, &c. deliciæ meæ eſſe, &c.* 187.

10 *Egeſtatem operata eſt manus remiſſa.* 609.

11 *Simplicitas iuſtorũ diriget eos, & ſupplantatio peruerſorum vaſtabit illos.* 282.

12 *Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus.* 609.

14 *Extrema gaudij luctus occupat.* 96.

16 *Spirituum ponderator eſt Dominus.* 126.

21 *Vir obediens loquetur victorias.* 213.

21 *Sicut diuiſiones aquarum, ſic cor regis in manu Domini.* 393.
22 *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea.* 423.
23 *Ingreditur blande, & ad finem mordebit, vt coluber, & vt regulus venena diffundet.* 664.
28 *Qui abſcõdit ſcelera ſua nõ dirigetur.* 703.
30 *Quod nomen Dei, aut quod nomen filij eius ſi noſti?* 328.
30 *Oculum, qui ſubſanat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & commedant eũ filij aquilæ.* 433.
31 *Laudent eam in portis opera eius.* 112.
ibid. *Conſiderauit ſemitas domus ſuæ, panem otioſa non comedit, omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.* 461.
32 *Cur quæris nomen meum?* 328.

Ex Canticis.

Cap.2. Sicut malus inter ligna ſiluarum, ſic dilectus meus inter filios hominũ.pag. 109.
ibid. *Sub vmbra illius, quem deſiderabam ſedi.* 245.
3 N*um quẽ diligit anima mea vidiſtis, quæſiui, quem diligit anima mea, quæſiui illum & non inueni, ſurgam & circuibo ciuitatem.* 419.
ibid. *Inueni quem diligit anima mea, tenui eũ*

 nec

nec dimittam. 419. 421 & 438.
4 Vadam ad montem Myrrhæ, & ad collem thuris. 408.
5 Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis talis eſt dilectus meus. Et ipſe eſt amicus meus filiæ Hieruſalem. pagina 202.
8 Si dederit homo vniuerſam ſubſtantiam pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. pag. 255.
ibid. Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum. pag. 297.
ibid. Fuge dilecte mi, aſſimilare capræ, hinuloq; ceruorum. 279 & 420.

Ex Eccleſiaſte.

Cap. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas dixit Eccleſiaſtes pag. 505 & 605.
2 Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi quid fruſtra deciperis? 96.
ibid. Dixi ego in corde meo vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis, & vidi quod hoc quoque eſſet vanitas, &c. pagina 466.
5 Vbi multa ſomnia ibi plurimæ ſunt vanitates. 271.
ibid. Multas curas ſequuntur ſomnia. 272.
7 Inueni amariorem morte mulierem. pagina 505 & 663.

Ver-

9 *Verba ſapientium audiuntur in ſilentio. pag.* 159.
10 *Adoleſcentia, & voluptas vana ſunt. pagina* 96.
12 *Finem loquendi omnes pariter audiamus, Deum time, & mandata eius obſerua hoc eſt enim omnis homo. Et cũcta quæ fiunt adducet Deus in iudicium, &c. pap.* 2 & 3.
ibid. *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas non mihi placent, antequam tenebreſcat Sol, & luna, etc. pagina* 76 & 77.

Ex libro Sapientiæ.

Cap. 1. *Sentite de Deo in bonitate, & ſimplicitate cordis, quærite illum quia inuenitur ab ijs qui non tentant eum, apparet autem ijs qui fidem habent in illum. pag.* 173.
2 *Inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis præcepta legis, grauis nobis ad videndum, quoniã diſſimilis alijs vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius.* 120.
ibid. *Sit ergo lex iniuſtitiæ fortitudo noſtra, quod non infirmum eſt inutile inuenitur.* 507
4 *Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timi-*

timidi, & traducẽt ex aduerſo iniquitates ipſorum. 54.

5 *Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerũt.* 55.

ibid. *Armabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* 60.

ibid. *Accipiet armaturã zelus illius induet pro thorace iuſtitiam, &c.* 61.

ibid. *Excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrãt duriter cõtra illos, ſtabit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo vento diuidet illos.* 65 & 66.

6 *Praeoccupat eos, qui ſe concupiſcunt, quoniam dignos ſeipſa circuit quaerens.* pag. 438.

7 *Sum quidem & ego mortalis homo, ſimilis omnibus ex genere terreno.* 233.

ibid. *Cum ſit vna omnia poteſt, & in ſe permanens omnia innouat & per nationes in animas ſanctas ſe trãsfert, amicos Dei, & Prophetas conſtituit.* 380.

8 *Et vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens niſi Deus det & hoc ipſum erat ſapientiae ſcire, cuius eſſet hoc donum.* 453.

13 *Vani ſunt omnes homines in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, neque operibus attendentes agnouerunt quis eſſet artifex, ſed*

ſed ignem aut ſpiritum, aut ſignũ ſtellarũ, aut ſolem, aut lunam rectores orbis terrarum deos putauerunt. 376.
14 *Dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam, oſtendens, quoniam potens es ex omnibus ſanare etiã ſi ſine rate aliquis adeat mare.* 508.
ibid. *Benedictum eſt enim lignum, per quod fit iuſtitia.* 509 & 512.
17 *Semper enim præſumit ſæua perturbata conſcientia.* 480.

Ex lib. Eccleſiaſtici.

Cap. 1. *Fons vitæ verbum Dei in excelſis.* 195.
2 *In igne probatur aurũ, & viri receptibiles probant in camino humiliationis.* 300.
3 *Cor enim durum habebit male in nouiſſimo.* 89.
7 *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternũ non peccabis.* 3.
ibid. *Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* 428.
8 *Poſſides amicum in tentatione poſſide illum.* pag. 91.
19 *Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius plena ſunt dolo.* 136.
24 *Ego ex ore altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* 177 & 232.
26 *Sicut iugum boum quod mouetur, ita & mulier nequam.* 458.

27 *Dilige proximum, & coniungere fide cum illo, quod ſi denudaueris abſconſa illius ne perſequaris poſt eum.* 698.

28 *Secundum virtutem hominis ſic iracūdia illius erit, & ſecundum ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam.* 282.

30 *Doce filium tuum, & operare in illo ne in turpitudinem illius offendas.* 428.

34 *Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad iuſſa mendacia.* 272.

44 *Enoch placuit Deo, & translatus eſt in cælum, vt det ſenibus pœnitentiam,* 34.

Ex Iſaia.

Cap. 1. *Principes tui ſocij furum.* 139.

ibid. *Tūc cōſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* 491.

2 *Iudicabit gentes & arguet populos multos & conflabunt gladios in vomeres, & & lanceas in falces, & non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur vltra ad prælium: domus Iacob venite & ambulemus in lumine Domini.* 207.

5 *Et viri Iuda germen eius delectabile.* 581.

6 *Excœcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videāt oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos.* 643.

Et

8 *Et erit vobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus, Iſrael in laqueum, & in ruinam habitãtibus Hieruſalem.* 295.

ibid. *Concepit prophetiſſa, & peperit filium, & dixit Dominus ad me voca nomen eius accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari, quia antequam ſciat puer vocare patrem & matrẽ ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram rege aſſyriorum.* 406.

9 *Sceptrũ exactoris eius ſuperaſti ſicut in die Madian.* 211.

ibid. *Princeps pacis multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.* 208.

ibid. *Circuncidimini Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum.* 327.

ibid. *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam.* 621.

11 *Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli qui ablactus fuerit manum ſuam mittet.* 202.

ibid. *Non ſecundũ viſionẽ oculorum iudicabit, neque ſecundũ auditũ auris audiet, ſed iudicabit in iuſtitia.* 126.

ibid. *Qui ſtat in ſignum populorum ipſum gẽtes deprecabuntur.* 298.

12 *Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.* 196.
ibid. *Notas facite populis adinuentiones Dei.* pag. 184.
13 *Dominus exercituũ præcipit militiæ belli venientibus de terra procul, & leuate ſignum, exaltate vocem, leuate manum, ingrediantur portas duces.* pag. 61.
ibid. *Quoniam ſtella cœli, & ſplendor eorũ non expandent lumen ſuum.* 64.
ibid. *Vlulate quia prope eſt dies Domini, & ſicut vaſtitas à Domino veniet, &c.* 71.
ibid. *Facies combuſta vultus eorum.* 71.
14 *Paſcentur promogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requieſcent.* 113.
ibid. *Prope eſt vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur, miſerebitur Dominus Iacob, & Iſrael ſaluabitur.* pagina 210.
ibid. *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo.* 128 & 129.
ibid. *Fundauit Dominus Sion, & in ipſo ſperabunt pauperes populi.* 111.
19 *Et mittet eis ſaluatorem qui liberet eos.* pag. 226 & 335.
ibid.

Ibid. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuē & ingredietur Ægyptum & commouebuntur ſimulacra Ægypti a facie eius.* 277.

24 *Et congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum.* 544.

25 *Et præcipitabit Dominus in monte iſto faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes præcipitabit mortem in ſempiternum.* 39.

28 *Vt faciat opus ſuum peregrinum eſt opus eius ab eo.* 211.

Ibid. *Reficite laſſum, hæc eſt enim requies mea, & hoc meum refrigerium.* 174.

29 *Ego ſterilis & non pariens, & iſtos quis genuit mihi? ego captiua & tranſmigrata, & iſtos quis enutriuit?* 473.

32 *Et erit deſertum in Carmel, & Carmel in ſaltum reputabitur.* 577.

33 *Regem in decore ſuo videbunt.* 693.

35 *Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus & aperta erit lingua mutorum.* 113.

Ibid. *Lætabitur deſerta & inuia & gloria Libani data eſt ei decor Carmeli & Saron ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.* 160.

40 *Ego vox clamantis in deſerto.* ibid.

Ibid. *Omnis caro fœnum.* 192. & 468.

Ibid. *Videbit omnis caro ſalutare Dei.* 345.
Ibid. *In brachio ſuo congregabit agnos, fœtas ipſe portabit.* 445.
41 *Quis ſuſcitabit ab Oriente iuſtũ? vocauit eum vt ſequeretur ſe.* 366.
42 *Et dedi te in fœdus populi in lucem gentiũ, vt aperires oculos cæcorũ & deduceres de confuſione vinctum.* 687.
43 *Ego ſum, ego ipſe ſum qui deleo iniquitates tuas propter me.* 333.
44 *Venient ad te qui detrahebant tibi, lingent puluerem pedum tuorum.* 691.
45 *Vere n. es tu Deus abſcõditus.* 145 & 361.
46 *Audite me qui portamini a meo vtero qui geſtamini á mea vulua vſque ad ſenectam, ego ipſe, & vſq; ad canos ego portabo, &c.* 106.
Ibid. *Tu enim Pater noſter & Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos.* 109.
52 *Et nunc quid mihi eſt hic dicit Dominus quoniã ablatus eſt populus meus gratis, dominatores eius inique agũt, & iugiter tota die nomen meũ blaſphematur, & qa ego ipſe qui loquebar ecce adſũ.* 153.
ibid. *Conſurge, conſurge, & induere fortitudinẽ brachium Domini.* 316.
ibid. *Propter hoc ſciet populus meus nomen meũ in illa die, quia ego ipſe qui loquebar ecce adſum.* 330.

ibid. *Rece-*

ibid. Recedite, recedite, exite inde, pollutam nolite tangere. 666.

53 Domine quis credit auditui noſtro, & brachiũ Domini cui reuelatum eſt. 293. & 643.

ibid. Pro eo ꝙ laborauit anima eius videbit & ſaturabitur in ſcientia ſua, iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. 326.

ibid. Oẽs enim ſicut oues errauim⁹, & poſuit Dominus iniquitates omniũ noſtrũ ſuper eũ, oblatus eſt quia ipſe voluit. 442.

ibid. Et nos putauimus eũ quaſi leproſũ & percuſſum a Deo & humiliatum. 502.

55 Ducem ac præceptorem dedi eum. 422.

57 Pacem ei qui longe, & pacem ei qui prope dicit Dominus. 363.

ibid. Impij autẽ quaſi mare feruens quod quieſcere nõ poteſt & redundant fluctus eius in conculcationem, & in lutum. 507.

59 Neq; operiẽtur operibus ſuis opera eorum, opera inutilia non erunt apta in veſtimentum. 478.

ibid. Confidunt in nihili, loquuntur vanitates, cõceperunt laborẽ, & pepererunt iniquitatẽ, oua aſpidũ ruperunt, & telas aranearũ texuerunt, qui comederit ex ouis morietur, & ꝙ confotum eſt erumpet in regulum, telæ eorum non erunt in veſtimentum. 605.

61 *Vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam & clauſis apertionem vt prædicarem annum placabilem Domino, & diem vltionis Deo noſtro.* 309.

62 *Ecce ſaluator & merces eius cum eo.* 613.

63 *Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes à facie tua, montes defluerent, ſicut exuſtio ignis tabeſcerent, aquæ arderent igne.* 179 & 484.

64 *Facti ſumus vt immundus omnes nos & ſicut pãnus menſtruatæ omnes iuſtitiæ noſtræ.* 490.

66 *Et ponam in eis ſignum & mittam ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes.* 298.

ibid. *Lætamini cum Hieruſalem omnes qui diligitis eam, gaudete cum ea gaudio vniuerſi qui lugetis ſuper eam, vt ſugatis & repleamini ab vbere cõſolationis eius.* 676.

Ex Hieremia.

Ca. 1. *Miſi te vt euellas, & plantes, vt diſſipes, & ædifices. pag.* 586.

2 *Si laueris te nitro & multiplicaueris tibi herbam borith maculata es in iniquitate tua coram me dicit Dominus. pag.* 477.

ibid. *Ego te plantaui vineam electam omne ſemen verum quomodo conuerſa es in vineam*

vineam alienam? 535

3 Reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. 600.

ibid. Frons meretricis facta eſt tibi & noluiſti erubeſcere. ibid.

4 Nouate vobis nouale & nolite ſerere ſuper ſpinas. 662.

ibid. Si conuerteris Iſrael, ad me conuertere, ſi abſtuleris offendicula tua à facie mea non commoueberis. ibid.

10 Corripe me Domine, veruntamen non in furore, ne ad nihilum redigas me. 82.

11 Et ego quaſi agnus mãſuetus qui portatur ad victimam. 441.

14 Expectatio Iſrael ſaluator eius in tempore tribulationis, quare vt colonus futurus es in terra? & vt viator declinans ad manendum, & vt vir vagus & fortis qui non poteſt ſaluare. 217.

15 Si enim ſeparaueris pretioſum á vili quaſi os meum erit. 417.

17 Et diem hominis non deſideraui. 492.

20 Et factus eſt in corde meo quaſi ignis exaſtuans clauſuſq; in oſſibus meis, & defeci ferre non ſuſtinens. 552.

31 Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia eſt merces operi tuo, ait Dominus & reuertentur de terra inimici, & eſt ſpes nouiſſimis tuis, ait Dominus, & reuertentur filij ad terminos ſuos.

ſuos. 288.
ibid. Quia creauit Dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virum. 170.
32 Incomprehenſibilis cogitatu. 328 & 344.

Ex Threnis.

Ca.1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius inuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo, infirmata eſt virtus mea, dedit me Dominus in manu, de qua non potero ſurgere. pag. 242.
ibid. Videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus qã vindemiauit me Dominus ſicut locutus eſt in die furoris ſui, poſuit me deſolatam tota die mœrore confectam. 299.
ibid. Ego plorãs & oculus meus deducẽs aquas, quia longe factus eſt à me conſolatus conuertens animam meam factus eſt perditus filius meus, &c. 419.
3 Poſuit me ſibi quaſi ſignum ad ſagittam miſſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ. 296.
4 Denigrata eſt facies eorum ſuper carbones. pag. 477.

Ex Daniele.

Ca.2. Nonnè tres viros miſimus in ignem compeditos? ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei. pag. 95.
ibid. Et ecce beſtia quarta terribilis atque mirabilis,

rabilis, & fortis nimis dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans, &c. 205.

ibid. Lapis qui percuſſerat ſtatuam factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram. 547.

7 Et tradentur ſancti in manu eius vſque ad tempus, & tempora & dimidium temporis. 17. 28.

ibid. Beſtia quarta regnum quartum erit, quod maius erit omnibus regnis. 26.

ibid. Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandinum quos cornu illud loquebatur. 317.

ibid. Fluuius igneus, rapiduſq; à facie eius egrediebatur. 66.

ibid. Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, &c. 78.

8 Et dirigetur dolus in manu eius, & cor ſuum magnificabit, & in abundantia rerum omnium occidet plurimos, & contra principem principum cõſurget. pag. 21 & 39.

ibid. Rex impudens facie & intelligens propoſitiones. 31.

ibid. Et ſtupebant ad viſionem. 293.

9 In diebus regnorũ illorum ſuſcitabit Deus

cæli

Digitized by Google

cæli regnum quod in æternum nõ diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur; cõſumet autem, & comminuet omnia regna hæc & ipſum ſtabit in æternum. 205.

11 *Et facit iuxta voluntatem ſuam rex, & eleuabitur aduerſus omnem Deum, & Deum moazim in loco ſuo venerabitur.* 21. 29.

ibid. *Et ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius.* 21. 24.

ibid. *Poſt regnũ eorum cum creuerint iniquitates conſurget rex impudens.* 24. 25.

ibid. *Et dabit eis poteſtatem in multis, & multiplicabit gloriam, & terram diuidet gratuito.* 31.

ibid. *Figet tabernaculum ſuum à Padno inter maria ſuper montem inclytum, &c. Et in tempore illo cõſurget Michael princeps Magnus, & nemo auxiliabitur ei. &c.* 39.

12 *Veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cæperunt.* 6.

ibid. *Tu autẽ Daniel claude ſermones, & ſigna librum, vſq; ad tempus ſtatutum plurimi pertranſibunt & multiplex erit ſcientia.* 7.

ibid. *Cum eleuaſſet dexteram & ſiniſtram ſuã, &c. quia in tempus & tempora, & dimidium*

midium temporis. 17 & 29.
ibid. *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem dies mille ducenti nonaginta.* 17 & 31.

Ex Baruc.

Cap.3. *Adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. pag.* 180.
ibid. *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* 180 & 345.
ibid. *Fuerunt Gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt ſtatura magna ſcientes bellum, non hos elegit Dominus.* 446.

Ex Ezechiele.

Cap.1. *Facta eſt manus Domini ſuper me. ca.* 156.
3 *Et tu fili hominis ecce data ſunt ſuper te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum, quia domus exaſperans eſt.* 92.
ibid. *Fili hominis ſpeculatorẽ domui Iſrael dedi te, & audies ex me ſermonem, & annuntiabis eis.* 144.
ibid. *Amaricatus eſt venter meus.* 555.
4 *Finis venit ſuper quatuor plagas terræ, & ponam contra te omnes abominationes tuas, & parcet oculus meus ſuper te. pag.* 56.
9 *Signa thau ſuper frontes virorum dolentium & gementium.* 297.

13 *Quaſi vulpes in deſertis Prophetæ tui erãt Iſrael.* 534.

14 *Si fuerint tres viri iuſti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, viuo ego dicit Dominus, quia filium & filiam non liberabunt, ſed ipſi in iuſtitia ſua ſoli liberabuntur.* 528.

15 *Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorũ? quæ ſunt inter ligna ſiluarum, nũquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus aut fabricatur de ea paxillus, vt dependeat ab eo quodcunq; vas, ecce datum eſt igni in eſcam. pagina* 580.

16 *Ad omne caput viæ diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti.* 651.

28 *Dediſti cor tuum quaſi cor Dei.* 129.

32 *Operiam cum extinctus fueris, cælum, & nigreſcere faciam ſtellas, &c.* 64.

33 *Fili populi tui loquũtur de te iuxta muros, & in oſtijs domorum, & dicunt vnus ad alterum vir ad proximum ſuum loquentes venite, & audiamus quis ſit ſermo egrediens à Domino, & audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris ſui vertunt illos, & auaritiam ſuam ſequitur cor eorum, & eſt quaſi carmen muſicum, quod ſuaui dulciq; ſono canitur.* 650.

Ex

Ex Abddia.

Cap.1. Et aſcendent ſaluatores in montem Sion iudicare montem Eſau & erit Domino regnum. pag. 340.

Ex Oſea.

Cap.1. Et domui Iuda miſerebor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo. 226.

ibid. Et non ſaluabo eos in gladio & arcu, & in bello, & in equis, & in equitibus. ibid..

2 *Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducã ad ſolitudinem, & loquar ad cor eius. pag.* 157.

ibid. Auferat fornicationes ſuas à facie ſua, & adulteria ſua de medio uberũ ſuorũ, ne forte ſpoliem eam nudam, & ſtatuam eam ſecundum diem natiuitatis ſuæ. pagina 57.

ibid. Ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicaui, & aurum, quod fecerunt Baal. 105.

4 *Et erit ſicut populus ſic & ſacerdos: peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſubleuabunt animas eorum.* 140.

9 *Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei ſacrificia eorum quaſi panis lugentium omnes qui comedent eum, &c.* 155.

10 *Montes cadite ſuper nos, & colles cooperi-*

te nos. 49.

ibid. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale. pagina.* 662.

11 *In funiculis Adam traham eos, & in vinculis charitatis, & ero eis quaſi exaltãs iugum ſuper maxillas eorum, & declinaui ad eum vt veſceretur.* 192.

Ex Ioel.

Cap.2. *Qui venit dies Domini, qa ꝓpe eſt dies tenebrarũ, dies nubis & turbinis. pag.71.*

3 *A facie eius contremuit terra, moti ſunt cæli, ſol & luna obtẽnebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorẽ ſuum, & Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui, &c. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum.* 59 & 64.

ibid. *Conſurgant & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes in circuitu, mittite falces quia maturauit meſſis.* 544.

Ex Amos.

Cap.2. *Suſcitauit de filijs veſtris in Prophetas, & de iuuenibus veſtris Nazaræos, nũquid non ita eſt filij Iſrael? & propinabitis Nazaræis vinum & Prophetis mandabitis dicentes ne Prophetetis, ecce ego ſtridebo ſubter vos ſicut ſtridet plauſtrum*

ſtrum onuſtum fœno. 428.

4 Præparare in occurſum Dei tui Iſrael. pagina .167 & 216.

5 Væ deſiderantibus diem Domini ad quid eam vobis? dies Domini iſta tenebræ, & non lux, quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus. 72.78 & 79.

6 Væ qui opulenti eſtis in Sion optimates, capita populorum, &c. tranſite in Chalanne, & Emach, magnã & in Geth, & ad optima quæque regna horum, ſi latior terminus eorum termino veſtro eſt. 224 & 465.

ibid. Et nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph. 225.

ibid. Quaſi ſtantia putauerunt, & non quaſi fugientia. 224.

Ex Michæa.

Cap.1. Et tu Bethleem terra Iuda paruulus es in millibus Iuda: ex te egredietur mihi qui ſit dux populi mei, & egreſſus eius a diebus æternitatis. pag. 214 & 393.

6 Et nunc quid Dominus requiret à te, niſi facere iudicium, & miſericordiam & ſolicitum ambulare cum Deo tuo. pap. 350.

Ex Abacuch.

Cap.2. Mundi ſunt oculi tui ne videas malum. &

 reſpi-

reſpicere ad iniquitatẽ non poteris. 476
ibid. Quare reſpicis cõtemptores, & taces cõculcante impio iuſtiorem ſe? & facies hominis quaſi piſces maris, & quaſi reptilia non habentia ducem. 507.
2 Quia lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iũcturas ædificiorum eſt reſpondebit. 175.
ibid. Explana eum ſuper tabulas vt percurrat qui legerit eum, quia adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, ſi moram fecerit expecta eum, &c. iuſtus autem in fide ſua viuit. pagina 199 & 216.
3 Domine conſideraui opera tua, & expaui, in medio duorum animalium cognoſceris. 215.
ibid. Deus ab Auſtro veniet & ſanctus de monte Pharan. ibid.

Ex Sophonia.

Cap. 1. Tribulabitur ibi fortis. 61 & 73.
ibid. Et erit in die hoſtiæ Domini, viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina. 117.

Ex Aggæo.

Cap. 1. Intuliſtis in domum, & exſufflaui illud: quam ob cauſam dicit Dominus exercituum? quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinaſtis vnuſquiſque in domum

mum ſuam. 610.
ibid. *Seminaſtis multũ, & intuliſtis parum.* 637.
2 *Adhuc vnum modicum eſt, & ego mouebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus.* 180 & 216.

Ex Zacharia.

Cap. 6. *Ecce vir oriens nomen eius.* 124 & 365.
9 *Tu autem in ſanguine teſtamenti emiſiſti vinctos tuos de lacu in quo non eſt aqua.* 99 & 309.
ibid. *Bibentes inebriabuntur quaſi a vino, & replebuntur vt phialæ, & quaſi cornua altaris.* 474.
11 *O paſtor & idolum derelinquens gregem gladium ſuper brachium eius, & ſuper oculum dextrum eius: brachium ariditate ſiccabitur & oculus eius dexter tenebreſcens obſcurabitur.* 230.
12 *Quare vt colonus futurus es in terra.* 631.
13 *Homo agricola ſum Adam exemplum ab adoleſcentia mea.* 217.

Ex Malachia.

Cap. 3. *Et aſcẽdam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis, &c.* 75.
4 *Et ſanitas in pennis eius.* 244.
ibid. *Ecce ego mittã vobis Eliam Prophetã antequã veniat dies Domini magnus & horribilis, & cõuertet cor patrũ ad filios,* & cor

& cor filiorum ac patres eorum. 131.

Ex Matthæo.

Cap. 1. Et vocatum eſt nomen eius Ieſum. pa. 331.
3 Nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham: amen dico vobis potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. 528.
7 Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilatur viro ſapienti qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, &c. pagina 517.
9 Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. 285.
ibid. Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. 656.
10 Quæ in aure audiſtis prædicate ſuper tecta, & quæ in tenebris accepiſtis dicite in lumine. 158.
11 A diebus Ioannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, omnes enim Prophetæ, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt. 150 & 656.
ibid. Venit Ioannes neque manducans, neq; bibens, venit filius hominis manducans & bibens. 126.
ibid. Quid exiſtis in deſertum videre. ibidem.
ibid. Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. 681.

Ha-

13 *Habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.* 619 & 646.

ibid. *Eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* 645.

16 *Super hãc petrã ædificabo Eccleſiam meã, & portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam.* 517.

ibid. *Si quis vult venire poſt me, &c.* 256.

ibid. *Cauete à fermento Phariſæorum, quod eſt hypochryſis.* 557.

ibid. *Ecce nos reliquimus omnia.* 257.

17 *Et interrogauerunt eum diſcipuli dicentes quid ergo ſcribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? at ille reſpõdens ait; Elias quidem vẽturus, & reſtituet omnia: dico autem vobis, quod Elias iam venit, &c.* 131.

18 *Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnũ cœlorum: quicunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior erit in regno cœlorum.* 291.

19 *Sunt Eunuchi qui propter regnum cœlorũ ſe caſtrauerunt.* 321.

ibid. *Non legiſtis quia qui fecit hominẽ ab initio maſculum & fœminam facit eos, & dixit propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori*

ſua,& erunt duo in carne vna. Itaq; iã non ſunt duo, ſed vna caro, quos ergo Deus cõiunxit homo non ſeparet. 448.

ibid. Dico autem vobis quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem mæchatur,& qui dimiſſam duxerit mæchatur. 452.

20 Calicem quidem meum bibetis. 267.

22 Vt ipſi vnum ſint ſicut ego & pater vnum ſumus. 263.

24 Erit tũc tribulatio magna qualis non fuit ab initio neq; fiet. 6 & 45.

ibid. Cum videritis hæc fieri ſcitote quoniã prope eſt in ianuis. 43.

ibid. Mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna. 62.

ibid. Et tunc apparebit ſignũ filij hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ. ibid.

ibid. Virtutes cœlorum commouebuntur. pag. 63. obſcurabitur luna, ſol non dabit lumen ſuum. ibid.

Ex Marco.

Ca. 1. Initium Euangelij Ieſu Chriſti Dei ſicut ſcriptum eſt in Eſàia Propheta, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te, vox clamantis in deſerto parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius, fuit Ioan-

Ioannes in deſerto baptizans & prædicans. 151.

3 *Exierunt ſui tenere eum, quia in furorem verſus eſſet.* 624.

4 *Sic eſt verbum Dei, quemadmodum ſi homo iaceat ſemẽ in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille, vltro enim fructificat primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* 648.

6 *Nonnè hic eſt faber & fabri filius.* 424.

Ex Luca.

Ca.1. *Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis, præibis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dãdam ſcientiã ſalutis plebis eius, in quibus viſitauit nos oriens ex alto.* 98.124.159.167 & 366.

ibid. *Et ipſe præcedet ante illũ in ſpiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum.* 131.

2 *Videamus hoc verbũ quod fecit Deus, & oſtendit nobis.* 177.

ibid. *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* 292.

ibid. *Ieſus proficiebat ætate, ſapientia, & gratia apud Deum & homines.* 411.

Qui

3 *Qui habet duas tunicas det nõ habenti, & qui habet eſcas ſimiliter faciat.* 174.
ibid. *Erat vt putabatur filius Ioſeph.* 292.
8 *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* 91.
9 *Qui mittit manum ad aratrũ, & reſpicit retro, non eſt aptus regno cœlorũ.* 260.
10 *Spoliauerũt eum plagis impoſitis ſemi viuo relicto.* 335.
12 *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur.* 311.
ibid. *Mementote vxoris Loth.* 260.
13 *Domine dimitte illam, & hoc anno vſque dum fodiam circa illã & mittam ſtercora.* 585.
21 *His autem fieri incipientibus reſpicite & leuate capita veſtra.* 43 & 49.
22 *Vigilate omni tempore orãtes vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt.* 9.
24 *Vos autem ſedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto.* 659.

Ex Ioanne.

Ca.1. *Vt manifeſtetur in Iſrael propterea veni in aqua baptizans.* 98.
ibid. *Verbum erat apud Deum. Verbum caro factum eſt.* 199.
ibid. *In principio erat verbũ, & Verbũ erat apud Deũ, & Deus erat Verbũ.* 177 & 232.

ibid. Lex

ibid. *Lex quidem per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum.* 322.

3 *Poſt hæc venit Ieſus in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat. Erat autem Ioannes baptizans in Enon iuxta ſalem, &c.* 101.

ibid. *Facta autem eſt quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione, & venerunt ad Ioānnē, & dixerunt ei Rabbi qui erant tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti cur hic baptizat, & omnes veniunt ad eum?* ibid.

5 *Ego teſtimoniū habeo maius Ioanne, opera, quæ dediſti mihi pater vt faciam, hæc teſtimonium perhibent de me.* 103.

ibid. *Vos miſiſtis ad Ioannem & teſtimonium perhibuit veritati, ego autem non ab homine teſtimonium accipio, ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis, ille erat lucerna ardens & lucens, & vos voluiſtis exultare ad horam in luce eius.* 125.

ibid. *Omne iudicium dedit quia filius hominis eſt.* 614.

ibid. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet eum, ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit eū in nouiſſimo die.* 640.

6 *Hoc vos ſcandalizat? quid erit cum videritis filiū hominis aſcēdentem vbi erat prius.*

prius. 681.

7 Si quis ſitit veniat ad me. 195.

ibid. Moyſes dedit vobis circuncisionẽ, non quia ex Moyſe, ſed ex patribus: & in Sabbatho circunciditis hominem. 317.

ibid. Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, ſed turba hæc quæ ignorat legem. 484.

8 Vultis me interficere quia ſermo meus non capit in vobis. 93.

ibid. Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. 210.

10 Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animã ſuam dat pro ouibus ſuis. 256.

ibid. Ioãnes quidem ſignum fecit nullum, omnia autem quæ de hoc dixit vera ſunt. 110.

ibid. Ego ſum oſtium. 307.

12 Qui mihi miniſtrat me ſequatur, & vbi ego ſum, illic miniſter meus erit. 91.

ibid. Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. pag. 236 & 670.

13 Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus; innuit ergo huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis eſt de quo dicit? Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu dicit ei, Domine quis eſt? 251.

15 Venit princeps mundi huius, & in me non habet

habet quidquam. 13.
ibid. *Spiritus veritatis qui à patre ꝓcedit.* 232.
16 *Ille de meo accipiet.* ibid.
19 *Cum vidiſſet Ieſus matrem, & diſcipulũ ſtantem quem diligebat, dixit matri ſuæ, mulier ecce filius tuus: deinde dicit diſcipulo, ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuã.* pag. 248.

Ex Actis Apoſtolorum.

Ca.1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate.* pag. 15 & 264.
10 *Surge, & ego homo ſum ſimilis tui.* 130.
14 *Viri quid hæc facitis, & nos mortales ſumus ſimiles vobis homines.* ibid.
15 *Viſum eſt ſpiritui Sancto, & nobis.* 395.
20 *Vt abducant diſcipulos poſt ſe.* 105.
26 *In modico ſuades me Chriſtianum eſſe: opto & in modico, & in magno omnes, qui audiunt fieri tales, &c. exceptis vinculis ijs.* 104.

Ex Epiſtola ad Romanos.

Ca.1. *Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt.* 343.
ibid. *Digni enim ſunt morte non ſolum qui talia* agunt,

agunt, ſed etiam qui conſentiunt faci- enti. 482.

2 *Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto eſt circunciſio, ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circunciſio cordis in ſpiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.* 320.

3 *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum, nō enim eſt diſtinctio. omnes enim peccauerunt & egēt gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius.* 98 & 308.

ibid. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius.* 607.

4 *Et ſignum accepit circunciſionis ſignaculū iuſtitiæ fidei quæ eſt in præputio, vt ſit pater omnium credentium per præputium.* 317 & 318.

ibid. *Credidit Abraham Deo.* 320.

5 *Non ſolū autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, &c.* 95.

6 *Stipendia peccati mors, gratia autem Dei vita æterna.* 607.

9 *Verbum enim abbreuiatum, & conſummans fecit Deus ſuper terram.* 199.

ibid. *Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiā, iuſtitiā autem quæ ex fide eſt. Iſrael*

Iſrael autem ſectando legem iuſtitiæ in legem iuſtitiæ non peruenit, quare? quia non ex fide, offenderunt enim in lapidem offenſionis. 373 & 572.

10. *In verbis veritatis Euangelij quod peruenit ad vos fuit, & in vniuerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit.* 546.

ibid. *Donec fermentatum eſt totum.* pagina 559.

12. *Siue prophetiam ſecundum rationem fidei.* 384.

13 *Et carnis curam ne feceritis in deſideriis.* pag. 348.

15 *Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinã ſcripta ſunt, vt per patientiam ſcripturarum ſpem habeamus.* 280.

ibid. *Deus autem patientiæ & ſolatij, det vobis id ipſum ſapere.* ibid.

Ex 1. ad Corinthios.

Cap. 1. *Iis autem qui ſalui fiunt Dei virtus eſt, & Dei ſapientia.* pag. 95 & 112.

Ibid. *Nam quia in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiã Deũ, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes.* 346.

ibid. *Quod enim ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus.* 405.

Ibid. *Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.*

entes. 486
3 Si quis inter vos videtur eſſe ſapiens ſtultu fiat vt ſit ſapiens. 360
ibid. Loquimur Dei ſapiētiam in myſterio qua abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſæculi cognouit, ſi enim cognouiſſent nūquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. pagina 673.
4 Nihil mihi cōſcius ſum, ſed in hoc nō iuſtificatus ſum, quia qui iudicat me Dominus eſt. 82.
ibid. Veniam & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem. 112.
ibid. Sine nobis regnatis & vtinam regnetis. pag. 389.
ibid. Regnum Dei non eſt in ſermone, ſed in virtute. 583.
5 Non epulemur in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. 558.
ibid. Neſcitis quoniam modicum fermentum totam maſſam corrumpit. 542.
6. Et immundum ne tetigeritis ſed recedite. pag. 482.
7 Vnuſquiſq; proprium donū habet ex Deo, & vnus quidē ſic & alius vero ſic. 267.
ibid. Tempus breue eſt, reliquum eſt, vt qui habent

bent vxores tanquam non habentes ſint, & qui gaudent tanquam non gaudentes. 468.

9 *Omnes quidem current, ſed vnus accipit brauium, ſic currite vt comprehendatis.* 638.

10 *Nolumus enim vos ignorare fratres, quoniã patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in mari, & in Moyſi baptizati ſunt, &c. ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo.* ibid.

11 *Si nos metipſos diiudicaremus non vtique iudicaremur.* 69.

14 *Et ſigna quidem infidelibus data ſunt, ſcripturæ fidelibus.* 7.

ibid. *Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor.* 239

ibid. *Si neſciero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus, & ille erit mihi barbarus.* pag. 640.

15 *In nouiſſima tuba canet enim tuba.* pagina 62.

ibid. *Stella enim ab ſtella differt in claritate, & alia claritas ſolis alia lunæ alia ſtellarũ vnuſquiſq; in ordine ſuo.* 667.

Ex 2. ad Corinthios.

Cap. 1. *Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.* 280.

2 *Alijs quidem odor mortis in mortem, alijs*

odor vitæ in vitam. 341

3 Quæcunque ſeminauerit homo, hæc & metet, bonum autem facientes nō deficiamus, tempore enim ſuo metemus, nō deficientes ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. 636

4 Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, 499.

ibid. Quod ſi Euangelium noſtrum eſt opertum, in ijs qui pereūt eſt opertum, in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij pacis. 655.

5 Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. 52.

ibid. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus. pagina 148.

ibid. Pro Chriſto legationem fungimur tanquā Deo exhortante per nos. 239.

6 Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. 688.

8 Scitis gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia cum diues eſſet, egenus pro nobis factus eſt, vt vos inopia ipſius diuites eſſetis. 190.

11 Nam huiuſmodi pſeudo Apoſtoli ſunt, operarij

rarij ſubdoli transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. 588.

Ex Epiſtola ad Galatas.

Cap. 1. *Licet Angelus de cælo Euangelizet vobis præter id quod accepiſtis anathema ſit.* pag. 6.

ibid. *Cum placuit ei qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiã ſuã vt annuntiarem filium eius in gentibus continuo, nõ acquieui carni & ſanguini,* 260 & 417.

ibid. *Neque enim ego ab hominibus accepi neq; didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* 157.

3 *Sub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat.* 674.

4 *Cum venit plenitudo temporis, miſſit Deus filium ſuum.* 154.

ibid. *Miſſit Deus filium ſuum factũ ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorũ reciperemus.* 322.

ibid. *Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis.* 367.

5 *Qui ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs ſuis.* pag. 320.

ibid. *Per charitatem ſpiritus ſeruire inuicem.* pag. 338.

ibid. *Quod ſi inuicem mordetis, & inuicem comeditis, videte ne inuicem conſumamini.* 610.

6 *Nos autem gloriari oportet in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* 96.

Ex Epiſtola ad Epheſios.

Cap.2. *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui & pacificauit ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt.* 208.

ibid. *Nunc autem in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.* 363.

3 *Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc Euangelizare in gentibus inueſtigabiles diuitias Chriſti.* 110.

ibid. *Super eminentem ſcientiæ charitatẽ Chriſti.* 201.

4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorũ in opus miniſterij.* 238.

ibid. *Vnicuiq; noſtrũ data eſt ſcientia ſecundũ menſuram donationis Chriſti.* 267.

ibid. *Vt digne ambuletis vocatione qua vocati eſtis cum omni humilitate.* 137.

ibid. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* 410.

Viri

6 *Viri diligite vxores veſtras ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ſacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* 455.

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

Cap.1. Scire autem vos volo, quoniam quæ circa me ſunt magis ad profectum venerunt Euangelij, ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio, & in cæteris omnibus. 93.

ibid. Vinctus Chriſti Ieſu. ibidem.

ibid. Quidam quidem, & propter contentionē Chriſtum prædicāt, quidam autem & propter bonam voluntatem, quidā ex charitate ſcientes quoniam in defenſionem Euangelij poſitus ſum, quidam autem, &c. quid enim? dum omnimodo Chriſtus annuncietur ſicut per occaſionem, in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. 103.

2 Mihi viuere Chriſtus eſt. 266.

ibid. In humilitate, ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes. 137.

3 Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem. 588 & 610.

ibid. Non quod iam acceperim aut iā perfectus ſim, ſequar autē ſi quomodo cōprehendā, in quo & cōprehenſus ſum à Chriſto Ie-

Ieſu. 6

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

Ca. 1. *Qui eripuit nos de poteſtate tenebraru & tranſtulit in regnum filij dilectio ſuæ, in quo habemus redemptionem, remiſſionem peccatorum. pag.* 3

ibid. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſioni Chriſt pag.* 3

ibid. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ qui eſt pr cipium primogenitus ex mortuis, v omnibus ipſe primatum tenens, qui ipſo cõplacuit omnẽ plenitudinem h bitare, & per eum reconciliare om ipſum.* 4

2 *In quo & circumciſi eſtis circunciſione manu facta in expoliatione corp carnis, in circunciſione Chriſti co pulti ei in baptiſmo, in quo & reſu xiſtis per fidem operationis Dei, ſuſcitauit illum à mortuis. gina* 3

3 *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſu terram.* 3

Ad Theſſalonicenſes. 1.

Cap. 2. *Facti ſumus in medio veſtri tanquã ſi trix foueat filios ſuos.*

4 *Quoniam ipſe Dominus in tuba, & v Archangeli, & in tuba Dei deſce de cælo.*

On

5 *Omnia probate, quod bonum eſt tenete, ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* 254.

Ad Theſſalonicenſes. 2.

Ca.2. *Et quid detineat ſcitis vt reueletur in tempore ſuo, nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, &c. pag.* 12.

ibid. *Vt non cito moueamini, quaſi inſtet dies Domini.* 15.

ibid. *Cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis.* 18. 32.

16 *Et tũc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum.* 39.

ibid. *Niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati.* 43.

Ex 1. ad Timotheum.

Ca.1. *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quia Dominus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum, ſed ideo miſericordiam conſecutus ſum, vt in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem potentiam ad informationem eorum qui credituri ſunt illi in vitam æternã. pag.* 135.

ibid. *Gratias ago Deo meo qui me fidelẽ exi*
mauit, ponens in miniſterio. 6
2 *Pro regibus & pro iis q in ſublimitate ſ*
conſtituti, vt quietam, & tranqu
vitã agamus in omni pietate & ca
tate. 3
5 *Saluabitur mulier per filiorũ generatio*
ſi permanſerit in fide, & dilectione, c
ſobrietate, & caſtitate. 4
ibid. *Domus curam habentes.* 4
6 *Lucem habitat inacceſſibilẽ, quem nu*
hominum vidit, ſed neq; videre pot
pag. 200 & 3
ibid. *Exiſtimantes quaeſtum eſſe pietatem.*

Ex 2. ad Timotheum.

Ca.2. *Omnia ſuſtineo propter electos vt &*
ſalutem conſequantur. 3
ibid. *Regnum Dei non eſt in ſermone, ſed in*
tute.
ibid. *Cum modeſtia corripiẽtem eos qui reſiſ*
veritati.
ibid. *Nemo militans Deo implicat ſe negoti*
cularibus. 591 &
3 *In nouiſſimis diebus inſtabunt tempor*
riculoſa, & erunt homines ſeipſos a
tes.
ibid. *Habentes quidem ſpeciem pietatis, ſed*
tutem eius abnegantes.
4 *Bonũ certamẽ certaui, curſũ conſumm*
&

&c. in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligũt aduentũ eius. 78 & 607.

Ex Epiſtola ad Hebræos.

Ca. 1. *Cum introducit primogenitum in orbem terræ ad Angelos quidem dicit, & adorent eum omnes Angeli eius.* pag. 178 & 218.

2 *Debuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret.* 189.

5 *Et quidem cum eſſet filius Dei didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam.* 212.

6 *Non enim iniuſtus Deus vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius.* 608.

9 *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem eſt iudicium.* 51.

ibid. *Neq; enim ſanguis Hircorum aut vitulorum inquinatos ſanctificat, ſed ſanguis Ieſu Chriſti.* 501.

10 *Impoſſibile eſt ſanguine Taurorum aut Hircorum auferri peccata, ideo ingrediens mundum dicit, hoſtiã & oblationem noluiſti, corpus autem adaptaſti mihi, holocauſtomata & pro peccato nõ tibi placuerunt, tunc dixi ecce venio.* pagina. 311.

ibid. *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, in qua voluntate ſanctificati*

cati nos ſumus. 3

ibid. Patientia nobis opus eſt vt reportemus p miſſiones Dei. 6

11 Confitentur quia peregrini & aduenæ ſ ſuper terram. 2

ibid. Fide qui vocatur Abraham obediuit in cum exire, quem accepturus erat hæreditatem, & exijt neſciens quo i pag. 3

12 Qui talem ſuſtinuit à peccatoribus cõt dictionem aduerſus ſemetipſum. 2

ibid. Contemplantes ne quis deſit gratiæ I pag. 382 & (

ibid. Aſpicientes in autorem fidei, & conſu matorem Ieſum per patiẽtiam ad p poſitum nobis certamen curramus. gina. 513 &

ibid. Deponentes omne pondus, & circunſ nos peccatum per patiẽtiam curra ad propoſitum nobis certamen.

13 Exeamus igitur ad eum extra caſtra properium Chriſti portantes.

ibid. Honorabile connubium in omnibus totus immaculatus.

Ex Epiſtola B. Iacobi.

Ca.2. Nonne Deus pauperes elegit diuites i hæredes regni. pag. 113 &

3 In multis offendimus omnes.

4 Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus au

dat gratiam. 172.
ibid. *Scienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt.* 399.
5 *Ecce Iudex ante ianuam aſſiſtit.* 75.

Ex 1. Petri.

Ca.1. *Secundum præſciētiam Dei Patris in ſanctificationem ſpiritus in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti.* pag. 501.
2 *Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos.* 223.
ibid. *Vobis igitur honor credentibus, non credētibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes: hic factus eſt in caput Anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali ijs qui offendunt verbo nec credūt in quo & poſiti ſunt.* 295.
ibid. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat.* 257.
3 *Venient in nouiſſimis diebus in deceptionē illuſores iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes vbi eſt promiſſio eius, &c. non tardat Dominus promiſſionem ſuam ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* 4 & 74.

ibid. Sed

ibid. Sed ſi quid patimini propter iuſtitiam b
ti. pag.
4 Tempus eſt vt incipiat iudicium à d
Dei: quod ſi iuſtus vix ſaluabitur
pius & peccator vbi parebunt?
ibid. Qui patiũtur ſecundũ Dei voluntatẽ ſ
creatori cõmendent animas ſuas.
5 Seniores ergo qui in vobis ſunt obſecro c
ſenior, & teſtis Chriſti paſſionum,
paſcite qui in vobis eſt gregem Dei,
uidentes non coactè, ſed ſpontaneè.
gina.

Ex 2. Petri.

Ca. 1. Dabo operã & poſt obitum meũ freque
habere vos.
ibid. Qui vocauit nos propria gloria, & vir
per quem maxima, & pretioſa n
promiſſa donauit, vt per hæc efficia
diuinæ conſortes naturæ fugientes
quæ in mundo eſt cõcupiſcentiæ co
ptionem.
ibid. Bene facitis attendentes tanquam luc
lucenti in caliginoſo loco donec dies
ceſcat, & Lucifer oriatur in cord
veſtris.
ibid. Habemus firmiorem propheticum ſer
cui benefacitis attendentes. 6
3 Latet enim eos hoc volentes, quod cæl
prius, & terra de aqua, & per aq

conſiſtens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aqua inundatus perijt: cæli autem qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni. 75.

3 *Cũ igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales vos eſſe oportet in ſanctis conuerſationibus, & pietatibus expectantes, & properantes in aduentu Dei Domini.* pag. 79.

ibid. *Adueniet autem dies Domini ſicut fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur: terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur.* 63 & 66.

Ex 1. Ioannis.

Ca. 1. *Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus.* 82.

2 *Filioli nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, nunc Antichriſti multi facti ſunt, vnde ſcimus quia nouiſſima hora eſt.* 10.

3 *Et omnis qui habet hanc ſpem in eo ſanctificat ſe ſicut ille ſanctus eſt.* 53.

ibid. *Omnis qui odit fratrem ſuũ homicida eſt, & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitã æternã in ſe manentem.* 209.

5 *Ieſus Chriſtus venit in aqua, & ſanguine, non in aqua ſolũ, ſed in aqua & ſanguine.* 499.

Ex

Ex Epiſtola Iudæ Apoſtoli.

Ca.1. *Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adam Enoch. ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes. pag.* 51

2 *Et hos quidem arguite iudicatos, illos vero ſaluate de igne rapientes.* 340.

3 *Fluctus feri maris deſpumantes ſuas confuſiones.* 506.

Ex Apocalypſi.

Ca.2. *Qui habet Rompheam vtraque parte acutam. pag.* 88.

ibid. *Vincenti dabo manna abſconditum.* 474.

ibid. *Et quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mẽdaces, blaſphemaris ab eis qui ſe dicunt Iudæos, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga Satanæ. pag.* 534 & 542.

3 *Qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit.* 307.

5 *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt accipere virtutem, & ſapientiam, & fortitudinem, diuinitatem & honorem, & benedictionem & gloriam.* 146.

ibid. *Redemiſti nos Domine in ſanguine tuo ex omni Tribu & natione, & lingua, & feciſti nos Deo noſtro regnũ, & ſacerdotes & regnabimus ſup terrã.* 308 & 337.

ibid. Dignus

ibid. *Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo ſanguine tuo, &c.* 442 & 443.

ibid. *Sedēti in throno & agno benedictio & honor, & poteſtas in ſecula ſeculorum.* pag. 421.

7 *Agnus qui in medio throni eſt reget eos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* pag. 444.

ibid. *Neque cadet ſuper illos ſol aut vllus æſtus,* 657.

8 *Væ, væ, væ, habitantibus in terra.* 45.

ibid. *Et data ſunt illi incenſa multa, quæ ſunt orationes ſanctorum.* 497.

10 *Angelus quem vidi ſtantem ſuper mare, & ſuper terram leuauit manum ſuam ad cælum & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, quia tempus non erit amplius, ſed in diebus vocis ſeptimi Angeli cum cœperit tuba canere conſumabitur myſterium Dei.* 62.

11 *Ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus, & dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis, & cum finierint teſtimoniū ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & veniet & occidet eos,

eos, & corpora eorum iacebunt in pla teis ciuitatis magnæ quæ vocatur ſpiri tualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi Dominus eorum crucifixus eſt. pagina 34 & 37

ibid. *Væ ſecundum abijt & ecce væ tertiũ veniet cito.* 45.

ibid. *Et ſeptimus angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in cælo dicentes factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri, & Chriſti eius.* 62.

12 *Vbi habebat locum paratum à Deo, vt eã paſcat diebus mille ducentis ſexaginta.* 17.

13 *Qui habet intellectum computet numerũ beſtiæ, numerus enim eſt hominis, & numerus eius ſexcentis ſexaginta ſex.* 19 & 20.

ibid. *Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiã, & adorauerunt Draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiã dicentes, quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum beſtia, & datũ eſt ei os loquens magna, &c.* 22.30.32.

ibid. *Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem de cælo faceret deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeduxit habitantes in terra propter ſigna.* 30.31.32.

ibid. *Hic patientia & fides ſanctorum eſt.* 35.

ibid. *Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.* 37.

14 *Timete Dominum quia venit hora Iudicij eius:* 70.

ibid. *Hi ſequuntur agnum quocunq; ierit virgines enim ſunt.* 249. & 286.

ibid, *Et vidi & ecce nubem candidam, & ſuper nubem ſedentem ſimilem filio hominis habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua facem acutam, &c. pag.* 544.

15 *Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens.* 46 & 58.

16 *Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuã in aerem, & exiuit vox magna de tẽplo à throno dicens factum eſt, & facta ſunt fulgura, &c.* 66.

ibid. *Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & appareat turpitudo eius.* 478.

19 *Audiui quaſi vocem tubarum multarum in cælo dicentium Alleluia & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius. Regnauit Dominus Deus noſter omnipotens exultemus, & demus gloriam ei.* 41.

ibid. *Et de ore eius procedit gladius, vtraque parte acutus.* 88.

21 Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo à Deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. 676.
22 Et ſpiritus & ſponſa dicunt veni, & qui audit dicat veni, &c. veni cito. pagina. 79 & 615.
ibid. Et lucerna eius eſt agnus. 200.
ibid. Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum prophetarũ, Deum adora. 130.
ibid. Ego ſum radix & genus Dauid ſtella ſplẽdida & matutina. 381.
ibid. Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. pag. 609.

FINIS.

IN-

INDEX RERVM, QVÆ IN OPERE CONTINENTVR.

Litera D. Dominicam. C. Concionem. P. Partem. Pag. Paginam indicat.

A.

ABNEGATIO ſeculi à Chriſto diſcenda. In Circunciſ. Dom. C 4.P.4.347.

Adorandus prius Deus, mox orandus. Do. 3. poſt Epip.C.2.p.2. pag. 486.

Aduentus Chriſti primus & ſecundus cur vno tẽpore ab Eccleſia proponantur D. 1. Aduen. C.1.p.2.pag.46.

Aduentus primus Chriſti quomodo expectãdus. D. 4. Aduen. C. 2. p. 3. pag 164.& C. 3.p.1.pag. 169 & 171.

Aduentus Chriſti ad nos quibus vijs fiat, quibuſque nos ad Chriſtũ ſimus ituri D.4.C.2.part. 4 pag.168.

Cum Chriſtus ad nos venit peſſima fuiſſe tempora Iudæorum D. 4. Aduent. C. 1. p. 2. pag. 151.

Aduẽtum Chriſti quo affectu S. Patres deſiderauerint D. 4. Aduent. C.3. p 6.pag. 178.

Agnus Dei quare Chriſtus ap-

appelletur in octau. Epiphan.p.2.pag.439.
Quid per Agnum Dei cōſecuti ſimus, in oct. Epiph.p.3.pag.442.
Ambitio & regnandi cupiditas impudēs eſt vitium. in Epiphan. c. 4. p.1.pag.386.
Ambitio parit incredulitatē, inuidiam, & metum, ibid.
Ambitio Herodis, ibidē.
Amicitię eſſe ſecreta amicis communicare. d. in Quinq. c. 3. p.1. pagina 694.
Amicitiæ leges amicum vel parē inuenire, vel facere iubēt. d. in Quinq. c. 3. p. 1. pag. eadem. & 694.
Amicitia Dei homines dignatur ſua. d. in Quinq. con. 3. part. 1. pagina eadem.
Amor Dei reuerentiā parit. d.3 Aduent. c. 3. p.4. pag. 146.
Amor Chriſti in nos gallinæ in pullos amori comparatur. in feſt S. Stephani.p.5. pag. 243. & 244.
Nihil felicius quam amari à Deo, in feſt. S. Ioan. Euang. c.1.p.4.pag.254.
Amore maius nihil tribui poteſt, in feſt. S. Ioan. Euāng.c.1.p.4.pag. 254.
Anni primus menſis cur fuerit Martius à Iudæis, & à Romulo conſtitutus, in Circunc. Do. c.1 p.1.pag. 303.
Anni primus mēſis Ianuarius à Romanis habitus, ibidem.
Angelorū in homines beneuolētia. in Nati. Domini.c.5.p.2. pag.227.
Aduerſus Antichriſti furorem magnum præſidium eſt, nouiſſe periculum à Domino prædictum. d.24 poſt Pentecoſt. p.3.pag.5.
Antichriſti Aduentus futuri prędictio ſalutarē hominibus incutit timorem, d.24 poſt Pentec.c.1 p.4.pag.7.
Ad deuotas preces fundēdas adducit, ibidē, pagina 9.
De Antichriſti Aduentu qui ſcripſerint. dom.24 poſt Pētecoſt. c.2. part. 1. pag.14
De Antichriſti Aduentus tem-

tempore nihil certum definiri poteſt, ibid. p. 2. pag. 15.
Antichriſti imperium nō vltra tres annos, & dimidium duraturum, d. 24 poſt Pentec. c. 2. p. 2. pag. 17.
Antichriſtum falſo aliqui Dæmonem futurū, alij ex Dæmone & homine vnam perſonam exiſtimauerunt, ibidē. p. 3. pag. 18.
Verus homo vt cæteri futurus, ibid.
Ex fornicatione oriturus, ibidem.
Antichriſti patria Babylon, ibidem. pag. 19.
Obſcuris naſcetur parentibus, ibidem. & c. 3. p. 1. pag. 24.
Antichriſtus quotquot fuere principes imperio ſuperabit, ibid. & c. 3. part. 1. pagina 25 & 26.
Occultè nutriendus, ibidem.
Antichriſti nomen latet adhuc, ibid.
Antichriſtus maxima & fœdiſſima vitia hypocriſi celabit, con. 2. part. 4. pagina 29.
Templa ſibi ſacrabit, in quibus tanquam Deus ſe adorari iubebit, ibidem, pap. 21.
Valde erit ſuperbus, & luxuriæ, & idololatriæ maximè deditus, ibid.
Vniuerſum orbem ſubiugabit armis, d. 24. poſt Pentec. c. 3. p. 1. pag. 25. & 26.
Antichriſtus Romanorū imperium deuaſtabit, ibidem.
Euchariſtiæ vſum interdicet, ibid. pag. 27.
Aduerſus Chriſti Eccleſiam impia arma conuertet, ibid. p. 2. pag. 27. & 28.
Pugnabit aduerſus Eccleſiam eloquentia, diuitijs, tormentis, & miraculis apparentibus, ibid. p. 3. pag. 30 & 31.
Eodem tempore quo Antichriſti furor maximè exarſerit, Enoch & Eliam prædicaturos, ibid. p. 4. pag. 33.
Antichriſtus Enoch & Eliam tandem occidet, ibid. pag. 34.
De fidei, patiētiæq; excellen-

lentia fidelium tēpore Antichriſti, ibid. pag. 35.
Antichriſtus paulò poſt obitum Eliæ & Enoch periturum in monte oliuarum, d. 24 poſt Pētecoſt. c. 4. p 1. pag. 36. 37.
Antichriſtus diuinitus à Chriſto coram omni populo interimetur, ibidem. part. 2. pag. 38. & 39.
Ab Antichriſti interitu ad diem vſq; extremum vnus tantum mēſis cum dimidio reſtabit, D. 24. poſt Pentecoſt. c. 4. p. 3. pag. 4.
Auſteritas & conſtantia Dei miniſtros maximè decet. d. 2 Aduent. c. 3. p. 5. pag 114 & 115.

B.

BEnignitas Chriſti erga egenos, d. in Quinquag. c. 3. p. 4. pag. 700.
Bona temporalia cito deficere, d. 2. poſt Epiph. p. 2. pag. 467.
Bona cuiuſq; opera ſibi, non aliena prodeſſe, d. 5. poſt Epiphan. c. 1. p. 2. pag. 525.
Bonos ex malis multas vtilitates capere, ibid. p. 3. pag. 519.
Bonorum multiplex fructus, d. in Sexageſ. c. 4. p. 4. pag 666.

C.

CHriſtus verè fidelium matrer nuncupatur, d. 2 Aduent. c. 2. p. 4. pag. 105.
De Chriſto plus ab ipſo quam ab alijs cognoſci magiſtris, d. 2 Aduen. c. 3 p. 1. pag. 108.
Quantæ nobis opes in Chriſto ſint, ibid. p. 2. pag. 110.
Verbum Dei carnem factum, id eſt, Chriſtum omnibus ſe præbere, d. 4. Aduent. c. 3. p. 5. p 176.
Chriſtus amore eximio nobis ſimilis factus, in Nat. c. 1. p. 3. pag. 88.
Verbū incarnatum lucem eſſe incorporatam, vt poſſit videri ab hominibus, in Natiu. c. 2. p. 3. pag. 199.
Lucernæ in omnibus aptiſſimè comparatur. in Natiuit. c. 2. p. 3. pag. 200
Verbum ꝙ nouimus fide incarnatū, ſpe, & charitate

tate nobis amplectendū, in Natiuit. C. 2. p. 4. pag. 201.
Chriſti regnum imperio Romanorū pręcellere. in Nat. c. 3. p. 1. pa. 204.
Chriſtus ideò natus, vt homines á Dæmonis tyrãnide liberaret. in Natiuit. c. 3. p. 3. pag. 209.
Chriſti diuinus amor in nos gallinæ in pullos amori comparatur. in feſto S. Stephani. p. 5. pag. 243.
Chriſtus petra ſalutaris pijs, impijs offenſionis petra D. infra octauas Natiuit. c. 1. p. 3. pa. 295.
in Chriſto maximè apparere Dei benignitatem in Circuncif. c. 4. p. 3. pag. 310.
Chriſtū in ſacra ſcriptura ſtellam appellari. in Epiph. c. 3 p. 4. pa. 381.
Chriſtus puerilē ætatem cur ſuſceperit. D. infra octa. Epiphan. c. 1. p. 1. pag. 309.
Chriſtus adhuc puer ſignū dedit ſapientiæ. ib. p. 2. pag. 411.
Chriſti facta perpetuæ virtutis exempla. D. infra octa. Epiph. c. 2. p. 1. pa. 422.
Chriſtus quare agnus Dei appelletur in octa. Epiph. p. 2. pag. 439.
per Chriſtum Dei agnum quid cōſequuti ſimus. ib. p. 3. pag. 442.
Chriſtum quærētes in triplici genere ſunt. in Epiphan. c. 5. p. 1. 2. & 3. à pag. 367. 368. 369. & ſeq.
Chriſtus aſperiori vultu benignitatem ſolet celare. D. 2. poſt Epipha. c. 2. p. 4. pag. 470.
Chriſtus noſtras in ſe maculas pro nobis ſuſcepit. D. 3. poſt Epipha. c. 2. p 6. pa. 493 & 494.
Circūciſioni & ſanguini Chriſti initiū anni dicatur in Circuncif. c. 1. p 3. pa. 308.
ob Circuncifionem Chriſti kalendas Ianuarias nobis eſſe in honore, gētilibus verò ob alias cauſas ib. p 2. pa. 306.
Circunciſionis tempus quodnam fuerit. ibid. pag. 304 & 305.
Chriſti ſãguis primo anni mēſe; ſicut & agni Paſchalis olim, effunditur ibi-

ibid.p.3.pag.308 & 309.
in Circuncisione Chriſti quãtus amor in nos eluceat. ib. p.4.pag 310.
Chriſt⁹ Deo Patri octauo die offertur, vt antiqua lege cauebatur. ibid.p. 5. pag. 313.
Circũciſus Chriſtus à matre doloris, à Patre dexterę filius, vt Beniamin appellatur. ib. c. 2. p. 1. pag. 315.
Circunciſio præcipuum legis veteris ſacramẽtum. ib. c.2. p.2. pa.317.
Circunciſionis cauſæ. ib. p.3. pag.318.
Circuncidi quare Chriſt⁹ voluerit. ib.p.4.pa.321.
Circunciſio ſpiritualis. ibid. p.4. pag.323 & p.6. pag. 326. & c. 4. par. 4. pag.347.
Circunciſionem octauo die fieri, q̃d ſignificet. ibid. c.2.p.5.pa.324.
Circũciſione opus eſt ad nomen ſalutis comparandum. ib. c.2.p.6.pa. 325.
Cæleſtes orbes maximè Dei maieſtatẽ declarãt in Epi c.3.p.1.pa.375.
Cœli aſtrorum abuſus. ib.
Cælibatus matrimonij ſtatui pręſtat. D.2.poſt Epiph. c. 1. part. 3. pag. 452 & 453.
Cęlibatus fælicitas. ibid.
Concionantes vera malè accipi. D. 2. Aduen.c.1. p. 3. pag. 92.
Concionatores fidelium nutrices merito appellantur, mater autem Chriſtus. D.2. Aduent. c.2. p.4. pa.105.
Concionator pauperibus ęquè ac diuitibus operam nauare debet. D. 2. Aduent.c.3.p.4. pag. 113.
Cõcionatores diuini verbi præcones ſunt. Do. 3. Aduent. c. 3. part. 2. pag. 143.
Cõcionator diſcat in ſolitudine quid in publico doceat. D. 4. Aduẽt. c. 1. p. 4. pag. 157.
Concionator pœnitentiã prædicare debet. D. 4. Aduent.c.2.part.2.pag. 161.
Concionatores, quales hodie placeant. D. 6. poſt Ep. c.1.p.4.pa.554.
Concionator quomodo verbo Dei ſit vſurus.D. in

in Septuag. con. 2. p. 3. pag. 585 & 586.
Concionator renunciare debet omnibus cupiditatibus, vt Dei verbum rectè diſſeminet. D. in Sexageſ. c. 1. p. 4. pa. 629.
in Côcionatores qui eloquentes tantum videri volunt, ibid. c. 2. part. 1. pag. 631.
In eos qui audiendi, non proficiẽdi ſtudio, conciones frequentant, ib. c. 3. p. 2. pa. 649.
In eos qui côcione audita conceptũ virtutis amorem cito deponunt. ibidem con. 3. par. 5. pa. 655.
in Concionatore magna debet eſſe cupiditas cõuerſionis animorum. in Sexageſ. c. 1. part. 3. pag. 625.
Cognitio Dei magna fælicitas, in Quinquage. c. 2. p. 4. pag. 692 & c. 3. p. 5. pa. 702.
Cognitio noſtræ miſeriæ prodeſt ad Dei miſericordiam conſequendã. ib. c. 3. p. 5. p. 702 & 703.
Confeſſio integra, & perfecta peccatorũ oritur ex iudicij extremi memoria. D. 1. Aduent. c. 1. p. 5. pag. 55 & ſeq.
Confeſſione ſanari leprã peccatorũ. D. 3 poſt Ep. c. 2. p. 6. pag. 493.
Cõfidentia in Deũ nullis tribulationibus ſ mittenda, D. 4. poſt Epiph. c. 2. p. 5. pag. 522.
Coniuges quales inter ſe eſſe debeant. D. poſt Epiph. p. 5. pag. 457. Quales item in educandis liberis, ib. p. 6. pag. 459.
Conſtantia Dei miniſtros maximè decet. D. 2. Aduent. c. 3. p. 5. pa. 116. 117.
Cõuiuium quale, vt Chriſtus aſſiſtat. Do. 2. poſt Epiph. c. 2. part. 1. pag. 463.
Crux Chriſti multis ſcandalum, D. 2. Aduen. c. 3. p. 2. pag. 110 & 111.
Crux Chriſti lapis eſt Lidius, quo verum aurũ agnoſcitur. ib.
Crux Chriſti naui cõparatur. D. 4. poſt Epiph. c. 1. p. 3. pag. 410.
Crucis myſterium quare Dominus aliquando celauerit. D. in Quinq. c. 1. p. 2. pag. 672 & 673. & c. 3.

& c. 3. par. 2. pag. 697.
Crucis verbũ quia diſplicebat Apoſtolis, illis non innotuit. ibid. c. 1. p. 6. pa. 679.
Curioſitas vana vitanda, in feſt. S. Ioan. Euang. c. 2. p. 4. pa. 263.

D.

Deus vbique præſens. D. 3. Aduent. c. 3. p. 4. pag. 144.
in Dei cognitione fælicitatem conſiſtere Circunciſ. C. 4. p. 1. pa. 343.
Dei notitiã natura difficilem effectam. ibid. p. 2. pag. 344.
Deus ſe cuiuſque creaturę captui accommodat. in Epiph. c. 3. p. 3. pag. 379.
Deus quomodo quærendus, D. infr. oct. Epiph. c 1. p. 5. pag 398.
Dei aduentus in animam. in octau. Epiphan. p. 1. pag. 437.
Deus vel minima quæq; prouidet, D. in Septua. c. 3. p. 1. pag. 593. Deus homines ſua amicitia dignatur. D. in Quinquag. c. 3. p. 1. pag. 695.
Dæmones cur volucres appellẽtur, D. in Sexageſ. c. 3. p. 3. pag. 652.
Dæmon mali auctor. D. 5. poſt Epiphan. c. 2. p. 1. pag. 535.
Diuitiæ ſpinæ cruentæ. in Sexageſ. c. 4. p. 2. pag. 663.

E.

Ecclefiæ miniſtri animarum Saluatores, in Circunciſ. C. 3. p. 6. pagina. 339.
Eccleſia Chriſti ex Iudæis & gentibus copulata. in Epiph. c. 2. p. 1. pagina, 363.
Eccleſia Chriſti vineæ cõparatur. in Septuag. c. 2. p. 1. pag. 579.
Educatio puerorum, quibus virtutibus excolẽda. D. infr. oct. Epiph. c. 2. p. 2. pag. 423.
Educari rectè pueros, quã topere referat. ibid. p. 3. pag. 426.
Educari debent pueri ita vt à voracitate auertãtur. ib. p. 4. pag. 425. & ab impuris ac mendacibus ſermonibus coerceantur. ibi. p. 5. pag. 430.
Educandi pueri in parentum

tum & maiorum obſeruantia. ibid. p.6. pagina. 432.
Educandi item religioſe & Chriſtianè. ibid. p.7. pag. 434.
Eleemoſina pauperũ gratiſſimum Deo munus eſt. D.1.Aduen.c.4.p.4. pag. 88.
Eleemoſina gratiſſima Chriſto. D. 4. Aduent. c.3. p.4. pa.173 & 174.
Elias & Enoch tempore Antichriſti Chriſtum prædicabũt. D.24 poſt Pentecoſt. c.3. p.4. pag. 33.
Eliam Iudæis, Enoch gẽtibus prædicaturos. ib.
Elias & Enoch occidẽtur ab Antichriſto. ibidem pag. 34.
Elias & Enoch tertio die poſtquam occidantur ſuſcitabuntur, & cælos aſcendent. ibid.
Enoch, vide verbo Elias.
Eloquentiam paleas, verbum autem Dei granũ eſſe. in Sexageſ.c. 2.p.1. pag. 631.
Euãgelij regnum ex paruis initijs incrementa maxima cæpiſſe. D. 6. poſt Epipha.c.1.p.1. pagina 545.
in Euchariſtia Chriſtus abſconditur ſicut in præſepi pãnis inuoluebatur. in Nati.c.5.p.5.pag. 234.
Euchariſtiæ vſum interdicet Antichriſtus. D. 24 poſt Pentecoſt. c. 3. p.1. pag. 27.

F.

FIdes operibus vacua. D. in Septuag. c. 1. p.4. pag.577.
Felicitas magna Deum apertis oculis cognoſcere. in Quinquaĝ. c.2.p. 4. pag. 692.

G.

GRatię diuerſę diuerſis datæ, in feſto Sancti Stephani. par. 2. pagina 238.
Gratię vocatio ſequenda, in Epiph. c.3.p.4. p.381. & D. infr. octa. Epipha. c.1.p.4. pag. 416.
Gratiæ diuinæ nõ meritis noſtris nitendum. D. in Septuageſ.c.1.p.3.pa. 575.
Gratiam & iuſtitiam Dei coniungi. in Septuage. c.4.p.1.pag.606.

Hero-

H.

HErodes diaboli typus, in feſt. Innoc. c. 2. p. 2. pag. 283.
Herodis ambitio. in Epiphan. c. 4. part. 1. pag. 386 & 387.
Herodis crudelitas. ibid.
Herodis in quærēdo Chriſto aſtutia deluſa, in Epihpa. c. 5. p. 1. pag. 396.
Hæretici Antichriſti merito nuncupantur. D. 24 poſt Pentec. c. 1. p. 4. pag. 11.
Hæretici zizania diuini agri. D. 5. poſt Epipha. c. 1. p. 4. pag. 532.
Hęretici exterminandi & acriter puniendi ſunt. ibid. c. 2. p. 3. pa. 539.
Hypocritæ zizania dominici agri D. 5. poſt Epi. c. 1. p. 4. pag. 532.
Humilitatis tres ſunt gradus, & qui D. 3. Aduen. c. 2. p. 1. 2 & 3. pagina. 128 & 129.
Humilitas nō eſt ſine veritate. ibid. part. 3. pag. 133 & 134.
Humilitas falſa quæ tantum eſt in vocibus, ib. p. 3. pag. 136.
Humilis extollitur à Deo. Domin. 3. Aduent. c. 2. p. 4. pag. 137.
Humilibus ſe Deus communicat, fugit ſuperbos. D. 4. Aduent. c. 3. p. 2. pag. 171.
Humilitate cœlādaegregia opera. D. 3. poſt Epiph. c. 2 p. 5. pa. 492.
Humilitas nō otioſa Chriſto amabilis. in Septu. c. 1. p. 4. pag. 577.

I.

IEſu nomen, id eſt, Saluatoris eſſe præclariſſimum. in Circunciſ. c. 3. p. 2. pag. 330.
Ieruſalem cœleſtem aſcēdere quid ſit. Dom. in Quinquag. c. 1. p. 4. pagina. 676.
Incarnatio diuini verbi inter omnia Dei opera fuit magnificētiſſimū. in Natiuitat. Domini. con. 1. part. 2. pagina. 183.
Innocentes cur biennes iuſſi ſint occidi. in feſt. Inno. c. 2. p. 2. pag. 283.
Innocentium cædes quā fuerit Chriſto glorioſa. ibid. p. 3. pa. 285. quam ipſis vtilis. p. 4. pa. 288. quā ignominioſa Herodi,

rodi. ibid p.ſ. pag. 289.
Infantib⁹ debere nos eſſe ſimiles. ib.
Inſpirationem diuinā Eccleſiæ doctrina iuuari. D. in Epipha. c. 3. p. ſ. pag. 383.
Inſpirationem diuinam eſſe ſequendam. ibid. p. 4. pag 380. & infr. octa. Epiphan. con. 1. part. 4. pag. 416.
Inuidiam peſſima ſuaderi conſilia. D. 3. Aduent. c. 1. p. 3. pag. 121.
Ioannis Baptiſtæ fides & amor in Chriſtū. D. 2. Adu. c 1. p. 1. pa. 90.
Ioannes Baptiſta propter iuſtitiā patiebatur. ibi. p. 2. pag. 91.
Ioannes cur ad Chriſtum diſcipulos miſſerit. D. 2. Adu. c. 2. p. 1. pa. 97.
Ioannes a Chriſto laudatus. ibid. c. 3. p. ſ. pagin. 114.
Ioannes lucerna ardens. D. 3. Aduen. c. 1. p. 4. pagina. 123.
Ioannem falſæ de ſe opinioni obſtitiſſe. ib.
Ioannis, & Chriſti vitam differre. ibid. p. ſ. pag. 12ſ.
Ioannis humilitas maxima. ibid. c. 2. p. 1. pag. 128.
Ioannes præco diuini verbi. ibidem. c. 3. p. 3. pagina. 143.
Ioannis amor & reuentia erga Chriſtum. ibid. p. ſ. pag. 146 & 147.
Ioānes vtriuſq; teſtamenti limes interiectus. D. 4. Aduen. c. 1. p. 1. pag. 1ſ1.
Ioannes Propheta ibid. p. 2. pag. 1ſ6.
Ioannis officium ſæpe à Deo prædictum. ibid. c. 2. p. 1. pag. 1ſ9.
Ioannes Euangeliſta corpore & animo beatitudine potitur iam excitatus à mortuis in feſt. ipſius. c. 2. par. 6. pag. 266.
Ioānes Euāgeliſta à Chriſto præ cęteris amatus. in eius feſto. con. 1. p. 1. pagina. 20ſ. & part. 4. pag. 246.
Ioannes Euang. excellentiſſimus diuinæ ſapientiæ prædicator. ibid. p. 9. pag. 247.
Ioanni Chriſti matrem cōmendatam eſſe illuſtre

ſtre teſtimoniũ amoris. ibid. p. 2. pag. 247.
Ioannes aureola virginitatis ornatus ibid. pag. 249.
Ioannes ſecretorum Ieſu maxime conſcius. ibid. p. 3. pag. 250.
Ioſeph Chriſti pater non ſolũ opinione, ſed quodammodò verè appellatus. D. infra octa. Natiuit. c. 1. p. 1. pag. 292.
Iracundiæ aliorum cedẽdum, in feſt. ſanctorũ. Innoc. c. 1. p. 4. pag. 276.
Iracũdiam parit ſuperbia. ibid. c. 2. p. 1. pa. 281.
Iudicij extremi memoria initium, & finis Eccleſiaſtici temporis. D. 24 poſt Pentec. c. 1. p. 1. pagina 1.
Iudicij memoria arcet homines à peccatis. ibid. p. 2 & pag 4. D. 1. Aduent. c. 3. p. 1. pa. 68.
Iudicij extremi ſignũ potiſſimũ prædicatio Euangelij in toto orbe, D. 24 poſt Pentec. c. 2. p. 2. pag. 16.
Iudicij extremi diẽ ſigna præcedent poſt interitum Antichriſti. ib. c. 4. part. 4. pag. 45.
de Iudicij die multa & antiquiſſima exterorum teſtimonia fuere. D. 1. Aduent. C. 1. p 2. pagina. 49 & ſeq.
Iudicium varijs parabolis & ſimilitudinibus in ſcriptura declarari. ib. c. 2. p. 1. pag. 58 & 59.
Iudicium acerrimo bello rectè comparatur. ibi. p. 1. 2. 3. & 4. à pag. 62. 63 & ſeq.
Iudicium vltimum qua ratione timuerint viri ſanctiſſimi. ibid. c. 4. p. 2. pag. 81.
in Iudicio Chriſtum, qui nunc beniguus & miſericors eſt, ingrati ſeueriſſimum ſentient. ibid. p. 4. pag. 85 & ſeq.
à Iudicij meditatione pœnitentia incipienda D. 4. Aduent. c. 2. p. 3. pag. 164 & 165.
Iudicium particulare vnicuique inſtare D. 1. Aduent. c. 3. p. 3. pag. 74.
Iudicium tunc alicui aduenit, mundúſque finietur quando ipſe finitur mundo. ibid. pagina. 76.

Iudi-

Iudicium extremum quare moretur. ib. pag. 75.
Iudicare non debemus ex apparentia. D. 3. Aduen. c. 1 p 5. pag. 126.
Iudicare nõ debemus ante interrogationem. ib. c. 3 p. 1. pag. 138 & 139.
Iuſtitiam, & gratiam Dei coniungi. D. in Septua. c. 4. p. 1. pag. 606.

L.

Laboris laus. D. in Septuageſ. c. 3. p. 4. pag. 601 & 602.
Laborum oblectamenta vana non quęrenda. D. 2. Adu. c. 1 p. 6. pag 96.
Laudandi abſentes, animaduertẽdi præſentes. ib. c 3. p. 5 pa. 114 & 115.

M.

Maria virgo quam fortiter iuxta crucem perſeuerauerit. D. infr. oct. Nat. c 1 p. 6. pag. 300 & 301.
Maria quantum dolorem ex Christi paſſione cõceperit. ibid. p. 5. pa 298.
Maria raro ſe dabat in publicum. D infra oct. Epiph. c 1 p. 3. pag. 413.
Mariæ dolor de amiſſo filio. ib. p. 5. pag 418.
Mariæ benignitas in egenos. D. 2. poſt Epiph. c. 2. p. 3. pag. 469.
Mariam eſſe illā quæ abſcondit fermentum in farinæ ſatis tribus. D. 6. poſt Epiphan. c. 2. p. 4. pag. 562.
Magorũ adoratione ſignificari gentilitatem Chriſto copulãdam. in Epiph. c. 1. p. 1. pag. 352.
Magi quinam fuerint. ib. p. 2 p. 356 & 357.
Magia duplex, ibid.
Magos in magno honore habitos apud Perſas & alios, ibid.
Magos diuino dono ſapientes fuiſſe. ib. p. 3. pag. 359.
Magi vnde venerint. ibid. c 2. p. 2 pag 364.
Magi quo pacto ſtella viſa Regem in Iudæa natũ cognouerint. ibid. p. 3. pag. 367.
Magos non fuiſſe ductos vſque ad Hieruſalem, & ibi deſertos a ſtella. ibid. p 4 pag. 371.
Magi cur Ieroſolymam adierint. ibid.
Magorum ſtella cuius cõditionis fuerit ibid.

Magorũ munera à nobis Deo offerenda. ibid. & 406.
Magorũ in Chriſto quærendo ſimplicitas &felicitas. ib. c. 5. p. 3. pag. 400.
Magorũ fides in Chriſto Deo adorando. ibid. p. 5. pag. 404.
Malos ſpecie bonorum maxime pernitioſos. d. 5. poſt Epipha. c. 1. p. 4. pag. 532.
Mali author Dæmon. ib. c. 2. p. 1. pag. 535.
Mali interdum diſſimulãdi. ibid. p. 2. pag. 536.
Mali non ſunt puniendi cum detrimẽto bonorum. ibid. p. 3. pag. 539.
Mali acriter puniendi in die iudicij. ibidem. p. 4. pag. 543.
Maritus qualis eſſe debeat in vxorem. D. 2. poſt Epiphan. c. 1. p. 5. pag. 457.
Maritus qualis eſſe debeat erga familiam. ibid. p. 7. pag. 460.
Matrimonium à Deo cõſtitutum, à Chriſto honoratum. ib. p. 1. pa. 447.
Matrimonij onera, ibid. p. 2. pag. 450. & p. 4. pa. 454.
Matrimoniũ Chriſti munere ſanctum. ibidem. p. 4. pag. 454.
In matrimonio debet eſſe concordia, ibid. p. 5. pa. 457.
Matrimonij finis procreatio liberorum. ibid. p. 6. pag. 459.
Mendacium deteſtabile vitium. D. 3. Aduen. c. 3. p. 2. pag. 144.
Miracula cur plurima in Eccleſia primitiua fierent, in noſtra tempeſtate non item. D. 24. poſt Pentecoſt. c. 1. p. 3. pag. 7.
Miſericordia Chriſti in bene faciẽdo. D. 3. poſt Epiphan. c. 2. p. 4. pag. 490.
Mundus proccelloſo mari comparatur. D. 4. poſt Epiphan. c. 1. p. 1. pag. 504 & ſeq.
Mundus foro cõparatur. D. in Septuageſ. c. 3. p. 4. pag. 601.

N.

NAtiuitas Chriſti quæ nos doceat. in Natiu. c. 1. p. 4. pa. 191 & 192.

Natus

Natus Chriſt⁹ aquis Bethleemiticis, quas Dauid expetebat, cõparatur. ibid. c. 2. p. 1. pag. 194.

Naſcitur Chriſtus vt nos à Dæmone liberaret. ib. c.3.p.3. pag.209.

in Natiuitate Chriſti obedientia nimis eluxit.ib. & 212.

Natiuitas Chriſti adeo humilis Angelis, Prophetis, & hominibus admiranda. ibid. c. 4. p. 1. & 2. pag. 214 & ſeq.

Natiuitas Chriſti ideò humilis, vt ſuum amorem erga nos oſtenderet. ib. p.2. pag.218.

in Natiuitate Chriſti quæ fuerint gaudia virginis matris. ibid.p.3.pa.219.

Natiuitas Chriſti an in diuerſorio, in ſpecu, vel tugurio contigerit. ib. p. 4. pag 223.

Natus Chriſtus in loco humili præſentium rerum contemptum docet. ib. pag. 222.

Natiuitas Chriſti cur paſtoribus prius annuntietur. ibid. c.5.p.3.pag. 229.

Natus Chriſtus Deus eſt æternus, & infans vnius diei. ibid.par.4.pagina. 230 & 231.

Natus Chriſtus & pannis inuolutus in præſepio ſibi ipſi in Euchariſtia abſcõdito cõparandus eſt. ibid.p.5.pag.234.

O.

Obedientiam docet nos Chriſtus. in Natiu. Con. 3. part.4. pag.212.

Obedientiam diuina munera ſequuntur. Do. 2. poſt Epiph. c.2. p.5 pag. 472.

Opera cuiuſque quis ille ſit oſtendunt. D. 2. Aduent. c.3. p.3. pag.112.

Operarius vineæ Euangelicæ qualis eſſe debeat. D. in Septuageſ.c.2.p.2. pag.582 & p. 3. pa. 584. & p. 5. pag. 591 & c.4. p. 2. pag. 608.

in Operarios Euãgelicos qui Chriſti vineam ſuperbè ambiunt. D. in Septuageſ. c.2. p.2.pag. 582.

Operarios ſubdolos quos vocauerit Paulus. ibid. p. 4. pag. 587.

Oratio perfecta ex cognitione diuinæ potentiæ,

& propriæ miſeriæ oritur. D 3. poſt Epiphan. con. 2. part. 3. pagina. 488.
Orandus Deus, & prius adorandus. ibidem pagina 486.
Orationis optimæ conditiones quę D. in Quinquageſ. c. 2. p. 2. pag. 687 & ſeq.
Otium nihil boni, mali multum parit. Do. in Septuag. c. 3. p. 4. pag. 601.
Otioſos eſſe qui ſeculi negotijs implicantur. ib. p. 5. pag. 603.

P.

PAſtores Eccleſiæ vigilare debent. in Natiui. c. 5. p. 3. pag. 229.
Paſtores Eccleſiæ præ cæteris Chriſtũ ſequi tenentur. in feſto S. Ioan. c. 2. p. 1. pag. 256.
Paſtores Eccleſiæ quales eſſe debeant in gregem. ib.
Paſtorib. Eccleſiæ & Prælatis carni & ſanguini renuntiandum. ibid. p. 2 pag. 259.
Paſtores Eccleſiæ nulla cauſa ceſſare debent ab officio. ibid. p. 5. pag. 265.
Paſtoribus Eccleſiæ, & Prælatis obediendum, & ab illis reſponſa petenda. in feſt. Innocent. c. 1. p. 3. pag. 274 & 275.
ad Paſtores Eccleſiæ diuina dona vt probentur ferri debent. D. 2. poſt Epiphan. C. 2. p. 5. pag. 473.
Parentes honorandi. D. infra oct. 1. Epiph. C. 2. p. 6. pag. 432.
Parentes quomodo liberos educare debeant. vide educatio.
Parabolas Euangelicas & paucis multa, & multis pauca complecti. D in Septuag. c. 1. p. 1. pa. 566.
Parabolis quare Chriſtus vſus ib. pag. 568.
Parabolarum mirabilis vſus in Euangelio. D. in Sexageſ. c. 2. p. 4. pag. 644.
Parabolarum vſus beneficentia Chriſti fuit. ibid. fuit & Sapientiæ. ibid. pag. 641 & ſeq. fuit & ſeueritatis. ibid.
Patientiæ fructus. D. in Sexageſ. c. 4. p. 5. pa. 668.

Pau-

Pauperibus æquè, ac diuitibus opera nauare debet concionator, D. 2. Aduen. c.3. p.4 pag.113.
Pauperibus æquè, ac diuitibus verbum Dei cõmunicandum. ibid.
Pacem Octauiani ſignum fuiſſe pacis Euãgelicæ. in Nati. c.3. p.3. pa.206.
Peccati ideo remediũ nõ quærimus, quia eius damna non ſentimus. in Circunc c.3. p.4. pa. 333.
Peccatum animi lepra. D. 3. poſt Epiphan. c.1. p.1. pag. 475.
in Peccato mortali opera facta non eſſe meritoria. ibid. p. 2. pag. 477.
Peccato mortali ſpem debilitari, fidẽ effici mortuam. ib. p.3 pa.479.
Peccatum cõtagione ſerpit. ib. p.4. pa.482.
Peccati contagionem fugiendam. ibidem. pag. 481.
Peccator ſeparatus à conſortio ſanctorum. ibid. pag. 482.
Peccati lepram confeſſione ſanari. D. 3. poſt Ep. c. 2. p.6. pag.493.
Pati pro Chriſto quam ſit glorioſum D.2. Aduen. c.1. p.2. pag 91 & ſeq.
Perſecutiones non a quibus, ſed propter quem patimur inſpiciendum eſt. ibid.
Perſecutione iuſtorũ cauſam proficere. ibid. p.4. pag. 93.
Perſequuto pro Chriſto cõfidentius agendum, ibid. p 5. pag.74.
Perſeuerantia malum nõ modo ſuperatur, ſed plerumq; in auxilium vertitur. D. in Quinq. c.2. p.3. pag.691.
Pœnitentia prædicanda. D.4. Adu. c.2. p.2. pag. 161 & 162.
Principum moribus mores populariũ aſſimilari in Epiphan. c. 4. p.2. pag. 390.
Princeps quibus bonus contigit, felices, quib⁹ malus, infeliciſſimi. ib. pag. 391 & ſeq.
Principes pro meritis populi bonos, aut malos contingere. ib. pa. 392.
Prouidẽtia Dei vel ad minima ſe extẽdere. D. in Septua. c.3. p.1. pa.593.

Prophetæ quo pacto diuinitus doceantur. D. 4. Aduent. con. 1. part. 3. pag. 155.
Prophetas Dei eſſe amicos. Dom. in Quinqua. c.3. p.1. pag. 695.

R.

Religioſi ita Chriſtum ſequi debent, vt nũquam oculos in carnẽ & ſanguinẽ deflectant. in feſt. S. Ioan. c. 2. p.2. pag. 259.
Repudij abuſus in multis nationibus. D. 2. poſt Epiphan. c. 1. p. 2. pag. 450 & ſeq.
Repudium a Chriſto prohibitum. ib.

S.

Sacerdotibus quãta reuerentia exhibenda, D. infr. oct. Nat. c.1. p.2. pag. 293.
Sacerdotes de diuinis reb⁹ conſulendi. in Epipha. c.4. p.3. pag. 393.
Ad ſalutẽ animæ Dei gratia præuenimur, D. in Septuag. c.3. p.2. pa. 595.
Saluatoris nomẽ ſanguine partum. in Circunc. c.3. p.6. pag. 339.
Saluatoris, id eſt, Ieſu nomen inuocandum, ib. p.7. pa. 341.
Saluare homines maius & præſtãtius fuiſſe quam creare, ib. p. 3. pag. 331.
in Scriptura ſacra diuerſa, imò contraria eadem re ſignificari. D. 6. poſt Epiph. c. 2. p. 1. pa. 557. & D. in Sexageſ. c.3. p.3. pa. 652. & ſeq. Vide verbum Dei.
in Solitudine diſcat concionator quod in publico doceat, D. 4. Aduc. c.1. p.4. pag. 157.
in Solitudine communicatur Deus. ibid.
in Solitudine auditur Deus. D. in Quinquageſ. c. 1. p.3. pag. 675.
Somniorũ multiplex genus, & quibus ſit fidendum. in feſt. Innocen. c. 1. p. 3. pag. 270.
Secretum qui alteri credit claues ſuæ exiſtimationis ac vitæ credidit. D. in Quinquag. c. 3. p. 1. pag. 672.
Secreta paucis credenda. ibid.
Secreta amicorũ fide incorrupta ſeruanda. ibi. p. 3. pag. 675.

Seculi

Seculi amatores cæci, & mendici. D. in Quinq. c. 2. p. 1. pag. 684.
Simplicitatem, & veritatem placere Chriſto. D. 4. Adu. c. 3. p. 3. pa. 173.
Stephani Prothomartyris prærogatiua, in eius feſto. p. 1. pa. 236.
Stephanus virginitate decoratus. ib.
Superbia parit iracundiā. in feſt. Innoc. c. 2. p. 1. pag. 281.

T.

Templum vnicū in veteri lege quid ſignificet. D. infr. octa. Epiphan. c. 1. p. 3. pa. 413 & ſequent.
Temperantiam animo & corpori prodeſſe. D. infra octa. Epiph. c. 2. p. 4. pag. 419.
Tentatio ſolis ardori cōparatur. D. in Sexageſ. c. 3. p. 5. pa. 656 & 657.
Tentatione quare multi non proficiant. ibid. pag. 658 & 659.
Teſtamenti vtriuſq; mira cōſonantia. D. in Quinquageſ. c. 1. p. 5. pa. 678.
Timor Dei a peccatis auellit. D. 24. poſt Pentec. p. 4. pag. 7. & D. 1. Adue. c. 3. p. 1. pag. 68 & ſeq.
Tribulatio nulli deeſſe poteſt. D. 4. poſt Epiph. c. 2. p. 3 pag. 519.
in Tribulationibus Dei opportunum auxilium adeſſe. ibid. p. 5. pa. 522.

V.

Verbi diuini vis miracula ſuperat. D. 24. poſt Pentec. c. 1. p. 3. pa. 5 & 6.
Verbum Dei pulchrè ſinapis grano comparatur. D. 6. poſt Epiphan. c. 1. p. 3. pag. 550.
Verbi diuini magna vis. ibid. p. 4. pag. 554. & c. 2. p. 3. pag. 560.
Verbū Dei fermēto comparatur. ib. c. 2. part. 3. pag. 558.
Verbum Dei cautè cuſtodiendum. ib. p. 5. pa. 563.
Verbum Dei eſſe granum frumenti, humanam eloquentiam paleas. in Sexageſ. c. 2. p. 1. pa. 631.
Verbum Dei à quo, & in quo loco ferendum. ib. p. 2. pag. 634.
Verbum Dei in paucis ad fructum vſq; peruenit. ibid. p. 3. pag. 637.

Verbum Dei audientium quadruplex conditio. ibidem. c. 3. par. 1. pag. 647.
Ex operibus magis quam ex verbis quiſque cognoſcitur. D. 2. Aduent. c. 3. p. 3. pag. 112.
Veritas male accipitur. ib. c. 1. p. 3. pag. 92.
Veritatis ſtudium & laus. D. 3. Aduen. c. 3. p. 2. pag. 141.
Viduæ honeſtæ mores. D. infra octa. Natiuit. p. 7. pag. 301.
Vigiliarũ laus. D. in Septuag. c. 3. p. 2. pag. 596 & 597.
VindictaDei quo tardior, eò grauior. in feſto S. Stephani. p. 4. pag. 241.
Virgines in publicũ prodire recuſare debent. D. infra octa. Epipha. c. 1. p. 3. pag 427.
Vita æterna & gratia, & iuſtitia eſt. D. in Septua. c. 4. p. 1. pag. 606.
Vita æterna præmium & merces bonorum operum. ibid. c. 4. p. 3. pag. 611.
Vitia ſpinis comparantur. D. in Sexageſ. c. 4. p. 1. pag 660 & 661.
Vocationi diuinæ qua celeritate reſpõdendum. D. in Quinquageſ. c. 2. p. 3. pag. 691 & 692.
Voluptates corporis eſſe ſpinas cruentas. D. in Sexageſ. c. 4. p. 2. pag. 663.
Vxor qualis eſſe debeat in virum. D. 2. poſt Epiph. p. 5. pag. 457.
Vxor qualis eſſe debeat erga familiam. ibid. p. 7. pag 460. qualis erga liberos. ib. p. 6 pag. 459. vide educatio.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

7-2-2 el